HIERONYMI
MERCURIALIS

1597

4249(2)
A.X.VI.88

47.F.4 25086
778.
Hodgson
23/6/10

I. 27 25086.

PRAELECTIONES PISANAE

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS

MEDICINAM PISIS LOCO SVPRAORDINARIO VOCATO PROFITENTIS

In Epidemicas Hippocratis Hiſtorias,

Non minus ad Theoricam, atque Practicam Medicinam vtiles, quàm ob eruditionem iucundae.

Nec non Tractatus { Primò, De Hominis Generatione. Secundò, De Balneis Piſanis. Tertiò, De Vino & Aqua.

Cum Indice copioſo eorum quae in his operibus continentur.

CVM PRIVILEGIIS.

AD SERENISSIMVM FERDINANDVM MEDICEM Magnum Hetruriae Ducem.

VENETIIS, Apud Iuntas, M D XCVII.

Superiorum permiſſu.

SERENISSIMO
FERDINANDO MEDICI
Hetruriae Magno Duci,

HIERONYMVS MERCVRIALIS S. D.

CONSVEVERVNT (Sereniſſime Princeps) qui magnis viris cogitationes ſuas nuncupant, in eo potiſſimum verſari, vt vel dedicationis rationem diſertè afferant, vel eius cui dedicant laudes, & merita longa, atque eleganti oratione proſequantur. Ego uero, cur primum agam nullam euidentem cauſſam intueor, quòd nemo ſit, qui ſi Mercurialem cognoſcit, ſimul quoque compertum non habeat, me, quicquid ſum, tua heroica virtute atq; benignitate eſſe, ſub tuae Celſitudinis vmbra hoc litterario otio, hac tranquillitate, & demum hac iam inclinantis aetatis ſecuritate frui proptereaque omnia ſtudia, omnes labores, omnes huiuſce mei pectoris, & ingenij conatus tibi tamquam auctori, patrono certè, atque benefactori ſummo deberi. Quòd uerò ſpectat ad alterum, uanus, atque arrogans nimis planè eſſem, ſi animi, corporiſque eximias dotes, ſi imperij foelicitatem, ſi populorum tibi ſubiectorum iuſtam, beatamque gubernationem, ſi denique omnium rerum diuinitus tibi, tamquam publico mundanae huiuſce fortunae miniſtro conceſſam poteſtatem recenſere conarer. Quocirca hoc vnum ingenuè proferre ſat erit, me haſce in magni Hippocratis Epidemicas Hiſtorias commentationes, in tua Florentiſſima Piſarum Academia a me, & partas, & auditoribus propoſitas ſub Celſitudinis tuae nomine paſſum eſſe in lucem prodire, tum, vt quae tua ſunt, me grato, & prompto animo libenter exponere ſciatur, tum etiam, vt exteri omnes, quicumque Artis Medicae totiuſq; encyclicae diſciplinae aliquo amore tenentur, apertè intelligant, antiquum illum, & egregium Familiae Medicae in bonarum artium ſtudia, ſtudioſoſque omnes ſingularem propenſionem, tanto magis in te conſeruari, atque creſcere, quanto Dei optimi Maximi, cui arctiſſime coniunctus es, fauore, & gratia multo plus commodi, & facultatis ad benefaciendum cunctis, quam anteceſſores tui habes, ut iure poſteri omnes id teſtari, & praedicare omni tempore debeant Ferdinandum Mediceum non minus in alendis, ſubſtentandis, & a dira fame tuendis populorum corporibus; quam in ingenijs excolendis, prouehendiſque ualuiſſe, & uoluiſſe. Deus optimus Maximus Celſitudinem tuam diu foelicem, & incolumen conſeruet.

HORATIVS CORNACHINIVS PHILOSOPHVS ET MEDICVS LECTORI S.

QVIS hoc tempore Hieronymus Mercurialis ſit quantumque in Arte Medica exornanda, & prouehenda non ſine eorum, qui ipſum uel publicè, vel priuatim in cunctis penè Italiae gymnaſijs profitentem audierunt, aut etiamnum audiunt, admiratione laboret, neminem, qui ignoret eſſe arbitror, vt ob hoc etiam quotidie vnusquiſque ſtudioſus, & iam edita ipſius ſcripta, & quae adhuc non ſunt edita ſummopere videre geſtiat. Veruntamen is vel quia non ſemper ſibi placet, vel quia rerum ſuarum perfectionis nimis ſtudioſus eſt, haud libenter cunctas, quas indefeſſis ſtudijs, quotidie promit cogitationes in publicum prodire ſinit, ea contentus laude, quam à cunctis illis, qui publicè ipſum per legentem auſcultant vberrimè in dies acquirit. Cur autem nunc has, quas annis praeteritis in Epidemicas Hippocratis hiſtorias habuit, nec non de Generatione hominis lectiones in lucem exire permiſerit, ij potiſſimum effecerunt, quorum nutibus ſtatim non obſecundare ſibi vetitum eſt. Qua in re, & ſi etiam ipſe, qui iam biennium cum audiui, ab eiuſque ore cuncta, qua potui maiore diligentia excepi, non exiguam opem praeſtiterim, ille tamen quoque manum adhibere, vt ſibi per occupationes, & ſtudia licuit in ijs expoliendis, & ordinandis uoluit Quae autem ſit ipſius ingenij, & linguae uis tum in legendo, tum in Hippocratis mente exprimenda, poteris quidem ex hiſce tanquam ex ungue, quod dicitur, aeſtimare leonem: at multò magis mirari, ſi quod plerique faciunt, eum ex cathedra differentem, eruditionemque, ac medicinæ archana continuo ſpirantem audires. Quod vero Hippocratis verba ita, quemadmodum animaduertere licet, transferre ſibi placuerit, ea cauſſa potiſſimum fuit impulſus, quod cum Hippocrates diuerſo dictionis genere in hiſce caſibus enarrandis ab alijs ſuis cogitationibus vtatur, operaeprecium eſſe duxit, vt eum quaſi graecè loquentem repraeſentaret, ſic enim qui Graecã linguam minimè callent, ſibi perſuadere poterunt huiuſmodi interpretationem puram dictionem graecam eſſe, nec non ipſummet Hippocratem loquentem audire. Marcus frater meus amantiſſimus, qui & ipſe Mercurialem non abſque incredibili fructu audiuit, eiusque uerba non minori me diligentia excepit, fòrſan prope diem, quas habet eius in Prognoſtica Hippocratis praelectiones in Piſano gymnaſio primis annis magna ſui gloria habitas in lucem emittet. Tu autem interim Mercuriali longos annos a Deo precari minimè deſinas, quò, vt ſperant omnes huic arti noſtrae decus; atque ornamentum in dies magis ab ipſius foeliciſſimis conatibus augeatur. Vale.

INDEX IN HISTORIAS EPIDEMICAS.

A

A Cibo & potu cur ſomnolenti fiant. 51
Ab exercitatione nihil eſt edendum, aut bibendum 67
Abſceſſus partium infernarum vtiles ſunt 44
Abortus primis diebus minus periculoſus 117
Abſceſſus alioquin optimi cur morbum non finiant 198
Ad quam medicinæ partem hæc tractatio ſpectet 2
Ad leuandam laſſitudinem ueteres præcipiebãt uomitum ex Ariſt. 67
Ad quid hæc expoſitio conferat 2
Alexandri opinio cur Phrenitici & inſanientes ſpiritum magnum & rarum habeant 65
Alexandri opinio cur aliqui erubeſcant 156
Aliqui morbi lienoſi non rectè curati poſt duodecimum annum redeunt 28
Aliqui ad aperienda inteſtina pileam plumbeam deuorandam dabant 116
Alui atque veſicæ ſtatum ſcire in morbis maxime confert 108
An magnitudo manus Hepatis magnitudinem indicet 45
Antiqui inſpiciebant exta ad aquæ bonitatem explorandam ex Vitruuio 51
A decimooctauo vſq; ad trigeſimumquintum annum cur minus moriantur 20
Antiquitus catulorum caro & alia ſimilia ægrotis concedebantur 21
Antiqui non vtebantur hyrundinibus ad ſanguinem extrahendum 22
An & quando in puerperis ſecanda ſit vena brachij 34
An morbus Regius læthalis ſit ante ſeptimum diem 84
Angina quid ſit 106
An in anginis tundenda ſit vena ſubter linguam 109
An, & à qua parte in pleuritide ſit mittendus ſanguis. 164
Antiqui bis tantum in die comedebant ex Plutarcho 31
Apollonius Thianeus peſtem de ſe prædixit 3
Apud Aegyptios capitale erat ante tertiam quicquam mouere 11
Apud veteres fœtus inanimatos occidere licebat 117
Apud aliquas nationes erat vetitum lege ne ante vigeſimum annum coirent 192
Aqua in bilem vertitur ex Hippoc. & Alexandro 96
Arabes Celſus, & Rufus putarunt corpora ſolis clyſteribus ali poſſe 108
Ariſtotelis & Theophraſti opinio de ſudore 2
Ariſtotelis opinio cur aliqui ob nimias ſeſſiones pingueſcant, & alij ſicceſcant 80
Ariſtotelis opinio cur cæti à natiuitate calui non fiant 91
Ariſtotelis opinio quòd ob occultam virtutem non ob calorem vina inebrient 96
Ariſtotelis opinio cur veteres negarent vinum nutricibus 97
Ariſtotelis opinio cur merum minus vino diluto caput petat 98
Ariſtotelis opinio cur temulenti ex vino prono capite decumbant, contra autem ebrij ex Zytho 99
Ariſtotelis & Galeni opinio quod pluribus modis intereat calor 107
Ariſtotelis ac Theophraſti opinio quod curſus velox caput lædat 110
Ariſtotelis opinio quod ex lingua ardens febris cõÿci poſſit 118
Ariſtotelis opinio quod odor extinctæ lucernæ abortum faciat 119
Ariſtotelis opinio quod bruta ob menſtruorum copiam frequentius abortiant 119
Ariſtotelis opinio quod dexter oculus ſit ſiniſtro humidior 121
Ariſtotelis & Platonis opinio quod virgines ante decimumoctauum annum non ſint nubendæ 125
Ariſtotelis opinio quod corpora pinguia citius intereant. 131
Ariſtotelis & Hippocrates opinio quod vbi eſt Melancholia ibi multum ſeri reperiatur 137
Ariſtotelis opinio quod qui ſolicitudine tenentur ijs ſoluatur aluus 143
Ariſtotelis opinio cur pedes minimè omnium ſudent 158
Ariſtotelis opinio quæ mala ex immoderata Venere ſequantur 169
Ariſtotelis opinio quod homo maxime omnium animalium in coitu langueſcat 170
Ariſtotelis opinio quod abſque menſium profluuio concipi poſſit 178
Ariſtotelis opinio cur adoleſcens eam odio perſequatur cum qua primo concubuit 193
Ariſtotelis opinio quod duo genera nigredinis poſſint eſſe in corpore noſtro 198
Ariſtotelis opinio quod lienoſis in auribus vlcera praua fiant, & oris, ac gingiuarum fœtor 198
Ariſtotelis opinio cur in aliquibus ſuperfetatio fiat 203
Ariſtotelis opinio quod aliqua animalia liènem in dextera parte habeant 205
Ariſtoteles & Theophr. referunt nonnullos cruentum habuiſſe ſudorem 18
Ariſtotelis opinio cur magis partibus ſuperioribus ſudemus 25
Ariſtotelis opinio quod loca paluſtria habitãtibus caput, non crus ſanetur. 51
Aſparagus ſilueſtris ſanguinis minctionem gignit 199
Auerrois opinio cur ventriculus & inteſtina frequenter doleant 139
Auicennæ opinio quod indigeſtiones ſint ægritudinum matres 96
A vini potu alui faciles fiunt 97
Auerrois opinio quod praſſina & eruginea bilis in ventriculo fiant 147
Auerrois opinio quod Epilepſia à flatu fiat 60
Auctor nil humens cur febres generet 5

INDEX

Author in febribus vſum noſtrorum ſyruporum damnat 23
Author has Hiſtorias ad ſpeculatiuam,& ad praxim pertinere putat 3
Authoris opinio de cauſa nigredinis vrinæ Philiſci 8
Authoris opinio quod morbi omnium conſtitutionum fuerint 6
Author non credit Ictěricos conſpicere flaua ea quæ intuentur 83
Authoris ordo in exponendo 2
Author aquæ potu magnas febres curare ſolet 50
Autumno plures morbi & recidiuæ fiunt 27

B

Bibaces potiſſimum in peſte Veneta moriebantur 5
Bibacibus Epatis durities contingere ſolet 97

C

Calefactio & titilatio diaphragmatis riſum mouere poteſt 15
Calor noſter ex oleoſa ſubſtantia nutritur 131
Cauſæ ob quas Author has Hiſtorias exponere ſibi propoſuit 1
Caracteres acutorum morborum qui ſint 7
Cauſa ob quam in extrema vrinæ emiſſione horrore concutimur 33
Cauſæ externæ non faciunt graues morbos niſi in corpore præcedens diſpoſitio adſit 13
Cauſæ riſus variæ 15
Cœlij Aureliani opinio quod mares & ſenes pleuritide tententur magis 160
Cerebrum atque lien facillimè morbis ſubijciuntur. 28
Clyſter in ardentibus ex aqua frigida 7
Clyſteres quando ſint inijciendi 7
Clyſteres vix ad mediam regionem inteſtinorum perueniunt 80
Coma inter ſigna calidi & humidi cerebri numeratur à Galeno 16
Coctio alia paulatim, alia impetu quodam fit 94
Conſenſio magna eſt inter lienem, gengiuas, & aures. 28
Coctio tardè inchoata indicium eſt longioris morbi. 42
Commune eſt omnibus venenis vt grauiſſimos vomitus creent 146
Colicus morbus à quo tempore incœperit 113
Cordapſi nomen quid ſignificet 113
Corpus vniuerſum per partem affectam euacuare non licet 127
Color cur appareat niger in gangrenis 198
Conſenſus eſt inter genitalia & pectus 131
Cuius conſtitutionis ſint propriæ hæ Hiſtoriæ variæ ſententiæ 5
Cur liene adempto homines melancholici fiant 15
Cur Hippocr. has Hiſtorias ſcriptas reliquerit 2
Cur in febre ardenti externa figeant, interna vrantur 9
Curatio febris acutæ malignæ cum tumore inflammatorio lienis 11
Curatio febris putridæ 31
Curatio febris ardentis 28
Curatio mulieris febrientis poſt partum 34
Curatio mulieris febrientis circa partum 42
Curatio febris erraticæ 46
Curatio grauidæ mulieris gerentis fœtum tertio menſe cũ febre acuta 73
Curatio febris ex iocinoris inflammatione 86
Curatio morbi acuti ex decidentia 95
Curatio Anginoſæ 108
Curatio febris ex laſſitudine & labore 112
Curatio voluuli 16
Curatio febrientis acuta ex abortu 118
Curatio phrenitici 148
Curatio doloris femoris 151
Curatio febris ardentis in virgine 158
Curatio pleuritidis 164
Curatio febris ex venereis & potibus 172
Curatio febrientis mulieris ex menſium ſuppreſſione. 176
Curatio febrientis quæ gemellas peperit 187
Curatio febrientis ex triſtitia 191

D

Defenſio Galeni contra Auerroem de cauſa timoris melancholicorum 120
Deliria etiam in ſomno fiunt, peiora autem ſunt ſi vigilantibus accidant 8
Delirare eſt quid maius quam mentem turbatam habere 111
Democritus odore panis reactis, & mollis euaporatione triduum vel plus vitam protraxit 126
Deiectiones ſincere & delioſæ malæ 78
Deſtillatio fit per ſeptem vias 103
Deſipiſcentiæ cum riſu à ſola caliditate fiunt 15
Delirantes omnes cur loquaces ſint 68
Deiectio & vrina inter euacuationes maxime ſunt neceſſariæ 16
Dies ſexta cur Tyrannus ſit vocata 10
Dies naturalis & artificialis. 6
Dies ægritudinis quando ſit enumeranda 6
Die pari rariſſime quis moritur 10
Dies ac nox præcedentes criſim moleſtiores 26
Dies morbi ſi morbus fiat à febre non numeratur a die partus 31
Differentia inter pleuritidem veram & ſpuriam 159
Diſenteria duplex eſt 168
Dolores faciunt ægros aſſiduè ſitire 114
Dolores pedum acerbiſſimi ſunt 55
Duplices eſſe vias in corpore humano manifeſtas & occultas 8
Duplex eſt ſurditas altera in habitu, altera in habitudine 25
Dupliciter fit vrina nigra 25
Duorum humorum eſſe receptaculum lien Hippocr. tradit 25

Edulia

INDEX

E

EDulia varia nocent 181
Ebrij cur ſolis tepore gaudeant 51
Aegri qua hora ſint cibandi 22
Aequitantes cur libidinoſiores euadant ex Ariſtotele. 47
Errores in qualitate & quantitate ciborum ægritudines protrahunt 132
Eſt conſenſus inter lumbos, caput, & collum 31
Euacuationes paucæ ſemper malæ 78
Exacerbationes cur nocte contingaut 49
Exanthemata rubra nigis ſunt ſemper ſalubriora 18

F

FAcultas tactoria & expultrix dupliciter lædi poteſt. 113
Fœtus arborum fructibus aſſimilatur a Galeno 37
Fœminæ cur tardius conformentur 37
Fœminis plus clyſteris eſt inijciendum quam viris, minus pueris quam adultis 16
Fœmina minus ſanguinis quam mas in vtero conſumit. 30
Fœminæ partui proximæ magis benè valent 36
Febris acuta an, & quando ex viri potatione gigni poſſit 96
Febris ardens à qualibet viſcerum inflammatione oriri poteſt 117
Febres tertianæ omnes maximum calorem habent. 130
Febres quæ proprie honorificę dicantur 147
Febris magnæ ueram phrenitidem ſemper comitantur 188
Febris continuæ horrore & refrigeratione ab intermittentibus diſtinguuntur 58
Febricitanti cur ſæpè & paulatim ſit potio concedenda ex Ariſt. 54
Febres erraticæ cur deſinant in quartanas 44
Fluxus colliquatiuus eſt ex ſignis quæ inſeparabiliter febres peſtiferas comitantur 16
Furfures quomodo in capite fiunt 207

G

GAleni opinio quod pleuritici nec neceſſario, nec vt plurimum ſitiant intelligenda eſt in principio morbi 16
Galenus non ſemper malignitatem humoris putredini, verum etiam peſſimæ ac ſecretæ qualitati tribuit 148
Galenus tradit Hemitritęum Romæ familiarem eſſe. 125
Galeni opinio quæ ſint febres horrificæ 124
Galeni opinio quod ex frigido potu poſt curſum aliqui moriantur 110
Galenus in febribus nunquam antè concoctionem concedit vinum 2
Gemelli cur ſimiles fiant triplex cauſa 186
Grauidæ mulieres ſi octauo menſe morbo acuto corripiantur facilè intereunt 36
Grauidas mulieres ſanas dicebant veteres 70
Grauidæ tertio menſe turbatur magis ex Hippocratis ſententia 71

H

HErodotus tradit Aegyptios alijs eſſe ſaniores ob vſum clyſterium 144
Hippocrates ſingulo die hypocondria tractabat 14
Hippocrates ſudoris nomine aliquando alias euacuationes intelligit 85
Hippocratis ſententia quod vbi mordi non curantur, euacuantur aquoſi humores bilioſi autem manent 125
Hippocratis & Galeni ſententia quod inter vterum, cor, & priorem cerebri partem magnus ſit conſenſus 136
Hippocrates tres eſſe modo ait quibus legitimè & ſecurè finiuntur morbi 138
Hippocratis Auerrois, & Serenus tradunt ualde curandũ eſse ventriculum 139
Hippocratis tempore Zulapia, & ſuccus limonum non erant in vſu 145
Hippocrates ventriculum eſse inſtar maris tradit 147
Hippocrates aſserit caluos morbis atrabiliarijs tentari. 150
Hippocratis ſententia quod lienoſis fœteant auros, & quare 152
Hippocrates docet in ſanguine exeunte rectitudinem eſse ſeruandam 153
Hippocratis opinio cur omne ſuppurans ſit abſque recidiua 154
Hippocrates in exhibendo ſero lienoſos eſse excipiendos monet 154
Hippocrates tradit veram pleuritidem rarò in alia ętate quam in virili fieri 159
Hippocrates non ſemper per diſenteriã inteſtinorum exulcerationem intelligit 168
Hippocrates affirmat hydropicos aliquando ingentem bilis quantitatem gignere 199
Hippocrates tria præcipue ſigna conſiderat, ſcilicet canẽ, Arcturum, & Pleiadas, & quandò oriantur 200
Hippocrates cur certo ordine non vtatur 10
Hippocrates præcipuè thaſi conſtitutiones recenſet, & quare 5
Hippocrates de qua tempeſtate agat 6
Hippocrates eſt harum hiſtoriarum author 2
Hippocrates Plato, & Ariſtoteles pulſus non meminerunt 10
Hirundines ſanguinem tenuiorem attrahunt 23

I

IN malignis febribus lumbrici conſpici ſolent 68
In recenter fœtis non eſt fidendum vrinis 38
Infirmi tunc potiſſimum moriuntur quando maximus inter Naturam & morbum ſit conflictus 10
In Gallico Oceanu æſtu maris recedente moriuntur. 10
In abſceſſibus aperiendis ferro candenti vti præſtat. 202
In peripneumonia ſeruantur qui cœpas cupiunt, qui autem ficus optant moriuntur, ita dicit Plutarchus 164

INDEX

In malè affectis corporibus omne ferè quod ſumitur in peſſimum nutrimentum vertitur 126
In quo effectu ventriculi ſolida magis quam liquida uomantur. 114
Indicatio uitalis omnium maxime refert. 87
In conuulſionibus caninis morbus in qua parte reperiatur. 79
Iecur uero œdemate non tentatur 207
Intemperies frigida cordis duplex eſſe poteſt 142
Inſania cur potius circa meridiem fiat 97
Inflammatis partibus ſupra renes ſanguis a ſupernis partibus mittendus ex Hip. & Galeno. 105
Ilieon quid ſit 113
Ilei quæ ſint internæ cauſæ 114
In Ileo cur magis tenuia inteſtina patiantur 113
Iliaci cur potum continere nequeant 114
Intemperamentum calidum & humidum peſtem gignit 5
Interrogatio medici circa quot uerſari debeat 11
In febribus acutis medicamenta purgantia ſunt uitanda. 23
In febribus quatuor ſunt ſpectanda. Idea. magnitudo. motus. & mos 20
Indicia ſunt tetræ materiæ ad caput properantis iactatio & liuiditas 16
Idem Naturæ quod certantibus contingit 18
Inſpectio plus ualet quam mille teſtimonia 33

L

Labor alimentum carnibus & articulis, ſomnus autem uiſceribus 2
Laborantes teneſmo dolore uexantur 25
Lieni florente contabeſcit corpus ex Pla. & Galeni ſententia 91
Lienis affectus utrum per vterum expurgari poſſint, & quomodo 8
Lingua exareſcens quid ſignificet 8

M

Malè diſpoſiti intro ab externis cauſis facilè afficiuntur 140
Magni dolores non durant 32
Magna pars ſeminis ex capite fluit ex ſententia Hip. & Ariſt. 77
Manus magnitudo an Epatis magnitudinem indicet 45
Mas à calidis & ſiccis, fœmella a frigidis & humidis augetur. 37
Memoria cum alijs potentijs a qualibet intemperie lædi poteſt 32
Medicinæ diuiſio ex Plutarchi, & Laertij ſententiæ 3
Medicamentum reuulſiuum hora quietiore ac frigidiore præſtanda eſt 76
Medicus omnia ſincere, fideliter, & diligenter agere tenetur 11
Melonum ſemina uetuſta inflammant niſi in aqua macerentur 22
Melancholici ob timorem facile in tremorem incurrunt 78
Melancholici uapores quo pacto caput lædant 174
Meridie cur uires ualeant magis 9
Meridici tempus alijs calidius eſt, unde facilius fluxiones fiunt 9
Meridies minus apta eſt febrili calori 64
Mortes ea hora præcipue fiunt qua exacerbationes. 19
Morituri cur frequenter obmuteſcant 9
Morbi nocturni cur magis durare ſoleant 40
Morbi longi magis per abſceſſum quam per criſim finiuntur 46
Morbi bilioſi alternis diebus exacerbantur 7
Morbi cognitio ex quibus comparetur 11
Morborum nonnullorum diuiſio ex Lucretij ſententia, & de quibus Hippocrates agat 3
Morbi mulierum quid diuini ex Hippocratis ſententia habent 30
Mæror hecticas, & peſtilentes febres efficere poteſt. 179
Morbi omnes vetuſti humores frigidos pariunt 90
Mulieres crura craſſiora viris habent, & quare 39

N

Naturæ proprium eſt vt longè à partibus nobilibus peccantem materiam expellat 94
Nil decretorium prima die fieri poteſt 7
Nil decretorium in materiæ cruditate abſque ſignis coctionis probatur 90
Nocte corpora ſunt adſtrictiora, ideo ſymptomata grauiora 56
Nox laborioſa quæ dicatur 8

O

Oculus dexter in uiſione non pollet 60
Obiectio ex Ariſtotele contra Authoris opinionem tollitur 6
Oculi apti ſunt ad ſuſcipiendum 91
Omne uiolentum Naturali eſt deterius 117
Omnes die, anno, menſe imparibus pereunt ex Hippocratis ſententia 65
Opinio Plutarchi quo pacto ueteres proſpicerent natis ex parentibus tabidis 105
Opiniones uariæ de modo quo Hippocratis medicinam conflauit 3

P

Palpitatio à qua cauſa fiat Galeni & Ariſt. opinio 20
Panis prima coctura die non eſt manducandus 22
Parturientes fœmellas cur diutius purgentur 37
Parotidum tria genera ex Galeni ſententia 61
Plus dormientes cur decolorentur 4
Pleuritis ex quo humore ſit mitior, & quomodo tollatur contradictio quæ de ea videtur apud Hippocratem. 160
Pleuritici cur vinum appetant 164
Pleuritis facilius in parte ſiniſtra gignitur ex Rufi, & & Rhaſis ſententia 160
Pleuritis tot dies poſt expuitionem durat, quot antè. 163

Pri-

INDEX

Primum locum inter lethalia ſigna tenet difficultas ferendi morbum. 97
Puerperia ad quadrageſimum diem perdurare ſolent 39
Puerperis quomodo prouocanda ſint purgamenta 66
Pyrrus contactu pedis lienoſos ſanabat 55

Q

Quartanæ ſudore iudicantur 28
Quæ ſint à medico percunctanda ex Hippocratis ſententia 24
Quid ſignificet ſaturatum 13
Quinam primi hyrundinum meminerint in ſanguinis excretione 22
Qui affectus ex immoderata venere ſequantur 193
Quæ ſint quatuor in morbis conſideranda 6
Quæ partes diei partibus anni reſpondeant 7
Quæ ratione inflammationis, febris, ac putredinis in curatione requirantur 11
Quinque harum hiſtoriarum vtilitates recenſentur 4
Quid ſit thaſo ex diuerſorum Authorum ſententia 4

R

Raræ criſes perfectæ per ſudorem fiunt ex Galeni ſententia 46
Recidiua propria & impropria 100
Recidiuæ fiunt quibus vigiliæ & ſomni turbulenti fiunt 133
Recidiuæ potiſſimum fiunt poſt ſolem æſtiuum, & poſt æquinoctia Autumnalia 202
Recidiua ab internis, & ab externis cauſis fit 27
Recidiuæ dies connumerandus eſt ſeparatus à diebus morbi 24
Reſpiratio ex duplici fit motu 10
Reſpiratio magna eſt indicium pulmonis, & partium vitalium affectarum 6
Remedia quæ ad refrigerandum conueniunt 61
Rigor magnus in febre continua prodeſſe ſolet 124
Rigores incipiunt viris ab extremis mulieribus à lumbis 93
Riſus atque lætitia ſanguinis puri exuperantiam conſequuntur ex Auicennæ, & Auerrois ſententia 14
Riſus cauſæ 14
Riſus quomodo fiat. 15

S

Sanguine fluente non eſt adminiſtrandum balneum. 49
Sanguis nigreſcit vbi ab æſtu conſumitur Ichor 9
Sanguis a qua parte ſit mittendus in pleuritide 162
Sanguis exiens ex dextra nare dextras partes laborare ſignificat, e ſiniſtra ſiniſtras 9
Sanguinis ſtilla cur ſignum ſit exitiale 9
Sanguis quando, & vnde ſit mittendus grauidæ mulieri. 73
Sanguis cur facilius e naribus fluat 48
Saluberrimum eſt in omnibus putridis ſanguinem miſcere 46
Spiritus habet Naturam à concipienda putredine alienam 129
Spiritus magnus & rarus eſt delirantium proprias 20
Spongiæ aceto imbutæ pedibus alligatæ menſes prouocant 140
Stercus figuram propriam in infernis inteſtinis recipit. 115
Stercus malè olens an ſit peius non malè olenti 115
Status hominum ſunt tres, vigilantium, dormientium, neutrorum 52
Surditas à duabus cauſis fieri poteſt. 86
Sudare & vomere eſt vita Cardiaci ex ſententia Senecæ 153
Sudor & vrina eandem materiam, & generationem habent 39
Sudor non criticus duplex eſt. 53

T

Tenuitas ac ſuſpenſio quid ſignificent in vrinis. 90
Tenuitas ſubſtantiæ in vrina eſt ſemper alicuius cruditatis comes 100
Temperantia victus potior eſt inter omnia remedia. 28
Tollitur controuerſia inter Hippocratem & Galenum de grauidis tertio menſe 71
Tremor ab Hipp. conuulſorius motus uocatur 72
Tuſſiculæ, & deſtillationes in ardentibus extinguunt ſitim 101

V

Valeſij error detegitur 194
Varices inſaniam à melancholia non à bile ſanant. 92
Varietas vrinæ prauorum humorum varietatem indicat 9
Variolæ ac morbilli nunquam octauo die, ſed tertio, aut quarto erumpunt 19
Vbi morbus eſt firmatus in capite ſectio venæ frontis eſt vnicum remedium 191
Vbi animus eſt alio abductus aluus non obedit 189
Vbi aluus eſt adſtricta aliqui multum mingunt 181
Vbi fluxus ſequitur cruditatem ex cibo aut potu, quieſcendum eſt 99
Vbi vrinæ dilutiores fiunt materiam ad caput deferri indicant 8
Vbi eſt dolor capitis aut delirium, abſtinendum eſt a vino 42
Vbi humores ſunt crudi non eſt mittendus ſanguis 47
Vbi fæces & febris fomes ſunt circa Naturalia, non autem circa ſpiritalia, ſitis aliquando non contingit ex Ariſt. ſententia 68
Vbi vrinæ ſunt copioſæ, fæces paucæ fiunt ex ſententia Hippocr. 65
Ventres præduri fiunt habentibus lienem tumidum 9
Victus tenuiſſimus hodie quis ſit 11
Vinum cor hominis lætificat ex Dauid Propheta 99
Vino dediti cur ſint obliuioſi 181
Virus canis rabidi triginta annis latere poteſt 33
Virgines, & aliæ quibus menſes non fluunt quibus ſymptomatibus detineantur 102
Vomentes aluo excernere non ſolent 96

Vix

INDEX

Vix expultrix quando maxime ualeat 7
Vomitus niger & biliosus grauem inſaniam portendit ex Hipp. ſententia 69
Vomituri cur magis vomitu teneantur cum magis dormiunt 41
Vomituris cur faſciis oculi obligentur 45
Vrinæ nigræ in viris & mulieribus peſſimæ, aquoſæ in pueris 137
Vrinæ dicuntur oleoſæ tripliciter. 138
Vrinæ nigræ quando ſint criticæ 8
Vrina eſt id omne quod potatur ex Galeni ſententia. 40
Vrina nigra cum nigro ſedimento ſummè lethalis eſt. 48
Vrina quo ad ſubſtantiam tenuis, & quoad ſuperficiem craſſa eſſe poteſt. 64

FINIS.

INDEX AVTHORVM.

A

AEtius.
Alexander.
Antillus.
Antigonus.
Apollonius Thianeus.
Aretus.
Ariſtoteles.
Archilocus.
Aſclepiades.
Atheneus.
Auicenna.
Auenzoar.

C

CAto.
Catullus.
Celinus.
Celius Aurelianus.
Cicero.
Cornelius Celſus.
Columella.

D

DAuid Propheta.
Diocles.

E

EVripides.
Euſtachius.

F

Feſtus.

G

Galenus.

H

HAliabbas.
Heraclides.
Herotianus.
Herodotus.
Herophilus.
Heſychio.
Hippocrates.
Horatius.

I

IAcobus de Partibus.
Iulius Pollux.

L

LAertius.
Lucilius.

M

MAnardus.
Martialis.
Montanus.

N

Nicander.

O

OPianus.
Oribaſius.

P

PAuſanias.
Phauorinus.
Plautus.
Plato.
Plutarchus.

R

RHaſis.
Rufus Epheſius.

S

SAbinus.
Seneca.
Sillimacus.
Stephanus.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T

THeodorus Gaza.
Theocritus.
Tertullianus.

V

VAleſius.
Vitruuius.

A. D. O. M.

DE HOMINIS GENERATIONE INDEX.

A

AN detur ſuperfœtatio. 22
An fœtus vtrumque ſexum habere poſſit 29
An pili & vngues in vtero fiant 21
An menſtruum ſit ſanguis perfectus variæ ſententiæ 5
An ſemen in viris ante decimumquartum annum ſit impotens ad generandum 14
An ſemen fiat pars fœtus variæ ſententiæ 22
Ariſtoteles non rectè Anatomen calluit 3
Ariſtoteles ſi quid boni de Anatomia dixit tacito authore ab Hippocrate accepit 3
Ariſtotelis opinio quod tempore menſtrui mulieres maximè viros appetant 4
Ariſtotelis opinio à qua parte ſemen fluat 10
Ariſtotelis inconſtans videtur in conſtituendo ſeminis temperamento 11
Ariſtotelis ſententia de vſu teſtium 16
Ariſtotelis locus mendoſus de octimeſtri partu corrigitur 38
Auerrois opinio damnatur 11
Auicennæ opinio quod ex quadraginta vncijs ſanguinis, vna ſeminis conficiatur 10
Authoris opinio an facultas ſeminis operetur poſtquam perfectum eſt animal 13
Authoris opinio quod cor, iecur, & cerebrum ſimul ferè gignantur, & ſi quid prius, illud eſt Epar 25
Authoris & aliorum opinio quo pacto Gemelli fiant 21

C

CAuſæ ſimilitudinis fœtus variæ ſententiæ, et propria authoris 28
Caliditas & frigiditas regionum pariendi tempus variare poteſt 37
Conceptus quid ſit 2
Conceptus nomen multiplex eſt apud Græcos 3
Conceptio quo pacto à ſceleſtis mulieribus prohibeatur 3
Cur mulieribus ante duodecimum, & poſt quinquageſimū annum non fluant menſes 7
Cur menſtrua ſingulo menſe fluant 7
Cur deficientibus menſtruis mulieres concipere non ſoleant 8
Cur partus uitientur dum menſtrua fluunt 8
Cur incipientibus & deſinentibus menſibus conceptus facile fiat 20
Cur Natura voluerit caput infantis in vtero eſſe magnum 35

D

DIes quibus formatur fœtus incertus eſt, variæ de eo ſententiæ 27
Dies quomodo apud Ariſtotelem & Hippocratem accipi debeat 36
Diuerſæ veterum ſententiæ an, & quomodo ſemen mulieris in generatione concurrat, quibus rationibus Galeni opinio probetur, & quæ ſit veritas 3

E

EXaminatur menſtrui definitio 4
Examinatur ſeminis definitio 12
Exemplo Pictorum ordo Naturæ informatione oſtenditur 23
Ex parentibus mancis & mutilis filij ſæpè integri oriuntur, & quare 31

F

FAcultas formatrix quæ ſit variæ ſententiæ 14
Fœtus duplo tempore mouetur quo formatus eſt 32
Fœtus eſſe animal contra Empedoclem, & Herophilum probatur 33
Fœtus vnde alatur in vtero variæ ſententiæ 34
Fœtus quomodo in vtero reſpiret 34
Formatio quid ſit 3

G

GAleni locus mendoſus oſtenditur vbi ſemen eſſe frigidum dicit 12
Galenus quandoque teſtes ipſi cordi præfert 15

H

HIppocratis ſententia quomodo ſemen ſpumoſum fiat 13
Hippocratis & aliorum ſententiæ vnde fluat ſemen 10
Hominis generatio quatuor temporibus à Natura complectitur 2
Homines & aues cur conglobati in vtero maneant, ſecus autem quadrupeda 32

M

MEnſtrua quid ſint 4
Menſtrua copioſiora in viris quā in mulieribus 4
Modus quem Natura in fœtu emittendo ſeruat 35
Modi varij quibus diuerſæ ſunt corporis noſtri partes 24
Mulieres niſi poſt partum purgentur rectè pericletantur. 36
Mulieres ſine voluptate non concipiunt 4
Mulieres quibus menſtrua non fluunt regulariter non ſunt ſanæ 6

Omnes

INDEX TRACTATVS DE BALNEIS PISANIS.

A

AD quid potus aquæ ſancti Iuliani conferat 45
Ad quid balneum ſanorum conferat. 45
Ad quid lauacrum aquæ Arni conferat 45
Aliqui eatenus thermales aquas potabant donec digitis ea repletis anuli abſconderentur 42
Aquarum thermalium adminiſtratio ab Arabibus reſtituta 43
Aquæ calidæ alendis animalibus haud idoneæ 42
Aqua Piſana lucenſi eſt efficacior 46
Aqua omnes ſponte naſcentes vim exiccantem habent. 49
Aquæ Piſanæ luem gallicam ſanant 50
Aquæ pluuiales non vltra decem pedes penetrant. 53
Aqua fluminis magis quam aqua maris abluit 54
Aqua Arni quæ beneficia afferat 54
Aqua Arni ſeſe lauantes à calculo ſunt tuti 55
Ariſtoteles & Hippocrates aut nõ cognouerunt balneum, aut parum 41
Arni ortus, & curſus 53

B

BEneficia recenſentur quæ ex aqua balnei Reginæ reſultant 47

C

Cur thermæ ſint Diuinæ vocatæ Ariſt. opinio 50

D

DIuerſæ ſententiæ cur aquæ naſcentes varias habeant virtutes 46

F

FErrum aquæ immiſceri poteſt 41
Fodinæ metalli tempore deperduntur 41

P

PRoprietas balnei Reginæ ſancti Iuliem 51
Purgatio balneum incedere debet 51

Q

QVem curationis ordinem morbus Gallicus requirat. 49
Quædam obſeruanda in vſu lauacri Arni 56
Quæ ſint ſeruanda dum intus aqua ſumitur 51
Quæ ſint facienda ab ijs qui in balneum deſcendunt 49
Quid ſit morbus Gallicus 49
Quot, & vbi ſint Aquæ in Agro Piſano 44

S

SIngulorum balneorum qualitates 46
Sublimatio & excoctio maxime conferunt ad Aquarum compoſitiones probandas 46

V

Virtus balnei dicti ad Aquas. 52

FINIS.

INDEX TRACTATVS DE VINO ET AQVA.

A

A Genere, à forma, & à tota ſubſtantia vini facultates ſumuntur, & quomodo 2
A rei Natura probatur vinum non nutrire 5
Ab experientia probatur vinum non nutrire 6
Aqua nutritioni inſeruit, & ſi nutrit non eſt pura 10
Aqua cruda minus quam cocta illabitur 2
Authoris ſententia an calor innatus conſumat 3

C

Concoctio tempore Hippocratis putrefactio dicebatur 1
Cur triticum ſit cibus familiaris omnibus ex Ariſtotelis ſententia 4
Cur in Anaſarca partes non nutriantur 5
Cur à Noe vinum fuerit inuentum 9
Cur qui lauantur in aqua famem ſedent 10

D

Definitio nutritionis 4
Diluuntur rationes quæ vinum nutrire probare videntur 7

F

Febres Hecticæ quando fiant 4

I

Illud quod Anima caret nutriri non poteſt 10

M

Muſtum non appellandum vinum 6

N

Nutrimenti diuiſio ex Galeni ſententia 4

Q

Quomodo ſolo ſanguine nutriamur 8
Quomodo vinum alat, & non alat 8

S

Spiritus & ſanguis non viuunt, membra autem ſolida ſic 3

V

Variæ vini deſcriptiones 1
Variæ ſententiæ, & quæ ſit veritas de caliditate aut frigiditate vini 3
Variæ authoritates, & experientiæ quòd aqua nutriat. 10
Vinum dulce non eſt vere vinum 5
Vinum neque actu, neque potentia craſſum ac viſcidum 6
Vinum non craſſeſcit quia eſt aqua 6
Vinum in ſyncope reficit quidem vires, ſed non nutrit 8
Vinum datum eſt mortalibus ſupplicij gratia ex Platonis ſententia. 2

FINIS.

Piſanae Praelectiones
HIERONYMI MERCVRIALIS
FOROLIVIENSIS
MEDICINAM PISIS LOCO SVPRAORDINARIO VOCATO
PROFITENTIS

In Epidemicas Hippocratis Hiſtorias,

Non minus ad Theoricam, atque Practicam Medicinam vtiles, quàm ob eruditionem iucunda.

Egroeus p.s p.o epid: com.

HISTORIA PRIMA.

PHILISCVS habitabat prope murum,& decubuit: in PRIMA die febris acuta; ſudauit in nocte. SECVNDA laborioſe, cuncta exacerbata ſunt, ſero autem a clyſterulo recte deiecit, noctem uero quiete. TERTIA mane, & uſque ad meridiem uiſus eſt fieri ſine febre, & ad ueſperam febris acuta cum ſudore: ſiticuloſus; lingua inaruit: nigra minxit: noctem multum moleſte, non dormiuit; in omnibus delirauit. QVARTA omnia exacerbata ſunt: fuerunt vrinae nigrae,noctem faciliorem; vrinae melioris coloris. QVINTA circa meridiem parum à naribus ſtillauit, ſincerum, urinae autem uariae habentes enaeoremata rotunda, genitali ſemine ſimilia, diſperſa, non ſubſedebant, cum autem appoſuiſſet glandem, flatuoſa, pauca exierunt: noctem laborioſe, ſomni exigui, ſermones, delirium; extrema undequaque frigida, & non amplius recaleſcentia: minxit nigra, dormiuit parum ad diem; ſine uoce; ſudauit frigidum; extrema liuida, circa meridiem. SEXTA die obijt. Huic ſpiritus per totum tamquam reuocanti rarus, magnus: lien eleuatus eſt rotunda gibboſitate; ſudores frigidi per totum, paroxyſmi in paribus.

IN HISTORIAS HIPPOCRATIS.

CVR hoc tempore,& hoc anno hiſtorias Epidemicas Hippocratis Coi uobis exponere deliberauerim, multae me rationes ſunt hortatę; Prima fuit huiuſce mei ingenij cōdicio, quod cum aegrè bis eadem retractet,libenterq. in ijs uerſetur,quae ab alijs,aut certe a pauciſſimis tētata ſunt, huiuſmodi tractatio ea eſt, in qua uix inuenire eſt quemquam profeſſorem publicum, qui eam interpretari, & in publicis gymnaſiis coram auditorib.enucleare uoluerit. dixi enim (uix) quoniā etſi Montanus uir celeberrimus hoc idem opus aggreſſus ſit,tamen praeuentus morte,ſolum duas priores hiſtorias abſoluere potuit.Secunda eſt, quoniam cum aliàs decreuerim totū hoc quod mihi uitae ſupereſt, Deo primum ſeruiendo,

Hippocrati auditoribus interpretando dicare, atque iampridem ſecundum librum Epidemiorum non abſque fructu & ſtudioſorum uoluptate Bononiae ſim interpretatus, haud uiſum eſt ab inſtituti mei ratione alienum, ſi etiam in celeberrima hac Academia ſimilem illi materiam tractarem. quaeque non modo ſtylo, uerum etiam ſubiecto & grauitate ſi non ſuperior, ſaltem par eſt. Tertia cauſſa fuit, quoniam ſi uſpiam magnitudo, atque diuinitas ingenii Hippocratis enituit, certe in ijs hiſtorijs aegrorum, quorum aegritudines & accidentia, narrat, maxime omnium elucet; Etenim cum ſibi licuerit ea aetate florere, qua pauci medici erant, multaeque peſtes uagarint, ac propterea uaria, & paene infinita morborum genera uidere, atque curare; contigit ut admirabili qua pollebat iudicii, & ingenii acrimonia complura obſeruarit tam circa uſum artis quàm circa contemplationem, ſimulque nunquam interitura dogmata, & praecepta humano generi reliquerit, ex quibus cognoſcere, praecognoſcere & curare unuſquiſque tuto, & glorioſe poteſt; & ſi eius obſeruationum ex quibus poteſt dici pene artem medicam totam conflaſſe, alicubi ſuorum commentariorum cognoſcere licet plane in libris Epidem. id reperitur, quos toto uitae ſuae curſu quam partim peregrinando artis gratia, partim urbibus, & populis inſeruiendo compilaſſe, & digniora ſe legiſſe, deindeque ad aphoriſmos, prognoſtica, & alia componenda vſum eſſe conſtat. Quarta & poſtrema cauſſa fuit ueſtra, quae ſemper mihi erit cordi utilitas, quandoquidem ex integra, & abſoluta cunctarum obſeruationum Hippocratis ſpeculatione, non modo Theoricae quam uocant medicinae partem, uerum etiam praxim ipſam uobis me ita propoſiturum explicaturum & demonſtraturum polliceor, ut non minus ex admiratione uoluptatis, quàm fructus ſitis habituri. Sed antequam rem ipſam aggrediar nonnulla prius eſt neceſſe praelibare, quae a uobis comprehenſa, atque memoria tenaciter conſeruata, ad reliqua artis myſteria complectenda mirum in modum iuuabunt. Erunt autem haec primum quid nomine hiſtoriae Hippocratis ſit intelligendum, hoc enim ignorato uaga, & quaſi uana eſſet nimis dicendorum tractatio. Secundum erit quibus rationibus Hippocrates has conſcripſerit, & conſcriptas poſteris duxerit relinquendas; nam ut in Cenſura operum Hippocratis oſtendi; nullus fere ambigit, quin Hippocrates ipſemet primum & tertium Epidemiorum in lucem dederit, ubi quas ſum explanaturus, hiſtoriae omnes habentur. Tertium quo ordine eas ſcripſerit. Quartum ad quam medicinae partem attineant. Quintum ad quid futura ſit huiuſmodi hiſtoriarum enarratio utilis. Sextum & poſtremum qua methodo, & quo ordine ſum uſurus, tum ut artis praecepta ex ipſis eliciantur, tum maxime ut a vobis quae ſum dicturus comprehendantur, & memoria conſeruentur. Atque ut a primo exordiar, nemo eſt qui dubitet authorem harum hiſtoriarum fuiſſe magnum illum Hippocratem Coum, qui edidit Aphoriſmos, lib. de natura humana, ac denique A omnes qui in prima Hippocratis operum claſſe à nobis collocati ſunt, de quo Hippocrate quoniam alias plura dixi, iſtud tantum nunc adiiciam diuinum illum uirum pro arte medica bene beateque exercenda & addiſcenda omnes partes orbis tam frigidas, & calidas, quam temperatas peragraſſe, ut ex fine libri Prognoſticorum ſatis compertum eſt, ac propterea potuiſſe uarias gentes, uarios mores, varia rerum accidentia ſpectare, diligenterque obſeruare. Etenim hiſtoriae nomen etſi ſim- B plicitur narrationem apud Graecos ſignificet, uerum tamen hiſtoriarum tria genera reperiri certum eſt diuinum naturale & humanum. Diuinum eſt in quo res ſacrae narrantur, ut ſunt libri ſacri ſeu biblia. Naturale, ut libri Ariſtotelis de hiſtoria animalium, libri Theophraſti de hiſtoria plantarum, Plinij hiſtoria naturalis. Humanum, ut ſunt libri, qui vel actiones hominum narrant, uel animi humani naturam, vt appellat Ariſtoteles libros ſuos de Anima hiſtoriam, uel corporis uniuerſam C compaginem. Ceterum hiſtoriae Hippocratis quas nos enarraturi ſumus haudquaquam uere ullo genere ex his comprehenduntur: ſed alia ipſarum eſt ratio. Empirici medici inter alia inſtrumenta quibus utebantur habuiſſe hiſtoriam a Galeno relatum eſt libro de optima ſecta, capite decimotertio & decimoquarto. At eam ut inutilem artis medicae ſatis longo ſermone confutauit; In lib. etiam de ſub figuratione empyrica, cap. decimo, videtur approbaſſe quòd hiſtoria ſit oratio eorum quae conſpecta aut ueluti conſpecta ſunt, quamquam iudicari concordantia & conſenſu ſcribentium probat, ut ſi complures macerem adſtringere narrent, ueram eſſe illius hiſtoriam clarum eſt. Verum neque ſic praeciſe appellamus hiſtorias quas uulgus medicorum uocat etiamnum caſus, quorum copia magna praeter Hippocratem eſt quoque apud Galenum. atque huiuſmodi Hippocratis narratio diuerſa eſt a narratione aliorum hiſtoricorum, quòd omnia contingentia narrent, Hippocrates autem, vt ait Galenus, ne- E quaquam omnia: qui libro ſecundo de difficult. reſpiran. capite ſeptimo, comparans hiſtoriam Thucididis, qui deſcripſit libro ſecundo Athenienſem peſtem, & Hippocratis qui de eadem locutus eſt in lib. Epidem. ait eum cuncta etiam idiotis perſpecta enarraſſe, Hippocratem uero pauca ex iis quae ad totam affectionem pertinent circa quam aegrotus eſt periclitatus, ſcripſiſſe, multa uulgaria praetermiſiſſe, multaque ab aliis praetermiſſa & neglecta recitaſſe, quòd ad uſum artis ualde con- F ducerent, Itaque hiſtoriae Hippocratis quas hoc anno ſumus uobis enarraturi aliud non ſunt quam enarrationes eorum quae ab Hippocrate conſpecta uel tanquam conſpecta & diligenter circa aegrotos obſeruata ſunt in conſtitutionibus tam peſtilentib. quam non peſtilentibus ab ipſo in primo & tertio Epidem. libro deſcriptis: in quibus ut dicit Galenus loco citato haudquaquam totam morborum naturam perſequitur, ſed duntaxat quaedam notat aliis nec admodum nota, nec obſeruata. Sunt autem huiuſmodi hiſtoriae in primo lib. Epid. 14. in tertio vero 28. ita ut omnes ſint 42. omnis aetatis, & omnis

ſexus;

ſexus; Neque uero eſt opus ut philoſophemur circa hunc numerum fatalem qui componitur ex ſex ſeptimanis, quandoquidem ſimilem numerum haudquaquam ſtudio ullo ipſum accepiſſe puto, quemadmodum quoque haud paruifaciendus eſt hic labor Hippocratis, quaſi uero ipſe multa obſcura & aſpernanda uideatur notaſſe, & nimium quantum paucos aegrotos uiderit, quoniam Diuinum illud ingenium in hoc maxime eſt admirandū, quòd notauerit, quae alijs non uidentur adnotatione digna. Neque uero exiſtimandum eſt, quia paucos caſus deſcripſerit, ideo paucos aegrotos uidiſſe, quoniam in alijs libris Epid. minus germanis, atque etiam germanis multa alia exempla aegrotantium habentur, quae tamen omnia ſimul accepta uix unam minimam, quos uidit aegrotantium partem fuiſſe vnuſquiſq; exiſtimare debet, qui ſibi perſuadeat Hippocratem à tenera aetate ſub patre medico operam ar ti ſtrenuam dediſſe, multos annos uixiſſe, proq; arte ditanda omnes orbis partes tam calidas quàm frigidas, atque temperatas peragraſſe. Ad ſecundum propoſitum caput accedo, ſ. quibus rationibus motus Hippocrates haec adnotarit, & ſcriptis tradiderit, quem ſolum tēpore ſuo medicinam ſciuiſſe ſcribit Auenzoar lib. 3. trac. 3. cap. primo. Nam Hippocratem ſalutis humanae amātiſſimum nil antiquius & carius habuiſſe, quàm artem medicam excolere, & ad aliquam perfectionem deducere, certum eſt atq; ante alia curaſſe, vt ſanandi morbos rationem veram monſtraret, ſed quia morbi omnes finiri nequeunt, at complures ipſi multos finiunt, conſequēter voluit artem indicare tam morituros quàm ſeruandos praedicendi, & quia ex rerum euenientium circa aegrotos huiuſmodi obſeruatione maxima ex parte haec praedicendi & curandi facultas comparatur, ob id haec omnia a ſe obſeruata monumentis aeternis mandare deliberauit, vt forſan non fine ratione Varro, Strabo, & Plinius dixerint eum ex tabulis aegrotorum Templo Aeſculapii ab aegrotantibus ſeruatis appoſitis artem medicam conflaſſe. Fuit & altera ratio, ut ſ. ſibi ad memoriam monumenta pararet; qui enim inſtituerat orbem peragrare, vt uarios locos, uarias gentes, uariosq; morbos, atque accidentia uidens obſeruaret, & ex obſeruationibus praecepta, atque dogmata fabricaret, neceſſe quoque habuit illuſtriora ſaltem adnotare, quò & facilius ea ſecum geſtare, & memoria complecti ualeret, quamquam illud poſſumus addere conſtitutionum peſtiferarum & non peſtiferarum, quae ſunt ſuo tempore graſſatae, voluiſſe diuinum ſenem aliqua exempla relinquere, ut poſſent poſteri omnes ex illis peritiam, mores & alia ſymptomata ubi ſimiles conſtitutiones fierent, praediſcere. Hae etenim, quantum ipſe puto, fuerunt potiſſimae rationes; quibus Hippocrates non modo propoſitas vobis exponendas a me hiſtorias ſcriptis mandauit, verum etiam precioſiſſimum illum theſaurum Epidemiorum ſ. librum compilauit, ac poſteris reliquit: ex quo deinde libros prognoſticorum, & praeter tim aphoriſmorum quem humanum captum excedere dicebat Suidas, excerpſit. Cum enim alij ſunt morbi ſporadici, alii communes, atque hi vel com-

A munes vni regioni qui vocantur inquilini, & ab Hippocrate in lib. de aer. aq. & lo. tractantur, & de quibus loquebatur Lucretius quando dixit, Atthide tentantur greſſus, oculiq; in Achaeis; alii pluribus regionibus qui ἐπιδήμιοι uocantur, atque hi uel ſimpliciter Epidemij ſint, vel Epidemii peſtilentiales, in quibus pars maior extinguitur, de Epidemicis morbis maxima ex parte peſtilentialibus tractare in his hiſtoriis Hippocratem non eſt ut quiſquā dubitet. De ordine quod erat tertio propoſitum illud

B ſolum modo dicendum eſt Hippocratem ſicut & alios ueteres abſque certo & euidenti ordine ſua commentaria ſcripſiſſe, vt Galenus primo de fract. tex. primo docet; eò quod rebus ſolis, quas propria induſtria indagabant, acrius ſtuderent, atque ob paucitatem dogmatum facile memoria quæ ſcribebant complecterentur. Si quis tamen eſt in his hiſtoriis obſeruandus ordo, ille elucet, quod Hippocrates priuſquā ad particulares caſus recenſendos deſcendat, conſtitutiones antecedentes temporis enarrat,

C quaeque in illa communia ſymptomata, & morbi apparuerint, edocet: qui enim in lib. pronoſt. circa finem, tertio aphor. & lib. de aerib. aquis, & locis edixerat eſſe ſemper tempora, atque temporum conſtitutiones ſpectandas, iure is primum omnium huiuſmodi praeceptum voluit obſeruare. Adhaec in referenda poſtmodum hiſtoria quandoque proponit uitae exercitationem, mores, nomen, ſexum, patriam; interdum aetatem, eo quod haec omnia pro iudicio ferendo eſſe diligenter conſideranda tertio

D prognoſt. mandauerit, tum quae fuerint aegrotantis ſymptomata, ac morbi tam ſingula die quàm nocte recenſet, demum quid decretoriis diebus euenerit, vſque ad liberationem vel interitum monſtrat; interdum aliqua ex remediis adhibitis proponit, ea praeſertim quae ſibi uiſa fuerunt maiori conſideratione digna, quaeq; putauit lectores inſtruere poſſe, vel ne decipiantur, vel ut opportunitatem auxiliorum, & qualitatem diſcant. Ceterum quod quarto loco propoſui diffiniendum, nempe ad quam me

E dicinae partem haec tractatio attineat, ſciendum eſt, vt narrat Plutarchus in lib. de Homero, in quo praeclare docet diuinum illum poetam non minus medicam facultatem quàm alias calluiſſe, diuiſionem medicinae in ſpeculatiuam & practicam haud quam Arabum, ut plerique putant, fuiſſe inuentum, ſed multo antiquius eam atque medicinae diffinitionem, quòd ſit ſcientia ſalubrium & inſalubrium fuiſſe a ſcriptoribus traditam, ibi enim dicit Plutarchus. Medicinam partiri in contemplatiuam

F atque practicam, & illam rurſus in eam quae tractat ſigna, & σημειωτικὴ a medicis, & in eam quae tractat cauſſas, ac propterea αἰτιολογικὴ nuncupatur. rurſum practicam diuidi in Chirurgicam, Diaeteticam, atq; Pharmaceuticam: Laertius uerò in Platonis uita ſcribit eum medicinae partes quinque fuiſſe, Pharmaceuticam, Chirurgicā, Diaeteticam, νοσογνωμονικὴν, quam alii παθολογικὴν, alii αἰτιολογικὴν uocant, & βοηθητικὴν, ſiue auxiliatricē, Sed vtcumq; ſeſe haec habeant, puto huiuſmodi hiſtoriam Hippocratis tractationē, tum ad contemplatiuam, tū maxime ad practicam attinere: ad contemplatiuam quidem,

quoniam ex ipſis potiſſimum diſcuntur ſigna tam diagnoſtica, quàm prognoſtica, nec minus aliquando cauſſae, praeſertim externae, atque προηγούμεναι, ſeu antecedentes uocatae, necnon dierum criticorum uis addiſcuntur. Ad practicam uero attinent, cum uictus, chirurgicorum remediorum, ac medicamentorum vſum ab aegris & medicis habitum proponit, quamquam ea etiam ratione dicere licet pertinere ad practicam, quòd cum tractentur euentus variorum aegrotantium, in ipſis ſaltem impliciter continentur naturæ morborum, ſigna & curationes tam probabiliter ſaltem adhibitæ, quàm adhibendae, vbi uſus poſcit. Atque hinc diſci poteſt quintum à nobis propoſitum, ſcilicet quae vtilitas, qui fructus ex harum hiſtoriarum explicatione & examine expectari debeant. Sunt enim commoda pro arte expectanda numero quinque. Primum eſt quod diſcitur quantum referant temporum conſtitutiones ad hos vel illos morbos producendos, ſiue illi ſint puri Epidemiales, ſiue etiam ſint λοιμώδεις, id eſt peſtiferi, ſecundum eſt quod ſolers ingenium veſtigia Hippocratica ſequens poteſt conücere ſaltem quae ſint in aegro potiſſimum obſeruanda, quo ſtudio & qua ſolertia dies omnes, praeſertim critici ſint adnotandi. Tertium, atque illud maximum commodum eſt de iudicio in aegritudinibus faciendo, quod ſicut in medicina facienda maximi momenti eſt, non minus pro gloria medici, quàm pro aegrotantium ſalute, ita omnium promptiſſime comparari poteſt ex ſedula animaduerſione eorum, quae contigerunt aegris ab Hippocrate relatis, in quibus tanquam in ſpeculo quodam poteſt ingenium præſtans intueri cauſſas, cur hoc vel illud, eo vel illo die ſint aegrotantes paſſi, quibus comprehenſis, & ad memoriam redactis poteſt deinceps, vbi vſus poſtulat, ſimiliter in aegrotantibus medicandis incedere; Quartum eſt ad curationem pertinens, quoniam dum medicus ex remediis adhibitis vel non adhibitis quid ſecutum ſit contemplatur, ſiue bonum ſiue malum ſibi praecepta & leges parat, quibus & ad acquirendum bonum, & ad euitandum malum inſtruatur & incedat. Similiter quoque poteſt ex praeſcriptis accidentibus coniectare, quid fecerit Hippocrates, aut ſaltem quid potuerit, debuéritve facere. Quintum & poſtremum commodum eſt, quod ubi quis in huiuſmodi caſibus non oſcitanter verſatus ſit, poteſt infinita loca Hippocratis melius intelligere atque interpretari, quae vt dixi ante ex hiſce aduerſariis collecta alibi poſuit; ſimiliter etiam complura Galeni & aliorum qui ex his exempla acceperunt, nam ſi diligenter quiſpiam libros Hippocratis aphoriſmorum, progn, porrheticorum, coacarum praedit. de rat. vict. ac. conſideret, videbit quot dogmata & praecepta proponat, quae ex obſeruatis circa hos aegrotos capta eſſe, aut ſaltem illuſtrata & patefacta cognoſcet, Non minus quoque ſi Galeni lib. de diſficult. reſpirant. de criſi: & diebus decret. de praeſ. expulſ. de praecogn. ad Poſthumum, aliaque pluríma ipſius commentaria videantur, facile erit cognoſcere, quàm creberrime haec exempla citet, quam multa ex ipſis documenta eliciat, quàm diligens fuerit in examinandis omnibus ab Hippocrate in his hiſtoriis obſeruatis atque adnotatis. * Sextum propoſitum de ordine, quo ſum vſurus, id libenter pronuncio: me in primis tum in ſermone, tum in explanatione omnem facilitatem, qua tractari ſimilis res poteſt ſecuturum, vt vos comprehendere, memoriae mandare, & ad vſum quando opus fuerit reuocare, quae docebo, poſſitis; Praeterea primum narrabo hiſtoriam, breuiterque quae ſit idea morbi dicam, tum nomen aegrotantis, patriam, ſexum, mores, & ſi quae alia occurrent breuiter conſiderabo, mox conſideratis ſymptomatibus, cauſas ſingulorum inexplicatas ab Hippocrate diligenter elicere tentabo; curque vel mors, vel ſalus, vel longitudo, aut mutatio morborum ſit in vnoquoque aegrotante ſecuta, quantum hoc meum ingenium exiguum valebit, exprimam; poſtremo quae veriſimiliter curatio ſit adhibita, aut fuerit adhibenda, aut conſonum ſit, vbi occurrat, adhibere, ante oculos breuiter ponam: Iam modò ad rem ipſam accedamus, primamque hiſtoriam aggrediamur acceptam ex tertio primi Epidemiorum contex.

PHILISCVS. Cum id conſtet ex Hippocrate ad tractandos, atque iudicandos quoslibet morbos, maxime intereſſe, vt non modo cognoſcantur morbi vagantes, verum etiam ipſa temporis & praeſentis & anteacti conſtitutio, operaepretium eſt priuſquam ad explanandam praeſentem hiſtoriam accedamus, cognoſcere quae fuerit anteacta conſtitutio, & qui morbi in ipſa ſint populariter vagati, id quod faciemus, ſi ad memoriam reduxero breuiter vobis, quod Hippocrates ante hanc hiſtoriam de vtriſque retulit. Etenim tres conſtitutiones nobis propoſuit Hippocrates ſpectandas in his libris. in Thaſo, in Cranone, & in Perintho. de duabus poſtremis egit ſecundo libro Epidem. de priore uero egit primo & tertio libro, vbi tres commemorat; vtrum vero aliqua ex his fuerit illa à Thucidide commemorata libro ſecundo, & a Lucretio Latinis verſibus reddita libro ſexto, non admodum refert diſputare, quemadmodum non attinet vt hoc loco quicquam de Cranonis & Perinthi conſtitutionibus loquar, cum de ijs copioſe in lectionibus Bononienſibus tractauerim, ſed tantum de aliis loquemur, quas omnes fuiſſe in Thaſo narrat, diuerſis ſcilicet temporibus, Thaſus (vt narrant Herodotus lib. ſexto, Stephanus & Strabo) inſula eſt iuxta Thraciam è regione Athenarum abundans auro, argento, gemma, terrarum medicarum generibus, alijsque metallis, & inter caetera vino, vnde vinum Thaſium, quod Hippocrates in fine tertii lib. de morbis, vult miſceri vetus vigintiquinque partibus aquae pro facienda potione refrigeratoria; Nam & Athenaeus & Euſtathius in Homerum referunt ibi duo fuiſſe uinorum genera, alterum quod ſomnum ob generoſitatem inducebat, alterum quod vigilias, forſan ob exiguitatem, de qua Galenus in meth. & Plinius lib. decimoquarto, cap. 7. id probat magis quod

quod ibidem in Cuna naſcebatur. Scribunt Heſichius Stephanus, & alii uocatam eſſe Thaſum, Aegyptum, Cyprum, aliaſque regiones aereas, quod (ut puto) aer ibi eſſet apertus, & plerumq. ſerenus. Galenus uero primo in primum de morbis uulgaribus, textu primo, nihil aliud dicit, quam ipſam fuiſſe aquilonariis & frigidis uentis expoſitam, unde huiuſmodi conſtitutiones, quas ueriſimile eſt per totam Graeciam fuiſſe, potius uoluit Hippocrates accipere a Thaſo, quam ab aliis, quod cum ea inſula eſſet ſaluberrima, ſi ipſa morbis peſſimis ob prauas **B** conſtitutiones fuit tentata, multo magis alias, praeſertim Athenas fuiſſe uexatas, probabile eſt, de quarum peſte non ipſe explicate, ſed Thucidides eius coetaneus ſcripſit. Sic namque Apollonius Thianaeus ex ſeipſo praedixit futuram peſtem, quòd cum ſanus eſſet & parce uiueret; nihilominus peſte primus laboraſſet: quamque licet etiam dicere magis Thaſios fuiſſe peſte tentatos ob bibacitatem, & ob uina generoſa; Eſt enim uſu compertum in peſte acerbius uexari illos, qui & bibaces ſunt, & uina ge- **C** neroſa potant; & in ea peſte, quae non ita pridem in regione uagata eſt Veneta, & quam non abſque lachrymis recenſere queo, illi potiſſimum extincti ſunt qui bibaces erant. Prima itaque conſtitutio totius anni auſtrina fuit in uniuerſum a naturali temperie illius regionis, quae aquilonaria & frigida eſt, admodum remota; quod uero ad partes anni pertinet, autumnus fuit humidus, hiems auſtrina, ſcilicet calida & humida, magis quam ipſi conueniat, pauci uenti boreales, ſiccitas, hoc eſt uacatio pluuia- **D** rum; ſic enim appellat Ariſtoteles prima ſect. prob. uigeſimotertio, conſtitutionem auſtrinam ſiccam, quo uero non fiunt pluuiæ. Ver ſimiliter auſtrinum frigidum cum paucis pluuiis. Aeſtas uero ut plurimum nubiloſa ſine aqua, eteſiae paucae, paruae, ſparſim ſpirantes. adeo ut ſi omnia conferantur, conſtitutio fuit praeternaturalis regioni, fuit etiam praeternaturalis unicuique anni parti, ut ob hoc fuerit neceſſario expectandum aliquod malum inſigne, dicente Hippocrate in tertio Aphoriſmorum octauo, **E** temporibus inconſtantibus, hoc eſt propriam naturam haud ſeruantibus expectandos eſſe inconſtantes & mali iudicii morbos. ergo iure merito ſcribit factas eſſe prauas febres, putredines, tumores, tuſſes, inflammationes, aliaque innumera mala, quae ſolent ab auſtro induci; cum enim ſemper regnauerit auſter, atque in autumno tantum fuerint pluuiæ, factum eſt, ut auſter ſecundum ſuam naturam quae morboſiſſima eſt, ſit operatus, nec potuerit ab imbribus corrigi. Etenim Ariſtoteles prima ſe- **F** ctio. probl. uigeſimotertio, quaerens cur auſtri nil humentes creare febres ſoleant, inquit ideo eſſe quoniam cum natura auſter ſit febriculoſus, niſi a pluuiis corrigatur, ſecundum ſuam naturam operatur, ac propterea febres, aliaque mala producit. Veram deinde conſtitutionem eiuſdem inſulae narrans Hippocrates ſecunda ſectione primi libri, ait totius anni ſtatum fuiſſe humidum, frigidum, borealem, ac propterea homines hieme ſalubritate fuiſſe uſos: Inchoante autem uere plurimos aegrotaſſe cuiuſque aetatis, praeſertim ſecundum oculos; iuxta quod

A etiam ab ipſo ſcriptum eſt tertio Aphoriſ. ſicut aeſtate & autumno vagaſſe omnes penè inteſtinorum affectiones, uomitus pituitoſos, & bilioſos, febres tertianas, quartanas, quotidianas conuulſiones, aliaque ſimilia mala, quae potius humidi & frigidi effectus ſunt, nec peſtiferi adeo, ſicut quae ſequuntur calidum & humidum, a quibus excedentibus fieri egregias putredines nemo dubitat, ut propterea ſecundam hanc conſtitutionem ab Hippocrate relatam minime uideatur inter uere peſtilentes eſſe re- **B** ponendam. Tertia porro Thaſi conſtitutio uaria admodum fuit, ſiquidem paulo ante Arcturum, atque in ipſo Arcturo aquae multae fuerunt, cum uentis borealibus circa aequinoctium autumnale uſque ad Pleiadarum occaſum, aquae auſtrinae paucae, paruae, hyems borealis ſicca, frigidi uenti, niues magnae; Circa aequinoctium uernale maximæ turbationes cum frigore. Ver boreale ſiccum una cum paucis & frigidis pluuiis, Circa ſolſtitium aeſtiuum paucae aquae, magna frigora uſque ad Caniculae **C** exortum; poſt Canem uſque ad Arcturum aeſtas calida, magni ardores, non paulatim, ſed affatim accedentes, nullae pluuiae, nullae eteſiae perflarunt, poſt Arcturum pluuiae auſtrinae uſque ad aequinoctium uernale. In hac conſtitutione quoque ut uaria, ſic morbi uarii ſunt facti, febres ardentes, prauae, aliique morbi ibidem relati, ex quibus complures tam uiri, quàm feminae interibant, & qui ſeruabantur uel fluxu ſanguinis ex naribus, uel urinarum copia multum ſedimenti boni habentium, **D** uel aluo turbata & bilioſa, oportune reddente, uel dyſenteriis euadebant. His itaque ſummatim conſtitutionibus conſtabilitis, multiſque ad artis uſum praeclaris præceptis interpoſitis, ut particulari experientia monſtraret, quae dixit uniuerſaliter in iis contigiſſe mala, incipit caſus ſeu hiſtorias proponere; quae utrum unius duntaxat conſtitutionis propria, an uero ex omnibus tribus ſint capta, ita ut partim ex una, partim ex altera, uel tertia fuerint accepta, haud explicare licet intelligere ex ipſo Hip- **E** pocrate, ueruntamen ſagax ingenium poteſt facile dubitare: Nam ex una parte potius ex cunctis, quàm ex una ſola conſtitutione Hippocratis accepiſſe exempla uideri poteſt: alioquin nos defraudaſſet, imo uero, cum non meminerit huiuſce rei puto innuere uoluiſſe, haudquaquam fuiſſe aegros unius dumtaxat conſtitutionis, ſed plurium. Ex altera parte ſcitur Montanum, alioſque enarratores ſecus uoluiſſe, ſcilicet haec omnia capta eſſe ex tertia, quae omnium peſſima fuit, ac propterea om- **F** nes interiiſſe; contra quam ſententiam dubito, quandoquidem cum prima fuerit tota auſtrina, & ſicca, atque haec ſit peior omnibus conſtitutionibus, ut diximus, uix credere poſſum ceteras quae non fuerunt tales, putandas eſſe peſſimas. Etenim Galenus ipſemet primo de temper. capite quarto, ſcribit aeris intemperamentum calidum & humidum quale eſt auſtrinum, ſi totum annum detineat fieri magnam peſtilentiam, ſi uero detineat vnam ſolam anni partem, fieri minorem peſtilentiam, cui etiam opitulatur Ariſt. prima ſect. prob. 21. vbi ſcribit tunc annum fieri peſtilentem cum calidus, atque

humidus eſt; quod ſi etiam aliis conſtitutionibus factas eſſe peſtes narrant hiſtorici quemadmodum diximus cap. 8. lib. de peſt. fuerunt aliae cauſae adiectae illis conſtitutionibus. Itaque mihi admodum probabile videtur aegros ab Hippocrate hoc in primo lib. commemoratos laboraſſe partim in prima, partim in ſecunda, maiori autem ex parte in tertia, quae vere peſtilens & ipſa fuit: quod enim veriſimile ſit in tot grauibus conſtitutionibus multo plures grauiter aegrotaſſe, quàm hic memorentur ab Hipp. omnes facile intuentur, atque ſolum Hippocrates memorauit aliquos utpote illuſtriores, & quibus curandis ob excellentiam uel caſuum raritatem multo maiore induſtria & obſeruatione vſus eſt. Modo accedamus ad hiſtoriam: etenim non contentus Hippocrates in antecedentibus ſignificaſſe quae vniuerſaliter contigerint in hac tempeſtate, etiam particularia ſubiungere ad maiorem claritatem ſibi placuit, PHILISCVS. Prior enumeratus Philiſcus eſt, quem dicitur habitaſſe prope murum: De loco, & de nomine hominis mentionem facit Hippocrates, ſed cur non de tempore anni, neque de aetate? Haec enim omnia ut ſcitis alias praecepit Hippocrates eſſe diligenter expendenda, tum propter cognitionem morbi, tum ob iudicium, tum etiam ob curationem inſtituendam. Sed dicendum eſt, ex accidentibus enarratis, ut uidebitis, poſſe coniectura inueniri, & aetatem, & tempus anni, non autem nomen & locum, ea propter horum meminit. Philiſcus enim hic ille idem fuit cuius meminit ſecunda conſtitutione, ſecundo. in primum Epid. & tex. 62. Plinius lib. 11. cap. 9. mentionem facit cuiuſdam Philiſci Thaſij, qui maximo amore captus fuit erga apes, de quibus etiam ſcripſit; unde exiſtimo in Thaſo hoc nomen fuiſſe uſitatum. Fuerunt etiam alij Philiſci ut auditor Diogenis, qui ad eum audiendum peregrinatus eſt, fuit etiam quidam tragicus, ſed haec ſcire nil refert; ad id quod utile eſt ad artem; cur autem addit, Habit. πρὸ τείχεος? Murum Athenarum quae vrbs contra inſulam Thaſum ſita eſt, conſtat fuiſſe qui ab ipſa ciuitate ad portum ducebat, cuius mentio habetur apud Platonem in Phędro ubi ſcribit ſingulo mane exercendi corporis gratia Socratem atque. Prodicum ambulaſſe ad murum. Verum non eum fuiſſe certum eſt, ſi velimus aegros hic nominatos fuiſſe Thaſios atque in Thaſo laboraſſe, quemadmodum eſt ueriſimile, quare pro muto uel intelligendus eſt locus peculiaris ſic nominatus in ciuitate, ut ſaepe uſu uenit, et cuius etiam mentio habetur ſecundo Epid. ſect. tertia. in Zoili hiſtoria; uel ipſa ciuitatis, męnia, quae iccirco appoſuit Hippocrates, vt magis diſtingueret Philiſcum ab aliis & notum faceret; niſi dicamus propterea addidiſſe, quia locum vrbium circa męnia ſemper magis morboſa ſunt, cum omnes ciuitatum ſordes eo ſoleant deferri, brutorumque cadauera praeſertim, & alia inquinamenta. Aetatem non appoſuit ſecundum Galeni ſententiam, quoniam ſequenti hiſtoria ex ueloci morte quae contingit ſexta die colligi poteſt fuiſſe aetate prouecta, & ob id uiribus infirmis, quae effecerunt ut non poterit diutius morbi vim ſuſtinere; ſed ego ſecus ſentio, quoniam ut Hippocrates ait tertio progn. ex acutis citius intereunt iuuenes, quippe qui grauius aegrotant, unde ueriſimile eſt fuiſſe iuuenem, eo maximè quod laborauit ardente & acuta febre, quae fit potiſſimum in aetate iuuenili, atque in ipſa aeſtate, quemadmodum Hippocrates dicit tertio Aph. 21. ut etiam hac ratione crediderim aeſtate aegrotaſſe Philiſcum, nec obſtat Ariſt. prima ſect. prob. 29. & 14. prob. 3. dicat autumno & hieme nec non frigidis regionibus fieri magis ardentes febres quoniam id dicitur non de copia, ſed qualitate, ſiquidem id ueriſſimum eſt B plures fieri ardentes in aeſtate, ſed quae ſiunt in hieme, & locis frigidis eſſe ardentiores. DECVBVIT. Non ſine ratione & uſu aliquo putandum eſt Hipp. hanc particulā appoſuiſſe etenim cum dies aegritudinum bifariam ſoleant enumerari & ab initio lęſarum actionum & a prima decubitus die: certe inchoare a lęſis primum functionibus enumerationē valde arduum eſt, Tum quia initia huiuſmodi laeſionum ſunt plerumque obſcura, Tum quia maior pars hominū medicos tantum cū decumbūt accerſit, quod C tempus ſolet eſſe longum poſt actiones laeſas, unde medici uocati ſunt clinici a ueteribus, quaſi ſolos decumbentes in lecto adeant, quod nomen narrat Ciprianus Gentilibus quaſi per ignominiam Chriſtianis fuiſſe tributū, quod chariratis ergo infirmos decūbentes uiſitabant, & ijs ſeruiebant: quod autem hoc uoluerit ſignificare Hippocrates. ſ. numerandos eſſe dies a decubitu, dum apponit verbum (decubuit) uel decumbebat, ubi autem ſilet, ab actionibus laeſis, probari poteſt ex omnibus ferè hiſtorijs ut ſuis locis ui- D debitur, maxime uero ex hiſtoria Chritonis in Thaſo quem comm. 3. huius primi libri ſcribit, dum erectus eſſet, cępiſſe pedis dolore laborare, & eadem die decubuiſſe. PRIMA DIE Certe prima dies intelligenda decubitus; et quia dies eſt duplex Artificialis & Naturalis, Naturalis comprehendit tum diem tum noctem. Artificialis uero tantum diem ſcilicet quo tempore ſol eſt ſuper terram Hippocrates ſaepe pro naturali & ſaepe pro artificiali utitur. hoc autem in loco utitur pro naturali, quia comprehen- E dit, ut audietis, diem & noctem. Iam uero cum ex hiſtoria ipſa ſatis conſtet praecipuum morbum Philiſci febrem putridam extitiſſe, atque ut ait Galenus primo, & tertio de criſi. circa frebres quatuor conſiderētur, idea, magnitudo, motus, & mos; primum quod pertinet ad idęam febris continua fuit: & ardens, ac propterea ex bile in magnis venis prope cor putreſcente; ſiquidem habuit reſpirationem magnam affecti pulmonis & partium vitalium indicium cumque lien intumuerit ſemper ſphaerę inſtar, & frigi- F dus ſudor vſque ad finem extiterit, par eſt exiſtimare etiam lienis inflammationem adfuiſſe: etenim id habent inflammationes viſcerum ut faciant ardentes, in quibus extrema frigent atq; in interiora vtuntur, quaſque vocat Ariſt. in prob. Aepialas, & medici Lypirias. Quod uero ad magnitudinem ſpectat, quae ut ait Galenus metitur ſymptomatum magnitudine, magna fuit, tum quia erat ardens cum ſiti, & aeſtu magno, tum quia, vt videbimus, magna ſymptomata habuit vigilias, deliria, &c. Sic quoque de motu dicendum eſt fuiſſe celerrimi motus, quoniam ipſemet Hippocrates dicit fuiſſe acutam febrem, atque ſexta

die

die obijſſe, cum acuti uere morbi ſeptima die uel etiam ante ſeptimam ſoleant bene aut male iudicari. Poſtremo de more quem ex ſuperuenientibus ſymptomatibus bonis aut malis ſolemus vocare benignum aut malignum non eſt dubium, quin fuerit maligna febris non modo ratione conſtitutionis, quae peſtilens erat, uerum etiam ratione ipſorum ſymptomatum quae ſuperuenerunt febri iam factae. Nam ſecunda die omnia exacerbata ſunt reliquis vigilauit, delirauit, minxit, nigra, ſudauit frigidum, cum extremis frigidis, ſtillam ſanguinis habuit diebus paribus omnia exacerbata, quae cuncta cum mala ſint, plane uidetur neceſſe fateri morbum fuiſſe malignum. Atque haec ſummatim de ipſo morbo, quo Philiſcus miſer laborauit; Modo ſingula expendamus, & primum illud ſtatuamus, quod ab Hippocrate non commemoratum dicimus poſſe colligi ex ipſis verbis, nempe de tempore, anni, & aetate, eſſe ueriſimile fuiſſe iuuenem, nec non in aetate aegrotaſſe ſi quidem ut habemus ex Hipp. 3. Aph. & lib. de aer. aq. nec non ex Ariſt. prima ſect. prob. febres ardẽtes frequentius fiunt in aeſtate, atq; in aetate iuuenili, in quibus maxime omnium bilis exuberat: ſic Hippocrates tertio progn. dicebat circa 35. annum magis fieri ardentes, ſed cum duplex ſit bilis flaua nempe atque nigra, exiſtimandum eſt etiam nigram putruiſſe, quod lien fuerit ſemper tumidus rotundo tumore, atque vrinas mixerit nigras quarta & quinta die; quae indicia fuerũt putreſcẽtis atrę bilis in liene. Dicitur itaque prima die fuiſſe febrem acutam, & nocte ſudorem habuiſſe laborioſum. Circa que uerba examinandum eſt quo pacto potuerit ſtatim fieri febris acuta, cum ſciamus initio omnia eſſe mitiora; praeterea quid uelit ſignificare ſudorem nocte fuiſſe laborioſum. De primo Hippocrates quarto de morb. ſcribit morbos non ſtatim fieri, ſed diu conceptos ſtatim erumpere, dixi uero iam non fuiſſe vocatum Hippo. niſi poſt decubitũ. Ex quo veriſimile eſt hunc iuuenem prius febri ſimplici putrida aliquot diebus laboraſſe atque eam neglexiſſe, deinde cum facta eſſet acuta ideſt periculoſa & vehementis motus qui ſunt charateres acutorum, ipſum tandem fuiſſe coactum decumbere, & quia iuuenes in aeſtate multum bibunt edunt, aliosq. in uictu errores committunt, haud ab re eſt exiſtimare corpus eius fuiſſe repletum multis ſuccis tenuibus etichoroſis, qui non ſolum febrem acutam pepererint, uerum etiam ſudorem nocturnum: Sunt qui putant fuiſſe frigidum ſudorem, & hoc etiã in fine hiſtoriae dicit Hipp. Dicitur autem ſudor eſſe laborioſus cum fit præter tempus, cum non tollit, aut ſaltem lenit febrem, & cum difficiliter fertur ab aegroto: ſic in Philiſco fuit praeter tempus, quia in prima die, nam nil decretorium fieri poteſt prima die, ut ait. Hippocrates non abſtulit febrem neque leniuit, quia vt audietis ſecunda die omnia ſunt exacerbata, unde veriſimile eſt haud quaquam faciliter tuliſſe, imo ob hoc dicit laborioſe ſudaſſe quaſi vero fuerit is ſudor, qui ab Hippo. inutilis & peſſimus dicitur primo progn. 27. ſed propter quam cauſam ita cito ſudauit? quia erat plenus humiditate feroſa & cruda, aqua fieri ſudores prohibent Ariſto. ſecundo prob. & Theophra-

A ſtus lib. de ſudor. Abundauit autem his humoribus, quia cum eſſet Thaſius multum potauerat, nam Athenaeus ſcribit Thaſios cõſueuiſſe potare magnis calicibus; praeterea iuuenis erat, ideo in victu errauerat, erat quoque aeſtas, quo tempore ob ſitim ſolet quiſque plus bibere. Eſt animaduertendum quoſdam textus eſſe deprauatos: legunt enim, ſudauit, laborioſam noctem habuit; non enim ſic legendum eſt, ſed hoc pacto, (ſudauit laborioſe ad noctem) dixit autem ad noctem non quod tota die uſque ad B noctem, ſed in nocte: quando ſcilicet ob caloris natiui retractionem uis expultrix maxime ualet.

SECVNDA DIE. Hic Hippocratem pro die accipere artificialem, ſcilicet ab ortu ad occaſum Solis perſpectum eſt, ſiquidem ſubiungit noctem, Iam uero tria die & noctu contigerunt, mane & meridie exacerbata ſunt omnia, ſcilicet febris, & quae conſequuntur febrem; & hac die potiſſimum, quia materia feruida tenuis & copioſa erat, & quia totus morbus debebat paribus diebus habere exacerbationes; ete- C nim etſi febris eſſet continua, attamen ratione bilis alternas habere ſolent bilioſi morbi exacerbationes, ut praeclare adnotauit Galenus primo Aphoriſmorum duodecimo. Secundum fuit quod tardo, hoc eſt ueſpere fuit impoſitus clyſter; circa quem adnotandum eſt Hippocratem nullum uerbum ocioſum apponere. Dixit enim ὀψὲ, id eſt tardo, ut duo moneret, ſcilicet in adminiſtrando etiam clyſtere id eſſe obſeruandum, ut in declinatione exacerbationis fiat, quam ueriſimile eſt ueſpere contigiſſe; & ſi hoc ue- D rum eſt de clyſtere, multo magis etiam id intelligi debet de alijs grauioribus auxilijs: Alterum quod monet eſt uti non quiuis clyſter, ſed blandus & mollis in febribus ardentibus uſurpetur, unde uſus eſt uoce diminutiua κλυσματίου, id eſt clyſterulo; imo libro de affect. utitur Hippocrates in febribus ardentibus clyſtere ex aqua pura frigida, quod etiam comprobatum habetur apud Oribaſium lib. octauo collect. capite uigeſimoquarto, in febribus continuis & malignis: & huius exemplum habetur in quinto Epi E dem. decimaoctaua. Tertium quod contigit ſecunda die fuit, quòd nocte quieuit, & cauſſa quietis fuit, tum quia exacerbatio erat admodum inclinata ueſpere, quando iniectus eſt clyſter, tum quia cum clyſter καλῶς, id eſt commode ſubduxiſſet aluum, ea exinanita vapores qui alioquin a foecibus ſurſum mittebantur, ſunt abducti: unde tranquillitas in toto ac potiſſimum in capite ſecuta eſt; Et obſeruandum eſt ſemper, quando nil aliud impedit, præſtare ut clyſteres ueſpere inijciantur, ſiquidem ad tranquillam no- F ctem tranſigendam facit, & forſan propterea Hippocrates ex alijs remedijs, quae aegro tunc ſunt adhibita, ſolius clyſteris meminit, ut doceret quietem noctis ſecutam ab hoc uno fuiſſe profectam. TERTIA Miranda eſt Hippocrates diligentia, qui nec quicquam ſuperfluum aduotauit, nec quicquam omiſit quod facere poſſet ad lectorem inſtruendum; mirum etiam eſt vnum clyſterulum potuiſſe tantum, ut redderet quietam noctem uſque ad ſequentem meridiem; quinimmo quia mirum erat, ab Hippocrate adnotatum fuit. dicit itaque tota pene die naturali, cum antecedente nocte, quae erat dies impar, cuncta

pene

pene fuiſſe ſedatiora, ita vt uideretur aeger abſq; febre,& dicit ἔδοξε.i. uiſum & putatum eſt abſque febre eſſe, quia vere non erat,cum eſſet febris cōtinua, ſed quia adſtantes comparantes ſtatum praeſentem quietiorem antecedenti accerbiori,ita exiſtimabant. AD OCCASVM SOLIS dicebat Hippocrates ſecundo Epid. omnes partes diei correſpondere partibus anni, atque ita occaſum ſolis ſiue veſpere correſpondere autumno, qui cum ſit θηριώδης.i. Ferinus,ſic veſper & ſolis occaſus. Dicet aliquis cur Hippocrates breuitatis amantiſſimus repetit,febrem fuiſſe acutam,nonne ſufficiebat id ſemel initio adnotaſſe? Reſpondeo ideo repetiiſſe,quoniam cum noctem antecedentem vſque ad meridiem ſatis placatam tranſegiſſet, iure potuiſſet quiſpiam dubitare,ne febris acutiem omnem depoſuiſſet, ut ſolet interdum contingere: Etenim licet nonnihil magnitudo videretur remiſſa, haud tamen idea & motus erant permutati, ergo non modo remanſit febris acuta verum etiam fuit cum ſudore, quod oſtendebat inſignem plenitudinem, & cum appareret initio exacerbationis,minime bonus eſſe poterat, quinimo ſitis ſecuta, & linguae ſiccitas oſtenderunt febrem acutiorem & auctiorem fuiſſe redditam, lingua enim quae ſuperpoſita eſt ſtomaco & pulmonibus ubi exareſcit, indicat partes circa pulmones vt ait Ariſto.34.prob.4. vbi fit febris, valde flagrare. NIGRVM MINXIT. In tanta flagrantia & febrili aeſtu veriſimile eſt combuſtos eſſe humores non paucos, atque eos in ueſicam impulſos, lotium reddidiſſe nigrum; verumtamen huiuſmodi ſymptoma non eſt proprium neque frequens febrientibus acute, inde par eſt exiſtimare aliqua peculiari ratione Philiſco accidiſſe. Neque mihi placet,quod aliqui dicunt, huiuſmodi vrinam fuiſſe indicium cruditatis,quoniam & ſi eo tempore urina minime potuerit habere ulla coctionis indicia,attamen nigredo haud eſt ſignum cruditatis in urina, ſed potius combuſti in liene humoris admixtionis, quodquidem ſignum mortale erat,cum eſſet in principio, ſcilicet tertia die. Nam vrinas nigras in fine exeuntes nonnunquam eſſe criticas & ſalutaris non modo Hippocrates atque Galenus docuerunt,verum etiam quotidiano uſu comprobatur. Sed hoc in loco oritur nobiliſſima quaeſtio: Vtrum poſſint humores lienis expurgari per veſicam, nam ex vna parte eſt clariſſima authoritas Galeni 13.meth.cap.17.vbi ſcribit nullam patere uiam a liene ad ueſicam, qua humores eius per urinam queant expurgari, Ex altera parte eſt authoritas Hippocrates qui ſecunda ſect. 21.Epid.ſcribit: Bionem laborantem tumore lienis eſſe curatum vrinae fluxu, adhaec in libello de affec.pro curandis ſpleneticis vtitur medicamentis vrinam mouentibus. imo Galenus primo, ad Glauc.in cura quartanae vtitur diureticis. Pro hac graui atque utili dubitatione ſoluēda duobus modis reſponderi poteſt,uno duplices eſſe naturae uias alias manifeſtas,alias vero occultas,a liene veſicā non ſunt manifeſtae,ut ait Galenus 13. methodi, ſed ſunt occultae ut monſtrat experientia, atque ipſemet Hippocrates qui lib. de alimento dicebat omnia conſpirare ſimul, unumque eſſe omnium confluxum & conſenſum: imo idem 6. Epid. quinta ſect. initio dicebat naturam ſibi inuenire uias non excogitatione. Alio modo reſponderi poteſt. lienem poſſe dupliciter euacuari per urinam, uel immediate,ſcilicet, vijs occultis, vel per accidens, ſcilicet euacuato toto, cū enim per vrinam exinaniatur totum corpus,conſequenter etiam ſiue per accidens uacuatur ipſe lien. NOCTEM. Nox huius tertii diei correſpondens primae fuit & ipſa grauis, ſed quia malum in augumento erat,fuit acerbior,ſiquidem dicit Hippocrates de tertia non tantum eam fuiſſe laborioſam, verumetiam nihil dormiuiſſe & deliraſſe; ait autem NOCTEM DIFFICILEM. Quae verba dupliciter interpretari poſſunt,vel quod poſteriora ſint explicatiua prioris, quaſi dicat noctē fuiſſe difficilem, quia non dormiuit, & delirauit, vel quod ſint tres conditiones ſeparatae vt magis mihi placet. Nam laborioſa nox dicitur,quando corpus valde fatigatur, & poteſt talis eſſe cum ſomno,ſed qui laborem non leuationem faciat, vt Hippocrates ſecundo aphor. idque malum eſt; at deterius eſt labori accedere ſomni priuationem,multoetiam deterius eſt vigilantes aegros delirare,& minime ſapere; ea propter admirabilis Hippocrates ad teſtandam noctis prauitatem dicit fuiſſe moleſtam ſine ſomno, & cum delirio. Delirauit autem Philiſcus,quia a foco putredinis trāſmittebantur bilioſi vapores,qui perturbantes cerebri ſtatum, conſequenter eius actiones vitiabant. Certum eſt deliria etiam quaedam fieri cum ſomno, vt ſaepe adnotat Hippocrates in his libris;uerum deteriora ſunt quae vigilantibus contingunt,quippe quod facilius ſit dormientes, & ſomniantes quàm vigilantes a recto tramite mentis declinare; mala vero quae facilius contingunt,mitiora ſemper ſunt. QVARTA, Quarta die ſcribit cuncta fuiſſe exacerbata,& vrinas fuiſſe nigras. Sed optabit aliquis ſcire cur non contentus dixiſſe omnia fuiſſe acerbiora facta,peculiariter addere voluit urinas fuiſſe nigras; Puto hoc feciſſe, quia huiuſmodi ſymptoma non erat ex propriis neque ex frequenter contingentibus, ſed veluti aliquid rarum & maxime obſeruandum, nec complectebatur cum aliis,ſed putari poterat ipſum ab fuiſſe. NOX PLACIDIOR. Noctem placidiorem habuit, & urinas melioris coloris,circa quod occurrit illud conſiderandum primo, quae fuerit maior noctis praecedentis quies, an quod dormiuerit, an quod non delirauerit. Etenim deſijſſe delirium haud veriſimile eſt, quandoquidem vbi vrinae ex craſſis & turbatis fiunt dilutiores,& melioris coloris, ſignum, eſt materiam morbificam non amplius ad veſicam ferri,ſed potius in caput verti, ac propterea debere potius augeri quàm minui deliria,idque non ſemel ab Hippocrate in Coacis animaduerſum,atque ipſa ratione ſatis euidens eſt. Verum dicendum arbitror tranquillitatem noctis in eo fuiſſe potiſſimum poſitum, quod aliquantis per dormierit, & minus delirauerit: nec obſtat quod urinae fuerint coloratiores,quia nigredo illa cum eſſet ſymptoma non proprian, potuit fuiſſe ſublatum tota illa materia, quae tunc eam denigrabat,euacuata: Neque tamen bonitati eius noctis tantum erat tribuendum, vt medicus debuerit ſperare ſalutem, tum quia diebus paribus remiſſiones eueniebant quod ſolet eſſe infidum; tum quia abſque ullo

coctionis

coctionis ſigno eiuſmodi tranquillitas ſuccedebat, quod Hippocrates ſimiliter & in Apho. & in ſecundo Epid. dixit eſse infidum. Rem autem ſic ſeſe habuiſſe docuerunt, quæ poſt ſubſecuta ſunt in Quinta die, in qua circa meridiem parum ſanguinis ab utraque nare defluxit, ſincerum; urinae fuerunt uariae non circa meridiem, quia id uix fieri potuiſſet, ſed tota die quinta, cum contentis quibuſdam rotundis, ſemini ſimilibus ſparſis, ſine ſudore. Appoſita balano exigua & flatuoſa prodierunt, nox laborioſa fuit, cum ſomnis exiguis, verbis, delirio; Extrema frigida non recaleſcentia, parum dormiuit, atq; haec omnia nocte diei quintae. Circa quam pauliſper immorandum, & primum illud conſiderandum venit, ſanguinem exeuntem complures prauas & lethales habuiſſe conditiones. prima enim ſtilla fuit quam eſſe ſuapte natura ſignum exitiale docuit Hippocrates & in Coacis, & in progn. & in toto hoc Epid. opere; imo ſecunda ſect. huius lib. tex. 62. monſtrat huiuſmodi ſtillam eſſe exitialem ſemper iſtius Philiſci exemplo. Etenim ſignificat prauum ſanguinem & copioſum abundare, quo ſtimulatur natura, ſed eum expellere nequit; & notat Galenus omnes fere interijſſe, quibus in prauis & magnis febribus huiuſmodi ſanguis manauit; Praeterea prodijt ab utraque nare, quod ſignum indicat totum corpus, ſcilicet tam in dextera, quam in ſiniſtra fuiſſe uitiatum; ſicut enim exiens ſanguis a dextera nare dexterum hypochōdrium, & a ſiniſtra ſiniſtrum laborare ſignificat; ſicubi manat ab utraque parte, vtrumque hypochondrium in vitio eſse monſtrat: Adhæc fluxit in meridie, quo tempore magis uires ſolent ualere, ob ſolis præſentiam, ut cum male ualeant quo tempore bene ualere ſolent iure magis ſuſpicandum ſit eſse debiles uere & ualde; quamquam eſt & alia ratio, quod cum meridiei tempus ſit aliis calidius ut Ariſt. diſputat. 4. probl. ſect. 15. deberent tunc fluxiones humorum eſse faciliores. Fuit poſtremo ſanguis ille ſincerus, hoc eſt nullis aliis humoribus permixtus, neque ſeroſus quod ſignum erat aeſtum inteſtinum maximum eſſe, ichoroſamque ſubſtantiam conſumptam ex toto fuiſſe, vnde recte Galenus interpretatur nigrum, quicquid dicant alii, quoniam ubi feruore conſumitur ſanguinis ichor nigreſcit. & Hippocrates id teſtatur in Coacis ubi maxime omnium damnat ſtillas ſanguinis atri. VRINAE VARIAE. Porro uarietas urinae uarietatem prauorum humorum indicabat, quae malae ſunt Hippocrate dicente excretiones omnes quanto magis variae ſunt, eo deteriores eſſe. At dignum eſt ſcitu, qua ratione contenta illa tres conditiones habuerint, ut eſſent rotunda, ſemini ſimilia, atque ſparſa. Etenim Hippocrates ſecundo progn. contex. 28. vbi tractat de vrinarum contentis, horum nullam uidetur mentionem feciſſe; Niſi dicamus intelligi furfuraceas de quibus loquens ex Hippocrate Auic. ſecunda, quarti. tex. primo, cap. 88. dicebat malas eſſe in acuta febre, quoniam ſignificant abraſionem factam eſſe a febris incendio; furfura enim ſunt ſparſa, rotunda, & ſemini non admodum diſſimilia, & non modo ob flatum verumetiam propria natura ſuſpenſa manentia: ſcimus enim ſe-

A men ob ſpiritum ſupernatare vrinis. APPOSITA, BALANO Quando glans fuerit adminiſtrata & ſi non dicat Hippocrates par tamen eſt exiſtimare id feciſſe ueſpere, quando ſimiliter ſecunda die clyſter iniectus eſt: potius autem glande quam clyſtere vſus eſt, quod a magnitudine morbi uires eſſent ualde proſtratae: ſic enim primo de acutis 45. uiribus ualentibus & aetate florente clyſtere infundi, languentibus uero glandem adminiſtrari praecipiebat, cumque glandes ut clyſteres fiant diuerſorum B generum, veriſimile eſt ſimplici & leni eſſet vſum, tum quia magnitudo febris acriores repudiabat ob calorem, & mordacitatem ipſorum, tum, quia exigua, & flatuoſa tantum exierunt, quod non contigiſſet ſi glans elaterio, colocyntide, ſcammonio, ut ſolebant ueteres facta fuiſſet, quamquam potuit etiam ob lienis vitium nihil exiiſſe glande, ſiquidem ſcribit Ariſt. tertio de partibuus animalium, cap. 7. habentibus lienem tumidum plerumque fieri uentres praeduros eo quod humores qui peten- C tes inteſtina molliunt ij in lienem abducti reddunt ea ſicca, ſicuti qui multum mingunt eadem ratione parum egerunt: Itaque ſicuti clyſterem qui melius duxerat, nox quietior excepit, ſic glādi nil educenti, pleniſque foece inteſtinis relictis uere nox laborioſa ſucceſſit, in qua etiam nullo ſudore imminuta materia non modo corpus uniuerſum agitatum eſt, uerum etiam oblocutio importuna, & deliria apparuerunt cum ſomnis exiguis; atque haec nox reſpondebat primae & tertiae, quae etiā graues fue- D runt, licet in hac dormiuerit aliquantiſper qui tamen ſomnus laborem potius quam leuamen afferebat. EXTREMA FRIGIDA. Inter praecipua febrium & earum ardentium quas Ariſto. 27. probl. 2. Hepialas, medici lyperias uocant, indicia, eſt, ut refrigerentur extrema, atq; interiora caleant, quod vel humores frigidi cutem occupent uel a magnitudine aeſtus extremorum calor pene extinguatur, uel magnitudine inflāmationis alicuius viſceris attrahatur ab extremis ad interiora: Verum in Phili- E ſco huiuſmodi ſignum eo exitialius erat, quod & ab inflammatione & extinctione pendebat, quae magna erat, ita ut non rediret neque recaleſceret; nam etſi malum ſemper ſit calorem a capite, pedibus, manibusque diſcedere, tunc tamen eſt peſſimum, quando nunquam reuertitur, ad extrema. MINXIT NIGRA. Die aduentante minxit nigra, & ante quoq; parum dormiuit & obmutuit. Circa quod conſiderandum eſt Hippocratem adnotaſſe parum dormiuiſſe Philiſcum aduentante die, quo- F niam ut monuit ſecundo progn. ſomnus optimus eſt qui fit nocte uel mane uſque ad quartam horam quod ita ſoleant communiter homines dormire, vnde uullo huiuſmodi tempore dormire peſſimum eſt dormiuit autem Philiſcus, quia euacuatus erat per vrinam nigram humor melancholicus & noxius; Sed quae fuit cauſa ut obmutuerit, qui paulo ante multa loquebatur? Morituris cito frequenter contingit, ut loquelam amittant, idq; pluribus de cauſis, uel quia mens & imaginatio penitus amiſsae haud quaquā operantur (eſse enim ſermonem imaginationis & mentis effectum non & dubium) uel

quia

quia inſtrumenta hoc eſt nerui & muſculi famulantes locutioni ſunt impediti,ob ſiccitatem aut repletionem; uel quia thorax facultatis motricis illuſtratione orbatus haudquamquam uoci & conſequenter ſermoni faciundi inſeruire poteſt.Iam uero Philiſcus obmutuit tum quia mens eius alio erat abducta,ut in ecſtaticis, cum quia ob facultatis motricis ſummam imbecillitatem thorax nō poterat moueri; eadem etiam ratione cum calor eſset pene extinctus,ſudabat frigidum, & extrema liueſcebant; Sed cū infra dicturus ſit Hippocrates hunc aegrum perpetuo ſudaſse frigidum, cur eius tantum meminiſse uoluit in fine quintae diei? forſan quia tunc fuerat multo frigidior quam antea,idque ex eò probatur, quia etiam liueſcebat, nam Hippocrates ſecundo, progn.tertio,ſcribit ſi digiti & ungues liueſcant,ſtatim eſse expectandam mortem eo, quia ut ait Galenus in illo com. ſignum eſt extingui calorē quia corde influit, imo ait Hippocrates huiuſmodi colorem eſse nigro peiorem. DIE SEXTA. Tandem eadem die,ſcilicet ſexta,& circa meridiē obiit, quod autem ſexta die obierit,factum eſt,quia ut ipſemet Hippocrates in fine hiſtoriae notat, exacerbatio in hoc aegro ſemper facta eſt diebus paribus, & praeſertim circa meridiem: illud autem fere perpetuum eſt, quemadmodum etiam quarto de morbis habetur ab Hippocrate ut nō modo die,uerumetiam hora grauioribus intereant aegrotantes,& iure quia tunc mors potiſſimum contingit, quando maximus fit inter morbum & naturam conflictus, praeſertim in iis, qui non longo morbo conſumuntur,ſed cito & magna ui pereunt: igitur iure perijt circa meridiem Philiſcus,quia aliis diebus circa eam horam factae ſunt exacerbationes. At percunctabitur aliquis, quomodo potuerit perire ſexta die, cū Hippocrates ſecundo Epid.ſect.6.15.aperte dixerit perituros neceſſario interire anno,menſe,& diebus imparibus. Praeterea cum Plinius lib.ſecundo,cap. 101. narret ex Ariſto.omnes mori recedente aeſtu maris, atque id experientia comprobatum fuiſſe in Gallico Oceano,qui fieri potuit, ut circa meridiem interierit Philiſcus?Adhaec quo genere mortis exiſtimandum eſt periiſſe? Ad primum reſp.propterea hoc fuiſſe ab Hippocrate adnotatum,quoniam rariſſimum eſt ut quis die pari obeat.nam Galenus dicit primo de dieb.decret. cap.4.& 5. Diem ſextam fuiſſe uocatam a ueteribus, tyrannum, quòd ea torqueat & necet aegrotantes, praeter omne ius & rationem: obiit autem potiſſimnm ſexto quoniam magnitudo morbi exigebat, ut citiſſime periret, quia autem iuuenis erat, reſtitit paulisper, nec debebat interire niſi ſeptima, atque anteceſſit una die,quoniam ea facta eſt exacerbatio,in qua fit mors. De Plinio uero dicendum eſt,in aliqua forſan regione Oceani Gallici id fuiſſe obſeruatum, at falſum eſt ubique illud fieri, cum omni hora & omni tempore contingere uiuentibus mortem uſu quotidiano comperiatur, niſi quoque dicamus id fortaſſe uerum eſſe in morte naturali, quae fit per conſumptionem humidi,non autem in uiolenta & morboſa. Ad poſtremum autem dicendum eſt mortem nihil aliud eſſe,quam caloris natiui interitum, iam uero calor natiuus ut docet Ariſt.tertio. probl.25. lib.de breu.& long.uitae,lib.de ſenectute,Theoph. lib.de igne.Galenus lib.de vſu reſp. & 6.cap. lib.de tremore & rigore,interit uel σβέσει.i.extinctu a frigido & humido, vel μαράνσει. i. marcore, qui fit vel paulatim conſumpto humido, uel affatim ut lucerna ſub ſole & igne erepto; addere poſſumus ſuffocationem ex Galeno qua, ſcilicet priuatur motu. Philiſcus obijt, marcore extincto nempe calore natiuo,a febrili & igneo. Poſt relatum Philiſci interitum Hippocrates notat quatuor commemoratu digna ipſi perpetuo contigiſſe; Quod reſpirationem habuerit a principio ad finem aegritudinis raram & magnam,tanquam recordantis oblite reſpirationis. Quod ſplen intumuerit rotundo tumore. Quod ſudores habuerit uſque ad finem frigidos. & Quod paroxyſmi paribus diebus inuaderent. De hoc poſtremo iam diximus, ſcilicet rarum eſſe ut fiant exacerbationes morborum paribus diebus, ac propterea fuiſſe adnotatū hoc ab Hippocrate, qui licet uſus ſit uocabulo paroxyſmi,qui in interpollatis potius quàm continuis febribus, qualis fuit propoſita,fieri ſolet,attamen ea uox non proprie, ſed cōmuniter pro exacerbatione morbi ſumitur. Caeterum de reſpiratione & alijs puto in extremo loco feciſſe mentionem Hippocratem,uel quod oblitus eſſet adnotare, ut faciunt ſaepe qui celeri calamo adnotant, uel quòd cum ſemper contigerint, ſi ſemper eorum voluiſſet meminiſſe,tediofum & ſua grauitate fuiſſet indignum. Etenim reſpiratio rara & magna ſemper fuit, quia a prima die occupata ui morbi mente obliuiſcebatur reſpirare, donec vi mali ad ſeſe reuocatus, quod omiſſerit reſpirationis magnitudine compenſabat; ſic enim plerunque fit reſpiratio magna atque rara praecipue in delirantibus, quorum ſymptoma praecipuum huiuſmodi reſpirationem iure facit vbique Galenus & in primo,& ſecundo de diffic.reſpir. Quod uero a prima die delirauerit Philiſcus ex eo poteſt conijci quod Hippocrates dicit eum nocte diei tertiae πάντα.i. in omnib.deliraſſe quaſi nō antea adeo manifeſte deliraſſet: & ne hoc ignoretis. Hippocrates rariſſime meminit pulſus, quem licet cognoſceret, haud tamen inuenitur eo uſus in medicina facienda. Imo nec Plato,nec(quod minus videbatur) Ariſto. qui libro ſecundo Methor.cap. de terremotu licet nonnihil dicat;id tamen non facit ad medicinā, ſicut nec quod dicit in lib.de reſpiratione & de ſpiritu,ubi pulſum non reſpondere reſpirationi,nec ad quicquam utilem eſſet,at ex mera fieri neceſſitate prodidit. Herophilus primus qui vt ait Strabo lib.12.in fine, ſcholam medicinae habuit inter Laodiceam & Carugam,de pulſibus ſcripſit & docuit unde Herophili eius ſectatores ſunt uocati.ſed ut ait Plinius libro decimo ob ſubtilitatem artis fuit deſertus. Poſt Herophilum Galenus & ipſe de pulſibus locupletiſſime tractauit,at nimium quantum prolixe, & certe ſemper exiſtimaui Galenum illo ſuo ingenio multa de pulſibus excogitaſſe, quae experientia nunquam probarat. Atqui reſpiratio, vt norunt omnes,ſit ex duplici motu,& inſpiratione & exſpiratione,quando attrahitur ſpiritus, poteſt interdunrbis attrahi,

ſicuti,

ſicuti ſit ſingultu plorantium atque haec reſpiratio A
eſt illa,quae hoc in loco uocatur ab Hippocrate ve
luti reuocantis. Splenis tumor rotundus viſceris il-
lius,non muſculorum ſuppoſitorum indicium fuit;
Etenim ubi muſculi ſupra lienem poſiti inflamma-
tione tentantur,ſolent prout ipſi longi ſunt,ita ob-
longos pati tumores,ubi uero ſolum uiſcus, fit tu-
mor teres, ſicut & ipſum rotundum eſt. Porro
quod ſemper ſudores fuerint frigidi, non intelligen
dum eſt quaſi aſſidue frigidum ſudauerit, ſed uult
dicere Hippocrates ſudores qui ſibi contigerunt, B
ſemper fuiſſe frigidos,quam rem narrare forſan fue
rat oblitus. Atque haec tota fuit primi aegrotantis
hiſtoria.quem haud arduum fuit praedicere ſaltem
tertia die fuiſſe periturum cito, quando multa eaq;
grauia ſymptomata apparuerunt. ſiquidem ipſe-
met Hippocrates tertio progn.docet quibus fiunt.
prima, uel tertia die labores aut quarta, aut ſepti-
ma iudicari. Nec tamen Hippocrates eum deſer-
uit, cum adhibuerit glandem, ut doceret etiam
quos timemus perituros, eſſe curandos, tum quia, C
ut dicebat Aretaeus, humanitatis officium eſt non
permittere ut aegri pereant deſperati,tum quia in-
terdum ſeruantur,quos perituros certe ſperes,& ut
dicebat Seneca lib.primo, de clementia mali medi-
ci eſt deſperare ne curet. Modo uidendum eſt quae
nam curatio debuerit rationabiliter adhiberi. Vbi
itaque a medico deliberatum eſt curam aggredi,il-
lud primum in animo habere debet, ut ſinceрae,fi-
deliter, & diligenter omnia agat pro conſequendo
ſibi propoſito fine,ſcilicet aegri ſanitate: quodquo D
niam obtentu difficillimum eſt, niſi cognoſcatur id
quod laedit ſanitatem, ſiquidem iudicatio qua uti-
tur medicus rationalis eſt, ut ait Galenus libro ad
Thraſibulum comprehenſio laedentis & iuuan-
tis ideo debet ſemper ante caetera cognitionem
indagare, quae comparatur tum propria indu-
ſtria,tum ipſius aegrotantis interrogatione; quam
interrogationem circa quinque potiſſimum fieri de
bere docet Hippocrates lib. de affect. nempe quae
patitur,ex qua cauſa,quot iam diebus, an uenter ſe E
cedat,& quo uictu vtatur.Haec autem omnia mul-
to fuſius docuit Galenus in hoc eodem libro cõtex.
primo.Scribit Hippocrates primo Apho.acutiſſimis
morbis tenuiſſimum victum conuenire,qui erăt ni-
hil dare in prima die,imo vere uſque ad tertia nar-
rat enim Ariſt. tertio Politic. cap. 11. apud Aegy-
ptios capitale habitum ſi quis ante tertiam quic-
quam moueret. Sed haec uiuendi ratio hodie ob-
ſeruari haud poteſt, quando habetur pro uictu te-
nuiſſimo ſuccus ptiſſanae, vel pannatella ex aqua. F
Cum itaque morbus præcipuus eſſet febris acuta
maligna,cum tumore lienis inflammatorio, indica-
tio poſtulabat inflammationis ut eius auctio prohi
beretur diuerſionibus & repercuſſionibus; ſed re-
percutientia extrinſeca poterant intro repellere hu
mores fluentes. iccirco abſtinere ſatius erat, & pro
dolore ſedando placida adhibere, & laxantia leni-
ter ut roſaceum hydreleum. Ratione uero febris ab
eius forma refrigerandum,& humectandum indica
batur: Ratione materiae vt putrefacta tolleretur,
alia conſeruaretur a putredine,& a malignitate.Pri
A mo igitur inſtitui debuit uictus tenuiſſima ratio, &
abſtinentia vini,tum ob febrem,tum ob inflamma-
tionem. Cogitandum poſt haec fuit de ſanguinis
miſſionem indicata tum a febre putrida acuta, tum
ab inflammatione, qui morbi magni ſunt, nec pu-
tandum eſt Hippocratem abſtinuiſſe, & ſi tacuerit,
quoniam nec ſenem Philiſcum fuiſſe nec uiribus in-
firmis,initio probabile eſt. Euacuatis igitur primũ
aliquo inteſtinis ſtatim fuit ad ſecandam venam de-
ueniendum. Vnde ſecunda die ueſpere ab eo immiſ-
B ſus eſt clyſter mollis, quod non prius fuerit acci-
tus,& ſequenti mane miſſus ſanguis, quo miſſo pla
ne melius aliquot horis ſeſe habuit, ſed a qua par-
tem,putandum a ſiniſtra, & forſan etiam a dextera
ob locum inflammationis, & a brachio, ſiquidem
lex eſt ipſiuſmet Hippocrates relata,& a Galeno li-
bro de curat.per ſang. miſſ. & 13. Methodi inflam-
matis partibus ſupra renes, uenas ſuperiores eſſe
ſecandas.Hoc facto conuertendum fuit ſtudium ad
coquendos prauos humores refrigerantibus & a pe
C rientibus,ut ſcilicet poſſet fieri eorum expurgatio:
tum etiam diuertenda materia erat a capite quo
tendebat ligaturis,& lotionibus extremorum ob vi
gilias.Gaeterum dubitabit aliquis numquid Hippo
crates purgatorium ullum medicamentum prae-
buerit,& num praebere debuerit:Ego vero arbitror
Hipprocratem abſtinuiſſe ab omni genere medica
mentorum purgantium, quoniam ſicut hoc in gene
re mentionem fecit clyſteris,& glandis ſic aequum
fuiſſet vt etiam meminiſſet alterius euacuationis.
D Adhaec non uidetur conueniſſe quia quibus vteba
tur Hippocrates etant ualde calida. Vnde ſecundo
acu. 11.laudat ſolum ὑπήλατα, atque ea ſibi proba-
ta,ut ueratrum nigrum,& pepliũ. Ab alijs dicit ab-
ſtin.in primo Aphor.Sed alia parte ualde durum vi
detur Philiſcum ſex diebus ſemel tantum deieciſſe
aluum, niſi dicamus ſponte aliis diebus eum fluxiſ-
ſe,ac propterea nil de ea eliquanda,niſi bis cogitaſ-
ſe,quando nempe magis oportunum exiſtimauit.
Quale autem conueniſſet dare dubitari poteſt, ſi-
E quidem dixit Hippocrates purgandum eſſe initio
etiam crudos rumores, dum turgent, hoc eſt dum
huc atque illuc moti periculum imminet ne ad no-
biles partes ferantur; Iam uero uigiliae & delirium
quod nocte apparuit tertiae diei demoſtrabant ma
teriam ferri in caput, ſimiliter urinae enaeoremata
rotunda,ac diſperſa. Verum puto potuiſſe quidem
Hippocratem aliqua ratione ſaltem lenitiuo appel-
lato medicamento euacuare prauos humores, niſi
forſan erat prohibitam, quoniam tertia die miſſus
F ſanguis,aliam purgationem non admittebat.caete-
ris tribus diebus iam morbus factus vehementior,
& magis exitioſus una cum ſaeuis ſymptomatibus,
& uires propterea factae imbecilles minime permit
tebant ut nouam uacuatione magis labefactaren-
tur;atq; eo maxime quòd in urinis nullae unquam
apparuerunt coctionis, ſed potius cruditatis notae.
Fuiſſe autem vires imbecillas praeceteris monſtra-
uit ſtillae maribus, frigiditas extremorum conti-
nua,a glande exigua operatio facta. Porro medica-
menta alterantia & putredini reſiſtentia credibile
eſt fuiſſe adminiſtrata, ut potiones illae refrigera-
toriae

toriae in fine tertii de morbis propoſitae & decocta herbarum oxalidis, endiuiae, ſonchi, & ſimilia. Tempore noſtro bezoartica vocata conueniſſent; ſed illud notandum ſerapia quae paſſim uſurpantur, mihi non probari, aeſtate praeſertim, & in morbis biliofis, cum Hippocrates ſecundo acut. in morbis bilioſis cuncta dulcia repudianda cenſeat.

HISTORIA SECVNDA.

SILENVS habitabat in Platamone prope filios Euelcidis. Ex laſſitudinibus & potibus, & exercitationibus intempeſtiuis febris magna corripuit: coepit autem dolere & lumbos & caput habuit grauitas; colli aderat contentio: a ventre autem PRIMA die bilioſa, ſincera, ſpumoſa, ſaturata, multa prodierunt: vrinae nigrae nigram ſubſidentiam habentes, ſitibundus lingua arida, nocte nihil dormiuit. SECVNDA febris acuta, deiectiones plures, tenuiores, ſpumoſae; vrinae nigrae; noctem difficiliter aliquantulum delirauit. TERTIA cuncta ſunt exacerbata: hypochondrij contenſio ex vtraque parte, oblonga, ad vmbilicum ſubmollis; deiectiones tenues ſubnigrae; urinae turbidae, ſubnigrae: nocte nihil dormiuit: ſermones multi, riſus, cantus, continere nequibat. QVARTA quod eadem. QVINTA deiectiones ſincerae, bilioſae, laeues, pingues: vrinae tenues, tranſparentes, paullulum mente conſtitit: SEXTA circa caput modicum ſudauit, extrema frigida, liuida; multa iactatio: ab aluo nihil exiuit, vrinae ſubſteterunt: febris acuta. SEPTIMA voce priuatus eſt: extrema non amplius recaleſcebant: nihil minxit. OCTAVA ſudauit per totum frigidum: exanthemata cum ſudore rubra, rotunda, parua, veluti vari permanebant: non abſcedebant: a ventre autem exiguo irritatorio ſtercora tenuia, qualia cruda exibant cum dolore; merebat cum dolore, mordacia; extrema parum recaleſcebant: ſomni tenues, comatoſi, ſine voce: vrinae tenues, tranſparentes. NONA per eadem. DECIMA potus non recipiebat, comatoſus, ſomni vero tenues, a ventre autem ſimilia, minxit aceruatim, ſubcraſſum, ſepoſitum: ſubſidentia farinacea; extrema rurſum frigida. VNDECIMA interijt; a principio huic & per totum ſpiritus magnus, rarus; hypochondris palpitatio continua, aetas, & quaſi viginti annorum.

SILENVS QVI PROPE. Sequitur ſecunda hiſtoria, quae utrum habeat vllam cum ſuperiore connexionem haud eſt diligenti ſine fructu diquirendum: & cum ſit longa ac profuſa conabor ſub capita aliqua quam breuius fieri poterit explicare. Hic itáque Silenus habuit ſicut & Philiſcus acutam febrem, ardentem una cum Hypochondriorum ingenti incendio, quod vtrum ſequeretur inflammationem alicuius uiſceris an Eryſipelas ſuo loco expendemus. Obiit autē vndecima die, ſcilicet multo tardius quam prior, & obiit impari die, quia etiā imparibus ſibi exacerbabatur morbus. Sed melius ſtatim eſt ad examen ſingulorum accedamus. Quis fuerit Silenus hic, non eſt ita facile cognoſcere, cum ex ueteribus plures habeantur huius nominis, quod primum a nutrici Bacchi deriuatum eſt. Galenus etiam tex.4.primo.in tertio Epid. commemorat nonnullos interpretes qui Silenum fuiſſe Lunaticum ἀπὸ τῆς σελήνης dixerunt: ſed irridet eos quamquam apud Platonem & alios repeciantur uocati Sileni quidam daemones, & Satyri. & in Gloſſario veteri habetur. Silenus Παν Σιλώνιος. Sed haec nil ad rem noſtram; illud certe putandum eſt hunc fuiſſe nobilem non admodum, nec ita notum, cumque deſcribat habitationem, nempe in Platamone atque vicinum, ſcilicet prope Euelcidis domum, Eualcidem ueriſimile eſt fuiſſe notiſſimum, Nam Herodotus qui fuit Hipprocratis coaetaneus, nominat quandam Eualcidam Erectriaeum ducem, & gymnaſtam celeberrimum, qui utrum hic fuerit nil intereſt ſcire. Iā uero Platamon quid eſſet a ſcriptoribus uaria dicuntur, aliis fluuium, aliis locum maritimum, amplum, uel quid aliud ſimile exponentibus, ſed quod dicit Galenus in linguarum expoſitione eſt. Platamonem eſſe petram laeuem & humilem in mari eminentem, circa quam dilatantur fluctus, quod vt huic loco poſſit accommodari

non

non video, vnde potius cum Heſychio puto intelligendum eſſe locum latum prope mare, qui debebat eſſe vbi habitabant Silenus & Eualcides, niſi Platonem,ſcilicet locum ubi Platani conſiti erant in telligere libet.Erat autē hic aeger iuuenis,ſcilicet ui ginti annorum ut in fine hiſtoriae teſtatur Hippocrates & forſan ſaltator uel curſor; ſic enim Sileni dicti ſunt daemones quidam ſaltatores apud veteres; quod eo magis poſſumus exiſtimare,quoniam ſcribit Hippocrates eum ex laſſitudinibus,potibus, & importunis exercitationibus febrem fuiſſe nactum magnam,(ſiquidem,ut recte interpretatur Galenus vbi Hippocrates dicit πῦρ quemadmodum hic ingentem febrem denotat) ac propterea prima die caepiſſe ſecundum lumbos dolere, capitis grauitatem, collique tenſionem ſentire. Sunt enim haec accidentia nimium ſaltantibus,& ſeſe exercentibus ſaepe numero contingentia, & nos in Gymnaſtica monſtrauimus ſaltu immoderato lumbos, renes, & caput maxime fatigari, ut propter hoc minime mirum ſit Silenum incurriſſe febrem acutam & Hypochondriorum exaeſtuationem,cum corporis antecedenti diſpoſitioni & forſan habitui bilioſo acceſſerint eae cauſſae externae, quae maxime omnium poſſunt corpora etiam non antea parata inflammare,ſaltus,ſcilicet immoderatus atque potus: Et notandum eſt Hippocratem hic commemoraſſe cauſſas externas, quoniam maxime conducunt ad notitiam internarum,quae ab ipſis inducuntur. Vn de ſecundo Epid. dicebat deueniendum eſſe ad occaſionem, & occaſionis initium: Verumtamen, ut optime notat Galenus etiam cauſſae externae non morbos graues ita faciunt, niſi in corpore adſit ad eos ſuſcipiendos praecedens diſpoſitio. Verum antequam ulterius progrediamur,hic oritur dubitatio quomodo ex potu uini immoderato oriri poſſit febris ardens & incendinm hypochondriorum, ſiquidem Galenus tertio cap.lib.de cauſ. & morb.& lib. de temper. ſcribit potuis fieri aegritudines frigidas ut apoplexiam,paralyſim, epileſiam conuulſiones tremores,hydropem,imo Ariſto.tertio, ſect. probl. primo, & ſexto quaerens uir cum calidum uinum ſit, attamen ex eius immoderato potu fiunt rigores & paralyſes,(nam ſic eſſe legendum & non pleuritides,quae ſunt aegritudines calidae ipſa ratio docet) ideo eſſe reſpondet, quia, ubi multum humidum eſt in corpore ſi refrigeretur,facit quoque multum frigidum,ut ueſtis humido frigido imbuta mul to frigidior euadit; refrigeratur autem calor natiuus ut alias dicit in eadem particula probl.25.a nimio uini calore pene extinctus. Hoc item dicit Plutarchus tertio, Sympos quinto, ubi probatur a nonnullis uinum eſſe frigidum quòd ab eo paralyſes, tremores, aliaque uitia frigida oriantur. Reſpond. dupliciter uno modo non dixiſſe ſimpliciter Hippocratem ex potu factam febrem, ſed cum aliis cauſis nempe exercitationibus, & laſſitudinibus. Alio modo & melius poſſumus dicere triplicem eſſe uſum uini,uel enim potatur moderate,uel immoderate, uel immoderatiſſime: ſi moderate poterur auget calidum innatum: ſi immoderate calefacit immoderate,& facit febres,ut Gal.primo, de diff. feb. 2. ſin immoderatiſſime, ita ut obruat calorem natiuum refrigerat per accidens, ſcilicet extinguendo calorem natiuum;ita enim dicit Ariſt. tertio,probl. 25.in quo quaerit, cur ebrioſi tremant; atque eo magis ſi merum copioſum ſumpſerint; ibi enim dicit tribus modis calorem extingui frigido, ſcilicet, & humido defectu pabuli,& immenſo calore,quod quoque Theophr. lib.de igne, et Galenus libro de trem.& rig.cap. ſexto locupletiſſime confirmarunt. Poſtquam igitur Silenus a laſſitudinibus & potibus,& nimijs exercitationibus, (quod iure Galenus putauit ſaepius feciſſe) in febrem incidit, uidere oportet quae ſymptomata ſunt ſecuta, quaeque partim attinebant ad actiones laeſas,partim ad excrementa mutata quae pertinebant ad actiones laeſas,fuerunt:quia nil dormiuit; lumborum dolorem perſentijt capitis grauitatem, colli tenſionem, ſiticuloſus fuit,linguam ualde ſiccam habuit. Quae autem ad excrementa mutata ſpectabant, fuerunt, quia aluus ſtatim effudit bilioſa, immixta, ſpumoſa,ſaturata, & copioſa; urinas quoque nigras, nigramque hypoſtaſim habentes. Sed circa haec dubitatur utrum ſecundum Hippocratem ſit febris nu meranda inter accidentia primae diei; nam primo numerat febrem deinde dicit prima die aluus fudit, &c.unde uidetur colligi poſſe febrem non eſſe numerandam inter accidentia primae diei poſſet quiſpiam ſuſpicari Silenum ex illis tribus cauſſis incurriſſe in Diariam,deinde in putridam, ſed non mihi placet hic modus reſpōdēdi, quia Hippocrates non conſueuit unquam appellare febrem diariam πῦρ i.ignem quemadmodum hic facit. Dicendum itaq; eſt ſtatim ab initio febrem Sileni fuiſſe putridam: puto autem Hippocratem uſum fuiſſe, hyſterologia quadam,quae eſt, quotieſcunque ea quae deberent prius dici poſterius dicuntur. Videamus modo ſigillatim cauſſas horum ſymptomatum: & primo animaduertere debemus quomodo potuerit Silenus prima die habere urinas & foeces teterrimas. Ratio autem eſt, quia ut inquit Hippocrates quarto de morb. excrementa & morbi non ſubito generantur, ſed ſubito apparent. In Sileno itaque fuerat ante conceptus morbus, quia ex illa importuna uiuendi ratione generati ſunt paullatim praui humores, qui poſtmodum ſtatim erumpebant. quia igitur habebat corpus aptum ad morbum, ideo habuit ab initio urinas & foeces teterrimas, facta itaque eſt immenſa copia bilis, quae erat ſincera; quia etiamſi in corpore Sileni adeſſent humores craſſi & frigidi, tamen bilis primo parata erat. Erant autem ſpumoſa quoniam cum fieret magna ebullitio in corpore Sileni, fiebat etiam ſpuma, ſicque ſpumoſa excrementa. Erant etiam ſaturata. Appellantur autem ſaturata quotieſcunque color bilis eſt maxime intenſus, ita enim appellare ſolemus nos pannos rubeos ſaturatos: quando, ſcilicet rubeus color eſt ualde intenſus. Erant copioſa, quia longo tempore humores paullatim collegerat. Quo uero ad urinam ſpectat, erat nigra, quia bilis aſſata erat, quae poſtmodum per urinam expellebatur. fiebat autem ſitis & linguae ariditas, propterea

quod febris erat ardentiſſima. Non dormiebat A
tandem, quia uapores continuo elati acres cerebri
membranas uellicabant: & ſummatim ex his ſym-
ptomatibus poterat medicus peritus facile formi-
dare hunc eſſe moriturum: cum Hippocrates & in
coac. praenot. & ſecundo progn. huiuſmodi ex-
crementa ſtatim apparentia interitum ſignificare
prodidit.

SECVNDA DIE. Eadem ſymptomata con
tinuarunt, ſcilicet foeces, urinae, uigiliae. Duo au-
tem addit ſuper inducta febrem acutam, necnon de B
lirium; & de delirio non eſt mirum quandoquidem
uigiliae antecedentes a bilioſo ſucco & uapore de-
riuantes facile potuerunt demonſtrare futurum de-
lirium aliquod. Sed ex alia parte cum aluus perge-
ret educere multa & ſpumoſa, uidebatur conſonum
rationi haud quaquam debuiſſe mentem tentari:
cum in Aphor. Hippocrates non ſemel docuerit in-
ſanias, aliaque ſuperiorum partium mala finiri per
excretiones inferiorum. Niſi dicamus fuiſſe ſecun
da die foeces tenuiores, quod quidem argumentum C
poterat eſſe retentas craſſiores humorum prauo-
rum partes, ſi non ipſas, ſaltem ab ipſis uapores in
caput reſtagnaſſe, ſicque delirium paruum induxiſ-
ſe. At quomodo dicit Hippocrates fuiſſe febrem
acutam ſecunda die, quaſi uero prima non talis fue
rit, cum tamen cuncta ſymptomata relata demon-
ſtrarent, & eam fuiſſe periculoſam & velociſſimi
motus, quae duo ſunt ueri characteres morbi acuti;
vt docuit ſaepe Galenus & praeſertim lib. de temp.
morb. quinimmo cum prima die dicat Hippocrates D
πῦρ ἔλαβεν. & ut exponit Galenus πῦρ ſignificet fe-
brem uehementiſſimam negari nequit, quin etiam
tum febris fuerit acuta, cur igitur addit in ſecunda
die fuiſſe acutam? ego certe puto uoluiſſe ſignifica-
re febrem fuiſſe acutiorem quam pridie: ſic enim
Galenus in com. ad lib. prog. in quo certum eſt Hip
pocratem loqui de acutis morbis, vbi is mentionem
facit acuti morbi, intelligere ſemper acutiorem uel
accutiſſimum diſerte aſſerit.

TERTIA DIE. Scribit cuncta fuiſſe exacer E
bata hoc eſt grauiora reddita tertia die, quoniam
cum imparibus ſemper fierent exacerbationes, iure
id potiſſimum contigit tertia. Sed dicet aliquis non
ne etiam Philiſco tertia die facta eſt exacerbatio, &
tamen dixit Hippocrates diebus paribus fuiſſe illi
exacerbationes? Dico Philiſco ueſpere tantum
diei tertiae caepiſſe exacerbationes, quod erat ini-
tium futurae quartae, hunc autem Silenum tota ip-
ſa tertia, imo uero etiam quarta facta eſt, atque du-
rauit exacerbatio: quae autem & qualis haec fue- F
rit, diligentiſſime ut conſueuit adnotauit. Primum
enim (quod non antea apparuerat) in utroque hy-
pochondrio tactu comprehenſa fuit tenſio oblon-
ga; circa umbilicum ſubmollis, foeces tenues, ſubni-
grae, vrinae turbidae nigrae, nocte nil dormiuit, ſer
mones multi, riſus, cantus, continere ſeſe non po-
tuit, atque haec cuncta tertia & quarta durauerunt.
quae quoniam digna comtemplatione ſunt, ſingu-
la conſiderabimus paulo diligēter, & primum illud
monendum eſſe exiſtimo conſueuiſſe Hippocratem
aegrotantium hypochondria ſingulo die contrecta
re, alioqnin non dixiſſet tertia die tantum apparuiſſe tenſionem eorum, niſi & prima, & ſecunda quoque die tetigiſſet. Vnde iudico quoque. Hippocratem medicos imitari debere, ac diligentiſſimos eſſe in cognoſcendo quotidie hypochondriorum ſtatu, quandoquidem ibi eſt ſedes facultatis naturalis, hoc eſt uiſcerum naturalium in quibus fere tota uis interitus aut ſalutis poſita eſt, & in quibus tanquam in palaeſtra quadam omnes pene morbi & naturae fiunt conflictus, quos maxime omnium ſemper medicus obſeruat. Vtrum affectus ille hypochondriorum fuerit inflammatio uel eryſipelas, ut aliquibus placuit & forſan etiam Galeno aut quidpiam aliud genus tumoris, minime indicandū putauit Hippocrates quod facile ex obſeruatis intelligi potuerit minime ueram inflammationem aut tumorem inflammatorium uel eryſipelaceum fuiſſe, quod non adeſſet dolor niſi forte lumborum, qui etiam prima die, & forſan febrem adfuerat, nec coloris illa mutatio, aut peculiare eius partis incendium, aut etiam ut ipſemet Galenus teſtatur, tumor; ſi enim adfuiſſet horum quippiam aequum fuiſſet ut aliquam ſaltem mentionem feciſſet. Vnde ſuſpicandum eſt potius fuiſſe inſignem obſtructionum copiam, quam ex crudis ſuccis ab errores uitae congeſſerat, & quae potiſſimum tertia die apparuit, quod ante expurgarentur per foeces illi humores, tertia uero die factae illae ſint non tenuiores ut pridie, ſed ſimpliciter tenues quod erat indicium in hypochondriis craſſiores humores detineri, & ex ijs putreſcentibus, ac flagrantibus tenuiores affluere, ut potius φλόγωσις, quam φλεγμονὴ fuerit uocāda, ſed vnde illa ſubmollities ad umbilicum; forſan, quia omentum, quod eo pertingit abſque obſtructionibus erat: Accedit etiam quod ut recte perhibet Ariſto. decimmo ſectio. probl. 45. homo habet umbilicum maxime ſanguineum & humidum: quo fit ut non ita faciliter intendatur, atque dureſcat; erat autem oblonga tenſio, quod occuparet omentum figura longum. Cum itaque hypochondriis humores corrupti retinerentur, iure pars ipſorum, ad ueſicam amandata fecit urinas nigras quidem ut antea, ſed craſſiores, ac propterea turbatas; Vnde facta maior in caput euaporatio, cuncta illius anteacta ſymptomata non parum auxit, nimirum uigiliam & delirium, dicente Hippocrate quarto, Aphoriſmorum ſeptuageſimo quibus urinae craſſae, & turbatae quales iumentorum, iis labor capitis aut adeſt, aut aderit; deliris autem incrementum ex eo maxime ſignificabat, quod plura loqueretur, rideret, & caneret praeter rationem, atque ex huiuſmodi riſu minime ſeſe continere poſſet. Verba enim ſequi imaginationem & Ariſtot. dixit, in lib. perhiermenias, ubi ea quae ſunt in uoce ſcripſit eſſe notas eorum quae ſunt in animo, ut ab errante animo, neceſſario uerba tum copia, tum qualitate errantia oriantur. Sed hoc in loco dignum eſt quaeſtione, quae nam fuerit uera cauſa riſus in Sileno, etenim riſum atque laetitiam conſequi ſanguinis puri exuberantiam Auicennas, & Auerroes in cantica docuerunt. Vnde Hippocrates quoque libro ſexto, Aphoriſmo, 53. dicebat quae cum riſu fiunt

deſpi-

deſipientias eſſe tutiores eo quod ut pariter Galenus dicit huiuſmodi deſipientiae cum riſu fiant a caliditate ſine ullo prauo humore; Etenim deſipientias omnes fieri intemperie aliqua cerebri clarè monſtrauit Galenus cap.tertio.lib.ſeptimo,de plac. Hippo.& Plat.quomodo igitur in Sileno potuit fieri riſus, in quo bilis flaua & exuſta abundabat, a quibus potius feritas quaedam & ferocia quam riſus & gaudium fieri conſueuerunt? Et qui non ſeruari, ſed immaniter mori debat,quomodo potuit a ſanguine riſum habere cum ſexto Epid. in fine tertii dicat Galenus affectus ſanguineos eſſe tutiſſimos? Nonnulli doctiſſimi interpretes huiuſmodi difficultate guſtata extimarunt riſum in Sileno non fuiſſe motum ab animo natum, ſed potius caliditatem eximiam atque conuulſionem,ob quos motum ipſum ſeptum minime contineri poterat, vnde riſus. Huic autem ad ſtipulari poteſt tum ipſemet Hippocrates, tum etiam Ariſto. Hippocrates enim quinto Epid. non longe a fine Pſychonem quendam narrat in obſidione ciuitatis circa datum acce- piſſe uulnus in pectore a Lancea, ac paulo poſt ſibi riſum fuiſſe cum tumultu concitatum, unde uiſum eſt ſibi euulſum quidem fuiſſe lignum. Sed ferream cuſpidem in diaphragmate relictam eſſe; id etiam ſeptimo libro repetitum habetur iiſdem uerbis. Ariſtot. autem tertio de partibus animalium. cap. 10. hunc locum(ni fallor Hippocratis) quaſi digito deſignans ſcribit ex uulnere illato in ſeptum tranſuerſum fuiſſe aliquibus riſum excitatum ob titillationem, & calefactionem ipſius,quaſi titillatio eiuſmodi calefaciẽs,& mouens animum ad riſum concitet, quod quoque uni homini inter animalia contingere ſcribit,quaſi a natura ſit ad riſum comparatus,id quod etiam clariſſime confirmauit trigeſimaquinta partic.probl.ſexta, & octaua, ut hiſce omnibus teſtimoniis videatur.non male dixiſſe Valeſius; Caeterum ut ab eius ſententia recedam, tria grauiſſima argumenta me hortantur. Primum eſt quod vbi riſus a ſepto tranſuerſo oritur ſecundum Hippocratem,& Ariſt.fit uel ob uulnera,uel ob inſignem alarum & diaphragmatis titillationem, quorum nullum in Sileno fuit. Alterum eſt quia ſi ob ſolam calefactionem ſepti tranſuerſi riſus contigiſſet Sileno cur etiam non contingeret laborantibus febre ardente,in qua fomes putredinis atque aeſtus eſt circa praecordia,& propterea in ipſo etiam diaphragmate? Tertium atque poſtremum eſt, quod riſus Sileni erat cum cantu, quod indicium eſt ab animi ſede manaſſe,riſus autem Pſychonis, ut ait Hippocrates erat cum tumultu cuiuſmodi uerisimile eſt ſemper eſſe quando fit a diaphragmate uiolato, nempe quod cum deſeruiat reſpirationi, uix ipſum uehementer laedi poteſt, quin reſpiratio uehementer uidetur,ac propterea tumultus in corpore excitetur: praeterquam quod Silenus multum ſitiebat, noctes graues habebat,quae accidentia potius eum a riſu debebant abducere. Itaque dicendum potius iudico hunc affectum ſeu ſymptoma originem habuiſſe in ipſo animo, ſeu potius in ipſa animae rationalis ſede; atque ut ſententiam meam comprehendere magis liceat, ſupponendum eſt in pri-

A mis riſum eſſe ut dicebat Ariſtot. affectum ſolius hominis, ac pertinere non ad animum duntaxat, ſed ſimul ad animum & corpus, ac non ad animam ſenſitiuam alioquin non appareret,quin etiam bruta deberent eſſe riſus capacia, neque ad motricem, cum non fiat riſus ſine cognitione, neque etiam intellectiuam,quippe quae eſt, quid ſeiunctum a materia corporea,& in pueris non operatur,in quibus tamen cum titillatu, & abſque titillatu uidemus ſtatim fere ac nati ſunt oriri ipſum riſum; ſed ſpe-
B ctare ſimul ad ſenſum cum ui cognoſcente, uel intellectum cum ſenſu: licet enim riſus uerus non autem fictus & ſimulatus habeat originem ab aliqua uoluptate, quae conſequitur motionem & calefactionem partium ſpiritualium,qua fit ut ſpiritus dilatentur & effundantur, ita ut interdum mortem attulerit,quemadmodum refert Val.Max.lib.nono de Philemone quodam, qui uidens aſinum edentem ficum prae riſu extinctus eſt,ut etiam de Chryſippo narratur: attamen niſi haec alteratio percipia-
C tur a ſenſu & a ui cognoſcente nunquam efficitur: Vnde fit ut apud medicos membrum, in quo generatur riſus,non ſit lien ut dicebat Democritus apud Alex.primo.probl.136. & Plinius libro undecimo. cap. 37. exiſtimantes adempto liene tolli riſum & fieri homines melancholicos: cum id fiat, non quia riſus ſit cauſa lien,ſed quia ut ait Galenus expurgatio humoris melancholici aufertur, qui deinde in ambitum corporis refuſus maeſtitiam potius quam riſum adducit: Neque diaphragma, aut cor ſunt
D domicilia riſus; ut ibidem Plinius atque auctor lib. de morbis uirginum aſſerunt. Sed ipſum cerebrum, in quo ſecundum medicos uis cognoſcitiua eſt collocata: iam uero cerebrum ut & partes ſpirituales facit riſum dum calefit,atque effundens ex ſe ſpiritus in os & buccas aperiri, & hiare illas facit: tunc enim uix imaginatrix excalefactione cerebri ueluti laeta & geſtiens ſimiles motus edit,neque id quaeuis immenſa calefactio facit,alioquin ſemper phrenitici riderent,ſed tantum ea aucta,quae non com-
E burit,non potius uoluptatem affert.Etenim ſi quiſpiam manus igni adhibeat, ac uehementer calefaciat, delectabitur; donec non urat, ubi autem urit amplius non delectatio,ſed triſtitia ſequitur;ſic contingit cerebro donec uehementer calefactum non uritur potius delectationem cognoſcitiuae facultati affert; vbi uritur fiunt phreneſis,& mania. Ergo Silenus cum tantum ſibi uehementer incaleſceret cerebrum, necdum flagraret, factus eſt riſus cum cantu,qui & ipſe geſtientis animi indicium eſt:Iam-
F que conſtat quare riſus Sileno ſit factus.

QVARTA DIE EADEM. Quomodo fieri poteſt ut quarta die eadem fuerint ac tertia? Nam Hippocrates ſecundo Apho.24. ſcribit quartum diem maximam uim habere, ac ſeptimi indicem eſſe: quomodo igitur potuit quarta dies tranſire ſine aliqua alteratione inſigni? Sed res ita ſe habet: tertia die multa motio,& multa ſymptomata Sileno contigerant quę durarunt uſq; ad quartũ diem;uerũ quia exacerbationes fiebant dieb.imparib. ac tertia die quae apparuerunt,fuerant grauia, ideo quarta die eadem fuerunt.Sequitur QVINTA

DIES. in qua dicit Hippocrates Silenum multa accidentia habuiſse penè tota excrementorum mutatorum, ſcilicet foetum & urinarum, quoniam autem haec ſunt in ſecundaria ſymptomata, quae ſe quuntur actionem coctricis facultatis uitiatam, facultatis autem huius eſſentia poſita eſt in temperamento primarum qualitatum, vt docuit Galenus initio lib. de fac. naturalibus hinc fit ut quanto deteriora ſunt huiuſmodi ſymptomata, tanto magis uiolatam eſſe uiſcerum naturalium conſtitutionem ſit neceſſe: ea propter foeces ſincerae, biliofae, leues, B ualde pingues. Similiter urinae tenues tranſparentes indicabant caloris natiui temperamentum ab ingenti calore putredinali & febrili valde contaminatum; ideoque eliquatas carnes & pinguedines praeſtitiſſe excrementa cum laeuore quodam ac ſupernatante pinguedine, cuiuſmodi ſolet contingere in malignis, peſtiferis, & urentibus, ac colliquantibus febribus. quas uocare conſueuit Hippocrates πριηαέας. ſexto Epid. comm. primo. tex. 29. & in quibus dicit Galenus reperiri calorem putredinalem ab C aliis febribus diuerſum. Galenus ſecundo prog. con tex. 21. ſcribit λειότητα ſeu laeuorem in excrementis duobus modis comparari, uel per coctionem aequaliter omnes partes conficientem, & ſuperficietenus complanantem, uel per uehementem colliquationem ita totam materiam afficientem, ut nulla pars eius immunis euadat; & animaduertendum eſt hunc fluxum colliquatiuum eſſe unum ex iis ſignis, quae ſolent inſeparabiliter comitari peſtiferas febres, ut docet Galenus tertio, in tertium Epid. D comm. 56. At hoc in loco illud non eſt ocioſe praetereundum, quomodo Hippocrates dicat in quinta fuiſſe urinas tenues atque tranſparentes, & nihilominus parum deliraſſe. Etenim ſententia ubique Hippocratis, & Galeni eſt ubi urinae primum craſſiores minguntur, deinde tenuiores morbo alioquin non decreſcente ſignum eſſe materiam, quae iampridem ad veſicam perferebatur, alio uerti, & ſaepe ad caput, ſicque delirium futurum indicari, tanto magis in iis febribus, quae a bilioſis & calidis E ſuccis efficiuntur, ut cum in Sileno ante urinae fuerint nigrae, & craſſae, ac turbatae, daemum factae ſint tenues, atque pellucidae, neceſſe uideatur affirmare humores illos combuſtos ſurſum eſſe conuerſos, ac propterea debuiſſe non minuere, ſed augere delirium. Praeterea cur Hippocrates non meminit foetoris, quem tamen adfuiſſe ingens & praua putredo teſtatur: neque enim hoc negligendum eſt a medicis, cum dicat Galenus ſeptimo, Meth. curatores factionum romanarum conſueuiſſe ſingulo F mane odorare ſtercora equorum, ut eorum ualetudinem explorarent. Aliqui dixerunt humores qui deſtiterunt ad veſicam pertingere, haud fuiſſe in caput ſublatos, ſed potius in inflammatis hypochondriis detentos, atqui ſi hoc fuiſſet, aequum erat ut incendium multo maius in ipſis hypochondriis perciperetur, quod tamen minime narratur in ſexta contigiſſe. Itaque ſatius eſt exiſtimare humores importune fuiſſe ad cutim conuerſos, atque ſic ſuppreſſa aluo & urina papulas in corpore apparuiſſe die ſexta, quæ tamen abſceſſerint: Nec quicquam

obſtat quod non meminerit Hippocrates imo dixerit ſexta die parum circa caput ſudaſſe, extrema fuiſſe frigida. Liuida cum multa iactatione, quoniam cum Hippocrates dicat in octaua permanſiſſe exanthemata, nec abſceſſiſse; ſignum eſt quod prius apparuerant, ſed abſcedebant; De foetore dicendum eſt non meminiſse quoniam is neceſsario ſequitur putredinem ingentem ut Galenus ait quinto, de ſimpl. med. cap. 15. Hippocrates autem delectatur ea praetermittere, quae neceſsario conſequuntur, ut quibuſuis nota: Praeterea illa liuiditas, & iactatio erant indicia tetrae materiae in cutem properantis, quae cum eſset ſordida putredine infecta, non erat mirum ſi ab ipſa partium externarum calor ualde uiolatus extrema reddebat frigida & liuida, quod quidem potuiſset alicui perſuadere febrem fuiſse imminutam: Verum cum interiora adhuc flagrarent Hippocrates addidit febrem fuiſſe acutam, hoc eſt etiam cum praedictis ſignis perduraſse magnam, quia etſi multa materia praua & corrupta in ambitum corporis ui quadam effunderetur, plurima tamen adhuc in internis partibus praeſertim hypochondriorum relinquebatur, quae feruens iactationem illam faciebat. Sicut etiam aliqua portio in caput ſublata eum ſudorem produxit exiguum; nam Ariſtot. ſecunda ſect. probl. 17. ſcribit nos ſudare facilius fronte & facie, quia eae partes laxae & humidae ſunt, unde ubi non alibi ſudatur ſignum eſt non poſse fieri ſudorem propter imbecillitatem. Sed hoc in loco duo debetis adnotare. Vnum eſt Hippocratem magno iudicio dixiſse extrema facta eſse frigida, liuida non e conuerſo quoniam ut Ariſtot. manifeſte docet octauo probl. primo. prius praecedit frigus deinde liuor, quoniam a frigore ob abſentiam caloris natiui inducto congelatus ſanguis redditur ſubniger primo, ideſt liuidus, deinde niger ſiquidem expirante calore, & ſpiritibus ſimul qui lucidi ſunt, amittitur albedo & luciditas, ſicque ſuccedit liuor eo pacto, quo corpora ſenilia liueſcunt deficiente calore, & quo vilices fiunt liuidi ob ſanguinem ibi congelatum. Neque poſsum ſatis credere Ariſtoteli qui in ultima ſectio. probl. primo, quaerens rationem cur corpora fiant nigra in ſenectute, dicit hoc fieri quia ſiccantur; hoc enim uerum eſſe poteſt in plantis, ſed in hominibus non ita uerum eſse uidetur. Alterum ad notandum eſt illam iactationem non a robore motricis, ſed potius a debilitate eſse factã, quia cum praedebilitate corpus uno ſitu ſtare nequit, ſubinde figuram optat mutare, ut Galenus ſcribit in fine primi de motu muſculorum, idque contigit Sileno ſexta die, cui uires debiles erant propter onus, idque tribus de cauſis prima, quia aluus nihil reddebat, & excrementa antecedentia erant retenta ſecunda, quia urinae erant ſuppreſsae, nam inter omnes euacuationes corporis nullae ſunt magis neceſsariae quam deiectio & urina, quod demonſtrant multa & maxima inſtrumenta a natura his uſibus deſtinata, tertia quia febris erat acuta.

SEPTIMA deinde uocem amiſit, calor nõ rediit ad extrema, et vrina fuit ſuppreſſa penitus, quę oĩa ſymptoma-

ptomaticum eſſent letaliſſima in tanto morbo, & A praeſertim ſeptima die, iure debuiſſent eum finire niſi aetas iuuenilis & uirium robur adiuuaſſet ad protrahendam mortem. Quae autem fuerit cauſa aphoniae, & vtrum durauerit uſque in finem iure quaeri poſſet: At quod errore mentis non contigerit ex eo adducor ad credendum, quod ſeptima minus delirauit, unde uериſimile eſt aliquam prauam materiam in neruos deferentes facultatem motricem ad linguam & ad thoracis muſculos eſſe tranſmiſſam, ſicque ex toto impeditis illis partibus B facultatem ſimul & loquelam amiſiſſe. Etenim ἀναυδία & aphonia ita ſeſe habent, ut ubi illa fit non neceſſario fiat aphonia, quemadmodum ex aduerſo aphonia facta ſimul ἀναυδίαν facit, quae forſan cauſa effecit ſimul, ut urina ſupprimeretur, ſcilicet facultate muſculorum abdominis ad conſtringendam ueſicam famulantium motrice impedita ob neruorum incraſſationem: Scio etiam uitio cordis aphoniam oriri, ut perhibet Hippocrates lib. de morb. uirginum, & ut de hiſtoricis experientia te- C ſtatur, quas reſpirationem minimam, quae eſt uocis prima materia, habentes non loqui quotidie obſeruamus, ut ob hoc Heraclides uocarit eum morbum ἄπνουν ut Galenus ſexto de loc. eff. & nos in uariis lect. vberius monſtrauimus. Verum in uiris id non facile animaduertitur, atque eo minus in Sileno fuit, quod is ut dicit Hippocrates in fine hiſtoriae, ſemper habuerit magnam & raram reſpirationem, atque hypochondriis, ſcilicet dexteri continuam palpitationem. An porro ſemper durauerit D aphonia, puto interdum intermiſiſſe, ſed rediiſſe, vt ob hoc repetierit Hippocrates octaua quoque die aphonum, ideſt ſine uoce fuiſſe. Sed quare hoc Hippocrates ad notauit? quia admittere calorem in partibus extremis eſt grauiſſimum, ſed ita amittere ut nunquam redeat exitialiſſimum eſt, quia fieri poteſt ut abſcedat uitio inflammationis, aut alicuius accidentis? ſed quando non reuertitur, indicium eſt calorem eſſe uſque adeo fractum ut non redire.

NIHIL MINXIT. Cur Hippocrates diuer E ſa phraſi hic utatur, atque eſt ea; vbi ſcribit ſuppreſſam eſſe nrinam ratio eſt, quia ſexta die non exibant ea facilitate, qua opus erat. ſed ſeptima die nihil omnino minxit; quod ſignum erat extinctionis facultatis expultricis, qua die, nec non nona narrat cõplura alia ſymptomata contigiſſe partim ad actiones laeſas partim ad excrementa, partim ad qualitates mutatas pertinentia. Actiones laeſae fuere ſomni tenues, comatoſi, uocis priuatio; Excrementa fuere foeces multae; crudae tenues cum labore, & F cum paruo ſtimulo redditae, ſimiliter urinae tenues tranſparentes, ſed mordentes & doloroſae. Aequalitates mutatae, erant quod extrema parum recaluerunt, ſimulque cum ſudore apparuerunt papulae rubrae rotundae, paruae tamque uari, quaeque permanebant, nec abſcedebant. Atquae haec ſunt quae octaua die acciderunt Sileno obſeruatu digna, quaeque etiam non perdurarunt: quaſi initium fuerit omnium in octaua, ſed in nona poſtmodum fuerit quaſi illorum uigor; cum exacerbationes diebus imparibus ſemper fuerint. Et quia rationi conſentaneum eſt haec non abſque ſummo iudicio fuiſſe ab Hippocrate adnotata, ob id ſingulorum rationis ipſi quoque percurremus, illud primum admonentes hunc iuuenem neceſſario robuſtiſſimum extitiſſe, ſiquidem morbus ſecundum ſigna, qua initio uiſa ſunt, debebat finiri ſeptima die, attamen protractus eſt ad vndecima; & (quod mirum eſt) interpoſitis diebus atrociſſima ſuperuenerunt, quae plane uirtus robuſta taudiu ſuſtinuit. Primum enim ſomni fuere tenues & comatoſi, quia materia craſſior relicta in cerebro, illud irrigabat, atque huius praenuncia facta eſt illa aphonia, quae die antecedente apparuerat, quando, ſcilicet craſſior materia circa neruorum principium firmata ibi incraſſationem & motricis facultatis impedimentum attulit, quae materia poſtmodum etiam per uniuerſum cerebrum ſuperficietenus diſtributa ſimiliterque faculta tis in corpus diſtributionem paulisper prohibens comatos, ideſt grauiores & profundiores peperit ſomnos, ut non modo aphonia ſi forte fuerat remiſſa, redierit, uerumetiam aucta ſit, ac propterea ab Hippocrate adnotatum fuiſſe credibile ſit. At ſi ſomni tenues dicuntur in quibus facile excitamur, & comatoſi in quibus difficiliter, quomodo potuit ſimul & ſomnos tenues & comatoſos habere? niſi dicamus Hippocratem uoluiſſe dicere; quod modo faciliter modo difficiliter excitaretur: aut quod faciliter quidem excitaretur, ſed ſtatim iterum in ſomnum delaberetur, comatoſus enim dicitur non tantum qui profunde dormit, ſed etiam qui facile in ſomnum delabitur; ſic enim Galenus in art. med. inter ſigna cal. & hum. cerebri ponit eſſe comatoſum. Huiuſmodi autem ſymptoma malignarum atq; peſtilentialium febrium ferè perpetuum ſignum eſt, quodque Romae frequentiſſime uideri ſolitum teſtatur Aſclepiades apud Caelium Aurelianum, cap. decimo, libro ſecundo, acutorum. Erant uero ſomni in Sileno tenues, hoc eſt facile excitabiles quoniam humor pituitoſus ille tantum cerebri ſuperficiem obſidebat, Etenim ille humor donec exiguus fuit ſudorem tantum paruum circa caput peperit, auctus aphoniae occaſionem praeſtitit, magis autem adhuc auctus, & per cerebrum propagatus aphoniae addidit ſomnum comatoſum; Quod porro attinet ad excrementa mutata uiſum forſan alicui fuiſſet debuiſſe praeberi aliquod medicamentum purgans, quo aluus irritaretur, quia quotieſcunque ſupprimitur aluus, debet quaeri ut molliatur; Sed exiſtimandum eſt ſecus feciſſe Hippocratem quando cum non conferret dum fluebat ſponte, multo minus contuliſſet ſi arte id eſſet tentatum; paruus autem ille ſtimulus cuius meminit, alius, non potuit eſſe, niſi uel placidiſſimus clyſter, vel ſimplex glans, aut ſimile quippiam ſubdititium, nam certam eſt ſucco atque decocto mercurialis ad id frequentiſſime uſos eſſe ueteres, & praeſertim Hippocratẽ, ut apparet eius ſcipta legentibus praeſertim ſeptima Epid. in caſu Ariſtocratis. vnde haud potuit ſuapte, natura tot foeces & excrementa educere: ſed cum antea fuiſſet retenta aluus, rationi conſentaneum eſt illam materiam cumultam, atque corruptam quolibet deinde

uel exiguo ſtimulo a natura fuiſſe excluſam: ſed
dicetis ſi fuerant retenta, quomodo igitur te-
nuia, qualia cruda; nam quanto magis foeces reti-
nentur, tanto magis exiccantur, unde Ariſto. pri-
mo probl. 13. ſectio. dicebat ſtercora retenta mi-
nus foetere. quam urinam quoniã exiccantur: Reſp.
ſolum fuiſſe retenta die ſexta, & 7. & quinta exijſſe
immixta, unde non potuerunt adeo exiccari, qui-
nimmo liquidiora permanſere, ob continuam illu-
uiem & colliquationem, quae ipſis inteſtinis a to-
to corpore ſuppeditabatur.

CVM LABORE. Montanus exponens
hãc particulam cum labore, dixit cauſam eſſe, quia
faeces erant combuſtae, quare propter ſuam acredi
nem & morcidacitatem dolorem faciebant. Sed ad-
uerſus Mont. inſto. quia Hipp. dicit haec excremen
ta fuiſſe cruda: non poterant itaque eſſe combuſta.
quia quãdo Hippocrates loquitur de urina nõ dicit
μετὰ πόνου. ſed μετ᾽ ὀδύνης, quia tunc urina exibat cũ
dolore ratione mordacitatis? ſed hic dicit μετὰ πόνου,
quare intelligendum eſt cum labore. i. cum difficul-
tate: Erat autem cauſa difficultatis, quia facultas ex
pultrix iam extincta erat, ex altera parte irritaba-
tur natura, ad expellendam materiam prauam; &
in hoc ſita erat difficultas. Vrina quoque cum fuiſ-
ſet retenta ac propterea faetida, mordax reddita
ob bilis mixtionem & putredinem iure inter ex-
eundum mordebat, ac dolorem inferebat, ſimul-
que tenuis & tranſparens erat. Iam vero ſudor per
totum fiebat ob excrementorum prauorum exube
rantiam. Etenim cum natura ui coacta octaua die
non decretoria neque indicatoria propellere vellet
excrementa praua ad cutem, pars ipſorum tenuior
& ſeroſior, ſenſibiliter per cutis meatus prodiens
ſudorem faciebat eo pacto, quo Ariſt. atque Theo
phraſtus perhibent nonnullos cruentum habuiſſe
ſudorem ſcilicet ſanguinis ichore exeunte ob te-
nuitatem per cutim: ex parte uero craſſiore in
ipſa cute firmata ſubortae ſunt illae papulae de qui
bus paulo poſt dicetur. Quod autem illo ſudor vi-
deretur frigidus efficiebant ipſamet extrema ob na
tiui caloris paupertatem refrigerata. Nam quem-
admodum ſi in ipſa cute humores frigidi reperian-
tur ſudorem per ipſos tranſeuntem reddunt frigi-
dum; ſic par eſt ipſaſmet ſolidiores partes refrige-
ratas ſudorem exeuntem reddere frigidum, quam-
quam Ariſtot. ſecunda probl. ſect. 35. dicit ſudores
frigidos fieri a copioſo excremento ut calidos ab
exiguo. atque ob id eos eſſe deteriores, morboſque
longos efficere. Atqui forſan alia ratione erat frigi-
dus, quia ſcilicet in toto corporis ambitu extingue-
batur natiuus calor. De qualitatibus mutatis cer-
tum eſt non recaluiſſe extrema, ſeptima die, quo-
niam prauitate ſuccorum in dies magis calor nati-
uus ueluti tranſgulabatur, atque etiam ab interno
incendio abducebatur a corporis ambitu, at octaua
die parum recaleſcebant. Sed ſi in ſeptima die calor
redire non potuit, quo pacto in octaua in qua ue-
riſimile eſt calorem magis abſceſſiſſe, rediit? Pro re-
ſponſione dicendum eſt id quod dicit Galenus ui-
delicet idem contingere naturae, quod certantibus
contingente ſolet: ſolent enim certantes ubi vident

A rem eſſe deſperatam omni conatu niti, ut ſe ab ho-
ſtibus liberent: non ſecus facit natura, quae aduer-
ſus morbum contendens ubi ſentit ſe a morbo ſu-
perari, nititur extremum conatum facere aduerſus
eum, in quo conatu omnia uidentur reuiuiſcere;
adeo ut Medici ignari ſaepe numero ſpem conci-
piant aegrum ſeruatum iri. Hoc itaque contigit Si-
leno quia in octaua die cũ natura eſſet penè a mor-
bo uicta, omnibus uiribus conacta eſt Silenum ſer-
uare, & propterea caluerũt extrema. Papulae, quas
B diximus fuiſſe ſobolem humoris craſſioris & viſci-
dioris, quatuor habuerunt conditiones, ſcilicet ru-
borem, rotunditatem, paruitatem inſtar uarorum,
atq; permanentiam. Rubrae primum fuerunt, quo-
niam ichor ſanguinis faedus è uenis in cutem tranſ-
miſſus illas producebat, qui etiam ut ſolet aqua di-
ſperſa & partita figuram rotundam acquirere, ſic
& ipſae rotundae, & eleuatae inſtar uarorum, qui
grecae ἴονθοι dicuntur: paruae exurgebant atq; ma
nebant nec abſcẽdebant unquam hoc eſt nunquam
C deliteſcebant, ſic enim interpretandum eſt, non ut
alii, abſceſſum faciebant, alioquin Hippocrates
uana dixiſſet. Haec autem contingebant ob co-
piam materiae quae aſſiduo ſuggerebatur, atque
ob eius uiſciditatem, & quia natura infirma non po
terat materiam ſuperare. Caeterum circa hoc tres
occurunt dubitationes, una eſt quomodo in toto
corpore factae fuerint huiuſmodi efloreſcentiae,
cum Ariſtot. 36. partic. probl. vltimo, ſcribat uaros
eſſe ueluti efforeſcentiam quandam inconcocti hu
D moris, quae ut plurimum circa faciem fit ob illius
humiditatem atque raritatem. Altera dubitatio
eſt quomodo potuerint hae papulae eſſe rubrae,
nam extremitates ſexta die erant liuidae; neque ua
let dicere liuorem abſceſſiſſe, quia ab Hipprocrate
nuſpiam hoc ſignificatum eſt? praeterea Herodotus
apud Aetium lib. 5. cap. 129. loquens de eiuſmodi
exanthematibus dicit rubra eſſe ſemper ſalubriora,
nigris, liuidiſque, ſi igitur hoc uerum eſt, quomodo
in Sileno poterant talia fieri; cum caetera exitialia
E ſigna haberet? Tertia eſt utrum huiuſmodi papulae
fuerint variolae noſtrae appellatae vt nonnuli pu-
tarunt, ſcilicet Manardus, & Valeſius an potius pe-
ticulae vocatae, an quippiam aliud. Circa primum
dicendum eſt Hippocratẽ non dicere papulas pro-
prie fuiſſe uaros illos, qui hodie uulgo uocantur coſ
ſi, ſed ſimiles uaris, hoc eſt pauliſper eleuatas, & ro-
tundas, quales ſunt uari: etenim diximus haec exan
themata fuiſſe ſobolem ichoris ſanguinei, uari autẽ
fiunt e crudis ſuccis cruori permixtis, qui potiſſimũ
F fiunt in facie, ut etiam Iulius Pollux. docet, vbi abun
dat humor pituitoſus, qui poſtmodum ſanguini fer
uido ab iocinore tranſmiſſo commixtus, & in uul-
tum uel attractus uel tranſmiſſus ipſum ſimilibus tu
berculis afficit: quae in febribus peſtiferis & arden-
tibus, qualis fuit in Sileno, haud quaque fieri ſolẽt,
ſed in iuuenibus, atque aliis alioquin bene ualen-
tibus, quorum iocinora feruida ſunt atque uultus
rariores, humidiores, & calidiores. Ad ſecundum re
ſpõdendum uidetur, liuorem ortum eſſe quia prae-
frigore ſaepius ſanguis congelabatur, qui poſtea li-
uidus reddebatur, eo pacto, quo uidemus partes
flagella-

flagellatas liueſcere: in quibus ſanguis extra uenas ductus congelatur. Fiebant autem rubrae, vt dixi, quia cum natura omni conatu quaereret expellere materias prauas, factum eſt ut ichor ſanguineus a partibus internis ad externas proficiſceretur: hoc autem eſſe uerum, comprehendi poteſt a Galeno ſexto Epidem. in hiſtoria Simonis: itaque mirum non erat ſi exiſtente etiam liuore in ambitu corporis apparerent rubrae papulae. Quod autem non fuerit ſeruatus Silenus, alia exitioſa ſigna indicarunt, quia quantum pertinet ad has papulas, potuiſſet ſeruari. Circa tertium in lect. noſtris editis de puerorum morbis, copioſe & accurate (ni fallor) demonſtrauimus uariolas noſtras ueteribus ignotas fuiſſe, vt propter hoc putem eos maxime errare, qui vel hic vel uſpiam exiſtimant Hippocratem nobis deſcripſiſſe uariolas; neque enim praeter alia argumenta unquam uidebitis uariolas aut morbillos appellatos erumpere octaua a febre die, ſed ſecunda, tertia, & ad ſummum quarta, nec ualet quod Hippocrates aſſimilet uaris, quia ſimilitudo huiuſmodi poteſt quoque conuenire aliis efflorescentiis. Non fuiſſe etiam peticulas noſtras appellatas ſatis compertum eſt, quoniam haec exanthemata faciebant tumores; peticulae uero ſunt abſque ullo tumore, ſed inſtar morſurae pulicum, interdum rubrae, interdum liuidae, interdum nigrae. Nec mihi placet eorum ſententia, qui adeo recenter ortas faciunt peticulas noſtras, quandoquidem etſi a uetuſtiſſimis ſcriptoribus non habeantur ita deſcriptae, quales uidentur, attamen Iacobus de Partibus medicus non incelebris, quique uixit circiter trecentos ante annos ipſarum clariſſime meminit in com. ad Auuic. prima quarti tr.4.cap. ſecundo, vbi appoſitiſſime eas deſcribit, atque ſimiles morſubus non culicum, quas zenzalas populari vocabulo dicimus, ſed proprie pulicum, necnon diuerſorum generum, & colorum facit. Itaque dicimus fuiſſe papulas Sileni efflorescentias, ſiue, vt loquitur Plinius, eruptiones rubras, quales apparent etiam hodie in febribus malignis, & quarum meminerunt alij, ac for ſan ipſemet Hippocrates ſecundo Epidem. ſect. tertia, & libro quinto: vbi dicit circa 7. 8. dies apparuiſſe aſperitates in cute miliaceas iis ſimiles puncturis, quas inferunt culices, quamquam dicat ſe nullo in uiro, ſed in feminis tantum eas tunc obſeruaſſe. Herodotus etiam medicus antiquus apud Aetium libro quinto, cap. 129. meminit ubicumin febribus prauis, morſuris culicum ſimilium & diuerſorum colorum, inter quas praefert rubeas alijs coloribus. Ob quae oritur dubitatio, quomodo ſi extrema erant liuida, poterant fieri maculae rubrae, praeterea quomodo rubrae dicuntur meliores ſi Silenus cum iis moritur; niſi dicamus liuorem factum a ſanguine congelato ſubtus cutem, papulas uero factas eſſe ab ichore ſanguineo ab internis ad extrema miſſo, vt colligitur ex Galeno ſexto Epid. vbi loquitur de papulis Simonis. quod perierit Silenus fuit ob alia deterrima ſymptomata, nō ob papulas.

DECIMA DIE. Cum octaua & nona eadem Sileno contigiſſent, decima ſuperuenerunt alia non minus miranda & grauia, ſiquidem laborantes fe-

A bre ardēte inexplebiliter ſitiunt, & potare cupiunt, attamen Silenus non potauit, ad ſomnum propenſus fuit, ſed ſomni erant tenues, a uentre eadem exierunt quae pridie exierant; an autem ſponte, an cum ſtimulo non dicit Hippocrates, eſt tamen coniiciendum etiam tum opus fuiſſe aliquo ſtimulo, cum dicat ſimilia egeſſiſſe, vrinam emiſit confertim, quae ſepoſita craſſitiem leuem acquirebat, ſedimentum uero farinaceum erat album, extrema rurſum frigida; nam antea, ſcilicet octaua parum recaluerant, &
B nona quoque ſic perſtiterant; habuerunt autem haec omnia eaſdem cauſſas ut antea, ſed quia ſigna grauia & exitialia quò magis perdurant, eo etiam atrociora eſſe ueriſimile eſt, Hippocrati placuit repetere, vt intelligatur etiam in immanibus morbis naturam, quantum poteſt reluctari, & ubi non ſufficit uincere, cito, & ſtatim uinci, quemadmodum huic contigit, qui ſtatim undecima die interiit. Id adnotandum eſt Hippocratem dicere Silenum non accepiſſe potum, non quod non ſitiret, ſed quia iam
C occidēte facultate omni haud ſentiebat ſitim, quae omnium maxime ſentiri debebat; Poteſt etiam dici pro potu intellexiſſe omnem ſorbitionem a medicis antiquis uſitatam, quam non capiebat amplius quòd uis appetitrix ob materiae prauitatem eſſet pene extincta. niſi etiam dicatur uim deglutiendi, vt fit in moribundis pene defeciſſe, atque hoc poſtremum ut intelligam, facit mors quae paulo poſt ſucceſſit. Eſt etiam & aliud obſeruandum, de urina farinacea, ſeu κριμνῶδες, ſcilicet eam eſſe, in qua ſe-
D dimenta fiunt farinam craſſiorem aemulantia, & quae cum ſignificet ingentem vſtionem, inter deterrimas ab Hippocrate recenſetur, ſecundo progn. quemadmodum alba & tenuis ſecūdum liquorem: At dicet aliquis quomodo potuit urina ſimul eſſe tenuis alba cum ſubcraſſo ſedimento. & cur de undecima die nil aliud adnotauit, quàm ipſum ea die occubuiſſe? Vrina craſſa ſeu turbida (idem enim vtrumque) vt Galenus dicit primo de criſ. 12. interdum mingitur craſſa & remanet, interdum non re-
E manet, ſed uidetur clareſcere paulo poſt ſubſidentia facta huius vel illius generis, & ubi clareſcit, interdum ipſe liquor remanet mediocris, qui non eſt ita malus, interdum albus atque tenuis, quae conditio mala eſt; & ab Hippocrate damnata; praeſertim quando & ipſamet ſubſidentia mala eſt. Etenim & crudos ſimul & exuſtos ſuccos exuberare ſignum eſt. De Vndecima uero nil aliud notauit quàm mortem, quoniam vel nil noui ſuperuenit,
F cum iam in decima propinquae mortis, aeger potum, id eſt ſorbitionem cibalem non accipiens indicium dedit; vel obiit inchoante undecima, nam qui a morbo victi ſunt plerumque finire uitam & morbum ſolent initio dierum decretoriorum, quaſi nequeant inchoare pugnam, ſed ſtatim in primo inſulto cedāt; quod potiſſimum contigit Sileno, quia exacerbationes ei fiebant principio diei, & certum eſt, quod ſcribit Hippocrates ea hora plerumq; fieri mortes, qua fiunt exacerbationes. Poſt relatum Sileni funus notat Hippocrates tria, Vnum eſt a principio uſque ad finem ſpiritum magnum & rarum habuiſſe; quod in quatuor aegris ex quatuordecim

primae

primae conſtitutionis obſeruauit Galenus tum in
his com. tum ſecundo de diffic.reſp. 2. Aliud eſt hy-
pochondrij palpitationem perpetuam ei fuiſſe. Ter
tium & ultimum aetatem aegrotantis fuiſſe circa
vigeſimum annum. Quod ſpectat ad primum iam
alias dixi, Hippocratis aetate nodum diſciplinam
pulſuum fuiſſe excultam, forſan nec excogitatam,
quam Herophilum Hippocrate poſteriorem om-
nium primum tradidiſſe, ac ob artis ſubtilitatem
fuiſſe deſertum a ſequacibus memorat Plinius libro
vndecimo, cap. 37. in fine. vnde ſolius reſpirationis
potius quàm pulſus mentionem facit, ſique inter-
dum meminit pulſus, facit rariſſime & quaſi aliud
agens. Cauſſa autem cur Hippocrates potius reſpi-
rationis, quàm pulſus curam geſſerit, eſt quia a re-
ſpiratione poſſumus cognoſcere plurimas affectio-
nes quae uoluntate reguntur; in pulſu autem non
ita, & propterea non eſt uerum pulſum dari Ama-
torium & fortaſſe Eraſiſtratus ille in reſpiratione
potius quàm in pulſu deprehendere potuit illius iu
uenis amorem. Spiritus autem magnus & rarus cum
(vt ait Hippocrates primo progn. 24.) proprius ſit
delirantium, qui ob feruorem febris plurima reſpi-
ratione indigentes, atque ob mentis errorem reſpi-
rare quandoque obliuiſcentes eum ita reddunt, ra-
tioni conſentaneum eſt, Silenum, ſi habuit huiuſ-
modi ſpiritum perpetuum, a primo quoque die nõ
bene conſtitiſſe mente, etſi forſan conſpicui delirij
notae duntaxat ſecunda die coeperint apparere;
atq; hoc ſane fuit in Sileno admirãdum, qui ſtatim
mentem turbatam habere coeperit. Quod aut ita
ſit manifeſte docuit Galenus ſecundo de difficul. re-
ſpir. cap. decimo, vbi dicit Philiſcum & Silenum nõ
habuiſſe alias cauſſas quàm delirium reſpirationis
rarae & magnae. imo eodem lib. capite tertio, vber
rime monſtrat hanc reſpirationem eſſe delirij pro-
priam ſequacem, quod ante ab Hippocrate mon-
ſtratum eſt progn. loco citato; & licet non ſemper
in hoc fiat mentio delirij, quod forſan (aliquando
ceſſaret) ex toto, propter hoc tamen haud eſt ne-
gandum quin fuerit continuum. Circa ſecundum
illud eſt obſeruandum, quod alias etiam monui no-
mine Hypochondrii ſimpliciter prolati interdum
apud Hippocratem intelligi dexterum, vbi ſcilicet
iecur ſitum eſt, vt praeclare docuit Galenus. inter-
dum uero utrumque, hic autem utrumque Hypo-
chondrium accipi oportet, cum nulla alia ſint rela-
ta ſigna, iocinoris aut ſolum, aut principaliter pa-
tientis: Quid uero ſit παλμὸς, ſeu palpitatio, cuius
Hippocrates in Coacis quoque & alibi meminit, ut
libro tertio Epidem. aegr. 3. & primo lib. aegr. 4. &
aegr. 4. lib. 3. atque alibi, non eſt ita compertum;
hoc enim uocabulum interdum uſurpat pro uera
palpitatione, quam diffiniuit Galen. lib. proprio eſ-
ſe motum inuoluntarium partium, quo ſponte at-
tolluntur, atque uiciſſim deprimuntur. interdum, ut
Ariſtoteles etiam lib. de reſpiratione & ſpiritu pro
percuſſu arteriae alicuius, vel adſpectabili uel non
adſpectabili, & praeſertim uel cubiti, vel illius ma-
gnae arteriae, quae dorſum perraeptat, Galenus de
palpitatione Sileni loquens, videtur eam habuiſſe
ſententiam, vt fuerit pulſatio arteriae dorſalis ob

A inflammationem hypochondriorum, quod etiam
mihi maxime placet, modo non ueram inflamma-
tionem, ſed φλωγόσιν potius intelligamus; Iam uero
pulſatio huiuſmodi ſicut in brachio inſaniam, vt ſe-
cundo Epidem. habetur, ſic in hypochondrio tu-
multum atque delirium futurum uere ſignificat, ut
monuit Hippocrates ſecundo prognoſt. Cur uero
aetatis Sileni meminerit, quod non fecit in Philiſco
cauſſam putauit Galenus, quòd cum initio fuerint
atrociſſima ſymptomata ob quae debebat ſeptima
B die vel etiam ante extingui, ne quiſpiam miraretur,
addit fuiſſe uiribus maxime ualentibus, vt ſunt in
aetate uiginti annorum conſtituti, ob quas fuit diu-
tius protractus morbus quàm in Philiſco, qui for-
ſan vel ob aetatem, vel ob aliud quippiã uires haud-
quaquam ita ualidas habebat. Nam certum eſt ex
omnibus aetatibus rarius perire conſtitutos intra
18. & 35. annum, ſcilicet quod tunc calor maxime
robuſtus, ac propterea uires, quae illo uno fulciun-
tur, validiſſimae ſint: Sed poſſumus & aliam ratio-
C nem adducere, vt ſcilicet oſtenderet iuuenes etiam
robuſtiſſimos grauiſſimis morbis tentari, quaſi mo-
neat poſteritatem, ne iuuenes confiſi uirium robo-
ri errores in victu committant, ſicut fecit Silenus.
Vtrum autem fecerit quicquam ad mortem indu-
cendam, quod circiter annum clymatericum nem-
pe 21. eſſet, quos clymatericos credit vulgus fata-
les eſſe, nil affirmare audeo, ſcio enim grauiſſimos
auctores huic populari ſententiae aſſenſiſſe. Sed
ſcio quoque Hippocratem nil aliud hac de re ſcri-
D ptum reliquiſſe, quàm quod habetur ſecundo Epi-
dem. ſ. perituros neceſſario die, menſe, & anno im-
paribus mori. Sed poſtquam iam miſer Silenus fu-
neratus eſt, atque conſonum eſt eum fuiſſe remediis
vel ab Hippocrate, uel ab aliis tractatum, ſupereſt
vt inueniamus, vel quae remedia fuerint admini-
ſtrata, vel ſaltem quae debuerint rationabiliter ad-
miniſtrari; Et quoniam medici munus eſt unam
aegrotantis ſalutem prae oculis ſemper habere, ad
eamque cunctos ſuos ſcopos dirigere, primum opor
E tet qui ſcopi, quaeve indicationes in ſimilibus mor-
bis eſſe debeant, reperire: tum eis ſatisfaciendi ac-
commodata remedia, remediorumque materias in-
uenire. Scopus itaque primus & principalis cum
ſit auferre morbum, qui eſt laedens, ad eum reſpi-
cere nemo poteſt, niſi prius quis & vbi ſit cogno-
ſcat diligenter, quo fit ut ante caetera oporteat na-
turae morbi cognoſcendae operam dare, ſiquidem
ea ignorata minime expugnari poteſt. Fuit igitur
morbus Sileni praecipuus febris cum hypochon-
F driorum tenſione inflammatoria, ſed non uera in-
flammatione. Vnde Galenus dicit viſam eſſe non
ſimpliciter inflammationem, ſed quandam inflam-
uationem diaphragmatis; dicebat autem primo &
tertio de criſi circa negocium de febribus quatuor
ſpectari oportere, ideam, magnitudinem, motum,
& morem. Idea febris fuit continua ex genere ar-
dentium, cuius focus fuit in hypochondriis prope
iecur & ſeptũ tranſuerſum; non enim in ipſo tranſ-
uerſo ſepto, alioqui debuiſſet reſpiratio non eſſe
rara, ſed frequens. fuit autem prope iecur, quia de-
iectiones quae apparuerũt ſtatim fuerunt bilioſae,

ſincerae,

ſincerae, ſaturatae, quae fiunt ab ingenti calida iecinoris intemperie, vt Galenus docet 8. de med. local. 7. humores uero qui putreſcebant erant uarij ſucci crudi & ſeroſi ex erroribus in uictu commiſſis cumulati; praeterea pituita & bilis utraq; ut oſtenderunt lotia quandoque nigra, quandoque biliosa, ſincera, tranſparentia & alba. Magna febris erat propterea quòd magna quoque ſtatim fuerunt accidentia ſitis, uigiliae, deliria, inquietudines. Motus etiam celerrimus fuit, cum ſtatim ad augmentum deuenerit; & ni adiuuiſſet uirium robur, cito etiam interficere eum debuerat. De more autem iudicandum eſt fuiſſe malignum, tum quia febres omnes quae ſequuntur uiſcerum aſcenſiones malignae exiſtimantur ab Hippocrate & Galeno ſecundo progn. tum quia accidentia quae ſuperuenerunt a prima die fuerunt praua. dicebat uero Galenus tertio de criſi ab huiuſmodi accidentibus bonis uel prauis febrium iudicari mores, vt ſunt deliria, ſudores, refrigerationes extremorum, difficilis morbi tolerantia, exanthemata. Itaque cum talis exiſteret febris, indicatio erat putredinem factam euacuandi, quae fiebat prohibendi; prohibetur autem putredo, ſi calor febrilis qui eſt author putredinis tollatur refrigerantibus & moderatè ſiccantibus, nec non obſtructiones, quae augent calorem & humores ad ſuſcipiendam putredinem diſponunt, auferantur: ſimulq; ſymptomatibus urgentibus & quodammodo uim morbi agentibus occurratur. Ergo primum fuerat inſtituendus uictus refrigerans, moderate exſiccans, aperiens. Vnde aer eligi debuit frigidus, ſiccus, ſin minus praeparare conueniebat flabellis, irrigationibus, alijsque aerem refrigerantibus, ſomnus etiam procurari debuit, ſine quo nullae bonae coctiones in uiſceribus fieri poſſunt, ut iure dixerit Hippocrates ſexto Epidem. ſect. quinta, tex. decimo, laborem eſſe alimentum carnibus, & articulis, ſomnum autem uiſceribus. Animi paſſiones moderandae, abnegatis ſcilicet cogitationib. prauis, moerore & maeſtitia, ab omni motu corporis abſtinendum, imo etiam a frictionibus, niſi gratia auertendi a capite molles factae eſſent: nam febriculoſas eſſe dixit Hippocrates, & quod pertinet ad motum animaduertendum eſt, ne ſurgant ad edendum, vel ad aluum exonerandum, quoniam ſaepe fit ut in animi deliquia, & in alia detrimenta incurrant, niſi iacentes huiuſmodi neceſſarias actiones obeant. Si aluus non fluxiſſet erat ſollicitanda vel clyſtere, uel glande, & in omnibus febribus maxime diligo, quemadmodum etiam Auicen. ut ſi poteſt qualibet die aluus, niſi ſponte fluat, excitetur, quandoquidem foeces quanto minus retinentur, minus feruent, atque inteſtina magis refrigerantur, praeſertim ſi ex ptiſana, vel ſero, uel aqua hordeacea fiant clyſteres, atque egelidi iniiciantur. hoc eſt uix frigoris expertes; nam etiam ex aqua frigida in febribus ardentibus fieri conſueuiſſe ab Hippocrate, ipſemet teſtatur in lib. de affect. internis: quod ſcriptum etiam inuenitur apud Oribaſium octauo collect. cap. vigeſimoquarto. & exemplum habetur quinto Epidem. in caſu Antimachi vxoris; qua in re debet medicus prudens eſſe, vt

A ſcilicet menſura clyſteris magna uel parua, & qualitas aeris uel blanda uel mediocris pro aetate, natura, & regione eligantur. Etenim ut docet Rufus apud Oribaſium citato loco feminis plus clyſteris, quàm uiris eſt iniiciendum, minus pueris quàm adultis. In ardentibus & acutis uitandi ſunt acres clyſteres. ſicut in teneris corporibus, Gallos, Thracas, atque Italos non ferre acres clyſteres dicit Oribaſius. Quod uero ſpectat ad inanitionem & repletionem, debet medicus curare ne aeger nimis re-
B pleatur, ſeu euacuetur: habemus enim primo Aphoriſm. aegros magis peccare in uictu tenui &c. Circa potum & cibum in huiuſmodi caſibus debet medicus accuratus & ſolers eſſe, nimirum ut a uino abſtineatur, in qua re ſcio complures medicos eſſe negligentes, ac libenter ipſis aegrotantibus aſſentari, cum tamen Galenus etiam in febribus tutiſſimis primo ad Glauc. noluerit concedi uinum ante concoctionis apparitionem. Et in libro de Marcore minime auſus eſt in eo affectu concedere vinum, etiam ſi uires collapſae ſint. Plinius etiam lib. vigeſimotertio, cap. primo, omnium medicorum fuiſſe conſenſum ſcribit, vt febricitantibus vinum negaretur: Nec ualet Hippocratem indulſiſſe uinum faciliter in lib. de morbis, atque etiam in libris acut. quoniã illi libri ſunt magna ex parte doctrina Gnidiorum, qui in uictu errabant pleni: in his uero ſi quando uinum concedit, id ſemper intelligendum eſt uel magna neceſſitate poſtulante, uel morbo inclinante; praeterquam quod tempore Hippocratis quaedam aegris concedebantur, quae ſi noſtro tempore darentur omnes riſum excitarent, vt exempli gratia, catulorum caro, quae frequentiſſime illis tẽporibus in aegritudinibus adhibebatur: quod etiam apud Sextum empyricum in Pyrrhonicis legitur. Loco autem uini ſunt multae potiones uſitatae aqua cocta ſimplex vel cum ſucco limonum, vel cum ſucco granatorum, cum ſaccaro; poſca, aqua hordei, aqua è carnibus pullarum, per ſublimationem extracta. Non me latet ab aliquibus damnari ſuc-
E cum granatoram, quod ſcriptum ſit a Galeno ſecundo de alimen. fac. etiam dulcia granata, non carere ui adſtrictoria, atque adſtringentia in febribus putridis caueantur, Verum ſi parũ ſucci multae aquae cum modico ſaccaro miſceantur, non uideo quid adſtrictionis ineſſe poſſit, quod noceat; praeterquam quod ſuccus acidorum punicorum uim habet reſiſtendi putredini, refrigerandi, & modicam aut nullam adſtringendi ſi ita paretur; verum eſt tamen dulcium ſuccum non ita a me probari, quòd
F facilius putreſcat ut propter hoc nobiliſſimus author Theophraſtus libro quinto de cauſis plant. dixerit acida punica, dum fiunt dulcia, citius putreſcere, quam dum permanent acida. & memini dum profiterer Bononiae a me quadam aeſtate in qua incredibilis copia huiuſmodi uini conſumpta eſt, complures aegros iſta potione fuiſſe adiutos, debet tamen ſemper potus eſſe frigidus, praeſertim aeſtate, vt colligitur ex Galeno ſeptimo Meth. de melca. & Auenzoare lib. primo, trac. decimoſexto, cap. ſexto, de aqua hordei. Hippocrates etiam in fine tertii de morbis multas refrigeratorias potiones

proponit,

proponit, & inter alias mixtionem unius partis ui-
ni Thaſii cum 20. aquae : vt etiam de uino Maro-
naeo ſcribit Plinius ; ſed hoc eſt potius oſtendere
quàm concedere uinum , vt dixit ille medicus Ga-
leno ſimilem uini potionem indulgenti. In cibis pa-
natella cum ſucco ſeminum melonum vel recētium,
vel aqua frigida maceratorum , ptiſana ueteribus
uſitatiſſima , ſuccus ipſe ſeminum melonum conue-
niunt : ſed cauenda ſemper ſunt huiuſmodi ſemina
uetuſta , quoniam (vt ait Hippocrates ſecundo de
diaeta) inflammant , niſi ut dixi diu prius ſint fri-
gida aqua macerata. Panis lotus quoque bonus de
quo in uariis lect. locuti ſumus: ſed in pane eligen-
do ſemper illud obſeruandum, quod initio ſuae me
dicinae dixit Auenzoar eum a prima cocturae die
non eſſe manducandum quod amittat temperatam
complexionem, & difficiliter digeratur. Iuſcula quo
que paruae pullae concedi poſſunt , praeſertim in
progreſſu morbi ; necnon herbae ipſi incoctae , &
ſucco limonum aſperſae , vt lactuca , endiuia , ace-
toſa , pimpinella . De ouis dubitant aliqui an de-
beant in febribus adminiſtrari , quemadmodum
etiam de carnibus , eò quod calefaciant , facileque
corrumpantur; & putredini uberem ſegetem & ma
teriam ſuppeditent ; cum Auenzoar libro tertio,
tract. primo, in fine, omnes ſpecies carnium citiſſi-
me in febricitantibus conuerti ad putredinem aſſe-
rat . Sed oua ſorbilia & tremula, quae mediae ma-
teriae facit Celſus minime debent negari ; praeſer-
tim poſt quartam diem , quòd , ut dicebat Plinius,
nihil eſt, quod in aduerſa ualetudine neque alat, ne-
que oneret, ſimulque uim cibi & potus habeat, Car-
nes ſimiliter paruae pullae nō damno, maxime cum
uiribus firmioribus eſt opus , & ſi cum ipſis coqua-
tur oxalis, borrago , endiuia, pimpinella, vel reda-
ctis iis in ſuccum adiiciatur limonis, aut citri ſuccus,
vel expreſſum ex ipſis paratum balneo mariae vel
praelo exhibeatur modicum. Id tamen de quanti-
tate ſemper in cibandis grauiter & peſtifere febri-
citantibus eſt cauendum ; ne quod faciunt mulieres
multus cibus exhibeatur , quoniam cum nequeat
coqui , neceſſario largus putredini ſuggeritur fo-
mes , vnde ut praeclare dixit Hippocrates ſeptimo
aphoriſm. 62. ſiquis cibum febricitanti praebeat,
ſano quidem robur , laboranti autem morbus : &
multi aegri propter hoc dum proximi ſunt morti
ualde biliosas & foetidiſſimas foeces reddunt. Hora
cibationis eſt uel in remiſſionibus ſymptomatum,
vel ut ait Auicen. hora conſueta ſanitatis tempore,
atque frigidiore . Inſtituto uictu illud ſtatim cogi-
tandum erat de refrigendo corpore, deque plenitu-
dine tollenda, ac locis praeparandis; pro uſu de ob-
ſtruentium, quod cum fiat omnium commodiſſime
per ſanguinis miſſionem , non eſt dubium quin hoc
in caſu Hippocrates iuſſerit ſanguinem è uena ſe-
cta, etiam in copia mitti ; non eſt autem locutus ea
de re quoniam nimis uulgare fuiſſet docere ſe rem
feciſſe a nemine praetermittendam ; quis enim eſt
adeo male fortunatus medicus, qui in iuuene robu-
ſto, repleto, ac morbo magno laborante non ſtatim
ad mittendum ſanguinem accedat ? cum Hippocr.
vbiq; uideatur conſtituere hos duos ſanguinis mit-

A tendi ſcopos ad quos reſpiciendum eſt medico , ſci-
licet morbi magnitudinem, & uirium robur; quini-
mo probabile eſt , cum uideret humores ſurſum in
caput ferri , atque hypochondria aeſtuare non ſe-
mel tantum miſiſſe ; & forſan etiam ab infernis par
tibus , ſecta uena poplitis aut tali . Etenim hirudi-
num vſum in extrahendo ſanguine hodierna die
vſqueadeo medicis familiarem Hippocrati , atque
aliis ueteribus aut ignoratum , aut minime proba-
tum fuiſſe comperio , & Ariſtoteles ſemel tantum
B mentionem hu uſmodi animaliculi fecit. Quod Hip
pocrates quandoque meminerit βδέλλης, vt in ſecun
do prorrhet. id plerique ueteres putarunt eſſe di-
ctum de uena uaricoſa , quamquam Galenus in ex-
plic. linguarum & Erotianus in Onomaſio de ipſo
animali dictum uelint , cuius etiam in fine Poeticae
mentionem fecit Horatius dum dixit, Non miſſura
cutem niſi plena cruoris hirudo ; ſic etiam Plautus
in Epidico, Iam me uortam in hirudinem, atque ho-
rum exſugebo ſanguinem ; quod ante quoque di-
C xit Theocritus in Pharmaceutica dum amorem hi-
rudini confert , & Opianus libro ſecundo , vbi lo-
quens de Delphino & Amiarum pugna ſimilitudi-
ne utitur ab hirudinibus dicta , ſed etiam ſi a uete-
ribus hirudinum tamquam ſanguinem exſugētium
facta ſit mentio , haud tamen facile eſt reperire eas
ad extrahēdum a corporibus aegrorum ſanguinem
adhibuiſſe ; niſi quiſpiam producat Nicandrum in
Theriacis ſcribentem quandoque morſus uenena-
tos ab hirudine exſuctos curari , quod tamen nil fa-
D cit ad id quod quaerimus, ſcilicet an ueteres medici
hoc animali tanquam euacuandi ab aegris ſangui-
nis inſtrumento uterentur , Celius Aurelianus &
Plinius certe forſan omnium primi vſus huius ani-
malis in extrahēdo ſanguine meminerunt, ille acut.
libro tertio , cap. tertio, in ſynanches curatione ubi
ab aegro formidatur cuſpis ferri , ſanguiſugam ap-
poni iubet , hic uero lib. 32. cap. decimo , eundem
hirudines praeſtare vſum ad extrahendum ſangui-
nem, quem cucurbitulae tradit, quas tamen id uitij
E teſtatur habere , quòd relinquant remedij deſide-
rium ſingulo anno in iiſdem partibus, quae res for-
ſan ab ipſo dicta fuit de haemorrhoidibus; attamen
etiam podagricis eas adhiberi ſolitas tradit. Antyl-
lus quoque Galeno ut puto poſterior apud Oriba-
ſium ſeptimo collect. cap. vigeſimoprimo, de hoc re-
medio loquens videtur innuere ipſarum vſum tem-
pore ſuo innotuiſſe , nec adhiberi ſolitum niſi ti-
merentur alia mittendi ſanguinis inſtrumenta , ad-
dens non ex profundis partibus ; ſed tantum è ſu-
F perficie ſanguinem exſugere . Galenus certe nun-
quam, quod ſciam, huius remedij meminit , & liber
qui eius nomine circumfertur , eſt Oribaſii non ip-
ſius Galeni, quemadmodum etiam ipſius non eſt li-
ber ille diffinitionum medicarum , vbi ſcribitur ad-
hiberi ſolitum hirudines vbi locum affectum tenui-
ter aperire conſilium eſt. Auicennas quoque id to-
tum quod ſcripſit de hirudinibus ab ipſo Antyllo
apud Oribaſium accepit, & valde miratus ſum ſcho
liaſtis Auicennae oſcitantiam qui non uiderit ea,
quae ſub Galeni nomine hac de re edita ſunt , cun-
cta eſſe ipſiſſima Oribaſij ex Antyllo verba , ſicu

etiamt

etiam quae apud Aetium referuntur libro tertio,
capite 22. ex Galeno non ipſius, ſed eiuſdem Antylli
ſunt, cum Galenus nunquam alias meminiſſe hirudinum,
tanquam inſtrumenti ad extrahendũ ſanguinem
uſurpati inueniatur. Paulus certe ubi tractat
de dolore capitis in febribus, commemorat hirudinum
applicationem, ſed nil praeterea, adeo ut
clare pateat huiuſmodi praeſidium a principibus
medicinae fuiſſe neglectum tanquam inutile; & forſan
periculoſum; praeterquam quod ſi morſus &
foramen attendatur, quod facit animalculum huiuſmodi,
plane uſqueadeo anguſtum eſt, vt neceſſe
ſit craſſiore ſanguine intus relicto, tenuiorem dumtaxat
exire, & quod dicit Auicennas magis attrahere
ex profundis partibus hirudines cucurbitalis apud
me ualde ſuſpectum eſt, tum quia eſt contrarium
ſententiae Antylli apud Oribaſium, tum quia
contrariatur etiam Galeno, qui duodecimo meth.
dicit cucurbitulas eſſe inuentas ob uiolentum a profundis
partibus attractum, quamquam idem Auic.
qui videtur huiuſmodi inuentum tribuere medicis
Indis, nullius alterius ipſarum vſus memoriam facere
uideatur, quàm in cutaneis affectibus, & Iacobus
de Partibus dum eam partem interpretaretur ſcripſit
etiam interdum adhiberi haemorrhoidib. coecis
& doloroſis, quaſi uero neque in febribus, neq;
in aliis morbis ut fit hodie paſſim, adhiberentur: &
ego cum obſeruauerim ſanguinem ſemper tenuiſſimum
ex anguſto illo foramine exire non ad euacuandum
illum ſanguinem craſſum ut faciunt plerique
utor, ſed dumtaxat ad auertendum impetum
vaporum, vel ſanguinis a capite. Cum ergo non
ſit veriſimile Hippocratem vſum fuiſſe hirudinibus,
relinquitur videre num potuerit uti cucurbitulis,
ſeu ſcarificationibus: certe euacuato ſanguine forſan
apparentibus octaua die exanthematibus locus
fuiſſet vſui cucurbitularum, maxime in partibus infra
renes ad auxiliandum ipſi naturae pellenti prauos
humores ad conuenientem locum. At cum permanerent,
& nulla ſigna coctionis apparerent, aequum
erat illum motum fuiſſe ſymptomaticum, &
propterea non imitandum, ſed forſan praeſtitiſſet
locum cutis mollibus, & moderatiſſimis frictionibus
ac aliquo linimento, vt oleo, nitro laxare, atque
naturae expellenti magis patefacere, quemadmodum
narrat idem Hippocrates ſexto Epid. com. ſecundo,
tex. 30. de Simone cui exanthemata lata cõtigerunt,
non admodum pruriginoſa, & quotieſcũque
ad ignem vngebatur, vel calida aqua lauabatur,
iuuamentum percipiebat: nam ut optime narrat
Galenus, etſi non adeo haec expulſio contulerit
ut potuerit Silenum liberare, protraxit tamen
vitam ad undecimam, quae debebat finiri ſaltem
nona, niſi natura conata eſſet expellere inimicam
materiam. At de ſcarificationibus ſciri debet, eas
frequenter ab antiquis vſurpatas inueniri, imo uero
Galen. quarto de tuend. val. cap. quarto. vbi uenae
ſectio impeditur, ipſius loco ſcarificationes cõmendat:
ſed ualde diuerſae erant ſcarificationes à
cucurbitulis ſcarificatis, vt ex Oribaſio colligitur libro
octauo collectaneorum. Ceterum quod ſpectat
ad alia remedia pro praeparandis humoribus, &

A vincenda putredine, confectiones ex ſonco oxalide,
ſcordio conueniſſent ſimiliter & decocta, quemadmodum
pro ſomno conciliando linimentum tem
poribus adhibitum ex oleo violato, philonii modico
& limonum ſucco; pila ex opio, oleo anethino,
puluere papaueris, & mandragorae, atque lotiones
extremorum ex decocto foliorum ſalicis, vitis, capitibus
papauerum, vna cum ligaturis repetitis. De
Pharmacis ut aliqua dicam, veteres ea diuiſerunt in
externa, & interna: interna adhuc in quatuor ge-
B nera, uidelicet in lenientia, purgantia, alterantia, &
corroborantia: lenientia appellarunt ea, quae aluum
blandiſſime ſubducunt, in Sileno autem huiuſmodi
medicamenta non conueniebant, quoniam
habuit aluum fluentem. De caſſia, manna, thamarindis
veteribus ignotis, & huiuſmodi dubitarunt
nonnulli, an in his febribus conueniant, & ego certe
ab humidis medicamentis quantum poſſum abſtineo:
Manna non diſplicet, ſed prae caeteris clyſterem
laudo, niſi quid impediat. Praeparantia di-
C cuntur ea, quae aperiunt vias, humores attenuant,
& intemperiem corrigunt: iam uero in huiuſmodi
febribus humores ſunt teterrimi & flagrantes, praeparantia
ergo debent eſſe refrigerantia, aperientia,
exſiccantia, & putredini obnoxia, vt ſunt decocta
ex pimpinella, ſonco meliſſa, endiuia, oxalide. Et
quia omnes febres peſtiferae ſunt ardentes nõnulli
commendarunt vſum aquae frigidae indiſcriminatim:
de quo remedii genere alias dicam, nunc ſciatur
in his febribus, refrigeratoriis utendum eſſe. In
D hoc genere ſunt quoque ea, quae putredini obnoxia
ſunt, vt Bolus armena & lapis Bezoar, & alia huiuſmodi,
quae ſi non iuuant ſaltem nõ laedunt. Cauendum
autem eſt omnino a dulcibus, cum magna
ex parte hi morbi ſint biliofiſſimi, in quibus dicit
Hippocrates ſecundo acut. magnopere fugienda eſſe
dulcia, quare nunquam potius laudare uſum ſyruporum
noſtrorum, tum quia aegrorũ guſtui ingratiſſimi
ſunt, tum etiam quia facillime bileſcunt.
A purgantibus medicamentis ueteres in huiuſmodi
E febribus omnino abſtinebant, & Hippocrates in his
hiſtoriis nũquam in febribus acutis de purgantibus
medicamentis mentionem facit. quapropter ob eorum
inſignem caliditatem omnino euitanda ſunt:
niſi tamen interdum materia turgens ſecundũ Hippocratis
praeceptum exigat: quo in caſu mitiora,
vt ueratrum nigrum, rhabarbarum, agaricus, aliis
grauioribus anteferre licet. Corroborantia veluti
ſunt confectiones ex Roſis, borragine, citro, & ſimiles.
aliae in vſu quoque eſſe poſſunt, & pro ua-
F rietate viſcerum debilium, ſic ſunt uariae eligendae
ut pro capite, confectio ex Saluia, Roremarino,
Pro ſtomaco ex Menta: Pro iecinore ex cicorii tum
folio, tum flore. Pro ſplene è capparibus, & ſic de
ſingulis. Pro corde habemus apud Pharmacopolas
laetificantia Almanſoris & Gal. ſpecies cordiales
diamuſcum, ſed prae caeteris maxima cura ſemper
eſt habenda uentriculo, qui, vt ait Galenus primo
de criſ. in omnibus febribus ſemper ante alia viſcera
uiolatur. Et hæc de Sileni miſerijs.

HISTO-

HISTORIA TERTIA.

HEROPHONTI febris acuta: ab aluo pauca qualia in teneſmo ſecundum principia. Poſt haec autem tenuia prodibant, bilioſa, ſubcontinua: ſomni non aderant; urinae nigrae, tenues. QVINTA mane ſurditas: exacerbata ſunt omnia; lien intumuit: hypochondrij conteníio: ab aluo pauca, nigra exierunt, mente motus eſt. SEXTA delirauit; in noctem ſudor; refrigeratio: delirium perſeuerabat. SEPTIMA virium frigebat; ſitibundus; deſipuit, nocte ad mentem redijt, dormiuit. OCTAVA febricitauit: lien imminutus eſt, intelligebat cuncta; doluit ſecundum inguen: tumor primum lienis ſecundum rectitudinem: deinde dolebat ſecundum utraque crura: noctem faciliter: urinae coloratiores, ſubſidentiam habebant paucam. NONA ſudauit; iudicatus eſt; intermiſſit. QVINTA reuerſus eſt: ſtatim autem lien eleuatus eſt: febris acuta: ſurditas rurſum: poſt recidiuam autem TERTIA lien fuit imminutus. ſurditas minus: crura doloroſa; nocte ſudauit: iudicatus eſt DECIMASEPTIMA: neque delirauit in recidiua.

HEROPHONTI FEBRIS ACVTA. Cur Hippocrates in hac tertia hiſtoria ſolius nominis aegrotantis fecerit mentiouem, dimiſerit uero habitationem, atque alia quae interdum ſolitus eſt adiicere, puto cauſſam fuiſſe, quod hic uir eſſet notiſſimus omnibus, & ſibi praeſertim, unde nec plura ob propriam memoriam erat neceſſe adnotare, neque etiam ut teſtimonio aduerſus alios uti poſſet: & cum huius nominis nullum inuenerim uirum celebrem ob aliquam uirtutem, aut egregium facinus apud ſcriptores commemoratum, fit ut credam potius Hippocrati, ualde notum fuiſſe ob aliquam turpitudinem & ſcurrilitatem, quàm ob uirtutem, atque hinc factum eſſe, vt niſi poſt quintam diem ipſum uiſitauerit, ut apparet ex confuſa narratione eorum, quae ſibi euenerunt ante quintam, ſed utcumque ſit, pauca omnino diſcutit Galenus circa praeſentem hiſtoriam, quaſique per capita tranſcurrit totam; illud vnum dicens animaduerſione dignum, hunc praeſentem aegrum praeter expectationem omnem fuiſſe ſeruatum: quòd ſi cuncta ſymptomata quae prioribus diebus acciderunt, expendantur, iure poterat quis timere eum fuiſſe moriturum. Atqui nos more noſtro paullo diligentius circa ipſam diſcurremus, illud primum in medium proponentes morbum, quo laborauit, fuiſſe grauem, a quo cum euaſerit exiſtimandum eſt eius naturam & uires fuiſſe robuſtas, proptereaquè & ipſum potius fuiſſe in iuuenili quàm in ulla alia aetate conſtitutum: quemadmodum etiam ſuſpicor aegrotaſſe autumno, quo ſcilicet tempore fieri lienis morbum quo laborauit, ipſemet Hippocrates teſtatur tertio aphoriſm. & in lib. de affect. & quam quam ibidem dicat fieri etiam uere lienis morbos: tamen rariores, & alterius generis fiunt. Fuit autem morbus quo laborauit Herophon duplex, alter quidem primus ut ſic loquar, alter uero ſecun-

A dus ſeu recidiua. ex quo loco colligi poteſt recidiuae dies ſemper eſſe cõnumerandos ſeparatim a diebus morbi primi; quaſi uero ſint morbi ſeparati, non unus, ut aliquibus male placuit. In primo non fuiſſe uocatum Hippoc. initio morbi, ut retro etiam monſtraui, ex eo coniicio, quod explicate ſymptomatum ſolius quintae diei, & aliarum ſequentium facit mentionem; alia uero, quae ante quintã commemorat confuſa, & abſque ullo dierum diſcrimine narrat, prout ſcilicet uel ab ipſomet aegro, uel ab B adſiſtentibus audierat. In primo igitur morbo ante quintam atque poſt quintam diem ſi ſingula ſpectemus, quae euenerũt, poſſumus exiſtimare quod ad idaeam morbi pertinet, fuiſſe febrem ardentem, atque ex iis quas dixit retro iudicatas fuiſſe cum recidiua die decimaſeptima; cum tumore lienis minime inflammatorio. Fuit autem febris & magna & acuta, & non boni moris, tum propria ratione, tum etiam ob peſſimam aeris conſtitutionem; Habuit Herophon ante quintam diem acutam febrem C cum accidentibus partim ad actiones laeſas, partim ad mutata excrementa ſpectantibus. Inter actiones laeſas fuere uigiliae, inter excrementa mutata fuerunt foeces paucae circa initia, quales in tenaſmo eiici ſolent, hoc eſt mucoſae, & ſubcruentae, poſt tenues, bilioſae, copioſae; Vrinae quoque tenues & nigrae. Vt dicebam ueriſimile eſt Hippocratem ad hunc non fuiſſe uocatum ante quintam diem, atque forſan ob hoc fuiſſe ipſum notum quidem, ſed non nobilem & pauperem, cuiuſmodi etiam ſole- D bat non raro curare Hippocrates ob ſingularem pietatem & charitatem quae erat in ipſo. Conſueuerunt enim nobiliores, atque epulentiores, ut qui magis metuant mortem, magisq; diligant uitam quàm proſperitatibus coniunctam degunt, ſtatim atque aegrotant, medicum adſciſcere. Quae uero pauca narrat, puto intellexiſſe ab aegrotante, uel adſtantibus, ſiquidem, ut alìàs dixi, inter ea quae Hippoc.

lib. de affect. proponit percunctanda a medico eſt, quid patiatur, a quibus cauſſis aegrotet, & quo victu utatur, num aluus ſecedat. Cur uero foeces in principio habuerit paucas inſtar earum, quae in teneſmo eiiciuntur, deinde fuerint copioſae, tenues, & bilioſae, puto cauſſam fuiſſe, quòd ante malo victu ſit uſus, praeſertim caepis, alliis, porris, ceterisque herbis & fructibus, ex quibus generati fuerunt ſucci crudi, acres, & viſcidi, qui adhaerentes extremo inteſtino egerendi aſſiduum atque inane deſiderium intulerunt, donec ipſis conſumptis ſucceſſerunt poſt bilioſi, tenues, & copioſi, qui niſi fuiſſent acrimonia priuati, proculdubio dyſenteriam peperiſſent. A cupiditate uero illa egerendi, atque a ſecuta poſt copioſiore foecum egeſtione putandum eſt contigiſſe, vt prioribus illis diebus dormire nequiuerit, cum qui teneſmó, & alui fluore laborant, continuo excitentur, & egerere aliquid cogantur, ſimulque aliquo dolore torqueantur; nam teneſmo laborantes certum eſt aliquo dolore exerceri, vt propter hoc medici illi apud Cornelium Nepotem in vita Pomponij Attici ualde ſint hallucinati, dum crediderunt ipſum teneſmo laboraſſe, & tamen omni dolore caruiſſe. Ceterum quo pacto Herophon vrinas nigras initio habuerit, atque priore morbo defunctus etiam a recidiua euaſerit, non ita facile eſt comprehendere, quandoquidem urinae nigrae ſunt exitiales, vt Hippocrates ſecundo progn. & in Coacis: & Galenus primo de criſi. 12. teſtantur, at in principio exitialiſſimae ſunt, adeo ut Galenus ipſe aſſerat, neminem ex iis ſeruari; niſi dicamus nigram urinam eſſe duplicem, aliam quae fit ab uſtione ſanguinis & conſumptione ſeri ob ardorem; aliam uero quae fit ob mixtionem ſucci atri & melancholici; atque illam eſſe exitioſiſſimam, hanc vero non adeo, proptereaque Herophonta fuiſſe ſeruatum, cui ſecundo modo urinae fuerunt nigrae, ut ob id quinta die translatus humor ater in lienem, in tumorem illum eleuarit: nam ſecundum Hippocratem lien ſolet duorum humorum eſſe domicilium melancholici, propter cuius depurationem dicebat Plato in Timeo eſſe factum, necnon humoris aquoſi, vt ſaepius quarto de morbis ſcriptum reliquit. atq; ita uſque ad quintam diem res aegri propoſiti ſeſe habuerunt, qua die vocatus Hippocrates ſua admirabili ſolertia obſeruauit plura ſymptomata, inter quae fuit in primis exacerbationem omnium antecedentium eſſe factam die impari. Atque ex actionibus laeſis fuit mane ſurditas, & in fine deſipientia Ex mutatis excrementis: ab aluo pauca & nigra, Ab affectibus praeter naturã lienis tumor hypochondrii contentio, quorum omnium ut ſigillatim cauſas perſcrutemur, auſpicabor a ſurditate: quam mirum eſt ſuperueniſſe, cum & per vrinas & per aluum, (nam hunc etiam perrexiſſe fluere colligi poteſt ex eo quod dixit Hippocrates cuncta eſſe exacerbata) & per ipſum lienem tumidum; factum materiam magna ex parte vel euacuatam, vel ſaltem a capite infra abductam fuiſſe rationi conſonum ſit, dicente eodem Hippocrate aphor. vigeſimooctauo & ſexageſimo.

A In ſurditate alui fluxio ſi contingat, eam ceſſare, Niſi huic reſpondere placeat forſan ſurditatem mane tantum apparuiſſe, quando ſcilicet nocte non adeo fluxerat corpus, nec dum humor in lienem lapſus pepererat tumorem & hypochondriorum tenſionem. Nam quum dixerit mane fuiſſe ſurditatem, nec amplius in primo morbo eius meminerit, mihi probabile fit, non eam ulterius eſſe progreſſam, ſed ſtatim deſiiſſe factis in liene tumore & hypochondriorum tenſione. Eſt autem ſur- B ditas duplex, una in habitu, altera in habitudine, & quae eſt in habitu, vt ait Galenus primo pror. 32. vel fit in febribus acutis humore impacto in meatibus auditorijs, aut facultate auditoria mortificata; quae autem non firmata, ſed fugax, & in habitudine eſt, modo accedens modo recedens, aut fit critice aut ſymptomatice, cuiuſmodi Herophontis ſurditas fuit, quae quinta die non critice apparuit: ſed cur facta fuit haec ſurditas potiſſimum die quinta. Ante quintam diem fluxerat C aluus, poſt quintam diem aluus reddidit pauca; factum igitur eſt, vt illi humores, qui per aluum excernebantur, petierint caput & aures, vnde ſurdus factus fuit Herophon: & hinc perſpici poteſt quàm ueriſſimum ſit oraculum Hippocratis quarto aphoriſmorum 28. & 60. quando ait, Quibus bilioſae deiectiones ſunt ſuperueniente ſurditate ceſſant: & quibus ſurditas eſt ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat, quem imitatus Celſus libro ſecundo, capite octauo, dixit nil plus aduer- D ſus ſurditatem ualere quàm bilioſam aluum. Cur autem humores illi in aures delaberentur, cauſſa fortaſſe haec erat, quia antea habuerat auditum obtuſum, vel ſaltem aliàs laborauerat ea parte, dicente Hippocrate quarto aphoriſmorum 33. quod ſi cui pars quaedam doluerit ante morbum, ibi firmatur morbus: praeter quàm quod Ariſtoteles ſecundo ſect. prob. 4. 10. 17. ſcribit nos maxime omnium ſudare partibus ſuperioribus, & praeſertim capite atque facie, tum quia calor & ſpiritus ſur- E ſum feruntur, ſecumque trahunt humores, tum quia caput & facies ſunt partes humidae & laxae, imo veluti fons humoris, vnde diſtillationes cadunt. Cur porro delirauerit, eadem quae ſurditatem cauſſa effecit, ſcilicet humorum, aut etiam uaporum melancholicorum in caput elatio, & retentio: fuiſſe quoque delirium ſicut & ſurditatem breue, neque perduraſſe facile colligi poteſt, ex iis quae ſubiunxit, nempe ſexta die deliraſse, atque in delirio permanſiſse, unà cum ſudore & re- F frigeratione; quem quidem ſudorem ueriſimile eſt fuiſse potiſſimum circa caput ubi fuiſse malum teſtatur ſurditas, & delirium; eſt enim dogma Hippocratis, vbi ſudor ibi morbus. Haud ſecus quoque ſtatuendum eſt de refrigeratione, nimirum illam fuiſse maxima ex parte in capite, verumtamen etiã in toto, quod ſcilicet proprium ſit, vel ſaltem frequens in ardentibus febribus interiora uri, & exteriora frigere. Sed hóc in loco contingit dubitare, quomodo in ſexta die dicat primo factam eſse ſurditatem, deinde aluum eſse ſuppreſsam, id eſt pauca & nigra reddidiſse, cum potius adſtrictio alui faciat

ſurditatẽ,nec ualet quod Hippocrates in Coacis di-
cat ſurditatem in febribus aluum ſiſtere, quoniam
id non ut cauſſa, ſed ut ſignum facit. Altera dubi-
tatio eſt cur Hippocrates in hac hiſtoria non memi
nit reſpirationis mutatae cum duae affuerint cauſ-
ſae, propter quas debuit mutari, nempe delirium &
lienis tumor, cum hypochondrii tenſione & ſurdi-
tate; nam Ariſt. 11.prob.4. ſcribit ſurdos uiolentius
ſpirare,& 36.partic.dicit ſurditatem eſſe uitiũ pul-
monis,i.ſignificare pulmonis affectum.Ad primam
dicitur Hippocratem ordinem facti, non autem ra-
tionem ſpectaſſe,& cum prius aluus fuſa eſſet ratio
nabiliter ſurditatem eſſe factam aluo prius firmata,
quemadmodum è conuerſo fieri ſolet, ut ſurditas
alui fluore tollatur iuxta Hippocratis ſententiam
4.aphoriſ.28. Quod ſi Hippocrates dixit in Coacis
ſurditatem in febribus aluum ſiſtere, uoluit intelli-
gere eandem cauſſam quae ſurditatem facit, aluum
etiam ſiſtere, quae cauſſa eſt retroceſſus humorum
bilioſorum ab inteſtinis ad caput. Ad ſecundam eſt
reſpondendũ,vt Galenus uidetur ſenſiſſe ſecũdo de
diffic.reſpir.cap.10. Herophontem, necnon Philini
Epicratisque uxores adeo deliraſſe, ut eius ratione
multũ potuerit reſpiratio alterari,& pluſquam con
ueniebat ratione febris. Adhaec Hipp. non narrat
res conſuetas quemadmodum in Anaxione pleuriti
co tacet initio difficultatẽ ſpirandi.Et Herophontis
tumor in liene ac hypochondriorum tẽſio haud po
tuerunt ſeptum ratione ſui ita comprimere, ut ob
id in reſpiratione facta ſit alteratio, ſiquidem lienis
tumor niſi grandis ſit non attingit diaphragma, &
conſequenter nequit reſpirationem laedere.

SEPTIMA die quae eſt & impar,& decreto-
ria non pauca cõtigerunt partim die partim nocte.
Die enim refrigeratus eſt ſimiliter ſecũdum totum
ob auctum inteſtinorũ ardorem, vnde pariter aucta
fuit ſitis,atque delirium ſecutũ eſt; nocte uero pau-
liſper reſipuit atque dormiuit.Etenim hoc tempore
coepiſſe criſis bonae effectum apparere, ſcilicet cir-
ca finem ſeptimae indicarunt & praecedẽtia & ſub
ſequentia. Praecedentia quidem, quoniam nox,ut
dicit Hippocrates, atque etiam dies praecedẽtes cri
ſim ſemper moleſtiores eſſe ſolent, veluti contigit
Herophonti, qui die ſeptima refrigeratus, maxime
ſitiuit & delirauit. Subſequentia uero,quoniã octa-
ua die poſtquam ſeptimae nocte redierat ad men-
tem,atque dormierat, febricitauit quidem, ſed lien
imminutus eſt,omniaq. ſenſate intelligebat, in in-
guine dolor apparuit ſecundum rectitudinem lie-
nis,hoc eſt in ipſo inguine ſiniſtro,deinceps labores
utroque in crure facti ſunt, noctemque pacatam
habuit, & urinas coloratiores cum modica ſubſi-
dentia: vnde eſt factum, vt ſuperueniente ſudore
vniuerſali, quem etiam calidum fuiſſe aequum eſt,
non adeo integrè iudicatus ſit, atque priori morbo
ſit finis datus. At circa haec occurrunt nonnulla uti
lia ſcitu non omittenda. Vnum eſt cur Hippocrates
dixerit Herophontem octaua febricitaſſe,quaſi ue-
ro ante remiſſa, vel potius intermiſſa fuiſſet febris,
quod tamen nõ eſt probabile in tam graui morbo.
Secundum eſt cur malo exiſtente in liene ad in-
guen ſiniſtrum dumtaxat primum factus eſt dolor,
A poſtea uero factus in utroque crure. nam uidebatur
ratio poſtulare, vt & in crure ſolo ſiniſtro fieret do
lor, cum ab Hippocrate ſecundo Epidem. ſit tradi-
tum atque uſu compertum lienoſis crura ſiniſtra
exulcerari. Tertium eſt diſcutiendum quas ob cauſ-
ſas parum durauerint criſis ſecutae effectus. Quar-
to & poſtremo dubitatur quomodo diminuto lie-
ne, potuerit reliquum corpus bene habere, cum
Hippocrates libro de loc. in homine dixerit vbi flo
ret lien corpus contabeſcere, & econtra, ac Ari-
B ſtoteles tertio de partibus animalium 7. dicat qui-
bus in liene plus eſt excrementi, iis corpus magis
langueſcere. imo idem dicit Galenus ſecũdo de pot.
natural.vltimo.& Auicen.15ª.tertij tr.1.c.2. Ad pri
mum nil puto melius reſponderi poſſe, quàm quod
Hippocrates uoluerit ſignificare tunc febrem auctã
eſſe: cum enim antecedente nocte ad mentem redie
rit,atque dormiuerit, probabile eſt febrem quoque
pauliſper fuiſſe tunc mitigatam, atque eo experre-
facto fuiſſe auctam, proptereaq. dixiſſe ipſum febri
C citaſſe, niſi quoque dicere malumus cum noctem
melius tranſegerit, potuiſſe quempiam ſuſpicari ne
febris abijſſet, ideoq. huiuſmodi ſuſpicionem de me
dio tollere voluiſſe. Circa ſecundum uere dicendum
eſt materiam quae lienis tumorem effecerat, tranſ-
miſſam eſſe a natura primum ob uicinitatem & re-
ctitudinem ad inguen ſiniſtrum, vbi peperit dolo-
rem, ſic enim facere conſueuit natura, vt uiſcera la-
borantia exoneret ſecundum rectitudinẽ, ob quod
etiam eſt ſententia Hippoc. ut medicus imitans eam
D in vacuando ſanguine ſemper affectae partis recti-
tudinem obſeruet, Verum quia ſaepe uſuuenit, ut
materia aliunde tranſmiſſa ob ſui copiam uno tan-
tum in loco recipi nequeat, natura eam diuidens in
plures locos, & praeſertim inferiores demittit, id
quod in Herophonte factum apparet, cui cum in
inguem tranſmiſſae materiae a liene non ſufficeret
is locus, partim in ſiniſtrũ partim in dextrum crus
eſt amandata, in quibus peperit dolorem tum ca-
liditate materiae, tum continui ſolutione. Crura
E autem recipiunt faciliter in morbis, quia agitantur.
& hoc eſt quod uoluit prae aliis ſignificare Hippo-
crates quando Epidem. lib. ſexto, ſect. ſecunda, di-
xit lienem habentibus decliuem fieri pedes, & ge-
nua calida, naſum & aures frigidas. Sed quomodo
potuit habere noctem quietam cum crurum dolo-
re? niſi dicamus dolorem exiguum fuiſſe, quia ma-
teria erat magis diffuſa, & ob id ceteris remiſſis
hunc non potuiſſe noctis trãquillitatem impedire.
Ad tertium dicere oportet criſim praeſentis aegri
F non fuiſſe ex iis, quae liberant & a morbo, & a
recidiua, tum quia facta eſt tantum per ſudorem,
cuius modi criſim non eſſe adeo tutam, ſicut ea
quae ſit uel ſanguinis è naribus fluxu, vel alui ſub-
ductione inſigni clariſſime docuit Galenus tertio li-
bro de criſi; tum quia die decretoria minime facta
eſt, neque apparente coctione; tum quia materia
morbifica,quae a natura in lienem miſſa fuit, haud-
quaquam conſumpta eſt, aut egregie euacuata, ſed
tantummodo a ſuperioribus ad inferiores partes
tranſmiſſa,quod quidem abſceſſus genus ualde pro
batur ab Hippocrate ſecundo Epid.licet nõ ſit adeo
tutum,

tutum, quemadmodum ubi materia extra corpus mittitur, quoniam ſaepe ea materia retinens ueluti fomitem quendam caloris putredinis facile oblata occaſione uel motus,uel alterius cauſſae calefacientis nouam putredinem concipiens recidiuae occaſionem euidentem praebet,ueluti credibile eſt accidiſſe propoſito noſtro aegro, cui quinta die a ſubſecuta criſi redijt morbus,ſtatimq. ferè eadem ſymptomata apparuerunt,vt uidebimus.Ad quartum dicere oportet Hippocratis & Galeni authoritatem eſſe intelligendam de tumore lienis vetuſto & eſſentiali, non autem recenti & alterius morbi ſequace, & quamquam Hippocrates loquatur de tumore cum febre,tamen alia ratio eſt ut ibi uidere licet.

QVINTA DIE. Obſeruandum eſt die impari rediiſſe morbum, ſicuti etiã imparibus antea factae ſunt exacerbationes, quaſi uero natura etiam in repetendis febribus eaſdem rationes ſeruet, quas in perdurantibus, id quod cognoſcens Cornelius Celſus dum loqueretur de febre quartana dicebat, ea finita adhuc diu obſeruãdam eam eſſe diem, in qua paroxyſmus ſolebat inuadere. Igitur quinta die a criſi denuo ſtatim tumefactus eſt lien. Verum antequam ulterius progrediamur uidendum eſt quis fuerit ſtatus Herophontis inter diem iudicij & quintam,deinde quid ſit recidiua,& a quibus cauſſis fiat. Quod ad primum uidetur fuiſſe ſanus, quia inquit Hippocrates διέλειπε, id eſt deſiit morbus; praeterea interuallum quartanae eſt ſtatus ſanitatis, vnde coguntur in iudicium uocati tunc comparere quartanarij iuxta legem,ergo multo magis in hoc interuallo; Ex altera parte adhuc uigebat fomes morbi, alioquin nõ eſſet renouatus. Aliqui dicunt eſſe neutralitatem, ſed de hoc non eſt diſputandum. Vnde ſatius puto dicere Herophontem tũc fuiſſe morboſum, quia non erat facta perfecta criſis, attamẽ erat in ſumma remiſſione. Ad aliud dicendum uocẽ ὑποτροπὴν, & ὑποστροφὴν, ſeu ὑποτροπιάζειν, & ὑποστρέφειν ſignificare recidiuam, quae nil aliud eſt niſi reditus morbi poſt imperfectam iudicationem,ad differentiam paroxyſmorum, in quibus uidetur redire morbus, & tamen non eſt recidiua, & ad differentiam morbi poſt perfectam iudicationem qui eſt nouus morbus non recidiua. Recidiua autem fieri ſolet vel ab internis uel externis cauſſis, vt colligitur etiã ab Auicenna ſecunda quarti, tr.primo, cap.95. nedum a Galeno: Ab internis cauſſis fit, quando ex praecedenti morbo aliquis fomes relinquitur, vnde nouae putredini traditur occaſio; hic autem fomes uel eſt intemperies, vel humor, vel utraeque, de quibus iunctis loquens Hippocrates dicere ſolebat ſecundo aphoriſ.12. quae relinquuntur in morbis recidiuam facere conſueuerunt, ait enim εἰώθεν, id eſt conſueuerunt, quia non ſemper, ſed frequenter id accidit: quod autem ſola intemperie relicta fiat recidiua etiam diu poſt priorem morbum, oſtendit hydrops poſtquam relicta in Iocinore frigida ſola intemperies, facile aquam regenerat, ut Traiano atque Hadriano contigiſſe narrant. Cauſſae uero externae ſunt plures, aer,vnde Hippocrates tribuit aliquibus ex aeris conſtitutionibus hoc in libro Epidem. commemoratis ut facerent morbi

A recidiuas, praeter aerem ſunt & omnia alia errata in cunctis ſex rebus non naturalibus uocatis, & praeſertim in cibis atque potibus, in quibus ſi excedatur, calor natiuus a priore morbo hebetatus coquere non ualens, crudos ſuccos & excrementitios producit, qui iterum obſtruentes uiſcera febribus, alijſque malis occaſionem praebent. Et Auicen. de recidiua ſermonem faciens loco citato dixit, recidiuationẽ eſſe peiorem ſua radice, (quod accepit ab Hippocrate libro de affect. ita ſcribente,
B τὸ νόσημα ὑποστραφὲν μᾶλλον πιέζει ἢ κατ᾽ ἀρχάς) ac non eſſe aggrediendam nimis feſtinanter curationem donec manifeſtus ſit modus aegritudinis, & tutiorem eſſe recidiuam, quae fit regiminis errore, quàm quae contingit per ſe. Iam uero quae cauſſae fuerint in Herophonte recidiuae non eſt arduum coniicere; nam in primis fomes relictus fuit, cum non extra corpus, ſed ad crura tranſmiſſa ſit materia: tum etiam quia, vt audietis, coepit ſtatim lien tumefieri. His omnibus acceſſerunt cau-
C ſae externae,& primo autumnus quo tempore puto eum aegrotaſſe, vt antea dixi, deinde mala uictus ratio, cum quinque diebus abſque medico, & conſequenter abſque debita uictus ratione uixerit. Sed quae eſt cauſa cur autumnus tantum ualeat in faciendis morbis, & recidiuis? Triplex eſt,quantum ipſe arbitror cauſſa: Prima, quia hoc tempore facultas naturalis incipit eſſe debilis: Secunda, quia motus, alterationeſque fiunt in aere, & in die modo calor, modo frigus apparet, vt dicit Hip-
D pocrates tertio aphoriſmorum. Tertia, quia corpora incipiunt eſſe clauſa. In vere facultas eſt ualens: aeſtate corpora ſunt laxa & aperta: hieme uero nullus fit motus in aere: ſed in autumno omnia iſta concurrunt: quare non mirum ſi uſque adeo morboſus eſt. Symptomata quae apparuerunt Herophonti poſt quintam diem à priori morbo finito fuerunt ſtatim lienis tumor, febris acuta, ſurditas, quae omnia ſibi contigerunt, prima & ſecunda die, tertia uero ſplen ſubſedit cum mi-
E nori ſurditate, crura doluerunt, & nocte ſudauit, Iudicatus circa decimamſeptimam, hoc eſt a recidiuatione facta computatione per coniunctionem hebdomadum, Addit Hippocrates non deliraſſe in recidiua: Ceterum ne haec nimis breuiter, ut fecit Galenus, a nobis praetermittantur, circa praeſentia contemplandum eſt cur adeo pauca de recidiua Hippocrates retulerit: cum Hippocrates & Auicenna dixerint quemadmodum antea monſtrauimus, recidiuam eſſe peiorem ſua radice; Secun-
F do uidendum eſt cur lienis tumor primum omnium ſymptomatum apparuerit, ac propterea ab Hippocrate ſit ante alia obſeruatus. Tertio cur ſurditas affuerit, non autem delirium, nam etiam hoc Hippocrati viſum eſt aliqua dignum admiratione, cum poſt cuncta, quaſi per emphaſim quandam dixerit, neque deliraſſe in recidiua, in qua ſolent cuncta fieri deteriora. Quarto, cur ſolutionis febris tertia die non meminerit cum aliorum recordetur. Quinto quomodo dictum ſit ab Hippocrate & Auicenna recidiuam eſſe deteriorem ſua radice, & tamen in Herophonte ſecus contigerit,

C 2 in quo

in quo deterior fuit primus morbus recidiua. Poſtremo dignum eſt conſideratione cur dixerit ſimpliciter fuiſſe iudicatum decimaſeptima die cum ſudore, cum tamen abundauerit melancholia & liene laborantes nõ uideantur recte iudicari ſudore: Adhaec etiã quomodo dicat ſeptima die ſit iudicatus.

Ad primum iudico dicendum eſſe, potuiſſe Hippocratem ob alterã duarum cauſarum id feciſſe, vel quia non ita ſedulo viſitauerit aegrum, ſiquidem ſolent plerique taedio prioris morbi affecti, non ita ſeſe denuo committere medico, vel quia ipſe caetera tanquam exigui momenti contempſerit, nec propterea recenſenda putauerit; & quamquam plerumque contingat peiorem eſſe recidiuam, non inconuenit tamen etiam quandoque eſſe placidiorem, praeſertim quando in priori morbo facta eſt aliqua euacuatio, atque adhibita curatio recta, ut potuit contigiſſe Herophonti, vel aeger poſt finitũ priorem morbum paulo accuratius uixit, etenim ſicuti bona victus ratio ſaepenumero adimit recidiuam, ſic non raro eam, ſi fit, multo mitiorem reddit: vt non immerito Cornelius Celſus ſcriptũ reliquerit inter cuncta remedia potiorẽ omnibus eſſe uitae temperantiã: & Auic. loco citato dicebat recidiuationẽ quae fit regiminis errore eſſe tutiorem, quàm quae per ſe. Circa ſecundũ eſt apud omnes compertum lienis tumores ob humoris craſſitiẽ eſſe difficiles ſuperatu, & licet quandoque videantur diminui, atque recedere, nihilominus remanet plerũque aliquid fomitis, quod facile oblata occaſione aliqua iterum inualeſcit, imo etiã Hippoc. lib. de internis affectib. narrat eſſe aliquos morbos lienoſos, qui niſi recte curentur, poſt duodecim annos redeunt. quemadmodũ certum eſt virus canis rabidi latitare in humano corpore viginti annis, atq; etiam triginta, vt in noſtro de hydrophibia tractatu uidere licet. Itaq; cũ Herophontis lien in priori morbo nõ ſit integrè curatus, remanſiſſetq; in viſcere praua diſpoſitio, & intemperies, non eſt mirũ ſi iterum inualuit is morbus, ac propterea eſt primo notatus ab Hippoc. qui etiã quarto de morb. dicebat cerebrum atq; lienem facillime omnium aliorum viſcerum morbis ſubiici. Accedit quoque & illud quod videtur praedictus in liene fomes relictus ceteris ſymptomatib. & morbis occaſionẽ praeſtitiſſe, vt ob id dicere quoque liceat ab Hippocrate primo loco fuiſſe enumeratũ, ſecundo febrem, tertio ſurditatem, quia ut factae ſunt, ſic Hippoc. eas ſeriatim enumerauit. Circa tertiũ ſciendum eſt inter lienem, gingiuas, atq; aures magnam eſse conſenſionem, merito cuius fit vt in aliquibus lienis morbis fiant putredines, atq; foetores tam in gingiuis, quàm in ipſis auribus, quemadmodum nõ tantum experientia, verum etiam Hippocr. docet lib. de affec. atq; affec. internis. ergo ratione huius conſenſionis facile contigit vt ſurditas ſtatim cum liene apparuerit, praeterea a lieno affecto craſſi & pituitoſi vapores iugiter ſurſum feruntur, qui gingiuis adhaerentes, ibiq; corrupti, & dentes, & halitum vitiant, quemadmodum etiam in cerebrum ſublati, atq; ad aures delati, aerem implantatum incraſsant, recipiendaeq; externi aeris percuſſioni ineptũ reddunt, quò fit ut uel cerebri aliae partes maneãt ſin-

A ceriores, vel ſi afficiantur, minime ad eam deueniant affectionẽ, quae delirium producat; quod tamẽ non abſque aliqua admiratione efficiebatur, cũ alioquin in recidiua febris quoque eſset acuta, & utraq; bilis dominaretur, a qua ſolet deliriũ produci; atq; ideo magis admirandũ uideri poterat, cum tertia die ſurditas eſset minuta, & ſubſediſset ſimul lien, niſi crura doluiſsent, quod quidẽ ſignum erat materiam & a capite & a liene fuiſse in ipſa crura dolentia trãſlatam, atq; etiã ſudaſse; etenim lienoſos ſudare vſu

B quotidiano probatur, & Hipp. atque Ariſt. authoritate, quorum illae lienem aquae fontem facit 4. de morb. hic in prob. vocat ſanguinẽ lienoſorum ichoroſum. Ad quartum dicendũ, cum febris ſequeretur lienis tumorem, hoc ſublato illam etiam neceſsariò deſiiſse. Hippoc. uero, ut ſaepe dicit Gal. & praeſertim ſecundo de diffic. reſpir. quae neceſsario conſequuntur ſcribere ſemper recuſat. Ad quintũ dicendum eſt uere mirum eſse, quod fuerit mitior recidiua, quàm prior morbus in Herophonte, imo creden

C dum uidetur unã ex cauſſis quae impulerunt Hipp. ad ſcribendã hanc hiſtoriam fuiſse recidiuae raritatem, quãquam poſsumus etiam dicere forſan recidiuam contigiſse potiſſimum ex regiminis errore quã omnibus aliis tutiorem eſse dicit Auicennas. Deniq; cur ſudore ſit iudicatus, non eſt abſq; ratione, ſiquidem ut dicit Hipp. 6. epid. com. 2. 38. pauidorum. i. melancholicorum ſanguis eſt ichoroſus, & Ariſt. 9. prob. 5. dicebat ſanguinem lienoſorũ eſse aquoſum, imo experientia docet quartanas iudicari ſudore, vt

D Hippoſtrati 2. Epid. ſect. 3. contigit; nec praeter rationem, ſiquidẽ humor melancholicus ſua natura calori natiuo aduerſatur, qui hebetatur ſanguinem aquoſum producit. Decimo autẽ ſeptimo a principio prioris morbi facta eſt iudicatio, ſi ſupputatio fiat per coniunctionem hebdomadum, non autem per diſiunctionem: dixit autẽ per emphaſim decimaſeptima die eſse ſudore iudicatum, quaſi res inſolita ſit ea die quẽquam perfecte iudicari; quãuis forſan nec ea fuerit perfecta iudicatio. Colligamus ergo

E hanc hiſtoriã quatuor habuiſse mirabilia. Quod recidiua fuerit mitis. Quod iudicatus ſit ſudore. Quod in decimaſeptima, quam ob hoc exemplũ inter iudicatorias ponere Galeno placuit ſecundo de dieb. decret. cap. 4. Et quod in recidiua fuerit ſurditas nõ deliriũ. Modo fas eſt aliquid de curatione dicamus, tam prioris morbi quàm recidiuae, de qua ut antea quoque monſtrauimus loquens Auic. dicebat nõ eſſe eam properanter aggrediendum, niſi prius cognoſcatur morbus, tum quia ſaepe ſolet ſua ſponte re-

F cidiua finiri, tum quia ſolet finiri interdum in eundem morbum, ſeu deteriorem, ſeu mitiorem, qualis fuit in Herophonte, tum quia ſolet etiam nonnunquam in diuerſum morbum recidiuari, cuius uera idea, magnitudo, motus, & mos, niſi prius cognoſcantur, fruſtra atque periculoſe circa curationem laboratur. Prius itaque rationi conſonum eſt fuiſſe ab Hippocrate victum inſtitutũ in ſex rebus non naturalibus, quemadmodum in aliis antecedentibus aegris factum indicauimus. Abſtinentia uini tamquam neceſsaria in cunctis ſimilibus febribus ſemper ſupponenda eſt: Ceterũ de remediis chirur-

gicis

gicis dubitari poteſt, nunquid vllum fuerit adhibitum, & magis eam ſententiam ſequor, non potuiſſe neque debuiſſe Hippocratem de ſanguine mittendo cogitare, tum quia initio non fuit uocatus, tum quia ille teneſmus ac fluor alui, qui primis quinque diebus apparuerunt, ex iis ſunt, quae prohibent ſanguinis miſſionem; Verumtamen ſi ulla cogitatio fuit habenda circa hoc praeſidium, potuit eſſe quinta & ſexta die, quando ſcilicet aluo adſtricta, & ſurditas, & lienis tumor apparuerunt, quo in caſu vena cubiti ſiniſtri, vel tali eiuſdem inciſio, ſiue crurum ſcarificatio fuiſſet accommodata: neque vero uetuſtas morbi debuit impedire, quod etiam in octaua, atque ulterius poſſit id remedium adminiſtrari, modo ſcopi praecipui adſint, nempe & magnitudo morbi, & uirium robur. In hoc genere ligaturae blandae, aliaque auxilia diuertentia conueniſſent, quòd fere ſemper uiſa ſit materia ſurſum inclinare. Alia remedia praeparantia humores crudos, necnon refrigerantia & putredini reſiſtentia, par eſt exiſtimare ab Hippoc. fuiſſe adminiſtrata: ſed quia tempore ipſius non ea placida erant in vſu, quae nunc ſunt, ea propter hoc tempore poſſent adminiſtrari uaria decocta ex acetoſa, ſonco, endiuia, borag. tormentilla, & ſimilibus: extrinſecus uero etiam lieni tumenti, & tenſo congruiſſet hu-

A iuſmodi inunctio. Rec. ol. amyg. dul. capparorū, ℥. vnc. 1. & ſem. pul. cetrach drag. 1. & ſem. aceti, & cerae parū miſce, poſſet addi roſaceū oleū, ſi dolor coniūctus eſſet, cuiuſmodi etiam oleū detracto capparino, & aſplenio potuiſſet adhiberi buboni dolenti, tū ad relaxandū locum, tū pro mitigando dolore: Illud enim eſt perpetuo obſeruandū, vt glandib. tumentibus, & dolentibus rariſſime adhibeantur repercutientia, quoniam cum ſint in id factae a natura, vt dicebat Hippoc. lib. de glandulis, quò recipiunt excre-

B menta, ac ob id partes omnium penę ſint ignobiliſſimae, periculum eſset, ne uſu repercutientium intro ad partes nobiliores noxius humor pelleretur, qđ prae ceteris eſt cauendum in iis febribus, quae fiunt ex ſordida, grauique putredine: idem quoque dicendum eſt de dolore crurū, quem habuit Herophon, quae partes tametſi a nobilioribus ſint bubonibus longinquiores, attamen ab ipſis quoque praeſertim in huiuſmodi caſib. haudquaquam eſt materia praua, imo uero nec quae benignior eſt, ſurſum repel-

C lenda, qua de re aliàs dicam. Atque hoc modo uidetur Hippocr. potuiſse in medendo incedere in primo morbo; in recidiua, quoniā idem pene morbus, atque eadē ſymptomata, ſed mitiora apparuerunt, haud aliter quoque incedendum fuit, nempe cum iiſdem remediis, uerum leuioribus.

HISTORIA QVARTA.

IN Thaſo vxor Philini, cum femellam peperiſſet ſecundum naturam facta purgatione, & alioquin leuiter degentem in DECIMAQVARTA exiſtentem poſt partum febris magna coepit cum rigore; dolebat autem a principio ſecundum cor, & circa hypochondrium dexterum; muliebrium labores, purgatio deſierat, appoſito autem peſſario leuata eſt: capitis uero, & colli dolores permanebant; ſomni non aderant; extrema frigida, ſiticuloſa: aluus combuſta eſt, pauca prodibant: vrinae tenues, decolores a principio. SEXTA ad noctem delirauit multum, & rurſus ſapiebat. SEPTIMA ſiticuloſa: deiectiones bilioſae, ſaturatae. OCTAVA ſuperriguit, febris acuta; conuulſiones multae cum dolore, multa obloquebatur, exſurrexit: balano appoſita multa deiecit cum circunfluo humore bilioſo: ſomni non aderant: NONA conuulſiones, DECIMA parum intelligebat, VNDECIMA dormiuit, omnium recordata eſt; celeriter autem rurſus delirauit, vrinam uero reddidit cum conuulſionibus affatim multam, raro, admonentibus, craſſam albam, qualis fit in ſubſidentibus quando ſepoſitae multo tempore turbantur: non ſubſidebat; color, & craſſities qualis iumentorum; talia mingebat qualia & ego uidi: circa uero DECIMAMQVARTAM exiſtenti, palpitationes per totum corpus; ſermones multi; parum intelligebat, celeriter autē rurſum delirauit. Circa uero DECIMAMSEPTIMAM exiſtēs, uoce priuata eſt, VIGESIMA obiit.

IN THASO, PHILINI VXOR. Mas & femina cum & facultatib. vt ait Ariſt. primo de gen. anim. 2. & inſtrumentis ac perfectione nō parum inter ſeſe diffideant, diuerſis quoque morbis ſuſcipiendis

D obnoxios eſſe non eſt dubitandū, ut propterea Hippocr. qui hiſtorias totā artem complectentes nobis relinquere ſibi propoſuerat, feminarū exempla non debuerit relinquere; quocirca memorabilē feminae caſum proponit nunc nobis, qui cum multa habeat

ſcitu digna, atque ad uſum artis conducentia, nec a Galeno ſufficienter examinata, in iis expendēdis ipſe paulo diutius immorabor: Fuit itaque aegra, femina, viro coniuncta, & puerpera. Addit autem mariti nomen, ſcilicet Philini Hippocrates, tum ut famae mulieris, quae pepererat aliquam rationem haberet, tum ut in caſu admirabili fidem hiſtoriae maiorem acquireret. & poſſet quiuis de ueritate fieri certior; at nomen proprium omiſit, quoniam feminae honeſtae non debent cognoſci niſi nomine mariti. Philinum autem cuius hic fit mentio, hominem alicuius famae extitiſſe non dubito, neque tamen audeo affirmare eum fuiſſe, quem narrat Ariſtoteles, ſiue Theophraſtus apud Athenacum libro primo dipnoſoph. & Antigonus libro de mirabilibus toto uitae curſu nec cibo nec potu alio fuiſſe vſum quàm lacte, etſi etiam apud eundem Athenacum libro nono, mentio habeatur alterius Philini commemorati a Stratonico in Phoenicide; In libro nomine Galeni edito, qui inſcribitur introductorius mentio habetur alterius Philini Coi tamquam ſectae empiricae authoris, At de his non plura: ſat eſt fuiſſe hunc Philinum haud incognitum, poſtquam Hippocrates uoluit eius nomine uxorem deſignare, & caſum ipſius notum facere; Qua aetate, & quo corporis habitu fuerit non eſt facile coniicere, ſi quid tamen eſt diuinandum, cum feminam peperit frigidioris potius quàm calidioris habitus eam fuiſſe ſuſpicandum eſt: cumque quatuordecim tantum diebus puerperia habuerit, quae ſolent in feminae partu vſque ad quadragegeſimam diem perdurare ſecundum Hippocratis ſententiam libro de nat. pueri, coniiciendum eſt non admodum robuſtam fuiſſe, alioquin non potuiſſet dicere Hippocr. ipſam quatuordecim tantum diebus eſſe purgatam ſecundum naturam) Verum prius quàm ulterius progrediamur, ille ſcrupulus eſt eximendus, quomodo ſi ſecundum naturam eſt expurgata ad decimamquartam diem, & leuiter ſe habuit ſemper vſque ad eum diem; potuit in uſqueadeo grauem morbum incidere, cum idem Hippocrates libro de morb. mul. primo aſſerat, ſi puerperia recte fluant uix fieri poſſe, vt quicquam aduerſi eueniat. Nonnulli putant hanc mulierem ob aliquem errorem externum ut ſolent puerperae interdum committere a febre correptam eſſe, quaſi uero non potuerit vllam cauſſam internam morbificam habere, cum per puerperia ſecundum naturam fluentia, quicquid praui eſt in corpore puerperae, expurgetur; ego uero non poſſum exiſtimare ipſum Hippocratem fuiſſe taciturum in re tanti momenti cauſſam externam ſi ulla adfuiſſet, quēadmodum non tacuit in caſu Sileni; neque dicendum ſibi forſan fuiſſe ignotum, quoniam huic aegrae affuit, & diligentia vſus eſt, vt in urinis ipſius deſcribendis monſtrat, quemadmodum ſuo loco videbitis. Itaque puto dicendum id quod uideo etiam Galeno placuiſſe, nimirum ueram cauſſam & immediatam febris, aliorumque malorum, quae huic miſerae feminae acciderunt, fuiſſe importunam puerperiorum retentionem, quae purgamenta cum plerumque praua ſint, eo quod quicquid ipſi ineſt boni, totum ab ipſo foetu conſumitur, fit vt Galenus dicit, quod nunquam aut rariſſime mulieres bene habeant, quibus non recte fluunt. Etſi enim vſque ad decimamquartam purgata eſſet ſecundum naturam & copia & qualitate, propereaque tranquille ſatis uixiſſet, nihilominus quia forſan abundabat ſanguine pituitoſo & feminam pepererat, quae minus ſanguinis conſumit in utero quàm mas, opus erat ut multo diutius puerperiorum exitus perduraret, ſiquidem ut antea dicebam in marium partu dicit idem Hippocrates mulieres triginta diebus, in feminarum quadraginta purgari, quod etiam apud Hebraeos notiſſimum erat, apud quos mulieres non ante quadrageſimum diem ſeſe templo ad purificationis benedictionem ſuſcipiendam repraeſentabant. Cum itaque Hippocrates dicat die decimaquarta & febrem, & puerperiorum ſuppreſſionem coepiſſe cum muliebrium dolore & cardialgia, ſum huius ſententiae a purgatione deficiente cūcta ipſius mala prodiiſſe, etiam ſi Hippocr. in recenſendis malis non ponat primo loco menſtruorum retentionem, ſed alia ſymptomata, quae ut maiora erant atque citius apparuerunt, ſic magis torquebant. Sed quomodo dicere Hippocrates potuit purgationem ſucceſſiſſe ſecundum rationem, ſi dūtaxat quatuordecim diebus purgata eſt? Reſpondendum, puerperas duplex genus purgationis poſt partum habere, ſcilicet ſecundinae, et ichorum cruentorum, necnon illius ſanguinis, qui tempore foetationis in ambitu corporis retentus fuit; Mulieri huic ſecundarum, & ichorum purgatio recte facta eſt: at ille ſanguis qui retentus erat in uenis, non potuit purgari quatuordecim tantum diebus, ſed pluribus egebat, vt integrè educeretur: vnde vero factum ſit poſt decimamquartā diem defierint purgamenta, uere non apparet, & hoc eſt quod dicebat Hippocrates primo de morb. mul. morbos mulierum neſcio quid diuini habere, quod ſcilicet ſaepe lateant cauſſae retentionum, vel nimiarum fluxionum menſtruorum, a quibus maxime omniū ſolent muliebres aegritudines originem ducere, vt ait Hippocrates 5. aphoriſm. 57. quamquam non diffiteor potuiſſe etiam aliquem contigiſſe errorem a quo fuerint ſuppreſſae purgationes, ut moerores, nuncii triſtes, & cibi aut potus craſſefacientes, atq; adſtringentes: ſiquidē etſi lamentetur Seneca Epiſto. 96. mulieres ſuo tempore turpi uita amiſiſſe illud priuilegium, quod tempore Hippocratis habebant, ut ſcilicet caluitio & podagra laborarent, nihilominus etiam tum haud puto ita fuiſſe caſtas, & continentes quin in compluribus errarent. Sed utcumque ſit, purgamenta retenta, tum in utero, tum in toto corpore obſtructionum occaſione putredidem conceperunt, ob quam in utero ipſo incēdium factum eſt, atque ab ipſo uapores foedi & aeſtuoſi per partes nerueas & muſculos tranſeuntes in cor elati febrem cum rigore pepererunt: quam febrem fuiſſe ex genere hemitritaeorum uiſus eſt ſuſpicari Galenus, eo quod ex urinis, aliiſque ſymptomatibus apparuerint & bilioſi & pituitoſi humores putruiſſe. At ſi purgamentorum ceſſatio dedit occaſionem ceteris malis, cur ab Hippocrate non po-

nitur

nitur primo loco? Niſi dicamus non uiſa eſſe ceſſa-
re niſi tarde, nam puerperia non fluunt iugiter &
continuatim, ſed per interualla, unde non ſtatim
animaduertitur uitium, ſed poſt aliquod tempus.
Poteſt etiam aliud reſponderi, id ſcilicet quod Hip-
pocrates primo de morb. mul. dicit, mulieres uere-
cundari ſua uitia fateri; Iidem uapores iecur atque
uentriculum petentes, eiuſque os mordentes cardia
legiam effecerunt, ſicut etiam hypochondrii dextri
dolorem atque lumborum & ipſiuſmet uteri, quae
omnia inquit ſubdito adminiſtrato uel προσθεμένη.i.
apponenti, vel poſtquam appoſuiſſet: (nam forſan
ipſa ſine medici conſilio uſa eſt peſſario aliquo ano
dino & balano ob foeces exuſtas) facta eſſe leuio-
ra, uerum alia mala ſuborta eſſe, nempe dolorem
colli & capitis, lumborum dolorem perduraſſe: ad-
hæc adfuiſſe vigilias, extremorum frigora, ſitim,
uentris ardorem, alui adſtrictionem, urinas tenues,
& initio decoloratas; quae cuncta qua praeciſe die
fuerint, non teſtatur, ſed tantum monſtrat contigiſ-
ſe primis diebus, quod puto feciſſe quoniam tūc par
ua admodū, aut nulla fuerit uiſa mutatio, uel quod
ipſe non fuerit cito uocatus; nam in puerperis raro
adhibentur medici praeſertim initio, quod lex ſit
apud mulieres uulgares puerperas manu medica nō
eſſe tractandas: illud certe eſt adnotatione dignum
numerare Hippocrates dies morbi, non a partu, ut
maluiſſe videntur aliqui Arabes, & praeſertim A-
uerroes quarto, coll. 40. & Haliabbas decimo. libro
Theor. cap. 1. ſed a febre, eo quod partus uſque ad
14. fuerit ſatis felix, & febris quae ſecuta eſt alia de
cauſa quam ob partum ſecuta eſt, id enim ut alius
videbitis certo obſeruatur. ubi malum fit uitio par-
tus, enumerare Hippocratem dies a partu; ubi uero
nullam dat febri occaſionem partus, numerare a
febre: Itaque cum propoſita mulieri febrem ex re-
tentione purgamentorum incurriſſet, eo quod in
utero putreſcentia inflammatoriam affectum attu
liſſent, ex vaporibus inde elatis, & ex ſanguine
quoque in iocinore retento, factum eſt ut cardial-
giam incurrerit, atque dexteri hypochondrii nec-
non ipſiuſmet uteri dolorem. Caeterū dubitari po-
teſt vtrum vtrobique, ſcilicet & in utero, & in ioci-
nore fuerit vera inflammatio; cum adeſſet febris
accutiſſima, dolor, & ſitis, uidetur conſentaneum
quoque inflāmationem fuiſſe: at ſi quae ſcribit Ga
lenus octauo, de med. local. cap. ſexto, conſidere-
mus, non uidetur uera fuiſſe iocinoris inflammatio,
cum fiāt in ea colliquationes carnis ipſius & humo
rum, euacueturque per aluum bilis craſſa, valde co-
lorata, & graueolēs: igitur puto fuiſſe quidem phlo-
goſi iocinoris, at uteri inflammationem. i. φλέγμονην
ob laborem conſuetum partus forſan aliquantiſper
calefacti; unde ſanguis craſſefactus poſtmodumque
retentus occaſionem attulit inflammationi; & hinc
eſt, quod dolores & capitis, & colli, & lumborum
nō modo facti ſunt, uerumetiam perdurarunt; nam
ſubtus lumbos uterum collocatum eſſe, eumque ha
bere ſummam conſenſionem cum capite, & collo
praeter anatomen docent, quotidie ipſae mulieres,
quae vbi laborant utero, ſemper de capitis & prae-
ſertim anterioris partis atque colli dolore conque-

A runtur; Ex quibus affectibus, atque ex ipſa ardente
febre conſecuta ſunt illa alia ſypmtomata, quae
commemorat contigiſſe anteq; ſextam diem, nimi
rum uigiliae, extremorum frigiditas, quae ſolet fe
bres ardentes ex alicuius uiſceris inflammatione
comitari, ſitis magnae febris comes, uentris exu-
ſtio, foecum exiccatio ob proximum uteri focum,
urinarum tenuitas, atq; circa initia decoloratio. Sed
quid uoluit ſignificare uoce προσθεμένη. Galenus in
comm. explicat, ſcilicet ſignificare uel balanum uel
B peſſarium, & hoc in caſu poteſt utrumque intelli-
gi, unde contulerunt leniendo dolorem, & euacuan
do foeces, quae erant exuſte.

SEXTA DIE Iam uero quae ſexta die noua
euenerint proſequitur Hippocrates narrare di-
cens nocte diei ſexta ipſam modo deliraſſe, modo
ad mentem redijſe, quod quidem fiebat, quoniam
nondum erat in cerebro facta ita magna impreſſio,
ut per eſſentiam pateretur: ſed uapores ab infernis
partibus flagrantibus elati erant, qui temperamen
C tum cerebri paulifper uiolantes eius hegemoni-
cas actiones laedebant, & pro ut magis uel minus
tollebantur, ſic magis uel minus offendebant; unde
notandum quod antea dixi numerari dies a febre,
quoniam partus non dederat occaſionem.

SEPTIMA. Septima die ſiticuloſa facta eſt,
& excretiones fuerunt bilioſae, & ſaturatae. Ve-
runtamen cum hae excretiones non durauerint, niſi
vna die, haud potuerunt ueram iocinori inflamma-
tionem iudicare; quamquam ex phlogoſi durante
D fieri phlegmonem non eſt dubium, atque hoc con-
tigiſſe mulieri facile conicere poſſumus: quae cum
ante ſextam diem ſimplici calida iocinoris intempe
rie fuiſſet tentata, eaque perduraſſet, tandem factus
eſt iocinoris tumor, ac uera inflammatio, unde ſitis
ingens, quae ſignificatur per repetitionem uocis
διψώδης, nec non foeces bilioſae ſaturatae; nam
dictum eſt antea ex Galeno qui laborant inflamma
toria iocinoris affectione ijs excerni bilem craſſam
faetentem; ſic enim ſignificat uox κατακορέα Hippo
E crati uſurpatiſſima, atque etiam ipſi Aretaeo in pri-
mo dicitur: cap. 13. de immenſa iocinoris caliditate
loquenti: Et eam iam etiam in iocinore facta eſſet
inflammatio in SEPTIMA, quae eſt dies critica,
non eſt mirum ſi OCTAVA deinde plurima alia
ſyptomata ſuper apparuerunt, ſcilicet rigor, febris
acuta, conuulſiones cum dolore, multa oblocutio,
ſurrectio: appoſita autem glande, multa deiecit cum
circunfluxu bilioſo, ſed nulli ſomni fuerunt: Quod
ad rigorem ſuperuenientem cum febre acuta de-
F buiſſet quidem hoc ſymptoma ſoluere morbum,
quia ſignum erat materiam, quae febrem continuā
faciebat, in uenis putreſcentem eſſe extra uenas
propulſam, ibique putreſcentem diſſipari potuiſ-
ſe, unde Hippocrates 4. apho. 58. dicebat ei, qui ar-
denti febre laborat, ſi rigor ſuperueniat, fieri morbi
ſolutionem, ſed cum neque concocta materia, ne-
que in die decretoria apparuerit (nam Hippocra-
tes quarto aphor. 29. dicit rigorem ſexto die fa-
ctum eſſe difficilis iudicij) haudquaquam factus eſt
uia ulla critica, ſed potius a materia acriori, & dete-
riori reddita, quaque percutiens partes neruoſas, &
rigorem,

rigorem, & poſt rigorem febrim multo maiorem A
reddidit: præterea ſuperuenit iam aegro debili, &
febre non deficiente, quod malum eſse dicit Hip-
pocrates.4.aph.46.hic eſt mos Hippocratis in his
hiſtoriis ut uocet febrem acutam, quae talis exi-
ſtens incrementum ſuſcipit.Sed notandum Hippo
cratem dicere fere ſemper poſt rigorem ſuccedere
uel calorem uel febrem accutam,quoniam alioquin
certum erat tempore ſuo numquam fieri rigorem
abſque febre, ut ipſemet dicit in primo de morbis,
&ut docet Galenus in ſequenti hiſtoria atque alibi, B
dicens tempore ſuo ob ingluuiem fieri ſolitum ſine
febre rigorem, quod non erat tempore Hippocra-
tis;rem autem ita eſſe prae ceteris oſtenderunt con
uulſiones cum dolore,necnon delirium, etenim ij-
dem faedi,& graues uapores, qui per partes totius
corporis nerueas, atque ſenſibiles lati,rigores fa-
ciebant, in cerebrum ſublati:atque per uniuerſam
ipſius ſubſtantiam diffuſi,temperamentum eius e-
uertebant,unde eo uiolato actiones principes, quæ
fiunt ab eius inculpato temperamento iure laede- C
bantur,quemadmodum neruorum principium ijdē
vapores grauiter percutientes, ſaeuas conuulſiones
inducebant;praeterquam quod uterus cum eſset in
flammatus, ſuapte ratione principium neruorum
cōſenſum trahebat, non quia nerueus,quoniam ſic
ut optime dicit Galenus ſexto Epid.ſect.prima tex.
2.deberet prius laedi peritonaeum, ſtomachus,in-
teſtina,ſeptum tranſuerſum:ſed ob coniunctionem
venarum,& arteriarū, quae repletae ut faciunt fe-
bres inſignes,ſic interdum conuulſiones, quamquā D
ut ibidem dicit Galenus raro hoc contingit. Et uo-
cat Hippocrates conuulſiones cum dolore illas,quę
ſunt ingentes & uniuerſales.Etenim etſi omnes ue-
rae conuulſiones fiant fere cum acerbiſſimis crucia-
tibus, attamen uidemus etiam ſaepenumero in fe-
bribus malignis fieri conuulſiuos quoſdam motus,
qui exiguum atque etiam interdum dolorem nul-
lum inferunt,eo quod non ita cunctae partes graui
ter torqueantur; Huiuſmodi igitur dolore perculſa
infelix mulier, ac delirans aliquando exurgere co- E
nabatur, quaſi ſic mente errans ſperaret moleſtiam
fuga & ſurrectione eſſe depoſituram. Sed dicet ali-
quis, nonne Galenus ibidem dicit ab inflammato
vtero non fieri conuulſiones?reſpondetur,non dice-
re numquam, ſed non multum; nam conuulſiones
etiam ab utero fieri quotidiana docent experimen
ta; Ad hæc mala mitiganda appoſita eſt glans,ut al
uo aliquantiſper ſoluta impetus uaporum ad ſupe-
riora cohiberetur,& multa cum circumflua bile de-
iecit,nam vox vſitata Hippocratis, περιῤῥόια in hiſ- F
met libris aliàs, necnon in Coacis praenotionibus,
atque alibi ſignificat illum humorem, qui ab aliis
corporis partibus in uentrem defluens ipſis excre-
mentis circum circa effluit, ſic in lib. tertio Epid.
aegro 16.dixit multas foeces deieciſſe cum circum-
fluo humore. Oribaſius etiam libro octauo Collec.
cap.36.mentionem facit fluxus alui περιῤῥόυς uoca-
ti. Sed cur potius glande quam clyſtere, & cur re-
petiit nō adfuiſſe ſomnum? De primo Ruffus Ephe
ſius apud Orib.lib.8.cap.39.ſcribit uſum glandium
nuentum eſſe ad excernendas foeces, & praeſer-
tim in iis,qui non admittunt clyſteres, itemque in
pueris,atque mulieribus, & in habentibus ſtoma-
chum auerſum. At quae fuit glās?puto fuiſse uel ex
melle & ſale communi,uel ex bitumine & reſina cū
panace, cuiuſmodi in ſuppreſſis purgationibus mu
lierum conuenire idem Ruffus tradit. Ad ſecundum
repetiiſse ſuſpicor tamquam rem miram, ſcilicet nil
prorſus dormiuiſse octo plene diebus, & maxime
adhibitis glandibus.Eductis itaque per glandem &
foecibus & bilioſis humoribus, nihilominus haud
ſomnum capere potuit,quod tanta eſset copia hu-
morum & uaporum, tantusque in cerebrum im-
petus, ut ad eum reuocandum minimè ſuffeciſset
debilis per glandem facta diuerſio: Imo uero no-
na conuulſiones adhuc apparuerunt, quas etſi
non dicat fuiſse cum dolore, exiſtimandum eſt ta-
men eiuſdem generis extitiſse cuius & anteactae,
quia ſi excretio facta per aluum nil contulit, ad
prohibendas uigilias, multo etiam minus potuit
conferre ad prohibendas conuulſiones, quæ fiunt a
triſtioribus uaporibus, quam uigiliae, quamquam
non eſt exiſtimandum tota octaua die perduraſſe
conuulſiones, quippe quae magno cum dolore
fierent Seneca dicente magnos dolores non du-
rare, quia cito uel finiuntur uel finiunt. quod ue-
ro DECIMA die minus delirauerit,factum eſt
quia temperamentum cerebri deprauatum non
erat ſecundum habitum, ſed dumtaxat ſecundum
diſpoſitionem:delirium enim cum fieret ſolummo-
do a uaporibus ſurſum ex feruentibus ſuccis elatis
non eſt a ratione alienum ob antecedentem deie-
ctionē non ita uapores in caput irruiſse,ac propte-
rea minus deliraſse. Sed cur totā VNDECIMAE
diei noctem dormierit, memoriam recuperarit, at-
que iterum in delirium celeriter lapſa ſit,poteſt con
tigiſse ob aliqua remedia aduerſus uigilias admini-
ſtrata tam extra quam intra,ſed potuit quoque ac
cidiſse quoniā nonnihil pituitae in cerebro exiſten
tis ſit ui uaporum acrium & calidorum colliqua-
tum,atq; ita per cerebrum diffuſum pauliſper illud
irrigauerit, atque ita ſomnum induxerit,donec diſ
ſipata uniuerſa illa pituita, iterum & uigilare &
delirare caeperit multo grauius quam antea: Nam
quæ narrat Hippocrates ab undecima uſque ad de
cimam quartam eueniſse,licet fere tota pertineant
ad lotii conditiones,eiuſmodi tamen fuiit ut decla-
rent cerebrum tunc temporis multo magis fuiſse
uiolatum. De memoria illud ſciendum eſt, ubi ſola
deperditur, amitti ob frigus & humidum, ut Gale-
nus tertio de loc.affec.cap.ſeptimo. Vbi ſimul cum
aliis, a qualibet intemperie laedi poteſt, & ubi to-
ta recuperatur,ſignum eſt omnes alias laeſiones ceſ
ſaſſe, unde primo Prorrhet. & in Coacis dicit Hip-
pocrates,phreniticorum euidentia in ſomnia, ſcili-
et,quorum memoria conſeruatur,eſſe bona. Atqui
dicet aliquis, ergo fuerit hoc ſignum ſalutare om-
nium meminiſſe? uerum reſpondetur bona & ſalu-
taria ſigna debere non modo apparere, uerumetiā
perdurare,quod huic non contingit,quia ſtatim re-
cidit in delirium. Vrina autem uitiata fuit hoc tem
pore, ſcilicet tribus diebus multis modis, nempe ſe-
cundum ſubſtantiam ſeu liquorem, ſecundum con-
tenta,

tenta,ſecundum quantitatem, ſecundum calorem, ſecundum tempus, & ſecundum exeundi modum; Secundum ſubſtantiam,quia erat craſſa non ſolum ſimpliciter, uerum etiam turbata inſtar urinae iumentorum, & inſtar illius,quae ubi repoſita eſt turbatur. Etenim ſcimus ſaepenumero contingere, ut urinae alioquin clariſſimae redditae ſi pauliſper ſub dio maneant,confundi & turbari & craſſiſſimas euadere, tales erant miſerae mulieris, dum mingebantur;id quoque habebāt, ut ſepoſitae nunquam clareſcerent, quod quidem erat indicium non modo capitis male habentis atque habituri, iuxta id quod dicit Hippocrates quarto aphoriſ.70. uerum etiam peſſimi ipſius corporis ſtatus, eo quod vt ſcribit Gal.lib.primo de criſi. cap.12.inter urinas craſſas & turbatas deterrimæ omnium ſunt, quae ut minguntur turbidæ, ſic ſemper permanent, quod praeter magnam in uaſis turbationem & tumultū ſignificent quoque naturam nec coquere, nec coctionem inchoare, quod poſtremo ſignificatur ab vrinis, quae turbidae mictae paulopoſt clareſcunt; Contentis penitus carebant urinae, quoniam poſitae non ſubſidebant, ideo peſſimae cum neque inchoare coctionem natura poſſet: Quod ad quantitatem & continuam & diſcretam raro mingebat, nec niſi excitata, quod ob mentis errorem mingere obliuiſcebatur, unde cum mingebat multam & confertim urinam reddebat. Color albus & qualis iumentorum, ſcilicet ob cruditatem & quia aliquando materia ſurſum potiuſquam ad ueſicam ferebatur. Quod ad exeundi quoque modum peccabat urina,quia exibat affatim, & cum conuulſionibus. Sed hoc in loco duo occurunt examinanda,quomodo exiret urina cum conuulſionibus,& cur.Hippocrates addat ſe uidiſſe urinam talem. circa primum Ariſt. 8.ſect. probl.9.quaerens cur in extrema urinae emiſſione horrore quodam concutimur.inquit eſſe quoniam exeunte re calida,ne ueſica uacua relinquatur, ſubingreditur ſtatim aer frigidus quo horreſcimus, ſed haec nil ad praeſens, puto autem ob inflammationem uteri tangentis ueſicam, quae uacua urina quaſique deſiccata conuellebatur. & cum ea totum corpus, ut contingit in epilecticis; quamquam poſſumu s etiam dicere ueſicam ob inflammationis uiciniam ardentem lotio exeunte ab aere ingrediente frigidos fuiſſe perculſam, & ob id conuulſiones feciſſe.Quod porro dicit Hippocrates ſeſe tales urinas uidiſſe, quod rariſſime aut forſan numquam alias fecit; puto pluribus de cauſſis hoc ipſum egiſſe; Vna fuit quia forſan alicui potuiſſet nimia diligentia uideri obſeruatio tantarum urinaę vnicus aegrotantis conditionum, niſi ipſe eas inſpectione, quae ut dicebat Plautus plus ualet quam mille alia teſtimonia comprobaſſet: Altera fuit ut teſtatam poſteris faceret ſedulitatem, qua debet medicus uti inſpectandis accurate omnibus aegrotantium rebus.nam ſicut ait Galenus ſeptimo Meth.ali qui interdum homines inſpiciunt ſtercora etiam equorum,vt intelligant eorum ualetudines. Tertia fuit vt doceret prae ceteris pertinere ad medicum inſpicere diligentiſſime urinas, nempe quas plus quam pulſus ad notitiam aegritudinum acquiren-

A dam ualere non modo ipſe contemptu pulſuum fecit teſtatum. uerum etiam Galenns primo de criſi. cap. 12. Poteſt forſan etiam ita eſſe locutus, quod antecedens vrinas non viderit, ſed eas tantum quas reddit ab undecima,cum circa decimamquartam eſſent (inquit Hippocrates) labores facti ſunt per totum corpus, ſcilicet ob facultatis imbecillitatem;nā Galenus dicit hoc unum ſignum potuiſſe ſignificare mortis propinquitatem. Multa locutio, parum mente conſtabat, & rurſum ſtatim delirabat, adeo
B ut facta ſine voce circa decimam ſeptimam, obierit uigeſima die. Sed cur potiſſimum notat multam locutionem? Quia cum eſſet honeſta mulier, hoc ab eius moribus multum aberat, ut propterea delirare ipſam ex hoc ſolo coniici poſſet: etenim ut ait Hippocrates primo pror.& initio Coacarum proteruae locutiones in morigeratis peſſimae ſunt, quoniam inſignem in animo factam eſſe mutationem oſtendunt Dixit circa decimamquartam, non in decima quarta, quoniam ſaepenumero contingit, ut non
C praeciſe in die critica, ſed uel paulo ante uel paulo poſt contingant mutationes, cum materia propter prauitatem properat facultatem alioquin exquiſitioris ſenſus perturbare, aut ipſa facultas ob robur ualide ipſi reſiſtit;nam ut optime dicit Galenus dolores ſeu labores totius corporis, cum delirio frequentiori qui ſuperuenerunt huic mulieri poterant indicere futuram iudicationem circa diem decimam ſeptimam, niſi facultatis robur reſtitiſſet, atque pugnam adhuc protraxiſſet; Sed mors quae tunc
D debebat ſuccedere, dilata eſt uſque ad ſubſebuentem criticum diem,nempe uigeſimam,& circa decimam ſeptimam, hoc eſt paulo ante decimam ſeptimam facta eſt ἄφωνος. i.ſine loquella, & uoce, quae fuit quaſi altera mors; atpue id contigit, quoniam facultas iam ſuperata omnes uires amiſerat, relicta ſola reſpiratione inſtar illius affectionis, quae ſolet accidere hiſtericis & uocatur ἀπνοῦς ſiue ἄπνοια. Et certe cum durauerit abſque loquella & uoce tribus poene diebus integris,certiſſimam eſt argumentum
E hanc mulierem fuiſse admodum robuſtam, nec fuiſſe interituram,niſi morbus maximus eam oppreſſiſſet,mors enim quae contigit uigeſima die tribuitur a Galeno purgationibus ſuppreſſis, quae hyſtericarum inſtar eam ſuffocarunt,ut ob hoc libētius multo ſentiam priuationem etiam uocis ab eadem cauſſa deriuaſſe:Et in hac uiſum eſt ſemper diebus imparibus factas fuiſse exacerbationes, in quibus licet nullum ſeparatum apparuerit uere exitiale ſignū, niſi illud ſolum atque maximum, ſcilicet in febre
F ardente extrema frigere, attamen ſi quod ſcribit Hippocrates in progno. ad memoriam reuocemus: vbi complura ſigna praua ſimul conueniunt, ita ut ab ipſis & numero & ui ſuperentur bona, ſemper illa congeries ſignorum habet exitialiſſimi ſigni facultatem, ita ut cuilibet perito medico, & in prognoſtica facultate exercitato facile mortem, & mortis diem praedicere huius feminae licuerit. Remanent duo dubia,unum eſt, cur non numerat poſt undecimam ſingulos dies,ſed tantum decretorios. Alterū cur non meminit teſpirationis. Ad primum dico id egiſſe uel quia putans certo perituram, non uiſita-

bat continue;vel quia tantum erat malum, ut pauca noua acciderent. Ad ſecundum reſpondit Galenus ſecundo de diffic.reſpirat: decimo Hippocrates non ſpiritum memoraſse, quia certum erat eſse paruum & denſum ob dolorem cordis & ilii dexteri, ac delirium fuiſſe paruum, ideo non potuiſſe mutare reſpirationem. Modo ad curationem accedamus quam rationi conſentaneum eſt ab Hippocrate fuiſſe diligenter propoſitam poſtquam ipſemet teſtatur ut uiſum eſt ſeſe interfuiſſe, & diligenter excrementa ſpectaſſe; & quemadmodum dixi retro, cum haec mulier a partu nullam habuiſſet morbi occaſionem, iure Hippocrates non ab ipſo, ſed ab initio febris dies numerare caepit. Primis itaq; diebus veriſimile eſt iuſſiſſe uenam poplitis ſecari ob purgamenta ceſſantia; non enim erat ſecanda prius uena brachii ut Gal.x.de med.loc.& Aetius docuerunt, quoniam id tantum eſt faciendum in plenitudine corporis ingenti, quam non adfuiſſe probabile eſt, cum uſque ad decimamquartam partus diem eſſet recte purgata. De loco uero eſt dogma Hippocrate confirmatum a Galeno lib. de ſang.miſſ.& 13. Methodi.cap.11. laborantibus iuflammatione partibus ſupra renes a cubito mittendum ſanguinem, ſi utero infra renes a partibus inferioribus; unde ratione iocinoris a cubito dextero, ratione uteri inflammati ab inferioribus erat ſanguis detrahendus, & maxime a poplite, quod creberrima illius ſectionis in ſimilibus caſibus fiat ab Hippocrate mentio, cuius tempore chirurgi admodum exercitati in ea vena pertundenda erant, ut quoque Oribaſius indicat 8.collect.quamquam tempore noſtro deſciuerit ea adminiſtratio ob chirurgorum imperitiam, unde plerique omnes potius uel tali, uel pedis uenam incidunt; & licet unus atque idem caudex ſit venarū, cum tamen poplitis vena ſit latior ea in parte, & vtero proximior, multo ſatius eſſet illam, quam tali aut pedis ſemper ſecari, quemadmodum conducibilius eſt venam in utroque cubito vſu poſtulante aperire, quam in manibus, ut male faciūt indiſcriminatim multi; igitur ſiue a poplite, ſiue a talo vena ſecetur, ſiue ipſa crura ſcarificentur in propoſito caſu ſanguinem mitti neceſſe eſt, niſi quippiam impediat; atque hoc etiam factitaſſe Hippocrates credi poteſt, etſi tanquam rem claram & manifeſtam narrare omiſerit, nec ſibi propoſuerit curationes proponere, niſi quando aliquid rari habuerunt, cuiuſmodi eſt ubi dicit appoſito huic mulieri adminiſtrato omnia fuiſſe leuiora reddita, ſiquidem id forſan bonum potuit uideri aliquibus, attamen ſecuta grauiora accidentia docuerunt non fuiſſe ueram alleuiationem. Caeterum quid per appoſitum debeat intelligi non auſus eſt diffinire Galenus qui dicit & balanum ſeu glandem & peſſum utero inditum eſſe potuiſſe; aliqui tamen putant fuiſſe glandem; ſed cum infra Hippocrates explicate glandem nominet, cur non etiam hic eundem in modum nominaſſet? itaq; puto ut ante etiam dixi potuiſſe eſſe utrūque, ſed potius fuiſſe peſſum, nam in talibus caſibus facta prius per ſanguinis miſſionem euacuatione ſolemus deinde ad localia deuenire, praeſertim quando urgent dolores ſicut in praeſenti muliere urge-

A bant ipſius uteri inflammatorio affectu laborantis; pro quo potuit Hippocrates uti peſſo: quomodo autem & ex qua materia peſſi varii fierent ſcire pō teſtis ex ipſomet Hippo. libris de nat. mul. & de morbis muliebribus: fit enim inuolucrum ſex digitorum longitudine & craſſitudine digiti maioris pedis, atque inditur in uterum. Hippocrates ad ciendos menſes utebatur etiam cucumere ſylueſtre in hanc formam redacto; ſed ubi uterus inflammatione laborat, atque febris ingens adeſt, omnino fu-
B gienda ſunt huiuſmodi calida atque acria medicamenta, praeſtat autem lana uti obuoluta vitello, oui, & roſaceo, aut carne bubula ut dictum eſt formata, atq; ſucco anethi medico, myrrha & lactucae ſucco oblita, uel aliquo alio ſimili, quod poſſit ſimul & dolorem placare, & blande menſtruas purgationes ciere. Sed dubitari poſſet an in hoc caſu conuenirent menſes mouentia medicamenta. ſiquidem eſt praeceptum aeternum Galeni 13.Math. c.11. laborante inflammatione utero abſtinendum a prouo-
C cantibus menſes, iocinore a diureticis, inteſtinis ab aluum ducentibus. Reſp. loqui praeciſe Galenum de incipientibus, non autem de iam perfectis aut de clinantibus; nam in his conueniunt, ubi praeſertim a ſuppreſſis menſtruis facta eſt inflammatio. Igitur miſſo ſanguine a partibus infernis, & adhibito peſſo, iure leuati ſunt dolores nonnihil, ſed purgamenta non redierunt; Vnde factum eſt, ut hoc leuamento exiguo finito redierint poſt ſymptomata ſaeuiora; utrum uero pro dolore iocinoris etiam ſectio cu-
D biti dexteri fuerit adhibita non apparet; certe ſi in hunc caſum inciderem, nec uires obſtarent, a uena quoque iecoraria ſanguinem eſſe mittendum curarem, quandoquidem in doloribus, atque in ipſis inflammatoriis affectibus nullum eſt magis praeſentaneum praeſidium ipſa ſanguinis miſſione, etiam uſque ad animi deliquium facta, ut docet Galenus primo aphor.23.in fine. Et quinto Epid. circa principium hiſtoriae quintae teſtatur dolorem qui aliis remediis non potuit ſolui, hac miſſione ſanguinis
E fuiſſe ſolutum. Atque haec diffinita ſint de chirurgicis praeſidiis, inter quae numerari poſſunt quoq; ligaturae, & blandae frictiones artuum inferiorum, quae mirum in modum conferunt abducendos prauos, & feruidos uapores a corde, atque ab aliis ſuperioribus partibus, necnon ad menſtruas purgationes blande ciendas. At de aliis auxiliis ita conſtituēdum eſſet in ſimili caſu, ut quaedam adhiberentur pro aperiendis moderate obſtructionibus, pro putredine arcēda, alia uero ad ſymptomata urgentia;
F pro primo conueniret aliqua potio refrigeratoria atque aperiens ex capillo Veneris Artemiſia Endiuia Agrimonio: Pro ſecundo uero ſcopo primum dolori uteri, lumborum, & iocinoris congruerent ſua accommodata praeſidia extrinſecus adhibenda ex ſandalino, roſaceo, oleo lumbricorum, aliiſque huiuſmodi. Similiter pro ſomno conciliando, nam vt alias dixi ex Hippocrāte alimentū uiſceribus eſt ſomnus, & nil eſt quod perinde atque hic humores crudos concoquat. Pro ſiti multae potiones proponuntur ab Hippocrate in fine tertio libro, de morbis, quas in febribus ardentibus dicit conuenire

ad frigefaciendum,ſitim ſedandam,& vrinã ciendã, & quas vt refrigerentur uult exponi nocte ſub dio, vt eſt aqua hordei,aqua pomorum, aqua ex melonibus ; circa quod illud adnotandum eſt a me eos non poſſe probari,qui putant aegris indiſcriminatim potiones actu refrigeratas non eſſe dandas ; nam hoc etſi aliquibus ſit probandum, & tempore hyemis , attamen in aeſtate in febribus praeſertim ardentibus,nil iucundius & vtilius miſeris aegrotantibus eſſe arbitror, quam ubi implacabiliter ſitiũt, potum ualde frigidum offerre , quod facit Hippocrates qui in huiuſmodi febribus,etiam clyſteres ex frigida infundit lib.de affect. ut quoque apud Oribaſium inuenitur probatum lib.octauo,imo & Galenus ſeptimo methodo poſtulante uſu fatetur ſeſe tum aquam niue refrigeratam, tum meleam , quae

A eſt genus poſcae cum melle necnon fructus uocatos alioſque cibos ſimiliter refrigeratos aegrotantibus obtuliſſe, praeterquam quod in ſummis ardoribus, ſi nil frigidum exhibeatur , neque ſitis quicquam demulcetur , & aeſtus inteſtinns incrementum potius ſumit,quam ut ulla ex parte imminuatur;& ipſe ſoleo foelici cum ſucceſſu aeſtate febricitantibus magnam ordeaceae aquae copiam refrigeratam in ſtatu paroxyſmorum febrium concedere , quod ab Arabibus probatum reperio.Iam uero aduerſus de-
B lirium ſolemus oxorhodina uaria adhibere,interdũ pure repercutientia, veluti quando fit delirium a ſolis uaporibus ab infernis partibus ſurſum elatis interdum uero addimus etiam diſcutientia ut oleum anethinum , camomelinum cum aceto , & decoctis uel aquis accommodatis.

HISTORIA QVINTA.

EPICRATIS VXOREM, quae decumbebat apud Archigetem circa partum iam exiſtentem rigor coepit fortiter : non caleſcebat,vt dicebant: & POSTERA die talia. TERTIA peperit filiam,& alia omnia ſecundum rationem prodierunt. SECVNDA poſt partum corripuit febris acuta , cordis dolor , & muliebriam ; Vbi autem peſſum adhibuiſſet, haec quidem ſunt alleuiata , ſed capitis & colli , & lumborum dolor ; ſomni non aderant : ab aluo autem pauca ,ølioſa, tenuia exibant ſincera : vrinae tenues, ſubnigrae ; a qua vero coepit febris in noctem SEXTA delirauit. SEPTIMA omnia ſunt exacerbata.uigil. delirauit : ſiticuloſa ; deiectiones bilioſae , ſaturatae . OCTAVA ſuperriguit , dormiuit plus . NONA per eadem DECIMA crura laborioſe dolebant, cordis rurſum dolor, capitis grauiuitas : haud delirauit; dormiuit magis ; aluus ſubſiſtitit. VNDECIMA minxit coloratiora : copioſam ſubſidentiam habentia : degebat leuius . DECIMA-QVARTA ſuperriguit : febris acuta . DECIMAQVINTA, vomuit bilioſa,flaua , ſubcrebra ; ſudauit , ſine febre; in noctem uero febris acuta; urinae craſſitiem habentes,ſedimentum album DECIMASEXTA exacerbata ad noctem, & moleſte : non dormiuit : delirauit . DECIMAOCTAVA ſiticuloſa , lingua exuſta eſt ; non dormiuit delirauit multa ; crura doloroſe habuerunt : circa autem VIGESIMAM mane parum ſuperriguit ; comatoſa,per quietem, dormiuit ; vomuit bilioſa,pauca,nigra ; ad noctem alleuiatio : circa vero VIGESIMAMPRIMAM lateris ſiniſtri grauitas per totum cum dolore:parum tuſſiuit; urinae autem craſſitiem habentes turbidę,ſubrubrae;ſepoſitae non ſubſidebant;alia vero leuius : non expers febris : ſtatim a principio faucium dolor. rubedo,columella reuulſa; deſtillatio acris : mordax,ſalſa ad extremum permanſit:circa autem VIGESIMAMSEPTIMAM ſine febre, urinis ſubſidentia : latus dolebat , circa vero TRIGESIMAMPRIMAM. febris corripuit, venter bilioſis ſubturbatus eſt uomuit. QVADRAGESIMA pauca , bilioſa ; iudicata eſt perfecte abſque febre OCTVAGESIMA.

EPICRATIS VXOREM. Haec hiſtoria quae ſatis copioſe ab Hippocrate fuit propoſita, a Galeno parce admodum eſt tractata, quo fit ut nobis maior incumbat labor circa eam verſandi;Et notandum eſt in primis ſolertia diuini ſcriptoris qui ſicut antea propoſuerat hiſtoriam mulieris,quae poſt partum aegrotare coeperat, ſic voluit illi coniungere alteram mulieris grauidae prope partum exiſtentis. Diligenter autem appoſuit coniugis nomen & habitationem, tum ob caſus magnitudinem, tum quia perſona forſan erat obſcura, aut non admodum clara, ita ut opus eſſet illis ipſa deſcribere,qui uoluiſſent rei ipſius fieri certiores. Etenim apud Athenaeum mentio habetur Epicratis cuiuſdam qui fuit Aeſchibis rhetoris curator, cognominatus Cerybion, & alterius Athenienſis qui fuit legatus ad regem Perſarum, eique adulabatur; atque hi licet fuerint contemporanei Hippocrates attamen quia Athenienſes fuerunt, & & clariores, puto de nullo horum Hippocratem eſſe locutum; nam cum dicat hanc mulierem decubuiſſe apud Archegetem uidetur indicare non habuiſſe domum propriam, ſed in alterius domo habitaſſe, aut ſaltem caſu aliquo in aliena domo aegrotantem iacuiſſe Galenus ſecundo de dieb. decr. huius hiſtoriae faciens mentionem non Epicratem, ſed Iphicratem uocat mendoſe. Qui porro eſſet Archigetes, utrum, ſcilicet nomen ſit proprii alicuius uiri,aut (quod potius ſuſpicor) poſiti in aliqua dignitate,vel publico munere, nil attinet diligentius perſcrutari. Haec itaque mulier (ait Hippocrates) cum eſſet praegnans & partui vicina, prima & ſecunda die a forti rigore correpta fuit,a quo non admodum incaluit,ut referebant. Dicit fuiſſe proximam partui, ſeu circa partũ iam fuiſſe, ut ſignificaret eam in nono menſe extitiſſe, non autem in octauo, in quo magis grauidae periclitantur & intereunt, ſi quandoque morbo aliquo capiantur, ut non fuerit adeo mirum ipſam eſſe ſeruatam quemadmodum uidebitur. Animaduertit autem hoc de vicinitate partus,propterea quod ubi mulieres ſunt longe a partu, ſolent laborare vomitu in appetentia & grauitate corporis; ubi uero proximae ſunt partui,ſolent eſſe ualidae:ratio autem eſt, quia donec foetus debilis & exiguus eſt, multa excrementa gignuntur, quae ſiue contineantur in toto corpore,ſiue in uentriculo,ſiue in utero,ſolent ea mala generare. vbi vero foetus grandior & proximus partui eſt,maxime conſumit,unde pauca relinquuntur excrementa, & mulieres tunc temporis ob id ualidiores eſſe ſolent; tum etiam quia tunc maxime ſe exercent ambulando & agitando corpus. Cur uero Hippocrates non fuerit ſtatim accitus,quemadmodum ipſe teſtatur, referens accidentia duorum priorum dierum ex relatu aliorum, exiſtimo accidiſſe tempeſtate eius,quod etiam hodie fere ubique obſeruatur, nempe in uulgi mulierum opinione eſſe, grauidas non eſſe a medicis tractandas, praeſertim cum partui approximantur,tum quia ſponte partu adueniente ſoleant antecedentes affectiones finiri, tum quia eo in tempore timetur ne medicamentis

A tractatae mulieres importune partum accelerent, aut perdant. Cum autem Hippocrates dicit poſt rigorem non caluiſſe, haudquaquam intelligendum eſt, quod biduum totum rigor perdurauerit, ſed quod quotidie aliqua ſtata hora, aut incerta acceſſerit,neque poſt ipſum ingens ſucceſſerit febrilis calor. Quod enim ſcribit Galenus Hippocratem addidiſſe illa uerba (vt referebant) quaſi ipſe qui alias dixerat rigorem abſque febre non fieri, haudquaquam crederet propoſitam mulierem riguiſſe B nec febricitaſſe, fieri quidem poteſt, at magis mihi probatur, quod dixi, ſcilicet ipſum ob antedictas cauſas non fuiſſe prioribus diebus uocatum, ſed ex aliorum dictis eſſe locutum. Nam quod pertinet ad rigorem ipſemet Hippocrates primo, & quarto de morbis monſtrat ſemper rigori ſuccedere febrem modo minorem,modo maiorem: idque tempore ipſius uerum fuiſſe notat Galenus ob uitae temperantiam maiorem, qua tunc homines uiuebant, ut ob hoc uere Plutarchus in ſympoſiac. lib. octauo. cap. C nono docuerit ob victus uarietatem & prauitatem nouos morbos oriri conſueuiſſe:quamquam poſſumus etiam dicere tempore Hippocrate fuiſſe quidem rigorem ſine febre, ſed non fuiſſe animaduerſum; quemadmodum tunc quoque erat rabies canina,ethydrophobia; ſed nec ab ipſo, nec ab Ariſt. cognita aut animaduerſa fuit, ut fuſius in uariis lectionibus noſtris,& in tract. de hydrophobia diſſeruimus.Porro quid ſit rigor, & quomodo a tremore differat ſecus quam a Platone in Timaeo propoſi- D tum eſt,ipſemet Galenus diſerte docuit, tum in lib. proprio de rigore, tum in comm. ad Platonis Timaeum.nihilominus hic aliqua ſunt rememorãda. Fit rigor a duplici cauſſa,ab humore frigido, lento, tenui,& mordaci:uel a mordaci & acri. uterque hic humor cum pungit partes ſentientes efficit ut calor natiuus ab humore noxio ſtimulatus contra illum inſurgat, cui materia morbifica quantum poteſt reſiſtit: in hac caloris natiui lucta cum humore inimico totum corpus concutitur,unde rigor,quem E femina haec paſſa eſt non potuit eſſe ab humoribus acribus,& mordacibus: quia dicit Hippocrate poſt rigorem non caluiſſe:nam neceſſarium eſt, ut quotieſcunque rigor fit ab humoribus acribus & mordacibus ſemper rigorem ſequatur calor, & calor igneus. ſecus eſt ubi fit a frigidis, quia quamquam fuit illa lucta, eſt minor;unde non eſt neceſse ut calor rigorem ſequatur;quia motus tardus eſt,& materia illa frigida obtundit uſque adeo calorem, ut non poſſit augeri: paſsa igitur eſt haec femina rigo- F rem a materia frigida, quia dicit Hippocrate eam non incaluiſse. Quod ergo hic dicit Hipp. mulierem hanc primo biduo non caluiſse poſt rigorem, intelligendum eſt laboraſse febre exigua, non adeo magna quemadmodum ſequentibus diebus; Quae uero fuerint cauſae externae & procauticae ſimilis rigoris non commemoratur ab Hippocrates, quod non fuerint ſibi relatae; potuit tamen eſse factus, uſu fructuum aliorumve prauorum eduliorum,quibus pleraeque praegnantes ſolent delectari, non tantum in prioribus, uerũ etiam in poſtremis menſibus,& ex quibus ut optime coniicit Galenus uerisimile

ſimile eſt hanc mulierem frigidos, crudos, & craſſos humores collegiſſe, propterea que rigorem incurriſſe, & ex rigore excitatam eſſe febriculam ita exiguam, ut nulla pene uideretur, cuiuſmodi eſſe ſolent cunctae febres, quae ex putreſcentibus ſuccis crudis, & craſſis fiunt, quaſue Hippocrates febres frigidas aut ad tactum mites nuncupare conſueuit in Epidemiis paſſim, ubi uidebitis ipſum frequenter dicere aliquos aegrotantes non febricitaſſe in peſte, qui blanda, & ad tactum frigida, aut ſaltem tepidiore febre tenebantur.

SECVNDA DIE inquit Hippocrates fuiſſe eadem, quae dictio dupliciter accipi poteſt, uel quod ſecunda die nihil noui acciderit, cum enim poſt rigorem non factus ſit calor, veriſimile etiam eſt nihil noui ſecunda die accidiſſe; poteſt etiam intelligi quod adfuerit rigor ſine febre, quae expoſitio probabilior eſſe uidetur, temen non mihi placet, quia non poſſum exiſtimare duobus diebus factum eſſe rigorem ſine febre.

TERTIA DIE. Tertia die ſcribit peperiſſe foeminam, atque alia cuncta ſecundum rationem ſucceſſiſſe. Verum hic oritur dubitatio vtrum hic partus fuerit legitimus, conſummatuſque an uero acceleratus nimis: dubitationis ratio eſt, quia Hippocrates ait peperiſſe filiam & omnia recte ſe habuiſſe, dicere omnia recte ſe habuiſſe, videtur ſignificare hunc partum fuiſſe opportunum; ex altera parte habuit haec foemina duobus diebus rigores, ſunt autem rigores concuſſiones, quae fiunt cum frigore. iam uero Galenus quarto, aphoriſmorum. commen. primo. aſſimilabat foetus fructibus arborum, qui ubi ſunt recentes & immaturi quolibet uento excutiuntur; pari pacto ubi poſtea maturi ſunt facili negotio decidunt; idem Galenus dicit foetibus contingere: hoc cum ita ueriſſimum ſit, haec foemina duobus diebus laborauit frigore proxima partui, quo tempore ſolent mulieres magis laborare; iure igitur iſte rigor partum accelerare debuit; quid ergo dicendum eſt: exiſtimo nihil uel pauliſper a rigore acceleratum eſſe partum propter duas cauſſas, vna quia rigor non potuit eſſe magnus cum non fuerit factus ab humoribus calidis, ſed frigidis; praeterea haec foemina erat robuſtiſſima, foeminae robuſtae etiam ſi agitentur nihil patiuntur; foeminam autem hanc fuiſſe robuſtiſſimam ex eo coniicere poſſumus, quia habuit ſimilia accidentia, quae habuit uxor Philini: nullum enim ouum alteri (ut prouerbio dicitur) ouo tam ſimile eſt, quantum caſus hic ſuperiori: Cum itaque haec foemina fuerit robuſtiſſima, & rigor non eſset adeo magnus, credendum, hunc partum uel nihil uel pauliſper acceleratum fuiſse. Appoſuit autem peperiſſe filiam non tam ut eſſet mulier notior; quam quia ut alias dixi, refert ad morbos comprehendendos, & mulieris ſtatum colligendum utrum quae aegra eſt foeminam an marem peperit. Etenim Hippocrates in libro de nat. pueri ediſſerens qua ratione foemellae tardius conformentur, & dearticulentur, necnon mulieres foemellas parientes diutius purgentur parientibus

A mares, eſse ait quoniam genitura foeminea debilior eſt & humidior, quam maſcula, & libro primo, de diaeta dicebat foemellam ab aqua magis & a frigidis ac humidis augeri, tum cibis, tum potibus, marem uero magis ab igne atque calidis ut ſiccis; Vnde ſuadebat ut quoties uir & foemina cupiunt marem aut foeminam generare his uel illis utantur, ergo exiſtente foemina debiliore in partu minus ad exitum ſeſe adiuuat & conſequenter mulieri ipſa in parturitione ma- B gis laborat; id quod eueniſſe huic probabile eſt, quam dicit Hippocrates ſecunda a partu die fuiſſe correptam febre acuta cum aliis ſymptomatibus ab ipſo enumeratis, etiam ſi recte alia ſucceſſiſſent: & id quod dicebam in uxore Philini in memoriam reuocandum eſt, uidelicet habere puerperas duo purgamentarum genera, alterum ſtatim poſt partum, vt purgationem ſecundinae & omnium aliorum excrementorum, quae ſtatim poſt partum purgari debent: C alterum uero quando paullatim ſanguis ille, qui ſuperfuit in uenis purgatur per quadraginta dies in foeminis, in maribus per triginta uel paulo minus. Hippocrates igitur intelligit de primo genere & quaſi rem miram adnotat, uidelicet foeminam hanc filiam peperiſse & omnia recte ſe habuiſse. Vt autem facilius a uobis ſymptomata complectantur ad proprios fontes cuncta redigam quae contigerunt uſque ad ſextam diem incluſiue; nam Hippocrates non nominat D nec ſecundam, nec tertiam, nec quartam, nec quintam dies, quod forte ſero uocatus ſit, ut dixi alias ſaepe contingere in mulieribus puerperis, quas uulgus foeminarum putat medicis non eſſe ullo medicamento tractandas. Quod itaque pertinet ad actiones laeſas ſexta die delirauit, ante ſextam non dormiuit, atque muliebrium locorum doloribus laborauit, quos tamen ſubdito adhibito ait fuiſſe mitigatas; adhaec doluit quoque caput, collum, & lumbos. E Quo uero ad excrementa mutata aluus pauca deiecit bilioſa, tenuia, ſincera; urinas reddit tenues, ſubnigras. Atque haec omnia ante ſeptimam diem euenerunt. Quorum omnium priuſquam cauſſas, & morbos proprios inueſtigemus, illud ſciendum eſt hic Hippocratem numerare dies a febre acuta, non a partu, quae, ut audietis, hic dederit occaſionem coeteris malis; quoniam rigor antecedens cum leui febre occaſionem praebuit illo concuſſu partus celeritati, adeo ut liceat F dicere primam occaſionem datam eſſe ab ipſo febrili rigore, non autem numerare dies ab hoc, ſed a febre acuta, quoniam tunc clarius uiſum eſt inchoare morbum. Iam uero morbus quo laborauit, & a quo omnia pene ſymptomata emanaſſe uerisimile eſt, nullus fuit alius, quam ipſius uteri intemperies contracta ex labore partus foemellae, celerioris, una cum materia cruda, bilioſa, & melancholica; quos humores fuiſse accumulatos, tum malo uictu, tum ob foemineum conceptum fa-

cile poſsumus coniicere ex iis, quae antea protulimus ex Hippocrate; nempe foeminas fieri uſu ciborum frigidorum,& humidorum, atque ocio ſimiliter ob debilitates foetus foeminei minus conſumi in utero ſanguinem, & conſequenter in enitendo magis laborare parientes:Igitur laborante utero intemperie calida cum prauis humoribus iure merito ibi excitata eſt putredo, cuius uapores ad cor peruenientes febrem primum acutam pepererunt; atque iidem in os uentriculi ſublati cordialgiam induxerunt, ſicut in caput ſublati eius & colli dolores induxerunt,uigilias effecerunt, tandemque ad delirium mulierem deduxerunt. Haud ſecus quoq; uteri affectum ſecutus eſt non modo ipſius dolor, uerum etiam partium ipſi propinquarum, & lumborum,a quibus pariter conſonum eſt incepiſſe rigorem,cum alias Hippocrates tum ſecundo, tum ſexto Epidem.ſcripſerit rigores mulieribus inchoare a lumbis,in uiris autem a pedibus, & aliis extremis, quod etiam ipſo uſu,& ab Ariſt. confirmatum reperitur. Ab eodem uteri morbo factum eſt, ut inteſtina,quae ipſum contrectant incaluerint, ſic exiccatae foeces nō exierint,ſed tm̄ bilioſus humor imper mixtus foecibus ac tenuis; pari pacto veſica calefacta ab utero,qui inter ipſam & inteſtina collocatur urinas tenues, & ſubnigras reddidit: Et notandum eſt in recenter foetis non eſse fidendum urinis,quia rametſi deſinant purgamenta, nihilominus ſemper fere excolatur aliquid, quod inficit eas, quomodo uero ſubdito dicat cardialgiam, & uteri dolorem, ac uigilias fuiſse mitigatas in antecedente hiſtoria explicauimus,ubi haec eadem habētur, ſcilicet pro ſubdito intelligentes, peſsum dolori & feruori compeſcendis accomodatum: & miror quomodo nonnulli interpretes ut Valeſius particulam προσδεμένη ſint interpretati ſequenti die quaſi uoluerit Hippocrates omnia ſequenti die fuiſse leuata, quod eſt praeter omnem rationem, niſi dicamus forſan ipſos contextum habuiſse deprauatum.

SEXTA die inquit deliraſse ſubnoctem, mirum eſt,ut Hippocrates hoc in loco utatur quodam loquendi genere,quo rariſſime,uti conſueuit: dixit enim initio tertia die a rigore peperiſſe, rurſus dixit ſecunda die poſt partum correptam eſſe febre, ſi ſimpliciter ſexta die dixiſſet, non licuiſſet ſcire unde nam accipiendum eſſet, initium huius diei, quod ſi quis quaerat cur Hippocr. numeret potius dies ab initio febris, quam a rigore, uel a partu,dicendum eſt rigorem fuiſſe ſine febre,nec per conſequens fuiſſe uere morbum, ſed potius παθός idcirco non debuit numerare dies a rigore, neque etiam,a partu, quia nunquam numeratur dies partus niſi quando dat occaſionem morbo, id quod hoc in loco haud fecit.Cur autem addat in nocte, ratio eſt, quia duplex eſt delirium,aliud dormientium,aliud vigilantium; ſaepe enim vſu uenit, ut cum aegri dormiant, agitent manus, exurgant & alia huiuſmodi deliramenta efficiant, quae Hippocrates in Coac. deliria comatoſa appellat: ut igitur demonſtraret hanc foeminam deliraſſe dormientem, ea propter addit in nocte, id quod etiam nobis decla-

A rant uerba ſubſequentia,quibus inquit ſeptima die vigilantem deliraſſe: non enim alia ratione nominat uigiliam, niſi ut diſtingueret hoc delirium ab illo. SEPTIMA exacerbata ſunt omnia, ſiquidem in ſomnis cum delirio fuit, ſitim habuit magnam,excrementa bilioſa,ſaturata, quae omnia febris vehementiam arguebant:Verum dubitabit aliquis cur cum Hippocrates dixerit omnia fuiſſe ſeptima die exacerbata, contentus non fuit,ſed uoluit addere haec quatuor uigiliam delirium, ſitim B & alui excrementa.Reſpondeo egiſſe illud propter alteram duarum cauſſarum uel ambas; una fuit, ut explicaret quaenam fuerint ea,quae ſunt exacerbata, quaſi dicat Hippocrates exacerbatum eſt delirium, quia ſexta die delirauerat dormiens, ſeptima uero delirauit uigilans: Iam uero multo deterius eſt delirium,quod fit in uigilia quam illud quod fit in ſomno; altera cauſſa potuit eſse, quoniam ijs duobus generibus, ſciliſcet actionibus laeſis,& excrementis mutatis uoluit ſignificare cuncta ſimili- C ter alia ad eadem genera pertinentia fuiſse immutata. Iure autem haec illi contigerunt: erat enim magna uarietas immo contrarietas humorum,quibus haec foemina abundabat,qui prout mouebantur,diuerſa etiam ſymptomata efficiebant: iam uero in hac ſeptima die,quae eſt decretoria,moti ſunt ſucci tenues,& calidi frigidi autem erāt veluti quieti,neq; a natura tractabantur, quare non mirum ſi hac die delirium, uigilia ſitis,& excrementa bilioſa apparuerunt,id quod demoſtrauit etiam ſitis,quae D apparuit hac ſeptima die,cum tamen prius non apparuiſſet.

OCTAVA. Octaua die,inquit Hippocrates ſuper riguiſſe,ac plus dormiuiſſe:ſed quae fuit cauſſa; Reſpondeo rigoris cauſsam fuiſse humores frigidos, craſſos, per ſenſibiles corporis partes latos, quos antea diximus in mulieribus ſuaptè natura cumulari,quoſque ueriſimile eſt iam aliqua ex parte euacuatis bilioſis humoribus per ſeceſsum eſse relictos tum in toto,tum maxime in capite,ubi poſt- E modum fecerunt ſomnum: etenim ſaepe contingere, ut hac ratione phrenitidi aliiſque a cauſsa calida factis deliriis ſuccedant ſopores, & comata ſcilicet ſcribit Hippocrates Galenus initio libri Prorre. quod tamen intelligendum eſt fieri ipſo rigore ceſſante: etenim rigentibus non obuenire ſomnum locupletiſſime docuit Ariſt. qui ultimo probl. ſect. octauae dicebat rigentibus non contingere ſomnum,quoniam ſpiritum retinent:fit autem ſomnus ſpiritum laxantibus; quod ſi dicat aliquis in ini- F tiis paroxiſmorum,ubi aegri rigent, maxime procliues eſse ad ſomnum, atque etiam quandoque dormire, quemadmodum experientia quotidiana docet, Reſpondeo duo eſse tempora rigoris, alterum quo humores adhuc ſunt iu motu cum calore pugnantes, alterum quo humores quidem ſunt quieti, tamen calor aduerſus illos inſurgit, in primo tempore non poſsunt ulla ratione aegri dormire propter ingentem illam concuſſionem, & commotionem corporis in ſecundo uero tempore quamuis calor non ſuperauerit, ex

toto humores, tamen ex illis eleuantur halitus & vapores, qui delati in cerebrum nõ modo ſomnum, verum etiam ſoporem faciunt. Et haec eſt ratio, propter quam in fine rigoris ſoleant aegri ſomno capi. Non mirum eſt haec omnia contigiſſe huic mulieri cum Hippocrates primo de morb. mulieb. frequẽter dicat ea accidere puerperis, quae non purgantur. Vtrum uero hunc rigorem ſecuta ſit febris nec ne, Hippocrates non dicit, uel quia non adfuit febris aut ſi adfuit exigua fuit eo quod infra ubi rigoris meminit iterum, cum rigore nominat febrem quam quidem non nominaſſet, niſi fuiſſet inſignis, & fortaſſe contendendum eierat cum adſtantibus, qui niſi uideant immoderatum calorem, nolunt credere adeſſe febrem.

DECIMO CRVRA. Porro decima die multa alia contigerunt, quae quia partim diuerſa fuerunt ab antecedentibus, partim eadem, ſed aucta, Hippocrates notare voluit; ſunt autem haec; crura laborioſè dolebant, dolor uentriculi, qui ſubdito fuerat leuatus, rurſum rediit, ſimiliter dolor capitis, non delirauit, dormiuit magis, & uenter ſubſtitit. Fuit ſententia Hippocrates quarto aphor. 58. a febre ardente habito ſi rigor ſuperuenerit, eum liberari, quod ſi non ſtatim, ſaltem poſt aliquod tempus fit, atque hoc manifeſtè conſpicitur; uerum in praeſenti muliere, quae cum laboraret febre acuta, octaua dia, & nona, ſibi rigor ſuperuenit, quo factum eſt, ut illo concuſſu, humores qui partes praecipuas, & maximè caput laedebant, ſint ad crura tranſlati ubi dolorem peperunt ſua caliditate, & acrimonia? delati autem ſunt potiſſimum ad crura, tum quia a natura eo depulſi ſunt, tum maxime ſua grauitate, qua naturaliter ad infernas partes praecipitari ſolent; & hinc eſt, quod mulieres habent ſemper crura craſſiora uiris, propterea quod cum habeant a natura multos ſuccos frigidos, facilè fit ut illi ad crura deſcendant; Relicto autem capite ſomnus rediit, & delirium ceſſauit, quod ſemper ſomno ſolet mitigari; quia tamen pituitae nonnihil in capite relictum eſt, hic facta fuit illa καρωβαρία, ſeu capitis grauitas, quae humoris craſſi ſolet eſſe effectus; Rediit uero cardialgia; quoniam in motu facto a rigore aliqua portio ſucci acris, ac tenuis eo eſt delata; iure autem rediit poſt rigorem, quia dum rigent corpora, facile humores ad partes antea affectas demittuntur: Iam uero huic uentriculus affectus erat. Quamquam autem Hippocrates non ſoleat commemorare ea, quae aegris non contingunt, uoluit tamen hoc in loco adnotare non ad fuiſſe delirium, quia antea bis delirauerat, ſ. dormiẽs, & vigilans; quare quicunq; humor moueretur ſeu calidus, ſeu frigidus debebat iure aliquod deliriũ parere, qđ cum ſequutum haud ſit, ea propter tanquam rem miram adnotauit Hippocrates. Sed quare aluus, quae prius fluebat, conſtitit? & quomodo ea adſtricta potuerunt ulla bona conſequi? Primum inchoabat undecima, in qua ſolent fieri morborum mutationes, unde ueriſimile eſt rigore illo anteacto datam eſſe occaſionem alicui occultae criſi, propter quam alui fluxio haud eſt retenta, ſed potius finita partim humoribus aluum pendentibus conſumptis, partim in alias partes abductis. Illud autem mirum eſt quomodo Galenus dicat euentum huius aegritudinis dubium fuiſſe mortis, uel ſalutis, uſque ad vndecimam: etenim ſi conſiderentur, quae octaua nona & decima, contigerunt, eaeque antecedentibus conferantur, planè ingentẽ ſpem ſalutis potuerunt promittere, etſi urinae illae tenues longam eſſe futuram aegritudinem ſignificarent, ſomnus delirii ceſſatio, alui fluxus, ſedatus; prae caeteris eſt clariſſima Hippocratis ſententia ſupra relata, in febre ardente, nec intermittente ſi rigor ſuperueniat, fieri ſolutionem morbi: praeterea ut uidebitis multa alia poſt undecimam contigerunt, quae potuerunt iure timorem incutere: niſi dicamus rigorem id quidem ſignicare, niſi inueniat uires debiles, aut aliquod aliud exitiale ſignum. Atqui licet in propoſita muliere veriſimile ſit uires fuiſſe robuſtas, quae ſuffecerint morbo tam diuturno debellando: attamen cum bonis ſignis aderant etiam aliqua praua, ut capitis, & oris ſtomachi dolor; poſſumus etiam dicere decima die inchoaſſe eos effectus, ut ſaepe fieri ſolet, ac propterea nomine undecimae intelligere Galenum etiam decimam.

IN VNDECIMA igitur uſque ad decimãquartam ſcribit haec apparuiſſe, ſudorem, urinas melioris coloris, hypoſtaſim copioſam habentes, quae omnia leuiorem morbum reddidere, eo quod & coloris in urina mutatio, quem dicit Galenus primo de criſ. 12. eſſe primum, quod in urina mutatum apparet, & ſedimenti copia oſtenderunt iam coctionem fuiſſe inchoatã, quae ſemper, ut ait Hippocrates indicat ſecuritatem, & ubi conſumata eſt, iudicii celeritatem. Sudorem autem fuiſſe calidum, & per totum neceſſe eſt ſecundum Hippocratis regulas ſecundo progn. ſiquidem die decretoria cum ſignis coctionis contulit. Iure autem coniungit urinam ſudori, quia ut ſcribit Galenus decimo ſimpl. med. cap. de ſudore ſudor, & urina, eandem materiam, eandemque generationem habent. Vnde quatenus ad ſigna coctionis pertinet, cum apparuerint undecima die, debebat cõſumata coctio, & criſis expectari decimaquarta die, atqui in corpore multis, craſſis, & crudis ſuccis referto haud potuit fieri criſis integra, ſed tantum imperfecta, quae fuit, quod ſuperuenit rigor, & poſt ipſum acuta febris, tum decimaquinta bilioſus, & frigidus uomitus, (nec mirũ quia, ut ait Galenus ſecundo de temper. ſexto, raro fit uomitus bilioſae ſimul & frigidae materiae; attamen quandoque contingit, cum ſcilicet humor frigidus a capite bilioſus a iecinore in uentriculum mittuntur) ſudor febris ceſſatio, quae tamen innocte rediit acuta cum urinis craſſitiem nec non albã ſubſidentiam habentibus. Haec enim omnia ſatis clare indicarunt, naturam uoluiſſe criſim his diebus tentare uomitu rigore, ſudore & urinis; at non potuiſſe ob copiam atque craſſitiem morbificae materiae. Galenus dicit fuiſſe hanc prauam iudicationem decimaquarta die factam, quae imperfecta quidem ut dicebam fuit uerum in ea apparuerunt futurae tandem ſalutis certa penè indicia, nimirum coctio ſatis euidens, etſi non conſumata; apparuit quoque facultatis expulſiuae ro-

bur,quae ſimul uomitum,ſudorem,rigorem, & uri
nas tentauit;adeo ut ſi conferantur antecedentia ſe
quentibus,proculdubio aliqua non obſcura ſalutis
indicia ſeſe obtulerint, quae tamen haudquaquam
fuerunt conſtantia,ut debent eſſe, quae certam, &
celerem promittunt ſanitatem, quandoquidem die
decimaſexta nocte cuncta ſunt exacerbata.Cur au-
tem adeo frequenter ſudaret, dici poteſt contigiſſe
huic mulieri id,quod melancholicis,& quartanariis
contingere ſolet,qui cum multis humoribus craſſis,
& frigidis abundent, frequenter ſudant, propte-
rea quod humori melancholico multum ſeri com-
mixtum eſt, quod poſtmodum per ſudorem excer-
nitur;pari pacto cum haec foemina abundaret mul-
tis ſuccis frigidis, tum natura propria,tum maximè
propter retentionem menſtruorum,hi tandem per
ſudorem expellebantur. Vrinae autem craſſities nõ
aliunde fiebat,niſi quia materia craſſa illi permiſce
batur,cum enim urina ex Gale. ſententia loco cita
to ſit id omne quod potatur, quotieſcunque admi-
ſcetur ei materia craſſa,fit craſſa, quod intelligen-
dum eſt extra uenas non autem in uenis, tunc enim
dicuntur potius urinae perturbatae.

DECIMOSEXTO. cuncta ſunt exacerba-
ta,difficiliter morbum tulit,non dormiuit,& delira
uit. Si ad memoriam reuocentur Hippocrates uer-
ba ex ſecundo progn.ubi haec tria ſymptomata in-
ter peſſima ſigna collocat, nempe difficulter ferre
morbum,non dormire,atque delirare,certe non de
bebat ſeruari; ſed iuuentus, & uirium robur adiu-
uit, mortemque in morbi longitudinem commuta-
uit.Sed quae ratio fuit,ut poſt apparentem conco-
ctionem atque remiſſionem malorum,nihilominus
decimaſexta die omnia ſint exacerbata,& ſigna le-
thalia apparuerint? Potuerunt certe errores huius
euentus eſſe cauſae; At quia nil dicitur de hoc ab
Hippocrate potius uera cauſa fuit,quia ut dicebam
hic morbus originem habuit a puerperiis ſuppreſ-
ſis,quae nunquam redierunt, nec de his quicquam
loquitur Hippocrate & certe ſi uideantur ſympto-
mata,quae ſcribit Hippocrate primo de morb.mu-
lieb. ſequi puerperiorum ſuppreſſionem cuncta ap-
parent in hac muliere, vel etiam dicere licet id acci
diſſe,quia,ut dicebam, non erat firma, & uera co-
ctio,ſed inchoata tantum;deinde materia cruda, &
craſſa, ac bilioſa nouam putredinem adepta caput
alioquin male affectũ denuo tentauit,unde deliriũ,
& uigiliae, ſimiliter tentauit uentriculum,unde illa
δυσφορία; & notandũ eſt in hac muliere, ut plurimũ
nocte cõtigiſſe exacerbationes, quoniam frigidi, &
craſſi ſucci magna ex parte noctu agitantur, uel ob
lunaris luminis uim, uel quod tunc corpora compa
ctiora, etintus calidiora cum ſint huiuſmodi mate-
riam ex ſeſe inertem mouent,& agitant;quae etiam
eſt ratio, cur morbi nocturni magis durare ſoleant.
Cum ergo nocte diei decimaeſextae cuncta eſsent
exacerbata, non modo per ſeſe mala fuerunt, ue-
rumetiam ſignificarunt ſequentibus diebus futura
deteriora,id quod euenit decimaoctaua,quando ut
narrat Hippocrates aegra ſiticuloſa euaſit, lingua
exuſta eſt,& non dormiuit,multa delirauit,& cru-
ribus doluit, id quod ſibi contigit ob auctam putre

A dinem atque uteri inflammationem;etenim Hippo
crates & Galenus ſexto Epid.ſect.quinta. decima-
quarta linguam aridam fieri ab uſtione, uel ob ar-
dentem febrem uel ob uteri inflammationem di-
cũt. Nominat autem Hippocrates in hac die ſitim,
non quod continuo non ad fuerit, hoc enim fieri
haud poterat ratione febris, ſed quia non adeo mu-
lierem hanc exercebat,ac fecit in hac die.Non dor-
miebat autem propter ſitim,& linguae ariditatem,
a qua continuo efferebantur uapores putridi et a-
B cres,qui percutientes cerebri membranas,non mo-
do moleſtiam uerumetiam delirium inducebant.
Dicit autem crura doluiſſe ſimpliciter, non autem
uehementer,quemadmodum decima die; quia fieri
poteſt ut alterius generis,etiam diuerſis cauſſis fue-
rint facti dolor,crurũ decimae diei,& hic; ille enim
factus fuit a copia materiae prauae depulſae per ri-
gorem ad illas, hic uero potius per conſenſum ab
utero, a quo in crura protendunt uenae ampliſſi-
mae,ut apparet in uenis poplitis, quae ferentes ſan
C guinem,una cum prauis humoribus dolorem illum
pariebant. Coeterum circa vigeſimam diem, quae
ſolet eſſe poſtremus acutorum terminus, aut certe
iudicatorius, non modo aliqua ex praecedentibus
redierunt,uerum etiam noua, & nunquam alias in
ipſa aegritudine uiſa ſibi accederunt; rediit mane ri
gor exiguus & uomitus bilioſus,paucus, & niger ſu
peruenit autem comatoſus ſomnus, & noctu ſurdi-
tas;Rigor primum fuit exiguus, quia ut antea dixi
poſt decimamquartam diem coeperant putreſcere
D crudi ſucci,una cum bilioſis,atque huiuſmodi putre
do pluribus continuauit diebus, unde non eſt mirũ
vigeſima ſubſecutum fuiſſe exiguum rigorem, ſcili-
cet huiuſmodi materia vapores per partes ſenſibiles
tranſmittente; ex quo etiam factum eſt ut ſucceſſe-
rit uomitus bilioſus exiguus, & niger, quod ex ri-
gore,ut fit concuſſu illo non tantum ſit uentriculus
commotus, uerum etiam aliunde eo ſit effuſa bilis
tum flaua,tam combuſta, quae uentriculum alio-
quin imbecillum,& antea laeſum magis uiolarit,ſic
E que uomitui occaſionem attulerit: Bile porro eua-
cuata remanentibuſque in ſtomaco,& capite ſuccis
frigidioribus, & craſſioribus ſubſecutum eſt coma,
ſeu ſomnus quietus,& comatoſus,ſcilicet irrigata ce
rebri uniuerſa ſubſtantia, uel a uaporibus craſſis,&
frigidis illius meatibus occluſis qui pariter in aures
demandati ſurditatem effecerunt, ſicuti in morbis
diuturnis, atque aliis in quibus ſucci crudi, & frigi-
di putreſcunt,contingere ſolet;Et aduertendum eſt
dixiſſe Hippocratem noctu factam fuiſſe ſurditatẽ,
F quia tametſi Ariſt. undecima ſect. probl. 33. dicat
homines propter diuerſas cauſsas noctu melius,quã
interdiu audire,id tamẽ intelligendum eſt, de ſanis
non de aegris qui varias ob cauſsas poſsunt auditũ
impeditum habere,ſcilicet ob copioſas craſsas eua-
porationes,immo uero experientia obſeruatur in-
terdum eos, qui a ſomno nuper expergiſcuntur,
non ita clare audire, donec ex toto huiuſmodi ua-
pores, in capite, & auribus per ſomnum collecti
fuerint diſſipati; ſed quid ſibi uult illud uer-
bum repetitum (comatoſa quiete dormiuit?)
forſan quod interdum comatoſi obloquantur,

& ſeſe

& ſeſe agitent, interdum uero quieti maneant, A quando, ſcilicet a pituita blandiore cerebrum irrigatur abſque ullius bilis permiſtione, cuiuſmodi fieri ſolere coma uigil uocatum habemus apud Hippocratem, & Galenum initio lib. Prorret. Niſi magis placeat dicere a rigore fieri ſolere inſignem ad ſomnum propenſionem, & medici iubent ne tunc dormiatur; unde imprudenter permiſſa eſt die dormire, & poſt rigorem, ſtatim, non quidem ab Hippocrate, ſed ab abſtantibus, ac propterea ſecutum eſt potius delirium ſucceſſit vomitus, & ſubnoctem B ſurditas. Factus eſt uomitus, quoniam ut ait Ariſt. tertio, de Hiſt. An. decimonono in ſomno ſanguis ab ambitu corporis intro abſcedit, ita ut ſi tunc pertundantur venae ſanguis minus effluat, cum ſanguine humores ferantur ad uiſcera & ad ſtomacum, idque frequenter apparet in uomiturientibus, qui quo magis dormiunt, magis uomitu anguntur. Facta eſt a ſomno ſurditas, quia dormientibus capita replentur, et ob id plus dormientes decolorantur, ut ait Ariſto. Circa VIGESIMAMPRI- C MAM. lateris ſiniſtri grauitas totum cum dolore apparuit, parum tuſſiuit, vrinam minxit craſſitiem habentem, turbidam, ſubrubram, & quae ſepoſita non ſubſidebat; in caeteris autem leuius ſeſe habuit, non tamen ſine febre. In hac die critica (nam & vigeſimam, & vigeſimamprimam eſſe criticas per coniunctionem, & diſiunctionem dixit Hippoc. & Gale.) quaedam uiſa ſunt noua, quae tamen haud timorem incutere debebant; & primum quod grauatiuus dolor in toto ſiniſtro latere ſit ea die factus, D fuit quia humor pituitoſus, & craſſus, q in cerebro pepererat ſurditatem, in thoracem cum quo eſt conſenſus inſignis, ut docet Ariſt. trigeſimaſecunda ſec. prob. ſit delapſus, & tuſſim peperit; & quod in latus ſiniſtrum deceſſerat ab eo factus eſt dolor ille per totum latus grauatiuus; Idem per uenas praecipitatus in ueſicam una cum aliis humoribus lotium reddebat craſſum, turbidum ſubrubrum, atque ſine ſubſidentia; cumque materia morbifica per has partes expurgaretur, relictis nobilioribus, haud mirum E eſt, ſi leuius habuit, ita tamen, ut prorſus non eſſet ſine febre, eo quod fomes adhuc perduraret, & focus magnus qui anteceſſerat non plene eſſet extinctus; nam urinae turbidae, quae nunquam elareſcunt, a Galenus primo de Criſi duodecimo putantur omnium deterrimae. Quomodo igitur hic nil mali portenderunt? quia ſcilicet illa turbiditas non ex agitatione uenarum, ſed ut dixi, ob materiam a capite per uenas delapſam, quod fieri ſolere habemus ab Hipp. lib. de Glandulis, & alibi, & notan- F dum eſt hoc in loco Hippocratem uideri diſterminare urinam craſſam a turbida ſecus quam nonnulli exiſtimarunt, qui craſſam ac turbidam urinam, unam, atque eandem eſſe dixerunt contra Auicennae dogma qui ſecunda primi doc. tertio cap. primo aptiſſime docuit eſſe diuerſas: quod etiam ex eo probari poteſt, quod craſſas interdum Hippoctates appellat albas cum aliquo, ſcilicet ſplendore; turbidae autem ſunt ſemper obſcurae, & ſine ullo ſplendore; niſi dicamus particulam θολερὰ eſſe, uel expletiuam, ſeu explicatiuam antecedentium uerborum πάχος ἔχουσα; quod tamen haud ſatis mihi probarur. Huius mulieris curationi utrum toto tempore atque ſolita ſedulitate & diligentia interfuerit Hippocrates haud ſatis certus ſum, quoniam deeſt ille ordo, & in principio, & in toto progreſſu morbi, uſque ad vigeſimamprimam quem obſeruare conſueuit, ut putauerim ipſum adſtantes percuntantem interdũ adnotaſſe, quae inhiſce libris memoriae prodita habemus. etenim poſtquam narrauit, quae contigerunt, uſque ad vigeſimumprimum repetit multa omiſſa, nec contemnenda ab initio uſque tunc uiſa. & deinde ſummatim coetera uſque ad octuageſimam diem, in qua fuit iudicata, recenſet quaſi toto eo tempore aegram, aut nunquam, aut certe rarius, quam antea uiſitauerit, ut fieri ſolet in pleriſque diuturnis morbis, in quibus medici poſtquam vidẽt aegros eſſe periculo defunctos, conſueuerunt non ſolliciti eſſe inuiſitando, ſed contenti ſunt per interualla tantũ uidere, de praeteritis ſummatim quaerere, & quae ſunt ordinanda ordinare. Sed ut cumque ſit, dicit Hippocrates ab initio hanc mulierem faucium dolore fuiſſe tentatam, & rubore; columellam habuiſſe contractam, acrem ad eas partes fluxionem, mordacem, ſalſam; atque haec ſemper eatenus per duraſſe. Vtrum autem fuerit illa inflammatio in gurgulione, & faucibus, aut ipſamet collumella, quae potuerit caeteris malis occaſionẽ praeſtare an vero haec fuerint febrẽ ſecuta, ut ſaepe ſolet, iure dubitari poſset, coeterum quia tumores inflammatorii huiuſmodi partium grauiſſimi eſse ſolent, ut Hippocrates locupletiſſime docuit libro tertio, pro gno. & praealiis anhelandi facere difficultatem, nec Hippocrates de hoc quicquam dicit (quod ſane ſilere non debuiſset ſi adfuiſset,) fit ut cenſeã potius fuiſſe puram partium huiuſmodi veluti excoriationem factum, tum ratione catarrhi eo aſſidue deſtillantis, & rodentis, tum etiam ob uapores feruentes, & acres, qui aſſiduo ferebantur ad fauces a partibus pectoris, prope quas erat focus febrilis, nec non etiam a ſtomaco, quem & doluiſſe & flagraſſe interdum ſcripſit. Coeterum cum dicat Hippocrates a principio ea ad fuiſſe, non conſtat an a rigore, an a partu, an ab initio febris; & potius inclinor ut credam ab initio febris, quoniam ea ſymptomata, ſolent febres acutas, & prauas conſequi. Vnde uero ea ſit exorta deſtillatio, licet non manifeſte appareat, ex obſeruatis ab Hippocrate ſuſpicor tamen uitam ante actam primum huic deſtillationi faciendae contuliſſe, ſiquidem Auicennas dicebat frequentes cruditates deſtillationum eſſe matres; quas cruditates aequae eſt exiſtimare ab hac muliere frequenter eſſe commiſſas, cum abundaret, ut monſtratum eſt ſuccis crudis, & craſſis. Sed & ipſa febris etiam non parua occaſio eſt deſtillationum, cum calor febrilis quicquid in cerebro pituitae continetur, ad fauces mittit, quae uia inter ſeptem commemoratus ab Hippocrate lib. de Glandulis promptior, & proximior eſt ad ſuſcipiendos a capite delabentes humores: Sed quid uult ſignificare illa verba κίων ἀνεσπασμένος κίων ſeu columella interdũ accipitur pro parte palate, quae ſic ab Aretato deſcribitur primo de acutis, cap. octauo, corpus ſoli-

dum, ſeu nerueum, in medio tonſillarum collocatum ex palato protendens κίων. ideſt columella, ſeu gurgulio uocatur interdum uero dicitur affectus eiuſdem partis, quando, ſcilicet ita tumefactus eſt tam in ſummo; quam in imo, ut columnam paruam aemuletur; cum autem haec pars tres affectus patiatur columellam praedictum nec non ϛαφυλην, ſcilicet vuulam, quando ſumma pars tumet inſtar vuae, atque lorum uocatum, quando, ſcilicet inſtar corii, & lori extenuatur, certe putarem hic per columella reuulſa intelligendam potius eam partem totam tumefactam, & prae plenitudine contractam, eſt enim vt dicit Aretaeus huiuſmodi pars in loco poſita decliui, propterea que fluxionibus ſuſcipiendis maxime expoſita, unde cum ingens & praua ſatis eſſet deſtillatio ad fauces, rationi conſentaneum eſt ibi poſitam columellam fuiſſe ab ea vexatam, atque repletam; poſthaec, ut dixi; cum morbus iam factus eſſet ex acuto diuturnus, ac propterea multo, rarius. Hippocrates eam inuiſeret, paucaque obſeruatione digna accidiſſent, contentus fuit quadam pauca uſque ad octuageſimam diem, in qua fuit iudicata mulier obſeruata commemorare, & id circo dixit vigeſimaſeptima quae eſt, & vigeſimae, & vigeſimeprimae per coniunctionem prima ſeptimana diuturni morbi, & ideo iudicatoria, eam fuiſſe abſque febre, minxiſſe urinam Hypoſtaſim ſeu ſubſidentiam habentem, atque latus ſubdoluiſse; quod enim adnotauerit caruiſſe, tunc febre, cauſsa fuit, tum quia erat dies decretoria, tum quia forſan tunc primum uiſa eſt ſine febre, & iure; nam etiam tunc urina erat cum ſubſidentia, quae eſt coctionis indicium debuiſſet morbus finiri apparente cauſa coctione, niſi imperfecta fuiſſet, ut exiſtimandum eſt, eo quod non appoſuit Hippocrates alias vrinae condictiones, quæ ſunt propriae coctionis conſumatae ſed ſolum dixit, οὔρησεν ὑπόϛασιν, ideſt minxit ſubſidentiam ſiue ut antiqui contextus habent, οὔροισιν ὑπόϛασιν, ideſt urinis ſubſidentia quaſi uero in vrina eſset multa ſubſidentia, nec quicquam aliud obſeruatione dignum, quod porro dicit latus ſubdoluiſse, ſane de ſiniſtro latere intelligẽdum eſt, quod dixerat vigeſimaprima die per totum doluiſſe, etenim febre iam intermiſſa, & urina, ſedimentum habente congruum eſt magnam partem eius materiae, quae dolorem faciebat fuiſſe perlotium euacuatam, ac ſubinde magnopere dolorem eſſe imminutum, nec nouum eſt, quae in partibus pectoris ſunt per urinam exire, cum etiam per aluum pectus euacuari docuerit Galenus, & experientia quotidie teſtetur; ipſa quae ex anatome conſtet uenam aiugon uocatã per dorſum intus repentem ad emulgentes pertingere, in eaſque humores poſſe eructare; circa trigeſimamquartam iterum febris rediit, & aluus turbata effudit biliosa. An febris cum rigore redierit, & an fuerit recidiua haud conſtat; attamen quia ſeptima die poſt illius ceſsationem reuerſa eſt, atque id contigit die decretoria, ſuſpicari poſſumus aliquem, ſed non effatu dignum ſaltem horrorem affuiſse, quod ſcribat Galenus proprium eſſe continuarum non horrere: atque huiuſmodi ſuſpicio eo magis augetur quod dicit aluum turbatam biliosa deieciſſe; etenim ſicuti biliosae, febres ſolent in fine acceſſionis habere ſimiles deiectiones, pariter initio ſolent inducere rigores, uel ſaltem horrores, neque proprie debet dicit recidiua, alioquin Hippocrates non ſoluiſſet, ſicuti, non tacuit retro in Herophonte.

QVADRAGESIMA die, quae eſt ſeptima per coniunctionem a trigeſima quarta, iterum bilis mota eſt, paucaque exiuit per uomitum durante adhuc febre: ab hac die uſque ad octuageſimam nil obſeruatum eſt niſi quod in aliis quadraginta diebus penitus ſine febre reddita perfecte iudicata eſt; ex quo colligi poteſt quadrageſimam poſtremis diebus, ſtatu incerto mulierem vixiſſe, ita ut quandoque febricitaret, quandoque non, alioquin non dixiſſet perfectè iudicatam fuiſſe octuageſima, ſiquidem iudicationes quae antea uiſae ſunt, omnes fuerant imperfectae, & hoc uſitatiſſimum eſt, ut morbi, qui fiunt a copia humorum crudorum, habeant inaequales, & inordinatos acceſſus & receſſus, prout ſcilicet materia haec uel illa plus minusve coquitur. Dicit Galenus & recte coctionem tarde inchoatam indicium fuiſſe longitudinis morbi, & ob hoc decimaquarta primam fuiſſe iudicationem, quaſi uero tunc aliqua potuerit certitudo haberi futurae ſalutis decimaequartae & quadrageſimae interuallo ἐνοσηλεύετο, ait Galenus. i. aegrotauit ſine periculo, & octuageſima die perfecte fuit liberata, Addit illud eſſe perpetuo memoriae tenendum nempe quadrageſimam & octuageſimam dies eſſe decretorias, vt experientia docet, falſumque eſſe, & uſui repugnans quod dies iudicatoriae ſemper numerẽtur per integras ſeptimanas, ſic enim quadrageſimaſecunda, & ſexageſimatertia, & octuageſimaquarta, non quadrageſima, ſexageſima, octuageſima, ut haec hiſtoria docet, iudicarent. Nunc aliquid de curatione dicamus, & primum de uictu, quem donec durauit acuties morbi, tenuem fuiſſe inſtitutum eſt veriſimile, mox poſt decimamquartam cum iam & tutus, & longus viſus eſt futurus, iure debuit ipſi Hippocrates, ſiue quiſpiam alius uictum augere. Vtrum autem vinum in huiuſmodi caſu fuiſſet concedendum quaeri poſſet certe ipſe non conceſſiſſem, ſiquidem etiam decimaſexta acerbatus eſt morbus, & delirauit; eſt autem Galeni praceptum primo ad Glauconem 14. vt ubi eſt delirij vel doloris capitis, aut praeſentia, aut ſuſpicio, omnino abſtineatur a uino, praeſertim in febribus, praeterquam quod ab initio uſque ad uigeſimamſecundam laborauit calida deſtillatione ad fauces, cuius merito minime conuenit vinum, itaque niſi poſt vigeſimamprimam, ipſe vinum indulſiſsem; & miror noſtro tempore pleriſque in locis medicos adeo faciles eſse in concedendo uino febricitantibus ante coctionem, & adhuc uigentibus ſymptomatibus, cum Hippocrates ſecundo de victu acut. praecipiat haudquaquam mutandum eſse uictus rationem, praeſertim in acutis niſi poſtridie a criſe, quod intelligendum eſt a legitima euacuatione, ſiue facta a natura, ſiue ab arte. Audiatur Plinius auctor grauiſſimus cap. primo libri uigeſimitertij, vbi haec ſcribit, quod ad febrium ualetu-

dines

dines attinet, certum non dandum in febribus & niſi ueteribus aegris vinum; nec niſi declinante mor bo, & quae ſequuntur, vbi etiam à partu, & ab abor tu eſse denegandum monet. De Chirurgicis praeſidiis, Hippocrates nihil meminit, vtrum puerperia poſt inchoatum morbum ſecundum rationem procederent; Attamen credendum eſt non profluxiſse cum nunquam Hippocrates eorum meminit, & in ea, quae feminam peperit, quaeque diebus quadraginta purgari debet ut diximus; alioquin, quomodo potuiſset tam ſaeuus morbus eam tentare, quae copioſe, & ſecundum rationem purgaretur: etenim ſi videatur Hippocrates primo lib. de morb. mulieb. ubi de iis tractat, quibus poſt partum haud recte fluunt puerperia, fere cuncta ſymptomata iis contingere ſcribit, quae hoc in loco commemorat contigiſse Epicratis uxori; ut ob hoc ueriſimile putem, quemadmodum aliàs dixi, ei defuiſse puerperia, tacuiſse autem Hippocr. quia (vt dixi) non ſedulo viſitauerit aegram, atque magis curarit reliqua ſymptomata, quam hoc; ergo in deſinentibus, vel ſuppreſſis puerperiis neceſsum eſt ſanguinem a talo, uel poplite mittere, ſiue crura ſcarificare; & dum haec ſcribo, feminae Florentinae nobili & pulcherrimae cui in primo partu octauo menſe foetus mortuus fuerat manibus extractus, nec purgamēta partus ſuccedebant, poſt quartam diem extracta libra ſanguinis à pede, eam a diriſſima febre, aliiſque doloribus liberauit; De ceteris remedijs primum fuiſſet coctioni humorum incumbendum ijs, quae uim habent aperiendi, refrigerandi ac humectandi, additis etiam ſemper aliquibus menſtrua prouocantibus, ut erythrodani, ac petroſelini radice, rubeo cicere, capillo veneris, aliiſque ſimilibus, & aduerſus ſymptomata fuiſset contendendum, ut aduerſus uigilias, & deliria oxyrhodinis, lotionibus extremorum; aduerſus ſitim foliis lactucae, aut fruſtis cucur-

A bitae, vel peponis ore detentis aurantio aqua macerato; lotiones oris etiam ex pura aqua in febricitantibus cum dolore capitis Aetius damnat, eo quod aqua palato incenſo affuſa vapores magis in caput mittat; verum aduerſus continuam illam oris partium affectionem collutionibus utendum fuiſset adſtringentibus, ut ex roſis balauſtiis myrti baccis. Aduerſus quoque dolores erat pugnandum unctionibus, & fotibus tepidioribus, tam actu, quàm potentia, ut camomelo, anetho, meliloto; Apparente B aliquo coctionis ſigno poſt decimamquartam licebat praebere medicamētum aliquod purgatorium, cuius loco nunc componi poſset ex ſena, rhabarb. agar. mell. roſ. ſol. Tum adhuc pergendum erat in aperientibus, attenuantibus, & detergentibus; & quia uigeſimaſeptima fuit ſine febre, & minxit cum hypoſtaſi, tunc iterum fuiſset exquiſitius purgandum corpus quemadmodum hoc tempore vel pillulis illis aggregatiuis uocatis, uel confectióne Hamec, & diluto agarici, uel alio quopiam ſimili me- C dicamento craſsos humores purgare ualente. Qua purgatione repetita, & exacte muliere purgata fuiſſet vſque ad perfectam criſim relaxanda uictus ratio, tum in potu uini, tum in uſu aliorum ciborum, ita tamen ut ſemper edulia eſsent aperiēte ui praedita, cuiuſmodi fit cum una cū carnibus feruet hyſſopus, uel radix petroſelini, aliaque attenuans uictus ratio adminiſtratur, de qua praeclarum Galeni libellum habemus. Veteres (vt ait Celſus) declinantibus morbis balnea, frictiones, geſtationes, aliasq; D exercitationes adhibebant, ſed noſtro tempore balneorum uſus deſueuit. Inde poſsent in his caſibus cetera moderate, atque prudenter adhiberi, praeſertim conſtans uiuendi obſeruatio eſt in cunctis morbis diuturnis neceſsaria, quando ab hac una inobſeruata morbos longe lateque protrahi quotidiana docet experientia.

HISTORIA SEXTA.

CLEONACTIDEM, qui decumbebat ſupra Herualis aedes, febris magna corripuit erratico modo: dolebat autem & caput ab initio, & latus ſiniſtrum & aliorum; dolores laſſitudinis modo; febres exacerbatae aliae aliter, inordinate; ſudores interdum quidem, interdum non: ut plurimum inuadebant paroxyſmi in decretorijs magis. At circa VIGESIMAM QVARTAM. ſecundum extremas manus refrigeratus eſt; vomuit召 bilioſa, flaua, & ſubſequentia; paulo poſt uirulenta; omnibus leuatus eſt. Circa uero TRIGESIMAM exiſtenti coepit a naribus fluere ſanguis, ex utriſque, & haec erratico modo paullatim uſque ad iudicationem: non autem cibum auerſabatur, neque ſiticuloſus toto tempore: neque vigil. urinae autem albae, non decolores. Circa autem QVADRAGESIMAM. exiſtens minxit ſub rubra, ſubſidentiam multam, ualde rubram habentia; leuatus eſt: poſt haec autem uario modo: urinae aliquando quidem ſedimentum habebant, aliquando uero non. SEXAGESIMA urinis ſubſidentia multa, & alba & laeuis: remiſſa ſunt cuncta; febres defecerunt: urinae tenues quidem, at boni coloris. SEPTVAGESIMA ſine

febre

febre: intermiſſit dies decem OCTVAGESIMA ſuperriguit, febris acuta corripuit; ſudauit multo; vrinis ſubſidentia rubra, laeuis, perfecte iudicatus eſt.

CLEONACTIDEM, qui decumb. Praeſens aeger cum nulla habuerit peſtiferi morbi indicia, ſed ſtatim ab initio longioris morbi & ſalutaris argumenta fuerint, dubitari poſſet cur Hippocrates inter conſtitutionis peſtilentis aegros recenſeat; ſed ſciendum eſt in peſte quoque fieri mor- B bos non peſtiferos propter ſubiectorum corporum ad eam ſuſcipiendam ineptitudinem, vt lib. de flatibus habetur, & propterea Hippocratem, ut hoc doceret, voluiſſe praeſentem, & alios non peſtilenter aegrotātes proponere, praeſertim quos aliquid rari habuiſſe cognouit. Quis autem fuerit hic Cleonactides, ſiue (vt uocat Galenus ſecundo de diffic. reſpir. cap. 10.) Cleantides, aut Cleonactis ut alij, cuius ciuitatis, aetatis, & profeſſionis haud conſtat, ſi quid tamen coniicere licet, primum puto fuiſſe C Thaſium, & forſan ſacris faciendis deditum, cum ſupra Herculis templum habitaret, vel ſaltem aeger decumberet; nam conſueuiſſe ueteres aegros in templa, vel templorum domos mittere, ut beneficio Deorum curarentur, certum eſt ex hiſtoriis. Iam uero craſſis atque melancholicis humoribus eum abundaſſe, & ob hoc prauis edulijs uictitaſſe oſtendit febris ipſius natura, quam ab initio habuit; febres enim erraticas propterea in quartanas deſiere docuerunt Galenus primo ad Glauc. & Hippocra- D tes, quoniam a melancholicis & craſſis ſuccis fiunt. Vtrum autem uiſitauerit hunc Hippocrates quotidie, dubito, quia quae contigerunt ante uigeſimam quartam haud diſtincte, & copioſe narrat; nam qui obſeruandis aegrorum rebus diligenter ſtudēt, quo libet die quae contingunt adnotare ſolent, ſicuti ſummatim adnotant, quae aliorum relatu ex pluribus diebus colligunt; ſed uideamus quae ſymptomata dicat Hippocrates primis diebus ante uigeſimamquartā accidiſſe: nam quod ſpectat ad actio- E nes laeſas dolore capitis, lateris ſiniſtri, aliarumque partium laborabat, & dolor erat laſſitudinis cuiuſdam modo. De excrementis mutatis dicit illum ſudaſſe interdum, aliquando non ſudaſſe. Quod ad affectus, ſeu qualitates mutatas, febris initio eum coepit erratico modo; quae tamen inordinate exacerbabatur, ſed ita ut ſemper in criticis diebus potiſſimum fierent. Atque haec vſque ad decimamquartam, ita ſeſe habuerant. Ceterum de dolore capitis, lateris ſiniſtri, & aliarum partium certum F eſt non fuiſſe pleuritidem, quod haec dolorem habet pungitiuum, non autem modo laſſitudinis, vt habuit praeſens aeger. At dubium eſt quid Hippocrates intelligat per dolorem laſſitudinariū, nam Galenus primo & ſecundo de loc. aff. ubi innumeras prope dolorum differentias ex Archigene atq; aliis proponit, huius doloris nullam facit mentionem; ſcio laſſitudinis tres eſſe factas differentias a Galeno in lib. de tu.val. atque alibi nempe tenſiuam ulceroſam, atque phlegmonoſam; ſed nec ibi, nec uſpiam alibi, quàm hic doloris laſſitudinarii meminit. Dicerem id quod ſcribit Galenus eodem ſecundo de loc.aff. differētias dolorum a medico non poſſe recte exprimi, niſi ipſe paſſus ſit; proptereaq. ab ipſius aegrotantis relatione potius comparari; aegrotantes uero, cum plerumque ignorantes ſint, haud referunt res adamuſſim, ut habent, ſed prout ſciunt ipſas ſcribunt; vnde ſi quando ſimul, & laſſitudine & dolore laborant, atque laſſitudo ſit tenſiua, aut ulceroſa, aut phlegmonoſa dicunt eſſe dolorem cum laſſitudine; atque hoc forſan intelligens Hippocr. dixit dolorem modo laſsitudinario, non autem dolorem laſsitudinarium; & ego puto fuiſſe dolorem, qualis ſolet eſſe in quartanariis, quibus craſsitie humoris fit dolor grauatiuus, ac tenſiuus: cum enim uniuerſum penè corpus huiuſmodi craſſis humoribus ſcateret, accedente febre facta eſt uaria & diuerſa putrefactio; vnde erratico modo ſe habuit febris, eaque putredine elati uapores in caput ipſius dolorem pepererunt. Iure autem dicit Hippocr. doluiſſe latus ſiniſtrum, cum in eo ſitus ſit lien, qui eſt humoris melancholici, quo iſte abundabat, domicilium proprium: & aduertendum eſt Hippocr. non dicere fuiſſe febrem erraticam, ſed erratico modo afflixiſſe; quoniam ut optimè dicit Galenus, haec erat febris magna acuta, & continua, quae tamen haud ſtatas, vt Plinius loquitur, habebat acceſsiones, ſed incertas, ut ait Celſus, & inordinatas ob uariam, & uariorū locorum putredinem. Febres autem erraticae ut plurimum ſunt intermittentes; atque ſolent, ut dicit Hippocrates ſecundo progn. in quartanas deſinere, quod minimè contigit Cleonactidi, quia non erat uere erratica, ſed tantum erratico modo exacerbabatur, in diebus potiſſimum decretorijs, ita ut neque diem, neque horam certam liceret animaduertere exacerbationis, ſed modo tertia modo quarta modo ſexta fiebat quae erat cauſſa ut ſudaret? Haec ſcilicet, quia abundabant ſucci craſsi, & melancholici, quibus ſemper iuncta eſt ingens ſeri copia; ut propterea Hippocr. quarto lib. de morb. dixerit lienem eſſe aquae locum, & ſexto Epid. pauidorum, id eſt melancholicorum ſanguinem eſſe ſeroſum, id quod etiam Ariſt. in prob. ſcripſit. Circa VIGESIMAMQVARTAM (ait) multa alia contigiſſe, & dicit circa uigeſimamquartam, id eſt paulo poſt, atq; in ipſamet uigeſimaquarta, quoniam non exactè, qui ſibi referebant, ipſas res ſignificabant. Hoc itaque tempore inquit circa extremas laboraſſe manus, ac uomuiſſe flaua bilioſa ὑπόσυχνα, id eſt ſubcontinua, paulo poſt autē aeruginoſa, ex quibus leuatus eſt. Quis fuerit dolor extremarum manuū, de quo ait Galenus, non eſt ita facile coniicere, neque puto quòd aliqui dicant fuiſſe abſceſſum, quoniā ſi fuiſſet, ſane iuuiſſet; quia partium inferiorum abſceſſus ſunt utiles, vt Hippocrates dicit ſecundo Epid. non apparet autem iuuiſſe. Vnde potius ſuſpicor hunc dolorem fuiſſe puram chiragram, etſi uelimus huiuſmodi expulſionem vocare abſceſſum cōmuni nomine,

nomine,vt ſaepe ſolet Hippocr.& chiragram appellare,non moror. Veteres ſolebant appellare totum brachium a cubito manum, medici autē magis propriè appellant manum, quicquid à carpo uſque ad ungues eſt: extremae autem manus,ut eſt apud Pollucem & Ruffum Epheſium ſunt digiti:dolor igitur iſte erat proprie in digitis, qui a duabus cauſſis fiebat, altera fuit accidentalis, altera naturalis. Accidentalis fuit, quia forte hic manibus operabatur; unde facile fieri potuit, ut laboraret ſecundum ipſas; eſt autem Hippocratis ſententia quarto aphoriſm.33. quòd ubi pars aliqua ante morbum laborat, in ipſo morbo eo potiſſimum concurrere ſolet materia. Cauſſa autem naturalis fuit conſenſus,qui eſt inter iecur, & manus, cum enim iecur maxime flagraret, ut demonſtrarunt uomitus birioſi & aeruginoſi,facta eſt ingens copia bilis,quae poſtmodum in ſtomachum fuſa, fecit uomitum, delapſa autem in manus chyragram induxit, quae ueluti alij morbi articulares, vt ſcribit Hippocrates in libro de aff. inter.a bile,& a pituita conſtituitur. De hoc autem conſenſu manuum cum iecore dubitatum eſt apud antiquos. Rhaſis enim auctor celeberrimus lib.decimoſeptimo, & Auicenna ſecunda primi doct.tertia, cap.primo, & decimaquarta tertij trac. primo, dicunt adeſſe huiuſcemodi conſenſum, & ideo breuitate manuum iecinoris paruitatem, & illius magnitudine harum longitudinem argui poſſe.Ex alia parte Hippocr.& Gal. nil meminerunt huius rei: imo uero Auerroes quarto coll.quarto,irridet Auicen.quaſi non cognouerit ubi ſit uirtus formalis.ſed miror quomodo Auerroes ita audacter reprehenderit Auicen. nec obſtat, quòd uirtus formatrix ſit vel in corde, ut ipſe cum Ariſtotele exiſtimauit, ſiue in alia parte,quia etiam ſicut ipſe Auerr.dicit,facultas ex operatione dignoſcatur,non tamen poteſt colligi conformatio ex inſtrumentis:nam ubi iecur calidum eſt, & conſequenter ubi ſanguis multus eſt, opus eſt,ut vaſa etiam ſint magna,uenae autem maximae tendunt ad manus; vnde caliditatis iecoris manuum caliditas argumentum certum habetur: hoc idem poteſt etiam contingere de breuitate & longitudine. Quòd autem fuerit euacuatione per uomitum leuatus Cleonactis non ab re contigit, ſiquidem ut ait Hippocrates primo aphor. ſecundo, in perturbationibus uentris,& uomitib. ſpontaneis ſiqualia oportet purgari, purgentur, confert, & facilè ferunt. Quòd autem in febre erratica, quae a craſſis ſuccis originem habet, etiam bilioſi interdū fiant, & uomantur, contingit quia a febribus caleſcens, magis,atque magis iecur ſuccos attractos exurit, atque pro exuſtionis ratione modo bilem flauam, modo aeruginoſam facit, quando huic humor crudus miſcetur, haud ſecus ac obſeruamus in ipſis hydropicis febrientibus generari febres, atque interdum bilem. Vbi autem huiuſcemodi humor genitus eſt, facilè in ſtomachum eructatur, vtpote ab ipſis febribus debilitatum: in ſtomacho languido facile humor alioquin propria natura fluitans uomitum ciet, praeſertim quando rigoribus, vel horroribus, aliiſve perturbationibus inchoant febrium acceſſiones, in quibus uidemus frequēter uomitum

A concitari,vt ob hanc rationem dixerit Hippocr.huiuſmodi uomitum bilioſum fuiſſe non ita frequentem, nec ita rarum, ſed ὑπόσυχνον; Cum ergo haec ſola obſeruatu digna in febre diuturna, & minimè periculoſa contigiſſent circa vigeſimamquartam, alia quoque acciderunt circa TRIGESIMAM, quādo ſcilicet a naribus utriſque coepit ſanguis inordinatè fluere, & paullatim uſque ad criſem, quo tempore nec abſque appetitu, nec cum ſiti nec cum uigiliis erat; ſed urinae tenues atq; decolores erāt.

B Atque horum omnium euentuum ſatis manifeſta fuit cauſſa, & primū, quòd ſanguis proflueret, fuit, quia dolor antecedens capitis, & uomitus illud reliquerat debilitatum, & aliquantiſper ſanguine repletum, quem natura expellere tum coepit paullò validior facta,atque uomitu exonerata:etenim uomitu caput, & praeſertim circa oculos magnopere commoueri ipſamet experientia docet, vt ob hoc uomituris ſoleant prudentes medici oculos faſciis obligare,atque conſtringere.Fluebat autem ſanguis

C ex utraque nare: quia utrumque uiſcus erat affectum, tum ſ.iecur,tum lien: exiguus porrò erat ſanguis,quia forſan ob aetatis inclinationem, & febris naturam non admodū ſanguis exuberabat; Et quia motus eius febris motum ſequebatur, propterea,ut erat illa inordinata, & erratico modo affligens, ſic erraticè ſanguis mouebatur, & conſequenter uſque ad conſummatam criſim perdurabat.Porrò cur Hippocrates addit, quòd urinae tenues, nec decoloratae eſſent per totum morbi tempus? non enim id

D accidebat, quoniam morbus ad coctionem tēderet, quam a coloris mutatione in urina dicebat Galenus primo de criſ.12. inchoare; ſiquidem hoc fuit ſemper etiam initio febris, quando nondum fit coctio. Igitur dicendum eſt uerum eſſe, quòd coctio, (quae vt dicit Galenus,eſt ueluti quaedam adaequatio humorum, & ad medietatēm redactio) quae ſunt tenuiora incraſſat,& quae ſunt craſſiora attenuat; attamen tenuitas quoque eſt cruditatis indiciū, cum ſtatim apparet, ſicuti coctionis, ubi ſuccedit craſſi-

E tiei; unde cum in Cleonactide adfuerit cum colore, ſignum erat ut adnotauit Galenus, morbi longitudinis; quam non indicaſſet,ſi ſimul coloris,& conſiſtentiae mediocris fuiſſet; quae conditiones, ut coctionis, ac morbi breuitatis ſigna ſunt. Etenim tenuitas, quae cruditatis comes eſt, ſignificat opus eſſe multo tempore,vt crudus ſuccus coquatur. Iam uero quid eſt quòd Hippocrates dicit; non fuiſſe ἀπόσιτον, neque ἄγρυπνον, non autem dicit ipſum appetiuiſſe,& dormiuiſſe? praeterea quae fuit cauſ-

F ſa, cur in tot febribus nunquam ſitiuerit? Ad primum puto prudenter ita fuiſſe Hippocratem locutum quandoquidem mirum quodammodo erat in morbo diuturno,& a craſſis ſuccis genito, a bilioſo, & aeruginoſo uomitu haudquaquam inſigniter eſſe labefactatam appetentiam; dico inſigniter, quia in nullo pene morbo & praeſertim diuturno poteſt appetitus perdurare; ſed ſat eſt, ſi inappetentia, ſiue ciborum abhominatio non fiat; Pari pacto etſi haudquaquam dormiret ſecundum ſanitatis temporis conſuetudinem, dormiebat tamen moderatè, atque de inappetentia, & uigilijs ait Gal. ſic locu-

tum

tum fuiſſe Hippocr. vt doceret in huiuſmodi febre haudquaquam exuberaſſe bilioſum & calidum ſuccum, a quo inappetentia, & uigiliae producuntur. Deſiti mirum eſt ſi in febre nunquam ea adſit; neque Hippocr. dum dicit, quòd non erat διψώδης, voluit ſignificare ipſum proſus fuiſſe toto morbi tempore abſque omni ſiti; ſed quòd non haberet eam in habitu, & ſemper, ut ſolent, qui ſunt ſiticuloſi; cuius cauſſa erat quia abundabat ſuccis frigidis, crudis, & craſſis, qui ſitim non faciunt niſi quando incaleſcunt, & putreſcunt. Circa QVADRAGESIMAM, quae eſt diuturnorum decretoria dies cum eſſet, Cleonactis, ſubrubram urinam cum multa rubra ſubſidentia minxit, ac leuatus eſt; at non perdurauit urina, ſed uſque ad ſexageſimum diem interdum ſubſidentiam habebat, interdum ea carebat. Verum dubitari iure poſſet, cur Hippocr. in ſequentibus diebus nullum aliud ferè accidens commemoret, quàm illa, quae ad vrinam pertinent, cum tamen haud ueriſimile uideatur nulla alia contigiſſe. Primum, quòd non meminerit reſpirationis dicit Galenus ſecundo de diff. reſp. decimo, hoc feciſſe Hippocr. quia erat conſpicuum cum uigeſima-quarta laboraſſet ſiniſtri lateris dolore, eam difficilem cum neceſſario habuiſſe. Quòd autem ſolius urinae meminerit puto duas fuiſſe cauſſas, unam quia in morbis diuturnis nullum certius ſignum eſt ipſa urina; cum enim oriantur a ſuccis frigidis, & craſſis; iſtorum ſtatum optimè demonſtrat urina, vt ait Galenus primo de criſ. 12. & Ariſt. initio quarti Meteor. Altera cauſsa fuit, quia forſan non viſitabat amplius illum, quoniam cum poſt uigeſimam-quartam uidiſſet illum extra periculum, ipſum reliquit, & ad ſe delatas urinas, quemadmodũ etiam hodie fit, tantummodo inſpiciebat. Vrina ſubrubra cum ſedimento rubro, & copioſo monſtrat humoris copiam, qui coquitur, nõ autem coctus eſt, alioquin ſedimentum album fuiſſet: cum autem ſemper talis non eſſet, ſed aliquando nil haberet ſubſidentiae ſignum erat materiam uariam, in uariis locis fuiſſe; atque aliam crudam poenitus, aliam ſemicoctam extitiſſe, & propterea diutius morbum fuiſſe protrahendum. SEXAGESIMA DIE, quae & ipſa decretoria eſt diuturnorum coctio, quae iam inchoata, & multum progreſſa erat, coepit apparere perfecta; unde urinae fuerunt cum ſubſidentia multa alba, & laeui; ac ob id cuncta remiſſa ſunt ſymptomata; ſimiliter, & febres defecerunt; atqui redierunt ante ſeptuageſimam adhuc tenues, id eſt ſine ſedimento, & cum bono colore, quoniam ut dictum eſt, uaria erat materia, atque uariis in locis putreſcebat, aliqua pars nondum perfectam maturationem adepta erat, neque urina haud ſemper coctionem integram oſtendebat, & forſan etiam ob hoc aliqua febricula aderat, cum ſubiungat Hippoc. ſeptima die aegrum per decem dies abſque febre fuiſſe, hoc eſt uſque ad octuageſimam, in qua factus rigor cum febre acuta ſuccedente, euacuataque materia per multum ſudorem, & urina cum rubore ſedimento, atque laeui reddita perfectè iudicatus eſt. Circa quae nonnulla ſunt animaduerſione, & aliqua ſpeculatione digna; & primum quomodo cri-

A ſis perfecta potuerit fieri octuageſima, cum potius morbi lõgi per abſceſſum, vt dicebat Hippocrates, quàm per criſim ſoluantur. Deinde cur potius per ſudorem, cum raras admodum perfectas criſes fieri ſudore prodiderit Galen. tertio de criſi. Poſtremo ſi perfecta criſis nequit eſſe abſque perfecta coctione, quomodo hic dicat Cleonactidem fuiſſe perfectè iudicatum cum ſedimento urinae rubro, & laeui, debet enim ſedimentum eſſe album, & laeue, ſi perfectã indicaturum eſt coctionem, ut ubiq; Hippoc. B & Gal. docuerunt: & certè miror cur perſcrutari, ac definire haec omnia, praeſertim autem ultimum voluerit Gal. Ad primum igitur dicendum eſt, hunc caſum, tanquam rarum ab Hippocrate adnotatum fuiſſe; & puto potiſſimum fuiſſe inductum ad eum obſeruandum, & poſteris relinquendum, quoniam etiam ſibi uidebatur mirum poſſe quempiã octuageſima die iudicari cum ſudore copioſo, & cum urinae ſubſidentia non alba, ſed rubra. Verum cũ haec ita acciderint, de tarditate dicendum eſt, quoniam C materia nõ erat unius, ſed uariorum & diuerſorum generum. Etenim homogenea materia, & non admodum craſſa multo citius coquitur, aut in aliquẽ locum depulſa abſceſſum facit; quae autem eſt diuerſa, & cum craſſitie, opus habet multo tempore ad hoc ut poſſit perfectam coctionem adipiſci; quod enim pertinet ad octuageſimam diem, ſi ut ſignificat Galenus, vigeſima dies complectitur tres ſeptimanas, & ob id eſt indicatoria etiam octuageſima inter iudicatorias eſt collocanda, veluti quae com- D plectitur quater uigeſimam. Porro de ſudore duplex aſſignari poteſt cauſſa cur ea facta ſit in Cleonactide criſis; peior eſt, quoniam materia cruda, craſſa, & melancholica ſemper multum ſerũ habet, vt compertum eſt in quartanis, in quibus fiunt ſudores copioſiſſimi. Altera fuit rigor, qui octuageſima ſuperuenit, a quo cum iam materia eſſet magna ex parte attenuata, facile fuit, vt commota per uniuerſum corpus in cute propelleretur, quemadmodum etiam contigit ante vigeſimamquartam, quo E tempore etiam interdum ſudaſſe adnotauit. At ſedimentum urinae rubrum, ſanè exemplum, vt dicebam rarum eſt; verumtamen haud caret aliqua ratione, ſcilicet uariam fuiſſe materiam; cuius maxima portio perfectè cum fuerit cocta, minima uero fuerit, quae nondum exactam maturationem erat conſecuta, haudquaquam haec potuit impediri, quominus fieret legitima, atque perfecta expulſio, & criſis. Nunc de curatione tempus eſt aliquid dicamus, & quoniam primis diebus ſatis concipi pote- F rat morbum futurum eſſe diuturnum, par erat, ut victus inſtitueretur non ita tenuis, ſed paulò largior, quo poſſet ſtatum, & coctionem, quae longe diſtabant abſque uirium detrimento expectare: vnde & oua, & caro auicularum ſaltem poterat concedi. Vinum quoque ipſe conceſsiſſem, niſi dolor capitis, & ſiniſtri lateris, atque aliarum partium, qui prioribus diebus apparuerunt obſtitiſſent. Quod pertinet ad chirurgiam neceſſe fuit, vt mitteretur ſanguis, ſi non ob aliud, ſaltem quia febris putrida erat; & in putridis omnibus dicebat Gal. 11. Meth. 15. ſaluberrimũ eſſe ſanguinem mittere. Imo uero

cum

cum circa trigeſimam diem ſanguis è naribus exiguus profluere coepiſſet, atque tum uerisſimile eſſet vires non eſſe inualidas ob accidentia remiſſa liben ter ſanguinis miſſionem repetiuiſſem; ſed forſan obſtitit aetas, & copia crudorum humorum, ſiquidem eſt ſententia Galeni quarto de tu. valet. 4. & lib. de curat. per ſang. miſſ. vbi humores crudi ſunt non debere mitti ſanguinem, & maximè ſi febris adſit. De aliis remedijs cum nullo tempore apparuerint vmquam turgentiae, vel urgentiae argu- A menta, coquendi, & recoquendi humores non ſemel erant, ſed iterum, atque iterum ſimiliter perpurgandi ijs praeſertim medicamentis, quae uarios, & craſſos humores purgandi facultatem habent; & quoniam natura initio & ſudoris, & vrinarum euacuationes fere conducturas perſpicuè docuerat, credibile eſt medicos curae praefectos id potiſſimum ſtuduiſſe, vt tam ſudorē, quàm urinas prouocarent; quò ſimiliter factum puto, vt in ipſis urinis copioſa ſedimenta perſpicerentur.

HISTORIA SEPTIMA.

METONEM febris magna corripuit, lumborum grauitas doloroſa. SECVNDA aquam bibenti ſubcopioſam ab aluo recte ſeceſſit. TERTIA capitis grauitas: deiectiones tenues, bilioſae, ſubrubrae. QVARTA omnia ſunt exacerbata: fluxit a dextera nare ſanguis, bis, parum: noctem moleſte, deiectiones ſimiles tertiae: vrinas ſubnigras habuit, enaeorema ſubnigrum exiſtens diſperſum: non ſubſidebat. QVINTA fluxit largius ex ſiniſtra, ſincerum ſudauit, iudicatus eſt: poſt criſim vigil: obloquebatur, vrinae tenues, ſubnigrae, balneis uſus eſt ad caput: dormiuit: reſipuit: huic non redijt; ſed ſanguis ſaepe, & poſt criſim.

METONEM FEBRIS COEPIT. Praeſens hiſtoria, quāquam breuis ſit, attamen praeclara documēta in ſe continet, neque dubitandum eſt, quin ex aegrotis antecedētis conſtitutionis fuerit, atque ab Hippocrate ſit uiſitatus; imo uero cum ſolius nominis proprij fecerit mentionem, opinari mihi libet hunc Metonem ſatis ualde illuſtrem, ac notam perſonam fuiſſe, quamquam ſola nominis raritas ſolet interdum facere homines notos, vt ob hoc cum rariſſimi eſſent, qui uocarentur Metones facile fuit illum abſque alia nota cognoſcendū proponere. Ceterum his in praeſens dimiſſis uideamus quid noſtro Metoni contigerit; quem aeſtiuo tempore aegrotaſſe mihi ſit uerisſimile, tum quia morbus fuit breuiſſimus, cuiuſmodi eſſe ſolent omnes aeſtiui, tum quia medici aquae multae frigidae potum ſecunda die ſibi non conceſſiſſent, niſi fuiſſet aeſtas, cum inter alias condiciones, quas ſolent medici in exhibenda aqua frigida obſeruare, ſit, ut tempus ſit aeſtiuum, & aeger multam aquam potare ſoleat. Itaque Metonem ſtatim prima die ignis, i. febris magna corripuit vna cum lumborum grauatiuo dolore. Vtrum aliquam externam occaſionem habuerit Meton febris magnae in prima die acquirendae non apparet ex relatis; niſi ad cauſſam communem febrium peſtiferarum recurramus, nempe ad aerem peſtilentem, quam vnicam eſſe peſtis cauſſam, ea irrefutabili demonſtratione probauit Hippocrates, quòd morbi communiſſimi vt peſtis cauſſa ſit communiſſima, nempe aer; neque enim paludes Auernae, uitiataeque aquae, aut cadauera non cremata faciunt peſtem niſi aerē primò vitiando; ſicut nec uſus prauorum ciborum; niſi quia di- B ſponunt corpora ad ſuſcipiendum aeris uitium; vt perſpicuè docet Galenus primo de diff. feb. quarto. neque etiam contagium abſque aere ipſo vitiato quicquam poteſt ad eam producēdam, alioquin nil impediret, quia febres citra peſtem peſtilentes adſtantibus communicarentur; vel ſaltem aliquibus paratioribus, quod tamen experientia non comprobatur. Niſi etiam ex dolore lumborum grauatiuo placeat ſuſpicari antea immoderate brachijs, & dorſo laboraſſe, vt faciebant tempore Hippocratis lu- C ctatores, & pancratiaſtae; quemadmodum nos in arte gymn. docuimus; vel nimium equitaſſe. Etenim Ariſt. quarta probl. 12. quaerens rationem cur equitantes euadant libidinoſiores, id propterea euenire ſcribit, quoniam in equitando illae partes ualde mouentur, & agitantur, quae etiam in coitu, nimirum lumbi. Sed utcumque ſit rationi conſentaneum eſt putredinem accenſam fuiſſe in uena caua, quae dorſum perreptat; ibique copioſam materiam putredini aptam exiſtentem ob intemperiem ingē- D tem peperiſſe dolorem; ob copiam uerò dolorem grauatiuum; ſimiliter etiam febrem enimiam produxiſſe, quòd putredo eſſet magna in parte non exigui momenti, & vnde non multa cum difficultate poterant copioſi vapores putridi in cor mitti, illiusq; calorem in ignem uerti. Etenim vbi ea in vena ſit putredo, experientia quotidiana docet non modo ingentes excitari febres, verum etiam ſingulari quodam dorſi dolore tantiſper febricitātes cruciari, donec ſedetur febris, & illius partis feruor mi- E tigetur; quem ſolemus placare vſu epithematum modicè refrigerantium illis partibus applicatorum, vt ſunt folia lactucae, aut panni linei lacte immacerati, aliaque ſimilia auxilia. Cum autem dicat Gal.

primo

primo & tertio de criſ. quatuor circa febrem ſemper eſſe conſideranda . Ideam, magnitudinem,motum, & morem.primum de idea,cum nulla rigoris, aut horroris mentio fiat , putandum eſt continuam fuiſſe ex putredine vtriuſque bilis circa iecur,& lienem , vt indicauit fluxus ſanguinis primum è dextera,deinde è ſiniſtra nare. De magnitudine autem poſtquam Hippocr. appellat hanc febrem ignem exiſtimandum omnino eſt, eam fuiſſe magnam , ſic enim ſolet eas ſemper appellare , quando ſunt magnae. Fuit celeris motus,quia acuta,cum quinta die terminata ſit. Fuit etiam maligni moris , & quamquam euaſerit, habuit tamen ſymptomata deterrima, adeo ut mirum ſit ipſum euaſiſſe . SECVNDA DIE, inquit Hippocrates,Metoni aquam bibenti multa aluum profudiſſe honeſtè ſatis. An ipſe ſua ſponte adactus ſiti potauerit, an medicorũ conſilio non dicit Hippocrates,attamen utrumque potuit contigiſſe ; nam (vt dicit Plato in Philebo) febricitantibus nil eſt optatius, nil iucundius potu aquae frigidae. Sed quia ualde dubium eſt,quomodo potuerint medici tuto ſecunda die aquam frigidam exhibere, ea de re paullo fuſius diſputabo cum curationem tractandi tempus erit. Quòd autem dicat à potu aquae aluum καλῶς, id eſt rectè fluxiſſe, non eſt praeter rationem , quia ubi aqua in magna copia ſumitur , magnam uim infert naturali facultati,tam retentrici, quàm expultrici, quae ſi,ubi ſtimulatur ueheme̅ter, valida ſit, non modo eam protrudit ſolam extra corpus, verum etiam ſimul quicquid in maioribus cauitatib. expulſioni aptum reperitur, quales ſunt bilioſi, ſubrubri,ac tenues ſucci, quos TERTIA die aluo exiuiſſe narrat. Atqui poſſit aliquis percunctari, cur factum ſit, vt poſt illius aquae potum,& exeuntibus humoribus peccantibus,nihilominus capitis grauitas tertia die ſit ſubſecuta : cui reſpondendum eſt potuiſſe tantũ aquae in uentriculo eſſe,ut eius atque inteſtinorum facultatibus expulſiuis uim inferret abſque ingenti agitatione, quae ob eximiam, quam habet uentriculus cum capite communionem, illi impertita, dolorem grauatiuum pepererit ; ſic enim dicere ſolebat Galenus , ventriculum grauatum etiam animum malè afficere. Praedicta autem turbatio,& agitatio,cum paullo diutius durauerit, factum eſt,vt dixerit Hippocrates quarta die cuncta fuiſſe exacerbata , ſcilicet noctem fuiſſe abſque quiete, bis ſanguine̅ paullatim ex dextra nare effluxiſſe ab aluo eaſde̅ , quas tertia die deiectiones exiuiſſe, urinasque reddidiſſe nigras cum ſuſpenſione ſubnigra,& diſperſa ſine ullo ſudore. Videndum autem cur ſanguis potiſſimum è naribus fluxerit , cur a dextera, cur quarta, cur bis , & cur parum . Quod pertinet ad primum illud compertiſſimum eſt facillimè omnium è naribus ſanguinem exire, cuius rei triplex poteſt afferri ratio ; vna eſt,quam affert Ariſtot.tertio de part. anim.quinto,vbi ſcribit ſanguinem propterea facilè homini ex naribus profluere,gingiuis,& ſede, quoniam uaſa in his ampliora, & patentiora ſunt . imo decima prob. ſecundo, dicebat ex omni animantiũ genere , vni homini ſanguinem defluere è naribus, quoniam plurimum cerebri idemq; humidi habet.

A Altera ratio copia ſternutamentorum, ob quã concuſſa uaſa facilius aperiũtur: ſcribit enim idem Ariſtot.decima probl.20.hominem frequentius ceteris animalibus ſternuere , quod nares habeat omnium breuiſſimas. Tertia ratio tractatio freque̅tiſſima harum partium,ob quam uaſorum ora reddũtur apertiora ad hiandum, ſicut etiam eade̅ ratione frequenter profluit ſanguis, è gingiuis, & ſede. Ad ſecundum eſt dicendum iecur huic maximè fuiſſe incenſum ; vnde ſanguis tenuior,& uapores rapti facilius B ratione rectitudinis , quam diligit maximè natura, è nare dextera ſanguis erupit. Quarta die,quia eſt prima decretoria, cum enim ſanguis calore, & mobilitate ſua citò moueatur , iure hoc facit prima decretoria die, quae eſt quarta . Bis autem, & parum fluxit , tum ob craſſitiem , tum quia nondum erat paratus , quo factum eſt etiam , vt ſequens nox ſibi fuerit grauis, ſ.attracto, vel depulſo ad cerebrũ ſanguine . Quod porrò nullus in morbo bilioſo quarta die apparuerit ſudor , magna cum ratione factũ eſt, C ſiquidem natura aliis euacuationib. impedita haud faciendo ſudori poterat incumbere,atque multò mi̅nus cum pars ſeroſa per vrinas , & deiectiones tenues , atque bilioſas euacuaretur . Cum autem tenuior pars ſanguinis ad narem dexteram,vt dictum eſt , ferretur , pars craſſior & exuſta magis ad ueſicam delata vrinam nigram reddebat, una cum ſubnigra nubecula,eaque propter exuſtionem diuulſa. Et certè ratione huius urinae Meton perire debuiſſet ; ſi vera ſcripſerunt Hippocr. ſecundo progn. & D in Coac. & Galen.primo de criſ.duodecimo,qui dicunt vrinam nigram, cum nigro ſedime̅to eſſe adeo exitialem,vt Galenus fateatur neminem ſeſe vidiſſe cum ea ſeruatum . Sed nigredo illa tam liquoris, quàm nebulae haudquaquam intenſa erat, ſed exigua potiuſque roboris facultatis expellentis , quàm ingentis , ſeu exitialis incendij nota ; ſic etiam alios videbitis ab Hippocrate commemorari, qui cũ urinis nigris ſunt ſeruati , quae factae ſunt nigrae non propter ſimplicem exuſtionem, ſed ob commixtio- E nem atri humoris . Quamquam poteſt etiam dici caſum hunc fuiſſe rariſsimum,atque propter huiuſmodi raritatem fuiſse ab Hippocrate notatum . QVINTA DIE . Porro quinta die effluxit largiter è nare ſiniſtra ſanguis ſincerus , ſudauit, & iudicatus eſt . Diximus focum putredinis fuiſse tum circa iecur , tum circa lienem ; quare cum ante putredo iecinoris vtpote expulſioni paratior partim per narem dexteram,partim per urinam eſset exonerata, ea quae fiebat circa lienem, poſtera die im- F petu maiore mota,quae erat feruidior per ſiniſtram narem fuit expulſa, quae uero ſeroſior, & aquoſior per ſudorem euacuata eſt , & cum larga fuiſset effuſio,ſanè facta eſt criſis.Sed hoc in loco dubium eſt vtrum haec uera fuerit iudicatio ; ex una parte eſt Gal. qui ſecundo de diff.reſp.decimo, ſcribit ipſum eſse quinta die perfectè iudicatũ,quod eſt rariſſimũ. Ex alia parte idem Gal.in com. huius hiſtoriae uidetur negare fuiſse perfectè iudicatum, quòd hoc non ſit factum apparente coctione . Dicendum eſt die quinta fuiſse perfecte iudicatũ inchoatiuè tantum ; hoc eſt tunc incoepiſse perfectam iudicatione̅;quae

paullò

paullò poſt conſumata eſt. Ceterum poſt ipſam
criſim relicta eſt ſomni priuatio, oblocutio, vrinae
tenues, & ſubnigrae, quae omnia ſignificabant to-
tum ſanguinem melancholicum haud fuiſſe depu-
ratum; ſed partem aliquam ſuperfuiſſe, quae fecit
delirium; quaeque poſt paullatim tam per nares,
quàm per urinam ducta, tandem iudicii perfecti de-
fectui ſuppleuit, & integram ſanitatem attulit:
nam (vt ait Galenus) hic aeger pro exemplo eſt
& confirmatione illius dicti; Largae ſanguinis è
naribus fluxiones ut plurimum liberant. Quòd au-
tem humor partim biliofus partim melancholi-
cus in capite relictus delirio occaſionem attulerit
certiſſimè omnium docuit curatio quam affectuum
naturas clariſſimè indicare non ſemel dixit Hip-
pocrates. Fuit autem curatio per balneum capitis
adhibitum, a quo vigilijs & delirio ſublatis ait Hip-
crates Metonem dormiuiſſe, & reſipuiſſe, eo quòd
aquae dulcis tepentis (hoc enim intelligit Hippo-
crates cum ſimpliciter balneum memorat) facultas
blandiſſimè humectans, ſuo tepore feruorem vtri-
uſq; bilis furentis compeſcit; vt propterea Galenus
glorietur ſeſe deliria melancholica ſaepe ſolo uictu,
ac tepentis balnei uſu perſanaſſe; Et notandum eſt
Hippocratem dixiſſe balneis, non autem balneo,
quia non ſemel, ſed ſaepius eo fuiſſe vſum uериſi-
mile fit, vt hinc etiam nos intelligamus, vbi inuen-
tum eſt rationale remedium, haudquaquam illud
eſſe dimittendum, ſi ſtatim non prodeſt, ſed eſſe
in eo pergendum, donec profectus ipſi rationi cor-
reſpondeat: ita namque dicebat Hippocrates ſecun
do aphoriſ. 52. omnia ſecundum rationem facienti,
& non ſuccedente ſeſtmodum ſecundum rationem non eſſe trã-
ſeundum ad aliud, manente eo, quod a principio vi-
ſum fuerit. Quod porro ſcripſit in poſtremis uerbis,
non reuertiſſe morbum; ſed frequenti ſanguinis flu
xu fuiſſe perfectè iudicatum, id fecit, quoniam quae
non iudicantur integrè, vt dicit ſecundo Epid. & ſe-
cundo aphoriſ. 12. ſunt φιλυπόστροφα. i. recidiuae ami-
ca, nam ut diximus, haud apparuit perfectae coctio
nis ſignum in urina; & quae diſparent ſine ſigno, di-
cebat ſecundo Epid. ſunt infida. ex quo potuiſſet fa
cile quiſpiam formidare ne Metoni morbus rediiſ-
ſet, ad quam ſuſpicionem tollendam placuit adiice-
re, quaſi per emphaſim quandam morbum non re-
diiſſe. Modo de curatione loquamur, cuius pars diae
tetica ea vel fuit, uel ſaltem eſſe debuit, quae morbis
acutis, & ſtatim ad ſtatum deuenturis debetur ſecũ-
dum Hippo. leges primo aph. nempè victus tenuiſ-
ſimus, vteremur ptiſſana, & aqua in potu vſque ad
criſem, à qua non niſi poſtridie mutandam eſſe vi-
ctus rationem praecipiebat ſecundo acut. De chirur
gicis auxilijs minimè dubitandum quin prima die
mittendus fuerit ſanguis nihilo impediente, & fe-
bre, ac lumborum dolore id poſtulante; imò haud
prudenter fuiſſet ſecunda die exhibita aqua copio-
ſa; niſi praeceſſiſſet aliqua ſanguinis euacuatio; ob
quod ſummo iure Galenus ſeptimo aphor. 46. re-
pudiauit tamquam ſpurium aphoriſmum quo di-
citur in dolotibus oculorum prius uino, & calida a-
qua, quam uenae ſectione eſſe utendum. In reliquis
cum natura tentaſſet ſudorem, & urinas, per eas

A partes erat molienda euacuatio; ut etiam monuit
Galenus ex Hippocratis ſententia primo aphor. 21.
quò natura uergit, eò ducere oportere per loca con-
uenientia. Verum hoc in loco tria conſideratione di
gna occurrunt, primum eſt cur Hippocrates ſolum
meminit duorum remediorum, aquae exhibitio-
nis, & capitis ablutionis, nam rationi conſenta-
neum eſt alia quoque fuiſſe adhibita auxilia, &
praeſertim ſanguinis miſſionem, vt dixi. Alterum
eſt an rectè fuerit ſecunda die tradita aqua, ſiqui-
dem Galenus ubi praecepta tradendae frigidae do-
B cet inter alia mandat, ut non niſi in ſtatu morbi,
atque coctione apparente adminiſtretur. Tertium
& poſtremum eſt de capitis balneo, quomodo ſci-
licet illud ſit indicatum, & quomodo ita profue-
rit, vt ſtatim ſomnum induxerit, atque delirium
ſedauerit. Circa primum reſpondendum eſt nun-
quam ferè Hippocratem in his hiſtoriis mentio-
nem facere illorum auxiliorum, quae manifeſtiſſi-
mam rationem habent, ſed illorum tantum, quae
uel in uſu, uel in utilitate percepta aliquid rari ha-
C buerunt; unde cum talia fuerint duo haec com-
memorata praeſidia, haud quam ea ſilentio prae-
tereunda duxit Hippocr. quae autem fuerint ra-
ra, & inuſitata ferè in iis, colligitur ex uſu, nimi-
rum, quia fuit exhibita aqua ſtatim die ſecunda
febris, & forſan deerant aliae condiciones, quae
deſiderantur in huiuſmodi praeſidii adminiſtra-
tione. Ex utilitate uerò aliquid etiam rari habuit,
quoniam uiſum eſt potius obeſſe cum tertia die gra
uitas capitis ſit ſubſecuta; attamen contulit, quia
D aluus fluxit, & natura exonerata, uelutique re-
creata poſtmodum & ſanguinis fluxui faciendo,
& ſudori aptior fuit. Haud ſecus eſt ſentiendum
de balneo capiti adhibito; in quo illud fuit rarum,
ut ſtatim egregium iuuamentum attulerit, tum de-
lirium tum uigilias auferendo: praeterquam quòd,
ut innuit Galenus, minimè uidetur cum ratione fa-
ctum, quod Hippocrates tertio de acut. circa finem
caueat fluente ſanguine balneum adminiſtrari, ſcili-
cet ne uel impediatur naturae motus, uel ea nimis
E concitetur. Circa ſecundum certè dubium eſt an
iure eo tempore aqua fuerit adminiſtrata; primum
quia non contuliſſe uidetur, ſed capitis grauitatem
induxiſſe, deinde non uidetur ex ratione factum,
quoniam ubi cruda eſt materia, & uiae adhuc oc-
cluſae, ueluti ſolet contingere initiis morborum,
adhuc magis illa recrudeſcit, & aqua potius reti-
netur, quàm ut expulſionem faciat. Ex alia par-
te uidetur contuliſſe, quoniam ſeruatus eſt Me-
ton atque cito iudicatus: praeterea in curandis fe-
F bribus acutis primus ſcopus uidetur eſſe, ut ſta-
tim cauſſa effectrix putredinis, quae eſt calor fe-
brilis, extinguatur, quod quidem egregiè fit uſu
aquae frigidae copioſae, quemadmodum expe-
rientia monſtrat; ubi in ardentibus febribus ad-
miniſtratur, propter quod Arabes fuerunt admo-
dum audaces in illius uſu etiam quouis tempore.
imò Hippocrates ſaepenumero in curandis febri-
bus biliofis & ardentibus tantum frigidae aquae bi
bendum, quantum lubet, concedit, ueluti in li-
bro de uic. acut. & in ſecundo de morbis, & in

quarto Epidem. reprehendit medicos, qui acutè febrientibus frigidam aquam dare pertimeſcunt. Itaque dicendum aquam poſſe exhiberi dupliciter, vel in magna copia, & iis legibus, quas tradidit Galenus, vt ſcilicet ſimul, & calor extinguatur, & materia copioſè per omnes partes expellatur. Vel non eo modo, ſed ut tantum calor febrilis, vel extinguatur, vel ſaltem magnopere imminuatur. Si primo modo ſit danda aqua certè multo ſecurius eſt eam praebere in ſtatu & morbi, & paroxiſmi, quàm uel in principio, uel in augmento, quoniam etſi in aliis ſtatu temporibus poſſit opitulari ad feruorem febrilem frangendum, non ita tamen ualet ad egregiam illam, & (vt ſic dicam) criticam euacuationem. Si uero ſecundo modo aqua ſit adminiſtranda licet, imo etiam expedit, tam in principio, quàm in augmento offerre; nec ſemel tantum, ſed pluribus uicibus, quo quidem tempore neque ita copioſa, neque ita frigida datur; ſic enim conſueui ipſe in aeſtate omnes febres magnas feliciter curare, nimirum, vel quotidie, uel altera die ſi ſic ſtant exhibendo in ſtatu aquam hordeaceā frigidam ad menſuram trium, quattuor, vel etiam plurium librarum: nam hoc pacto calor febrilis quotidie retuſus faciendae, atque propagandae putredini redditur ineptior, ac impotentior. Et forſan hoc uoluit ſignificare quoque 6. Epidem. Hippocrates quando dixit, calidis natura conuenire aquae potum; necnon ſitim extingui ſi os comprimatur, taceatur, uentusque una cum potu frigido attrahatur. Ad tertium & poſtremum de capitis ablutione reſpondere oportet ueteres, ut dicit Cornelius Celſ. plerumque in aegritudinibus curandis uſos eſſe balneis in aegritudinum, & praeſertim febrilium inclinationibus, tātum ſcilicet ad reliquias humorum

A morbificorum diſſipandas; necnon ad caliditatem, & ſiccitatem relictas corrigendas; quod ſi in aliis temporibus uſi reperiuntur, id fecerunt propter aliquod ſymptoma vrgens, vt uel dolorem capitis, uel uigilias, uel delirium mitigarent, aut abolerent, ſic dicebat Hippocrates dolenti capiti multam calidam effuſam illum ſoluere. & ſexto aphoriſm. 31. dolores oculorum meri potione aut balneo finiri: ita hoc in loco dicit balneum reſtituiſſe & ſomnum, & mentem; ſomnum irrigando, atque humectando

B cerebrum, acrimoniamque uaporum temperando; mentem tum refrigerando, tum maximè uapores melancholicos & feruidos humectando, eosque diſſipando; ſcimus enim melancholicis curandis nil eſſe vtilius, atque accommodatius, quàm vſum balnei aquae dulcis tepentis frequentem. Sed oritur dubitatio quomodo Metoni febre bilioſa laboranti potuerit conducere balneum capitis, cum idem Hippocrates ſeptimo aphoriſm. 42. ſcribat conferre multam aquam calidam capiti affuſam

C ſi febris non ſit ex bile, quod etiam ſecundo Epidem. ſect. 6. ſcriptum inuenitur. Praeterea dignum eſt. quaeſitu quomodo eodem Epidem. ſecundo, ſectio. 5. Hippocrates vbi ulcera fundunt ſanguinem praecipiat caput lauari calida. Ad primum reſponderi poteſt; uel ut dicit Galenus in commento illius aphoriſmi intelligendum eſſe de febribus cum inflammatione, in quibus nulla prius facta ſit euacuatio; Vel dicere poſſumus aphoriſmum loqui de

D multa non per uices, ſed affatim effuſa, qua Meton non eſt uſus, ſed dumtaxat ut dixi, per uices. Ad ſecundum uero dicerem, quod etſi ulceribus balnea ſimpliciter obſint, tamen ſi capiti adhibeantur poſſe quandam auxilij diuerſorii ſpeciem exhibere.

HISTORIA OCTAVA.

ERASINVM, qui habitabat ad Bootae torrentem febris magna corripuit poſt coenam, noctem turbulentus. diem PRIMAM quiete, noctem laborioſe. SECVNDA omnia ſunt exacerbata: in noctem delirauit. TERTIA laborioſe delirauit multa. QVARTA moleſtiſſima, ad noctem uero nihil dormiuit, inſomnia, imaginationes; deinceps deteriora, magna, & periculoſa, timor: difficultas ferendi morbi. QVINTA mane recreatus eſt, & intelligebat omnia: multum autem ad meridiem furore agitatus eſt; continere ſeſe non poterat; extrema frigida, ſubliuida; vrinae ſubſtiterunt; interiit circa Solis occaſum. Huic febres per totum cum ſudore: hypochondria eleuata, contenſio cum dolore: urinae autem nigrae, habentes enaeoremata rotunda, non ſubſidebant: ab aluo autem ſtercora prodibant: ſitis uſque ad finem non ualde: at conuulſiones multae cum ſudore circa mortem.

ERASINVM, QVI HABITABAT. Hanc hiſtoriam breuiter nimis à Galeno tractatam nonnulli interpretes collocarunt ante Metonis caſum, qua ratione ignoro, cum contextus omnes Graeci, &

E Latini eam hoc in loco ponant; ſed utcumque ſit parui refert, & forſan impreſſorum vel deſcribentium error fuit. Quis porrò fuerit hic Eraſinus haud intelligitur ex relatis, niſi quod cum nomen ſit ſatis rarum, atque eius habitatio ab Hippocrate

ſatis

ſatis diligenter exprimatur, minimè clarum & notum fuiſſe ſuſpicandum eſt. De Boota torrente ueriſimile eſt locum fuiſſe in Thaſo non admodum ſalubrem, cuiuſmodi plerumque eſſe conſueuerunt loca torrentibus propinqua, in quibus aquae penuria eſt, & aperturae terrae, vbi aer corrumpitur, vt forſan etiam ob hoc Hipp. ad confirmandam morbi Eraſini prauitatem addiderit eius habitationem. Docet enim prae ceteris Hippocrates in libro de aere, aquis & locis habitatores locorum, vbi prauae ſunt aquae habere viſcera admodum contaminata, qualia ſunt maximè iecur, atque lien, vt hac ratione veteres quemadmodum narrat Vitrùuius libro primo, capite tertio, ad explorandas locorum, & aquarum pro extruendis oppidis & vrbibus bonitates inſpectione extorum brutorum in ſacrificiis uterentur, & Ariſtoteles decimaquarta ſect. probl. ſexto, quaerens rationem, cur ijs qui loca habitant paluſtria cito ulcera in capite, tardo autem in cruribus ſanentur, iccirco eſſe dicit quòd illorum humores terreni ſunt, & graues, quò fit ut relinquentes ſuperiores partes inferiora petant; ſicque harum ſanationem impediant. Modo uideamus quid Eraſino ſigillatim contigerit, quem ait Hippocrates poſt coenam corripuiſſe τὸ πῦρ, id eſt febrem magnam (ſic namque putandum, quemadmodum ſaepe monuit Galenus, vbi Hippocrates vocat febrem ignem, plerumque intelligere febrem magnam) & noctem turbulentam habuiſſe, adeo ut primam diem ſatis quietè, noctem uerò traduxerit laborioſè: dicit μετὰ δεῖπνον, id eſt poſt coenam, quia vt Plutarchus octauo ſympoſiacorum ſexto, ſcribit ueteres ut plurimum bis tantum in die comedebant, mane ſolum vino, panem immaceratum, aut quippiam aliud ſimplex, quod uocabant ἀκράτισμα quaſi temperatum, & ἄριστον quaſi ῥᾷστον, ſeu facile paratu; Veſpere uero lautius multo edebant, quem cibum uocabant δεῖπνον, vt Romani coenam: in qua fercula appoſita vocabantur ὀψώνια, eo quòd ὀψὲ, ſcilicet peractis cunctis negocijs coenarent. Eraſinus itaque opiparè, ac lautè admodum ueſpere epulatus febre magna correptus eſt. At dicet aliquis quomodo poteſt eſſe, vt adeo ſtatim a ciborum copia, & uarietate fuerit ingens febris excitata? Cui reſpondendum eſt id quod ſcribit Hippocrates quarto de morbis, nimirum morbos haud ſtatim concipi, & produci, ſed diu conceptos ſtatim ἐκλάμπειν, ſeu erumpere, qui namque praui humores malo victu fuerunt longo tempore accumulati, potuerunt occaſione liberalioris coenae incaleſcere, atque ita feruentes, & putreſcentes magnam febrem excitare; cum Gal. ſecundo de alim. fac. cap. de cucum. & ipſe ſcribat ex frequentato prauorum eduliorum vſu copioſos humores colligi, qui qualibet uel leui occaſione febres κακοηθεῖς accendant. Et puto certè Hippoc. hanc nobis hiſtoriam propoſuiſſe tanquam exemplum quoddā ingentis detrimenti errores in cibo, & potu commiſſos ſequentis NOCTEM. turbatam habuit non tantum ob febrem, quantum ob coenam, ſiquidem qui copioſè nimis coenant, cum uentriculū copia ualde onuſtum, & grauatum habeant haud quieſcere poſ-

A ſunt, vt quotidiana experimenta docent, cui oneri ſi adijciatur febris, tanto maior inquietudo, atque turbatio ſuccedit. Atque hoc eſt quod dicit Ariſt. tertio prob. 24. ebrijs non fieri ſomnos, quoniam ad creandum ſomnum oportet humor calidus ſit, qui concoqui expeditè poteſt, & qui ſi deeſt exiguusq; humor aut concoctu difficilis inſit, ſomnus non oritur: qua etiam de cauſſa poſt cibum, ac potum ſomnolētiſſimi fieri ſolemus. Cum Hippocr. hic duarum primae diei noctium, atque ambarum turbatarum
B mentionem faciat, arbitror ita rem ſeſe habuiſſe; vt a cœna ſtatim febris ſit facta, ac nocte non quieuerit tum ob febrem, tum maximè ob ſtomachum repletum; ſequenti die ſtomacho ſedato, & copia ciborum aliquo pacto a calore externo cocta quietior fuit; etenim tertio probl. 28. & 32. quaerens Ariſtot. cur ebrij maximè ſolis tepore gaudere ſoleant, inquit eo fieri quia ebrij coctionem deſiderant, cum refrigerati ſint, vt ex eo colligitur quòd attoniti ſtupidique mox fieri ſolent a potu. Cete-
C rum nox ſequens quaſi priori correſpondens maiorem febrem habuit, ac propterea maiorem moleſtiam, quàm dies praebuit. Atque hic fuit prioris diei, & noctium ſtatus. SECVNDA DIE. Porro ſecunda die, inquit Hippocrates, cuncta fuiſſe exacerbata vſque ad noctem, atque etiam tum deliraſſe. Omnia ſequenti die exacerbata iri debuiſſe ſatis praeſignificare potuit antecedens grauis nox, quòd ſolent ſemper futuras febris acceſſiones acerbiores grauis nox praecedere. Delirium
D autem ſecutum non tam ob febris magnitudinem, quàm quod caput iam affectum ex nimio potu, & cibo, a uaporibus materiae morbificae, & putreſcentis multo magis afficiebatur; neque enim Hippocrates adnotaſſet poſt coenam fuiſſe à febre tentatum Eraſinum, niſi ab ipſa aliquā ſaltem fuiſſe datam occaſionem putaſſet. TERTIA DIES etiam laborioſa fuit; hoc eſt febris magna durauit, ac propterea multum delirauit, ſcilicet magis quàm antea, tum quia forſan erat dies impar,
E qua ſolent exacerbari febres, tum quia caput affectum grauiter in dies magis patiebatur. Verumtamen id habuit hic morbus, vt uidebitur, licet ſemper ſequens dies antecedenti fuerit deterior; quaſi uerò imaginem quandam habuerit ſynochi putridae acmaſticae peſtilentis; attamen & quarta & ſexta dies, in qua perijt fuerunt omnium deterrimae, vt unus hic inter alios poſſit nobis exemplum eſſe eorum, quos dixit Hippocrates iudicatos quinta & ſexta in praeſenti conſtitutione, vel
F quorum acceſſiones paribus factae ſint, quamquam Gal. non ob hoc praeſentem caſum ab Hippocrate fuiſſe notatum ait, ſed ut eſſet exemplum celeritatis mortis. QVARTA itaque DIE omnia fuerunt grauiora, ſiquidem die, & nocte habuit maximam inquietudinem, quae inter lethaliſſima ſigna ab Hippo. recenſentur ſecundo progn. Ad haec nocte nil dormiuit inſomnia, & imagines habuit, atque die ſequēti nocte, ſ. quartae omnia facta ſunt ſeuiora, & periculoſa, timor, & inquietudo corporis, quae propterea cōtigere, quòd in dies putredo augebatur, & cōſequenter morbus malignior euadebat.

Sed dubitabit aliquis hoc in loco, quomodo ſi nihil dormiuit, potuit habere inſomnia, ſiquidem inſomnia dumtaxat dormientibus contingunt. Praeterea quis poteſt ſcire delirantes ſomniare niſi ipſi dicant, & quomodo poſſunt ipſi dicere? Reſpondendum ex Hippocr. hic loqui ſecundum uulgus eorũ, qui miniſtrant aegrotantibus, qui ubi uident aegros oculis clauſis obloqui, & munia vigilantium obire, putant illos ſomniare, atque uariis imaginationibus tentari, cum tamen non ſint uera inſomnia, quia non dormiunt, ſed potius delirantium actiones; & quod hic Hippocrates dicit Eraſinum habuiſſe λογισμὸς, ſiue imaginationes, & cogitationes, Catullus dixit eſſe imaginoſum, de quo nos in uarijs lectionibus. Niſi etiam dicere placeat id quod ſcribit Ariſtoteles quinto de gener. animal. primo, ſcilicet tres eſſe ſtatus hominum, vigilantium, dormientium, & eorum, qui neque uigilant neque dormiunt: febricitantium igitur, qualis erat Eraſinus actiones poſſunt eſſe mediae, hoc eſt neque prorſus uigilantium aut dormientium, cuiuſmodi ſunt qui dormientes ambulant, vt ſibi aliquando contigiſſe narrat Galenus. QVINTA verò MANE recreatum eſſe, omniaque intellexiſſe dicit; multa furens egit, ita ut contineri non poſſet, extrema facta ſunt frigida, & ſubliuida, cum urinis crudis, adeo ut circa occaſum ſit extinctus; circa quam mortem illud ſciendum eſt eam ſucceſſiſſe in fine quintae diei, atque fere eadem hora, qua coepit aegrotare, nam poſt cenam coepit, & ueteres maiori ex parte circa id tempus cenabant, atque in pleriſque illud experientia inuenitur, fere morbos eadem hora necare, qua inuadunt. Verum forſan dicet aliquis, quomodo quinta die potuit melius ſe habere, & omnia intelligere, cum antea peſſimis ſymptomatibus cruciaretur? Dicendum eſt contingere naturae, id quod ſolet certantibus contingere, qui ubi acerrimè pugnant, defeſſi interdum quieſcunt; pari parto natura, vbi per multum temporis pugnauit cum morbo, ceſſat a pugna, in qua ceſſatione videntur aegri melius ſe habere, vnde ſaepe ignari decipiuntur id quod Eraſino noſtro contigit, quia cum natura vſque ad quartam diem acerrime cum morbo pugnaſſet: quinta die ceſſauit, vnde uiſus eſt recreatus, quandoquidem omnia intelligebat, maximo autem conſilio Hippocrates uoluit dicere (omnia intellexit) non autem reſipuit, ſicuti ſolet, quia delirantes peſſimè imaginantur, peſſimè ratiocinantur, & peſſimè intelligunt, vbi uero ceſſat delirium, intellectio cum tantum redditur, hoc idem contigit Eraſino, qui paullo poſt moriturus eſſet, certè non potuit omnino ad mentem reuerti; ſed poſſumus etiam dicere Eraſinum quinta die mane recreatum eſſe, quia erat mane: quo in loco notandum eſt in hiſce prauis febribus haud fidendum eſſe ſtatui matutino, quoniam ſaepenumero tunc melius habent aegri, quemadmodum etiam & ſani, ob celebratas coctiones, & quietè nocturna, ac ſomno recreatas uires; meridie uero cum Sol potentior ſit, ambientisque calor maior augendo etiam febrili calori, valde confert; nam ut ſcribit Ariſtote-
A les uigeſimaquinta ſectio. prob. quarto, meridies aeſtuoſus eſſe ſolet, tum quia tunc minimae ſunt Solis umbrae, tum quia venti ſilent, & uigeſimaſexta prob. decimoquinto, dicebat auroram eſſe veſpera frigidiorem, quòd ſit proximior meridiei, qui eſt calidiſſimus aliarum diei partium. Itaque aegri hac ratione, aeque ac ſani melius ualere, ut plurimum ſolent: circa meridiem uerò acerbius ab inflammationibus ac febribus tractari; quod accidit Eraſino, cui cum circa meridiem inflammato-
B rum hypochondriorum incendium, ac febrile admodum eſſet auctum extincto extremorum calore natiuo, tum etiam ad interna uiſcera inflammata retracto ab eius magnitudine merito ea facta ſunt frigida, atque liuida, cumque, vt ex crudis urinis conſtabat, uapores, & humores feruidi, atque combuſti in caput feruentior iure facta eſt phrenitis, & mania; ita ut contineri non poſſet: id quod etiam contigit, quia natura, ut retro dixi, paulliſper quieuerat, vnde uiſus eſt re-
C creatus; ſicuti autem qui a pugna paulliſper ceſſant, poſt quietem ſolent multo uehementius pugnare, ſic fecit natura in Eraſino, quae paulliſper recreata; uehementiorem pugnam aggeſſa eſt; & notandum quod ſcribit Galenus libro de loc. aff. quinto, phreneticos ualere uſque ad miraculum uiribus ob ſiccitatem neruorum, & muſculorum motrici deferuientium, etſi arbitror hanc haudquaquam eſſe cauſſam adaequatam, niſi adda-mus uehementiam, & feritatem imaginationum,
D qua concitati phrenetici; cum habeant organa accommodata, uehementer ſeſe mouent, ita ut unus ſaepe uix a tribus quatuorve contineatur; Demum cum habeat proportionem meridies cum aeſtate, ſicuti aeſtate, tum ob ſideris caniculae influentiam, ut dicebant nonnulli, tum ob caliditatem, & ſiccitatem, furore maximo agitantur canes, haud ſecus etiam febricitantibus accidit, ut Alexander ait primo prob. 76. Sed cur dicit fuiſſe urinas crudas die mortis? nam hoc eſt perſpectiſſimum non poſse coctionem eſse cum morte, & Hippocrates nunquam clariſsima proponit; Di-
E cendum uoluiſse Hippocratem ſignificare adfuiſse ſolam cruditatem, non autem contrarium coctioni; atque ideo mirum fuiſſe in febre adeo maligna. Ad haec ſi uerum eſt, quod ſaepiſſime docuit Hippocrates perire, & ſeruari homines, qua die fiunt exacerbationes, cum hae quarta non quinta fiant, haud uidetur debuiſse quinta die mori. Galenus ut hunc ſcopulum uitaret, dixit periiſse
F quarta; quod prima dies, quae fuit quieta, non ſit annumeranda. At niſi dicamus primam febrem fuiſſe diariam ut ipſe ſuſpicor, propterea que alterius generis a ſequenti, minime Gal. adhaerendum; alioquin ſemper fere prima dies eſset omittenda, cum initia febrium, imo omnium rerum ſemper ſint ruitiora. Alii dicunt perijſſe ſexta, quia circa occaſum diei quinta: & ob id tanquam exemplum mortuorũ in ſexta, ab Hippocrate fuiſſe propoſitum. Sed nec horum ſententia mihi placet, quoniam finis quintae fuit in qua eſt mortuus, non autem ſexta; Igitur ſatius puto dicere fuiſſe, ac maſticam putridam,

quae

quae ſemper progreditur augendo, vſque ad inte-
ritum, vnde cum in quinta febris in immenſum, &
accidentia fuiſſent aucta, nec amplius intendi poſ-
ſet, neceſſario ſecuta eſt mors. Haec cum narraſ-
ſet ſigillatim Hippocrates, prout qualibet die eue-
niebant diuerſimode, nec tamen erant continua;
poſt narrat quae ſemper ſibi affuerunt, à prima uſ-
que ad finem diei quintae qua interiit; Fuerunt
autem pertinentia ad laeſas actiones, conuulſio-
nes multae & circa mortem frequentiſſimae cum ſu
dore, ſitis, minimè ualida hypochondriorum dolor,
& inquietudo: Fiebant conuulſiones, eo quod prin
cipium neruorũ morderetur a materia praua, quae
in caput ferebatur. Cum enim Hippocrates lib. ter-
tio Epidem. proponat multas febrium differentias
ſumptas, & a ſubſtantia, & a quantitate, & a quali-
tate, inter illas aliquando nominat ſudorificas, qua
lis erat haec, & ſiccas: ſunt autem ſudorificae febres
illae, in quibus multum aegri ſudant, ſicuti ſiccae,
quae omni humore carent: Igitur Eraſ. febre ſudo-
rifica laborauit, quia continue ſudauit; ſudabat au-
tem continue, quia ſynocho putrida laborabat; qđ
cum fiat is a ſanguine ichoroſo, facile fit vt cum ip-
ſo adſit ſudor copioſus. Pertinentia uerò ad muta-
ta excrementa fuerunt, vrinae nigrae cum rotundis
ſuſpenſionibus; ſtercoraceae a uentre deiectiones:
Quod ad mutatas qualitates adfuit tenſio, & eleua-
tio hypochondriorum, ex quibus omnibus licet fa-
cile colligere ideaĩ aegritudinis, qua laborauit Eraſ.
fuiſſe febrem ſynocham, cum putredine, acmaſticã,
& ardentem cum lienis, & forſan iocinoris inflam-
mationibus, aut alterius partis hypochondriorum,
dixi (forſan) quoniam Galenus octauo de med. loc.
inter alia ſigna iocinoris inflammati recenſet flu-
xum colliquatiuum, qualis in peſtilentibus fieri con-
ſueuit, qui tamen in hoc aegro non fuit, ſed ſem-
per ſtercora eduxit; niſi placet dicere non affuiſſe,
quoniam nimis cito periit; qnod ſi diutius duraſ-
ſet, etiam fluxus ſuperueniſſet; Quod autem ma-
gna, & acuta fuerit febris, non modo accidentium
magnitudo, verum etiam mortis celeritas ſatis iudi-
carunt, quemadmodum haud eſt dubitandum, quin
fuerit maligna, poſt quam tot ſaeua ſymptomata
ſuperuenerunt, atque cum uiſcerum inflammatio-
ne fuit, cuiuſmodi febres malignas ſemper eſſe non
ſemel Hippocrates, & Hippocratem ſecutus Gale-
nus docuerunt. Verum circa haec nonnulla ſunt du
bia, & primum eſt quomodo potuerint urinae eſſe
crudae, atque nigrae, quandoquidem crudarum uri
narum perpetua comes videtur eſſe potius albedo,
& decoloratio, quàm nigredo ad haec quae ſint ſu-
ſpenſiones rotundae. Secundum eſt, qua ratione al-
uus ſtercora tantum redderet; & utrum ſponte, an
irritata remediis. Tertium, quomodo cum dixerit
febres uſque in finem fuiſſe cum ſudore. dicit tamẽ
conuulſiones fuiſſe cum ſudore; nam videtur ſat po-
tuiſſe eſſe, quod dixerit febres ipſi fuiſſe vſq; in fi-
nem cum ſudore. Quartum & poſtremũ eſt quomo
do in febre ardente, in viſcerum inflammatione po-
tuerit eſſe exigua ſitis, eo maxime, quod non poſſu
mus attribuere delirio, nempe quod minime fuerit
continuum. Ad primum reſpondẽdum quod ſcribit
A Ariſt. quarto Meteor. & Gal. & Auicen. cruditatem
dupliciter accipi ſolere, vel pro omni eo quod con-
trariũ eſt coctioni, quodq; propriè ἀπεπτὸν dicitur,
ſiue ſit exceſſus ſiue defectus; vel accipitur pro ſolo
defectu, a coctione, quòdq; propriè loquendo ὠμὸν
dici ſolet; ſi hoc poſtremo modo accipiatur, certe
cruditas non poteſt eſſe cum nigredine, ſed ſemper
eſt cum tenuitate, & albedine, vel decoloratione, eo
quod materia minime tractata ſit a calore, ſed in ſua
natura maneat: ſin autem capiatur primo modo pla
B nè poteſt cruda urina eſſe & nigra, quando ſ. mate-
ria, a calore quidem tractatur, verum ad mediocrita
tem non reducitur, quod eſt proprium legitimae co
ctionis, ſed potius comburitur, & nigra fit; ſic etiam
ſolent medici paſſim facere in ſtomacho duas crudi-
tates, aciditatẽ quae a frigore fit, & eſt defectus co-
ctionis, & nidorem, qui fit a calore non coquẽte, ſed
aſſante, quemadmodum etiã eodem quarto Meteo.
nos docuit Ariſt. Itaque ex his clare apparet nõ ma-
le dixiſſe Hippocratem vrinas fuiſſe crudas, quia hu
C mor morbificus prae febris magnitudine combure-
batur, & propterea urinae nigrae reddebãtur, quem
admodum etiã propter eandem cauſſam materia,
ob flatum ſuſpenſa, & ob vſtionem rotunda reddita
ſuſpenſa illa urinae rotunda producebat, niſi dicere
velimus hic Hippocratẽ nomine ſuſpenſi intelligere
ſubſidentiã circa fundum locatam (cuiuſmodi loqui
tur ſecundo prog.) quae orobaceã, & furfuraceam
vrinam ab Hippoc. nuncupatam, dum comburitur,
reddit; quaeq; exitialis ſemper iudicatur; quãquam
D ipſemet Hippocr. fatetur urinã haud habuiſſe ſubſi
dentiam; & certe ſi huiuſmodi vrina fuit ſemper in
Eraſino vna cum alijs laetalibus ſignis, non tantum
mors ſtatim praedici poterat, verum etiã illius cele-
ritas. Ad ſecundum reſpondendũ eſt, initio viſcerũ
inflammationum, ſemper quantum ſit eſſe, foeces
exſiccari ob viciniã incendii, donec multiplicata ab
aeſtu bilis, atq; in inteſtina effuſa fluores illos bilio-
ſos, crudos & foetidos producit; Et idcirco veriſimi-
le uidetur potius uſu alicuius ſubductorij vel iniecti
E foeces, de quibus loquitur Hippoc. quã ſponte pro-
diiſſe, non meminit autem ipſius, ut alias conſueuit;
quòd ex eius uſu nullum aliud memoratu, & conſi-
deratione dignũ fuerit ſecutum, quàm una ſtercoris
eductio: nam nominat Hippoc. clyſteres, uel glãdes,
quando ex ipſorum adminiſtratione aliquid noui,
ſiue boni, ſiue mali ſit conſecutum; Ad tertium de
ſudore dicendum eſt duplicem eſſe ſudorem non cri
ticum, alium ſymcopticum uocatum, qui fit cum
extremo uirium lapſu, & prope mortem; alium
F uerò qui omni morbi tempore apparere poteſt; in
fine habuit Eraſinus ſudorem ſyncopicum; in aliis
temporibus alium, quos ut diſtingueret, ita uo-
luit loqui; neque enim ueriſimile eſt idem repeti-
uiſſe abſque ullo uſu, & ratione; quod autem ita
ſit, Hippocrates intelligendus ex ipſius uerbis li-
cet induſtrio lectori comprehendere; cum dicit
conuulſiones multas habuiſſe cum ſudore, & cir-
ca mortem continuas; cum enim in febribus pra-
uis conuulſiones fiant, non tam ob ſiccitatem,
quàm ob humores prauos neruorũ principium lae-
dentes fit ut ex concuſſione facultatibus omnib. uis

maxima fiat, ob quam contentrix pene extincta
permittit ſeri quicquid ineſt ſanguini exire, ac pro-
pterea exitialiſſimum ſignum eſt, nempe quod mor
tem praecedat, & numquam aut rariſſime cum eo
aegri ſeruentur. Porro de ſiti, quod erat poſtre-
mum, certe non eſt facile intellectu, quinimo pu-
to Hippocratem propterea hoc uoluiſſe in fine ad-
notare, quod ſibi etiam admirabile uideretur. Atta-
men, ſi ulla ſaltem probabilis ratio afferri poteſt,
haec ſane eſt, quod focus putredinis eſſet circa ui-
ſcera naturalia lõge a ſpiritualibus, a quibus flagran
tibus ſolet oriri magna ſitis, vt dicit Ariſt. & ut in-
nuere ardentibus fit, in quibus putredo eſt in uaſis
magnis circa cor; quod uero ita ſit, veriſimile mihi
fit ex eo, quod Hippocr. nullam facit reſpirationis
mentionem, quemadmodum facere ſolet dum ob
feruoris uehementiam modo ſpiritum denſum, mo-
do elatum, aut ueluti ſtrangulatorum in aegris fuiſ-
ſe dicit; quamquam Gal. ſecundo de diffic. reſp. c. 10.
propterea Hippocr. in Eraſino ſiluiſſe dicit anheli-
tus difficultatem, quia cum laboraret inflãmatione,
atque praecordiorum tumore perſpectiſſimum erat
neceſſario ſimul laboraſſe ſpirandi difficultate. Cu-
rationem fuiſſe breuem, quia breuis & acutiſſimus
fuerit morbus neceſſe eſt; Et primum cũ febris a ce-
na ſit orta, neceſſe fuit, prima die ex toto abſtinere,
ac tenuiſſimo in alijs uictu uti. Et quia dicit Hippo-
crates huic ſitim fuiſſe continuam, haud exiguum
in ea placanda medici ſtudium poſtulabatur: Ariſt.
enim primo probl. 57. & tertia ſect. 21. quaerens
cur febricitantibus potio ſaepe & paullatim ſit con
cedenda, reſpondet multam praecipitem deferri,
exiguam lentè incedentem irrorare, madefacere, ſe-
ſeque corpori inſinuare; haud ſecus atque pluuia
quae confertim delabens minus humũ irrigat, quàm
quae paullatim defluit: Quo in loco nõ modò mon
ſtrat id fuiſſe in uſu medicis, vt ſitientibus in febre
potum exiguum, & ſaepe indulgerent, ſecus quam
faciant plerique practicantes, verum etiam quatuor
praeclara documenta poſteris reliquit medendis
corporibus aegris maxime utilia; Quorum primum
eſt aegrotantes, & maxime febricitantes quietos,
atque immotos manere debere, eo quod ignis, vbi
non mouetur, ſpontè emarceſcit, ſicuti motu magis
excitatur. Alterum eſt eoſdem aegrotos haud fla-
tui aduerſus iacere debere, eo quod flatus excitat
ignem, ipſumque in immenſum auget, & ex paruo
magnum facit. Tertium eſt operiundos, nec ueſti-
bus exeundos eſſe febricitantes, quoniam veluti ubi
ignis cooperitur ita ut perſpirare nequeat, facilè ex-
A tinguitur, ſic calor febris cohibitus veluti ſuffocatur.
Quartum & poſtremum eſt, laborantibus febre in-
termittente balnea ac fomenta pedibus eſſe adhi-
benda, pluresque ueſtes ſuperponendas, & quietem
eſſe agendam, quo corpus perquam calidum ſit an-
te acceſſionem, quoniam ut lucerna ardere non po-
teſt ubi in magno igne ponitur, quod magnus par-
uum ad ſe attrahat, ſic ſi in corpore magnus calor
locetur prius, haud febrilis excitari poteſt, quippe
quod febrilis prae alteri qui fit, exiguus ſit. Et ſe-
B ctione ſecunda, probl. 26. teſtatur id fuiſſe uſitatum
apud medicos, vt ante rigoris inuaſionem, potiſſimũ
pedes operirentur, ſicque calefierent, & cruditatem
è corpore pellere: ſic enim Gal. ſecundo cap. lib. de
cib. bon. & mal. ſuc. mandat euacuare quidquid in
inteſtinis & primis vijs eſt priuſquã de mittẽdo ſan-
guine cogitetur iuxta regulas ab ipſomet traditas in
methodo medendi; atque hoc potuit ſanè aliquo
modo fieri cum clyſteribus, vel multo ſatius fuiſſet
id praeſtare cum aliquo lenienti medicamento, ſi
C habuiſſent noſtratia, vel mercurialis decocto aut ſi-
milibus; nam exiſtentibus, vt par erat, multis adhuc
in ſtomacho, & priorib. inteſtinis ſuccis crudis, haud
quaquam commode ſtatim, quemadmodum requi-
rebat morbi apparens magnitudo, educi ſine medi-
camento, & ſolis clyſteribus qui uix aſcendunt ad
media inteſtina potuiſſent, vnde erepta fuiſſet occa
ſio adhibendi ſtatim miſſionis ſanguinis remedium;
quod quidem neceſſarium fuit ſtatim adhibere, ſ.
prima die ueſpere, aluo exinanita prius, atq; ab in-
D terna dextri cubiti, ex qua ſecta magis quam ex ul-
la alia uniuerſum corpus exinaniri non ſemel eſt te-
ſtatus Galenus. Miſſo ſanguine decenti mẽſura, imo
uero in magna & ad animi deliquium vſque, fuiſſet
& exirrhodinis certandum aduerſus imminentem
phrenitidem, & linimentis ac fotibus dolorem le-
nientibus hypochondria dolentia curanda, ut oleo
camomelino & roſaceo lambicatis; Aduerſus con-
uulſiores linimentis ad nucam, & niſi aluus fluxiſ-
ſet, quotidie erat clyſtere ſollicitanda, vt ego exi-
E ſtimo abunde factitatum fuiſſe clyſteribus, quos iu-
re dicebat Auicen. ſibi prae alijs ſemper fuiſſe dile-
ctos, & praeſertim dilecti eſſe debent, cum a capi-
te neceſſe eſt reuellere; vt hoc in caſu, in quo etiam
vſum boli armenae, aliorumque bezarticorum prae
ſidiorum fuiſſe, habitum non eſt à ratione alienum,
cum praeſertim Galenus referat in peſtilentia qua-
dam maxime auxiliatam eſſe bolum armenam vel
in aqua febricitantibus, vel in uino non febricitan-
tibus traditam.

HISTORIA NONA.

CRITONI in Thaſo pedis dolor incepit fortis a digito magno erecti ambulanti: decubuit eadem die, horridus, anxioſus, parum ſubcalefactus; nocte delirauit SECVNDA tumor per totum pedem, & circa talum ſubruber cum contenſione: phlyctenae paruae, nigrae: febris acuta furebat; ab aluo autem ſincera, denſa(?) biliosa, ſubmulta prodierunt: obiit ſecunda die a principio.

CRITON IN THASO. Quod Ga- A lenus ſcribat; hunc Critonis caſum eſſe memoratu dignum , vehementer laudo , ſed quod eum ſic iudicatum adeo breui commentatione per tranſierit , noſque ſua circa res medicas , examinandas priuauerit induſtria ferre non poſſum; id enim ſi fe ciſſet, multum laboris nobis abſtuliſſet ; Conabor itaque vbi is defecit,aliqua ſaltem ex parte ſupplere, Critonen hunc Thaſium fuiſſe ſatis aperte mon ſtrat Hipocrates Plinius lib.18.cap.31.meminit cu- B iuſdam Critanus,qui ſcripſit de aſtrologicis, ſed mi nime hicfuit quemadmodum, nec ille quem ſaepiſ ſime citat Galenus in lib. de comp. med. tanquam probum de medicamentis ſcriptorem , & praeſertim de pertinentibus ad ornatum. Fuit etiam Crito amicus Socratis vt Laertis ſcribit, & apparet ex Pla tone qui nomine eius dialogum περὶ πρακτῶ inſcripſit,ſed nullus ex iis Thaſius fuit unde potius hic nobilis aliquis erat quem ut diſtingueret ab aliis eiuſdem nominis appoſuit patriam;Et notandum eſt C quod etſi loquatur de conſtitutione quæ fuit in Thaſo,attamen , immiſcuiſſe etiam aegros aliarum nationum,qui morbos tunc uagantes paſſi fuerunt, & qui aliquid rari in aegritudine habuerunt qualis fuit praeſens Criton , qui illud ad mirabile habuit, quod ſaeuiſſimus morbus a magno digito pedis inchoauit, qui ipſum ſecunda die in teremit . Partiemur autem ut diſtinctius explicetur hiſtoriam in duas partes, vna erit eorum quae prima die acciderunt; altera uero eorum quae ſequenti ; Prima die D igitur cum Criton erectus ſtaret, ſanorumque munera obiret, repente eum inuaſit acerbus dolor digiti magni pedis , & quamquam cuius pedis fuerit, non dicat Hippocrates ſolet tamen ſemper intelligere dexterum vt quando dicit hypochondrium do luiſſe uel manum; ſemper enim nobilior pars intelligitur,quae eſt dextera;Fuit autem dolor ita acerbus,ut coegerit eum eodem die in lecto decumbere, quo tempore horror eum coepit cum anxietate & licet parum ſubcalefactus ſit poſt horrorem tamen E nocte delirauit,atque haec praecipua fuerant,quae Critoni prima die obtigerunt , & ex quibus ſolers medicus facile colligere poteſt materiam aliquam malignam & uenenatam in ea parte fuiſſe genitam cuiuſuis repente in totum pedem,in corpus,in cor, ſtomacum & cerebrum propagata attulerit praedicta ſymptomata:nam & ipſe Galenus ſcribit prae ter mortis celeritatem Plyctenas nigras ſecunda die ortas indicium fuiſſe prauitatis materiae.Doluit potiſſimum ſecundum pedem , quia ut ſcribit Hip- F pocrates in lib.de aff. inter omnes dolores articula res accerbiſſimi ſunt dolores pedum,quod ſint conflati ex innumeris fibris,& neruis;ſic etiam dicebat Ariſto.tertio de partibus animalium, in renibus do lores fieri magnos , eo quod conſtent ex multis fibris & neruis ; erat autem tanta materiae prauitas, vt ſtatim a natura expulſa coeperit per partes ſentientes ferri , quas mordicans peperit horrorem quem exiguus calor ſubſecutus eſt,non autem inſignis, ſicuti poſt rigorem ſolet ob materiae uenenoſitatem , quae uſq; adeo calorem natiuum hebetauit,ut non poſſet amplius reſurgere; & quamquam haec a nobis ita ſummatim dicta uera ſint, multa tã men praeſenti in caſu ſeſe offerunt,quae diligenter examinentur,non minus utilia,quã iocuuda erunt; id primum uidendum eſt quomodo potuerit adeo ſubito,in parte minima,maximeque remota, tantũ uenenum gigni , quod tam immania ſymptomata , atque adeo ſubitam mortem inferre potuerit ; ſcio de digito magno pedis complura quaſi miracula ſcribi,ut de Pyrrho quem dicunt in eo tantam uim labuiſſe , ut lienoſos ipſo contactos curaret ; & de puero legitur apud Galenum, qui ſentiebat a digito pedis auram attolli frigidam , quae vbi ad caput adſcenderat,epilepſiã inducebat, at hic de Critone effectus certe non minor aliis quibuſq; uidetur. Secundum erit quo pacto haec materia potuerit a par te infima in ſuperiorem & maximè longinquam adeo ſubito recurrere.Tertiam,qua ratione ſubſecuta ſint commemorata accidentia , & utrum ſtatim amputatus fuiſſet digitus ille , potuiſſent uitari & mala,& factum,quemadmodum uidemus,ſi eiuſmo di poſt ab aliquo uenenato animali commorſa illico abſindatur,mortem fugari. Circa primũ quod in re exigua & puſilla poſſit magna uis aliqua gigni,& locari, ſiue bona , ſiue mala docuerunt Hippocrates & Galenus ille quando lib. de genit. loquens de ſemine dicit id quod robuſtiſſimum eſt in ipſo contineri:Hic quando ſexto de loc.aff.loquens de ſemine eodẽ corrupto & de ueneno ſcorpionis , dicit in minima quadam mole , ingentem ueneni potentiam reperiri; Medicamenta quoque purgantia huic ueritati atteſtantur , quando quotidie experimur ſcrupulum atq; etiam minns elaterii ſcammonii,colocyntidis atque illius pernicioſiſſimi antimonii tot tumultus in corpore excitare,ut taceam de ueneno illo quod in Aphrica naſci prodiderunt eius ſcriptores, qui perhibent illius ſolum granum multos homines interimendi facultatem habere . Quomodo autem in humano corpore tanta pernicies gigni poſſit , certum eſt haud quaquam ſubito fieri, licet ſubito errumpat , ſed longo tempore atque paullatim contrahi,donec cumulata & ex inſigni putredine magnam prauitatem adepta adigit partis ubi eſt facultatem ad ſeſe expellendam in ignobiliorem,atque ab ea adhuc in aliam, donec in extremam delapſa, atque ibi conſiſtere non ualens ut pote ab eadem parte agitaret propulſa, retro iterum uertitur,ſicque contactas partes contaminans malignam qualitatem per partem & poſt partem toti corpori & conſequenter cordi , ſtomaco atque cerebro communicat: quod ſane Critoni noſtro eueniſſe non eſt, dubitandũ in cuius corpore cũ diu genita fuiſſet teterrima & exitialis materia, illaque ad pedes eſſet de mandata , eos primum vehementer corrupit,ut obſtenderunt,Phlyctenae nigrae ibi natae:quae corruptio ob ſuam magnitudinem uniuerſo corpori praecipuiſque uiſceribus communicata non modo ſaeuiſſimum dolorem , uerum etiam alia praua ſymptomata inducit : & inter coetera cor.oſ. uentriculi atque cerebrum magnopere uiolauit, ut iure merito tum horror, tum anxietas illatum delirium ſuperuenerit , quod potius noctu factum.

ctum, quoniam ea pars vt omnium apedem remotiſſima tardius etiam laedi debuit: & quoniam noctu corpora ſunt compactiora, atque adſtrictiora ſumma ratione fit, ut uitia interna euadant tunc atrociora, ac uapores coacti maiori impetu in ſuperiores partes pellantur. Cur autem dolor incoeperit a maiore digito pedis fuit, quia tabus ille teter & uenenatus a cunctis aliis partibus in ipſum tanquã remotiſſimam omnium & coeteris capaciorem atque ampliorem depulſus eſt; quod etiam de puero epilectico a Galeno tertio de locis aff. 7. & li. de uti. reſp. commemorato affirmare licet, etenim quod ſerunt de Phyrrho aut falſum eſt, aut arcanam & humanis ingeniis ignotam rationem habuit. Cur ſimiliter poſt horrorem non ſecutus ſit ingens aeſtus, ut ſolet, fuit, quia ſtatim auenenata materia calor natiuus hebetatus atque ueluti ſtrangulatus haud potuit magno impetu ſurgere aduerſus materiam laedentem, & propterea neque facere rigorem, neque calorem illum, qui ex concuſſione rigoris & ingenti lucta coloris natiui aduerſus humorem laedentẽ ſubſequi conſueuit. Neque uero deſunt exempla quibus mala pollicis pedis uim ingentem ad perdendum habere docetur ut in Harpali uidere filio videre eſt quarto & ſeptimo Epid. lib. qui captus eſt diro illo opiſthotono ex pollicis pedis plaga & luxatione; ſicut & Ariſtoni in ſeptimo Epid. relato ex eiuſdem digiti vulnere gangraena & ex gangraena mors eſt ſubſecuta; Etenim conſtitutio pedis ſi diligenter aduertatur plane tot oſſibus neruis aliisque partibus ſenſibilibus conſtat, ut ſicut ob hoc dicit Hippocrates lib. de affec. eos diriſſimis cruciatibus torqueri, ſic inde uériſimile ſit lethiferas labes toti communicari. Ad ſecundum dicendum eſt materias quidem corpulentas opus habere tempore, ut per uniuerſum corpus diſcurrentes ab imis ad ſumma ferantur, at qui uapores, & aureae nudaeque qualitates ut optime diſcurrit Gale. tertio de loc. aff. 7. ocyſſime tranſcurrunt non minus propria natura, quam vi ſumma, cunctarum partium, quaſi communi conſenſu in illud incumbentium, vt eiuſmodi inimicum materiam a ſeſe lõge lateque depellant; ſicut enim uidemus animalem facultatem momento minuſque ictu oculi, a cerebro in in uniuerſum corpus, atque etiam in remotiſſimas partes diffundi inſtar lucis, haud ſecus cõtingit ut aura uel aliqua alia foeda qualitas a digito pedis poſſit citiſſime in totum corpus propagari: exemplum prae coeteris huiuſmodi effectus eſſe nobis duo poſſunt cantharides, atque hydrargyrum quorum illae ſi pedibus apponantur, exiguo tempore uim ſuam in ueſicam mittentes eam ſauciant, atque urinam cruentam reddunt; hoc uero ſtatim in caput & os, de ſe uapores mittit qui auro in ore retento adhærentes, illud manifeſte dealbant, quaſi argumentum certiſſimum ſit ipſummet argentum uiuum ſua tenuitate, atque ſpiritali quadam natura celociſſime per uniuerſum corpus ferri: Neque uero dubitandum. Quia ſi initio, uel praeciſa uel ligata, uel amputata fuiſſet, ea pars, malum aut deſijſſet aut multo minus euaſiſſet, quemadmodum contingit, ubi digitus ab aſpide, alioue animali uenenato commor

A ſus ad uitam tuendam, uel arctiſſime ligatur, uel praeciditur, ſic etiam dicebat Lucilius apud Nonium, ne gangraena digiti penetret in trachium praecidi debere. Ad tertium iam reſponſum eſt ea ſymptomata eſſe ſecuta, quod uiſſera praecipua a laethaliſſimo ſucco, & uapore ſint ualde offenſa eorum temperamenta, a quibus actiones integrae prodeunt penitus corrupta. Tot de priore parte. Sequitur ſecunda, ſcilicet, SECVNDA DIES in qua ſymptomata, quae apparuerunt multa fuere, & horrenda ualde, nam primo apparuit tumor ſubrubor

B in toto dextero pede, & circa talum, necnon cum tentione phlyctenae nigrae febris acuta, graue delirium, ab aluo deiectiones ſincerae, bilioſae multae, atque ſecundo die a morbi initio periit. Si enim cuncta, quae ſecundo die euenerunt, expendantur, indicant non modo partem ipſam eſſe magnopere affectam, uerum etiam prauitatem, atq; uenenum per vniuerſum corpus ita eſſe diffuſũ, ut nulla pars nõ uiolata permanſerint, praeſertim vero cerebrũ;

C certe haud quaquã ita cito potuiſſet extingui, niſi & malignitas materiae ingens fuiſſet, & membra principalia ualde laeſa. Factus fuit tremor ex puro dolore, qui propter magnitudinem tantam attraxit materiae uenenoſae colluuiem, ut cum eam continere digitus haud poſſet, eleuatus ſit in tumorem qui ad talum uſque peruenit, ſequi erat durus, non tantum propter materiae copiam, quantum propter flatum; & iure dicit Hippocrates illum fuiſſe ſubrubeum, non autem rubeũ, quod a ſanguine deterrimo fieret; aderant etiam puſtulae nigrae, quas

D Galenus ſecundo prognoſt. capite de Empiem. commemorat inter ſigna lethaliſſima, & dicit ea eſſe quaſdam maculas cruſtoſas factas ex humore prauo, & acri, ut quandoque uidemus in cruribus; ubi autem puſtulae eſſent Galenus loquitur tanquam eae circa pedem, & talum apparuerint tantum: at id non expreſſe dicit Hippocrates imo poſſumus etiã ſuſpicari apparuiſſe in toto corpore, quemadmodũ ſaepe numero accidere uidemus in peſtilentibus fe-

E bribus, quod ſi dicere uelimus eas fuiſſe tantum in pede, neceſſe eſt fateamur illum tumorem fuiſse gramgraenam. Iam uero furor factus eſt, quia uapores teterrimi in cerebrum ſublati non modo temperamentum ipſius euerterunt, uerum etiam membranas mordentes dilacerabant. Cur autem alui fluxus, qui ob ardorem ingentem factus eſt, non contulerit aduerſus id quod ſcribit Hippocrates in aphoriſmo. quod ſuperueniente diarrhaea mania curatur. dicendum eſt hoc factum eſse propter

F materia prauae copiam, quae non poterat tota per aluum educi. Conqueritur quaſi Galenus quod Hippocrates magna utilitate nos priuarit tacens modũ interitus. Verumtamen ſi uerum eſt quod ipſe dicit nempe celeritatem mortis ſignum fuiſſe multitudinis deterrimae materiae, ſuſpicari poſſumus, non per tabeſcentiam, neque per ſuffucationem, neque minus per conuulſiones ut putarunt alii qui ſed potius κατὰ σβέσιν. i. per extinctionem obiiſſe, etſi enim proprie σβέσις ſeu caloris extinctio fiat a contrario, quod eſt frigidum, attamen aequè ac frigidum, niſi etiam plus, uenenum ipſi contrariari

certa

certa docent experimenta. Iam uero occaſio extinctionis fuit illa pedis ingens inflammatio, quae ſtatim tranſiit in gangraenam, hoc eſt illius partis mortificationem, & inſignem putredinem, cuius malas qualitas cordi communicata eius calorem ueluti iugulauit, unde mors ſequuta eſt; alioquin quomodo potuiſſet, uſque adeo immane uenenum eſſe, in extremo pede, quod tam celerem attuliſſet necem; & ante mortem immane illud delirium, quod certe indicabat a putri, & peſtifero uapore, uel humore cerebri temperamentum euerti, atque illius ſubſtantiam ueluti dilacerari; ſic enim puto cum Cael. Aurel. & phreneticos & maniacos accerbiſſimis ſecundum cerebrum doloribus torqueri: neq; uero mirari debemus ante mortem tot mala ſucceſſiſſe nempe tumorem magnum, & prauum, pedis maculas nigras maniam, foedum alui profluuium, & acutiorem febrem, quoniam cor quantum poteſt ob uirtutis robur ſeſe tuetur, ac humores prauos a ſeſe ad alias partes repellit, ut etiam dicit Ariſto. tertio de partibus animalium. cap. quarto. unde neceſſe eſt alias partes ante ipſam offendi, alioquin ipſum uiolentiam paſſum ſtatim concidit, Galenus ſecundo de diff. reſp. decimo nonnulla dicit examine digna de hoc caſu; illud primum eſt Critonem inopinatiſſimè mortuum eſſe: aliud ipſum Hippocrates ſymptomatum immanitate perterrefactum non potuiſſe obſeruare reſpirationem, cum ſubito perierit, & furioſus euaſerit: eiuſmodi aegros medici longè fugiunt, uel potius non dignatum eſſe mentionem facere propter inopinatum tot ſymptomatum concurſum. Sed pace Gal. non poſſum credere Hipp. in cognoſcendis, & praeuidēdis morbis ſolertiſſimum haud ſtatim cognouiſſe mortem cito futuram. Deinde quod nō obſeruauerit reſpirationem, uel furoris timore, uel alio diſtractus a concurſu tot prauorum ſymptomatum minimè, puto, tum quia non apparet adeo furioſum fuiſſe praeſertim prima die ac tam breui tempore, tum quia etiam furioſos arte, & induſtria uideāt, atque contrectent Medici. Vnde potius dicerem non fuiſſe ſibi mutatam reſpirationem ob affectum cordis ut Galenus ipſe docet contingere in peſtiferis depulſu. tertio de praeſ. expulſ. cap. quarto, & quinto. Modo uideamus, quae curatio potuerit adhiberi. Victum tenuiſſimum, ſeu purum ptiſſanae cremorem, aut lac ſeminum melonum, uel quippiam ſimile cum aquae potu conueniſſe nemo non uidet; in reliquis ſtatim iniiciendus fuiſſet clyſter mediocris: & a clyſtere, de ſectione uenae cogitandum: cuius cum mentionem non fecerit Hippocrates, quaerens rationem Galenus dixit nō ſecuiſſe uenam, quoniam tardè vocatus eſt; uerum haec defenſio mihi non placet, quoniam in morbo qui tantum biduum durauit quomodo potuit tardo eſſe uocatus? praeterea tarditas uocationis nō poterat excuſſare quoniam ſicuti Anaxioni pleuritico octaua de uocatus; nihilominus ſecuit uenam exiſtente morbo magno, & uiribus ualentibus; ſic ſecunda die uocatus ad Critonem acutiſſimo & maximo morbo laborantem, necdum uiribus debilitatis cur non debuit mittere ſanguinem? Itaque multo ſatius eſt dicere, ſecuiſse quidem uenam Hippocrates, at ſiluiſſe, quoniam manifeſtum erat id auxilium non fuiſſe praetermittendum; qua ratione plerumque in hiſce hiſtoriis huius auxilij non facit mentionem, non quia illud nō adminiſtrauerit, eſſet enim praeter omnem rationem; ſed quia tanquam rem manifeſtam narrare omiſit, quod ſi interdum meminit eſt quando aliquid rari, uel quoad adminiſtrandi rationem, uel quoad effectum inde ſecutum habuit. Vtrum autem praeſtitiſſet digitum illum amputare dubitari certè potuiſſet; uerum id minime agendum fuiſſe ea ratione adducor; quod principium, & ſedes mali non erat tantum in eo pede, quin prius fuerit in penitioribus corporis partibus; ex quo non deueniebatur ad occaſionis initium; ut mandat Hippocrates ſecundo Epid. quod ſi in uenenatis id facimus; ſumma cum ratione fit; quoniam, ſcilicet ibi eſt occaſio; & occaſionis mali initium; quando, ſcilicet aliqua pars a uenenato animali commorſa, aut uenenato telo ſauciata eſt; potuiſſe facta gangraena, partem totam gangraenatam abſcindi, quemadmodum quotidie fit, & lucilius quoque dixit apud Nonium, & Galenus tertio de loc. eff. narrat fuiſſe nonnullos ruſticos, qui cum commorſi eſſent, ab aſpidibus, & uiperis ſtatim ſponte abſciſerunt partes commorſas, & curati ſunt. Atqui nihilominus interiiſſet uitio exiſtente intus, & a principio, & poſt etiam a pede communicato. Ego certe partem illam ſcarificaſſem, theriacam adhibuiſſem extrinſecus, & pedi, & cordi; bezoartica poſtmodum non dimiſiſſem; neque capiti oxyrodina adhibere ceſſaſsem: ſed omnino neceſse erat in tanta pernicie occumberet; & propterea melius erat ſtatim praedicere periculum; quod ſane feciſse Hippocrates in Arte prognoſticandi admirandum non dubito, licet Galenus ſecundo de differentia reſpondeo uoluerit ſibi hanc mortem fuiſse inopinatiſſimam.

HISTORIA DECIMA.

CLAZOMENIVM, qui decumbebat apud Phrynichidae puteum febris magna corripuit; dolebat autem capite, collo, lumbis ab initio; ſtatim autem cruditas; ſomni non erant; febris acuta cepit: hypochondrium eleuatum eſt cum tumore: non valde contenſio: lingua ſicca. QVARTA ad noctem delirauit: QVINTA laborioſe, & omnia exacerbata ſunt, ſed circa VNDECIMAM nonnihil remiſſerunt:

ab aluo

ab aluo autem a principio, & atqui ad DECIMAMQVARTAM tenuia multa aquei coloris exierunt: commode res circa deiectionem tranſigebant. Deinceps aluus compreſſa eſt; vrinae per totum tenues quidem; at boni coloris; & multum habebant enaeorema diſperſum:non ſubſidebant. Circa uero DECIMAM SEXTAM minxit paulo craſſiora: habuerunt paruam ſubſidentiam; leuarunt aliquantulum, intelligebat magis: at DECIMASEPTIMA rurſum tenues: prope autem ambas aures facta eſt eleuatio cum dolore ſomni minime aderant, delirabat: circa verocrura doloroſe habebat. VIGESIMA ſine febre iudicatus eſt: non ſudauit. omnia intelligebat. Circa vero VIGESIMAMSEPTIMAM. coxae dolor dexterae fortiter; cito ceſſauit:at tumores circa aures, neque ſubſtiterunt, neque ſuppurarunt, at dolebat circa vero TRIGESIMAMPRIMAM fluxus alui multis, aquoſis, cum dyſentericis:vrinas craſſas minxit, ſubſtiterunt quae circa aures:ſed circa QVADRAGESIMAM ſecundum oculum dexterum doluit, obſcurius cernebat:conſtitit.

CLAZOMENIVM, qui decumbebat. Galenus putat hunc aegrum eſse exemplum duarum rerum, nempe quanti referat urinarum ſpeculatio ad ferendum iudicium aegritudinum; nec non ſtabilitatis illius dogmatis, quod ſaepe nos docuit Hippocrates, ſcilicet & criſes, & mutationes morborum fieri in diebus decretoriis: Atqui alia ſunt etiam in praſenti hiſtoria, quae non minus digna ſunt, ut propter ipſa Hippocrates eam nobis ſcriptam reliquerit, ut pedetentim uidebitur. Sunt qui putant hunc fuiſse illum Hermippum Clazomenium, de quo loquebatur Hippocrates quando theoriam uniuerſalem tradens eorum, quae contingebant in ea conſtitutione circa parotidas: exemplum attulit Hermippi Clazomenii: ego uero & ſi non penitus inficias eam illum ipſum fuiſſe; tamen eſt etiam aliquid, quod uidetur diſſuadere; nempe habitationis ipſius appoſitione, quam forſan quiſpiam ſuſpicabitur ob id eſſe additam, ut diſtinguere tur a Clazomenio ſupra memorato; niſi dicimus habitationis eius meminiſſe; ut oſtenderet ipſum ob putei uiciniam potuiſſe in bibendo delinquere: quod teſtari quoque poſſunt, quae ſibi euenerunt prioribus illis diebus, nimirum uſque ad decimamquartam hypocondriorum tumor, atque deiectiones, multae tenues, aquoſae. Sed ſiue fuerit Hermippus; ſiue quiſpiam alter haud multum refert cognoſcere, quemadmodum, quae urbs fuerit patria illius: nam Strabo.lib.ſecundo ſcribit Clazomenem quoque fuiſſe inſulam; quae tempore Hippocrates erat peninſula, Abderae finitima; imo (ut ait Solinus) interdum Abderae, quod eſſet a Clazomeniis amplificata, eorum nomine eſt uocata. Ex hac ciuitate ortus eſt Anaxagoras Philoſophus, & Ariſt. tertio pol. 26. mentionem facit ſatyri cuiuſdam Clazomenii maledicentiſſimi, & contumelioſi; & apud Aelianũ ſecundo, Var.cap.decimoquinto ſcribitur de quodam Clazomenio faſtuoſo; qui ſpartam accedens Ephororum ſedem fuligine tinxit; adeo ut facile comprehendatur eam gentem haudquaquam bo-

A norum morum fuiſſe. Hunc uero è ſua patria in Thaſum ueniſſe non admodum a Clazomene diſtantem, ibique habitaſſe ueriſimile eſt, & quamquam eſſet alienigena; haud effugere potuit; quin & ipſe morbum illius conſtitutionis ſenſerit; tanti ualet morbidus aer ad aſſicienda quaecunq; corpora, Cuius aetatis fuerit non conſtat, coniicere tamẽ licet, iam uel ſenem, uel prope ſenium fuiſſe, cum ſtet Hippocratis ſententia ſecundo progn. tumores aurium in iuuenibus frequenter; in ſenioribus rarò

B ſuppurari, ut contingit huic Clazomenio; quamquam hoc illius conſtitutionis peculiare fuit:ut retro indicatum eſt ab Hippocrate. Caput ei a natura fuiſſe debile, & male affectum ex eo colligi poteſt; quod ipſum uideretur praecipua mali ſedes; dicebat enim Hippocrates in aphor. quod qui ante morbum habent aliquam partem imbecillam iis in morbo fit ea pars mali ſedes. Incipiam autem paulo accuratius uidere, & examinare, quae ſigillatim contigerunt huic aegro. Et quia ſummatim tantum,

C quae ante quartam apparuerunt, proponit Hippocrates, facile fieri potuit, ut non ſtatim fuerit accitus A principio igitur hoc eſt.

PRIMA DIE febris Clazomenium corripuit τὸ πῦρ. ideſt febris magna, cui ex ſymptomatibus fuerint copulati dolores capitis, colli, lumberum; paulo poſt ſurditas, uigiliae, febris acuta eum coeperunt, necnon hypochondrii tumor cum exigua tenſione, & lingua arida, atque haec omnia contigerũt ante quartam diem. Quod pertinet ad febris ideam

D fuiſſe ſtatim putridam non eſt dubitandum; utrum contiuua primis tribus diebus fuerit dubitari certè poteſt:cum enim dicat primo coepiſſe eum febrem: & poſt iterum dicat coepiſse eum febrem acutam uidetur innuere fuiſse duas febres, ideſt duos motus diuerſos: eſt autem ſententia Ariſt. ubique ſemper inter duos motus diuerſos intercedere mediam quietem:unde interpollatam extitiſse uidetur hac ratione colligi poſse. Verumtamen ex alia parte non adfuit horror, neque refrigeratio, quibus diſcernuntur ab interpollatis continuae febres; & propte

rea

rea magis mihi placet fuiſſe quidem febrem continuam, ſed ſecunda atque etiam tertia die acutiorē; eſse redditam: putredinis uero focum habuiſse in hypochondriis, atque etiam in ipſo capite; quod ante debile extitiſse ſuppoſuimus ſymptomata illius grauia docuerunt; etenim dolor capitis, colli, ſurditas, atque vigiliae haud aliunde potuerunt ita ſubito & impetuoſe proficiſci, quam a materia, morbifica in cerebro putreſcente; ſimulque & membranas, & neruos laedente, nec non aurium ſiue meatus, ſiue aerem implantatum uiolare: nam qui fiunt dolores, & affectus in capite per conſenſum id habent; ut non ſint perpetuum, neque continui, quemadmodum lucullenter docet Galenus primo de loc. aff. at in Glazomenio non ſolum fuere continui, verumetiam in dies magis acerbiores uſque ad vndecimam euaſere; & quod grauius apparet, alui fluor, qui debebat prodeſse ſi fuiſset per conſenſum, nec abſtulit ea ſymptomata, nec leniuit. Similiter fuiſse alium putredinis, & conſequenter febris in hypochondriis focum ſignificarunt tumor illorum, & eleuatio, lumborum dolor, atque arida lingua: quae tamen abſque ulla inflammatione fiebant: cum exigua eſset tenſio: nullusque dolor: ergo pituita & bilis in cauitatibus hypochondriorum maioribus, atque adeo in ipſis uenis putreſcebant: unde incendium uenae illi magnae, quae dorſum intus perreptat communicatum, forſanque ibidem facta putefactio doloribus circa lumbos occaſionem manifeſtam attulerunt; quemadmodum etiam uapores feruidi ad os inde perlati linguam ſiccam reddebant.

QVARTA DIE IN NOCTE DELIRAVIT. Cur dilatum ſit delirium in quartam ef fecit tum ius ipſius diei, tum ſurditas, nam capti ſenſibus, vel ſenſu aliquo externo difficilius delirio tentatur, aut ſaltem apparet.

QVINTA LABORIOSE. Vult dicere Hippocrates a quarta quae eſt decretoria, uſque ad ſecundam non modo increuiſse ipſa ſymptomata magisque laborioſa, atque grauia euaſiſse, uerumetiam delirium ſuperueniſse: & certe mirum fuiſset, niſi deliraſset hic homo; quoniam cum focus putredinis eſset in capite, atque etiam continuo ab hypochondriis tetri & graues uapores illi ſuggerentur, quid poterat aliud magis formidari: quam tandem uniuerſo cerebri temperamento corrupto eius praecipuas, ethegemonicas operationes uiolari, & conſequenter non remittente ſeſe febre totius corporis ſtatum magis euerti, proptereaque laborem maiorem ſequi.

CIRCA VNDECIMAM. Circa vndecimā nonnihil malum placatum eſt, etiam ſi a principio vſque ad decimamquartam uenter eiecerit multa tenuia; aequei coloris, omnia tamen exibant cum bona tolerantia. Quod enim hoc tempore factum ſit initium alicuius ad melius mutationis, iure contigit, quia impar ac indicatoria dies erat; & quia licet fluxus uentris fuerit ſymptomaticus; nihilominus, quia bene ferebat aeger, tamen diuturnitate cō tulit; praecipuè cum a cauſſa externa forte originem habuiſſet ut dixi, ſcilicet & importuno aquae potu, a quo refrigeratus uentriculus, & inteſtina crudos multos & aqueos ſuccos produxere; qui donec durarunt per aluum ſunt effuſi; poſt DECIMAMQVARTAM, iis iam cum tolerantia euacuatis aluus ſuppreſſa eſt, & quod indicatum fuerat ab xj. coeperunt clariora coctionis apparere ſigna quandoquidem urinae & ſi tenues ex toto eſſent, bonum tamen colorem nactae ſunt; a cuius bona mutatione dicebat Gal. primo de cri. c. 12. inchoare coctionem; & cum bono colore habuerunt quoque ſuſpenſum multum, & diuulſum a quo ſignificabatur adhuc crudos adeſſe humores, qui flatu pleni ſuſpenſum copioſum, & diuulſum producerent, non habebant tamen ſubſidentiam.

CIRCA DECIMAMSEXTAM. Circa decimamſextam maiora coctionis melioris argugumenta ſeſe obtulerunt ex urinis, quia factae ſunt craſſiuſculae quae prius erant tenues cum parua ſubſidentia, unde merito nonnihil leuatus aeger, magis, ad mentem rediit, nempe humoribus prauis partim conſumptis, partim caſtigatis, ſed cur factū ſit, ut DECIMASEPTIMA, iterum urinae tenues redierint ratio fuit quia materia erat etaerogenea, & copioſa. Vnde licet aliquae partes maturuiſſent, & fuiſſent diſſipatae, ſupererat tamen adhuc multa cruda tum in capite, tum in toto, quae putreſcere pergebat, atque inde factum eſt ut parotides doloroſae circa utraſque aures ſint factae, ſomni erepti cum delirio & dolore crurum. Etenim in capite putreſcentis humoris pars craſſior depulſe ad aurium emunctoria, ibique firmata tumorem fecit, cum enim laboraſſet initio ſurditate, eae partes factae debiliores facile ſuſcipiebant humores qui ob copiam locum, diſtendebant, & ob calorem putredinalem temperaturam partis uitiabant, ſicque iure dolor aderat, quemadmodum etiam eadem intemperie cerebri temperamentum euertente ſequebatur delirium; ſed quae fuit, ratio, vt debuerit etiam in cruribus fieri dolor? certe non alia potuit eſſe, niſi quia ille partes in febribus grauibus, & moleſtiis ualde iactantur. quo fit ut aptae reddantur ad ſuſcipiendum humores agitātes tum ob hoc, tum ob ſitim; quod autem fuerit tumorum genus circa aures, non uidetur dubitandum, ſiquidem fuerunt illi ipſi qui uocantur porotides, quarum, ut colligitur apud Galenus tertio de med. local. cap. 2. tres ſunt differentiae, aliae leues, aliae graues aliae moderatae, quae omnes diſcernuntur ex magnitudine doloris quamquam dicat omnes ex inflammationum genere eſse; puto autem Clazomenii parotidas fuiſse moderatas, ut indicauit euentus, dicebat Caſſius in probl. mediis a ueteribus fuiſse uocatas parotidas Dioſcuros quod ipſis apparentibus oſtendatur ſanitas ut trāquillitas promittitur a Caſtore, & Polluce ſyderibus. Atqui non id eſt perpetuum, imo uero nec plerumque uerum in madicina.

VIGESIMA DIE quae eſt terminus acutorum poſtremus, iudicatus fuit ſine febre non ſudauit, & omnia bene & recta mente intelligebat: ſed dubium eſt quomodo Hippocrates dicat hunc iudicatum eſſe uigeſima die, quoniam in decimaſeptima, quae eſt uigeſimae index potius mala, quā bona ſigna apparuerint, unde haud ullo pacto criſis expe-

expectanda erat uigeſima & ſi ad mentem redierit.
Huic reſponderi poteſt fuiſſe quidem iudicatum
ab adſtantibus, & forſan a medicis ſine febre, at nō
habuiſſe ueram iudicationem: hunc enim ſenſum
ipſa phraſis uidetur praebere; imo uero etiam ipſa
ratio, quia ut uidebitis nunquam habuit hic aeger
ullam bonam, & perfectam iudicationem, & hic lo-
quendi modus, ſcilicet ἀπυροσἐκρίθη. ideſt ſine febre
iudicatus eſt, alias inuenitur ab Hippocrate in eum,
quem dixi, ſenſum uſurpatus; & ſolet non raro con
tingere, ut aegro laeuato nonnihil, ſymptomatibus
remiſſis, eum eſſe ſine febre ab idiotis, uel etiam im
peritis medicis iudicetur, cum tamen ipſa ratio ſe-
cus perſuadeat. Et quòd nulla facta ſit tunc iudica-
tio, ſed ſine febre iudicatus ſit uſque ad uigeſimam
ſeptimam oſtendere poſſent quae ipſa VIGESI-
MASEPTIMA apparuerunt, nempe dexterae
coxae uehemens dolor, qui celeriter ſedabatur; pa-
rotides, ita ut nec delerentur, nec ſuppurarentur,
ſed dolor perſeueraret; quod quidem ſignū erat na
turam haud dum uincere coepiſſe, & cauſſam dolo-
ris parotidum permanſiſse. Verum cur hic dolor ita
cito ſedatus eſt? & cur fiebat in dextera potius co-
xa? Fiebat in hac parte, quoniam iecur affectum
erat; ſiquidem ſupradixit hypochondrium intu-
muiſſe, hypochondrium autem ſingulariter prola-
tum alias dixi ſignificare Hippocrati dexterum.
Quod uero cito fiant & cito tollantur affectus;
oritur uel ex eo quod fiant a uaporibus: unde Auer.
tertio coll. ultimo. probat ea ratione fieri Epilepſiā
a flatu, quia cito fit, & cito ſoluitur; uel ex eo quod
ab humoribus praeuacuum aliquod repente haben
tibus oriantur, ut dicit Galenus tertio de loc. aff. ca.
ſeptimo, & ſecundo de ſympt. cauſ. ultimo. Iam ve-
ro hic dolor potius a flatibus fiebat, quia cito ſeda-
tus eſt. Quia autem quiſpiam fortaſse ſuſpicari po-
terat hūc dolorem petuiſse confere ad parotidas, ea
propter occurrēs huic falſae ſuſpicioni dixit, quod
tametſi dolor laeuatus ſit, tamen permanſerunt pa-
rotides, & non ſuppurabantur; erant primo cum do
lore, quia materia erat acris, & mordax: nō ſubſide-
bant propter illius craſſitidem; non ſuppurabatur,
eo quod materia eſset frigida: & aeger forſan in
aetate ſenili; ſcribit enim Hippocrates tertio pro-
gnoſt. non longe a fine parotidas in iuuenibus qui-
dem ſuppurari; id ſenibus uero raro admodum.

CIRCA TRIGESIMAMPRIMAM.
alui fluor excrementorum multorum cum dyſente
ricis factus eſt; ſimulque & urinas craſsas reddidit,
& parotides ſubſiderunt. Quod fluxu aquoſo, & dy
ſenterico facto parotides deſierint, uidetur rationi,
& Hippocratis dogmatibus conſentaneum, rationi
facta, ſcilicet translatione materiae a capite ad infe-
riora, quae translatio probari ſemper ſolet Hippo-
crati quoniam is quarto aphor. 60. ſcribit, quibus
in febribus aures obſurduerint iis ſanguinem ex na
ribus fluentem, aut aluum turbatam morbum ſol-
uere; ex quo loco apparet optimam eſſe, & conſue-
tam communicationem; & tranſmutationem huiuſ
modi; ſicut etiam è conuerſo accidere conſueuit, ut
alui fluxu deſinente circa aures abſceſſus ſuborian
ur; quemadmodum Hippocrates teſtatur circa fi-

A nem Coacorum. Sed hoc in loco dubitatio oritur,
quomodo potuerit hic aeger ſeruari, quoniam in
iiſdem Coac. ſcriptum eſt ab Hippocrate doloroſas
parotidas eſſe pernicioſas; praeterea dicit ibidem
in longis morbis parotidas quae non ſuppurantur
eſſe exitioſas; aut ſaltem recidiuas innuere, quod li-
bro de iudicat. ſimiliter proditum reperitur. Niſi di
camus parotidas eſſe ſecutas poſt ſurditatem, quae
facta eſt initio, iam ex ſurditate leuiter fieri paroti-
das: & ob id minus malas eſſe in Coac. habetur. Vel
B dicere poſſumus parotidas non ſuppurantes eſſe
tunc malas, cum alui fluxus non ſequitur quam-
quam etiam cum alui fluxu in febribus prauis ſae-
pe uidemus interitum affere. Coeterum in Clazo-
menio propterea partides cum alui fluxu non at-
tulerunt mortem; quoniam urina, quae fuit ante
quadrageſimā craſſa indicauit coctionem, quaſi in
ipſa perſeuerarit bonus color cum pauca ſubſiden-
tia, & duntaxat tenuitas ſit in craſſitiem commuta-
ta, propterea que parotides deletae uiſae ſint.

C QVADRAGESIMA DIE. in qua dice-
bat Hippocrates acutos ex decidentia finiri, factum
eſt ut oculi dexteri dolor, & uiſio eius hebetio facti
ſint, & ratio fuit, quia delituerunt parotides ſine
ſuppuratione; etſi enim probabile ſit materiam,
quae in iis poſt aures abſceſſibus continebatur, fuiſ
ſe maiori ex parte diſſipatam, diuturnitate, atque
fluxu aluo antecedente translata; tamen ueriſimile
eſt, quoque portionem aliquam receſſiſſe ad ocu-
lum dexterum; ibique & uiſorios ſpiritus, & humo-
D rem albugineum confudiſſe, ſicque uiſionem eſſe
labefactatā: cur autem potius ad dexterum, quam
ad ſiniſtrum oculum decubuerit humor, qui ad am
bas aures collectus fuerat, complures efficere cauſ-
ſae potuerunt: una quia iecur adhuc caloris febrilis
fomitem aliquem conſeruaret; cum enim dixerit
Hippocrates huic ante quartam intumuiſſe hypo-
chondrium, pro hypochondrio ſimpliciter prolato
accipi debere dexterum; & cōſequenter; iecur alias
monſtrauimus. Altera cauſa potuit eſſe decubitus;
E etenim ut Ariſt. docuit ſexta probl. ultimo ſitus le-
ctorum ueterum ita erat ut dum in parte ſiniſtra cu
babant haberēt lucem aduerſam oculis; dum aūt in
dextrum haberet aduerſam; quaſi ſemper dormirēt
ſupra dexteram partem; unde fiebat ut oculus dex
ter multo facilius incaleſceret atque ad recipien-
das fluuiones redderetur aptior. Et ſi enim partes
dexterae alioqui in agendo ſint ualentiores, in ocu
lis tamen inquit Ariſt. 31. probl. 12. & 13. hoc non
eſt uſu compertum, nec ratione, cum ſenſus opera-
F tio fiet patiendo, ad quam paſſionem ſunt magis na
tae dexteris ſiniſtrae partes. Addit poſtremo loco
Hippocrates hoc uerbum, κατέστη, quod omnes ferè
interpretantur, quaſi uoluerit Hippocrates dicere,
ægrum rediiſſe ad ſuum ſtatum: hoc eſt factum eſſe
ſanum; imo hanc ſententiam uidetur Galenus ſecu-
tus, qui dicit quadrageſimo die factam perfectam
morbi diſceſſionem. Ego uero hac dere plurimum
dubito; primum, quia haec uox κατέστη non id ſigni-
ficat, ſed ſubſidere, uel dexiſtere, ut paulo ſupra uo
lens ſignificare parotidas euanuiſſe, & ſubſediſſe
uſus eſt eadem uoce κατέστη, cum autem Hipp. uult
ſignifi-

ſignificare ſolutionem perfectam morbi ſolet dice-
re τελέως ἐκρίθη i. perfecte iudicatus eſt, & ſimilibus
uocibus vti. Verum quod magis eſt, ſi omnia quae
praeterierunt, ante quadraginta conſideremus,
nulla fuerunt, quae pollicerentur criſim perfectam
quadraginta die futuram, licet namque urina fa-
cta eſſet craſſior, non habuit tamen niſi paucum ſe-
dimentum; excrementa alui poſterioribus diebus
fuerunt, aquoſa, & dyſenterica, parotides delitue-
runt ſine ſuppuratione, quod nunquam bonum
ſolet eſſe; & propterea oculi dexteri affectus eſt ſe-
cutus. Quomodo igitur ſtatim potuit abſque ſignis
factam eſſe ut dicit Galenus perfectam morbi ſolu-
tionem, cum ſit Hippocratis ſententia ſecundo E-
pid. paſſim confirmata, quae diſparet ſine ſigno
eſſe infida? Quare dicerem uerbum illud ſignificare
tantum oculi affectum conſtitiſſe, nec ultra tunc
progreſſum; quis autem fuerit finis aegritudinis,
non ſignificaſſe nobis Hippocrates quod cura de-
ceſſerit, priuſquam bene, uel male finiretur morbus
ſaepe hoc contingit, ut ubi morbi minores fiunt, diu
que protrahuntur ipſi medici eos aſtantibus re-
linquant, atque etiam ipſimet aegri taedio aegritu-
dinis, & remediorum affecti ſeſe deſeri non modo
permittunt, uerum etiam percupiant: poteſt etiam
fieri ut haec hiſtoria ſit manca. Veruntamen haud
nego, quin potuerit Clazomenius tandem ſeruari
poſtquam mitiori factus fuerat morbus; nam Hip-
pocrates in Coac. dicit parotidas ſubſequentes ſur-
ditatem ſolere eſſe ſalutares, cuiuſmodi fuere Clazo
menii: praeterea Caſſ. in probl. & Galenus in in-
trod. ſcribunt ueteres ſolere appellare parotidas Ca
ſtorem, & Pollucem: ſicuti enim quando nauiganti-
bus iſta duo Aſtra apparent, ſignificant ſerenitatem
futuram; pari pacto parotides quando apparent
idem ſignificant; ſed quod quadraginta die id fa-
ctum eſſe ab Hippocrate fuerit ſignificatum plane
nego. Reliquum eſt de curatione aliquid dicam,
tum ipſius affectus, tum etiam ſymptomatum, quae
cum haberent rationem morborum, uidentur & ip-
ſa aliquam curationem poſtulaſſe. Quod pertinet
ad effectum, certum eſt laboraſſe febre, atque ea a
principio ſatis acuta, quocirca ipſius ratione indica
batur refrigerandum, humectandum, ipſique putre
dini occurrendum, quibus ſcopis ſatisfaciendum
erat primum uictu refrigerante, & humectante, eo-
que tenui, quod prioribus diebus, & febris, & ſym
ptomata non fuerint contemnenda, ptiſſana, lac
amygd. uel ſem. melonum, aut recentium, aut aqua
maceratarum conueniebant cum aquae ſimilicis vel
hordeaceę potu. aut ſimplicis, aut luleb. roſ: uel oxy
ſacchara aut granatorum ſucco commixtae De ſan-
guinis miſſione certum eſt, & morbi magnitudi-
nem, quae ſtatim innotuit, & uires robuſtas, quas
ad fuiſſe nil negat, eam poſtulaſſe, atque etiam co-
pioſam; at obſtabat fluxus alui, & copioſa crudo-
rum humorum, qua praeſente negat Galenus quar
to de tuen. val. quarto & libro de currat. per ſang.
miſ. mittendum eſſe, itaque eo magis ſi febris adſit.
Dimiſſo igitur ſanguine debitis potionibus fuiſſet
ſtudēdum coctioni humorum, & refrigerationi oxa-
lyde, endiuia, lactuca, cichorio, ſoncho; agrimonio,
A & ſimilibus addito, vel oximel: uel acet. ſimpl. id po-
tiſſimum curando, ne potiones multum dulces exhi
berentur, & quia quarta die delirauit, & quinta om
nia ſunt exacerbata ni quid obſtitiſſet ad auerten-
dum a capite furentem materiam de ſanguine ab
haemorroidibus mittendo potuiſſet cogitari, uel
per cucurbitulas infra dorſum adhibitas; quo tēpo-
re etiam ad delirium cōpeſcendum lauacra refrige-
rantia, & oxyrhodina capite deraſo adhiberi iuſſiſ-
ſem, ſicque perrexiſſem. De medicamento purgato-
B rio certe cogitandum fuiſſet decimaſexta propter
multas cauſſas: prima quoniam cum aluus eſſet ſpō
te commota cum optima tolerantia, & ſtatim fluor
deſiiſſet, ſignum erat non eſſe integre a natura eua
cuatam materiam; proptereaque arte ſupplendum
eſſe, ſecunda quia apparebat aliqua coctio in urina,
cuius, ſ. mutatus erat color cum ſuſpenſo copioſo, &
diuulſo, & aliqua ſubſidentia, tercia quia cū deliriū
apparuiſſet quarta die timendū erat ne rediret; quē
admodum uere rediit poſt decimamſextam, & for-
C ſan ſi Glazomenius euacuatus fuiſſet hoc tempore,
materia qnae repebat ad caput, ibique putreſcebat
euacuata, haudquaquā decimaſexta iterum urinae
attenuatae eſſent, neque forſan ſucceſſiſſet delirium
nec illae parotides, quae poſtmodū pluribus diebus
torſerūt; praeclare Hippocrates dicebat ſexto Epid.
tertio de Haemorr. loquens decubitus, qui aduenie
tes tollunt iam factos morbos, ſi antecedant, ab iiſ-
dem morbis uindicare. Medicamētum dandum fuiſ
ſet ad omnes humores purgandos, tam craſſos, quā
D ſubtiles; ut Agaricus, Elleborus niger; ſcamonium,
ſena, Rhabarbarū quorum aliqua veteribus certè in
cognita erāt; ſed iis nihilominus nobis uti licet ubi
uſus poſtulat. Et quia ex ſymptomatibus, quae ur-
gebant parotides potiorem partem obtinebant, il-
lis etiam curandis maxime ſtudendum erat. Gale-
nus tertio de med. loc. cap. ſecundo docet ut retro
dicebam tria eſſe parotidum genera, unum grauiſſi-
mum hoc eſt ualde doloroſum; & cum copioſo ma-
teriae affluxu, aliud leue, hoc eſt cum pauca, eaque
E benigna materia, & abſque dolore, uel admodum
exiguo: tertium uero medium; quod fit ex mediocri
materia, & cum pauco dolore. In nullo genere, neq;
Archigenes, neque ipſe Galenus repercuſſoriis uten
dum eſſe praecipiunt, niſi multo diſcuſſorio ali-
quid puſillum repercuſſorium immiſcere aliquan-
do placeret: ratio eſt, quoniam & ſi partis ſit tu-
mor inflammatorius; quia tamen eſt locus ualde
proximus cerebro, in quod periculum eſt, ne teter
& noxius humor uſu repercutientium repellatur,
F ab hoc ſcopo inflammationibus communi, ſcilicet
initio repellendi abſcedimus, & potius aut attrahi-
mus; aut ſi attractio dolorem faciat, relaxamus,
quo poſſit natura facilius in eam partem exonera-
re noxios humores, ut butyro, oleo amygd. dul.
pinguedine anſeris, ac ſimilibus. Iam uero cuius ge-
neris fuerint parotides noſtri Clazomenii coniicere
quadatenus licet ex ipſiuſmet Hipp. uerbis, qui
cum dicat factam fuiſſe eleuationem circa ambas au
res cum dolore, atque ſecutas eſſe uigilias, & deli-
rium plane ſignum eſt fuiſſe graues, aut ſaltem ex
iis, quas Galenus ſcribit loco citato fieri in febri-

bus acutis, & in quibus ſi humoris in fluxus ſit nimis impetuoſus; haud quaquam uult aut cucurbitula, aut medicamento attractorio ad iuuandum naturae conatum nos uti debere, ne febris dolor, uiriumque defectus augeantur; ſed mitigandum eſſe per cataplaſmatum maximè lenientium uſum; ut eſt frumenti farina, cum caricarum decocto, atque oleo. Itaque in praeſenti caſu ſtatim atque apparuiſſent parotides, erat butyro cum lana utendum, & malo creſcente, ac dolore debuiſſet cum ualidioribus, & dolorem ſedantibus magis pugnari; addi- A tis etiam mediocriter diſcutientibus, qualis panis tritus cum lacte, & oleo camomelino; quo dolore ceſſante erat ſuppuratio tentanda cum emplaſtro ex ſuccis diachilone a pharmacopolis uocato, uel ex altheae radice cocta, & colata cum pinguedine gallinae & paſſulis per colum tranſmiſſis, aliiſque ſimilibus. Suppuratione autem non ſuccedente ad diſcuſſionem, & diſſipationem fuiſſet deueniendum, & duritiem emolliendam, ut facta illitione prius ex oleo, ad plantaginem cum ſale uel ficum, B uel rumicis ſylueſtris radices cum vino coctas.

HISTORIA VNDECIMA.

DROMEADAE coniugem poſt filiam enixam, aliiſque omnibus factis ſecundum rationem in SECVNDA die exiſtentem rigor corripuit: febris acuta: coepit autem dolere. PRIMA die circa hypochondrium, anxioſa, horrida, inquieta, & ſequentibus, non dormiuit; ſpiratio rara, magna, ſtatim retracta SECVNDA. a qua riguit, ab aluo honeſte ſtercora prodierunt, vrinae craſſae, albae turbidae, quales fiunt ex ſubſidentiam habentibus, quando conturbantur ſepoſita multo tempore: non ſubſidebant: nocte non dormiuit. TERTIA circa meridiem ſuperriguit: febris acuta: vrinae ſimiles. hypochondrii dolor, anxioſa, noctem difficiliter, non dormiuit, ſudauit per totam; ſubfrigida; celeriter autem denuo recaluit. QVARTA circa quidem hypochondria parum alleuiata eſt; capitis vero grauitas cum dolore, ſubſoporata eſt: deſtillarunt pauca a naribus: lingua valde ſicca, ſiticuloſa: urinae tenues oleoſae: parum dormiuit. QVINTA ſiticuloſa anxioſa, urinae ſimiles, ab aluo nihil: circa uero meridiem multa delirauit, & rurſum celeriter aliquantum reſipuit, cum ſurrexiſſet, ſubſoporata eſt refrigeratio modica; noctem dormiuit, delirauit. SEXTA mane ſuperriguit: uelociter autem incaluit, ſudauit per totum: extrema frigida delirauit: reſpiratio magna, rara. paulo poſt conuulſiones a capite inceperunt, & celeriter interiit.

DROMAEDIS VXOR. Dromaedes, cuius erat uxor propoſita nunc aegra, & de qua pauciſſima Galenus, fuiſſe curſorem, prout nomen denotat, atque mos eſt Hippocratis nempe ab aliqua facultate, atq; uitae exercitio aegros uocare facile puto, quamquam etiam fieri poteſt, ut ab excellentia currendi nomen hoc proprium ſit adeptus, quando aetate Hippocratis erant in uſu ludi illi, in quibus quicunque excellebant, ab illius excellentia uocabantur. Narrat Pauſan. libro ſexto, Stymphalium quendam Dromeum multarum victoriarum incurſu coronis clarum omnium primum carne ueſci cepiſſe, cum ante Athletae caſeo è fiſcellis alerentur, ſed haec nil ad rem; Hiſtoriam pedetentim examinanti non pauca vtilia, & grata ſeſe offerunt. Curſoris enim uxor in praedicta conſtitutione foemellam peperit, cui quae in partu neceſ- C ſaria ſunt licet omnia ſecundum rationem contigeret, & nihilominus ſecunda die a partu coepit aegrotare. Cur autem hoc contigerit non poſſumus imaginari aliud niſi, quod cum nulla cauſſa externa praeceſſerit corpus huius mulieris fuerit prauis, & crudis ſuccis repletum, ac forſan ſili puerperi a deſierint; ob idque ex partus agitatione cunctis conſueta facta ſit occaſio illis ſuccis putreſcendi, ſicque oborto rigore ſecuta ſit febris; ut ſemper conſueuit tempore antiquorum, quemadmodum alias D diximus. Sed mirum eſt ſtatim fuiſſe febrem acutã, atque prima die tot accidentia apparuiſſe; nempe uigilias reſpirationẽ raram, & magnã anxietatem, horrorem, dolorem & retractionẽ hypochõdriorũ. Niſi dicamus cõplures cauſſas potuiſſe concurrere ad malũ tã ſaeuũ ſtatim inducẽdũ, unã quia cũ eſſet curſoris uxor promiſcuè, & nõ bono uictu tũ alias, tum praegnationis tempore uſa multos crudos, &

prauos ſuccos congeſſerit: ſic enim dicebat Galenus ſecundo de alim.fac.cap. de cucum.ex eſu prauorũ eduliorum, paulatim cumulari ſuccos tetros, qui qualibet. uel minima oblata occaſione febres malignas pariunt. Aliam quia cum concepiſſet foemellam, & peperiſſet, non licuit ſibi ita conſumere congeſtos ſuccos, ut parientes maſculos foetus ob maiorem calorem magis ſuperuacaneum ſanguinem, & excrementa diſſipant, propter quod ſemper ſolet Hippocrates apponere cuius ſexus ſint foetus, ut ex eo liceat deinde comprehendere cuiuis medico multa ad cognoſcendos affectus ualdè conducentia, tertiam & poſtremam, quia & ſi prima die atque in ipſa parturitione omnium ſecundum rationem ſint ſecuta, ſuperãt tamen multa adhuc purgamenta, quae ſpacio quadraginta dierum in foeminis ſecundnm medicos ſolent conſumi & quae uerisſimile eſt hoc in caſu incendium, & putredinem contraxiſſe, ſicque febri, & aliis malis occaſionem praeſtitiſſe; Dico enim ſecundum Medicos, quoniã ſecundum Hebraeos in Deuteronomio menſtrua poſt partum durant ſeptem dies; purgamenta uero alia uſque ad 60. producuntur. Cur porro potiſſimũ accidentia facta ſint circa uentriculum, & hypochondrium, ſcilicet dexterum, fuit, quoniam iis in locis frequentiſſimè ſolent cumulari, & colligi illi ſucci, & excrementa, quae retinentur ex puerperiis, quoque ibi putredinem poſtmodum, & prauitatem nacta faſtidia, anxietates, horrores, atque dolores, & conſequenter vigilias producunt; Etenim ubi uentriculus uehementer aliqua re laeditur, certum eſt ſomuum illico adimi, mentem quoque obledi, ita ut poſtmodum ſequatur reſpiratio rara, & magna qualem eſſe errantis animi ſignum ſaepiſſimè monſtrauit Hippocrates primo progno. & docuit Galenus tum alias, tum maxime ſecundo de diff.reſp.decimo, & tertio libro, in pluribus capitibus qui libri ſunt ueluti commentaria, tum horum librorum, tum prognoſticorum. Coeterum uidere oportet, quid ſignificet ſpiritus reuulſus. Circa quod id prius eſt notandum aliquos contextus habere non (ſpiritus ſtatim reuulſus) ſed (hypochondrium ſtatim reuulſum) uerum quod legendum ſit, ſpiritus reuulſus, manifeſtè monſtrat Galenus ſecundo de diff.reſp.decimo, & tertio c.nono ubi declarat ſpiritum reuulſum eſſe illũ, quem alias dicit fieri dupla intro reuocatione; atque conuulſionem ſignificare ita ut ſpirirus magnus, & rarus, atque reuulſus delirium, & conuulſionem ſignificet, quae duo ſymptomata huic mulieri contigiſſe uidebitur; Vtrum autem in dextero hypochondrio fuerit tumor inſignis inflammntorius, uidetur Galenus ſtatuere loco citato non potuiſſe eſſe, alioquin ſuperaſſet delirium incipiens, & reſpirationem paruam, raramque effeciſſet, atque haec prima die contigerunt. SECVNDA autem DIE. multa quoque facta ſunt alia, quae priuſquam conſideremus opere precium eſt illud adnotare Hippocrates hinc enumerare dies nõ a partu, ſed ab initio febris; hoc eſt a rigore ſcilicet quia partus ex ſeſe non fuit principalis cauſſa uel occaſio morbi, ſed aptitudo ipſa corporis, & repletio ſimul, atque cacochymia. Ergo ſecunda die ab ea, qua coepit rigere ab aluo foecs καλως, ideſt honeſte reddidit. Vrinae fuerunt craſſae albae, turbidae, quales eſſe ſolent, ubi ex ſubſidentibus turbantur, ſeparatae per multum tempus non ſubſidebant, nocte non dormiuit. Circa quae ſunt nonnulla haud quaquam ſilentio praetereunda, & primum uidendum eſt, quae ſit cauſsa cur Hippocrates mentionem facit ſtercoris rectè exeuntis, nã hoc ſcire haud multum uidetur intereſse, ob quod neque ſemper illius meminit Hippocrates ſecundo cur urinas turbatas ita diligenter deſcribit. tertio propter quid haec mulier, cui partus ſecundum rationem ſucceſſerat ita cito delirare coeperit, deliraſſe autem colligitur ex ſpiritu magno, & raro. Ad prĩmum reſpondeo Hippocratẽ iis uerbis uoluiſse aegritudinis magnitudinem, & prauitatem denotare; quaſi dicat etſi aluus naruraliter profluxerit abſque ullo adiutorio, attamen uſque adeo erat graue malum, ut delirarit, atque coetera mala perſeuerauerint, praeſertim hypochondrii, & ſtomachi affectus, qui rationabiliter debuiſſent mitigari ſaltem euacuatis a foecibus ipſis inteſtinis. De urina porro ſum eius ſententiae uoluiſse Hippocratem eam ſic deſcribere, ut non modo monſtraret a craſſitie turbiditatem diſcrepare; uerum etiam eius generis eſſe, quod turbidum mingitur, ac turbidum permanet; quodque omnium eſse deterimum prodidit Galenus primo de criſ.duodecimo, & propter quod dĩcit hic Galenus, idem debuiſſe hanc aegram cito perire; Etenim uidemus urinas, quae habent ſedimentum turbari, ita ut ſplendorem perdant; nec ſimpliciter craſſae ſint; uerum etiam aliquo pacto obſcurae; unde ait hoc etiam habuiſſe urinas huius mulieris, ut ſoporitae longo tẽpore nil ſubſidentiae haberent: quod eſt perinde ac ſi dixiſſet urinas minxiſſe turbatas; ſemperque ſimiles perduraſſe. Fiunt autem huiuſmodi a magno, qui eſt in uaſis tumultu, & agitatione factis ob magnum febrilem calorem quem neceſsario conſequitur magna in cerebrum uaporum feruidorum, & putridorum elatio; a qua uiolatum cum ſit, principes ipſius actiones laeduntur, deliriumque oritur. Atque hoc eſt illud ipſiſſimum uſu probatum, quod pro oraculo poſuit inter aphor. libro quarto. 70. nempe quibus in febribus urinae perturbatae, ueluti iumentorum redduntur, iis capitis labores πόνους adeſse, aut ad futuros eſse. Cur porro ita cito delirare coeperit, fuit cauſſa in primis ſexus; ſolent enim mulieres alioquin operationibus cerebri minus, quam uiri ualentes facilè delirare; altera cauſſa fuit retentio purgamentorum, quae ſtatim in cerebrum, uel ipſa reſtagnarunt, uel uapores miſerunt. Modo ſuccedunt TERTIAE DIEI ſymptomata, quae & ipſa ſunt examine digna; nam ſi haec aegra prima, & ſecunda die habuit ſigna, ita exitialia ut quiuis mediocriter peritus medicus potuerit ſtatim praedicere ipſam fuiſſe morituram. tertia, & quarta etiam uſque adeo grauia fuere, ut etiam cito futurã mortem eius praedici potuerit. Itaque TERTIA DIE CIRCA meridiem riguit, & febris acuta ſecuta eſt; urinae fuerunt, quales ante, hoc eſt, turbatae, dolor hypochondrii, anxietas, noctem

difficiliter tulit, non dormiuit, ſudor per totum corpus frigidus, celeriter rurſum calefacta eſt; Primum autem uidendum cur ſuper riguerit, & circa meridiē: nam rigorē potius bonum fuiſſe; quam ſecus iudicare quiſpiam potuiſſet, ſiquidem Hippocratis teſtimonio quarto aph. 58. ei qui febre ardente laborat, ſi rigor ſuperuenerit, morbi fit ſolutio: neq; dicendum eſt hanc aegram fuiſſe debilem, aut febre non laboraſſe ardente, quia ipſemet Hippocrates dicit fuiſſe febrem acutam; nec debilitatis uirium meminit, imo uero cum uix duobus diebus aegrotaſſet ſpiritum magnum, & conſequenter pulſum ſimilem haberet, nullaq; cauſſa uires euertens praeceſſiſſet, par eſt exiſtimare aegram non fuiſſe debilem; ac ob id non eſſe caſum ab Hipp. propoſitum eodem quarto aphor. 46. Niſi dicamus rigorem huic aegrae propriè non ſuperueniſse; hoc eſt non antea factum apparuiſse; ſiquidem etiam prima die rigore tentata eſt; & hic qui tertia ſuperuenit ipſi adhuc febriēti proportionem tertianariam quandam habuit, ita ut hemitritaei imaginē habuerit expreſsam, ut apparet non ſolum ex delirio, ſymptomatibus, uerumetiam ex propenſione ad ſomnum quam habuit ut uidebitur, & quam hemitritaeos comitari Aſclepiades apud Caelium docuit; cum enim humor bilioſus una cum crudo putreſceret tam intra uenas, quam extra circa uentriculum, & iecur; bilis, a uenis effuſa, & per ſenſibiles partes tranſcurrens rigorem afferebat; pertingens etiam ad ſtomacum: eiuſque os acriter uellicans anxietatem, & inquietudinem tum die, tum nocte pariebat; ſimiliter & uigilias, quemadmodum & hypochondrii dolorem eadem mordicatione afferebat. Notauit autem potiſſimum Hippocrates ſuperriguiſſe circa meridiem, ut ſignificaret rem ideo fuiſse grauiorem cum ea pars utpote calidior minus apta ſit rigores ferre, quaſi tunc non niſi a maxima, & potenti cauſſa, ueluti a ſaeuiſſima bile fieri queant; quamquam Ariſt. tertio prob. ſeptimo ſcribit nos aeque ab externo calido, atque frigido rigere. Verum dicet aliquis, quomodo fieri potuit ſudor per totum frigidus, atque celeriter rurſus calefieri? Dico quod etiam ſupra dixi, uerisimile eſſe huic mulieri licet pepererit ſecundum rationem, ſtatim puerperia deſiiſse, alioquin facto conuenienter partu, & exeuntibus recte purgamentis, non debuiſset aegrotare, aut ſaltem non adeo immani morbo occupari ſicut ſuppreſſis purgamētis, non modo inuenis, & cauitate ipſius uteri, uerum etiam in uniuerſo corporis ambitu, tetra retenta ſunt excrementa, atque praeſertim cruda, & ſeroſa, cuiuſmodi in enixa foemellam exuberaſſe admodum rationi conſentaneum eſt: Ergo in febri hac uapores acres, & feruidi ab hypochondriis aliiſque intimis corporis partib. in ambitum elatis ſuccos illos crudos, & ſeroſos magis eliquantes, & fundentes frigidum ſudorem pepererunt; donec expirante, & conſumpto illo frigido ſudore, calor febrilis magis ſeſe exerebat, & percipiebatur, qui ideo celeriter fiebat, quia ſummo aeſtu materia illa feroſa cito abſumebatur: Si enim non ob hāc cauſſam, ſed ob caloris natiui extinctionem a febrili factam, ut ſo-

A let etiam ſaepe contingere, ſudor frigidus fuiſſet; certè non debebat cito calefieri, quia ubi ſemel is ſimile quidquā paſsus eſt, haud facile ab ea emergit. QVARTA DIE adhuc grauiora ſucceſſerunt, tum quia haec eſt ex decretoriis, tum quia id habuit praeſens aegritudo, ut uiſa ſemper ſit fieri in paribus acerbior, adeo ut etiam in par, ſcilicet ſexta die ſit mortua, & quamquam ſtatim dicat Hippocrates hanc mulierem quarta die circa hypochondria fuiſse nonnihil leuatam, id tamen parum fuit, nec admodum optabile, eo quod humor qui ſolebat illa turbare uerſus eſt ad nobiliores partes, nempe B ad caput, ubi grauatiuus dolor factus eſt, ad ſomnū morboſa, & carontica perpenſio, exigua è naribus ſanguinis ſtilatio, lingua arida, & ſiticuloſa, cum urinis paucis, tenuibus, oleoſis, & cum pauco ſomno. Cur enim factus ſit dolor grauatiuus cum ſtilla ſanguinis è naribus, lingua ſicca, & ſiticuloſa, non eſt arduum rationem inuenire, ſiquidem ſanguis bilioſus, & feruens in caput ſublatus copia diſtendens C cerebri membranas cum dolorem inducebat, cumque natura grauata ſeſe ab eo exonerare tentaret prae debilitate ſummo illo onere cauſsata haud quaquam abunde, ſed parcè id faciebat, ac propterea ſtilla, ſequebatur, quam omnibus in hac conſtitutione fuiſse exitialem Galenus ex Hippocrate uerè obſeruauit: paripacto linguam fuiſse ſiccam, & ſitiētem facile intelligitur, quod humor feruens, eiuſque uapores a foco inferiorum partium, perpalatum in caput tranſeuntes ſuo feruore, & ſiccitate D linguam ex ſiccarent, & conſequenter ſitim inducerent. Sed illud non ita facilè comprehenditur, quomodo dicat Hippocates puerperam hoc quarta die caroticam fuiſse, ſeu ſopore tentatā & parum dormiuiſse, Praterea quo pacto ipſius urinae potuerint ſimul eſse tenues, & oleoſae. tertio cur Hippocrates breuitatis ſtudioſiſſimus, qui dixerat linguā eſse ualde exiccatam, uoluerit addere hanc foeminam fuiſse ſitibundam. Ad primum dicendum puto non Hippocratē dixiſſe eam ſimpliciter fuiſse ſopo E ratam, ſed ὑπεκαρώθη dicit hoc eſt ſub ſoporata eſt; poteſt enim hoc modo inclinatio quaedam in ſomnum fieri, nec tamen aeger dormire, quādo ſcilicet uapores craſſiuſculi ſunt, & calidi, ut qui fiunt ex ſanguine, etenim rōne craſſitiei fit obturatio meatuum cerebri, ob quam impedito ſpirituum excurſu fit ad ſomnum propenſio; ratione uero caliditatis ſtimulātis fit ut anima haud quaquam ſopiatur, ſed continuo excitata ſomno priuetur; haud ſecus atque dicunt Ariſto. tertio probl. 36. & Plutarchus F tertio ſympoſ. octauo cōtingere iis qui ἀκροθώρακες ideſt leuiter inebriati ſunt, quiſque quodam pacto corpus oppreſsum, animum autem liberiorem habent, ſic quoque dicebat Galenus in Art. Med. eos, qui habent cerebrum calidum & humidum eſse comatoſos. De vrina dico non inconuenire, ut ea ſecundum liquorem, atque totam ſubſtantiam tenuis ſit attamen ſecundum ſuperficiem oleoſa appareat quandoquidem & ſi oleam ſuapte natura intercraſſa corpora ab Ariſt. quarto metheor. recenſetur, experientiaque ipſa doceat obturare, ita ut hac ratione infecta quorum eſt puſillus calor, interimat,

attamen

attamen poteſt ſupernatare ratione aeris ſibi in- A exitentis cuilibet humori etiam tenuiſſimo. Itaque cum calor ſummus in hac muliere eſſet in partibus interis, humores attenuabat, ſimulque carnes & pinguedines aſſans, & eliquans urinas faciebat, quae ſecundum liquorem, & ſubſtantiam tenues erat: pinguedo illis ſupernatans illas faciebat oleoſas; ut enim uidemus chynicos longa ignis, & magna operatione ex corporibus primum tenues humores, demum oleum extrahere; ſic calor febrilis, B qui uerè ignis a medicis nuncupatur, agens, in carnes, & humores, primum tenues deinde oleoſos ſuccos extrahit, ut frequentiſſime uidemus contingere in iis febribus, quae colloquatiuae, & maraſmodes uocantur; Cur autem Hippocrates voluerit addere hanc foeminam fuiſſe ſitibundam (quod erat tertio propoſitum) haec forſan potuit eſſe cauſſa, quia fieri poteſt, ut ſitientes ſitim ipſam non percipiant, quod quidem dupliciter contingere poteſt, uel propter mentis errorem; unde dicebat Hippocrates ſecundo, apho. ſexto. quòd qui dolentes parte aliqua C corporis dolorem non ſentiunt ijs mens aegrotat; uel propter facultatis ſenſitricis deſtructionem; qui enim habeat linguam ualde aridam, etiam ſi ualde ſitiunt, nihilominis ſitim non percipiunt, quod ſenſitiua facultate ſit orbata; vt igitur oſtenderet Hippocrates hanc aegram hoc tempore nec mentē habere laeſam, neque in lingua intemperiem uſque adeo ingentem, ut facultatem iugularet, ea propter uoluit addere ſitibundam fuiſſe. Iam uero QVINTA DIE D ſitis, faſtidium, vrinae ſimiles, ab aluo nihil, circa meridiem delirauit multa, & rurſum ſtatim parum ad mentem rediuit; reſurgens in ſoporem delapſata eſt, exigua refrigeratio, nocte dormiuit. Atque haec omnia quinta die, inter quae ſi recte conſiderentur nil noui eſt, qui etiam reliquis praecedentibus diebus affuerint, quia eaedem cauſſae vigebant, quae cum deterrimae eſſent; nihilque remitterentur, plane ſignum erat mortem proximam fuiſſe. Sed dicet aliquis cur Hippocrates non dixit uno uerbo ſymptomata fuiſſe ſimilia, quem- E admodum dixit de urinis; etenim is qui cuncta ſummatim notabat, & breuitatis amantiſſimus erat, vtique potuiſſet multo contractiorem facere narrationem. Sed reſpondeo forſan id facere uoluiſſe, quia urinae ſolent magis eaedem permanere, quam alia ſymptomata, & praeſertim, quae a foedis vaporibus fiunt, ut anxietatem, ſitim, delirium: ſoporem in hac facta eſſe diximus; prout namq; uapores modo magis; modo minus attolluntur, ſic ab ipſis fiunt deteriora, uel mitiora accidentia. Vnde ut Hippocrates F adnotaret haec ferè fuiſſe perpetua uoluit ea repetere, adeo ut neque mihi ſit alias ſumendus labor eorum cauſſas perueſtigandi, cum iam de iis abunde retro ſimus locutus. Illud tamen non eſt ſilentio pertranſeundum iure Hippocrates adnotaſſe aluū nil reddidiſſe, quia cum uſq; ad hanc diem ſemper fluxiſſet, potuiſſet aliquis ſuſpicari quinta die etiā fluere, quam ſuſpicionem vt auferret uoluit id adnotare: non fluebat autem aluus hac die, tum quia omnis pinguedo, etichor per urinam expellebatur; eſt enim ſententia Hippocrates, quod ubi urinae ſunt copioſae foeces, vel paucae uel nullae ſunt; tum quia a maximo incendio foeces torrebantur, tum maximè quia cum ſexta die peritura eſſet, iure facultates omnes, & praeſertim expultrix obrui coeperunt. SEXTA DIE. delirauit; manè rigor ſuperuenit & poſt rigorem incaluit, ſudauit per totum (& extrema frigida erāt, ſpiritus magnus rarus, & paulo poſt conuulſiones a capite incaeperunt, ſicque celeriter extincta eſt:) adeo ut ſit ex iis aegris, quos Hipp. adnotauit in hac conſtitutione die pari, ideſt ſexta ab initio morbi interiiſſe, cum tamen ipſemet ſecundo Epid. ſect. ſexta. non longe a principio ſcriptum reliquerit omnes perire die, anno, & menſe imparibus. Niſi dicamus hanc ſeptimo, ſcilicet a partu obiiſſe; Quoad rigorem debebat omnino fieri die quinta ut hemitritaei naturam ſeruaret, ſed praedibilitate in ſextam dilatus fuit. Animaduertit autem Hippocrates conuulſiones a capite incaepiſſe, ut grauitatem caſus augeret; quia ſi quando conuulſiones a manibus incipiunt, ut experientiam docet, & ſunt laethalis, tāto magis quae a capite incipiunt. Verum dubitabit aliquis cur cum Hippocrates commemoraſſet delirium voluerit addere reſpirationem magnam, & raram, quae continuo comitatur delirium, & eo magis quia Galenus ſecundo de diff. reſp. tertio, & decimo. ſcribit Hippocrates raro commemorare huiuſmodi ſymptoma in delirantibus. Praeterea cum dicat Hippocrates primo progno. ſpititum reuulſum eſſe proprium ſignum conuulſionis; haec mulier habuit ſexta die conuulſiones, attamen Hippocrates non meminit ſpiritus reuulſi. Niſi dicamus ideo feciſſe hoc Hippocrates, quia hoc in caſu duae erāt cauſſae ſpiritus immutantes, delirium & conuulſio, & prout haec uel illa ſuperabat, tali etiam ſpiritus apparebat, & ab Hippocrate etiam commemorabatur, vt igitur doceret delirium ſuperare, uoluit tacere ſpiritum reuulſum, & commemorare magnum, & rarum Alexander ſecundo probl. primo, quaerens rationem cur phrenetici, & inſanientes ſpiritum magnum, & rarum habeant, reſpondet actiones animae perfici muſculis, & neruis, a quibus thorax mouetur ac ob id facultate animali laeſa reſpirationem raram fieri, qua anima ſui operis oblita neruis & muſculis haud operetur, fieri uero magnam ob cordis uentilationem, ſiquidem uitalis facultas exurgens ſtimulat, moueatque aliam ſibi interitum comminata, quae anima quod ob morbum omiſit, cor magnitudine ob proprium uſum complet. Coeterum pro fine totius partis theoricae hiſtoriae praeſentis ſciendum eſt ſudorem paulo ante mortem in hoc aegro apparentem alterius generis fuiſſe ab eo quem habuit tertia die, qui licet & ipſe fuerit uniuerſalis, & frigidus potius tamen, ut diximus, a feruore inteſtino, & extremis ſuccis frigidis proficiſcebatur; hic uero a uirium imbecillitate cum caloris extinctione, qualis ſolet eſſe ſudor ſyncopticus uocatus, qui moribundos comitari ſolet. Praterea, quòd ſtatim ab inceptis a capite conuulſionibus interierit, uera ratio fuit, quia iam debili & emortua omni facultate uitali, & naturali conſequens erat, imo neceſſarium; ut ad quamuis inſi-

gnem motricis laeſionem illico ſtatus uniuerſi corporis corrueret. quemadmodum ob continuum pene delirium factum eſt, ut ſemper ratam, & magnam reſpirationem habuerit; quod ſi etiam conſideretur initio quoque ſpiritum reuulſum habuiſſe fit ut rationabiliter uideatur iurè in fine eſſe paſſam conuulſiones, quas ſimili reſpirationis praeſignari docuit Hippocrates primo prog. Cur autem dixerit in fine celeriter eam eſſe extinctam, puto regiſſe, uel ad ſignificanda inſperatam eo tempore mortem; uel potius ad teſtandam conuulſionum a capite uiolentiam, ob quam ſubitanea mors poſt ipſas contigerit, ſcilicet nulla ex iis exiſtente re, quae ſolet antecedere mortem, ut oregmon populariter vocatus luminis priuatio, & ſimilia. in hoc caſu quid ſtatim debuerit medici facere non eſt arduum iudicare, cum enim prima die acuta febris cum dolore hypochondriorum aliiſque grauibus ſymptomatibus ſeſe manifeſtauerit, aequum erat ut morem publicum nutriendi copioſe ſtatim puerperas penitus omitterent; abſtinentiamque uini, & uſum cibi tenuis, & ſimplicis praeciperent, quo facto ad auxiliorum chirurgicorum conſiderationem erat deueniendum; & quia diximus huic mulieri ſuppreſſa fuiſſe ſubitò purgamenta, idcirco omnis ratio poſtulabat, ut ſecunda die poſt emiſſas rectè foeces ad perturdendam poplitis, ſiue tali uenam, deueniretur; quinimo pro reuocandis iis, atque a capite, corde, ſtomaco, diuertendis prauis ſuccis, & uaporibus nullum genus diuerſionum erat declinandum, praeſertim cum lenibus frictionibus crurum, & coxarum ob febrem, ligaturis, cucurbitulis, & ſiccis, & ſcarificatis, ſique nulla eſt occaſio, quae in febribus indicet uſum uenientium medicamentorum ad crura ſaltem certe haec eſt, in qua & purgamentorum prouocatio, & reuulſio a cunctis ſuperioribus parti-

A bus eſt neceſſaria, & nuper in nobili Florentina puerpera, & grauiſſime laborante experti ſumus hoc praeſidium magnopere contuliſſe; maxime ſi ueſicanti fiant cantaribus quae attrahunt ſanguinē a ueſica & conſequenter ab utero id quod optatur. Aduerſus febrem certandum erat cum refrigerantibus, & humectantibus, ac moderate aperientibus, ac non reſpondente quotidie aluo debuiſſet clyſteri aliquo uel leniori, uel medio eam ſollicitare; ſemper tamen praedictione mortis propinqua & facta, B quod ſigna exitialiſſima ſtatim apparuiſſent; Ad ſymptomata uero, & praecipuè ad illam anxietatem, quae immaniſſime aegros torquere ſolet, extrinſecus conueniſſet oleum citoniorum, maſticinum cum puluere corallorum rubeorum, intus panis lotus in ſucco granatorum, ut fecit Hippocrates in illa muliere commemorata, ſecundo Epid. cui cardialgia laboranti obtulit polentam cum ſucco granatorum, cuius uſu perſanata fuit, & quamqnā idem Hippocrates ſeptimo aphoriſm. quinquageſimo C ſexto, anxietatem tolli a uino aequali aquae portione commixto aſſerat, id tamen haud ſimpliciter eſt intelligendum, ſed de febre carentibus, aut ſaltem de illa anxietate, quae non a calidis, & acribus, qualis fuit nobis modo propoſita, ſed a frigidis ſuccis originem docuit; Pro delirio oxyrhodina conueniſſent frequentia, & pro ſiti ablutiones oris aqua hordacea factae, detentio ore prunorum, cucurbitae, carnis, ſuccis, berberorum, aut ribes ſaccaro conſeruatus. De ſomno nulla fuiſſet habenda D ſollicitudo: tum quia longae non potuerunt in breuiſſimo morbo eſſe uigiliae, tum quia interdum viſa eſt ſopore quodam tentari. Atqui omnia fuiſſent ſanè irrita auxilia, quod morbo laethaliſſimo, & humana remedia ſuperanti aut licebat ſalutarem medicinam facere.

HISTORIA DVODECIMA.

HOMO caleſcens caenauit, & potauit multum? vomuit omnia nocte: febris acuta: hypochondrij dexteri dolor: inflammatio ſubmollis & interna parte: noctem moleſte: vrinae autem a principio craſſitiem habentes, rubrae, ſepoſitae non ſubſidebant: lingua prae arida: non valde ſiticuloſus. QVARTA febris acuta. SEXTA veſpere multa delirauit; neque ad noctem dormiuit. SEPTIMA cuncta ſunt exacerbata: urinae ſimiles; ſermones multi continere ſe non poterat, ab aluo autem irritatorio humida turbulenta exierunt cum lumbricis: noctem ſimiliter laborioſe: mane vero riguit; febris acuta; ſudauit caldo: ſine febre uiſus eſt fieri: haud multum dormiuit: ex ſomno refrigeratio frequens expuitio: ueſpere multa delirauit: paulo poſt uero euomuit nigra, pauca, bilioſa. NONA refrigeratio, delirauit multa non dormiuit. DECIMA crura doloroſe; omnia exacerbata ſunt, delirauit. VNDECIMA obiit.

HOMO CALEFACTVS coenauit. Certè mirum eſt, quam ieiunus ſaepe ſit Galenus in hiſtoriis exponendis, vt in praecedenti, praeſenti, & poſtrema huiuſce libri; cum tamen interdum in aliis ſit, uſque ad faſtidium profuſus. Sed ita ingeniis humanis contingit, vt interdum nimis caleant, inter dum immodicè frigeant. Narrat autem Hippocr. in praeſenti hiſtoria cuiuſdam hominis, cuius nomen, patriam, habitationem, ac profeſſionem tacet, forſan quia ſibi ignota erant: eſt enim credere dignum ſapientem ſenem ſaepenumero copia aegrotãtium veluti obrutum, haec quae parum ad ipſius propoſitum ſpectabant, contempſiſſe; fieri etiam poteſt, vt aliquando ab aſſeclis ſuis ſibi narrata adnotauerit, ob idque aegrotantium notitiam tradere praetermiſerit; ſed utcumque ſit, praeſens aeger cum ante calefactus coenauit, & potauit multum; ita ut nocte ob nimium potum, & cibum coactus ſit omnia vomere, ex quo ſecuta eſt acuta febris, atque intra quartam diem multa paſſus eſt grauia, nocte non dormiuit, hypochondrij dexteri dolore, & ſubmolli inflammatione circa internas partes laborauit: vrinae ab initio fuerunt rubrae, nec ſepoſitae ullam habebant ſubſidentiam; lingua ſicca quidem erat, ſed non admodum ſiticuloſa, atque haec omnia primis tribus diebus, in quibus (vt docet Ariſt. tertio Politic. 11. apud ueteres medicos Aegyptios nihil licebat medicis circa aegros mouere; & propterea ſuſpicor ſaepenumero Hippocratem non acceſſiſſe ad aegrotos niſi quarta die; ante quam vel non uocabatur uel nil uolebant fieri; imo id quoque apud pleroſque uidemus factitari hodie, vt medicum acceſſere praeſtolentur uſque ad tertiam & quartam diem; cum maior pars medicinae opus aegrè experiatur, & de ſeſe bene ſperet. Examinare modo ſigillatim cuncta conuenit. Marem fuiſſe, & iuuenem ex eo coniici poteſt, quod ex labore ſit calefactus, & deinde ſtatim coenauerit, & multum potauerit; nam ut ſcribit Galenus ſecundo aphoriſ. 39. ſenes in victu prudentiores eſſe ſolent, ac propterea rarius quàm iuuenes aegrotare. Hic autem multos errores commiſit, à quibus corpori alioquin ad aegritudines parato, vt ipſum fuiſſe ueriſimile eſt; data fuit non exigua occaſio inflammationis hypochondrii dexteri, necnon acutae, & malignae febris. Primum enim calefactus eſt; ſed utrum febrili calore, quaſi cum febre coenauerit, an uel exercitationibus, vel aliquibus alijs laboribus, certè dubitandum uidetur. Galenus & alij putant illum calorem fuiſſe leuem febriculam; quam quia neglexit, aut non percepit, voluit coenare largiterque bibere; ex quo malum auctum eſt in corpore alioquin febribus prauis parato; Ego uerò etſi non diffiteor id qđ ſcribit Galen. ita potuiſſe contingere; attamen non videtur Hippocr. multum uti hac uoce θερμαινόμενος pro febriente, niſi quando prius rigoris meminit, vt fecit in antecedentibus aegris, praeſertim in Critone, & Epicratis uxore: praeterquàm quòd qui leuiter febricitant non ſolent multum edere aut bibere; ſed veluti cibos auerſantur; contra autem qui laborant ita ut caleant mox fame, & ſiti potiſſimum

A tentantur; imo bibunt copioſè, vt fecit hic homo: nam Ariſtoteles quinto probl. 30. ſcribit homines ab exercitatione non protinus eſurire, quoniam ſitiunt. Ex quo ſuſpicor potius hunc fuiſſe magnopere ex ualidis exercitationibus calefactum; atque ita adhuc calentem cibum, & potum nimium ſumpſiſſe, ac propterea euomuiſſe; etenim ut ſcribit Ariſtoteles quinta probl. 28. erat praeceptum antiquitus, ne ſtatim poſt exercitationem cibus ſumeretur, quoniam corpus adhuc purgatur, nondum a laboribus

B quieſcit, atque excrementa redundant: & nos in gymnaſtica demonſtrauimus nil pernicioſius eſſe, quàm ſtatim poſt exercitationem edere, vel bibere; atque hoc non ſolũ in homine obſeruandum, verumetiam in iumentis; quorum curatores id ſtudent ut nunquam ijs potum, vel cibum exhibeant; niſi poſtquam à labore aliquantiſper conquieuerint, & propterea ueteres inter alias exercitationum leges habebant eam, ut poſt ipſas apotherapiam uocatam facerent, ſcilicet leuem motum, quo

C paullatim conceptus calor ex labore abſcederet. Itaque hic homo ita calefactus, & paſtus, & potatus, ſumma ratione uomitu tentatus eſt; non modò quia multo onere grauatus uentriculus haud potuit illud ſuſtinere diu; uerũetiã quia forſan (quod ſolet fieri poſt labores immenſos) impetuosè, & nimia celeritate ingurgitauerat; quae res multum facit ad concitandum uomitum; praeterquam quod ex uerbis Hippocr. colligitur ipſum plus potaſſe, quàm comederit, cum dicat ſimpliciter ipſum coe-

D naſſe, & pluſquam conueniebat bibiſſe. nimius autem potus facit ſupernatare in uentriculo cibum, unde ab eo uentriculi os contrectatum, & perculſum ad reiiciendum, quòd laedit, per uomitum ſtimulatur: atque hoc eſt, quod dicebat Ariſtoteles tertio probl. 18. vinum nimis dilectũ magis quàm aquam, & uinum ciere uomitum, quoniam tum ob inaequalem actionem uini, & aquae, tum ob inſuauitatem magis ſupernatat; ſicque conſequenter magis ſtomachum turbat, unde fit euomitus; nec incon-

E uenit, quod Hippocrates dicat ſecundo prorr. morbos ab errore externo eſſe ſalutares, hunc fuiſſe laethalem, quoniam id intelligitur niſi corpus ſit prauis morbis paratum. Porro debebat uomitu ſtomachus leuari, quia ut ſcribit Ariſtot. quinta probl. ſeptimo, ueteres ad leuandam laſſitudinem praecipiebant uomitum, quaſi eo excrementa illa euacuentur, quae pertingentia ad muſculos faciunt laſſitudinem; & forſan leuatus eſt ab ea grauitate & moleſtia, quam inferebat cibus, & potus; Verumta-

F men, quia corpus adhuc calebat, & iampridem febri paratus erat ſuſcipiendae factum eſt, ut motu & agitatione uomitus calor antecedens auctus, atque uenis, & cordi communicatus febrem acutam pepererit, ſimulque in dextro hypochondrio, atque in ipſo iocinore ſanguis biliosus cumulatus, & calefactus, atque putreſcens inflammationem genuerit, quam fuiſſe in ipſo uiſcere, ſcilicet iocinore, non in ſuprapoſitorum muſculorum interiore parte; ex eo colligo, quòd etſi non eſſet ſiticuloſus, & aluus potius eſſet adſtricta, quàm ſoluta primis diebus, attamen ſeptima die habuit aluum turbatam: qui enim he-

patis

patis laborant inflammatione, vt ſcribit Galenus octauo de med. loc. ſolent alui faedo tentari fluore, ſimulque uehementer ſitire. Dicit Hippoc. fuiſſe inflammationem ὑπολάπαρον, id eſt ſubmollem, quoniā iocinoris caro affecta non poterat duritiem extra contrectantibus oſtendere; Febris ergo magna, dolor inflammationis aſſiduus, haud mirum eſt ſi noctes inſomnes, atque moleſtas reddebant, quēadmodum quoque & ex ipſa inflammatione, & in corporis plenitudine neceſſum erat linguam exſiccari, urinasque rubras, craſſas abſque ulla ſubſidentia fieri. Sed dicet aliquis, quomodo fieri poterat, ut ſiccam haberet linguam, internam inflammationem, & nihilominus non ſitiret? Dicendum eſt forſan non ſitiuiſſe initio, quod aliqua materia a capite defluens linguam & palatum irrigaret: atqui debuiſſet ſimul linguam aridam emollire; ergo ſatius eſt dicamus, aut non percepiſſe ſitim ob mentis laeſionem aliquam obſcuram, aut forſan quòd foeces putredinis, & febris minimè eſſent circa ſpiritualia & uentriculum; vnde ſitim fieri dicebat Ariſtoteles, ſed tantum circa naturalia, quale eſt iecur; nam in lib. Art. Med. Galenus tradens ſigna calidi, & ſicci iecoris, haud ponit ſitim, contra apponit dum uentriculi ſicci ſigna edocet. Iam uero QVARTA DIE nil plus habuit hoc eſt cuncti praedicti labores per totum perdurarunt, & acuta febris, cum qua etiam diem quintam protraxit; atque id plus habuit, quod multum minxit leue, atque oleoſum; perdurante enim in iecore inflammatione & febre ardente colliquabatur illius ſubſtantia, ex quo urinae copioſae & pinguedine aſperſae reddebantur. Non ſine maximo conſilio Hippocr. praeter ſuam conſuetudinem ſingula die uſque ad octauā febrem commemorat, quia ſ. magis urgebat febris, q̄ ſymptomata. SEXTA MANE DELIRIVM, qđ obſcurum hactenus fuerat, atq; ex ſola ſitis imperceptione coniici poterat, iam factum eſt manifeſtum; quando multa praeter rationem fecit, & dixit, nec nocte quicquam dormiuit. Similiter & ſeptima die omnia ſunt exacerbata; urinae quales antecedentes fuerunt, multi ſermones. Sed quaeret aliquis cur omnes delirantes ſint adeo loquaces. Quantum ego puto cauſſa haec eſt, In delirio prima facultas quae laeditur eſt imaginatio, & quamquam Gal. in libro de loc. aff. dicat aliquādò laedi imaginationem non laeſa cogitatione, & è contra, nihilominus ſenſibiliter, ſeu inſenſibiliter ſemper imaginatio prima laeditur duplici de cauſſa, tum quia cum ſit in parte anteriori facilius laeditur propter commiſſuram coronalem; tum etiam quia haec facultas eſt ueluti brutalis. Cum itaque in delirio primum laedatur imaginatio; locutio autem ſit nota eorum, quae ſunt in imaginatione; hinc ſit ut laeſa imaginatione, laedatur etiam loquela, & prout multa, & uaria phantaſmata ſunt in imaginatione, ita quoque magis, vel minus ſint loquaces delirantes. PRAE DELIRIO contineri haud poterat, id quod etiā fiebat, quoniam foecis febrilis, & uapores putridi ac praui iam tenaciter cerebrum occuparant. Cumque aluus vix clyſtere, aut glande eſſet irritata, reddidit tamē excrementa humida turbata, una cum lumbricis, atque ita laborioſam quoque noctem traduxit; Cur ſolo leui irritamento aluus talia effuderit, ratio erat quia in iecore inflammationem habebat; à qua liquati, & corrupti ſucci, necnon ad inteſtina tranſmiſſi ſolent, vt dicit Gal. eos facere fluores alui, qui in peſtiferis febribus conſpiciuntur. Lumbrici etiam ſolent in malignis febribus conſpici, non quia tunc generentur (quomodo enim in tam pauco tempore poſſent fieri, & in eam magnitudinem augeri in qua ſpectantur?) ſed quia antegeniti a dira putredine, aut uiui, aut mortui fugantur: & ſanè non abſque ratione contingit, vt in quibus ſolent gigni ex putredine lumbrici tetri, in iiſdem etiam ob eandem occaſionem facilè fiant febres malignae, & peſtiferae: Neque ualet quòd ſecundo progn. 18. dixerit commodum eſſe lumbricos rotundos cum foecibus exire, quoniam id quidem uerum eſt, ac morbo eunte ad iudicationem. OCTAVA DIE MANE rigor acceſſit, cum eodem febre acuta, multo ſudore calido ſudauit, ita ut ſine febre eſſe uiſus ſit; Attamen haud multū dormiuit, ſed à pauco illo ſomno refrigeratio, atque frequens expuitio eſt conſecuta. Veſpere uero eiuſdem diei multa delirauit, ac paulo poſt nigra, pauca, & bilioſa euomuit. Cum ita haec quae octaua die apparuerunt, haud ſine aliqua contemplatione ſunt praetereunda, & primum de rigore, qui etſi ſuperueniſſet ardenti, propterea que utilis hac ratione eſſe potuiſſet, ſcilicet regulas nobis ab Hippocrate relictas, attamen quia erat cum inflāmatione iocinoris, haud poterat quicquam boni indicare, quemadmodum nec ſudor etiam multus & calidus; ambo enim facti ſunt, quia à iocinore incenſo uapores elati, & per corpus effuſi, ad ſenſibiles partes appulſi moleſtiam inferebant, qua calor natiuus excitatus aduerſus col luctabatur; ſicque rigor ſequebatur, & poſt rigorem ſudor, ſcilicet iis uaporibus, vel ab ambiente in humorem conuerſis, uel humores in corporis ambitu repertos colliquantibus, & ſecus extraducentibus; ad quam expulſionem licet non deſineret febris, alioquin optimus fuiſſet, vt docuit Hippocrates ſecundo progn. attamen nonnihil remittebatur; ita ut in peritis, & rudibus uideretur abſceſſiſſe. Sed cur ex leui ſomno fierent refrigeratio, & expuitio, alia cauſſa erat, nimirum debilitas natiui caloris; qui per ſomnum intro coactus haud liberè, & faciliter poterat ad calefaciendas partes externas redire, quemadmodum pariter ſucci cumulati, & eliquati in cerebro, per ſomnumque retenti poſt ipſum ſtatim in os ferebantur, ſicque expuitionem frequentem cauſſabant; quam Galen. primo prorr. dicebat fieri, aut uitio cerebri, aut uitio oris uentriculi; & hoc eſt quod ait Hippocr. ſecundo aphor. initio, ſomnum ubi facit laborem eſſe mortalem. Veſpere iterum multum delirauit ob temporis conditionem, ſiquidē, vt docet Hippocr. ſecundo Epid. Veſper autumno correſpondet qualitatibus, quas non ſecus prauas habet, atq; ipſe, ut ob hoc quoque paullò poſt euomuerit pauca bilioſa, & nigra quae non eſt mirum, ſi ubi in uentriculo erant, graui delirio occaſionem praebuerint; ſiquidem huiuſmodi vomitus inſaniam grauem portendere non ſemel Hippocr.

Hippocr.in progn.& in Coac.dixit; vt etiam apparet in hiſtoria Philiſtae,qui ualde inſaniuit,poſt uomitum aeruginoſum multum, ex quo uerisimile eſt factum eſſe vomitum nigrum ; imo Hippocr.primo prorr.30. quaſi ex hac hiſtoria acceperit, hoc dogma fecit, [In phreniticis praefrigerationes, & ſpuitiones, vomitum nigrum portendere] quem locum interpretans Gal.dixit a ſpuitione uomitum, a refrigeratione uero nigrum ſignificari. NONA extremorum refrigeratio reuerſa eſt, ſimiliter & deliriū, & uigilia , quae omnia indicabant non modo paulatim aboleri calorem extremorum natiuum ; uerumetiam pergere uaporum prauorum,& feruidorum a loco inflammato hypochondriorum elationem . DECIMA dicit cuncta eſſe exacerbata cū delirio, & crurum dolore. VNDECIMA , ſcilicet indicatoria & decretoria die , vt notat Galen. expirauit,nempe initio undecimae,quae forſan fuit media nox,vt correſpōderet initio mali, quod a coena fuit : etenim fuiſſe mortem illius initio undecimae potius quàm alia hora illud mihi perſuadet , quod ab Hippocr.nullum eius diei ſymptoma commemoretur . Sed quid factum eſt ut in fine uitae crura doluerint ? Ego puto non fuiſſe dolorem, aliumque ſtupidum , ſeu ſtuporem : vnde non dicit Hippoc. doluiſſe, ſed σκέλεα ἐπωδύνως.i. crura doloroſè. Iam uero certum eſt pleriſque moribundis incipere ſtupere crura ob caloris defectum , qui incipit a partibus a corde remotioribus, quamquam licet quoque dicere ob agitationem in continuo delirio factam potuiſſe crura admodum defatigari,atque inde cum morti proximus eſſet , laſſitudinem perſentire. Atque hic fuit caſus hominis, quem,ut initio dicebam,an Hippocr.curauerit, an quiſpiam alius,qui poſtea Hippocr.ſeriem totius hiſtoriae retulerit, haud affirmare audeo . Dicam tamen quae potuerit eſſe curandi ratio . Cum a coena uomuerit cibum, & potum ſtatimque eadem nocte coeperit febris acuta cum iocinoris inflammatione , dubitari potuiſſet an inflammatio dederit occaſionem febri , vt ſaepe contingere ſolet , an ſimul utraque incoeperit . Verumtamen quicquid eſſet , vterque morbus indicabat refrigerandum eſſe; peculiariter verò inflammatio indicabat, vt prohiberetur auertendo ne incrementum ſuſciperet, atque id quod factum erat conſumeretur; quos ſcopos etſi ſtatim iudicari poterat difficilè futurum aſſequi;haud tamen erat committendum , quin omnis opera ad curandum accommodata adhiberetur; quando etiam eſt de ſperatis rebus aegros haudquaquam eſſe deſerendos non magis humaniter , quàm prudenter conſulebat apud Aetium neſcio quis . Itaque primum victus , qualis conuenit acutè laborantibus ſtatim inſtituendus erat , nempe uini abſtinentia, & loco eius aqua hordei , & aqua cocta cum uino granatorum, quod ſemper dilexi in febribus ; quoniam ut optimè dixit Auerroes ſeptimo coll. capite decimoſeptimo, in granis granatorum reperitur proprietas reſiſtendi putredini . Vſus panatellae ptiſſanae ; & poſt ſeptimam alicuius iuris paruae pullae , & uitellorum oui , quos aliàs diximus ex Plinio in aduerſa ualetudine magis omnibus aliis nutrire, neque onerare, quoſque ſi ſorbiles, aut tremuli parentur , imbecillimae eſſe materiae, ſcilicet quae facile à naturali calore ſuperatur , profitetur, Cornelius Celſus libro ſecundo, capite decimooctauo . tamen alicubi in hoc ualde peccari à medicis,inuenio qui copioſius aequo aegros oua indulgent , ita ut nimium grauatam natura tantum alimentum corrumpat potius quàm concoquat,etſi de his dumtaxat locutus eſſet Cardanus quando oua ſimpliciter pro aegris damnauit , plures ſectatores habuiſſet. Victu inſtituto ſtatim de adhibenda ſanguinis miſſione erat cogitandum, non modo ratione febris, verumetiam ipſius inflammationis. Ergo ſedato vomitu illo nocturno , ſequenti die aluus clyſtere fuiſſet exoneranda ; cum enim ſolius uomitus mentionem faciat Hippocr. ac per eum non euacuentur quae ſunt in inteſtinis , niſi in uoluoloſo affectu , par eſt exiſtimare ipſa inteſtina foecibus fuiſſe repleta ; quas erat neceſſe, vel clyſtere mediocri , vel glande educere , priuſquam de mittendo ſanguine ulla haberetur deliberatio.Foecibus eductis protinus uena interna cubiti dexteri erat pertundenda , atque permittentibus uiribus ſanguinis copia detrahenda ; quinimmo ſi ullus eſt caſus , ubi liceat mittere ſanguinem vſque ad animi defectum certè hic fuiſſet ; in quo praeter febris magnitudinem, aderat praecipui viſceris inflammatio cum dolore;in quo dicebat Galenus primo aphoriſmorum vigeſimotertio, penè neceſſariū eſſe praeſidium ſanguinis miſſionem ad animi deliquium, vt etiam probatur quinto Epidemic. hiſtoria quinta, circa principium, vbi habetur dolorem,qui non potuit ullis alijs remedijs finiri ; huiuſmodi remedio fuiſſe ſublatum ; quod remedium etiam commendauit Galenus nono Meth.capite quarto.etſi Auerro.ſeptimo coll.octauo, ſemper hoc tanquam periculoſum,& ipſi naturae inuſitatum damnauerit tribus rationibus , vt ibi eſt uidere : Quod ſi aliqua ratione haud licuiſſet tantam una uice ſanguinis copiam ducere , ad partitam , quam uocant, euacuationem fuiſſet deueniendum, vt ſcilicet duabus, vel tribus uicib. extraheretur, atque eo maximè, quod ad retrahendum ab inflammato loco mirum in modum conducere ſolet ſanguinis repetita euacuatio; qua ſi ab eodem loco facere non placuiſſet, à diuerſis fieri poterat;hoc eſt ab utriſque brachiis,ab ano per hirudines, aut etiam à cruribus, vel pedibus ; & forſan etiam hoc in genere chirurgico conueniſſent ueſicantia ſaltem infernis partibus adhibita . De alijs medicamentis refrigerantia ualdè conueniſſent, vt aqua hordei refrigerata, & quotidie adminiſtrata in non exigua copia,una cum acetoſae conſerua , aut Serapio de acetoſitate citri ; bolus etiam Armena,& puluis bezaarticus conduxiſſet non parum. Pro tuendo capite oxyrhodina,& ſolita lauacra , quemadmodum etiam ad dolorem & inflammationem iecoris linimentum congruum fuiſſet,ex ſucco cich. hepaticae, vnguento ſandalino , ac oleo roſaceo completo .

HISTORIA DECIMA TER.

MVLIEREM, quae decumbebat in littore tertio menſe ventrem geſtantem febris magna corripuit, ſtatim incepit dolore ſecundum lumbos. TERTIA dolor colli, capitis ſecundum clauiculam, & manum dexteram: celeriter autem lingua uoce priuata eſt; dextera manu reſoluta eſt cum conuulſione paraplectico modo; delirauit in omnibus; & noctem moleſtè, non dormiuit: aluus turbata eſt bilioſis, ſinceris, paucis. QVARTA lingua voce ſolutá eſt: conuulſiones eorundem; dolores omnium perſeuerabant: ſecundum hypochondrium tumor cum dolore: non dormiuit, delirauit in omnibus: aluus turbulenta: vrinae albae, haud boni coloris. QVINTA febris acuta: hypochondrij dolor: delirauit in omnibus; deiectiones bilioſae in nocte ſudauit ſine febre. SEXTA ad intelligentiam redijt: omnibus alleuiata eſt; circa vero clauiculam ſiniſtram dolor permanebat: ſiticuloſa: vrinae tenues: non dormiuit. SEPTIMA tremor, ſubſoporata eſt. parum delirauit: dolores ſecundum clauiculam & brachium ſiniſtrum perſeuerabant; in alijs autem leuata eſt: omnia intelligebat: ter autem intermiſit ſine febre VNDECIMA redijt, ſuperriguit. febris magna corripuit. Circa autem DECIMAMQVARTAM, vomuit bilioſa, flaua, ſubmulta; ſudauit, ſine febre iudicata eſt.

MVLIEREM, QVAE DECVMBEBAT IN LITTORE. Si diligenter obſeruetur, certum eſt Hippocr. aut nullius, aut admodum paucarum mulierum hiſtorias proponere, quae non fuerint vel praegnantes, vel puerperae, vel abortae; & quas hactenus enarrauit mulierum hiſtorias, fuerũt omnes puerperarum; nunc uero de grauida tertio menſe loquitur. Ratio cur ita facit, eſt, quia morbi mulierum nil habent rarum, aut diuerſum a uirilibus, niſi ob has occaſiones, vel alium quempiam vteri affectum, & in cõſtitutionibus peſtiferis quae potiſſimum patiuntur ſunt vel puerperae, vel praegnantes, de quibus loquens Ariſt. quarto de gener. anim. ſexto, dicebat bruta dum utero gerunt, magna ex parte optimè ualere: mulieres contra plerumque aegrotare, quòd ut illa labore conſumunt excrementa, ſic iſtae ocio, & vita ſedentaria accumulant, atque ita aegrotant; quòd ſi quae ſunt nationes, & gentes, apud quas grauidae laborent, eas multò melius & degere praegnantes, & facilius parere. Vitruuius libro ſecundo, capite nono, ſcribit mulieres grauidas, dum uendebantur ſolitum praeſtari ſanas, quaſi dum utero gerunt pleraeq; aegrotent, quamquam Sabinus 21. Digeſt. dicat conuenire inter omnes peritos grauidas mulieres eſſe ſanas, quòd in id ſint natae, vt concipiant, atque pariant. imo dicebat Hippocrates primo de morb. mulie. niſi id agant, haud eas poſſe frui ſanitate. Ex ſellularijs autem fuiſſe praeſentem mulierẽ non modo conijcio ex multitudine, & prauitate excrementorum, quae congeſſerat, verumetiam quia Hippocr. ſcribit eam habitaſſe in littore. Neque ualet quòd Ga-

A lenus infra in Pythione videatur damnaſſe hanc nimiam ſollicitudinem interpretãdi habitationes aegrotantium, quoniam haud ego penitus abhorreo; ſicut nec circa nomina, in quibus uim poſuiſſe nonnunquam uidetur Hippocr. vt in Stymargi uoce Gal. in linguis inſinuauit. Itaque conſueuerunt qui habitant circa littora ut plurimum piſcatores eſſe, ac ob id neque ipſos, neque uxores alios quàm piſcandi labores ſuſcipere, in qua piſcatione dicebat Plato, nec animum, neque corpus exerceri. Propo-

B ſuit hoc exemplum Hippocr. tanquam rariſſimum, quoniam cum dicat quinto aphoriſm. 30. mulierem grauidam tentari acuto morbo eſſe laethale, vel ipſi vel foetui, vt ait Galen. & cum primo de morb. initio affirmet neceſſario perire ſi pleurithide, phrenitide ardente febre capiatur, mirum eſt hanc mulierem & foetũ eſſe ſeruatos, praeſertim tertio menſe quando magis periclitantur. Atque adeatur iam ipſius hiſtoriae diſcuſſio. Miratur Galenus cur Hippocr. non appoſuerit mulieris aetatem, quaſi id ne-

C ceſſe fuerit ob caſus raritatem; in quo mulier grauida tertio menſe, & a validiſſimo morbo correpta, tamen ſeruata eſt ſine embryonis interitu. Verum non mihi uidetur hòc in Hippocrate admirandum, nempe quem ſcimus raró aetatẽ apponere, & praeſertim quando licet ex alijs, quae dicit, eam colligere, ut in praeſenti, quae cum eſſet grauida non poterat eſſe ſenex; cumque a morbo grauiſſimo euaſerit abſque conceptus corruptione haud uериſimi-

D le eſt fuiſſe iuuenculam, ſed ualde robuſtam, ac propterea in media aetate parientium adhuc conſtitutam circa trigeſimum annum. Hanc ergo mulierem tertium iam uteri geſtationis mẽſem agentẽ τὸ πῦρ,

id eſt febris ingens coepit; ſtatimq; dolor ſecundũ
lumbos; quae omnia & prima & ſecunda die dura-
runt. Quòd febris ea inuaſerit non erat mirum;
quoniam (vt dicebam) praegnantes mulieres ma-
gna ex parte malè ualent, atque haec forſan multo
magis ob uitam ociosam, & ob uictum prauum, a-
liosve in uictu commiſſos errores; cur autem febris
magna ſtatim fuerit, natum eſt tum ex praepara-
tione ipſius corporis; tum maximè ab ipſa conſti-
tutione, in qua ſemper initio fuiſſe τὸ πῦρ, id eſt fe-
brem magnam teſtatur ipſemet Hippocrates. Por-
ro cur ſtatim apprehenderit dolor lumborum fuit,
tum quia focus putredinis circa uterum erat; vnde
communicata intemperies lumbis dolorem induce-
bat; tum quia (vt ait Hippocr. ſecundo Epidem.
tertio. & ſexto Epid. tertio) mulieribus ſuapte na-
tura ſolent rigores, atque adeò ipſae febres a lum-
bis initium capere, ſcilicet propter uterum, qui ipſis
ſubiacet, ac pars eſt frigida. TERTIA autem die
alia noua ſuperuenerunt ſymptomata partim ad a-
ctiones laeſas ſpectantia, partim ad excrementa mu-
tata. In laeſis actionibus fuit dolor colli, & capitis,
circa clauiculam, delirium ingens, uigiliae, noctis
moleſtia, lingua uoce priuata eſt, manusque dexte-
ra reſoluta cum conuulſione, apoplectico modo. In
excrementis mutatis fuit aluus, quae turbata fuit, ac
bilioſa, pauca, ſinceraque deiecit; atque tot fuere
tertiae diei ſymptomata; quae ſanè ſatis ſaeua &
magna cum fuerint, neceſſario morbum quoque ma
gnum fuiſſe indicant; magnum inquam non tãtum
propria eſſentia, quantum ob nobilitatem affectae
partis: ſiquidem cerebrum uehementer affectum
erat, & morbo in intemperie & in conformatione.
Intemperies calida a febre inducta, & ab utero fla-
grante communicata delirium faciebat: mala con-
formatio erat tum in uentriculis cerebri, tum in ini-
tio neruorum, meritò cuius uitij haud facultas com-
municabatur linguae exſiccatae; & propterea lo-
cutio, & uox impediebatur; ſimiliter dexterae par-
tis initium medullae ſpinalis impeditam reſolutio-
nem, qualis ſolet ſequi apoplexiã faciebat, (id enim
eſt, quod ait Hippocrates apoplectico modo.) Ad
haec cum uapores acres & feruidi in cerebrum fere-
bantur, membranas illius percutientes dolorem ca-
pitis parturiebant ſicuti, & colli, & clauiculae. Ete-
nim medullae ſpinalis initium patiebatur; & pro-
pterea iure quoque collum dolore tentabatur, ſicut
& clauicula; has namque partes ubi cerebrum gra-
uiter patitur, & ipſas quoque affici non eſt a ratio-
ne alienum, & praeſertim in grauidis tertio menſe,
quo tempore eas magis turbari prodidit Hippocr.
qui propterea ſtatuit, eas a medicis maximè eſſe ue
rendas, neque faciliter aut medicamentis, aut ſan-
guinis miſſione tractandas. Et cum caput in tanta
turbatione uerſaretur, quis non uidet haud ipſam
potuiſſe dormire, ſed ſumma inquietudine agitari
debuiſſe? Ceterum excrementa illa alui ſummam
quoque ſuccorum bilioſorum prauitatem oſtende-
bant, qui putreſcentes circa iecur, & uterum à na-
tura mittebantur in inteſtina; erant autem pauci,
quoniam magna pars eorum in ſupernas partes ad
caput, & iugulum ferebatur; ibique non contem-

A nenda mala inducebat; & certè (vt dicit Galenus)
mirum fuit hanc mulierem grauidam tertio menſe
fuiſſe abſque abortu ſeruatam; cum Hippocr. ſcri-
pſerit quinto aphoriſ. 30. mulieri grauidae laethale
eſſe, ſi morbus acutus ipſam apprehenderit. laetha-
le inquam, vel matri, vel foetui, vel utriſque (vt ibi
exponit Galenus) atque haec non modo acuto, ve-
rumetiam acutiſſimo morbo laborauerit; & quem-
admodum retro dicebam Hippocr. ob hoc voluit
huiuſmodi caſum poſteris adnotatũ relinquere pro
B pter raritatem; vt ſcilicet doceret regulas ab ipſo
ſcriptas eſſe quidem, vt plurimum ueras, ſed & ali-
quando eas fallere; quod autem ait Gal. in comm.
grauidas menſe tertio multo difficilius pati, quàm
alijs menſibus uidetur eſſe contra ipſum Hippocr.
qui quarto aphoriſ. primo, ſcripſit a quarto menſe
vſque ad ſeptimum poſſe remedijs tractari ob for-
titudinem: ante uero, & poſt hos menſes magis for-
midandum, eaſque uerendas; Et certè niſi dicamus
pro tertio menſe Galenum intelligere ipſum iam fi-
C nitum, atque abſolutum, quomodo tueri ipſum ua-
leamus haud facilè intueor. Sed priuſquam ulte-
rius progrediamur dubitandum eſt quomodo ma-
nus poſſit eſſe conuulſa, & reſoluta, cum hae ſint
contrariae affectiones, atque conuulſio non deſinat
in paralyſim. Dico duplicem eſſe conuulſionem
aliam manifeſtam, quae non deſinit in reſolutio-
nem; aliam immanifeſtam, quae deſinit in reſolu-
tionem, vt aliàs monſtraui ex Galeno & Auicen. de
hac ultima conuulſione loquitur, quae aemulatur
D apoplexiam in reſolutionem deſinentem; vnde di-
xit accommodatiſſimè apoplectico modo, i. ad imi-
tationem apoplexiae. Poſſumus etiam dicere con-
uulſionem aliam uniuerſalem, aliam particularem
eſſe; particularis deſinit in paralyſim; vniuerſalis
vero totius corporis non, eo quòd materia ubi con-
cutitur à toto corpore longè a neruis expellitur, &
ideo eorum principium non occupat, ſicuti fit in
particulari conuulſione. QVARTA DIE, dicit
Hippocr. linguam iterum uoce priuatam eſſe, eo-
E rundem conuulſionem affuiſſe, atque omnium do-
lores permanſiſſe, partes ſecũdum hypochondrium
cum dolore eſſe conuulſas, nec dormiuiſſe; in cun-
ctis deliraſſe, aluum turbatam, atque urinas tenues
haud benè coloratas extitiſſe; atque haec quarta
die, quae ſi aduertantur, etiam prioribus diebus ac-
ciderunt; verumtamen repetiuit ea Hippocr. vel ut
adimeret omnem ſuſpicionem legentibus, ne puta-
rent aliqua ex ijs ſaltem intermiſiſſe, vel ut ſignifi-
caret quarta die, quae eſt decretoria, fuiſſe aucta:
F nam quòd pertinet ad linguam ſupra dixit γλῶσσα
ἠφώνει, hic uerò dicit γλῶσσα φωνῆς ἐλύθη, quaſi dice-
re uoluerit ante quartam fuiſſe quidẽ locutionem,
& uocem oblaeſam, verum eſt quarta fuiſſe penitus
utroſque ablatos. Sed dicet aliquis, quomodo Hip-
pocrates tribuit uocem linguae, cum ea potius opus
ſit ſpiritualium partium, quàm ipſius? nam ut etiam
Plutarchus dicebat in praecep. ſanit. vox eſt motus
ſpiritus; ad quem edendum concurrunt guttur, mu-
ſculi ipſum mouentes, & nerui omnes, qui ad ipſos
muſculos uim motricem a cerebro deferunt. Reſpon
dendum eſt apud Hippocratem φωνὴν, ſeu uocem ab

Hippocrate uocari φθόγγον φθέγξιν, & φθέγμα, locu- A tionem uerò, & ſermonem dici διάλεκτον, & διάλεξιν, ad quam efficiendam conueniunt lingua, nares, labra, & dentes, ut ex ipſomet Hippocrate conſtat libro de princ.& Galenus quarto de loc.aff.& libro de uſu part.Iam uero,ut Hippoc.doceret in propoſita muliere non modo ſermonem,ſed etiam uocem fuiſſe uehementer laeſam ob uitium tam cerebri, q̃ ſpiritualium inſtrumentorum, dixit linguam eſſe voce priuatam; hoc eſt tum articulatam,tum ipſam ſimpliciter uocem fuiſſe uehementer offenſam; & B certè miror nec ab Herotiano, nec a Galeno, nec a Concinnatore Oeconomiae Hippocraticae hunc loquendi modum fuiſſe notatũ, quemadmodum pleroſque alios obſeruarunt non huic admodum abſimiles, ueluti eſt quando uocat linguam ἀσσώδη in Coac.praenotion. Poſſumus etiam dicere exſufflationem antecedere uocem, & hanc ſermonem; unde ſicut non poteſt uox fieri ſine exſufflatione; ita nec ſermo fit ſine uoce; lingua autem quae eſt inſtrumentum ſermonis poteſt impediri ab edendo C ſermone non tantum priuatione uocis, uerũ etiam proprio aliquo uitio;& ob id,ut ſignificaret ſermonis priuationẽ non fieri uitio linguae,ſed uocis priuatione facta ob muſculorum thoracem mouẽtium laeſionem;ſic locutus eſt. De hypochondriis cũ dolore conuulſis dicendũ conuulſionem dum fit parere dolorem; maximè ſi ſubito fiat, facta uero eſt ſine, ſicut ſi fiat paullatim, cũ motus huiuſmodi ſint inſenſibiles. Aliorum ſymptomatum, quae in hac eadẽ quarta die contigerunt cauſſae fuerunt illae ip- D ſae,quas retro attuli. Ceterum cũ dicat urinas fuiſſe tenues,neque boni coloris;ſumma ratione id eueniebat. Etenim tenues erant,quia ſucci craſſiores ferebantur in inteſtina; coloris autem deprauatio ex turbatione proficiſcebatur,& forſan ille non bonus color erat pallor albicans, qualis ſolet eſſe ubi ſucci colliquantes, uel in cerebrum, uel in inteſtina feruntur. Verum poſſet quis quaerere,quid ſit hypochondrium conuulſum, nam Hippoc.in Coac.ſolet frequenter commemorare hypochondrium reuulſum;at conuulſum rariſſimè. Praeterea cur Hippoc. addit cum dolore,quaſi uero fieri poſſit ulla conuul- E ſio ſine dolore? Ad primum dicendum eſt nil aliud eſſe hypochondrium conuulſum, quàm quãdo hypochondria uſqueadeo in ſe contrahũtur,vt uideantur dorſum tentare.Addit autem Hippo.cũ dolore, quia conuulſiones dupliciter cõſiderari poſſunt,vel in toto corpore,uel in aliqua parte, & hae adhuc accipiuntur, vel initio, uel in fine: quae fiunt in toto ſunt ſemper cum dolore: ceterum quae fiunt in aliqua parte ſi conſiderentur dum fiunt ſemper cum F dolore fiunt propter uiolentam illam attractionem muſculorum uerſus ſua principia: at in fine quando ſcilicet iam in paralyſim deſinunt,licet non ſemper, nempe quando fiunt apoplectico modo, fiunt ſine dolore: uoluit itaque ſignificare Hipp.hanc conuulſionem fuiſſe quidem in aliqua parte, ſed in fieri.

QVINTA DIE ait Hippoc.febris acuta, hypochondrij.ſ.dextri dolor, delirium omnium,deiectiones bilioſae; nocte ſudauit, & ſine febre facta eſt; Quòd ſimul & febris & hypochondrii dolor aucti ſint die quinta contigit, quoniam augmentũ erat morbi, quo tempore augeri quoque ſymptomata conſueuerunt;cum enim,ut dixi aliàs,materia eſſet copioſa atque praua,omneq; corpus ab ea male tractaretur, natura quantum poterat expellere noxia tentabat;itaque praeter alui motum,quem etiã ante fecerat,ſudorem attulit ut putandum eſt ſatis copioſum,ob quem febris ceſſauit, quemadmodũ contingere ſolet. Sed cum Hipp. quinta die febrẽ commemoret,quod in quarta non fecit,poſſet quis dubitare in quarta non adfuiſſe, quod tamen haud ueritati conſonum eſt; tacuit.n.quarta die febrẽ,quia ab aliis ſymptomatib. ſuperabatur,id quod in quinta non fuit. De dolore autem hypochondrii exiſtimandum omnino eſt fuiſſe diuerſum à ſuperiori; fiebat enim hic propter alui turbatae tumultum; fiebat autem potius in dextro dolor,tum quia ibi erat inflammatio; tum etiam quia in manu, & clauicula dextera erat dolor. Sed dubitabit aliquis quomodo cum febris ſit ablata,poſtea rediit tamẽ morbus; nam Hippocr. qui ſecundo progn. quatuor genera ſudorum facit,optimum omnium eſſe dicit, qui eſt calidus in toto,atque morbum ſoluit. Dicendum eſt, quamquam febris ſit ſublata, & potuerit ſudor ſimul eſſe uniuerſalis,atque calidus, attamen cum eſſet abſque ſignis coctionis, & non una parte, uel uno morbo, ſed pluribus laboraret haud potuit eſſe ſudor, & illa eſt febricitatio ita ſecura, quin recidiuã iure cuilibet, uel mediocriter in medicina facienda exercitato portenderet. Iam vero ſicuti quintae diei nocte ſudor factus febrem deleuit; ita quoque credibile eſt alia ſymptomata ſaltem mitigaſſe; unde ſubiungit Hippocrates SEXTA ſequente die reſipuiſſe, atque in omnibus eam fuiſſe non penitus liberatam,ſed leuatam;praeterquam quod permanſit dolor circa ſiniſtram clauiculã, ſiticuloſa fuit cum urinis tenuibus,neque dormiuit:iure nãq; fuit ſiticuloſa, licet ſine febre ob euacuationes tam alui quàm ſudorum; urinae erant tenues,quoniam non erat cocta materia,& propterea criſis fuerat imperfecta,neque tuta, & quamquam caput leuatum eſſet delirio ſedato,nihilominus adhuc in ipſo erant uaporum reliquiae acres,& mordaces,a quibus blãdiuſculè ſtimulabantur membranae cerebri; ita ut uigilias, non autem dolores facerent. Iam uero SEPTIMA DIE SVPERVENIT tremor, inclinatio ad ſoporem,parum delirauit,dolores circa clauiculam, & brachium ſiniſtrũ permanebant: In aliis leuius ſeſe habuit, omnia intelligebat, ac ter ſine febre fuit. Si rectè curſus morbi huius conſideretur, planè ſemper caput ab initio tertiae diei malè affici uiſum eſt,quod quoque uſque in finẽ perdurauit; quia etſi uiſa ſit propoſita mulier in reliquis ſaepius leuari; attamen capitis ſymptomata nunquam ſunt finita, neque etiam admodum mitigata; & in ſeptima tremor ſuperuenit, qui nunquam antea apparuerat;quòd iam principium neruorum pateretur, atque ad propulſandam noxam inſurgens motum conuulſorium faceret; quem aliàs diximus ſaepe ab Hippocrate uocari tremorem: Sic quoque factus eſt leuis quidam ſopor; quòd humiditas cerebri colliquata a uaporibus aſcendentibus blandè, & ſuper-

& ſuperficietenus irrigaret cerebrum . Ceterum hic breuiter tria ſunt quaerenda , vnum eſt , quomodo dicat Hippocrates ſexta vel ſeptima permanſiſſe dolorem brachii ſiniſtri , cuius antea non eſt facta mentio . Secundum eſt , quomodo dicat in aliquibus ipſam eſſe leuiorem factam, & omnia intellexiſſe ; cum de hac eadem ſeptima die ſermonem faciens dixerit parum deliraſſe in ea. Tertium eſt quomodo dicat ter ipſam fuiſſe abſque febre, tamen ſemel tantum dixerit ἄπυρος,id eſt ſine febre fuit. Circa primum aliqui putant in ſuperioribus, vbi habetur (dexterae clauiculae , & brachij) textum eſſe mendoſum ; atque legi oportere ſiniſtrae ut hic . Sed non video rationem ſi corrigendus eſt textus , cur potius non hic corrigatur ; & loco ſiniſtrarum partium legantur dexterae ; atqui forſan melius eſt contentum nil mouere , & dicere , quando Hippocrates ſupra meminit doloris clauiculae ſiniſtrae intellexiſſe etiam dolorem ipſius brachij, non nominaſſe autem, quoniam tunc exiguus erat ; nec contemplabilis prae clauiculae dolore ; in ſeptima autem nominaſſe vtrumque,ſcilicet & clauiculae , & brachij , quoniam tunc uterque dolor haud erat deſpicabilis, quòd ſcilicet uapores & ſucci leuiores eſſent, pergerent ſurſum petere , omneſque ſuperiores partes offendere . Circa ſecundum poteſt reſponderi ſub iis verbis (in aliis leuata eſt) intelligendum eſſe,quòd in aliis diebus a ſeptima, ſ. vſque ad undecimam fuerit leuior , atque nona & decima delirium ceſſauerit , quod in ſeptima fuerat paruum ; & quamquam (quod erat tertium) non meminerit niſi ſemel in febricitationis ; attamen fieri poteſt, vt illis diebus qui intercedunt inter ſeptimam & vndecimam bis fuerit abſque febre,& ſemel ante ſeptimam. Atqui illa infebricitatio ſemper fuit parum ſecura,quia ſine ſignificatione,vt propterea iure ſecunda redierit ; poteſt etiam intelligi, vt uideo nonnullos interpretari, quod tribus diebus, ſ.octaua,nona, & decima fuerit abſque febre,& vndecima poſt redierit,in qua praecedente rigore ſubſecuta eſt magna febris, quam quoque ue ſimile eſt perduraſſe vſque ad decimamquartam. Rediit autem febris VNDECIMA die cum rigore, quia natura erat criſim factura decimaquarta die , quã criſim aliquis motus praecedere debebat; cum itaque bilis dominaretur,elata per partes ſenſibiles fecit rigorem , quem poſtea ſecuta eſt febris acuta. In DECIMAQVARTA, cum euomuiſſet biliosa,flaua,non admodum multa,atque ſudaſſet , febris penitus extincta eſt , atque ita iudicata: addit tamen Hippocr. huiuſmodi iudiciũ haud fuiſſe abſque dolore ex iiſdem effectibus . Quòd enim decimaquarta die motus ſimul ſit & vomitus, & ſudor iure contigit , quandoquidem ex recidiua facta in vndecima die cum rigore,indicabatur aliquid memorabile in decimaquarta eſſe euenturum ; & ſanè ille idem humor biliosus , qui vndecima propulſus per ſenſibiles partes rigorẽ pepererat,decimaquarta partim ad ſtomachum conuerſus fecit uomitum, partim ad cutem fecit ſudorem,atque ita febrem finiuit ; verumtamen hoc non contigit abſq; dolore, quoniam , vt optimè adnotauit Gal. factum eſt hu-

A iuſmodi iudicium abſq; coctione,& propterea haud facta eſt criſis perfecta;quamquam nec perfectae iudicationes ſolent eſſe abſque perturbatione,& moleſtia. Ceterum quid velit ſignificare Hipp. particula illa ἄπυρος ἐκρίθη , nec Gal. nec quiſquam alius explicauit . Ego puto Hipp. addidiſſe haec uerba; vt doceret mulierem ita fuiſſe iudicatam , vt nulla ex praenarratis affectionibus ſibi relicta ſit,id quod ſanè admiratione, atque ſingulari obſeruatione dignum eſt ; addo quòd praeter ſpem fuit mulieri, cui B in vndecima die praua ſigna apparuerunt , nec ullà bona fuit iudicatio,decimaquarta ſine coctionis ullius conſumatae nota fuit facta iudicatio, atque omnium affectionum liberatio ; & certè poteſt hic caſus recenſeri inter illos, in quibus praeter ſpem aegros euaſiſſe notat.Priuſquam huic parti finem imponam loquendum eſt de quadam Galeni contradictione , quandoquidem in comm. hoc manifeſtè ponit inter praegnantes magis cauſſis morbificis reſiſtentes illas , quae ſunt trimeſtres , & quadrime- C ſtres, cum tamen quarto aph.primo,ponat tantum cum Hippocr. quadrimeſtres, quod & alij medici ſenſiſſe videntur ſaepe, & praeter medicos Auerro. ſeptimo coll.quarto. Niſi dicamus vt retro Gal. hoc in loco intelligere de menſis tertij fine,qui quodam modo naturam quarti refert. Sequitur curatio ; & primum quòd ſpectat ad victus rationem , ea eſſe debuit , quam in aliis acutis febribus eſſe obſeruandam monſtraui:habita tamen ſemper foetus,qui in vtero eſt ratione ; & qui non permittit eam victus D parcitatem,quam acuti exigunt. De chirurgicis auxilijs dubiũ eſſe poteſt vtrum conuenerit ſanguinis miſſio,& a quo loco,& quantum . Planè conueniſſe non uidetur à ratione alienum,quandoquidem cum eſſet grauida in tertio menſe, nondũ foetus ita erat grandis , vt poſſet conſumere ſaltem magnam partem illius ſanguinis,qui quotidie colligebatur; praeterquã quod ex ſanguinis miſſione haud ſit ea perturbatio,atque agitatio,quae fit ex purgatione per medicamenta ; neque ualet quod Hippocr. quinto, aph.30.ſcripſerit mulieri praegnanti ſi uena pertundatur , eam abortiri, praeſertim quando iam foetus E grandior ſit,quoniam id intelligitur de ea uenae ſectione , qua ingẽtem ſanguinis copiam euacuabant, praeſertim partib. infernis quaeque ipſis ueteribus erat uſitatiſſima . Iam uero ſi uena cubiti ſecetur, & ea menſura quae alimentum faetui adhuc puſillo eripere nequeat, ſanè detrimentum nullum accedere poteſt, aut ſi quippiam fiat, multo plus eſt iuuamentum, quàm damnum . Itaque fuit ſanguis F mittendus , & forſan medicus partita vſus eſt miſſione , vel ſaltem bis ab utroque brachio ſanguinem curauit mittendum, ſimul vt magnitudini morbi proſpiceretur , atque ipſius foetus ratio haberetur . Quod ſpectat ad alia remedia ratione febris conueniebat, ut refrigerantia , attenuantia, & moderatè aperientia uſurparentur , & dixi moderatè aperientia, quoniam in grauidis magna prudentia cauendum eſt , ne dum aperientibus grauioribus putredini occurrere ſtudemus,ſimul uenas uteri aperiamus , quod perniciosiſſimum ſaltem ipſi foetui eſſe conſueuit. Rationeſymptomatum,quia

principium neruorum, & nucae patiebatur, conueniebat facta uniuerſali euacuatione eius loci habere rationem cum unctionibus, ceratisue deſiccantibus & corroborantibus; ita.n.& collo, & clauiculae, & manibus quae afficiebãtur ſuccurrere licebat. Verũ quia etiam mens patiebatur, haud negligendum erat reliquum caput, quin debitis medicamentis obſiſteretur; ſed hoc in loco notandum eſt, haud conueniſſe ea oxyrhodina, quae valde repercutiunt, quoniam cum nucae origo non parum eſſet affecta, periclitabatur ne humores, & vapores capitis impetu repercuſſi ad ipſam nucam declinarentur, ſicque multo magis tota pars illa afficeretur. Quare ſat fuiſſet oleum roſaceum omphacinum, cum aqua anethi & roſaceo, ac multo pauciore aceto, quàm adhibere ſolemus, vbi principium neruorum nihil patitur. Ceterum examinandum eſt breuiter, vtrum aliquod purgans medicamentum conuenire potuerit, Ex vna parte non videtur, tum quia vterum gerebat tertio menſe, quo tempore dicit Hippocrates primo aphoriſmorum quarti libri, & quinti lib. 29. grauidas non eſſe niſi ſumma prudentia medicamentis tractandas, tum quia aluo ſaepe effluxerunt biliosa impermixta: Ex al-

A tera parte uidetur potuiſſe conuenire aliquod purgans pharmacum, primum quia corpus aegrae prauis humoribus ſcatebat; ſecundo quia materia ipſa turgens uidebatur, cum modo ad clauiculas, modo in hypochondria, modo in caput decurrerent, ac ſit Hippocratis Lex, vbi turget materia euacuandam eſſe, neque obſtabat alui fluor, quia (ut ipſemet Hippocrates adnotauit) exiguus erat nec ullam euidens emolumentum afferebat ad imminuenda ſymptomata; poſtremo Galenus inter menſes B quibus omnium difficillimè patiuntur foetus in vtero, enumerat vna cum quarto tertium, vt etiam retro docui. In hoc negocio ſanè non leui, puto videndum fuiſſe vtrum quae aluo excernebantur eſſent, pro ratione peccantium humorum, quod ſi non fuiſſent, vires opus erat attendere, quae cum robuſtae eſſent, vt putat Galenus (alioqui tam graui & exitioſo morbo defungi non potuiſſet) certè audendum fuiſſet ſexta ſaltem die aliquod leue purgans exhibere, quo ſcilicet materia peccans immi- C nuta minus fureret, & forſan id actum ſi fuiſſet à medicis, haud ea mala eſſent conſecuta, quae poſtmodum ſeptima, atq; etiam undecima die viſa ſunt, ſcilicet, tremor, ſopor, delirium, & alia.

HISTORIA DECIMAQVARTA.

MELIDIÆ, quae decumbebat apud Iunonis templum, incepit capitis, & colli, & pectoris dolor fortis: ſtatim autem febris acuta corripuit: muliebria vero exigua apparebant: dolores horum omnium aſſidui. SEXTA comatoſa, anxioſa, horrida; rubor in gena, parum delirauit. SEPTIMA ſudauit, febris defecit: dolores permanebant: rediit: ſomni parui: vrinae vſque in finem bene coloratae quidem, ſed tenues, deiectiones tenues, bilioſae, mordaces, valde paucae, nigrae, foetidae prodierant: vrinis ſubſidentia alba, laeuis: ſudauit, iudicata eſt perfectè VNDECIMA.

MELIDIAE, QVAE DECVBVIT. Galenus qui in exponenda propoſita hiſtoria fuit breuiſſimus duo tantum adnotauit circa ipſam, vnam eſt de vrina, quod & ipſe ſuo loco indicabo, aliud eſt quod haec mulier inter eos aegros debet connumerari, qui ob virium robur ex magnis morbis euaſerunt; Verum quia hiſtoria licet breuis videatur, habet tamen pulchras aliquas contemplationes, more ſolito eam paullò diligentius, quàm fecerit Galenus expendam, & primum quod pertinet ad nomen, atque habitationem, Hippocrates haud conſueuit mulieres nomine proprio appellare, ſed vel nomine patris, vel nomine mariti, vel tacere nomen omnium, & mulierem ſimpliciter dicere, quemadmodum ex hiſtoriis, & anteactis, & ſequentibus uidere licet; atque hoc forſan fecit Hippocrates honeſtatis maioris gratia, ſiquidem debent medici, qui curant mulieres, non tam oculos, & manus quàm animum habere caſtos vt uix quas curant cognoſcant, & nomina pro-

D pria ignorent, quemadmodum in iureiurando Hippocratico ſcriptum eſt. Ceterum cur in praeſenti hiſtoria nomen mulieris aegrotantis appoſuerit, exiſtimo eſſe factum, quod ſacra eſſet, atque ſine ulla ſuſpicione nominari, nec alia ratione dignoſci quam nomine poſſet. Fuiſſe enim ſacram, & forſan Iunonis ſacerdotiſſam ex eo coniicio, quoniam habitabat prope Iunonis fanum; ſolent enim etiam temporibus noſtris omnes qui ſeruiunt templis ſiue feminae, ſiue mares habitare propè ip- E ſa, ut poſſint ſemper praeſto eſſe; ſimiliterque peculiare aliquod, quò uocentur, nomen habere; accedit etiam, quod uox uidetur apprimè conuenire rebus & perſonis ſacris, cum ſignificet ſuauem cuiuſmodi etiam utitur uoce μελιδέα Hipp. ut eſt apud Gal. in ling. ſic etiam Iunonis templum pleriſque in locis habebatur, & urbibus, quemadmodum in Crotone, Samo. Vnde licet Hipp. non exprimat locum, uel ciuitatem ubi eſſet, aequũ tamen eſt putare de Thaſo eum ſermonem habere, & propterea de illius regionis templo, quod forſan ibi debebat tunc eſſe

celebre,

celebre,quemadmodum in Epheſo auguſtiſſimum Dianae templum; Quae vero eſſent ſacra Iunonis à Tertulliano, & Apuleio 6.de aſino aureo, Deae coeleſtis vocatae non admodum eſt difficile ex ſcriptorib.cognoſcere,vt forſan hinc aliquid coniectari liceat,quod non parum faciat ad cognoſcendas propoſitae aegritudinis cauſſas,veluti quod fuerit uirgo, quemadmodum erant illae quae non Veneri, ſed aliis Deabus inſeruiebant:Porro virginum morbos neſcio quid arcanum, & magnum habere ipſemet Hippocrates abundè fecit teſtatum in libro de morbis virginum; Itaque Melidia a prima die morbi, vſque ad ſextam variis ſymptomatibus turbata fuit, & quod prae ceteris aeſtimari debet fuit menſtruorum imminutio; ſiquidem memoria proditũ eſt ab Hippocrate quinto aphoriſmorum 57. mulieri ſi menſes immodicè fluant aut non fluant fieri ex vtero morbos: praeter menſium imminutionem quam putare debemus cetera mala anteceſſiſſe, ſtatim febris acuta ipſam caepit, cum qua dolor iungebatur capitis, colli & pectoris validus atque continuus, adeo ut ſingula haec uſque ad ſextam diem perdurauerit: Fuit itaque morbus praecipuus, & principalis acuta febris a ſanguine bilioſo, & pituitoſo orta, ſiquidem cum imminuta eſſent menſtrua, veriſimile eſt ſanguinem in venis retentum & cumulatam putredinem contraxiſſe, praeſertim circa pectus ubi dolor erat: Nam menſtrua ubi deficiunt, vel minuuntur in pectus ſaepe reſtagnare claris exemplis demonſtrauit Galenus in eo libello, quem ſcripſit aduerſus Eraſiſtrateos, qui Romae medebantur, a febre autem ſimul, & a meſtruis deficientibus non fuit mirum ſuboriri capitis, pectoris, & colli validos dolores, tum quia id familiariſſimum eſt etiam ſanis mulieribus, vbi male purgantur, tum quia ubi mulieres viri conſuetudine carent, nec generant, innumeris, & grauibus vitijs tentantur, vt habemus apud Hippocratem libro primo de morbis mulieribus; nec dicendum eſt videri Hippocratẽ tribuiſſe principium omnium malorum in hac muliere doloribus, quoniam cum dixerit ſtatim febrem acutam affuiſſe, & cum dolores ſint ſymptomata, & propterea ſequantur morbum, par eſt exiſtimare febrem praeceſſiſſe, Hippocratem uerò ſic eſſe locutum, quòd ſimul cum febre apparuerint, & ut magis laedentes, ac moleſtiam maiorem febrem afferentes, citius quoque videantur facti. Atque haec omnia quinque prioribus diebus mulierem inceſſanter occuparunt. At SEXTA, quae eſt dies tyrannica multo magis grauiora ſucceſſerunt, nimirum ſopor, anxietas, horror, rubedo in genis, exiguum delirium. Nonnulli interpretes exiſtimarunt hanc mulierem propriè peripneumonicam fuiſſe, quòd dolore pectoris laborauerit, febre acuta, & praeſertim rubore genarum, quòd poſtremum ſymptoma ſolere affectos pulmones conſequi omnes fatentur, idque ante alios uidetur cognouiſſe Nicander antiquiſſimus author, qui vbi de veneno leporis marini tractat, à proprietate pulmones ſtatim laedentis illud primum ſignum videtur cõſtituere quòd genae rubeant,ſcilicet ob com-

A municationem quam habent pulmones cum facie, etiam ab Ariſtotele ſignificatam ſectione trigeſimatertia problematum. Ceterum ſi ſpectemus ſigna peripneumoniae nobis ſaepenumero propoſita ab Hippocrate ſecundo & tertio de acutis; necnon ſecundo atque tertio libro de morbis, aliqua alia ſigna deſunt ibi commemorata, & inter alia anhelandi difficultas, ſeu orthopnoea, & tuſſis; quarum hic Hippocrates nihil meminit, qui tamen non raro ſolet reſpirationis meminiſſe, vbi B ipſa inſigne aliquid patitur detrimentum; praeterea, aut nullum, aut exiguum dolorem facit,cum pulmo careat ſenſu, habuit autem Melidia validum pectoris dolorem, ſed quod magis eſt Galenus in Pythione monſtrat eum non fuiſſe pleuriticum, nec peripneumonicum, quoniam id Hippocrates non dixit, nec praecipua eius aegritudinis ſigna commemorat, nempe anhelitus difficultatem. Quare dicendum eſt hanc non fuiſſe veram & formatam peripneumoniam, ſed aliquod C illius veluti ſimulachrum, & eò maximè, quia SEPTIMA dicit Hippocrates febrem deſijſſe, quae in peripneumonicis non modo eſt continua, verum etiam ingens, & ferè ſemper ardens, atque exitioſa. Itaque cum prioribus diebus pectus, collum, & caput valde laboraſſent, factum eſt ut in hiſce partibus videatur malum eſſe firmatum, & cum ſanguis iuuenis cunctis praeſertim partium ſuperiorum exuberaret ob menſtruorum imminutionem, iure factus eſt ſopor in capite, & cum D ipſo aliqualis deliratio, qualis ſaepe ſolet iis contingere, qui in ſomnum immodicè ſunt propenſi; eadem ratione facta eſt in genis rubedo, anxietas, & horror, ſcilicet uaporibus feruidis ſtomachum, faciem, & neruoſas partes laedentibus. SEPTIMA DIE dicit Hippocrates febrem ceſſaſſe, ſudaſſe, atque dolores permanſiſſe. Quod febre ceſſante dolores permanſerint, videtur argumentum euidens non fuiſſe inflammationem; alioquin durantibus doloribus ea duraſſet, & con- E ſequenter febris non ceſſaſſet; quae propterea deſiit,quoniam ſudore euacuata eſt magna pars morbificae materiae, quae in toto erat. Adhuc tamen circa pectus, collumque & caput reliquiae ſuperfuerunt, quae dolorem conſeruarunt; & bonum quod apparuit in ſeptima ſanè indicauit vndecima die futuram eſſe abſolutam criſim, vt uerè contigit. Sed quid eſt quòd ſtatim ſubiungit (reuerſa eſt?) puto ego deeſſe diem, quaſi dicere voluerit Hippocrates, NONA DIE quae eſt impar re- F diiſſe febrem: Scimus enim vbi futura eſt criſis,ſemper paullò ante ſolere febres, & ſymptomata augeri, vt ſaepenumero monuerunt Hippocrates atq; Galenus, & ob id cum deberet indicari morbus vndecima die, conueniens erat, vt paullò ante febris, atque alia ſymptomata fierent, & haec potius impari die, ac tertianae proportione, cuius eſt nona dies. Quamobrem iure dixit NONA rediiſſe febrem nec etiam dormiuiſſe, idque contigiſſe ante criſim dicente Hippocrate, quibus criſis eſt futura iis noctem antecedentem ſolere eſſe grauem; verumtamen quia natura egregiè coquebat humores

humores, apparuerunt vrinae poſt ſeptimam vſque ad finem morbi coloris boni, atque tenues cum ſubſidentiá alba, & leui; adeo vt facta integra coctione, & praeparatione; ſubinde natura ualida molita ſit euacuationes duas, ſ. ſudorem, qui etiam ſeptima die apparuerat, necnon alui fluxum, quo euacuata eſt materia, quae putruerat bilioſa, mordax, & nigra. Sed cum facta ſit criſis abſoluta, & firma, quomodo potuit excretio eſſe ualde pauca, vt videtur Hippocr. dicere? praeterea dubitat & iure Galenus quomodo potuerit in urina eſſe bonus color cum ſubſtantiae tenuitate; quandoquidem tenuitas ſemper habet albedinem coniunctam. Reſpondendum eſt ad primum particulam illam κάρτα, i. valde cum antecedente eſſe coniungendam, ſ. δακνώδεα, quaſi dixerit valde mordacia exiuiſſe, & pauca; nam non fuerunt multa propter copioſum ſudorem, & quia pauca, non fecerũt dyſenteriam ob mordacitatem, vt ſaepe ſolet poſt criſes huiuſmodi euenire; quamquam potuerunt etiam medici occurrere clyſterib. mordacitatem placantibus. Ad ſecundum reſpondet ipſemet Gal. verum eſſe, quòd exactè bonus color non poteſt ſtare cum ſubſtantiae tenuitate; ſed intelligendum eſſe Hippo. quòd bonus color fuerit quatenus poteſt eſſe cum ſubſtantiae tenuitate. Igitur iure praeſens mulier per criſim liberata eſt egregiè a morbo acuto, & forſan Hippocr. non alia ratione voluit praeſentem caſum adnotare, niſi ut exemplar nobis relinqueret legitimae criſis; quae ſit optimis ſignis in vrina apparentibus per euacuationes etiam non inſignes in die indicatoria: Videndum aliquid de curatione, & primum de victu id ſtatuendum ipſum debuiſſe tenuem eſſe, quia indicatio futura erat citò, & ante ſextam proculdubio cogitandum fuit de ſanguinis miſſione, vel ab utroq; pede ſtatim, vel ſi euidens, (vt par erat) affuiſſet totius corporis plenitudo, primum interna cubiti dexteri erat ſecanda; tum vel poplitis, vel tali, atque in ea copia, quam uires praeſentes ſuſtinere ualuiſsēt; & praeter ſanguinis miſſionem cucurbitulae quoque ſaltim ſiccae cruribus, & coxis, veluti frictiones iiſdem partibus adhibitae conueniſſent frequenter, & hora quietiore; id enim perpetuò eſt obſeruandum, vt auxilia reuulſoria, quae propter vrgentiam ſymptomatum adminiſtrantur omni tempore vſu poſtulante adhibeantur, vbi autem adminiſtrantur abſque inſigni vlla urgentia, ſed potius ad praecauendum, hora diei frigidiore, uel ſaltem quietiore, atque ſemper longè ab accepto cibo in vſum recipiantur. Ante ſeptimam diem nulla fit mentio alui excrementorum; verumtamen non eſt dubitandum, quin vel ſponte pro ratione fluxerit, vel ei proſpectum ſit ab arte, ſcilicet clyſteribus aut glandibus, etſi inteſtina, & ventriculus fuiſſent valde repleta, planè ipſe lenitiuum aliquod medicamentum ſecunda die ante ſanguinis miſſionem ſumendũ curaſſem; deinde ad aperiendas uias, prouocandas urinas, & praeparandos humores deueniſſem potione facta ex cap. ven. agrim. pentaphylae, borag. & petroſelini radice. De euacuatione per medicamenta non fuit locus cogitandi, quòd a ſeptima die vſque ad finem, vt diximus, aluus fluxit; qui licet multa non redderet, haud tamen aequum erat, ipſum ſollicitare, ne vel acrimonia ſauciaret inteſtina, vel nimis fluor excitaretur. Ceterum dolores continui & magni aliquam mitigationem poſtulabant praeſertim capitis, atque pectoris, vt eſt linimentum ol. roſ. anethini, & uiolac. ſimul mixtorum, cumque nulla facta ſit mentio ſputorum, vel tuſſiculae, de iis nulla fuit habenda ſollicitudo, vt ob hoc quoque in ea ſententia confirmer, minimè hanc mulierem uera pulmonis inflammatione laboraſſe, à qua non ita eſſet liberata, cum ſcribat Hippocrates ſexto aphoriſm. 16. malum eſſe ubi peripneumonico ſuperuenit alui profluuium, vt contigit poſt ſeptimam propoſitae mulieri. Hic eſt finis tertiae ſect. prioris libri Epidem. in qua, vt uiſum eſt, quattuordecim hiſtorias nobis propoſuit Hippocr. & quas vt pro ingenij viribus explanaui. Sequeretur ut non nullas, quae etiam in ſecundo Epidemiorum habentur explicarem, verum, quia in Bononienſi Academia totum illum librum diligenter expoſui, & propediem illae Praelectiones ſub praelo erunt, ad eas proſequendum hiſtorias, quae in lib. tertio Epidemiorum obſeruatae, & notatae inueniuntur, me conuertam.

HISTORIA DECIMAQVINTA.

PYTHION, qui habitabat prope Telluris phanum inchoauit tremor à manibus. PRIMA febris acuta, delirium. SECVNDA cuncta ſunt exacerbata. TERTIA eadem. QVARTA ab aluo pauca, ſincera, bilioſa exierunt. QVINTA omnia exacerbata ſunt; ſomni tenues; aluus ſuppreſſa eſt. SEXTA ſputa uaria, ſubrubra. SEPTIMA os diſtortum eſt. OCTAVA, omnia ſunt exacerbata, tremores perſeuerabant: vrinae vero a principio quidem, & vſque ad octauam tenues, decolores, enaeorema habebant nebuloſum. DECIMA ſudauit: ſputa ſubcocta iudicatus eſt, & vrinae ſubalbae circa iudicationem, ac poſt iudicationem. QVADRAGESIMA die tandem ſuppuratio circa ſedem: & ſtranguriosus factus eſt abſceſſus. P.M.V.Q. S.i. probabile multitudine vrinarum, quadrageſima ſanatum.

PYTHION, QVI HABITABAT propè Telluris templum.] In prima ſectione huius tertij libri tres tantũ hiſtorias enarrat Hipp. Pythionis, Hermocratis,& cuiuſdã qui in dealcis horto habitabat. In qua autem conſtitutione hi aegrotauerint an in Thaſo, an uero in Cranonis, quae proximè ante hunc librum in ſecundi libri initio,an Perinthi, quae tertia ſectione eiuſdem lib. commemorata eſt, haud ita compertum habetur. Sed ſi quicquam licet mihi coniicere, vel putarem ad nullam conſtitutionem peculiarem pertinere,vel ad antecedentem proximiorem,ſ.Perinthi. Vtcumque autem ſit dignae ſunt diligentiſſimo examine, eo maximè quòd Gal. qui in antecedentibus vt uidere potuimus fuit admodũ breuis,& ieiunus, In his tribus nimium fuſus,& praeſertim in Pythione fuit,qua ratione ignoro,niſi fuerit ob libidinem, qua flagrabat contradicendi,& damnãdi veteres Interpretes. Pythionis nomen, & habitationẽ nobis notam facere voluit Hipp.vel quia eius nominis plures fuerũt diuerſis in locis habitantes, vel (quod alij interpretes veteres dixerunt,& Gal.contumelioſis verbis damnauit) vt nobis ſignificaret profeſſionem,& vitam illius,quae tota erat circa ſacrorũ miniſteria.Id enim videtur nobis perſuadere poſſe, tum quòd uocaretur Pythion,ſiue Pythius,quo nomine ſignificabãt eum,qui mittebatur ad Pythium Apollinem pro capiendis reſponſis, tum quòd habitaret prope templum Telluris, nam habebitis etiã in tertia ſectione huius tertij libri mentionẽ, & hiſtoriam integrã alterius Pythionis, qui & ipſe habitabat prope templum Herculis, quamquam uerè haud is ſum, qui haec omnia putem ad Veneris abſtinentiã referenda,vt illi fecerũt.Huiuſmodi autem templũ in compluribus regionibus habebatur aliis, quemadmodũ & Romae. Iam vero conuenit examinare,quae ſingulis dieb.huic Pythioni acciderunt. PYTHION. PRIMA DIE tria habuit,tremorem manuũ,febrem acutam,atque delirium; Gal.vt ſaepenumero ſolet grammaticũ agens notat ſoloeciſmum eſſe in initio horum verborum, Pythion,qui &c. Atqui,ut Hippocrates ab hac ignominia liberetur, alterum duorum oportere facere, vel ut priora verba ſint veluti titulus hiſtoriae, & reliqua ſint ipſa narratio, vel ut loco Pythion legamus datiuo caſu Pythioni; ſed vtro modo legamus res parui momenti eſt medicè tractantibus: illud autem multo magis refert ſpeculari quis fuerit Pythionis tremor, & quae potuerint eſſe cauſſae vt tam cito in febre delirauerit; Etenim quae ſolent febres comitari deliria rariſſimè prima die fiunt, ſed potius morbi progreſſu. Quod pertinet ad febrem cum dicat Hippocr. fuiſſe acutam, neceſſe eſt quoque eam fuiſſe putridam, atque de genere continuarum, fomitem vero putredinis fuiſſe circa caput, circa quod ſtatim apparuerunt ſymptomata, quae quoniam magna erant; magno pariter morbo atteſtabantur; ſicut celeritas motus propinquitati ſtatus; De more ipſius febris nil videtur principio ſtatui potuiſſe, ſiquidem nulla ſymptomata iam factae febri ſuperuenere; ſed potius videntur cum ea inchoaſſe; quamquam verè non ſunt accidentia propria, neque conſtituentia ipſam febrem. Quod porro attinet ad febris cauſſam,ſi Hippocrates (vt ait Galenus) aliquas externas cauſſas, habuiſſet notas nempe vllam vel vllas ex rebus ſex non naturalibus vocatis, vt ſui moris eſt, commemoraſſet, quod cum non fecerit, aequum eſt exiſtimare cauſas tantum internas affuiſſe, nempe congeriem prauorum humorum, & praeſertim melancholicorum longo tempore aceruatorum. Quòd enim fuerint magna ex parte melancholici ſucci atque etiam bilioſi, non modo colligi poteſt ex quartanariis exacerbationibus, quas habuit, vt pedetentim videbitur; verumetiam ex laeſione inſigni cerebri, quod & ſuapte natura, & proprietate quadam huiuſmodi ſucci videntur petere. Hic enim vir ſi ſacris faciendis, vt ſuſpicor famulabatur, credi poteſt vigiliis, ieiuniis, ac ciborum non ita proborum, atque ipſamet profeſſione potuiſſe accumulare non modo copioſos ſuccos crudos, verumetiam melancholicos: ſi quidem non deſunt veteres,qui putarunt ad melancholiam pertinere ipſam religionem, qualis fuit Aretaeus medicus antiquiſſimus, necnon Plutarchus in libro de ſuperſt. Imo quotidiana experientia docet, eos qui admodum religioni ſunt dediti, vel fieri,vel eſſe melancholicos, ita vt nonnullos ipſe viderim, qui ob religionem nimiam, quaſi de ſalute animae deſperantes ſeſe ſtrangularunt, aut ſuffocarunt: & haec eſt quoque cauſſa propter quam inter monachos, & monachas complures melancholici morbi oriuntur. Fuit itaque febris putrida ex humoribus variis praeſertim melancholicis circa caput putreſcentibus; Quo factum eſt vt non abſque ratione ſtatim delirium, atque tremor apparuerint; vehementerque errauerit Sabinus, & ſequaces, qui dixerunt in ipſo factum eſſe delirium, ac tremorem ob Veneris abſtinentiam, ſcilicet genitura in cerebro nimium cumulata. Et de delirio iure Galenus diſcurrit fuiſſe non admodum graue, vt notat vocabulum Graecum λῆρος, ac vel ob inflammationem cerebri, vel à ſuccis calidis originem habuiſſe; quo in loco notare licet pro phlegmone intelligere incendium,ſcilicet phlegoſim,non autem veram inflammationem,alioquin à vera inflammatione non leuis deſipientia aut veſania fit; ſed phreniſis,& mania, quae ſunt maxima deliria. Fiebant ergo in Pythione delirium ex ſupercalefactione ipſius cerebri ob humores intra ipſius cauitates maiores putreſcentes;non autem vt dicebat Sabinus ex retentione ſeminis, quia etiam ſi Hippocr. & Ariſtoteles ſint huius ſententiae magnam partem ſeminis à capite fluere;tamen Galen.ex ſententia Democriti in Art. Med. ſcribit venerem caput maximè laedere, qua etiam ratione, cum & calor & vapores putres communicarentur initio medullae ſpinalis, motus ille deprauatur ab Hipp. tremor vocatus naſcebatur,qui vtrum fuerit verus tremor,vt manifeſtè profitetur Galenus, & longiſſima oratione diſputat,an potius motus conuulſorius, vt Sabino & aliis magis placuit, certè non ita clarum eſt; aequè enim rarum eſt in febrium initio vniuerſali fieri tremorem verum à quacumque ex tribus cauſſis à Galeno

commemoratis,atque motum conuulſorium: attamen ſequor potius Galen. putantem fuiſſe factum in Pythione tremorem, non ob animi affectum vllum,nec à Veneris abſtinentia, vt putarunt veteres interpretes, ſed ob facultatis motoriae imbecillitatem, quippe quae ob aliquam incraſſationem factam in ijs neruis, per quos defertur facultatis illuſtratio a cerebro ad ipſas manus impedita fuit,quominus integra eò perferretur. Quamquam prae ceteris hoc ſolent habere melancholici, vt ob timorem, quo ſemper occupantur, facile in tremorem incurrant; metuentes enim tremere rationabiliter, & praecipuè manibus, & labris docet Ariſt. vigeſimaſeptima probl. primo,ſexto & 7. Non inficior tamen quin etiam à vaporibus & ſuccis potuerit principium nucae percuti, atque inde aliquis conuulſorius motus oriri: ſed rarius initio hoc euenit, quam verus tremor, & maximè vt dixi, in melancholicis. SECVNDA DIE. Sequitur ſecunda dies,in qua dicit Hipp.omnia eſſe exacerbata,nimirum febrem,tremorem,atque delirium; ex quo loco colligimus in prauis, & magnis febribus etiā vſu venire, vt diebus paribus exacerbentur, quemadmodum aliàs fuſius docuimus; exacerbationis huiuſmodi natura debuit eſſe, quòd febris acutior & propterea periculoſior euaſerit;delirium quod erat placidum euaſerit grauius,atque magis ferinum; ſimiliter & tremor non ſolum fuerit maior, verumetiam alijs membris communicatus: cauſſa porro cur augeantur paroxyſmi, vt Gal.plerifque in locis docuit,vel ſunt errores aegri, aut medici aut aſtantium, vel eſt materia ipſa putreſcens facta aut copioſior,aut deterior,aut vtrumque ſimul. Gal.multum ſollicitus eſt in indaganda cauſſa,propter quam potuerit Pythionis morbus ſecunda die vſqueadeo augeri,& inquit ſaepenumero hoc contingere, quia dimittatur praeſtantiſſimū omnium auxilium nempe ſanguinis miſſio;quā ipſemet 11.Meth.15.dixit ſalubèrrimam eſſe in omni febre putrida. Vtrum autem Hipp. verè eā non adhibuerit ſtatim,vel narrare ut manifeſtā rem,& ſuis dogmatib.maximè conſentaneam dimiſerit, quemadmodū in compluribus aliis facit,non parū, nec abſque ratione dubitat; etenim dimiſiſſe, & in Pythione,& in alijs plerifq; auxilio hoc indigentibus Hippocratem vix credere poteſt, vt qui in omnibus germanis ſuis commentariis, ſ. aphor.de vict.acut. de artic. hoc remediū aliis penè omnibus ſemper antepoſuiſſe reperitur, vbi adeſt morbi magnitudo,virium robur,atque aetas cōſentiens,& ſi octaua die id adhibuit in Anax.vt videbitur ſuo loco; multo magis credibile videtur etiam in aliis diebus, in quibus conuenientius eſt, adhibuiſſe.Quòd etiam dimiſerit commemorare nō putat ita probabile,cum ſaepe in his libris mentionem faciat aliorum etiam minimorum remediorum, vtpote glandis.Itaque vtroq; hoc abſurdo,& ab Hippoc. dignitate, & conſuetudine alieno exiſtente ſtatuit eligendam eſſe eam opinionē, quae minus abſurditatis contineat,nimirum Hipp.in multis dimiſiſſe auxilium, vel tāquam non neceſſariū, vel quia tardò eſſet adſcitus;dimiſiſſe etiā in multis illud cōmemorare,quòd nimis euidens eſſet; illud tāquam

A optimum,& neceſſarium nec potuiſſe, nec debuiſſe omitti; & ad hoc exiſtimandum dicit Gal.ſe potiſſimū ab eo impelli, quod voluerit Hipp.miſſionis ſanguinis octaua die factae meminiſſe tanquā rari euentus; cum ſemper alioquin ante hanc diem adhibere conſueſſet,niſi impediretur: Si,n.in germanis libris praecipit mittendū eſſe ſanguinem exiſtēte morbo magno,& cōſentientib.viribus,atque aetate. Sique in octaua die ipſe id fecit, iure colligendum eſt tum aliquādo fuiſſe dimiſſum illud praeſidiū,tum etiam fuiſſe ab eo omiſſum enarrare: quòd euidentiſſimū

B eſſet, & debuiſſe fieri, & factum propterea eſſe. TERTIA DIE. ſubiungit Hipp. (eadē) hoc eſt exacerbatio cunctorū facta in ſecunda vſque ad tertiam totā durauit;id quod argumentum eſſe poteſt non a cauſſa externa,ſed interna prouenifſe: nā ut ſcribit Hipp.ſecundo prorr. quicūq; morbi à cauſſa externa fiunt,momentanei ſunt. IN QVARTA. Ceterum in quarta neſcio quid noui factū eſt; nemo pe aluus fudit pauca, ſincera,& biliofa. Si hoc ſymptoma cum aliis copulemus, certè malè de Pythio-

C ne fuerat iudicandum, eo quòd quarta dies eſt index ſeptimae etſi ea peſſima ſit,ſimilem quoque futuram eſſe ſeptimam eſt formidandum; quòd autem quarta fuerit peſſima facilè perſpici poteſt,quia febri acutiſſimae delirio, ac tremori magnis acceſſit alui fluor, qui tres prauas condiciones habuit, ſcilicet pauca excrementa, ſincera, & bilioſa. Paucae euacuationes ſemper malae ſunt, quia (vt ait Galenus) de ſtilla ſanguinis,ſignum eſt a prauitate,& copia materiae naturam ſtimulari; ſed eam non vale-

D re pro neceſſitate expellere. Similiter ſincerae omnes deiectiones ab Hipp. tum ſecūdo progn.tum in Coac.magnopere damnātur;Haud ſecus,& bilioſae deiectiones vidētur ſemper malae, quòd indicia ſint magni aeſtus. Erant autē ſincerae deiectiones, quia proprio ſero priuatae erant; quilibet.n.humor habet propriū ichorem tum naturae neceſſitate tū ob vſum,quandoquidē quilibet humor à proprio ichore caſtigatur, vbi igitur humores iſto priuātur,peſſimum eſt,tum ratione cauſſae,tum ratione ſignifica-

E tione cauſſae,quia ſine eo fiunt effraenes:ratione ſigni,eo quòd ingens incendiū indicent. QVINTA DIE. Quinta die omnia dicit adhuc eſſe exacerbata; tremores permanſiſſe, ſomnos tenues fuiſſe, & ventrē ſubſtitiſſe, hoc eſt eum exiguum fluorē deſiiſſe. Fluor quin fuerit ſymptomaticus, negari non poteſt; verūtamen quia praua euacuabātur,licet ſignis coctionis abſentibus; attamen minuebatur aliqua ex parte praua materia; idq; ſaltē ſequebatur, vt non augeretur malū; atqui ceſſante aluo,& pro-

F pterea tota praua materia in corpore retenta, iure factum eſt, vt cuncta ſint paullò acerbiora reddita, tremores perſeuerauerint, atq; ſomni tenues extiterint,ſed a materia retēta vaporib.ſurſum elatis,atq; cerebrum excitantibus,quominus in ſomnum laberetur.Sed ſi dixit omnia grauiora eſſe facta,ad quid repetit tremores? Propter duas cauſſas potuit hoc efficere; vnam quia tremor in eadem cōditione permanſit,ſecus quàm cetera,quae aucta erant; altera quia uidebatur aliquo pacto rationabile, vt ceſſare deberet, tū quia erat tantū in manib. tum maximè

quia

quia fiebat ab humoribus incraſsantibus neruos deferentes facultatem motricem ad manus.

SEXTA DIE. Porro ſexta die ſcribit Hippocrates ſputa fuiſſe varia,& ſubrubra,circa quae uerba dubitat Galenus unde nam huiuſmodi ſputa orta ſint,cum Pythion neque pleuriticus,neq; peripneumonicus extiterit; neque etiam a capite profluxiſſe ueriſimile ſit huiuſmodi ſputa, quae cum tuſſi,cum anhelitus difficultate; nec non cum dolore lateris,& diſiunctim, & coniunctim fieri ſoleret. Tandem concludit magis probabile eſſe ſecundum primas thoracis partes, quae coniunguntur extremis colli uertebris cumulata fuſiſe non multa excrementa;quae in radicibus neruorũ ad manus pertingẽtium firmata;eaſq; comprimentia tremori efficiũdo occaſionem praeſtiterint, eo pacto, quo dictum eſt;Atq; eadem excrementa pituitoſa,& ſanguinea extra reiecta ſputum uarium,& ſubcruentum reddiderint abſque anhelitus difficultate,quae ſolet fieri, vbi uel in pulmone,vel in thorace, uel in humilioribus muſculis intercoſtalibus non autem ſuperibus materia collecta. Cur deinde ſeptima die os diſtortum ſit,eadem effecit materia, quae ſurſum magis eleuata eos neruos,& muſculos repleuit,qui ori mouendo famulantur, qua repletione ueluti contracti nerui, & per neruos muſculi os conterquebant inſtar illius affectus qui propriè κυνώδης σπασμὸς ſiue canina conuulſio appellatur, quamquam Cael. Aurel.lib.tard.2.cap.2.videtur diſterminaſſe a canino raptu conuulſiones muſculorum labia conlegantiũ, quod haec ſemper acuta, illa uero etiam tarda ſit paſſio. Dubitatum eſt ab antiquis utrum in huiuſmodi conuulſionibus caninis morbus ſit in parte cõtorta,uel ſana.Sed res ita ſe habet, cum enim duo ſint motus in hac contorſione contrarii, contractio, & relaxatio; in contractione morbus eſt in parte contracta; at in relaxatione eſt in parte ſana.

OCTAVA dicit iterum cuncta eſſe exacerbata tremores permanſiſſe,& urinas,quæ ab initio uſque ad octauam tenues fuerunt, & decolores factas cum ſuſpenſione nebuloſa ſiue ut copioſè exponit Galenus media inter albam,& nigram: nam hactenus ſatis patet quarta quaque die factas fuiſſe exacerbationes; ut hinc humoris melancholici dominantis non exigue notae ſeſe obtulerint,neque mirum eſt tremores permanſiſſe; quoniam cum duae eſſent in hoc uero affectiones, ut ait Galenus altera uenarum,quae febrẽ faciebat, altera uero neruorũ, & thoracis,excoctione inchoata quam monſtrabant vrinae cum ſuſpenſo nebuloſo, iure febris iminutionem oſtendebant; Atqui tremores perſeuerabant, quoniam nondum materia illa thoracis,& intercoſtalium muſculorum ſuperiorum erat cocta. Atque hoc dico de materia illa peculiari, cuius ſimul cum uniuerſali coctio ne procedebat, licet interdũ quae materia aliqua peculiaris,ſed in diſtanti parte ſepoſita coqui, & vniuerſalis eſſe cruda quod mamoria dignum iudicauit Galenus ſecundo.in primo Epidemiorum, & adnotatum eſt ab Hippocrates primo Epid.tertia ſect.exemplo Cratiſtonactae, & Scymni pictoris ancilla. Erat autem tenuis urina,quia materia adhuc cruda erat; erat etiam decolorata,quia

A calor natiuus eam non coquebat ad partes ſupernas tuendas intentus. Addit autem Hipp. huiuſmodi urinam habuiſſe nebulã nebuloſam, quae uerba exponẽs Galenus iuquit primum uerbum,nebulam,eſſe accipiendum. pro ſubſtantia ſecundum autem, ideſt,nebuloſam,pro colore, qui eſt quaſi medius inter clarum,& obſcurum;fiebat hic color partim a pituita,partim ab humore melancholico. Cum autem DECIMA die ſudauerit, atq; ſputa ſubcocta fuerint,iudicatus eſt,quãquã circa ipſam iudicationẽ vrinae fuerint tenues. Dicit Pythionẽ fuiſſe ſubindicatum decima die,ut habẽt aliqui tex. Graeci,uel

B iudicatum,ut alii,quoniam non fuit uera iudicatio, quia nec in ſputis, neque in urinis apparuit abſoluta coctio, nec in die decretoria, ſed in decima qua Galenus ſecundo decret. ſcribit fieri alienando falſas iudicationes ob errores accelerantes motum illum qui in undecima fieri deberet. At in ſputis,erat quae dicit fuiſſe ſubcocta ὑπόπεπα non ſimiliter in vrinis, quas dicit circa criſim fuiſſe ſubtenues, ut

C etiam circa initia fuere tenues uſque ad ſeptimam; etenim quae coquuntur ſemper fiunt craſſiora, vt docet Ariſt. quarto metheor, imo putauit Galenus ſcriptum fuiſſe undecima;ſed a tranſcriptoribus fuiſſe adulteratam. Cum ergo decima,uel undecima eſſent quidem certa coctionis indicia, non autem fuiſſet perfecta, ac propterea criſis facta eſſet nuper perfecta non abſque ratione, poſt ipſam dutarunt aliqua ſymptomata, licet non nominentur ab Hippocrate, ita ut ex acuto factus ſit acutus per deci-

D dentiam ſicque quadraginta die iterum iudicatus, ſed per abſceſſum ad ſedem, qui ad ſuppurationem a natura,& forſan etiam remediorum ope deductus eſt,ac ſimul ſtrangurioſus redditus abſceſſus, atque haec fuit Pythionis hiſtoria, poſtquã appoſuit non nullas notas ſex. ſcilicet de quibus priuſquã loquar. Tria ſunt quaerenda, unum erit,cur cum multi interceſſerint dies a decima uſque ad quadraginta, ac propterea neceſſe ſit multa occuriſſe;tamen Hippocrates ea tantum commemorat quae quadraginta

E apparuerunt. Alterum eſt cur potius factus ſit abſceſſus in ſede, quam in ulla alia parte; maximè cũ antea ibi nullus apparuerit affectus; dicebat enim Hippocrates quarto aphor. 33. ubi in morbo aliquae partes patiuntur, ad eas ſolere fieri abſceſſus, ut hac ratione potius in ſuperioribus,ſcilicet in thorace debuerit fieri quod doluit,quam alibi. Tertiũ erit,quid ſignificet abſceſſus ſtrangurioſus & cur factus ſit. Circa primum puto Hippocratem omiſiſſe ea nominare,quod poſt undecimam diem reliquiſ-

F ſet aegrum, nec quicquam de eo amplius intellexiſſet,quam quod poſt contigit quadrageſima die, ita enim conſueuiſſe facere non paucos medicos certum eſt, qui vbi vident morbum in tuto poſitum, aliis inferioribus medicis reliquias morbi penitus ſuperandas permittunt. Alia etiam potuit eſſe ratio, quoniam nil interiecto tempore commemoratu dignum contigerit; praeter ea quae anteceſſerunt;nã ubi uis,atque impetus morbi ſunt remiſſi, ſolet natura, quod ſupereſt uincendum uel paulatim finire, uel materiam in aliquas ignobiles partes abſq; moleſtia conducere, donec eas nimis multiplicatas,uel

extra

extra pellat; uel in alias ignobiliores regiones abſcefsus modo tranſmittat; ut uerisimile eſt Pythioni contigiſse. Circa ſecundum multae cauſsae conueniſſe potuerunt, ut potius circa ſedem factus ſit abſceſſus, quam circa illam partem: vna quòd illa pars fuerit infra morbum, & inferior, cuiuſmodi abſceſſus maximè ſolet diligere natura; altera quia vt Galenus ſcribit nono de med.loc.cap.ſexto, ſedes eum ſit receptaculum, vel potius tranſitus excrementorum cibi, & humorum acrium facilè ea pars irritatur, atque irritata ſuſcipit, & inuitat naturam ad eo mittendos ſuperfluos humores; poſtrema quoniam fortè hic homo aſſuetus erat frequentibus ſeſſionibus, ob quas ea pars infirmior facta facile fuit, ut ipſa ſeſe natura per eam exoneraret, nam & Ariſto. quinta.probl.14.& ſexto, prob.primo dicebat alios ob huiuſmodi nimias ſeſſiones pinguefieri, alios uero extenuari; quod qui humoribus abundant excrementitiis, niſi motus eos conſumat facile corpus uitietur, & ob id contabeſcat. Ad tertiū putant aliqui inter quos etiam Galenus abſceſſum ſtranguriosum fuiſſe diuerſum in Pythione a ſedis abſceſſu; quaſi vero humores, qui in partibus ſuperioribus antea offendebant infra delati partim in ſedem decubuerint ibique ſint ſuppurati; partim ad veſicam praecitati ſua acredine eam irritantes, & mordentes urinae ſtillicidium cum dolore peperint. Sed quamquam hoc uerum eſſe poſſit, haud tamen abſurdum eſt, ut videtur putare Galenus etiam potuiſſe contingere ut ab illo eodem abſceſſu ſedis ſuppurante & continuo ueſicam contrectante communicata ipſi ſit intemperies ob quam vrina reddita mordax neque a veſica ſuſtineri potens illud ſtillicidium, ſeu ſtrangurium pepererit, haud ſecus atque contingere ſolet aliquibus praegnantibus, in quibus dum ab vtero pleno & graui comprimitur veſica, & accenditur, haudquaquam urina poteſt contineri; & in hanc interpretationem eo magis inducor, quod Hippocrates non dixit factum eſſe Pythionem ſtranguriosum, cum abſceſſu ſedis, at ei factum eſſe abſceſſum, ſed ſtranguriosum. Modo pauca denotis, ſeu characteribus hic in fine poſitis cum Galeno dicamus; etenim ueteres uſos eſſe notis, uel puris elementis & characteribus ad res ipſas ſignificandas, hancque conſuetudinem ab Aegyptiis primum fuiſſe monſtratam ſatis conſpicuū eſt; & quamquam ob plures occaſiones id facerent, ut docent qui de notis hieroghyficis conſcripſerūt; poſteriores tamen ea una potiſſimum cauſſa fecerunt, ut dum a dictantibus accipiebant; eos celeriter loquentes aſſequi poſſent, ut ex Martiale aliiſq; colligere poſſumus. Cur vero Hippocrates uſus characteribus in multis aegris horum librorum comperiatur; ſi tamen eius ſunt ut uidentur ueteres, & Galenus negaſſe puto cauſſam fuiſſe quod occupatiſſimus in aegris curandis magna celeritate inſcribendis obſeruatis indigeret, quam ſanè melius aſſequi non poterat, quam breuiter, & per notas ſcribendo. Vnde prout uſus, & celeritas ſibi erant expetendi, ſic modo breuiter, modo breuius, modo breuiſſimè ſcriptitabat: poſſumus item dicere id feciſſe Hippocrates, ut etiam in rebus dubiis iudicium ſuum

A proderet. Et ſanè haud ita facile puto huiuſmodi notas ſibi vni Hippocrates forſan rectè cognitas interpretari. Verumtamen quia uiam a Galeno nobis ſtratam habemus, illi ipſi inſiſtemus, & ne quae ab ipſo ſcribuntur hic praeciſè, & inutiliter proponamus, ſat eſt huiuſmodi characteres ſecundum Galeni expoſitionem hoc ſignificare. Pythionem hunc probabile eſſe multitudine urinarum quadrageſima die fuiſſe ſanatum; Vtrum autem, quod aliqui dubitant, ſit metiendus quadrageſimus dies ab ini-
B tio morbi, an a decima qua facta fuit iudicatio imperfecta mihi magis placet, ut numerentur ab undecima; quoniam non apparet ex verbis Hippocratis potuiſſe intra id tempus fieri iudicationes per urinas; ad haec ſtranguria, quae facta fuit morbi quadrageſima haud potuit iudicare, cum per eam, quae eſt purum ſtillicidium ingens ulla copia urinae, quae facit iudicationem excernatur. Verum fieri quidem potuit, ut poſt quadrageſimam ex ſtrāguria relicta ſit in renibus & veſica intemperies ca-
C lida, cuius ui natura ſit inuitata & excitata ad deponendum eo, quicquid humoris moleſtabat. Iam de curatione, cum initio morbus ſatis fuerit acutus, valde conſentaneum eſt victum tenuiſſimum fuiſſe ſibi conſtitutum, & quoad remedia pertinet dicit Galenus cum morbus eſſet periculoſus debuiſſe Hippocratem prima die ſanguinem mittere, niſi uenter incoctum cibum tenuiſſet, aut omnino altero, id quod etiam innuit Auer. ſeptimo.coll.cap.primo. ex ſententia Auenzoar. ex quo loco licet colligere, prius
D quam ad ſanguinis miſſionem deueniatur, etiam ſi morbus ſit periculoſus, & acutus, aluum debere exeuacuari a cibo incocto, quod fit uel media, uel ſubductione alui, qua & ſtomachus, & inteſtina exinaniantur, nam qui putant, ſemper ſolum clyſterem ſufficere ad commode, & ex praeſcriptis ueterum, educendos cibos incoctos priuſquam mittatur ſanguis, longe falluntur; ſiquidem clyſteres uix ad inteſtinorum mediam regionem perueniunt cibi autem incocti magna ex parte ſupra inteſtina media, &
E prope meſeraicas retinentur, ut niſi prius inde pellantur periculum immineat ne facta ſanguinis miſſione magna pars ipſorum a uenis euacuatis trahatur. Ex quo multo rationabilius, eſt neque ſemper medicum eſſe contentum ſolo clyſtere, neque ſemper ad ſubductorium medicamentum confugere, ſed prout animaduertit uel minus incocti cibi in in ſuperna, uel inferna parte uētris contineri ſic modo hoc, modo illo uti adiutorio. At ſciſcitabitur forte aliquis quomodo Hippocrates probauerit ſangui-
F nis diminutionem in aegro tremente, cum tremor ſit pura ſoboles motricis facultatis imbecillae ut millies docuit Galenus; niſi reſpondeamus imbecillitatem Pythionis a plenitudine originem duxiſſe ſicut in famula ſtymargi cui cum menſtruorum deminutione trementi ſecta uena tali Hippocratis cōſilio miram opem attulit. Quantitas etiam ſanguinis copioſa eſſe debebat, uel repetita. Tum praeparandae uiae coquendi humores & uacuandi: ſed quia tremores, atque oris diſtorſio affici neruorum principium indicabant, iccirco opus fuiſſet uti frictionibus, inferiorum ligaturis, ueſi-

canti-

cantibus, ac principio nucae applicare unguentum coſtinum, uulpinum; uel quodpiam aliud ea aetate magis uſitatum. Cael. Aurel. qui ſecundo tard. cap. ſecundo diſtinguit ſpaſmum oris a con-
A uulſione canina, quam facit acutam, ait hanc curari paralyſis curatione, ſcilicet embrocationibus, emplaſtris, aliiſque plurimis ex ueterum ſententia propoſitis medicaminibus.

HISTORIA DECIMASEXTA.

HERMOCRATEM, qui decumbebat prope nouum murum, febris magna corripuit: incepit autem dolere capite, & lumbis: hypochondrij tentio molliter: lingua vero incipienti exuſta eſt: ſurditas ſtatim: ſomni non aderant: ſiticuloſus non ualde: vrinae craſſae, rubrae, ſepoſitae non ſubſidebant; ab aluo autem non pauca, combuſta egrediebantur. QVINTA mixit tenuia, habebant enaeorema; non ſubſidebant; ad noctem delirauit: SEXTA ictericus; omnia exacerbata ſunt, haud mente conſtabat. SEPTIMA moleſte; vrinae tenues, ſimiles; ſequentibus ſimiliter. circa uero VNDECIMAM exiſtenti, cuncta viſa ſunt alleuiari: coma incepit, vrinae craſſae, ſubrubrae. infra tenues, non ſubſidebant; quiete intelligebat. DECIMAQVARTA abſque febre: non ſudauit, dormiuit intelligebat omnia; urinae ſimiles circa DECIMAMSEPTIMAM exiſtenti rediit: calefactus eſt. ſequentibus febris acuta, urinae tenues, rurſum autem VIGESIMA iudicatus eſt: ſine febre: non ſudauit, cibum auerſabatur toto tempore: intelligebat. loqui non uolebat: lingua praearida; non ſitiebat, dormiebat, comatoſus. circa uero VIGESIMAM & QVARTAM iterum incaluit: aluus humida multis tenuibus fluens, & ſequentibus ebris acuta, lingua combuſta eſt. SEPTIMA & VIGESIMA mortuus eſt; huic ſurditas uſque in finem permanebat: urinae craſſae, & rubrae non ſubſidentes, uel albae & decolores; & enacorema habentes, guſtare autem non poterat. P. D. S. V. S. M. ideſt probabile deiectionibus ſuppreſſis, vigeſimaſeptima mortuum.

HERMOCRATES, Qui decumbebat. Quis fuerit hic Hermocrates nec facile eſt, nec multum intereſt ſcire; Etenim multi hoc nomine memorantur a ſcriptoribus Sophiſtae, & inter coeteros duo inſignes, alter ob auaritiam, qui cum intellexiſſet ſeſe in recuperanda ſanitate expenſurum plus dracma, perire, quam puſillum ſumptum facere maluit; alter ob medendi infelicitatem, quippe quem ubi aliquis aeger ſomniabat habere medicum protinus interibat, unde Martialis, de quodam defuncto loquens. In ſomnis, ait, viderat Hermocratem; at cum Hippocrates commemoret illius habitationem, aut propter ignobilitatem id fecit, aut quia eſſent alii complures eiuſdem nominis; narrat Galenus nonnullos interpretes forſan curioſos nimis uoluiſſe ab Hippocrate fuiſſe appoſitam habitationem, quòd qui muros, & domos recenter calce oblitos incolunt morbis grauibus rentari ſoleant, qualis fuit praeſens, atqui hoc tanquam ueriſſimum, ſcilicet a recenter illitis domibus aegrotare homines confirmatum reperitur
B apud Galenũ primo. prorr. octauo. vbi praeceteris mẽtis uitia ſuccedere, & deliria dixit, licet non ita laethalia, quemadmodum quae ab internis cauſſis fiunt. Quod uero alii ut ipſemet Galenus teſtatur imaginati ſint Hippocratẽ appoſuiſſe murum nouum, quaſi ob murum nouiter, & praeter conſuetudinem eius domui inductum, haud benè perflaretur a uentis, propterea que morboſa eſſet, certè nimiae ingenii laſciuiae opus eſt, quamquam non negetur a quoquam multum facere ad ſanitatem ha-
C bitationes quibus uentis illae aſpirentur, ut docuit Hippoctates libro proprio de habit. Vitruuius, atque Laertius apud quem legitur Emped. uocatum fuiſſe κολυσανέμον quod cum unimaduertiſſet Agrigentum patriam ſuam a nonnullis uentis inſigniter vitiari, eos; occluſis per quos flabat montium interſtitiis, prohibuit, ſicque patriam liberauit. De aetate, & corporis habitu, coniicit Galcnus fuiſſe iuuenem, & robuſtum, quia cum acutiſſimo morbo laboraret ipſum cito necare debebat, niſi iuuenilis ętas, & uirium robur ipſum uſque ne uigeſimamſeptimam protraxiſſent. At de his ſatis, quae licet ui-

deantur

deantur ſuperuacanea,& nimis diligenter examinata,haud tamen prorſus inutilia, & iniucunda cognitu ſunt.Itaq; ut Hermocratis caſu pro more examinentur ab iis exordiar,quae paſſus eſt a PRIMA die uſque ad quintam; primum enim quoad actiones laeſas animales ſtatim facta eſt ſurditas, & vigiliae,nec non capitis dolor,& lumborum: naturaliū laeſa eſt appetentia, quia ſiticuloſus fuit.Ex mutatis excrementis habuit urinas craſsas rubeas quae ſepoſitae nullam ſubſidentiam faciebant excrementa alui non pauca,ſed combuſta exibant,in qualitatibus mutatis erat totius corporis ignis, quod ipſa febris erat magna, ut propterea Hippocrates more ſuo ignem uocarit;nec non tenſio mollis hypochondrii,una cū linguae ab initio facta exuſtione. Quae ſymptomata cum ſequuta ſint febrem magnā, atq; eam ferè cuncta ab initio; planè probabile eſt fuiſſe ardentem; atque eam ab hepatis inflammatione originem duxiſse; uix enim poſsunt ſtatim eſse febres ardentes, niſi alicuius praecipui uiſceris antecedentē inflammationem ſequantur. Sed dicet aliquis debet ne huiuſmodi febris vocari morbus, an accidens? nam ex una parte hic Hippocrates videtur conſtituere ipſum morbum, cum ſtatim dicat Hermocratem corripuiſſe ignem, quaſi uero prior morbus, a quo fuit occupatus magna febris fuerit. Ex altera parte eſt ſententia Galeni ſaepius repetita vt quarto aphor. 66. 73. & ſeptimo 42. & primo Epid.com. tertio, ter quarto,veteres non appellaſſe febres, quae erant inflammationibus iunctae, ſeu potius ipſarum ſequaces, ſed nomine ipſorum uiſcerum inflammatorum,ut phrenetidis,hepatitidis,peripneumoniae,pleuritidis,atque ſimilium.Dicendum uerè inflammationem iocinoris fuiſſe morbum principalem quia prima die apparuerunt ipſius manifeſta indicia,& uerè pathognomica. vt ſitis,linguae exuſtio, foeces exuſtae, tenſio dexteri hypochondrii licet uacua, & non dura hoc eſt ſine tumore apparente, exterius cum eſſet in ſima iecoris parte. Veruntamen uoluit primo loco febrem recendere Hippocrates, quod inter ſymptomata quibus cognoſcuntur morbi primum locum ipſa teneret, ſuaque magnitudine maximè, & euidenter laederit. Igitur Hermocrati factus eſt ſtatim tumor inflammatorius in hypochōdrio dextero, hoc eſt in ipſo iecore, quod Empedocles ut ait Plutar. quinto ſympoſ. octauo, uocabat πολυαίματον quia abundet ſanguine,& ob id ualde obnoxium inflam. mationibus;etſi enim Hippocrates indefinite hypochondrium nominauerit,attamen ut praeclare mōſtrat Galenus tum propter uiſceris ipſius praeſtantiam, tum propter naturam ſymptomatum, quae ſtatim apparuerunt, neceſſe eſt intelligamus dexterum. Quae uero fuerit cauſſa,cur potiſſimum hanc aegritudinem contraxerit,certi non potuit eſſe habitationis conditio,uerum potius ingluuies,ob quā ſanguis in iecinore multiplicatus ibique aliquarum obſtructionū occaſione cohibitus,& concluſus primum tenſionem induxit non admodum inſignem, ſed molliuſculam,ratione ſubſtātiae mollius ipſiuſmet uiſceris, poſt putreſcens atque flagrans ob uetitā tranſpirationem,uapores feruidos in cor, atque

A proxima ipſi uaſa magna transfudit, unde ardenti febri occaſio eſt oblata quamquam potuerunt etiā & potus uini generoſi & rerum calidarum,& carnis bubulce eſus,ut Hippocrates libro de intern. aff.in ſecundo morbo hepatico atteſtatur eiuſque partis compreſſio,uel percuſſus efficere,ut ſanguis ibi colligeretur promptius: etenim Galenus octauo de med.loc.cap. ſexto ſcribit quod cum omnes uenae, & arteriae iocinoris habeant anguſta oſcula, qua parte ſima cum gibba committūtur obturationem

B aliquando uitioſorum humorum contingere, ad quam putrefacti ſequitur in calidi breui, in frigidi non cito, ſed temporis progreſſu. Vtrum autem,in conuexa,an in cōcaua iocinoris parte fuerit tumor, ſymptomata, quae apparuerunt prima indicarunt, fuiſſe initio concaua; ſed ut uidetur Galenus ſenſiſſe putandum eſt tandem utriſque fuiſſe communicatum.Cum ergo uiſum ſit,quomodo febris generationem habuerit, modo reliquorum accidentium naturam, & generationis modum perpendamus;

C quod enim doleret caput, & lūbi focus putredinis in iecore exiſtens effecit,qui proximus lumbis ipſis exiſtens, iiſque calidam intemperiem cōmunicans dolorem peperit,ſicut vapores putrides,& feruidos in caput mittens non modo induxit dolorem uerū etiam uigilias atque ſurditatem. Quod porro linguam exuſtam,atque ſitim modicam haberet,ab eadem cauſſa profectum eſt ſiquidem cum lingua ſuperpoſita ſit tā oeſophago, quam aſperae arteriae; aequè fuligines ac torridi uapores utrinque ad eam

D ferātur,qui ipſam exſiccant,& denigrant,ſimulque ſitim inducunt.Sed dubium eſt,cur non ad modum ſitiret,Galenus dicit uel ob delirium uel quia naturalis facultas uentriculi extincta eſſet.Sed neutrum erat in Hermocrate qui non delirauit ante quintā; nec quae potuit initio uim naturalem habere emortuam.Igitur puto ſitiuiſſe quidem, ſed non admodum reſpectu ſiccitatis linguae, eo quod aliqua humiditas a capite flueret,quae non ſineret ita ſintire uel lingua exuſta non percipiebat ſitis magnitudi-

E nem. De urinis ſcribit Galenus rubras quemadmodum ait Hippocrates ſecundo progn.eſſe quodammodo medias inter bonas, & prauas,nec mortem, ſed morbi longitudinem portendere,quod inflāmatione iocinoris umquam fiant bonae, impoſſibile eſt; quoniam cum ibi fiant, & per gibbas partes in ueſicam effundantur, iis inflammatis neceſſe eſt quoque urinae accendantur;proptereaque rubrae, & interdum praerubrae reddantur, ut Hermocrati contigit,cuius urinae etiam fuerunt craſſae, & ſine

F contentis,proptereaque morbus in initio erat, nec dum poterat natura coquere,& craſſum a tenui ſeparare;ſic enim dicit Galenus & rectè craſſas urinas nec ſubſidentes uocari turbidas, & crudas,nec non multo ſpiritu plenas, inſtar muſti, ſed ſubſidentes initium aliquod coctionis monſtrare, ut etiam primo de criſ. 12.dicit. Coeterum cur ab aluo copioſa excernerentur,& combuſta,fuit, quia vt ſcribit Galenus & hic, & citato loco de med. loc. ubi ingenti calida intemperie laborat iecur,& praeſertim in cōcaua parte alimentum,& humores attracti comburuntur,atq; ad inteſtina mittuntur;imo uero prae-

cedente

cedente morbo ſaepe uſu uenit,ut etiam carnes ipſiuſmet uiſceris colliquentur,ſicque per uentrem bilis craſſa graueolens,& abunde colorata euacuetur, ut in peſtilentibus febribus contingit, atque haec omnia facta ſunt in Hermocrate primis quatuor diebus,quantum ego puto arbitrio continuatis cum iam dictum ſit a principio factam fuiſſe iocinoris inflammationem, quae forſan propterea eſt facta ſtatim, quia is calido iecore donatus erat, in quo ſtatim fieri putredines ubi obſtructum eſt, retro iam diximus. Verum poſſet aliquis mirari cur Hippocrates uſque adeo confusè narret,quae Hermocrati contigerunt; & Galenus qui hanc dubitationem uidit, dixit in com. hoc feciſſe Hippocrates quia his diebus nil non contigit. Sed cum morbus eſſet acutiſſimus non uidetur fieri poſſe;ut a prima die uſque ad quintam nihil contingeret. Quare multo ſatius erit, ſi dicamus his diebus Hippocrates non uiſitaſſe Hermocratē, ſed ea quae narrauit percunctaſſe ab ſtantibus, & prout ei narrabantur,ita etiam commemoraſſe. QVINTA DIE dicit Hippocrates Hermocratem urinas reddiſſe tenues cum ſuſpenſione, ſed abſque ſedimento, nec non ſub noctem deliraſſe,delirium quidem iure ſub ſecutum eſt uigilias, ut ferè ſemper ſolent, qui deliraturi ſunt,uigiliare,eo quod acres uapores,& ſucci,qui ſtimulantes cerebri membranas dolores,& vigilias inducunt,iidem acuti,& perdurantes temperamentum totius cerebri paulatim peruertunt; unde Aegemoniacae facultates mirum in modum laeduntur,& pro laeſionis magnitudine actionum quoque detrimenta apparent. At quod urinae ſtatim fierent tenues cum nebula, & ſine ſedimento euenit,quia materiae in ſublime ferebantur, ut oſtendebat ſuſpenſio,quae a flatu fiebat:etſi enim urinas craſſas dixerit Hippocrates capitis laborem adfuturum portendere, attamen alia ratione: praedicta poſſunt etiam tenues idem indicare; illae quidem ob turbationem, & tumultum in uaſis exiſtentem, ob quos facilè uapores in cerebrum feruntur; hae uero quod quae materia vrinae immixta eam craſſam reddebat;in alias partes,& praeſertim in caput ſublata illud malè afficit. Iure autem nocte factum eſt delirium, quia ubi caput a partibus infernis laeditur,tunc potiſſimum laeditur, quando fiunt euaporationes maiores, quae praeſertim nocte fiunt; quia calor tunc magis intro cogitur; unde augetur incendium.

SEXTA DIE acerbiora ſucceſſerunt,cum delirio maiori, & quod peſſimum eſt, cum icteritia; haec enim ubi mentis leſioni coniungitur, ut ſaepius dicit Hippocrates in Coac. mortale eſt. Coeterum circa hoc ſymptoma quatuor ſpeculatione digna ſunt,unum eſt quid ſit icteritia, alterum a quibus cauſſis fiat. tertium utrum qui icteritia laborant cuncta flaua intueantur, quartum & poſtremum vtrum hoc ſymptoma in Hermocrate fuerit laethale. Quoad primum Icteritiam Barbari vocant, quam morbum regium appellant Latini Lucretius libro quarto de natura. eam appellat arcuatum morbum; dicitur enim morbis regius, quod ut ait Celſus modo quodam regio,ſcilicet delitiis, & blanditiis cura-

A tur; dicitur etiam icteritia a quadam aue quae icteros appellatur a Graecis χαραδριὸν dicta Latini noſtri appellant Galgulam; & omnes ferè ſcriptores exiſtimant hunc morbum ita uocari,quod haec auis id habeat peculiare; ut quotieſcunque ictericos intueatur, intra ſe morbum attrahat,& curet, & Plutarch. quinto ſympoſ. ſeptimo multa de hac aue praeclarara narrat,& inter coetera hāc auem ſtatim atque animaduertit aliquem ictericum oculos ab ipſo auertere, non quaſi incideat huic egregio re-
B medio, ſed quia oculi ipſius ualdè offenduntur ex quo loco etiā Plu. colligit faſcinationes quae fiūt ex oculis, maxime ueras, & naturales eſſe; hoc igitur ſymptoma nil aliud eſt,quam effuſio bilis per uniuerſum corpus,& praeſertim per oculos, & Plinius magnopere miratur, quomodo bilis, quae tamen eſt humor,anguſtas illas oculorum uenas penetrandi uim habeat. Fit autem icteritia duobus modis criticè,& ſymptomaticè,ſymptomatici fit,uel quia in iecore propter intemperiem calidam gignitur
C maxima bilis copia,quae cum nō poſſit attrahi,neque contineri a propria ueſica a natura ſtimulata per uniuerſum corpus effunditur, quae effuſa ſubtus cutem eam maculat,& deturpat. Vel fit quia impedita eſt uia ab iecore ad ueſicam proreptans; ſeu quae a ueſicula ad inteſtinum duodenum procedit. Quoad ſecundum a tribus cauſſis fieri poteſt hic morbus ab inflammatione,ut Hermocrati contigit,uel propter obſtructionem, quando ſcilicet laborantes abundant humoribus craſſis, & uiſcidis,
D qui ſanguini, & bili commixti obſtruunt, quo minus pateat tranſitus a ueſica ad inteſtina, uel propter duritiem aliquam, ueluti propter ſcyrrhum. Quoad tertium certe complura neque poenitenda hac de re, & forſan primi diximus in lib. uariarum lectionum; ut ea legentibus omnis labor ſuperuacaneus ſit, qui hoc ipſo in loco ſumatur; nihilominus haud inutile erit repetere multos extitiſſe,qui dixerunt arcuatos omnia quae tuētur flaua conſpicere, & rurſus non fuiſſe qui de icteritia tractantis
E penitus huiuſmodi ſymptoma ſiluerint, tāquam in rerum natura minimè compertatur; etenim ualdè mirum uideretur Hippocratem Auic. alioſque celeberrimos auctores de morbo regio tractantes tam notabile ſymptoma tacuiſſe,ſi illud experiētia comperiſſent:ut propter hoc in eam libenter ſententiam ueniam forſan aliquod genus reperiri admodum raram, in quo quae conſpiciuntur lutea appareant. Verum ipſe qui diligentiſſimè in innumeris de hac euentu,ſum percunctatus, nunquam au-
F dire quemquam potui,qui ſeſe illud habere fateretur. Quoad quartum & poſtremum ex una parte uidetur ſemper icteritia ante ſeptimam diē eſſe laethaliſſima ut ſcribit Hippocrates quarto aph. 64. & in Coac. dicit ſexta die morbum regium eſſe ſemper malum & inſidioſum. Ex altera parte eſt ipſemet Hippocrates qui libro quarto auct. tex. 81. dicit in febribus bilioſis ſi icteritia fiant ante ſeptimam diem a febre liberare. Praeterea Plinius libro 26. cap. 12. ſcribit Hippocratem tradidiſſe morbum regium ante ſeptimam diem laethale eſſe ſed hoc minime uerum eſſe, quia multos narrat ſe uidiſſe

diſſe

diſſe ab hac deſperatione liberatos, adeo ut Plinius manifeſtiſſimè aſſerat morbum regium ante ſeptimam diem non ſemper malum eſſe: & Auenzoar, qui uixit in Hiſpania 112.annis, quo tempore maxima foelicitate Medicinam fecit libro primo tract. decimotertio, cap. vltimo damnat ueteres, quod exiſtimarent morbum regium malum eſſe ante ſeptimam diem; cum enim fiat a bile, quae eſt humor tenuiſſimus, quaeque cito mouetur, cito etiam iudicatur Auer. tertio. col.23. ut forſan tueretur Hippocratem ab hac calumnia dixit, quod ab Hippocrate ſcriptum eſt fuiſſe verum in patria ipſiusmet Hippocratis, ſcilicet in Graecia, non tamen in Arabia, & alibi, ſed hoc mihi haud placet, quia idem Hipp. in fine prog. ſcribit ſua ſcripta & in Aphrica, & in Scythia, & in Delo ueriſſima eſſe. Dicendum igitur potius eſt morbum regium fieri vel a mera bilis effuſione, vel cum duritie aliqua iecoris: primo modo ſalutaris eſt, atqui ſecundo modo ſemper malus eſt, ſiue fiat cum iecoris inflammatione, ſiue obſtructione, uel duritie ſimplici. Inquit igitur in Hermocrate fuit cum iecoris inflammatione, ideo fuit laethalis, & eo magis quia delirauit, iam uero ſcribit Hippocrates in Coac. & Prorr. quod quotieſcunque morbus regius fit cum delirio, eſſe ſemper ſignum exitialiſſimum, quod ſit indicium bilem non modo in uniuerſum corpus, uerum etiam in cerebrum diffundi.

SEPTIMA. Iam uero die SEPTIMA grauiter eum habuiſſe dicit, urinaſque tenues, & ſimiles prioribus uſque ad ſecundam fuiſſe, quo in loco animaduertendum eſt uocem illum grauiter haud eſſe ſimpliciter accipiendam, quando dixerit & initio, & quinta die malè habuiſſe, & cuncta fuiſſe exacerbata; ſed debet intelligi, quaſi ſicut ante grauiter ſe habebat, pariter quoque ſeſe uſque ad undecimam habuerit, qua die cum ſoleat natura non finire morbum, ſed aliqua euacuatione, aut decubitu ſalutem promittere, factum eſt ut uiſa ſint omnia remiſſa, quandoquidem coepit dormire, licet non naturaliter, ſed ſoporosè; urinae factae ſunt craſſiores & abſque ſubſidentia, aliquantulum mente conſtitit; atque ſic uſque ad decimamquartam permanſit. Verum circa haec nonnulla occurrunt conſideratione digna: primum eſt quo pacto potuerint remitti omnia in morbo admodum periculoſo & crudo abſque ullis coctionis notis. Alterum eſt quomodo vrinae poſſint fieri in ſumma parte tenues, & in ima craſſae, nam ſi craſſities fit ab humoribus craſſis ueriſimile eſt craſſas partes petere fundum, ac propterea potius in ſumma parte attenuari. Circa primũ dicendum eſt iure Hippocratem dixiſſe uiſa eſſe omnia mala remitti, quod nullo modo uere facta fuerit remiſſio, ſed ignaris medicis & aſtantibus ſic apparuerit, quia cum ante uigilaret, & miſerè angeretur, quieſcens, & in ſomnum inclinatus, proptereaque minus delirans poterat uideri aliquibus melius degere, atqui dicebat Hippocrates initio ſecundo aph. ſomnum, & uigiliam ſi modum exceſſerint utraque mala eſſe; Coeterum dicet rurſus aliquis, quo pacto quo febre acuta, & ardente ex iocinoris inflammatione laborabat, potuit in coma labi, quod uitii genus ſit potius ad humido, & frigido.

A Reſpondet Galenus & rectè fieri coma, hoc eſt in ſomnum propenſionem, uel refrigerato, uel humectato, uel ſimul refrigerato, atque humectato cerebro; aut ob facultatis animalis imbecilitatem. Humectato a pituita cerebro fieri nõ potuiſſe ex ipſius febris natura uere probat. Coeterum utrum ex perfrigeratione an ex imbecillitate facultatis id proficiſceretur, indeterminatum omiſit; unde alii interpretes dixerunt tum langore caloris natiui, id eſt, frigore; tum imbecillitate facultatis id Hermocrati B obtigiſſe. Verum neq; ego intueri poſſum, quo pacto coma potuerit ex his exitioſiſſimis cauſſis oriri, in eo qui coeteroquin deterius non habebat; imo in decimaquarta fuit abſq; febre, ut uidebimus dormiuit atq; mente conſtitit. Itaq; potius mihi dicendum uidetur, uel coma Hermocratis haudquaquam fuiſſe ſoporoſum, ſed potius uigil. in quo. ſ. oculos quidem clauſos tenebat, uerum non dormiebat, atque rem ita ſeſe habuiſſe uidentur ſubſequentia uerba decimaequartae diei ſignificare, in qua ait C Hipp. ipſum dormiuiſſe quaſi uero ante non dormiret, ſed clauſis oculis uigilaret. Fieri autem huiuſmodi coma, uel a frigidis ſuccis putreſcentibus, ac propterea acrioribus redditis, uel a bilioſis, & pituitoſis ſimul mixtis demonſtrauit Galenus in libello illo de comate, quem millies ipſemet citat, demonſtraturaſque eſt adhuc ſaepius in hoc eodem libro quod uero in Hemocrate fuerint ſimul & bilioſi, & pituitoſi ſucci indicarũt ſatis urinae craſſae, foeces exuſtae, lingua arida, imo uero tota ipſa morbi id D ea, uel dici poteſt cerebrum ut ait Hippocrates libro de gland. eſſe arcem, & metropolim humidi frigidi viſcidi propterea in eo ſemper aliquid tale eſſe quod interdũ a feruidis uaporib. eliquatum, & per cerebrum fuſum illud irrigans propenſionem ſaltem in ſomnum facit. Circa ſecundum dicendũ eſt uere per ſe urinas potius in fundo, quam in ſummo craſſitiem praeſeferre, ſed per accidens poteſt ſecus eſſe ſcilicet ob flatum, qui ſicut in muſto eleuat foeces, ac racemos quae ſunt partes grauiores, eaſq; ex E ſuperficie retinet, in fundo uero p̄manet liquor nẽpe leuior, haud ſecus in urina ſpiritus cõtentus partes craſſiores ſubleuãs in ſummos eas cõtinet, quod etiam poterat indicium eſſe aliquas partes craſſiores, & crudas a uaporibus, & flatu in caput tolli, nec non bilioſis, & acrioribus ſucus commixtas coma uigil. quemadmodum dixi. producere. Sequuntur. QVARTAE DECIMAE diei ſymptomata priuſquam examinare aggrediar. illud notare debetis, quod etiam ab aliis adnotatum obſerua-F ui, nempe Hippocratem in rebus praeſentis aegro tantis enarrandis haud ſingulos dies ſeparatim fuiſſe proſecutum, ueluti in aliis pleriſque fecit, ſed per quaterniones enumeraſſe praeter quam quod a quarta uſque ad ſeptimam ſingulos recenſuit, & cauſſa fuit, quoniam in quarta uſque ad ſeptimam morbus maiori celeritate ferebatur, quam celeritatem cum ex parte depoſuiſſet poſt ſeptimam factum, eſt ut ſingulis quaternionibus tantum notabiles mutationes habuerit, quae poſt modum aliarum mutationum ſuccedentium fuerunt indicatrices; & Hippocratis tertio progn. ſeptimo ſcribit in

morbis

morbis acutis,qui futuri ſunt productiores, cum ha beant principia ſimilia,difficile eſſe euentum prae- dicere,& iccirco ſpectandos eſſe ſingulos quaternio nes,in quibus mutationes factae docere poſſunt fu turos ſucceſſus.Igitur DECIMA QVARTA. ait Hippocrates Hermocratem fuiſſe liberum, non ſudaſſe, dormiuiſſe omnia mente comprehendiſſe atque urinas eaſdem habuiſſe.Quod ſpectat ad fe- brem, mirum uidetur quomodo potuerit abiiſse perdurante iocinoris inflammatione, niſi dicamus hac die coepiſſe etiam inflammationem doloſe re- mitti,cum coqui, & maturari non poſſet;ac propte rea febrem quoque remiſſam dediſſe infebricitatio nes quandam ſpeciem.Galenus multa hinc dicit in oſtendendo fallaciam morbi,qui ſaepe videtur defi nere,cum tamen adhuc ferociat,ſicq; ignaros medi cos fallat, & certè illud veriſſime dicit, quod etiam alias ex Hipp.propoſui,nempe non eſſe fidendum, neque morbis, neq; ſymptomatibus abſq; ſigno & abſque ratione deſinentibus, quoniam frequenter reuertuntur, & interdum etiam exitium afferunt; quando, ſcilicet natura prae imbecillitate pugnam cum morbo dimittit,ſic enim in tumoribus inflam- matorijs fit,ut cum natura concoquere,& matura- rare eas nequit, ceſſent illi dolores, & febres, quas alioquin dixit Hipp.maturationē comitari;id quod Hermocrati contigiſſe veriſimile eſt.Coeterum iu- re quaeritur a nonnullis cur Hippocrates memora- uerit,quae non acciderunt,& cur potiſſimum ſudo- rem;nam uidetur ſuperuacaneum, cum infinita po- tuerint nō accidere,ea uelle recēſere, maximè quod nihil agant,nec indicent. Sed nec Hippocrates hoc abſq; ratione fecit,quia cum docere uellet illam fe- brem non verè fuiſſe ſolutam,nec criticē licet in die decretoria, ſubiungit cauſſam, ſcilicet omnis eua- cuationis carentiam, quaſi dicat quia potuit illa fe- bris eſſe ſoluta verè, quae nullam euacuationem ſe- cuta eſt?Quod porro ſudoris nomine intelligatalias quoq; euacuationes clare ex eo colligi poteſt,quod febres ardentes, cuiuſmodi ſunt inflammationum, uiſcerum ſequaces potiſſimum ſudore ſolent finiri, unde eo non exiſtente non ueriſimile eſt ullas alias euacuationes criticas affuiſſe,maxime quòd urinae ſimiles eſſent,hoc eſt abſque coctionis ſignis: Sed ſi doloſa erat febris deceſſio, cur igitur dormiuit? cur mente conſtabat? Dormiuit quia,qui antea erat ſo- por ſeu coma uigil conſumptis uaporibus acriori- bus, & calidioribus remanſerunt frigidiores ſucci, qui nihilo magis tutum morbum reddiderunt, & ſi effecerint ut dormiret,qua ſimiliter ratione fiebat, ut deſiſteret delirium, nempe quod ſoboles eſt ma- teriae calidae;& certè propter tres cauſſas poſſunt, qui peſſimè habent,videri meliuſculi,vel quia facul- tas ſit emortua, ut in membro poſt inflammationē grangraenato, in quo ceſſante coctione ob caloris mortificationem ceſſant ſymptomata; uel quia ex- crementa non amplius agitantur ob naturalis facul- tatis imbecillitatem, ob quod cum non occurrunt nouis partibus: quas prius poſſidebant conſuetudi- ne inſenſibiles faciunt,ſicque contingit tempore le- niri dolores,uel quia extremos conatus faciente na tura excrementa a partibus nobilioribus, & ſenſibi

A lioribus ad minus nobiles,& ſenſibiles pellit, quod fuiſſe in Hermocrate dicunt aliqui. Verum ipſe ſe- cus ſentio, cum hoc in valde proximis morti fiat. Hermocrates autem poſt quatuordecim uixerit ad huc tredecim diebus: unde potius fuit ratio, quam ante attuli, ſcilicet quod natura non moueret uapo res acres,& calidos, ſed quaſi quieſceret pauliſper. Vtrum autem in hac ſpecie remiſſionis morbi uires eſſent validae ex quarum & morbi comparatione certum fieri poteſt futuri euentus iudicium, vt ſe- **B** cundo progn. perhibent Hippocrates, & Galenus haudquaquam è uerbis Hippocratis colligi poteſt, quoniam ut ait Galenus hoc in loco Hippocrates nullam facit unquam pulſus mentionem,qui certiſ- ſimum eſt uirium indicium.

DECIMASEPTIMA. Poſt decimaquartam proximus quaternarius eſt decimuſſeptimus in quo iterum uis morbi inualuit,quod ſcilicet permanen- te inflammatione iterum ſucci, & uapores feruidi cumulati,partim cor petierint,unde febris acuta, & **C** ualida ſucceſſit, quae ſequentibus quoque diebus durauit,partim in caput rapti delirium renouarint, proptereaque urinae tenues ſicut antea remanſe- rint, nimirum bilioſa, & feruida materia a uijs uri- nae alio abducta. Sed dicet aliquis cum in decima- quarta fuerint bona ſatis ſigna, & in decimaſepti- ma nihilo deteriora,quam prius ſecuta ſint,erat ne timendum magis an ſperandum? Reſpōdetur ſigna duplicia eſſe,ut ſaepe docui alia coctionis,alia ſalu- tis,& mortis;quod ad haec poſtrema non erant ad- **D** modum exitioſa,& propterea quantum eſſet ex ip ſis nihilomagis erat metuendum,quam antea:quod uero ad ſigna coctionis exiſtentibus urinis tenuibus proptereaque cruditatem oſtendentibus,erat formi dandum ne uires in tanta morbi ui uſque ad conco- ctionem poſſent perdurare, quemadmodum Hip- pocrates docuit ſecundo progn.tex.31.

VIGESIMA DIE ait Hippocrates iterum eſſe iudicatum, atque a febre liberum euaſiſſe, nec tamen ſudaſſe.Et certè haec etiam fuit fallax iudica- **E** tio nempe quae citra ullum ſignum ullamque eua- cuationem facta eſt; nec potuit alia eſſe cauſſa quam quod materiam impraeparatam uis debilis nequibat propellere, proptereaque in quiete per- manens uapores ad faciendam febrem, atque de- lirium minimè mittebat. Niſi tamen dicamus di- ctionem illam ἐκρίθη ἄπυρος ita eſſe accipiendam, perinde ac dicat ipſum fuiſſe a febre liberum iu- dicatum,ſcilicet a medicis,uel aſtantibus;ſed cibum abhorrebat id quod tribus de cauſſis fieri potuit, **F** uel propter uitioſos humores os uentriculi con- taminantes; uel quia facultas appetitrix eſſet emortua, uel propter mentis laborem. Gale- nus exiſtimat Hermocratem a cibo abhorruiſſe propter facultatis debilitatem. Ego uero potius puto propter uitioſos humores, quia Hippocra- tes in fine hiſtoriae, dixit Hermocratem la- boraſſe inappetentia toto morbi tempore, in quo non eſt dicendum facultatem fuiſſe ſem- per languidam. Loqui etiam nequibat, quia lingua arida, haudquaquam a proſtrata ui- tute mouebatur; ſicut ipſa ſitis & ſiccitas mi-

nimè percipiebatur ab eo, quamuis iure adeſ-
ſet, ut ob hoc etiam nequeunte ipſo aegro vigi-
lare quaedam ſomni imago, & comatis a frigo-
re, ſeu caloris defectu inducti appareret. Etenim
quod dicit Galenus veriſſimum eſt, cuncta quae ap
paruerunt, fuiſſe emorientis uitalis, addo & anima-
lis facultatis indicia, quemadmodum quoque ualde
rationi conſonum eſt, ipſum tandem in maraſmum
torridum decidiſſe, ut ſolent plerique qui ardenti-
bus ſebribus, & viſcerum inflammationibus tentan
tur, VIGESIMAQVARTA. De vigeſima-
quarta die dicit Hippocrates incaluiſſe, hoc eſt fe-
brē, quae vigeſima fuerat ſoluta, reuertiſſe; putat
Calenus hac die factam eſſe nouam exputreſcenti-
bus ſuccis febrem, quae ipſum peremerit vigeſima-
ſeptima, & certè neceſſe eſt ita exiſtimare perma-
nente inflammatione; atqui quomodo ergo potuit
laborare marcore torrido, ut ait ipſe, ſi febris noua
ipſum quatuor diebus extinxit priuſquam ſine fe-
bre fuit; niſi dicamus iam penè conſumptum fuiſſe
in vigeſima & poſt ab anteacto morbo, ac propte-
rea conſumpto corpore febrem nouam accedentem
validam vigeſimaquarta ex reſiduo humorum pu-
treſcente potuiſſe ipſum in marcorem iam inchoa-
tum praecipitare; atque ſuperueniente fluxu alui,
& linguae maiori ſiccitate fuiſſe extinctum vigeſi-
maſeptima, nam dicebat Hippocrates in aph. a tabe
habitum cito perire ſi alui fluxus ipſis contingat:
ſed forſan melius eſt ſtatuere ſi periit maraſmo, non
quidem torrido periiſſe, ſed illo qui fit ob cibi indi-
gentiam; de quo ipſemet Galenus loquitur primo
cap. libri de marc. atque in hac ſententia magis con
firmor, quod propè mortem bis fuit ſine febre.
Atque haec eſt tota Hermocratis ab Hippocrate
propoſita hiſtoria, in fine cuius praeter notas quaſ-
dam appoſitas tria de ipſo dicit, ſcilicet perpetuo
obſurduiſſe, vrinas modo craſſas, & rubentes, non
ſubſidentes hoc eſt turbidas, nec clareſcentes, modo
tenues, & decolores cum eneaoremate habuiſſe, nec
quicquam guſtare potuiſſe. De ſurditate cum a dua
bus fiat cauſſis, uel propter humores craſſos impa-
ctos in aurium ductibus; uel propter uapores craſ-
ſos a partibus infernis ſuppeditatos, exiſtimandum
eſt eam factam eſſe propter humorem aliquem im-
pactū auribus, eo quod continuo Hermocratem af-
flixit. Cur autem nil guſtare potuerit, puto duas
extitiſſe cauſſas, unam quod lingua etiam ab initio
ſibi fuit combuſta; eſſe uero linguam guſtus ſenſo-
rium nemo dubitat, ut ipſa uhementer laeſa, neceſ
ſario guſtus mirum in modum offendatur; alteram,
quod os uentriculi ob uiciniam inflammati uiſceris
perpetua intemperie fuerit corruptum; imo uero
etiam humorum, & uaporum tetra putredinē uitia
tum. Sed cur repetit hoc cum etiam dixerit vigeſi-
ma fuiſſe ἀπόσιτον nā uidetur inutilis, & ſuperuaca-
nea repetitio: niſi tamen dicamus apud Hippocra-
tes in hac hiſtoria diuerſa eſſe ἀπόσιτον & non, gu-
ſtare cibum, nam in illa ut dicit Galenus primo in
primum Epid. tex. 29. cibus auertatur, & non ſumi-
tur, nec guſtatur, quod factum eſt vigeſima die, in
hoc ſumitur, ſed abſque guſtu, & delectatione; un-
de corpus conſumitur, ut contingit Hermocrati

A quemadmodum etiam tertio in tertium huius di-
cet Galenus ut & hinc nonnullis uſque adeo fuiſſe
uiolatum uentriculum a peſtilenti putredine, ut po
tius eligerent mori, quam cibum ſumere: Etenim
ubi iecur ualde afficitur, tota uegetatrix facultas,
quae in ipſo collocatur, inſignem perniciem ſubit,
ac conſequenter appetitus emoritur. Miratur Gale
nus cur Hippocrates in fine rememorans, quae Her
mocrati contigerint, haud mentionem facit icteri-
tiae, & reſpondens dicit, tanquam rem claram omi
B ſiſſe, ſiquidem cum nec ſudor, nec ulla bilis euacua-
tio ſuperuenerit, conſonum, videtur non potuiſſe
eum affectum finiri. Sed pace Galenus, haud placet
mihi eius reſponſio, quoniam falſum eſt nullam Her
mocratem habuiſſe euacuationem, quandoquidem
vigeſimaquarta die aluus fudit tenuia, praeterquā
quod ſaepe uidemus regium morbum ſponte abſce
dere abſq; ulla euacuatione ſenſibili, ſcilicet ichore
illo bilioſo inſenſibiliter diſſipato. Quare ſatius eſt
dicere propterea ſiluiſſe Hippocrates icteritiam,
C quoniam non fuit Hermocrati perpetua, nec ab ini
tio, ſed tantummodo poſt ſextam diem; repetebat
autem dūtaxat, quae a principio uſq; ad finem per-
durarunt, nempe ſurditatem, urinæ uarietatem, &
guſtus amiſſionem. Coeterum de notis, eas interpre
tatur Galenus quaſi dicere uoluerit Hippocrates
probabile eſſe deiectionibus ſuppreſſis vigeſimaſe-
ptima fuiſſe mortuum; atqui dubito vehementer de
veritate; quoniā ſi maraſmo torrido mortuus eſt, ut
antea dixit Galenus in hoc morbo alui fluxus ſucce
D dens, ut ferè ſemper ſolet, eliquatis, ſ. carne, & pin-
guedine cito aegros perimit, priuſquā poſſit detine
re, atq; hoc eſt ꝙ dicebamus antea ex Hipp. 5. aph.
14. profluuium alui ſuperueniēs tabidis proximam
mortem ſignificare, tanquam cauſſam, & tanquam
ſignum. Accedit & illud, quod nonnulli dicunt Hip
pocratē nō conſueuiſſe notis quicquam aliud ſigni-
ficare, quam quod in narratione hiſtoriae dictum
fuit: in ſtiſtoria uero de ſuppreſſa aluo nil dixit: un-
de quod aliqui interpretes ueteres, & recentiores
E probant, magis mihi placet, ut notam, E, interpre-
temur non ἐπισχεθέντων ſeu ſupppreſſis, ſed ἐόντων. i.
exeuntibus, ſic enim & Hippocratis orationi, & ue-
ritati conſona dicemus Hippocrati conſonat, quia
primo prorr. 31. huius pene caſus totam ſeriem bre-
uiter, & dogmata repetit; ibique alui fluentis men-
tionem facit, qua dicit Hermippum obiiſſe, & for-
ſan aut hic Hermippus, aut ibi Hermocrates legen-
dus eſt. Sed illud vitium adſcribit Galenus authori
prorr. ut ex uno, uel altero exemplo incertos apho
F riſmos conſtituat. Iam vero de curatione, quae po-
tuerit huic morbo accommodari, pauca quaedā adii
ciam; & primum a morbo, qui fuit iocinoris inflam-
matio indicationes hauriendae, quae cum ſit intem
peries cum materia, ſeu morbus in intemperie in-
compoſitione uitiata, & continui ſolutione, indica-
tur ut intēperies corrigatur, aucta magnitudo tolla
tur, eiuſque incrementum prohibeatur, necnon vni
tatis ſoluto curetur. Pro quibus ſcopis attingendis
rationi conſentaneum eſt primum uiuendi tenuem,
& exquiſitam rationem fuiſſe inſtitutam, ſcilicet
abſtinētiā uini, ptiſanae cremorem. Forſan aliquis

decima-

decimaquarta die, aut paulo poſt quando a febre uiſus eſt liberatus, & vinū indulſiſset, & uictū pleniorē; atqui medicus prudens, & peritus id minimè debebat facere, quod Hipp. ſecundo acut. monuerit haudquaquam uictum mutandum, niſi poſtridie a iudicatione, ut ſcilicet certo cognoſcatur an criſis bona, uel mala fuerit; cum enim dicat Hippocrates circa diem decimamſeptimam rediiſse morbum, par eſt exiſtimare paulo poſt deimamquartam praeludia reuerſionis comparuiſſe, quae potuerint medicum ſolertem commonefacere haud fuiſſe ueram criſim; ac propterea minimè uictum fuiſſe mutandum, uel ſaltem paruam mutationem acuti edurante, imo etiam creſcente fuiſſe faciendam. Sed cum perpetuo fuerit ſine guſtu, quid veriſimile eſt fuiſſe actum, aut quid erat agendum. Certè cum indicatio uitalis omnium maximè referat, debuiſſet medicus omnia agere ut cibum ſumeret, guſtui etiam aliquid praeter rationem concedere iuxta id Hippocratis ſecundo aphor. paulo deterior cibus, aut potus, ſuauior autem &c. Hac etiam ratione fuiſſet extrinſecus ori uentriculi ſubueniendum, & linguam emolliendam, & humectandam mucilaginibus, uel aliis ingeniis. Medici Arabes & Corn. Celſ. in his caſibus dicunt eſſe nutriendos aegros per clyſteres ex contuſa carne, & ouis, & iuribus optimis comparatos, qui non ſtatim reddi debent; unde ſine ſale conficiendi ſunt, ac tepidi iniiciendi: Arabes etiam faciunt balnea ex uino, & iuribns, natura enim per arterias tunc attrahit alimentum. De ſanguinis miſ- A ſione haudquaquam dubitare oportet ſi Hippocrates ſtatim, uel quiſpiam alius grauis medicus fuit ccitus, quia prae euacuatis clyſtere inteſtinis ſecuerit primum baſilicam, ſeu interni cubiti dexteri, uel ſiniſtri; deinde iecorariam; ita enim poſtulabat dexteri hypochondrii affectus, atque adeo ipſius iocinoris inflammatio ut ſtatim ſanguis, nec exiguus mitteretur, quo facto fuiſſet illinendum iecori oleum roſaceum cum ſucco cichorii, uel hepaticae, & cerae modico, ſic quoque, & auribus potuiſset in- B ſtillari propter illam perennem ſurditatem oleum ex amigdalis amaris, irinum, & laurinum; & quia urinae fuerunt perpetuo crudae omni induſtria coctioni humorum fuiſset ſtudendum, ita ut ſimul etiam haberetur magna ratio, iocinoris flagrantis, quod dicebat Galenus ob ſuae ſubſtantiae naturam moderatis emollientibus indigere, decoctum cichor. ſilicis ad iecur ſine calefactione deobſtruendum, ualde poteſt poſtularum ſimiliter quas ait Galenus loco citato modicè adſtringere, & ſecundum C totam ſubſtantiam ipſi uiſceri familiares, & proprias eſſe; hepaticae, agrimoni decoctum fuiſset in id accommodatum, & quaecunque alia auxilia ad laborantes inflammatione iocinoris ſunt a ueteribus propoſita. Hepar lupinum proprietate cunctis affectibus iocinoris conuenire uidetur credidiſse Aſclepiades apud Galenum octauo de med. loc. ca. octauo, at ipſemet Galenus alibi dixit ſe eiuſce remedii nullum certum experimentum habuiſse. De aluo ſoluenda nulla erat habenda ſollicitudo.

HISTORIA DECIMASEPTIMA.

QVI decumbebat in Dealcis horto capitis grauitatem, & tempus dexterum doloroſum habuit tempore multo. cum occaſione uero febris magna corripuit: decubuit; SECVNDA ex ſiniſtra paucus, ſincerus effluebat ſanguis: ab aluo autem ſtercora honeſte prodierunt: urinae tenues, variae, enaeorema habentes, minutum, inſtar farinae ſemen genitale referentis. TERTIA. febris acuta; deiectiones nigrae, tenues, ſpumoſae: ſubſidentia liuida deiectionibus: ſubſoporata eſt: moleſte habebat circa exſurrectionem: urinis ſedimentum liuidum ſubuiſcidum. QVARTA vomuit bilioſa, flaua, pauca, intermittens parum, virulenta, ex ſiniſtra paucus, ſincerus effluxit: deiectiones ſimiles, urinae ſimiles: ſuperſudauit circa caput, & clauiculam lien intumuit: femoris dolor ſecundum rectitudinem; hypochondrii dexteri contenſio ſubmollis; nocte non dormiuit, delirauit parum: QVINTA deiectiones plures, nigrae, ſpumoſae: ſubſidentia nigra deiectionibus, nocte non dormiuit, delirauit. SEXTA deiectiones nigrae, pingues, uiſcidae, foetentes, dormiuit: intelligebat magis. SEPTIMA lingua praearida, ſiticuloſus; non dormiuit: delirauit, urinae tenues, non boni coloris. OCTAVA deiectiones nigrae, paucae, compactae, dormiuit, mente conſtitit: ſiticuloſus non valde. NONA ſuperriguit; febris acuta, ſudauit: refrigeratio: delirauit: dextero oculo peruerſus eſt. DECIMA circa eadem. VNDECIMA intelligebat per totum omnia ſine

febre: dormiuit: urinae tenues circa iudicationem: duobus diebus intermiſit ſine febre: redijt DECIMAQVARTA, deinde vero nocte non dormiuit. omnino delirauit. DECIMAQVINTA. vrina turbida, qualis eorum quae cum ſubſederunt, conturbantur: febris acuta: omnino delirauit: non dormiuit, genua, & tibias dolentes habuit: ab aluo autem glande appoſita, nigra ſtercora exierunt. DECIMASEXTA vrinae tenues: habebant autem enaeorema nubiloſum. delirauit DECIMASEPTIMA mane extrema frigida, contegebatur: febris acuta, ſudauit per totum: alleuiatus eſt: ſapiebat magis, non abſque febre: ſiticuloſus: vomuit bilioſa, flaua, exigua; ab aluo autem ſtercora prodierunt: paulo poſt uero, nigra, pauca, tenuia, urinae tenues, non boni coloris. DECIMAOCTAVA non conſtabat mente: comatoſus. DECIMANONA per eadem: vrinae tenues. VIGESIMA dormiuit; intelligebat omnia; ſudauit abſque febre, non ſitiuit: urinae uero tenues. VIGESIMAPRIMA parum delirauit; ſubſitiuit. hypochondrii dolor: & circa vmbilicum palpitatio uſque in finem. VIGESIMAQVARTA vrinis ſedimentum, intelligebat omnia. VIGESIMASEPTIMA coxae dexterae dolor. vrinae tenues, & habebant ſedimentum; alia autem habuit placidiſſima: circa uero VIGESIMAMNONAM oculi dexteri dolor, urinae tenues, QVADRAGESIMA ſeceſſit; alba ſubcopioſa: ſudauit multo per totum, perfecte iudicatus eſt.

QVI IN DEALCIS decumbebat horto. Praeſentis aegroti nomen proprium non apponit Hippocrate, ſed tãtum habitationis, vel quod ignorauerit, vel quod ignobilis admodũ eſſet; quod enim Hippocrates nomina propria eorũ quos curabat ignoraret, haud mihi videtur eius humanitatem, & diligentiam decuiſſe; ſiquidem id in primis uidentur ciuiles, & humani mores postulare, ut cum quibus uertamur, ſicut faciunt medici cum aegris, in primis nomina propria dicamus, eo magis, quod ab Ariſtot. proditum eſt ſecundo, Reth. cap. de ira homines iraſci contra eos, qui ipſorum nomina ignorant quaſi non curari ſeſe ab iis, ſed contemni ex eiuſmodi ignoratione colligant; Quod etiam Hippocrates haec ſcripſerit ex aliorum relatione nec affuerit curationi nunquam credam, quia ut uidebitur, nulla forſan habetur his libris hiſtoria, in qua enarranda ſit maiori diligentia, & iudicio uſus, quam in hac, quare tacuit forſan nomen, quia ex ſola habitatione celebri poterat facile ſciri, quis eſſet. Sabinus ut Galenus teſtatur, exiſtimauit Hippocratem propoſuiſſe habitationem ſtatim, quaſi haec fuerit occaſio ſaltem morbi, nempe eſum herbarum, & fructuum, quibus large ueſci conſueuerunt illi, qui habitant in hortis huiuſcemodi rebus abundantibus, qualem fuiſſe Dealcis hortum ueroſimile eſt; nam narrat Laertius in uita Heraclyti eum incidiſſe in hydropem ob herbacea edulia, quibus fuerit antea diu uſus, & Galenus ſecundo de alim. fac. cap. de cucum. ſcripſit abſtinendum eſſe ab huiuſmodi eduliis, quod ex iis paullatim colligantur mali ſucci,

A qui deinde oblata, uel minima occaſione febres malignas pariunt. Addit Sabinus ad herbas edendas haudquaquam natum eſſe hominem; quod in natura corrupta, & poſt diluuium forſan uerum eſt, atqui ante diluuium omnes a carnibus abſtinebant, terraeque fructibus ueſcebantur, qui nõdum corrupta terra, & iucundiſſimi, & ad alendum potentiſſimi erant; ut ob hoc Plut. in orationibus de abſtinentia carnium ualde improbarit eſum carneũ & extulerit fructus terræ, quod pariter a Porphirio traditũ

B eſt in li. de abſt. ab animalib. Atqui haec pro Sabini interpretatione, quã Galenus tribus rationibus confutare laborauit, quas non ingratum erit expendere poſtquam & ipſemet interdum in huiuſmodi rebus non multum ad artem pertinentibus uagatus eſt; Prima ratio fuit, quod Hippocrates non dixerit hunc agrum habitaſſe, ſed decubuiſſe in hortis Dealcis, quaſi potuerit, ut faciunt aliqui dum aegrotare coepit, aut paulo ante ſeſe a propria habitatione ad hortos transferre, maioris amoenitatis gratia.

C Non diffiteor ſane id quod Galenus dicit potuiſſe contingere, attamen ueriſimilius uidetur etiam eos hortos incoluiſſe, poſtquam ex narratis patet ibi coepiſſe aegrotare, et Hippocrates alias conſueuit per decubitum intelligere incolatum, ſeu habitatione. Secunda ratio fuit, etiam ſi uelimus ipſum habitaſſe in hortis haud neceſſum fuiſſe ut iis ueſceretur, quemadmodum habitantes prope macellum ubi uenaeunt carnes caprillae, & ouillae, eam deuorare minime ſequitur, ut faciunt athletae. Sed & haec ratio ſatis friuola eſt, ſicut nec neceſſitas in Sabini expoſitione reperitur; ſolent tamen plerumque ij, qui in hortis

perpe-

perpetuo verſantur faciliter capi delectatione fru-ctuum, & herbarum, ut Adamum in Paradiſo poſi-tum fructus uetiti delectatione captum uoluiſſe illum edere narrat Moyſes. Tertia ratio fuit aerem hortorum potius damnandum eſſe, quam commen-dandum, tum ob latrinas, quae in eos repurgantur variumque foetorem inducunt, tum quia ibi ſaepe ſunt arbores, quorum uel umbrae corporibus hu-manis noxiae ſunt, ut braſſica, caria, & buxus. Quòd pertinet ad primam, tertiae rationis partem, forſan aetate atque in regionibus ipſius Galenus cloacae in hortis expurgabantur, ut ij ſtercoraren-tur, atqui nec tunc fiebat in cunctis, & nunc in pau cis obſeruatur, imo vero ſolent plerique id cauere, ut omnes lacunae & ſordities ab hortis arceantur, ac mundities ſemper inſit, quod multo magis face-re ſtudent, ij qui hortorum habitationibus oblectã tur, & nec Hippocrate nec Vitruuius nec Columel-la, nec Oribaſius, qui de habitationum ſalubritate ſunt locuti, uiridaria hac ratione imbrobaſſe com-periuntur. De altera parte rationis tertiae cur braſ-ſicarum aerem damnet Galenus non ſatis uideo, de cuius laudibus uolumen integrum edidiſſe Chry-ſippum medicum, Pythagoramque, & Catonem nõ parcius celebraſſe perhibuit Plin. lib. 20. cap. nono. ubi licet dicat eam uitibus & vino proprietate qua dam eſſe inimicam, haud tamen dicit locos ubi ſe-ritur, ita inſalubres eſſe. De carea ſciendum eſt grae ci legendum eſſe καρύας. i. nucis, de qua loquens Plu tar. tertio ſymp. quaeſt. prima ſcribit ueteres uocaſ-ſe nucem καρύαν, quod ſpiritum quendam grauem, ac ſoporoſum inducat, ſicque laedat illos, qui ſub ip ſa recumbunt, ut ob hoc uel morbus κάρος. i. ſopor ab arbore, uel arbor a morbo ſumpſerit appellatio nem, ſic etiam dixit uocatum eſſe naricum ἀπὸ τῆς νάρκης. i. a torpore, quod neruos laedat, & dormien-tes ſub ipſa torpore tententur, ut ob id ſophocles uocarit Narciſum ueterem magnarum Deorum, id eſt manium coronam. Idem etiam de buxo uerè proditur arborem eſſe funeſtam. Sed haec omnia in telligenda ſunt de iis, qui morantur, ac dormiũt ſub iis non aũt quod aer totus hortorum ab ipſis conta minetur; quamquam qui ſtudẽt faciendae hortorũ ſalubritati huiuſmodi herbas & arbores fugere con ſueuerunt. Sed de his hactenus non inutiliter for-ſan licet praeter rem a Galeno prouocatus diximus. Nunc narrationem Hiſtoriae aggredior. Praeſens commemoratus aeger cum diu capitis grauitate, atque dexteri temporis dolore fuiſſet tentatus tan dem igne, ideſt febre magna captus decubuit. Cer-tè plerique non ſolent ob ſimplicem capitis dolo-re, imo uero nec ob quamlibet febrem, ſed tantum ob grauem decumbere; quod forſan hic multo ma-gis fecit, quia plebeius erat, & fortè colendis hortis deditus, cuiuſmodi uiri ſolent initio ſemper quosli bet morbos negligere ut ob id Plato in libro de Re pub. Herodiuem medicum criminatus eſt, qui diae-teticam medicinam artificibus, & egenis inutilem nimis exercuerit. Quemadmodum ergo ſolent morbi initio ſpreti tandem augeri, & in magnos euadere, ſic propoſito aegro contigit, ut contem-nens dolorem temporis dexteri, & capitis grauita-

A tem in magnam febrem tandem inciderit: quomo-do autem hoc factum ſit, ſic ego ſentio hunc uirum iocinore calido praeditum natura fuiſſe, propte-reaque dexterum tempus dolore potiſſimum fuiſ-ſe tentatum, quod externa occaſione, ſcilicet labo-re, & eſu prauorum eduliorum, ut aliorum, coepa-rum, raphonorum, ac ſimilium in hortis naſcen-tium in dies magis auctus ſit calor, ob quem in ca-pite, & praeſertim dextera parte grauitatem, & do-lorem habuerit. Cum autem dicat Galenus ſecun-
B do de med. loc. primo. dolorem capitis fieri poſſe triplici de cauſſa, uel ab intemperie cum materia, vel a pura intemperie, uel a pura materia dolor hu ius viri erat a ſola materia, id quod ex grauitate ca pitis facile coniici licet, tum etiam quia dolor non erat magnus; quod neceſſarium fuiſſet, ſi cum in-temperie fuiſſet: Erat autem iſta materia pituito-ſa, & melancholica, ut indicauit diuturnitas, ſopor, & ſtilla a nare dextra. Creſcente uero calore, & bile febri magnae fuit data occaſio, nam ut ait Hip-
C pocrates quarto de morb. & Galenus ſecundo de alim. fac. cap. de cucum. morbi haud ſtatim gignun tur, ſed paulatim, & negligentia concepti, coaliti, & aucti affatim erumpunt. Et propterea ſapienter dicit Galenus potuiſſe hunc aegrotantem ſeſe tue-ri a morbo, ſi ſtatim atque ſenſit dolorem, & gra-uitatem capitis permanere, & creſcere medicum aſciuiſſet, atque ſeſe ipſi curandum obtuliſſet in eo enim tota uis praeſeruatricis facultatis eſt col-locata, ut illico naſcenti morbo occurratur, cuius
D vires adhuc imbecillae non multo negocio frangun tur, ſicuti difficiliores ſunt ſuperatu, poſtquam in-crementum aliquod effatum dignum ſuſceperint. Circa hanc particulam (occaſio) Galenus in com. & primo Epid. commen. primo. tex. decimo. dicit tria ſignificare apud Hippocrates uel cauſſas ſpu-rias, vel euidentes, cuiuſmodi ſunt ſex res non na-turales; uel omnem cauſſam in uniuerſum tam ex-ternam, quàm internam, dicit igitur Galenus Hip-pocratem accipere occaſionem pro cauſſa externa,
E quae, ſcilicet fuit ille labor, & error in victu, ut di-ctum eſt. Itaque PRIMA die id fuit obſeruan dum, quod febris magna ſuborta eſt, quam exiſti-mandum eſt prima die fuiſſe diariam, cum conſti-tutum ſit eam a cauſſa externa occaſionem habuiſ ſe, ſed creſcente calore in putridam uerſam eſſe, ſicuti ſaepe fit. At SECVNDA comparuerunt ſymptomata tantummodo ad mutatum exiens pertinentia, nimirum a ſiniſtra nare modicus ſan-guis profluxit merus, aluus ſtercora rectè deiecit,
F & urinae tenues cum uariis enaeorematibus di-ſperſis, ac ueluti farinae craſſiores geniturae ſimi-les. Coeterum ante alia dubitabit aliquis, quomo-do potuerit febris magna cum ſanguinis ſtilla, & vrinis prauis, eſſe abſque aliis ſymptomatibus praeſertim capitis iam antea affecti; etſi affuerint alia ſymptomata, cur Hippocratem haec tantum-modo retulerit; Cui reſpondeo dolorem quidem, & capitis grauitatem perduraſſe, & forſan etiam cre-uiſſe ſitim, & aliquam inquietudinem ad fuiſſe, ue-rum nil uſque adeo memoratu dignum contigiſ-ſe, quemadmodum tria propoſita, & primum,

quod ad ſanguinis fluxum è nare ſiniſtra pertinet; mirum ſanae uideri poſſet iocinore potiſſimum flagrante parteque capitis dextera antea dolente non fluxiſſe potius ſanguinem a dextera, quam a ſiniſtra nare: quam mirandi occaſionem uidit quidem Galenus, ſed ei ſatisfacere uel neglexit, uel impetu ſcribēdi oblitus eſt. Ego uero puto id contigiſſe, quoniam ſimul cum iocinore, lien quoque fuerit affectus, & incenſus; unde ſanguis niger quem dicit Galenus frequenter nomine meni ſignificari a natura ſurſum propulſus per locum directum, nempe ſiniſtram narem prodiit, ſed exiguus ob craſſitiem, merito cuius detinebatur, quominus efflueret copioſus; neque mirandum eſt potiſſimum, ſanguinem alioquin craſſum in partes ſupernas fuiſſe ſublatum, quod antea caput eſſet affectum, & occaſione inſolatus in horto uel laboris adhuc magis incaluerit, propter eaque & ad trahendum, & ad recipiendum fuerit paratiſſimum dicente praeſertim Hippocrate in aphor. in ea parte ſolere morbum decumbere, quae prius laborauerit. Sed ad quid Hippocrates addit aluum rectè ſtercora deieciſſe, nam hoc eſt quid naturale, non morboſum, nec ſymptomaticum ut propterea non debuerit referre cum accidentia tantum morbi narrare propoſuerit; niſi dicamus id tanquam mirum quid retuliſſe, ſcilicet quod in magna febre, aluus naturalem deiectionem ſeruauerit, ſecus quam & uſus, & ratio poſtulant. De urinis tres differentias commemorat tenuitatem, ſuſpenſiones diſperſas minutim, necnon farinam craſſiorem genituram aemulantem referentes: Tenuitatem urinae materiae cruditas efficiebat, ſuſpenſiones ſimiliter crudam, eſt flatulentam materiam arguebant, quae tamen uaria erat, & cum combureretur a febrili calore, non modo minutim ſparſa erat, verum etiam craſſioris farinae, & ſeminis imaginem quandam repraeſentabat, ac propterea mala erat, ſiquidem Hippocrates huiuſmodi vrinae genera in prog. & in Coac. ualde damnabat: praeclare Galenus quarto aphoriſm. 77. ſcribit urinas farinaceas ſicum urina tenui fiant, è uenis prodire ſin cum craſſa uitium aut renum, aut ueſicae monſtare.

TERTIA DIE dicit febrem acutam fuiſſe non quod etiam prioribus diebus non foret acuta, quando prima die dixit inuaſiſſe, febrem magnam, ſed quod eſſet acuta ſic enim conſueuit Hippocrates ſaepe numero loqui, ut cum uelit dicere acutam febrem, dicat ipſam fuiſſe acutam, quod autem deiectiones fierent nigrae, tenues, & ſpumoſae, quaeq; in ipſis reſidebāt eſſent liuida, minime mirum erat, cum ab ingenti aeſtu cuncta illa fierent, perinde atque urinae ſubſidentia liuida, & ſubuiſcida; at quod ſimul Caro, & ad ſurgendum imbecillitate tenturetur, quae ſymptomata frigidos morbos comitari ſolent, maiori admiratione dignum eſt. Atqui neque, hoc abſque cauſſa, & ratione efficiebatur; etenim diuturnus capitis affectus, qui morbum anteceſſerat neceſſario humores frigidos, ut ſolēt omnes uetuſti morbi peperit, qui humores donec non admodum incaluerunt nec putredinem conceperunt ſolam grauitatem in capite fecerunt, poſt-

A quam autem calor febrilis totius corporis coepit etiam in caput redundare, pituita putreſcens, & conſequēter eliquata, coepit cerebrum irrigare, ex quo ſecutum eſt ueternum, in quo ſolet prae coeteris fieri impotentia quaedam mouendi corpus, non quia nerui, ac tendines irrigantur, nec poſſunt firmitate motrici facultati famulari, tum quia principium neruorum pituitoſo humore craſſefactum haudquaquam facultatis motricis illuſtrationem admittit, ac tranſire liberam permittit.

B QVARTA DIE complura alia ſymptomata apparuerunt, quae omnia dicit Galenus mala fuiſſe praeter lienis tumorem, & ſiniſtri foemoris abſceſſum, quaeque iure debuiſſent quemlibet uel ſatiſſimum medicum perterrefacere, ni uires aegrotantis, ut par eſt exiſtimare fuiſſent robuſtiſſimae. Iam uero ſymptomata fuerunt omnis generis, & primum quoad actiones laeſas animales nocte non dormiuit, & aliquantulum delirauit quoad exeuntia mutata è nare ſiniſtra aliquantulum ſanguinis

C meri effluxit, uomuit pauca primum binoſa flaua deinde uirulenta aluus eadem quae prius fudit, & urinae ſimiles prioribus exierunt, ſudor fuit circa caput, & clauiculas; quod ad qualitates mutatas lien intumuit foemur ſiniſtrum doluit; & hypochondrium dexterum ſubmolliter intendebatur. De his omnibus antecedentibus, & conſequentibus cur adeo pauca dixerit Galenus haud ſatis uideo. Studebo tamen ipſe ubi defecit is, aliqua nec poenitenda ſupplere; ſi prius dixero cur ipſemet Ga-

D lenus dicat coetera ſymptomata quartae diei fuiſſe mala praeter lienis, & ſiniſtri cruris abſceſſum, nam uidetur, & id ipſum haudquaquam fuiſſe bonum, quod nil decretoriū in materiae cruditate, & abſq; ullis coctionis ſignis unquam probetur; niſi dicamus propter tres cauſas non fuiſſe malum huiuſmodi abſceſſum una, quia erat in parte inferna, atque infra morbum. Alteram quia erat in uiſcere, & parte ignobilibus. Tertiam, quia ſic materia, quae alio quin magno impectu ſurſum eſset ſublata alio ab-

E ducebatur: unde licet non eſſet huiuſmodi abſceſſus toto genere bonus erat tamen ualde minus, ma lus, quam coetera ſymptomata. Porro uigilia, & delirium ſucceſſerunt iure, quoniam cum caput antea ut uiſum eſt, uehementer fuiſſet paſſum, eo ferebatur impetus tenuiorum, acrium, & feruidorum uaporum, qui poſtquam pituitam ex parte conſumpſerunt, loco ſoporis, qui anteceſſerat, uigilia, & delirium ſucceſſit; ſic enim in prorr. dicebat Hippocrates ex lethargicis & ſoporoſis, fieri ſoepe uigiles &

F phreniticos, ſicut è conuerſo interdum contingit, ut phrenetici euadant lethargici. De uomitu bilioſo, & uirulento dicendum eſt maximam fuiſſe in hoc aegrotante humorum bilioſorum & exuſtorum redundantiam, non tantum quod prius i n ipſo fuiſſent ij geniti, uerum etiam quod quotidie ob immenſum aeſtum totius corporis, & praeſertim iocinoris, atque gignerentur, atqui partim ad ueſicam, partim ad aluum partim ad uentriculum effunderentur, & iure primū flaua, deinde uiruleuta exibāt, quoniam illa ſemper ſunt copioſiora, & exitui paratiora, quòd propter acredinem magis ſtimulēt

facul-

facultatem ventriculi ad expellendum, quàm haec. Cum autem bilis aeruginoſa dupliciter fiat, vel ex mixtione pituitae & bilis atrae, vel ex combuſtione bilis flauae; in hoc aegro fiebat propter vſtionem. Sanguis ſimiliter & iure è ſiniſtra nare fluxit paucus, quoniam lien afficiebatur, ſanguisque craſſior minimè copioſus poterat exire, & quia quarto die exibat erat maximè damnandus ſecundum Hippocratem ſecundo progn. ſudor uerò, qui fuit circa caput, & clauiculas peſſimus erat, ſecundũ regulas nobis ab Hippocrate in progn. relictas, nã oſtendebat caput maximè affici, quia ut is ait quarto aphoriſm. 38. vbi ſudor ibi morbus; & certè haec omnia ſigna erant exitialia; verumtamen quia natura tentabat vndequaque expellere, nec uſpiam deficiebat ob uirium iam antea conſtitutum robur, non vſque adeo fuiſſet deſperatum. Porro lienis tumor factus fuit, quia craſſus, multus, & aduſtus ſanguis ad eum trahebatur, & pellebatur: ſcimus enim illud eſſe egregium lienis munus, vt ſanguinem, atque adeo ipſum iecur a craſſo, ac tetro ſanguine depuret, qđ dum facit ipſe tumet, vt ob id Hippocr. lib. de carn. necnon Plato in Timaeo & Gal. ſaepe dixerint dum floret lien, corpus contabeſcere, & è contra florente corpore lienem ipſum tabefieri: Coxae etiam, & foemoris ſiniſtri dolor ſequutus eſt lienis tumorem cum id ſit frequentiſſimum ut laborante ſplene, quemadmodum Hippocr. ſignificat ſexto Epidem. ſectione ſecunda, 39. partes ſiniſtrae infernae maximè coafficiantur; haud ſecus atque patiente iocinore uidemus dexteras partes tã ſuperiores, quàm inferiores compati, & certè forſan in hoc aegroto non paſſae ſunt partes infra iecur dexterae, etſi ipſum intẽſum eſſet; tum quia erat cum mollitie, hoc eſt non valde affectum, tum quia magna pars materiae calidioris, & acrioris in hepate genitae ſurſum ferebatur, vbi delirium, atque vigilias inducebat, alia vero pars ad aluum demiſſa deiectiones plures nigras & ſpumoſas reddebat, quales unacum uigilijs, & delirio factas fuiſſe QVINTA die teſtatur; & quales etiam perduraſſe & deteriores euaſiſſe ſexta die ſubiungit. Verum dubitare poſſet aliquis quomodo Hippocr. loco nuper citato dicit, laborante liene partes infernas incaleſcere, caput vero refrigerari, videbatur igitur refrigerato cerebro potius ſomnum, quàm vigilias, & delirium induci debere. Cui reſpondeo hoc tunc factum fuiſſe niſi adfuiſſet iecur inflammatum, à quo poſtea illa gignebantur. SEXTA DIE inquit melius intellexiſſe, atq; dormiuiſſe, nec mirum, eò quòd praui corrupti, & foedi ſucci per aluum excreti abducebant ſecum quicquid vaporum; & humorum aliàs in caput ſublatum illud laedebat, & propterea nec dormire, nec ſapere ſinebat. Sed ſi ita eſt, cur ergo in quinta die quàndo aluus copioſa, & praua deiecit, nihilominus delirauit nec dormiuit? An quia is motus cum eſſet tumultuoſus agitabat; qui uero factus eſt ſexta non modo agitabat, verum etiam euacuabat, prauamque materiam conſequenter imminuebat. SEPTIMA DIE. Quae autem ſeptima die contigerunt, haec fuerunt, quòd lingua erat arida cum ſiti inſigni, cum delirio, & vigilijs, necnon

A vrinis tenuibus, nec boni coloris. Vtrum verò aluus fluxerit, haud quicquam dicit, attamen ueriſimile videtur deſiiſſe ea die fluere, quòd ſicuti pro fluente & octaua & ſexta die dormiuit, neque delirauit, quaſi ad id contulerit (vt dicebam) euacuari prauos humores per ipſam aluum, pari pacto probabile eſt non fluxiſſe ſeptima, ac propterea rurſum deliraſſe, neque dormiuiſſe. Quae tamen omnia praedicta ſigna dicit Galenus fuiſſe fallacia, tam pro morte, quàm pro ſalute praedicẽda; tum quia haud
B permanebant, ſed permutabantur, tum quia nulla coctionis, neque etiam contrarii coctioni euidentia ſigna comparebant. NONA &c. Porro nona & decima ſucceſſerunt aliquã noua, aliqua eiuſdem generis; Noua, accidit refrigeratio, ſudor, dexteri oculi diſtorſio: perſeuerauit autem febris acuta delirium, vigilia, linguae ariditas, ſitis; quòd enim duraret ſitis, linguae ariditas, & delirium planè in cauſſa erat febris vehementia, necnon alui compreſſio; cũ enim humores combuſti non expurgarentur per aluum,
C ij ad ſuperiora conuerſi tot mala inducebant; quòd verò ſuperuenerit rigor, ſeu perfrigeratio cum ſudore factum eſt, vt optimè coniicit Gal. ob virium aegrotantis robur, quo natura conabatur noxios humores à venis extra uenas, atque adeo ad ipſam cutem propellere. De peruerſione oculi, nil aliud dicit Galenus, quàm eam eſſe vnum ex ſymptomatibus, quae ſolent fieri ante iudicationem. Verba autem quibus Hippocrates vtitur in hoc ſymptomate narrando ſunt haec δεξιῶ ἴλλαινε, vocem autẽ ἰλλαίνειν
D & ἴλλωσιν, vt Hippocraticam explicant & Galenus in linguis, & Pollux & Phauorinus, qui omnes interpretantur huiuſmodi vitium eſſe, τὸν ὀφθαλμὸν διαστροφὴν, id eſt oculorum peruerſionem. Sed uti non eſt ita frequens affectus, ſic oportet exiſtimare aliqua peculiari ratione illud ſibi contigiſſe, nimirum quia ante morbum non modo capitis grauitate diu eſt conflictatus, verumetiam dexteri temporis dolore tentatus fuerat: ſolent autem diuturni dolores capitis in coecitatem finiri, & praeſertim à melan-
E cholico humore, vt Hippocrates ſexto aphoriſ. 56. & in lib. de inter. aff. & in Coac. atqui tunc promptius quando ſedes doloris eſt proxima ipſis oculis, ut Hippocr. quarto aphor. 33. cùm enim dolor ſemper attrahat, atque oculi apti ſint ad ſuſcipiendum, facile factum fuit, vt humores, & uapores in caput rapti, atque in ipſum tempus dexterum iam pridem affectum non modo neruoſi, & muſculos mouentes oculum dexterum conuulſione, ac propterea diſtorſione affecerint, uerumetiam ipſummet oculum nõ
F parum turbauerint: dicebat autem Hippocr. in lib. de iudicat. quod in febre ardente ſi ſuperuenerit oculi diſtorſio, aut coecitas &cet. febrẽ ſoluit, quod non ut cauſſa, ſed ut ſignum uerum eſſe poteſt: illud autem eſt ueriſſimum, & ad rem noſtram accommodatiſſimũ quod ſcribit Ariſtoteles 31. probl. quinto. ubi quaerens cur coeci à natiuitate non fiant calui, dicit ideo eſſe, quoniam ubi in capite multa eſt humiditas laedit oculos, continuoque gignendis pilis humiditatẽ ſuppeditat. VNDECIMA DIE dicit omnino mente conſtitiſſe, quaſi antea nunquã omnino conſtiterit; à febre fuiſſe liberum, necnon

ſudaſſe;

ſudaſſe; attamen urinas tenues circa iudicium habuiſſe, non quod prius mente conſtaret, quàm ſudaret; uſus enim eſt Hippocr.uti ſaepe ſolet hiſterologia quadam: cum delirio autem credendum eſt alia ſymptomata ceſſaſſe, nominat uero Hippocr. tantummodo delirium, quaſi per excellentiã comprehendens alia ſymptomata. Sed percunctabitur aliquis cur Hippocr. qui antea etiam urinarum tenuium meminerat, uoluit iterum eas repetere in enarratione ſymptomatum undecimae diei? Certè non abſque ratione, & ſummo iudicio id fecit; ſiquidem quae anteceſſerunt nona & decima die, uidebantur ſigna iudicii futuri, ut ſudor, refrigeratio, diſtorſio oculi, ſimiliter quae undecima contigerunt, alioquin & ipſa decretoria die exiſtente uidentur fuiſſe iudicialia, vt febris abſceſſio, quae etiã uſque ad decimamquartam diem perdurauerit, delirii integra ceſſatio, necnon ſudor: nam haec omnia tam ante vndecimam quàm in ipſamet facta poterant polliceri firmam ſalutem, atque morbi finẽ; uerum quia coctio non aderat, ſed cruditas ab urinae tenuitate monſtrata, propterea que morbum longum, atque recidiuam ſuperuenturã neceſſario erat expectandum, cum Hippocr. in aphoriſ. & ſecundo Epidem. ſcriptum reliquerit crudam materiam cum virium robore morbum longum ſignificare, & quae apparent ſine ſigno coctionis infida eſſe, recidiuãq; promittere. Igitur ne quiſpiam exiſtimaret undecimã factam eſſe firmam criſim, voluit addere bonis ſignis urinae tenuitatem. Id autem fuiſſe uerum euentus probauit, quoniam DECIMAQVARTA die, in qua debuiſſet magis bona criſis confirmari ſi fuiſſet, febris rediit, & una cum febre eadem penè accidentia, nimirum vigiliae nocturnae & delirium, quae non ob aliud redierunt, niſi quia materia adhuc multa ſupererat in corpore, quae putreſcens maligno, vel ſaltem intenſo quodam modo caput ſimiliter laedebat, ac inſomnietatem, & deliriũ producebat; voluit autem Hippocr. hanc recidiuam noctis indicare per delirium, & inquietudinẽ, quia nil eſt, quod euidentius nocte moleſtiam ſignificet ac iſta duo, quia nox eſt dicata quieti; cetera uerò ſymptomata nocte potius obſcurantur; tum etiam quia nocte magis delirant aegrotantes, quàm die. Iam uerò iſta duo non modo perdurarunt DECIMAQVINTA, verumetiam iis alia non meliora ſunt coniuncta, nempe vrinae turbatae, quemadmodum illae, quae poſtquam ſubſederunt, agitantur, genuum, & tibiarum dolor. Addit poſtremò hac eadem die ſubiectis balanis aluum reddidiſſe ſtercora nigra. Circa quae nonnulla ſunt animaduerſione digna, & in primis de urinis turbatis veriſimile eſt eas fuiſſe tales redditas ob agitationem factam à febre, quae cũ rediiſſet, & acuta fuiſſet cum materia cruda, coepit humores in venis agitare; vnde ſerum quoque & vrina turbata ſunt, & iure eae vrinae coniungebantur cum delirio, cum dicat Hippocrates ſimiles ſignificare capitis laborẽ, aut praeſentem aut futurum 4. aphoriſ. 70. Genuum uero, ac tibiarum dolores, quos Galenus dicit omnes tum eſſe bonos, inde nati ſunt, quòd natura ualidior, & veluti leuior facta humores coepit depellere ad par-

A tes longinquiores, atque hoc ſic fore indicarunt urinae tenues iuxta Hippocratis regulas in aphoriſm. traditas. Sed quod dubitare licet eſt; quare genuum, & tibiarum dolor non abſtulerit delirium, cũ Hippocr. ſexto aphor. 21. & Ariſt. quarto probl. 21. dicant à varicibus ſolui maniam, & idem Hippocrates tertio Epidem. ſectione tertia, aegro quinto, narrat hiſtoriam cuiuſdam Calui, qui cum coepiſſet ſtatim dolore foemore dextero obiit quarta die. in quo obſeruaui, quòd quamdiu dolor fuit in crure dex-
B tero, nunquam delirauit, poſtquam autem paullatim deceſſit dolor ille, coepit delirare. Niſi dicamus hunc dolorem non fuiſſe abſceſſum, vt ſunt uarices, ſed leuem admodum, ita vt non potuerit diuerſionem vllam effatu dignam facere: aut dicere poſſumus quod dicit Galenus in comm. ſ. varices iuuare inſaniam à melancholia non à bile. Quod uero hoc in loco dicunt nonnulli delirium praeſentis aegrotantis fuiſſe ueram phrenitidem haudquaquam iis aſſentiri poſſum, tum quia cum ſit cerebri inflam-
C matio non poteſt vllam febris intermiſſionem habere, nedum duorum dierum, tum quia phrenitici ueri habent immaniſſimos motus; Hippocr. autem hic nil plus dicit de hoc delirio, quàm de aliis ſimplicibus; tum quia phrenitis cũ ſit acutiſſimus morbus aut in ſeptima die finit, aut finitur, quod certo clarum eſt huic aegrotanti non accidiſſe. Notandum poſtremò eſt dum Hippocrates dicit decimaquinta die adminiſtratos fuiſſe balanos, duo nos docuiſſe; unum eſt antecedentibus diebus aluũ fuiſſe
D ſuppreſſàm, & ob id delirium rediiſſe, quemadmodum ipſa fuſa ſedabatur, quod certum indiciũ erat fuiſſe delirium per conſenſum, non aũt ueram phrenitidem. Alterum eſt Hippocr. conſueuiſſe uſu poſtulante non ſemel tantum, ſed iterum atq; iterum eadem die balanis vti, quaſi ut aliàs docuit ſecundo acut. haudquaquam exigant robuſtas uires, atque clyſteres. Notat autem Gal. ſtercora nigra balanis deiecta fuiſſe mala propter colorem; unde colligi poteſt in quacumque re ſit nigredo ſemper eã eſſe
E malam, poſtquam eſt mala in ſtercore alioqui naturali, & cauſa eſt, quia fit vel propter mortificationem caloris natiui, uel propter ingentem uſtionem. DECIMASEXTA die delirauit adhuc, & cum coeperit quarta delirare, ſi tunc uera phrenitis inchoaſſet, quaeſo quo pacto potuiſſet tot dieb. protrahi; habuit tamen haec dies illud peculiare, quòd licet urinae quoad liquorem, & ſubſtantiam eſſent tenues, inerat tamẽ iis nubeloſa, id eſt nec clara, nec obſcura ſuſpenſio, quae aliquam coctionẽ inchoare
F ſignificabat. Sed ſi hoc uerum eſt, & Galen. primo de criſ. duodecimo, dicit coctionem auſpicari à coloris mutatione, quare dicit in decimaſeptima, quae eſt dies indicatoria urinas fuiſſe adhuc tenues neq; boni coloris? Dico aliud eſſe dicere urinas eſſe mali coloris, aliud non boni; id enim monſtrat adhuc eſſe crudas ſimpliciter, hoc uero non eſſe perfectam coctionem, quae demonſtratur à coloris urinae bonitate, ſed rudem quodammodo, & inchoatam; quòd autem inchoata, atq; etiam aliquantiſper eſſet progreſſa coctio, ſignificarunt quoque cetera, quae die eadem euenerunt, ſ. ingens extremorũ refrigeratio,

ob quam

ob quam coactus fuit ſeſe magis cooperire, quàm erat, etenim & Hippocr. ſexto Epid.ſect.tertia, 19. & ſecundo Epid.ſect.tertia, 24.& quinto aphor.69. & Ariſt. ſecundo probl.26. dixerunt uiris incipere ſemper ab extremis rigores, ſicuti mulieribus à lumbis, ob quod loco citato Ariſt. ſcribit medicos ſtudere, vt pedes in aegritudinibus maximè operiantur, quod facit Hippocr. qui ſecundo de acut. ſcribit ſemper eſſe curandum, vt pedes quammaximè caleant: tum calefactio ingens, quam ſignificare voluit Hippocrat. febre acuta, poſt ſudor vniuerſalis, qui toto corpore factus alleuauit aegrum, ita vt melius ſaperet, minus febriret, ſed ſitiret. Vomitus biliosſus, flauus, & paucus, qui etſi connumeretur poſt ſudorem; aequum tamen eſt exiſtimare anteceſſiſſe, hocque factum fuiſſe, vel in ipſa refrigeratione, vel paullò poſt, quemadmodum quotidie contingere experimur, ſcilicet quando natura expellens humores è venis extra eos in ventriculum mittit: imo Ariſt. octaua probl. in fine 13. dicebat rigorem ſequi vomitum propter euacuationem, cum ſemper corpora euacuata ſint frigidiora: quo etiam tempore veriſimile eſt aliquam eorum portionem in inteſtina fuiſſe praecipitatam, quae ipſa ſtimulans primum fecit ſtercora egeri, deinde nigros, & paucos, ac tenues ſuccos qui aderant; ſic enim frequẽter fit, vt ubi aluus ſit ciẽda; primum craſſiora, quae in extremis inteſtinis continentur, exeant, deinde ſubſequantur tenuiora, atque haec omnia fuiſſe ſigna iudicatoria licet imperfecta ob coctionis perfectae carentiam ab vrina indicatam, ſatis apparet ex ſudore, qui licet non eſſet optimus cum morbum penitus non abſtuliſſet, erat tamen optimo proximus ſecundum Hippocr. ſententiam nobis primo progn. relictam, ſ. quia erat vniuerſalis, calidus, & morbum alleuiabat in die decimaſeptima; quae indicatoria ſaltem eſt, ſi non uerè iudicatoria, ceterum deerat coctio, cum vrinae eſſent tenues nec boni coloris. Et certè illud eſt hoc in caſu ueriſſimè obſeruãdum per ſingulos quaterniones fuiſſe factas mutationes ingentes, & nõnullas iudicationes imperfectas, quae tandem ob virium conſeruatarum robur ſuppleuerunt pro bona, integra, atque perfecta criſi. DECIMASEPTIMA &c. Quòd porro decimaeſeptimae diei iudicatio fuerit imperfecta, prae ceteris docuerunt, tum ſitis relicta quam dicit Hippocr. ſexto Epid.ſect.ſecunda, tex.20. ſignificare recidiuam, & quam intelligendum eſt debere eſſe iminodicam alioquin poſt euacuationes modica, ſemper eſt bona, vt colligitur ex Hippocr. quarto aph.19. tum quae decimaoctaua & decimanona euenerunt: in qua licet minora forſan extiterint quàm paullò antea; attamen aliquid etiam graue affuit, quod potuit teſtari, nondum eſſe morbum penitus expugnatum, atque id fuit delirij perſeuerantia, & comatoſus affectus, hoc eſt nimia in ſomnum profundiorẽ propenſio quae fiebat, quòd magna portio ſuccorum bilioſorum, ac tenuiũ decimaſeptima erat euacuata; vnde tametſi aliquid adhuc eorum eſſet relictum, quod faceret delirium, copia tamen quoque pituitae ſupererat, quae leuiter putreſcens in cerebro, ſicque per totum ipſum fuſa obſtruebat, quo minus ſpiritus ad ſubminiſtrandum facultati motrici, & ſenſitrici tranſmeare poſſet, quae eſt ratio generationis ſomni nimij, praeternaturalis, & laborem facientis, de quo loquitur Hippocr. initio ſecundi aphoriſ. hoc autem dicit Galenus id bonum habuiſſe, quòd ſignificaret facultatem cum morbo certare, ac forſan victoriam eſſe obtenturam. VIGESIMA. Dies vigeſima quae per coniunctionem eſt quarta à decimaſeptima habuit, & ipſa aliquid iudicatorii licet non exacti. Etenim in ea aeger in primis dormiuit, & prudenter hoc dicit Hippocr. quia multum differt inter ſomnum comatoſum, & ſomnum naturalem: in comatoſo aegri, aut non excitantur, aut aegrè excitãtur, mox iterum in ſomnum labuntur, obloquuntur, non mouentur, & alia faciunt, quae in naturali non fiunt, & ob hoc iure Hippocrat. hunc naturalem ſignificat voce (dormire). Praeter ſomnum alia fuerunt etiam iudicatoria ſigna non antecedentia, ſed ſubſequẽtia, nempe mentis conſtantia, ſudor, liberatio à febre, & ſitis abſceſſio; quae meliorem iudicationem monſtrabant antecedente. Sudorem namque fuiſſe copioſum, calidum, vniuerſalem, & ad huiuſmodi euacuationem eſſe conſecuta cetera bona non eſt dubitandum. Verumtamen cum adhuc vrinae tenues eſſent, ac propterea coctio nondum eſſet conſumata, haudquaquam potuit fieri perfecta, atque tuta criſis, quemadmodum docuerunt accidentia vigeſimaeprimae diei, quam & ipſam interdum inter decretorias fuiſſe ab Hippocrate cõnumeratas, vtpote quae ſit ſeptima per diſiunctionem à decimaquarta aliàs docui. Fuerunt autem accidentia exiguum delirium ſitis, ſed mitior, hypochondrii dolor, & perpetua ad umbilicum palpitatio, quae omnia vtrum durauerint uſque ad vigeſimamquartam haudquaquã expreſsè dixit Hippocr. nihilominus quia de vigeſima ſecunda & vigeſimatertia nil dicit habita ratione diligentiae eximiae, qua videtur vſus in hac hiſtoria enarranda exiſtimandum eſt propterea ſiluiſſe, quia in his diebus eadem perſeuerauerint; etenim delirij, & ſitis imminutio ſatis indicabant paullatim coqui, & minui morbum; id certè habent morbi, qui ſoluendi ſunt longo tempore, & per criſes imperfectas, vt paullatim minuantur, prout paullatim fit coctio, & cocti humoris, vel ſenſibilis, vel inſenſibilis expulſio. Ceterum cur hypochondrium doleret, & perpetua eſſet ad vmbilicum palpitatio, aliunde videtur indaganda occaſio. Hypochondrium fuiſſe dexterum non eſt dubitandum, ſiquidem primum ante morbum doluit dexterum tempus; quarta die dextrum hypochondrium ſubmolliter contendebatur, nono dexter oculus conuulſus eſt, vigeſimaſeptima dextera coxa dolebat, & vigeſimanona dexter oculus, ita vt certum ſit partes dexteras magis ceteris fuiſſe paſſas, ac propterea ferè neceſſarium eſſe, vt quando dicit vigeſimaprima hypochondriũ doluiſſe, intelligendum ſit de dextero, vt ſic intelligendum eſſe, non ſine ratione dixerit retro Galen. in Hermocratis hiſtoria. quod iccirco tunc doluit, quia ad eam partem ut primum affectam, atque debiliorem detruſa ſit à natura materiae morbificae aliqua portio, quae continui ſolutionem, & conſe-

quenter

quenter dolorem attulerit. De palpitatione uero vtrum fuerit uera palpitatio an potius pulſus, quēadmodum prae ceteris loqui conſueuit Ariſt.in lib. illis de ſpiritu,& reſpirat. videtur ſanè dubitādum. Ego autem ſum eius ſententiae haudquaquā de uera palpitatione, ſed de pulſu eſſe interpretandum, ſicut etiam in Sileno; atque ad hoc exiſtimandum duae prae ceteris me impellunt rationes, vna eſt φ vera palpitatio fit à flatu, vt ubique docet Gal.affectus autem flatulenti momentanei ſunt,non autē perpetui, qualem dicit fuiſſe propoſiti aegrotantis, atque Sileni Hippoc. neque enim ualet,quòd interdum quoque fiat palpitatio a ſanguine feruente, vt ſignificauit Galenus quarto de loc. aff. exemplo illius iuuenis,qui ſanguinis miſſione fuit ab ea vindicatus, quoniam neque is affectus multis horis perſeuerare poteſt, nempe qui violentiſſima paſſio eſt: cuiuſmodi violentiam nequit cor ſuſtinere diu. Altera eſt, quia pulſus circa vmbilicum ſolet fieri, vbi arteria illa magna, quae ſubtus vmbilicum perreptat dorſum, patitur aliquod incendium, quemadmodum veriſimile eſt in praeſenti caſu eueniſſe, in quo hepar incenſum, potuit feruorem illi arteriae cōmunicare, ob quod aucto illius motu facilè poſtmodum declarabatur circa ipſum vmbilicū; quemadmodum ſaepenumero dicit Gal.initio lib.de pulſib. ad tyr. obſeruari in extenuatis corporibus, & quemadmodum quotidie obſeruamus in ijs melancholicis,in quibus pylorus flagrat,& in quibus euidentiſſima pulſatio praedictae arteriae circa vmbilicum perpetuò percipitur. Iure itaque cum huic aegro iecur eſſet incenſum, pulſatio perpetua circa vmbilicum percipiebatur. Sed dubium eſt,quia Hippocr.tum in Coac.tum in fine primi Prorr.docet huiuſmodi palpitationem vmbilici, atque ventris inſaniam facere. Niſi dicamus ſaepe etiam tunc deliraſſe, licet parum à vigeſimaprima vſque ad vigeſimamquartam,quo tempore ſemper habuit palpitationes. At vigeſimaquarta progrediente coctione vrinae ſubſidentiam habere coeperunt, ac delirium ita ſedatum eſt, vt amplius non reuerterit; quando etiam veriſimile eſt ceſſaſſe palpitationes, quaſi vero, & hoc etiam quaternione aliqua criſis fuerit facta, quae eò maiorem ſecuritatem pollicebatur, quòd ſi non perfectè, ſaltem multò maioris quàm antea coctionis indicia apparebant. VIGESIMO SEPTIMO, dicit Hippocr. dexteram coxam doluiſſe, vrinas tenues cum ſedimento habuiſſe, ceteraque mitiſſima ſibi fuiſſe. Iure fuerunt ſibi mitiſſima omnia, quoniam iam properabat materia ad coctionem, vt oſtendebant vrinae cum ſedimento, quod rationi conſonat fuiſſe laudabile ob remiſſionem ſymptomatum; quamquam ſubſtantia, & liquor tenuis eſſet, nec dum redactus ad eam mediocritatem, quae neceſſaria eſt in perfecta materiae coctione. Sed ſi ſymptomata dum fit coctio, ſemper augentur, ea verò conſumata abſcedūt, quo pacto potuit hic materia nondum plenè cocta, ſed adhuc natura eam coquente, ita habere cetera mitiſſima? Reſpondendum eſt duplicem eſſe coctionem,aliam,quae fit affatim, & vt ita dicam vno impetu, aliam verò quae paullatim; in illa fiunt ſym-

A ptomata, & de illa Hippocr. loquebatur lib.ſecundo aphoriſ.47.in hac verò minimè fiunt,ſed potius diminuuntur,quoniam vt inſenſibiliter benè coquitur materia, qui motus dolorem non facit, vt dicebat Galen.primo de loc.aff. ſic expellitur,ad quam expulſionem accidentium remiſſio ſequitur. De coxae autem dolore perſeuerante illud memoria eſt repetendum, quod ab Hippocrate traditum eſt ſecundo Epidem. ſect.quinta, ſ. ſi caput doluerit deſcendere ad pectus, deinde ad hypochondria, poſtea ad coxam: eſt enim illud naturae proprium, atque familiare vt longè a partibus nobilibus, praeſertim a capite & a corde cauſſas morbificas, & offendentes depellat ad partes extremas, maximè quando materia eſt grauis, adeo vt proprio impetu infra ruat,ſed quia a capite ad pedes ire nequit,niſi per medias vias,& praeſertim aptiores ad ſuſcipiendum,quales ſunt ventres,& articuli, hinc fit,vt primum in pectus,qui medius eſt venter, deinde in infimum ventrem, quae ſunt hypochondria, poſtremò in coxam,quae inter articulos omnes eſt aptiſſima ad ſuſceptionem materiae fluentis deſcendat; hoc autem naturae artificium valde elucet in praeſenti aegrotante;in quo primum materia caput laeſit,deinde hypochondria,poſtremò coxam; in qua firmata cum ſit,non immeritò diutius perſeuerauit; quòd ſi de pectoris laeſione nil dicit Hippocr. eſt, quia hic vir robuſtus exiſtens, & praecipuè in partibus vitalibus, ab ea regione ſtatim depulſa eſt in hypochondriorum locum materia;nec quicquā obſtat quòd vigeſimanona etiam dolor dexteri oculi, qui nona eſt conuulſus apparuerit cum urinae tenuitate,quoniam cum fuiſſet antea conuulſus, veriſimile eſt tunc non habuiſſe dolorem,quia facta contractione dolor non percipitur, ſed dum fit; declinante uero morbo,& cōſequenter diſtorſione ablata, reſtitutoque parti ipſi ſenſu factum eſt, vt percipiens affectus praeteriti reliquias aliquantiſper doleret; quem etiam veriſimile eſt eadem die fuiſſe finitum,vtpote cuius non amplius meminit. Quae à vigeſimanona vſque ad quadrageſimam contigerint haud commemorat Hippocr.vel quia ipſe tunc non amplius diligenter uiſitauerit,vel quia nil noui, quod relatu dignum eſſet, euenerit, ſed in eadem cuncta perrexerint inclinatione. Ceterum QVADRAGESIMA die,quae fuit finis totius morbi natura totam iudicationem expleuit duabus euacuationibus,ſ.alui,& ſudore copioſo uniuerſali,quē ſanè optimum fuiſſe ex eo conſtat, quòd quatuor illas condiciones, quas proponit Hippoc.habuerit, nimirum fuit per totum, fuit copioſus, fuit conſequenter calidus,& (quod caput totius rei eſt) morbum poenitus abſtulit cum coctione. Aluus uerò pituitoſa, copioſa, ſubcrebra; etenim adfuiſſe pituitam, ut fit in morbis longis, docuit comatoſus ille affectus,qui comparuit decimooctauo uſque ad uigeſimamprimam;eapropter ſi ſeruādus,& à morbo liberandus erat, oportebat, ut ea euacuaretur, non quidem mediocriter,nec ſemel, ſed copioſè, & ſaepius; Atqui dubitare licet,cum duae fuerint euacuationes alui, & ſudoris, quae potiſſimum iudicationem effecerit. Galenus tertio de criſi crebrius, &

facilius

facilius fieri criſes per aluum, quàm per ſudorem dicit; vnde & ob hoc & quia longitudo, & cruditas morbi indicauit pituitae dominium ea expulſa videtur rationabiliter ab ipſa facta criſis. Atque hic fuit finis aegri praeſentis, & exemplum morbi ex eorum genere, qui acuti per decidentiam nuncupantur, & quadraginta diebus terminantur. Galen. in poſtremo comm. multa dixiſſe puto, quae deſiderantur; quod autem adnotari meretur, eſt iudicium clarum, & manifeſtum quod facit librorum tum praed. tum Coac. in quibus libris quicquid veri, & boni reperitur, id totum eſſe ex aphoriſmis & prognoſticis exceptum aſſerit; cetera verò eſſe plerumque erroribus plena, & ob id errare eos medicos, qui ipſis tantam authoritatem tribuunt: quod etiã repetit Galen. in comm. hunc immediatè ſequente. Iam verò aliquid ſecundum inſtitutum de curatione dicam, quam par eſt aequè diligenter feciſſe Hippocr. atque diligentiſſimus fuit in tota hiſtoria referenda. Cum idea morbi huius fuerit initio febris putrida continua, & acuta cum magnis ſymptomatibus, nec ſine aliqua malignitate ſtatim fuit victus non tenuiſſimus, ſed tenuis inſtituendus, ptiſſana, ſ. cremor, aquae hordeaceae potus vel ſimplex vel mixta ſucci aurantiorum, vel limonum modico, vel granatorum cum ſaccharo, ſimiliter ſuccus ſeminum melonum, vel recentium, vel aqua maceratorum, ius etiam paruae pullae, ſaltem poſt quartam poterat conuenire, atque hic in tanta morbi varietate diu fuit ſeruandus. Inſtituto victu prima die; ſecunda erat de miſſione ſanguinis cogitandum, & quia aluus ſecunda die ſponte ſtercora deiecerat, haudquaquam fuiſſet vlla de ipſo ſollicitudo habenda, ſed ſtatim deueniendum ad ſanguinis miſſionem, tum quia (vt optimè animaduertit Galenus) cuncta ferè initio praua fuere in morbo magno, tum quia vires erant robuſtiſſimae, ita vt non modo permitterent auxilium, verum etiam hortarentur, vt copioſè mitteretur, quemadmodum eſt aequum feciſſe Hippocr. etſi nil dixerit more ſuo tacẽdi, quando ſ. res per ſe clara eſt: Locus mittendi ſanè fuit in dextero cubito, tum quia ſic magis euacuatur plenitudo, vt ſaepius dixi, tum quia ſi rectè animaduertiſtis, maximè omnium pars dextera fuit affecta, praeſertim caput, atque iecur, ob quod rationi conſonum eſt conueniſſe etiam vſum cucurbitularum, & veſicantium infernis partibus, maximè quando comatoſo affectu coepit tentari. Quod ſpectat ad alia remedia, humores fuiſſent praeparandi & corrigendi oxymelite, vel aceto. ſ. ſimpl. ſi habuiſſent ueteres illi ſaccharum cum ſuis accommodatis decoctis, tandem expurgandi leni medicamento ſaltem poſt decimamquartam, cum ſ. aluo ſuppreſſa neceſſe fuit eadem die pluribus glandibus vti. De ſymptomatibus quoque cura non modica debebat habere; in primis lieni, & iocinori molliter tenſo debebantur emollientia citra inſignem caliditatem remedia, quò ſ. tenſioni occurreretur, cuiuſmodi eſt oleum amygd. dul. cum puluere ſandalorum pro iocinore, & pro ſplene oleum idem cum oleo de capparibus, & ſcolopẽdrij puluere. Aduerſus delirium ſimiliter certandum erat cum frictionibus lenibus, atque ligaturis, tum oxyrhodinis, quae comatis tempore extenuantia, & diſſipantia magis ſunt adminiſtranda, addendo oleo, & aceto, vel aquam, vel pulueres nepetae, origani, maioranae, thymi, atq; aliorum ſimilium, quemadmodum ſi coma fuiſſet pertinax valde, non erat omittendum quin & excitando aegrotanti omnis opera daretur ſtrictis ligaturis, puncturis, ſternutatoriis, aliiſq; ſimilibus, quae profundo veterno detentos excitare apta ſunt, & quoniam morbus fuit diuturnior, fuiſſent repetendae praeparationes humorum, & viarum cum iis, quae magis aperiunt, ac repetenda quoque maior purgatio cum ſubſidentia in urina apparebat, quod forſan factum fuit in illis diebus, de quibus nil dicitur ab Hippocrate, ſcilicet inter vigeſimãnonam quadrageſimam.

HISTORIA DECIMAOCTAVA.

IN Thaſo Philiſtes capite dolebat tempore multo, & aliquando etiam ſubſoporatus, decubuit: ex potationib. verò febribus continuis factis, dolor exacerbatus eſt; nocte ſupercalefactus eſt primum. PRIMA die vomuit bilioſa, pauca, flaua primum, poſtea aeruginoſa, multa: ab aluo autem ſtercota prodierunt: nocte moleſtè: SECVNDA ſurditas, febris acuta: hypochondrium dexterum contenſum eſt. repebat ad interiora; vrinae tenues, diaphanae: habebant enaeorema ſemini ſimile; parum furebat circa meridiem. TERTIA moleſtè. QVARTA conuulſiones: exacerbata ſunt omnia. QVINTA mane extinctus eſt.

IN THASO CAPVT Philiſt. &c. Hoc in loco qui partiti ſunt, & Hippocratis libros, & Galeni commentaria inchoant librum, ſeu commentarium ſecundum libri tertij Epid. & qui hic proponitur aeger quartus eſt; multa autem dicit Galenus in praefatione huiuſce comment. quorum primum eſt ſe non feciſſe libros vllos, niſi ab amicis requiſitum, & in interpretando Hippocr. ſemper germaniſſimos elegiſſe: Illud vtrum verum ſit Deus nouit;

hoc

A hoc tamen ipſemet limitat, & prorr. & alia non ita germana interpretatus dicit amicorum & neceſſariorum hortatu ſeſe ad id contuliſſe. Alterum quod dicit eſt ex libris Epidem. primum ac tertium germaniſſimos eſſe, in ſecundo uero, & ſexto nonnulla circa finem minus germana eſſe adiecta, ſicut & libris aphoriſ. quibus omnibus Theſſalus Hippocratis ipſius filius clariſſimus nonnulla addidit forſan ex ore Hippocratis familiariter differentis excepta, & vt de lib. praedict. aliquod exemplum referat falB ſitatis eorum proponit dictionem hanc, ſcilicet (febres ex hypochondrijs malignae) quam in aliquibus, non autem vniuerſaliter verum eſſe ex eo probat, quòd in lib. Epidem. inueniuntur aegri, qui eua ſerunt ex huiuſmodi febribus, & minimè verum eſt omnes febres hypochondriorum eſſe malignas, niſi vel iecur ſit inflammatum, vel lien, vel ſeptum tranſuerſum, quo in loco etiam illud licet adnotare omnes febres, quae conſequuntur graues cuiuſuis praecipui viſceris, & partis nobilis affectiones ab eo vocari malignas. Tertium quod dicit Gal. eſt ſeſe C reſiduum librorum Epidem. eſſe interpretaturum eo pacto, quo eſt vſus in interpretãdo primo. Nunc ad hiſtoriam deuenio Philiſtae de quo illud primũ dicendum eſt, quantum ipſe puto hunc fuiſſe virum celebrem, & notiſſimum in Thaſo, poſtquam ipſius ſolum nomen apponit, & forſan notus erat ob aliquod vitium, & praeſertim bibacitatis, vt ſaepè contingere ſolet eos à cunctis cognoſci, qui ob inſigne aliquod uitium praedicantur, quos plurimos connu D merat Atheneus lib. dipnoſoph. atque in hanc ſuſpicionem potiſſimum inducor, quòd dicat Hippoc. hunc Philiſtam diu ſecundum caput doluiſſe, vt nõnunquam veternoſum aliquãtiſper decubuiſſe tandem ob immenſas, & continuas potationes in febrẽ incidiſſe cũ nocturno dolore grauiore, quàm antea. Et certè illud minimè negari debet, quod ſcribit Hippocrates in lib. de affectib. tantam eſſe vim errorum, vt non modo corpora aegra uel in longas ualetudines, uel in magna diſcrimina, uel in exitium deducant, uerum etiam ſana in prauos morbos & E ingentia pericula praecipitent. Vnde fieret diuturnus ante febrem dolor capitis non dicit Hippocr. putandum eſt tamen à materia craſſa & pituitoſa ob errores in uictu, & maximè in potu commiſſos in capite cumulata, a qua etiam, cum funderetur per cerebrum, ueternoſus ille affectus oriebatur. Quae uero ſymptomata febrem ſunt conſecuta, haec fuerunt, quòd primò incaluit, deinde bilioſa pauca, primum flaua, deinde uirulenta, plurimaq; F alia euomuit, aluo ſtercora excreuit, & noctem habuit moleſtam. Atque haec fuerunt, quae primo die uiſa ſunt; circa quae utiles & iucundae ſeſe offerunt contemplationes; & primum quod pertinet ad uini potationem, uidetur dubium aliàs etiã propoſitum, quomodo ex ipſa poſsit febris acuta generari, ſiquidẽ Ariſt. tertia ſect. probl. primo. & ſexto, necnon Gal. primo de temp. dicunt uinoſos tentari morbis frigidis, eo quòd humidum nimium calorem ſuperat, eoque uicto refrigeratur; in quo Ariſt. loco aliàs monui malè legi pleuritidem; quae eſt morbus calidiſsimus; ſed legendum eſſe uel paralyſim, uel arthritidem, quod & literae aptatur; & res ipſa docet, cum experiamur quotidie uinoroſos in reſſolutiones neruorum, & arthriticos morbos incidere. Reſpondendum eſt uerum eſſe, quod ſcribunt Ariſtot. & Gal. ſi per ſe intelligantur; atqui non inconuenit, quin per accidens, ſ. uel per uini qualitatem, & quantitatem, uel propter motum ſibi adiũctum, aut aliam quampiam cauſſam etiã calidiſsimi orian tur morbi, ut uidemus ulcera, ſcabies, facieiq; detur pationes ebrioſis ſaepenumero contingere; atque id forſan accidit Philiſtae, ut potatione calidioris uini humores, qui in ipſo antea fuerant cumulati, ualde incaluerint, ſicque putredini, & febri occaſio oblata ſit, etenim ebrioſos etiam ueterno, & graui ſomno ob immenſam humiditatem tentari, & uſus, & ipſa ratio docent ſatis. Poſſumus etiam reſpondere & forſan melius uinoſos. i. eos, qui continuo operam dant potationibus a frigidis morbis tẽtari; at qui non ſemper, ſed aliquando nimium potant, & praeſertim uina generoſa calidis, imo etiam calidiſsimis occupari queunt; iam uerò quòd dolor capitis exacerbatus ſit, fuit cauſſa eadem nimia uini potatio. quod quidem propter duas cauſſas caput maximè laedit. una eſt quia uinum ob nimiam caliditatem in cauſſa eſt, ut multi uapores in cerebrũ attollantur, quod peruertentes dolorem pariunt. altera eſt uini proprietas quaedam, etenim Ariſtoteles 30. probl. primo, quaerens quomodo fiat ebrie tas a uino, dicit eam fieri ob proprium uini temperamentum non ob calorem ſimpliciter alioquin aro mata complura id multo magis facere deberẽt. Sed quae fuit ratio ut ſtatim noctes coeperint eſſe graues, & quomodo bilioſa, & uirulenta, aliaque plura euomuit, poſtremò ad quid Hippocr. in hoc aegro adnotare uoluit eum prima die ſtercora eieciſſe? De primo dicẽdum eſt id praecipuè habere eos, qui nimio uino ſtomachum aggrauant, ut quieſcere noctu nequeant, ſed uentre grauato huc, atque illuc ſeſe uertant, quò ſitum mutantes leuentur, quaſi putantes ſe poſſe moleſtiam oneris effugere ſitus mutatione, eo pacto quo illi, qui anxioſi ſunt, & morſu uentriculi laborant, qui continuo ſitum mutare cupiunt licet in uanum, ut teſtatur Gal. primo de mot. muſc. cap. ultimo. Quòd porrò uomuerit bilioſa, & pauca uaria fecit indigeſtionum multitudo, ſicut enim nil eſt, quòd aeque indigeſtiones frequentes inducat, atque eximiae potationes; ita nil eſt quod ſimiliter uarios morbos, & humores producat, ac indigeſtionum frequentia, ut uerè Auicen. dixerit indigeſtiones eſſe aegritudinum matres; neque mirari oportet bilem à uinoſitatẽ fieri, quoniã & obſtructiones à cruditatibus inductae, ut ipſemet uini calor iecur accendentes generationi bilis occaſionem praeſtant; quinimo ſi Hippocr. tertio de uic. acut. 39. & tertio de fract. circa finem, & Alex. cap. de pleur. dicunt aquam uerti in bilem, multo magis id poteſt facere uinum. Vomuit autem primum bilioſa flaua, quàm uirulenta, quòd bilis flaua, ut aliàs dixi, ſit ad motum facilior. Quòd poſtremo Hippocr. uoluerit adnotare aluum reddidiſſe ſtercora, puto fuiſſe eam cauſſam, quoniam qui uomunt non ſolent aluo quicquam excernere, aut paucum quid.

Vnde Philiſtes qui excreuit prima die ſtercora, i. A copioſè non potuit id feciſſe, niſi quia etiam portio bilis fuit ad inteſtina tranſmiſſa, qua ſunt excitata ad exercendum, praeter quam quod in pectus ille, & uis vomendi ſolet etiam inteſtinorum expultricem excitare, quamquam & illud veriſſimum eſt quod ſcribit Ariſtoteles tertia probl. quinto, ſcilicet aliquibus à vini potu copioſo fieri aluos faciles, nempe quòd inteſtina etiam largè humectentur. SECVNDA DIE alia ſymptomata grauia acceſſiſſe dicit Hippocr. nempe ſurditatem, B & circa meridiem inſaniam: vrinas tenues, pellucidas, ſuſpenſionem paruam geniturae aſſimilem habentes, acutam febrem, id eſt maiorem dexteri hypochondrij contentionem, atque intrò inclinationem. Certè exitialiſſimum fuiſſe huius viri morbum magnitudo ſymptomatum, quae ſtatim apparuerunt, ſatis docere potuit; & primò de ſurditate, cum antea caput dolore diuturno vexatum fuiſſet, veriſimile eſt aurium meatus aſſiduo dolore fuiſſe non modo labefactatos, verum etiam proximè ijs colle- C ctam eſſe pituitoſam materiam, quae deinde febrili calore eliquata in ipſum auditoriū meatū fuſa ſit; vnde is oppletus haud poterat externū aerem, qui tympanum percuteret, admittere, atque ita ne ſoni perciperentur, efficiebant. Inſania pariter ſubſecuta eſt, quòd caput prius affectum facili reciperet vapores bilioſos, qui eo magis delirium inducebant, quòd iam ebrietates antecedentes, & multae illum maximè ſimili malo ſuſcipiendo diſpoſitum & paratum reddidiſſent. Cur autem potius D circa meridiem ingens inſania facta ſit, aliàs diximus hoc ſaepius adnotaſſe Hippocrat. nec abſque ratione eo tempore potius, quàm alio fieri, quoniam meridies pars diei calidiſſima eſt, & iccirco iure in eo fiunt morbi calidi, quale eſt delirium, & febris, quam probabile eſt eo etiam tempore acutiorem, & maiorem fuiſſe redditam: & quod hìc Hippocrates ait de inſania, poterat facile expectari ab eo qui didiciſſet in primo praed. vomitus aeruginoſos cum dolore capitis, & ſurditate porten- E dere citò futuram inſaniam. Vrinae tenues erant ob cruditatem, pellucidae ob bilem, & cum ingens aeſtus partes internas torreret, habebant ſuſpenſionem geniturae aſſimilem, hoc eſt bulloſam, & ſpiritu plenam, quale ſolet eſſe ſemen, quod ideo ſuperficiei vrinae ſupernatat, quia elaboratum, & ſpiritu plenum eſt, vnde Venus à Graecis dicta eſt ἀφροδίτη ἀπὸ τοῦ ἀφρου, id eſt à ſpuma, quam refert ſperma, vt Ariſtoteles dicit ſecundo de gene. anim. ſecundo. vbi etiam improbat Eteſiam Cnidium me- F dicum, qui dixit Elephantis ſemen ſiccum vſque adeo durari, vt electrum referat, ſic etiam fit in vrinis, vt carnes à febrili incendio colliquatae, & vrinis immixtae ſuſpenſionem qualem dicit Hippocrates reddant. Ceterum de hypochondrio contento, & intro inclinante, quid Hippocrates dicere velit haud ita perſpectum eſt. Galenus enim ait fieri huiuſmodi hypochondrium vbi à ſepto tranſuerſo vicinae partes velluntur, ipſum verò ſeptum tendi interdum in pleuritide ob magnitudinem inflammationis membranae coſtas ſuccingentis; interdum ob originem neruorum, ad ſe neruos, qui ad ſeptum tranſuerſum pertinent attrahentem, interdum verò ob propriam ſuipſius inflammationē. Vtrum autem horum modorum factum ſit, quod dicit Hipp. placuit Galeno potius ob neruorum tenſionem ſeptum attrahentium, & conſequenter hypochondrium ipſi Philiſtae fuiſſe retractum, quod ſiue de vtroque latere, ſiue de vno tantum intelligatur perinde eſſe dicit. Famulantur autem Gal. conuulſiones, quae die quarta contigerunt. At alij putant Hippocr. hoc non intellexiſſe de ſepto tranſuerſo, ſed potius de iocinore, quippe cuius uenae cum ſunt planae, vt erant in Philiſta, atque turgent in ſuperiora feruntur, ſicque retrahi faciunt ſurſum hepar. Ego uerò neutrum horum intelligo ſignificaſſe Hippocratem, ſiquidē laeſa in ambobus fuiſſet reſpiratio praeſertim affecto ſepto, quod tamen non affuit, alioquin Hippocrates non illud ſiluiſſet, quemadmodum etiam alias reſpirationis vitia haudquaquam ſolet tacere: neque dici poteſt, vt Galenus loquitur ſecundo ac tertio de diff. reſp. ſaepe tacere difficultatem anhelitus, quando clarum eſt neceſſariò adeſſe, quoniam haud ita eſt in praeſenti caſu. Eapropter potius dicerem Hippocr. pro contentione hypochondrii intellexiſſe duritiem aliquam iocinoris, quae bibacibus ſaepe contingere ſolet; pro eo autem quod dixit intra illam intentum inclinaſſe, nil aliud ſignificare voluiſſe, quàm illum tumorem, ſeu duritiem potius internam fuiſſe, quàm vt clarè exterius, vel perſpiceretur, vel contrectaretur. De TERTIA DIE, nil aliud inquit Hippocrates niſi eam aegrum difficiliter tuliſſe; perinde ac ſi diceret, quae ſymptomata immania ſibi contigerunt ſecunda die, ea non modo tertia etiam perſeuerarunt, verumetiam ita creuerunt, vt ea die nullam requiem habuerit. Etenim, vt aliàs dixi ex Hippocrate ſecundo progn. inter ſigna laethalia primum locum habet δυσφορία, id eſt difficultas ferendi morbi, quae exitialior eſt, cum nunquam deſinit, ſed perpetua eſt, qualem fuiſſe Philiſtae iis paucis verbis ſignificare voluit Hippoc. nam habere accidentia ſaeua malum eſt, ſed peſſimum vbi nec intermittunt, nec quicquam boni ſibi habent coniunctum. QVARTA DIE adhuc omnia exacerbata eſſe dicit, atque amplius conuulſiones apparuiſſe. ſi vllus eſt, qui facilè conuulſionibus tentetur, ſanè ſunt illi, qui vino, & ebrietatibus dediti ſunt, vt propterea Ariſtoteles octauo de hiſtoria animal. in fine dixerit ueteres medicos vetaſſe nutricibus vinum, ne lactentes pueri conuulſionibus caperentur; ferunt etiam Mahometem epilepſia, quae eſt cōuulſio totius corporis laborantem hac ratione, & ſibi, & ſequacibus vini vſum interdixiſſe. QVINTA DIE dicit ſumma luce obiiſſe, nec dubitandum eſt vſque ad mortis horam perduraſſe conuulſiones, ita vt ſi pro matutino tempore intelligamus finem quartae diei neceſſe ſit ipſum in quarta periiſſe; in qua ſolere ebrios mori cōuulſos docuit Hipp. quinto aph. quintae ſect. quemadmodū par eſt contigiſſe Philiſtae, qui ex potationib. aegrotationis occaſionē habuit, etſi initio conuulſiones minimè apparuerūt, ut forſan debebant,

ſtatim poſt nimium vini vſum id contigit, quia febris ſuperueniens coxit quodammodo humorem vini eo pacto, quo inquit Hippocr. ſecundo Epid. ſect. ſexta, crapulam meri potione ſanari, & Ariſt. tertia probl. vinum merum minus laedere caput vi no modicè diluto, quoniam ſuo calore ſeipſum coquit; ſic ergo febrilis calor initio coxit nimium humorem, quo deinde exhauſto, exſiccatoq; neruorũ principio alioquin debili, non mirum eſt ſi conuulſiones ſunt ſecutae. Quae debuerit huic morbo curatio adhiberi non eſt arduũ conijcere tum ob breuitatem morbi, tum ob ſubitam acutiem, quae ſtatim apparuit, nam vt ait Celſus lib. tertio, cap. primo, in acutis morbis temporis exiguũ ſpacium eſt, intra quod ſi nullum remedium prodeſt, aeger extinguitur, vt hinc certiſſimum eſſe queat debuiſſe quamprimum viuendi rationem tenuiſſimam inſtitui; tum quae erãt cruditates in primis cauitatibus, atque inteſtinis excerni, vel clyſtere, vel aliquo à veteribus ὑπηλάτῳ, i. ſubductorio à noſtris lenitiuo medicamento appellato; etenim in illis, qui potationibus, & crapulis dediti ſunt, abundare ſemper cruda excrementa certum eſt, vt ob hoc in hiſce omnibus neceſſe ſit ſemper aluum ſoluere, priuſquam ad ſanguinis miſſionem deueniatur; niſi tamen ſufficienter ſponte id fiat, quod tamen non puto fuiſſe in Philiſta, et ſi prima die exierint ſtercora tantum, aluo paullisper ſoluta, nil cunctandum

A fuerat, quin ſanguis mitteretur, primum à cõmuni dexteri brachij, deinde a cephalica nuncupata; miſſo ſanguine extinguendo feruori febrili fuiſſet incumbendum aliqua ex iis refrigeratoriis potionib. quas in fine tertij de morbis deſcriptas nobis reliquit Hippocr. deinde contendendum erat aduerſus ſymptomata, & primum ad iocinoris internam tenſionem, & duritiem externo lenimento agendum erat, vt oleo amygd. dul. maſticino, & ſuc. cichor. ſimul cum cera mixtis, & notandum eſt in viſcerib. B duris, ac tumidis emolliendis minimè ſolis laxantibus eſſe utendum; ſed iis ſemper aliquid coniungi debere, quòd familiaritate viſceri illi conueniat, vt cichorium hepatis, ſcolopendria lieni; & quod corroborare queat, vt maſtix; Aduerſus autem capitis affectus ſurditatem ſcilicet, inſaniam, atque conuulſiones diuerſionibus fuerat agendum, ligaturis, nempe cucurbitulis, necnon veſicantibus infernis partibus adhibitis. Sed quamquam haec omnia opportuniſſimè fuiſſent adhibita, haudquaquam C tamen poterat in tanta morbi immanitate iamdiu intus ob errores uitae concepta, & connutrita liberari: vnde fuiſſet ſtatim praedicendum non modo periculum, verum etiam mors propinqua, quòd ubi initio in corporibus prauo, & copioſo humore plenis apparent ſigna exitialia, vix vmquam ſeruantur, quod (vt dixi) id fiat à prauitate multo antea in corpore genita, atque aucta.

HISTORIA DECIMANONA.

CHAERIONEM, qui decumbebat apud Demaenetum ex potatione febris magna corripuit. ſtatim autem capitis grauitas doloroſa: non dormiuit: venter conturbatus tenuibus, ſubbilioſis. TERTIA febris acuta: capitis tremor: maximè vero labij inferioris: paullo poſt autem rigor, conuulſiones: in omnibus delirauit: nocte moleſte. QVARTA quiete, modicum dormiuit, obloquebatur. QVINTA laborioſe: cuncta exacerbata ſunt. delirium; nocte moleſte; non dormiuit. SEXTA per eadem. SEPTIMA ſuperriguit, febris acuta, ſudauit per totum, iudicatus eſt: huic vſque in finem ab aluo deiectiones bilioſae, paucae, ſincerae; vrinae tenues boni coloris, enaeorema nebuloſum habentes: circa OCTAVAM minxit melius, & magis colorata, habentia ſedimentum album, exiguum: mente conſtabat, ſine febre intermiſit. Circa vero DECIMAMQVARTAM, febris acuta: ſudauit. DECIMASEXTA vomuit bilioſa, flaua, ſubcopioſa. DECIMASEPTIMA ſuperriguit: febris acuta: ſudauit ſine febre; iudicatus eſt: urinae poſt recidiuam & criſim melioris coloris, ſedimentum habentes: neque delirauit in recidiua. DECIMAOCTAVA calefactus eſt parum: ſitiuit: vrinae tenues: enaeorema nubiloſum: parum delirauit. Circa DECIMAMNONAM ſine febre: collum doloroſe habebat: vrinis ſedimentum. perfectè iudicatus eſt VIGESIMA. P.M.B.V.V.S. hoc eſt, probabile multitudine bilioſarum vrinarum vigeſima ſanatum.

CHAERIO-

CHAERIONEM, qui apud Dema-
natum. Et hic aeger,vt antecedens ex
occaſione potius aegrotare coepit,cũ-
que hiſtoria ſatis exactè recitetur ab
Hippocrate, mirandum eſt, quomodo
Gal. ita parcus fuerit, atq; ieiunus,vt dixerit tãtum
hunc aegrum ex abundantia biliosorum humorum
aegrotaſſe,atq; in ipſo conſpici veritatem dierũ de-
cretoriorum,& vrinarum iam traditam. Sed morem
iam ſuſceptũ ſequar. Si nominis etymon praeſenti
aegrotantis ſpectare placeat, ſignificare poteſt ho-
minẽ laetum,feſtiuum,quales eſſe ſolent potatores;
in vino.n. hilaritatem poſuiſſe veteres praeter Plu-
tarchum in ſympoſ. id dicentem etiam Plato lib.pri
mo de legib. teſtatus eſt, vbi dicebat vinũ hominib.
datum eſſe ad depellendos timores & hilaritatem in
homine efficiendam; vnde poſtmodum Poeta neſcio
quis apud Athenaeum vocauit vinum curarũ iugu-
latorem: & Diuinus etiã Poeta Dauid cecinit vinum
laetificare cor hominis. Hic itaque Chaerion,vt ego
puto, non erat admodũ notus, nec forſan locuples,
ſed in domo Demanati viri illuſtris habitabat, atq;
ipſi ita charus erat, vt voluerit Hipp. ad ipſum cu-
randũ accerſiri; id.n.facere ſolent plerique magna-
tes,vt quos habent penes ſe charos, & ſpectatos ui-
ros dum aegrotant, eos faciant omni diligentia, &
ſtudio curare. Sed haec parum attinent ad artem.
Hic autem Chaerion cum ſeſe potu exhilaraſſet ni-
mio,ab igne.i.febre vehementi correptus eſt, & vſ-
que ad tertiam diem excluſiuè dolore prauatiuo ca
pitis, & vigilia uexatus eſt; aluusq; tenuia, & ſub-
biliosa cum turbatione fudit. Quod enim attinet ad
dolorem capitis grauatiuum ſcimus ex Galeno pri-
mo de loc.aff. eum oriri à copia, & craſſitie humo-
rum ſoluentium continuum; vnde ueriſimile eſt ex
potu nimio caput ſibi fuiſſe valde repletum. Ariſt.
enim apud Athenaeum in fine libri primi ſcribit te-
mulentos ex vino decumbere capite prono ob gra-
uitatem,quam inducit. Ebrios autem ex zytho ca-
pite ſupino decumbere, quia facit ſoporem, & ve-
ternum; atq; inde ſpiritus primum vehementer in-
caluiſſe, mox calore febrili humoribus iam paratis
communicato febri putridae efficiũdae occaſionem
eſſe datam. Sed dicet aliquis cum vinum potius ſo-
poroſos homines reddat, cur factum eſt, vt ex potu
incurreret ſtatim in vigilias? Reſpondendum eſt du
pliciter. vno modo ut dicit Ariſt.tertia probl. 15. ſci
licet uinum alios retardos, alios concitatos, & ma-
niacos facere,non ratione ſui,ſed ob uarietatem cor
porum,quae ipſo utuntur. Vel dicendum eſt forſan
meri,hoc eſt uini generoſioris, & uetuſtioris potum
fuiſſe, ab hoc autem uino immenſè corpora calefie-
ri, & conſequenter uigilias induci teſtatus eſt Gal.
ſecundo de loc.aff.in fine exemplo pueri illius ſi re-
ctè recordor Grammatici, qui cum latenter merum
hauſiſſet copioſum, in uehementes uigilias incidit.
Nec obſtat quod ſcribit Ariſt. tertia ſect. probl.24.
vinolentis ſomnum oriri non poſſe,quoniam ijs de-
eſt,humor calidus, qui faciliter concoqui poſſit, ſi-
quidem ea ſententia ſuſpecta eſt,cũ alias decreuerit
Ariſt. ſomnum fieri ab humidis vaporibus obſtruen
tibus cerebri meatus,quominus eos ſpiritus anima-
A les penetrare queant, atque tãdiu durare ſomnum,
quoad vapores illi coquantur, atque diſſoluantur,
quaſi verò facilis ſolutio humoris calidi potius ad vi
gilias, ſicut difficilis ad ſomnum efficiendum confe-
rat,ſecus quam in praedicto probl. docet; niſi dica-
mus ibi intelligere non ſolutionẽ, & diſſipationem
conſumatam humoris; ſed potius eliquationem, &
fuſionem; etenim niſi humores,qui ſunt in cerebro
ſoluantur, & fuſi claudant meatus cerebri, eiusque
corpus irrigent, haudquaquam ſomnus ſuboritur.
B Porro de excrementis tenuibus, & ſubbilioſis iura
rem hanc fuiſſe cruditatem nidoroſam ex immodi-
co potu,quas cruditates in corporibus paratis accẽ-
dere primum diariam febrem, deinde putridam, ſi-
mulq; aluum cieri, & fundere crudos,aqueos, & ſub
bilioſos humores quotidie experimur,atq; ratio ip-
ſa dictat,quod ſ.corrupti in ventriculo ſucci nõ mo-
do in aquoſas ſuperfluitates, ſed etiam acres conuer
tantur, à quibus deinde irritata expultrix inteſtino
rum facultas eos affatim per aluum effundit. Sed di
C cet aliquis Gal.in lib.de cib.bon.& mal.ſuc. cap.ſe-
cundo, dicit, quòd ubi fit cruditas ex copia potus
vel cibi,ſi ſequatur alui fluxus,quieſcendum eſſe,ex
quo colligi poſſe uidetur hunc fluxũ in Chaerione
debuiſſe iuuare. Dico iſtud uerum eſſe ſi fluant hu-
mores ipſi crudi,ſin autem non, neceſſarium eſt ac-
cidat quemadmodum contigit Chaerioni, qui non
cruditates,ſed bilioſos humores fudit. TERTIA
die cuncta acerbiora fuerunt, in primis aucta eſt fe-
bris,ſimulq; caput praeter dolorem grauatiuũ coe-
D pit alia ſentire ſymptomata, nempe tremorem, &
praecipuè labij inferioris primum, deinde rigor ſuc
ceſſit,& a rigore conuulſiones, atque manifeſtũ de-
lirium, ita ut etiam nocte ſequente morbum diffici-
liter tulerit. Cur tertia die quae eſt impar,ſympto-
mata ſaeuiora comparuerint, non tam eſt tribuen-
dum imparitati diei, qua ſolet magis natura irrita-
ri,quàm ipſi materiae bilioſae, quae ſic à natura mo
uetur, & quam in corpore Chaerionis fuiſſe cumu-
latam copioſè iam diximus; ab hac eadem materia
E ſurſum tum ob capitis diſpoſitionem, tũ ob febrem
ſublata factus eſt primò tremor capitis, qui dubita-
ri poteſt an fuerit verus tremor; & ex una parte nõ
videtur, quia uerus tremor proficiſcitur ex debilita
te facultatis ſuſtinentis membrum, vnde non tre-
munt membra niſi erecta, iam uerò Chaerion de-
cumbebat. ex alia parte non videbatur eſſe conuul-
ſio: erat enim motus; & Hipp. infra recenſebit con-
uulſiones,quare eſſet ueluti repetitio. Dicebam ita-
que neque uerum tremorem, neq; propriè conuul-
F ſionẽ fuiſſe, ſed motum quendã conuulſorium: fuit
autem potiſſimum conuulſio in labro inferno,quod
praeſertim nerui eam partem mouentes laederen-
tur, vel quod aliquid bilis in ventriculo continere-
tur; & mirũ eſt non uomuiſſe bilioſa; niſi ſextadeci-
ma die, cum inter ſigna futuri proximè vomitus ab
Hippocrate,atque à Galeno referatur tremor infer-
ni labij; niſi dicamus non uomuiſſe citius, quoniam
maior portio bilis in caput, exigua in uentriculum
ferebatur; aliqua etiam in totum corpus miſſa,par-
teſque ſenſibiles uellicans rigorem peperit, atque
totius conuulſiones, ſimul & delirium, quibus ma-

lis admodum grauibus exiſtentibus, quomodo poterat non grauiter, & difficiliter noctem tranſigere? atque etiã quarta & quinta, in quibus dicit primum delirium perrexiſſe & vigilias mox omnia eſſe exacerbata, delirium, difficultatem ferendi morbi, vigilias, atque ſic uſque ad ſeptimam perduraſſe, & certè ſi magnitudinẽ, & prauitatem ſymptomatũ ſpectemus, debebat hic aeger perire, & cito, verum robore facultatis factũ eſt, vt victus ſit morbus, ſed nõ ita cito liberatus, quin peruenerit ad ultimũ terminum acutorum, ſ. vigeſimã. SEPTIMA verò die rigore ſuperueniente, & poſt rigorẽ calore ſuccedente, atq; deinde ſudore facta eſt criſis, vt iure antecedentiũ dierum mala oſtenderint, cito aliquã iudicationem futuram ſiue bonã, ſiue malam; Et certè potius mala erat expectanda, niſi (vt dixi) vires ualde robuſtae fuiſſent, & maximè verum eſt ꝙ Gal. innuit, nimirũ vim dierum impariũ maximè in praeſenti caſu elucere; quòd in iis factae ſint exacerbationes: quãquam nec vera criſis fuit, cũ paullò poſt redierint ſymptomata, nec vrinae coctionẽ perfectã oſtenderent, nempe quas dicit ſibi antea fuiſſe tenues boni coloris, cum ſuſpenſione nebuloſa. i. tenui, ſicut deiectiones bilioſas, paucas, & meras. i. neque ſeroſae aquoſitati, nec alijs humorib. commixtas: Nec miretur quiſpiam me dixiſſe ab vrinis non fuiſſe perfectã coctionem indicatam, quoniã etſi color eſſet bonus, nec contentũ malum, aderat tamen tenuitas ſubſtãtiae, quae ſemper alicuius cruditatis eſt comes, cũ coctio, vt ſaepe dixi, ſit quaedam reductio humorũ ad mediocritatem inter craſſitiẽ, atq; tenuitatẽ; praeterea habebant nebulam, nõ ſedimẽtum. OCTAVA die coeperunt maiora coctionis indicia apparere, & iure, quia euacuata per rigorẽ, & ſudorem magnabiliori ſucci parte, multo facilius deinde fuit reliquũ concoquere, quod tamen ſtatim fieri minimè potuit; etenim meliorẽ coctionem non eſt dubiũ indicaſſe meliorem vrinae colorem, ſimul cõtentũ, nempe quòd vt antea erat ſolũ enaeorema nebuloſum, ſic octaua fuit ſedimentũ, atq; illud album, quae ſunt cõditiones optimae coctionis vrinae: illud forſan poterat dãnari, quod eſſet paucũ, vt ob hoc quoq; appareret nondũ fuiſſe conſumatam coctionẽ, ſed eã tamẽ, ob quã iam febris intermiſerat, delirũq; ceſſauerat: quae febris NONA die redijt, quoniã adhuc fomes febrilis, & materia ſemi putrida erat, qua accẽſa nona die excitata eſt febris, etenim id manifeſtè viſum eſt in Chaerione ſemp exacerbationes fuiſſe dieb. imparibus. At cum Hipp. dimittat narrare, quae cõtigerint a nona vſq; ad decimãquartã, quem putandũ eſt aegri fuiſſe ſtatũ hiſce diebus? Ego ſanè ſuſpicor nullã inſignem mutationẽ fuiſſe, & forſan febriculã, quae reuerſa eſt nona die, ſic perduraſſe cũ remiſſione aliorum ſymptomatũ: ita. n. videtur conſonũ fuiſſe poſt iudicationẽ ſi non perfectam, ſaltem mediocrem. Quòd verò ita fuerit videtur colligi poſſe ex eo quod ſubiungit Hippoc. DECIMAQVARTA die febrẽ fuiſſe acutã, ſicq, decimaſexta etiã perſeueraſſe, quaſi quae antea erat mitior, tũc facta ſit maior, tum ob vim decretoriae diei, tũ quia materia relicta, atq; fomes febrilis paullatim auctus tandẽ in maiorẽ flammã eruperit. Quã tamen credibile eſt fuiſſe remiſſam, tũ quia decimaſexta die bilioſa, flaua, ſubrubra euomuit, quibus imminuta materia mitiorẽ quoque fecit focũ, tum quia ipſemet Hipp. teſtaṫ decimaſeptima, ſ. die indicatoria fuiſſe febrẽ acutam cũ rigore praecedente, & cũ ſudore ſubſequente, adeo vt à febre poſtmodũ ſit decretoriè liberatus: Iure autẽ euomuit decimaſexta bilioſa, quia erat dies praecedens iudicationẽ, quã dicit Hipp. eſſe ſemper grauem: vomuit autem potiſſimũ bilioſa, ꝙ bilis abundans in ventriculũ labereṫ. DECIMA SEPTIMA igiṫ die ſuperriguit, adfuit febris & ſudauit, & iudicatus abſq; febre eſt. Mirum certè, ꝙ eodẽ penè modo facta eſt iudicatio decimaſeptima die, ac facta fuit ſeptima: in qua etiã ſuperriguit, ſudauit, febris aucta eſt, & iudicatus eſt; intereſt tamen inter hanc & illã iudicationẽ, ꝙ in illa ſudorẽ fuiſſe copioſum dicit Hipp. in hac verò nõ: praeterea in illa dicit iudicatũ eſſe, in hac verò abſq; febre iudicatũ eſſe: ſudor. n. decimaſeptima die non fuit adeo copioſus propter vomitũ copioſum praecedentẽ, per quẽ humores multi euacuati ſunt; addit decimaſeptima die abſq; febre iudicatũ eſſe, non ꝙ etiã ſeptima die liber à febre non fuerit, ſed non ita euidenter; Iure aũt Hipp. addidit particulam illam ἐκρίθη ἄπυρος, quia decimaſeptima dies minimè eſt verè decretoria, ſed in ea fieri poſſunt mutationes nõ verè iudicantes, at verã iudicationẽ quodãmodo aemulãtes; quod verò ἐκρίθη ἄπυρος, i. ſit viſus liberatus probat, quia urinae coloris boni, & cum ſedimento ſemper poſt recidiuã vltimã fuerunt, hoc eſt coctionẽ perfectè ſaltem proximã ſignificarunt, Ad haec praedicto ſimiliter tẽpore nõ apparuit amplius delirium, quod quidẽ certiſſimum erat argumentũ materiae morbificae iam adeo cõſumptae, vt amplius caput petere nequiuerit. Sed hic oritur nobilis dubitatio, quia Hipp. in lib. de affec. & Auic. quarta primi ſcribunt recidiuã eſſe peiorẽ ſua radice, quomodo ergo Chaeriõ in recidiua melius ſe habere potuit? Aduertendũ eſt duplicẽ eſſe recidiuã, propriam, & impropriã: propria eſt quotieſcũq; prior morbus ita diſceſſit, vt aeger per aliquod tẽpus verè ſit ſine febre. impropria verò, in qua aegrotantes melius quidẽ ſe habent, ſed nõ in toto liberãtur, quemadmodũ contigit Chaerioni, qui nõ fuit ex toto à febre liber: Eſt aũt deterior illa recidiua, quae eſt propria, quia ubi ſemel morbus eſt abſolutus, nõ poteſt niſi aliqua ingenti cauſſa iterũ redire: quando autẽ non perfectè tolliṫ morbus, qualibet cauſſa reuerti põt, cum adhuc in corpore fomes morbi adſit: ſolent. n. duplici de cauſſa aegrotantes in recidiuã incidere, vel quia magna portio materiae relicta in corpore ſit, vt dicebat Hipp. vel ob errorẽ in victu. DECIMAOCTAVA. Mirum ſanè eſt cũ decimaſeptima tot bona apparuerint, attamẽ decimaoctaua die ferè cuncta recruduiſſe, quando calor, & ſitis aliquantiſper ipſum vrgebant, paullum delirabat, atq; urinae adhuc tenues cum ſuſpenſione erant nebuloſa. Dicit autem incaluiſſe, quia febris erat exigua, materia praua iam per duas iudicationes penè tota euacuata. Caeterũ de ſiti dubitari poteſt cur nunquam antea ipſam commemorauerit, etſi non adfuit, quae nam fuerit cauſſa, ſicuti etiã cur decimaoctaua die adfuerit.

Non adnotauit Hipp. ſitim ante decimamoctauam
diē,quia non adfuit,& forſan eo tempore leui qua-
dam,& inſenſibili deſtillatione laborabat,quae lin-
guā & palatum irrigans ſitim mulcebat,id quod col
ligi poteſt,quia multū potauerat, adhaec dolorē ca
pitis grauatiuū habuerat qui ex copia materiae ori
tur, & Hipp.in Coac. & in Aph.ſcribit tuſſiculas,&
deſtillationes in febrib.ardētibus ſitim extinguere.
vnde cū decimaoctaua die finita eſſet deſtillatio, vo
muiſſet,alui fluxum habuiſſet,& bis ſudaſſet, quid
mirū ſi exſiccatis faucib. ſitiuit? Atqui circa vrinas
dubitabit aliquis quo pacto,quae antea ſubſidentiā
albā habebant,iterū ea carentes loco eius ſuſpenſio-
nē,& eam quidē nebuloſam habuerint.Cui reſpon-
deo potuiſſe hoc fieri,vel altera,vel duab.de cauſſis,
vna quia noua aliqua materia, ſed tenuis, & exigua
putredinē conceperit,quae paruā febrem,& delirīū
induxerit, quaeq; ad vrinas portionē aliquam ſucci
dirigens ſimile contentū fecerit: vbi.n.non fiunt ue
rae criſes ſemper aliquid ſuccorū relinquitur, quod
recidiuā facere ſolet. Altera cauſſa potuit eſſe,ꝙ ae-
ger confidens ſeſe decimaſeptima eſſe liberatū paul
lo licentioſius vixerit,vnde factus aliquis crudus ſuc
cus flatū pepererit,qui poſtmodū, & vrinas tenues,
& cū nebuloſo enaeoremate reddiderit;Et notandū
ſaepe medicos falli,qui putant ſemper contenta vri
narū eſſe portiones humorū putreſcentīū, cum ſae-
penumero a vitioſo victu ea fiant, quod tā de nebu-
la,quàm de hypoſtaſi intelligendum eſt;quae ob id
ſaepenumero in primis dieb. cōſpicitur, falſamq; in
exercitatis medicis propinquae ſalutis ſpem affert.
Ergo cū exigua, ac tenuis materia putredinem con-
cipiens vel ob victū prauum,vel ob aliquid relictum
febrē, atq; delirium modicū pepererit decimaocta-
ua die, iure decimanona febris ſoluta eſt cū aliquo
dolore colli, qui ex dolore capitis antecedente reli-
ctus fuerat, nō quod fuerit decretorīū ſignum, quia
debuiſſent,& alia adeſſe. Et quia vrinae ſubſidentiā
habuerunt,& maturā coctionem indicarunt,inde fa
ctū eſt, vt 20.quae eſt vltima decretoria dies acuto-
rū ſit integrè iudicatus. Addit Hipp.notis probabi-
le eſſe per vrinas bilioſas, & copioſas ſanatū fuiſſe.
Circa quae verba ſunt duo quaerenda,vnum eſt cur
potius voluerit Hipp.notis hoc ſuū iudicium, quàm
litteris explicatis relinquere.Secundū eſt quomodo
Hipp.& quibus cōiecturis id iudicauerit. Ad primū
dicere oportet veteres in rebus dubijs conſueuiſſe
characterib.vti, & veluti hieroglyphicis notis,ne in
mēdacijs facilè deprehēderentur, quod tunc magis
feciſſe Hipp.aequum eſt,cum abeſſet ab aegris, nec
ita fideret aliorū relationibus:hunc.n.Chaerionem
forſan poſtremis illis diebus, quando erat certus de
aegri ſalute,nō amplius viſitabat, ſed ab adſtantib.
de eo percunctabatur, atq; ſecundū aliorum relata
ſcribebat,quāquam potuit etiā breuitatis,& magna
rum occupationum gratia ſic curſim ſcriptitaſſe.Ad
ſecundū dicendum eſt cum Chaerion 20. liberatus
ſit,non coctione, vel ſolutione, quae maiori tēpore
egent,ſed excretione id ſibi cōtigiſſe. Iam verò ex-
cretiones,quibus ſolent iudicari morbi, ſunt ſangui
nis fluxus,alui excretio,ſudor,& vrina. De ſangui-
nis fluxu certiſſimū eſt nō potuiſſe eo iudicari,quia

A morbus potius à ſuccis bilioſis fiebat,nec vnquā vl-
la ad eam euacuationē viſa eſt naturae propenſio,
quemadmodū videri ſolet ſemper per quas vias fa-
cienda eſt euacuatio iudicatoria, eò paullatim incli-
nare. Non potuit etiā per vomitū,quia tametſi de-
cimaſexta vomuerit bilioſa,flaua, ſubcrebra, antea
tamē nil vomuerit,neq; poſt amplius vomitu ciebat.
De aluo potuiſſet ſanè dubitari cū dixerit Hipp.vſ-
que ad ſeptimū ſibi fuiſſe bilioſas deiectiones pau-
cas,& meras,at quia ſeptima die vſq; in finem haud
B cōmemorantur amplius ſimiles deiectiones non eſt
vt ambigatur. Accedit quia ſi fuiſſet iudicatus mor-
bus per alui bilioſas deiectiones, oportuiſſet multā
eiuſmodi materiā vſque ad illud tempus in corpore
cōſeruari,quae cur nō feciſſet febres & deliria,aliaq;
ſymptomata ſaeua,quae tamē non apparuerūt;imo
potius cuncta prope finē mitiora fuerunt. De ſudo-
re pariter forſan rationabilius exiſtimari poſſet per
eū fuiſſe Chaerionem iudicatū, ſiquidem cum duas
habuerit ante vigeſimā iudicationes imperfectas ni-
C mirū ſeptima & decimaſeptima die ſemper prius ſu
dauit,vt ob hoc veriſimile videatur,etiā tum ſudaſſe
cū perfectè liberatus fuit: at ſudor factus ſeptima &
decimaſeptima ſemper ſecutus eſt rigorē, qui in vi-
geſima haud narratur adfuiſſe, praeterquā ꝙ deci-
manona caruit febre: ſudor autē iudicatorius fit in
febre,ſed ab ea liberat,vt Hip.docuit ſecūdo progn.
Itaq; ſupereſt huiuſmodi ratiocinio facto nō potuiſ-
ſe praeſentē aegrum vlla alia ratione,ſeu excretione
iudicari,quàm vrinarū bilioſarum copia,atq; eo ma
D gis quoniā ab initio vſq; in finē viſa eſt aliqua natu
rae in eam partē inclinatio, ac ipſae vrinae ſemper
fuerunt tenues, cū ſuſpenſione, & aliquando cū ſe-
dimento. Videamus modo aliquid de curatione,pro
qua quoniam morbus fuit continuus,& acutus,quis
victus conueniat, iam ſaepius eſt definitū: à victu in-
ſtituto deliberandū fuiſſet de ſanguinis miſſione: ve-
rum dubitari poterat nūquid conueniſſet,quia ſi ab
initio morbi vſq; ad ſeptimā diem,vt ait Hipp.deie
ctiones fuerūt bilioſae,& ſincerae nō videbatur con
E uenire,quoniā monuit Gal.primo ad Glauc.cap.14.
vbi fluit aluus non eſſe cogitandū de alia euacuatio-
ne,quoniā vna ſufficit,periculumq; eſt ne ſi ſanguis
mittatur vires nimis hebetentur. Verum hac in re
maximi momenti ſic ipſe conſtituiſſem, vt quia de-
iectiones erant exiguae omnino mitteretur, ſed in
minori quātitate, quàm ipſe morbus poſtulabat, &
ſaltē die tertia id feciſſem, ſ.à vena communi ſangui
nē mittendum curaſſem: cūque caput non modicè
tētaretur ab eo diuellere,& repellere omni ſtuduiſ-
F ſem ingenio tam oxyrhodinis, quàm frictionibus,
ligaturis,cucurbitulis,& veſicantibus:intus vero in-
cumbendū erat in humorum praeparationē, & co-
ctionem decoctis refrigerantib. modicè, aperienti-
bus atq; vrinam cientibus; etenim ſi quo vergit na-
tura eo duci oportere docet Hipp. primo aph. ſanè
praeſtabat in propoſito caſu urinā mouere, ad quā
euacuationem ſemper viſa eſt inclinaſſe natura, etſi
priorib. diebus vſq; ad ſeptimā nulla eius fiat men-
tio, praeterquam quod humores bilioſi,atq; ſeroſi,
qui in hac aegritudine exuberarunt multò facilius
lotio, quàm vlla alia euacuatione conſumuntur.

HISTORIA VIGESIMA.

EVRYANACTIS filiam virginem febris magna cepit: erat autem ſine ſiti perpetuo: cibos non accipiebat: ab aluo autem pauca exiebant; vrinae tenues, paucae, non boni coloris: inchoante autem febre circa ſedem dolebat. In SEXTA die exiſtens ſine febre non ſudauit, iudicata eſt. Quod autem erat circa ſedem modicè ſuppuratum eſt. ruptum eſt cum iudicatione; poſt vero iudicationem in SEPTIMA die exiſtens riguit: parum ſupercalefacta eſt. ſudauit: poſt vero iudicationem in OCTAVA exiſtens riguit non multum: in poſtremam autem extrema frigida ſemper, circa DECIMAM. poſt ſudorem factum delirauit: & rurſum cito ad mentem reuerſa eſt: dicebant autem eam, poſtquam guſtaſſet racemum, haec pati: intermittens uero. DVODECIMA rurſus, multum delirauit; aluus turbata eſt bilioſis, paucis, & ſinceris, tenuibus mordacibus; ſaepe exſurgebat. aqua autem delirauit, poſtremo perijt. SEPTIMA haec incipiente morbo doluit faucibus, & ſemper ruborem habuit; gurgulioque retractus eſt: fluxiones multae, prauae, acres; tuſſiebat: coctum nihil reijciebat: abhorrebat omnes cibos toto tempore; neque appetebat quicquam: ſine ſiti, neque aliquid bibebat effatu dignum: ſilens, nihil loquebatur: moeror, & deſperatio ſtatim ipſam habuit: erat autem aliquid & congeneum tabe obnoxium.

EVRYANACTIS filiam virginē &c. Cuius aetatis eſſet haec mulier filia Euryanactis haud aliud quicquam dicit Hippocrates, quàm fuiſſe virginē, & quamquam aequè prouectiores, atque iuniores poſsint eſſe, & appellari virgines, quia tamen haec erat filia, ſ. patrem habebat viuum, probabilius eſt non fuiſſe admodum adultam. Quod autem dicitur in fine hiſtoriae habuiſſe quiddam natiuum tabidū, nil aliud ſignificare voluit quàm ipſam fuiſſe habitu gracili, longumq. collum, pectus arctū, & ſpatulas prominentes habuiſſe, cuiuſmodi habitus ſolet fluxionib. maximè omniū eſſe obnoxius, vt Gal. primo in primum Epid. tex. 18. Cur Hippoc. menſtruorum nihil meminerit, forſan fuit, quia uel pro ratione fluebant, vel quia nondū erat in ea aetate, qua fluere pleriſq; ſolent, quamquam fieri etiam potuit, vt eſſent ſuppreſſa, poſtquā initio fuit ſine appetitu, triſtis, tacita, & cū deſperatione; quae ſymptomata ſolent comitari virgines, & eas omnes, quibus mēſes non fluunt, ut Hipp. adnotauit lib. de virginib. atq; de natura mul. Sed ad hiſtoriā ueniamus, in qua narranda tametſi Hipp. primum particularia quaedam, deinde quae uniuerſaliter in toto morbo contigerint proponat, ipſe tamē conabor diſtinctius ſingula ſuis diebus aſsignare; & certè Hipp. hìc ſolita diligentia non uidetur eſſe uſus, imo ſi aduertātur quae dicit Gal. in extremo cap. ſecundi lib. de diff. reſp. id quod eſt in fine hiſtoriae debet eſſe in principio, ſecus quàm dicit initio praeſentis comm. niſi quoque dicamus, quòd forſan aſsiduò ipſam nō uiſitaret; etenim mulieres, & praeſertim uirgines

A frequēter pudet mala ſua recenſere, ut dicebat Hippoc. primo de morb. mul. ac uiros minimè familiares adſpicere. Sed utcūque ſit primis diebus uſque ad ſextam haec uirgo à febre tentata eſt ſine ſiti, ſed cum magna inappetentia, ita ut nil guſtare poſſet, melancholica erat cū dolore, & rubore faucium, nec nō columellae reuulſione fluxionib. acribus multis interdū, exiguis nonnunquam, propter quas etiam interdum cocta cū tuſsi reijciebat; interdum nil excreabat. Vtrum haec omnia ſingulis dieb. fierent, an B uero quaedam quibuſdam non conſtat ex notatis. Certum eſt dolorē ab initio febris uſque ad ſextam diē perduraſſe. Et quantum pertinet ad morbi ideā, puto febrē acutam, & continuam fuiſſe, quae originem habuerit ab illis deſtillationib. calidis, & acribus, ut uidetur etiam placuiſſe Gal. cum enim eſſet natura tabida, propterea quòd ut dicebā ob iocinoris calorem deſtillationibus calidis, & iugibus ſubiiceretur, factū eſt, ut deſtillationes eiuſmodi partim in fauces delapſae pepererint dolores, & rubores, C partim in ſedem praecipitatae, ibiq; firmatae tumorem effecerint; Cur autē ibi potiſsimum firmata ſit materia, forſan in cauſſa fuit, quòd mulieres ſedentariae cum ſint, eas partes, ſicut & crura, ſolent habere craſsiores, laxiores, atque ſuſcipiendis deſtillationibus ualde obnoxias, ut non immeritò dicat Gal. aph. 22. à ſede communicari facile uentri calidum & frigidum, quemadmodū etiam dicit nono de med. loc. cap. ſexto, ſedem eſſe multo ſenſu praeditam. Igitur cum haec uirgo talis habitus, atque temperamenti eſſet, deſtillatio acris, calida, & copioſa non modo in fauces, & in ſedem, uerum etiam in uenas

&arte-

& arterias delapſa ibique putredinem concipiens, & maſſam ſanguinis contaminans febrem attulit; quemadmodum quae in uentriculum deſcendebat ſua humiditate ſitim extinguebat, atque inappetentiam faciebat, & ciborum abhominationem, quae mala eo deteriora erant, quod aluus pauca egerebat: Galenus enim ſeptimo Moth. ſcribit ubi deſtillationes calidae in uentriculum frigidum labuntur, multo deteriores euadere ſi adſtricta aluus iis coniungatur. Itaque una haec deſtillatio, quam ſcribit Hippocrates libro de glandulis per ſeptem vias ſolere fieri in palatum, uentriculũ, pectus, ſedem, hypochondria, necnon inueuas delapſa omnium malorum, quantum ipſe exiſtimo, cauſa fuit: imo uero etiam illa deſperatio, triſtitia, atque taciturnitas, non aliunde proficiſcebatur; quam quod uirgo exiſtens & forſan menſtruis purgationibus orbata, ſimulque tot grauibus aegritudinibus affecta minimè poterat non triſtis, & melancolica eſſe. Certè ſi noſtrates mulieres ſimilibus infirmitatibus occurrant, ſtatim effaſcinationes eſſe praedicant, ut exorciſtas potius, quam medicos accerſant. Sed dicet aliquis quomodo fieri potuit, ut deſtillatio in ſtomacum flueret, & non faceret alui fluorem: eſt enim ſententia Hippocratis libro de affect. ut fluente de ſtillatione inſtomacum fiat alui fluxus? Non fiebat alui fluxus propter ardorem febrilem iam vero Hippocrates id intellligebat, quãdo non aderat febris. Vrinarum tempus, paucitas, nec bonus color demõſtrabant omnino morbum eſſe crudum. erat autem tenuis, quia erat uirgo, & carebat mẽſtruis qua etiã ratione erat pauca, quia pueri, & uirgines propter modeſtiam parum bibunt: Dixit autem Hippocrates potius non boni, quam mali coloris fuiſſe urinas quod nil aliud mali haberent, quam puram carentiam coloris.

SEXTA DIE. Circa ſextam diem tria quaerere oportet primum, quomodo ea die, quae non eſt decretoria, immo plerumque ſolet eſſe infida, fuerit ſine febre, adeo ut Hippocrates dicat ipſam eſſe iudicatam. Praeterea ad quid Hippocrates dixit ipsã minimè ſudaſse? Poſtremo quia fieri poteſt vt ſtatim uſque adeo abhorruerit cibos. Ad primum dicendum eſt neq; febrem fuiſſe uerè ſolutam, nec propterea uirginem uerè iudicatam, ſed ita ſibi relatum ab adſtantibus adnotaſſe, nam infra dicet, eoſdem dixiſſe affectam ita fuiſſe, quod racemum guſtaſſet, quaſi uero Hippocrates minimè affuerit aegrotanti uirgini, ſed quae narrabantur ab adſtantibus ſcripſerit, qui conſueuerunt ubi aegrotantes ex morbo paulum recreantur, ſtatim ſpem certam ſalutis concipere. Iam uero unde orta ſit tanta recreatio, ut potuerit ſuſpicari aſſiſtentes mulierem eſſe iudicatam, & a febre liberam, puto fuiſſe, quia mala quae a deſtillationibus oriuntur, augentur, atque fouentur, eiuſmodi ſunt, ut prout illae modo ſaeuiores, modo placidiores ſunt, ſic ipſa inde orientia mitiora, uel atrociora appareant. Ad ſecundum dicendum propterea Hippocratem praeter morem addidiſſe non ſudaſſe ne aliquis ſuſpicaretur illam a febre fuiſſe liberam ob ſudorem, ac ob id fuiſſe perfecte iudicatam, quamquam etiam po-

A tuit id dixiſſe, ut oſtenderet iure ſecutam eſse recidiuam, quia cum non factus ſit ſudor qui fieri debebat probabile eſt nullas alias euacuationes decretorias ad fuiſse: praeterea ex dictis apparebat non potuiſse habere uomitum, quia nil cibi ſumebat, non alui fluxum, quia pauca ab aluo prodibant non urinae fluxum, quia erant paucae; non ſanguinis, quia tumor ſedis indicabat potius ea naturam inclinare, ſicut & rubor faucium ad ipſas, unde ſupererat ſolo ſudore potuiſse iudicari, B quem etiam ab fuiſse dixit, ut doceret non fuiſse bonam criſim. Cur porro, quod erat extremum propoſitum; uſque adeo ſtatim cibos abhorruerit Galenus tres differentias facit, eorum qui male ſeſe erga cibos habẽt, una eſt eorum, qui quod uis genus ciborum, & eorum, qui olim ſibi placebant faſtidiunt, nec quicquam appetunt, ſumunt tamen aliqua; aliud eorum, qui coetera edulia abhorrent, praeterquam ea quibus delectabantur antea, quibusq; oblatis ueſcuntur: aliud uero eorũ, qui nec ap C petitum, nec oblata olim grata ſumunt, ſed ſtatim ipſa auerſantur, atque hoc poſtremum genus extremam facultatis appetitricis extinctionem ſignificare tradit: ſicque praeſentem mulierem interiiſſe, cui ſententiae facile quoque ipſe aſſentior, illudque ad do huiuſmodi extinctionem haud quaquam potuiſſe contingere, uel ob inſignem aliquam intemperiem, uel ob conſumptionem, ſeu tabeſcentiam longitudine, & magnitudine aegritudinis contractam, ſed potius ob peſtiferum uitium, quod propter pe D ſtiferam conſtitutionem contraxerant humores; ſic enim habebimus hoc in libro com. tertio & ab Hippocrates & Galenus relatum nonnullos ea peſte tentatos ita corruptam, atque amiſſam habuiſſe appetentiam, edendique facultatem, ut potius eligerent mori, quam cibum ſumere, eoſque tantum in ſimili calamitate fuiſſe ſeruatos, qui uelut uim ſibi ipſis inferentes alimentum capiebant. Itaque habemus, quo pacto Euryanactis filia habuerit iudicationem, cui eo minus ut dixi fidendum fuit, quod E facta eſt in die ſexta, quae tyrannica eſt, & in qua dicit etiam tumorem ſedis ad ſuppurationem eſſe deductum paruam, atque pus ipſum exiiſse. Sed dicet aliquis curioſus cur Hippocratis paucis uerbis repetit nomen iudicationis, dicens aegram eſſe iudicatam, atque ſuppuratam eſſe cum iudicatione? Cui reſpondeo idcirco addidiſſe illam particulam (cum iudicatione) ut emphaſim quandam ad demonſtrandam rem non uulgarem nempe quod in ſexta facta ſit cum iudicatione puris eruptio, & cer F te infida fuit uere iudicatio, poſt quam morbus ſtatim rediit, ut mordicet, quod quidem haudquaquam ſpectatur in ueris iudicationibus, de quibus intelligẽdus eſt Hipp. quando ſcripſit in lib. 6. Epidim. ſect. 3. text. undecimo. quod ſuppuratum eſt non reuerti, quoniam in ipſo eſt coctio, abſceſſus, & iudicatio. Poſt iudicationem ergo ſubiungit Hippocrates ſeptima die, atque octaua riguiſſe, incaluiſſe, ſudaſſe, atque in poſterum ſemper habuiſſe frigida extrema; quod enim riguerit, & incaluerit factum eſt, quia materia aeris adhuc & calida remanſerat, quae propter uirtutis imbecillitatem expul-

tricis

tricis haudquaquam potuit cum impetu & copioſa
extra venas trudi, ſed exigua, & paulatim, vnde &
parum riguit, & parum incaluit, & parum ſudauit,
& conſequenter extrema frigida ſunt reddita, &
ita permanſerunt ob caloris natiui infirmitatem;
quomodo enim aliter eſſe poterat cum iam haberet
facultatem naturalem appetriticem, ut diximus ex-
tinctam; Res autem illius in deterius ſemper labi
oſtenderunt, quae circa DECIMAM contige-
runt, nempe poſt ſudorem delirium, & rurſus reſi-
pientia; quea ſymptomata dicebant idcirco ſibi ac-
cidiſſe, quod guſtaſſet racemum uuae; a decima uſ-
que ad DVODECIMAM nil aliud commemo
rat Hippocrates quia forſan nil aliud obſeruatu di-
gnum contigerat, uel quia ab aliis non audierat ſat
eſt deliraſſe decima aegram, & tota vndecima men
te conſtitiſſe; De ſudore an perdurauerit ab octaua,
vſque ad decimā non ſatis manifeſtè colligitur: ve-
rum ſi aduertantur uerba, non videtur ſudor conti-
nuaſſe, niſi octaua, ſiquidem dicit (a ſudore, quem
habuerat) nam ſuffeciſſet dicere poſt ſudorem: niſi
uoluiſſet ſignificate, ante aliquod tempus, non im-
mediate ſudorem deſiiiſſe: ſed poteſt etiam eſſe, ut
perdurarit ſudor, uel nouiter fieret decima. Cur ve-
ro delirauerit, & ſtatim reſipuerit a ſudore, puto
cauſſam fuiſſe quoniam ſudor exiguus erat, quod
cito deſinebat, & cum natura agitaret humores, nec
plenè eos poſſet euacuare pars tenuior, & acrior re
tenta in capite delirium peperit, donec conſumeba
tur. Coeterum quod dicit Hippocrates de racemo
duo habet obſeruatione digna, unum eſt id quod
retro dicebam, nimirum hanc virginem non eſſe ui-
ſam ab Hippocrate, ſed ex aliorum narratione fuiſ-
ſe notatam quemadmodum ſuſpicor aliàs eueniſſe.
etenim ſicut nos conſueuimus ſaepe abſentes conſi-
liis iuuare, atque ſingulis, uel alternis diebus res ae-
grotantium audire, pariter & Hippocrates faciebat;
& forſan tunc magis, quando aegrotantes erant uir
gines, ut ſunt noſtrae moniales, quas non ita licebat
viris ſpectare. Alterum eſt de racemo, quem potuiſ-
ſe caput laedere etiam adſtantes ſuſpicabantur, ut
ob hoc facilè intelligere ualeamus uehementer eos
medicos errare, qui ita faciles ſunt inconcedendo
vino aegrotantibus, quia ſi racemus laedit caput,
imo etiam ſecunda ipſa loca, ut ſcribit Gal. ſecundo
de alim. fac. multo magis timendum eſt a uino ipſo,
quod promptius, & efficacius ſurſum, atque in uni-
uerſum caput fertur. Nonnulli putant hunc errorē
racemi fuiſse commiſsum ante morbum a Virgine,
atque hic ſine ordine fuiſse interſertum vel ab Hip
pocrate uel ab aliis: ego autem potius ſentio fuiſse
commiſsum eadem decima die, atque ob id ab Hip
pocrate notatum, ut moneret minimum quemque
errorem in ipſo morbo eſse grauem, ac propterea vi
tandum: quis enim uſque adeo grauis error fuiſset
racemum ſolum ante morbum guſtaſse? cum etiam
Galenus primo ad Glauc. concedat in febribus, ut
fructus guſtentur, ideſt parum quid ipſorum eda-
tur? Quare ueriſſimum puto in ipſa decima die race
mum guſtaſse, ideſt parum quid ediſse; tum quia ſo
lent virgines ſimilia appetere, tum quia mulieres
adſtantes, imo etiam uiri indulgent facilè aegrotan

A tibus aliquid optantibus, ubi parum rei optatae of
ferendum eſt. nam erat racemus quem tantum gu-
ſtauit, neque multum eſitauerat, & putatum fuit
laeſiſse. Sed pote eſt dubitari quomodo racemus po
tuerit laedere caput tantum, ut delirium induxerit,
ſiquidem Galenus ſecundo de alim. fac. & lib. de cib.
bon. & mal. dixit uuas omnium fructuum eſse inno
centiſſimas, nec unquam ſe ab iis abſtinuiſse? Praete
rea ſi ut Ariſt. dicit tertia ſect. prob. muſtum nō ine-
briat multū, minus poteſt racemus vuae laedere mē
B tē nō ſcribit idē Ariſ. 20. probl. 23. uuas uindemiatas
euadere ueluti muſtum. Dicendum eſt Hippocratē
loqui ex aliorum relatione, aut ſi uolumus id ab ip-
ſo eſse probatum, poſsumus dicere aliud eſse loqui
de ſanis, aliud de aegris, & praeſertim acuto morbo
laborantibus; in iis haud nocet uua, ſed hiſce qui ha
bent cerebrum iam a febrili calore labefactatum, ut
minimus quiſque error offendat. Cum ergo inter-
miſiſset delirium rediit rurſus delirauit, uenterque
turbatus eſt, nec nō bilioſa, pauca, mera, tenuia, mor
C dacia eiecit, crebro ſurgebat, tandemque ſeptima
die qua poſtea delirauit, extincta eſt: Fuit haec dies
totius morbi decimanona, circa uigeſimam ſiquidē
coepit primum delirarere decima & poſtremo duo-
decima. Cur autem Hippocrates a duodecima uſq;
ad uigeſimam nil commemoret, dici poteſt mala hu
ius miſerae eſſe uſque adeo aucta, ut nil ferè peio-
ris addi poſset, uel ut retro dicebam, eam his diebus
non uiſitaſse, quia erat uirgo. Verum ſubit dubitare
quomodo fieri potuit, ut excretionibus illis non ſe-
D datum ſit delirium, ita ut uideretur potius auctum,
ſi enim uerū eſt id quod ſcribit Hippocrates quar-
to aphor. 28. 60. ſurditatem curari alui fluxu multo
magis delirium curari, uel ſaltem leniri debuiſset.
Praeterea cur Hippocrates praeter morem ſuum di
xit ad ſignificandam huius virginis mortem potius
die ſeptima a delirio poſtremo, quam die decimano
na obiiſse. Demum uidendum eſt quo genere mor-
tis obierit, quandoquidem Hippocratem eam tan-
tum memorat expiraſse. Ad primum dicere opor-
tet illas excretiones id habuiſse potiſſimum ut fue-
rint paucae, ex quo multa exiſtens materia bilioſa,
E & acris partim in caput ferebatur, & delirium per-
petuum uſque in finem, & forſan phrenitidem uerā
peperit, partim uero trāſmiſsa ad inteſtina fluxum
dyſentericum, & ut ſuſpicor, teneſmodem induxlt,
quandoquidem cum crebro ad deiiciendum ſurge-
ret non ob aliud id agebat, quam quia excitabatur
aſſiduo uis excretrix extremorum inteſtinorum ab
humoribus bilioſis, acribus, & paucis; & quāquam
F non eſsent uerae illae cupiditates egerendi, & ex-
ſurrectiones, quemadmodum fieri ſolet in ueris te-
neſmis, habebant tamen non exiguam cum eo ſimi
litudinem: uerè enim teneſmus, ut ait Hippocrates
libro de morb. & de aff. eſt quādo egeritur muceus
& ſanguis cum dolore, & interdum in dyſenteriam
deſinit. Ad ſecundum reſponderem Hippocratē id
circo ſic eſſe locutum, ut doceret etiam ſecundum
ſibi relata hanc aegram periiſse die decretoria, &
impari iuxta id quod alias ſcripſit ſecundo Epid.
aegros neceſsario die menſe, & anno imparibus fa-
to fungi. Licet etiam dicere hanc mulierem phre-

neti-

neticam duodecima die eſse factam, & quia phreneſis eſt morbus uere acutus, qui ad ſummum ſeptima die interimit, ne quiſpiam ea de re dubitaret ob antecedens delirium, uoluit ſic loqui, perinde ac ſi dixiſſet eam, ex quo facta eſt phrenetica, periiſſe die ſeptima. Circa tertium nonnulli dicunt interiiſſe propoſitam aegram tabe, atque in hanc ſententiam ducuntur ex poſtremis verbis totius hiſtoriae, in quibus Hippocrates ait ipſam perpetuis & acribus deſtillationibus, columellae reuulſione, fauciũ rubore necnon tuſſi irrita, & frequetim eſſe exercitatam: praeterea dicit Hippocrates habuiſſe quiddam natiuum tabidum, ut ob hoc etiam multo magis augeatur ſuſpicio tabis. Praeterea ita rem ſeſe habere multo efficacius probant, ex iis quae habentur in prima ſect. primi Epid. ubi deſcribens genera mortis aegrotantium illius tempeſtatis, appoſitiſſime videtur deſcribere praeſentem hiſtoriam, dicitque tabidos mortuos eſſe. Ego uero non refragor hanc mulierem conſumptam ex inedia eſſe; & forſan etiam ob natiuam diſpoſitiorem, ita ut potuerit tabida, ueluti torrido maraſmo affecta mori, uerum prauitatem, & peſtilitatem febris vna cum phreniti de immediatam potius mortis cauſſam fuiſſe reor, tum quia ab hac fuit inducta illa omnis generis eduliorum abominatio, tum quia tabidi, & tabe pereũtes haud ita cito uitam finiunt, tum quia Hippocrates ut nuper dicebam, non temerè dixit ſeptima die a poſtremo delirio uitã finiuiſſe, ſed ut doceret ui febris, & phrenitidis ipſam fuiſſe è uiuis exemptam: etenim quod dixit duodecima multum etiam deliraſſe uidetur ſignificare ipſam tunc coepiſſe tentari phrenitide. Sequitur Hippocrates narrans quae omnibus diebus contigerunt, quaeque ſingulis diebus narrare omiſerat, ne taedioſior euaderet. Haec aũt licet complura eſſent una tamen erat omnium origo, nempe deſtillatio, atque ea acris, tenuis frequens, & parua, ideſt non admodum copioſa, quae partim fiebat ob natiui calidioris iocinoris, & cerebri humidioris intemperiem, partim ob menſtruorum defectum, quaeq; in fauces delabens, calore, & motu dolorem, acruborem inducebat, replens uero columellam ut contraheretur, & reuelleretur efficiebat, in pect us delabens tuſſiculam faciebat, qua nil coctum reiiciebatur, tum ob materiam coctioni rebellem, tum maximè ob prauam pectoris conſtitutionem.

OMNES CIBOS. Non diffiteor potuiſſe deſtillationem in ſtomacum praecipitatam deſtruere appetentiam, ut ſaepe accidit; uerum quia omnes cibos abhorrebat etiam antea ſibi familiares, & gratos, hinc puto a prauitate febris facultatem appetitricem eſſe penitus euerſam, queadmodum contigiſſe pleriſque in ea peſtifera conſtitutione dicẽt, in ſequentibus & Hippocrates & Galenus.

SINE SITI. Sunt multi, qui etiam ſi non ſitiant, bibunt tamen, imo dicebat Plin. id nos a uini inuentione eſſe lucratus, ut etiam non ſitientes bibamus, atqui haec uirgo nec ſitiebat, nec quicquam effactu dignum potabat, non tantum ob facultatum inſignem laeſionem, de quaque loquens Galenus primo in primum Epid. dicebat carentiam ſitis in febribus ardentibus eſſe exitioſiſſimum ſignum, atque prauitatis maximae indicium, quantum ob tuſſim, ob quam modica humiditas infauces illabens eaſque irrigans ſitim tollebat ut interdum euenire etiam in ardentibus & uſus, & Hippocrates docent. TACENS qui tacet, certe non loquitur, ad quid ergo Hippocrates dicit tacens nil loquebatur; niſi dicamus Hippocratem hac forma loquendi uoluiſſe ſignificare aegram conſumatam, & integram taciturnitatem habuiſſe, etenim dicuntur etiam ab Hippocrate tacere qui latenter obmurmurant ut phrenetici, nam Hippocrates in Coac. uocat ἐκστάσιας σιγώσας mentis emotiones, quibus tacite obloquuntur aegri, idem etiam in prorr. & Galenus in linguis dicit opponi hanc uocem σιγῇ ideſt cum ſilentio, dictioni μετὰ θορύβου ideſt cum tumultu; habebat & aliud, quod deſperabat, atque hoc ſolet euenire Viduis, & Virginibus melancholicis ubi menſtruis carent, ut dicat Hippocrates lib. de morbis Virg. ſeſe nonnunquam ſtrangulare, & in puteos demergere.

ERAT INNATA. Affectiones, aut ſaltem promptitudines ad affectiones nobis innaſci ex uitio paterni ſeminis nemo dubitat & Hippocrates ſecundo Prorr. inter morbos συγγενέας enumerat ſecundo loco phtiſim, ſeu tabem, quod etiam habetur apud Plut. in lib. de ſer. num. uind. vbi dicit ueteres conſueuiſſe natos ex parentibus tabidis ſtatim curare. ſcilicet detinere pedes natorum in aqua, donec mortuus combureretur, cauentes hac ratione, ne morbus paternus ipſis communicaretur: In curatio ne uerisimile eſt ab Hippocrate ſiue ab aliis medicis inſtitutam fuiſſe uictus rationem circa quam cũ peccauerint magnopere ueteres, vt Hippocrates monuit lib. de uic. acucto, ſeu ut citat Plin. de Ptiſſanae laudibus. Et ut conſtat ex lib. de morb. & aliis qui circumferuntur ſub nomine Hippocratis & doctrina illa uetuſta Chridiorum damnata pleni ſunt; ea propter non eſt ſectanda ea ratio uiuendi, quae in iis legitur, ſed illud ſemper memoria tenendum eſt, in acutis victu tenui eſſe utendum, atque praecipue a uino abſtinendum, quoniam ſi racemus uuae duntaxat guſtatus tot mala peperit filiae Euriactis, multo certe maiora intuliſſet ſi uino eſſet uſa. In reliquis cum guſtum deperdiſſet cuncta agenda, & permittenda fuiſſent, ut aleretur, alioquin fruſtra tentantur remedia ubi aeger ſine cibo ad certam tendit mortem. Poſt uictum de ſectione venae fuiſſet cogitandum, aut ſaltem de ſanguine mittendo aliqua alia ratione: etenim ſi menſtrua non proceſſiſsent ſecundum rationem uena poplitis aut tali, primum incidenda fuiſset, uel non exiſtente ullo in menſtruis purgationibus uitio a uena dextri cubiti erat ſanguis demendus iuxta perpetuam Galeni regulam, & Hippocratis qui uoluerunt inflammatis partibus ſupra renes ſanguinem a ſupernis mitti, ſed non in magna copia, quia cibum non capiebat, & quia inflammatorius affectus circa fauces uitio fuit. Poſt miſſum ſanguine cucurbitulae ſpatulis appoſitae conuenifsent, ſicut quoque ligaturae artuum, & frictiones ob febrem blandiuſcule in aliis quoniam initio uenter pauca deiciebat ante miſſio-

nem

nem ſanguinis fuiſset clyſteribus ſaltem ſollicitandus: poſt autem aliquo laeſi medicamento potabili ob fauces erat irritandus; tum coctioni humorum, atque praeparationi ſtudendum, interim uero fauces dolentes, atque rubentes placido garga- A riſmate oportuiſset tractare, ſed quia in fatis omnino erat ut moreretur, atq; a principio ſigna tum naturalia, tum praeter naturalia ſatis praua ſeſe obtulerunt, ita omnia a medico erant agenda, ut tamen eſse prerituram dubitaret, atque aliis praediceret.

HISTORIA VIGESIMAPRIMA.

ANGINOSA apud Ariſtionem primum a lingua incepit: obſcura vox: lingua rubra: ſuperexiccata eſt. PRIMA horrida, ſuper calefacta eſt: TERTIA rigor: febris acuta, tumor ſubruber, durus, colli, & uſque ad pectus ex ambabus: extrema frigida, liuida: ſpiritus eleuatus, potum per nares effundebat; deglutire nequibat deiectiones; & vrinae deſtiterunt: QVARTA omnia ſunt exacerbata: QVINTA. obijt anginoſa. P.Q. D.S.Q.M.I. probabile eſt deiectionibus ſuppreſſis quinta mortuam.

ANGINOSA, QVAE IVXTA. Saeuiſſimae anginae hiſtoriam nobis proponit Hippocrates breuiter quidem, ſed diligenter, & perſpicue ſatis, aut ſolet (quemadmodum ait Galenus) in ijs morbis acutis, qui cito occidunt, additis in fine notis, quod ſoepe fecit, quae quoniam difficilis intellectu ſunt, placet mihi in ijs Galeni interpretationem ſequi. Fuiſſe hanc mulierem obſcuram, & ob id haud nomine proprio, nec parentum appellatam, ſed duntaxat habitatione prope Bitonem, quem fuiſſe uirum illuſtrem ualde ſuſpicor, de ſcriptam arbitror Galenus autem in hac hiſtoria interpretanda profuſiſſimus fuit; in cuius com. ſi quid erit ſpeculatione dignum, non praeteribo. Et ne labore in intelligendis quae ſum dicturus; prius nonnulla de tota anginae natura proponam; eſt.n. ut in uniuerſum dicam angina inflammatio circa collum, cuius partes cum ſint internae, & externae ſimiliter variae, atque diuerſae illius ſpecies nec non appellationes fiunt, quae appellationes apud ſcriptores uidentur eſſe diuerſae: ſi namque partes tantum externae, ſcilicet muſculi inflammentur, affectus παρακυνάγχη uel παρασυνάγχη uocatur, quaſi dicamus non ueram, ſed ſpuriam anginam: ſin uero partes infernae partes inflammationẽ patiantur, quaecunque ſint uel dexterae, uel ſiniſtrae aut illi muſculi qui ſunt in larynge, nec oculis conſpicui ſunt, afficiuntur, atque affatus uocatur κυνάγχη & a nonnullis λυκάγχη eo quod canes, & lupi maximè huic morbo ſint obnoxii, atque interimantur, ut prohibet Ariſt. octauo de hiſt. an. cap. 22. aut inflammantur faucium muſculi interni, qui oculis ipſis conſpicui ſunt: uocatur affectus & ipſe κυνάγχη, ſed ab aliis συνάγχη, ſeu συάγχη eo quòd ſues potiſſimum hac aegritudine laborent. Hunc puto eſſe illum, quem Ariſt. eodem libro cap. 21. nuncupat βράγχον Theodorus transfert raucedinem, de qua etiam loquitur B ille Plautius in Trinumo vbi quidam perſuadere uolens ne alter aegrũ neſcio quem emeret, dixit in eo ſues angina acerrima perire. Scio hac de re & Aretaeum, & Cael. Aurel. & Celſum diſſentire; ſed de nominibus ut frequentiſſimè Galenus monet haud eſt diſceptandum, modo de re ipſa conſtet. Cur autem canes, & ſues potiſſimum hiſce morbis capiantur, cauſſam in canibus & lupis eſt tum uehemens baubatio, tum quia oſſa edunt, a quibus exaſperatur fauces luci negatio, poſt inflammantur. In ſui- C bus autem fit ſuus morbus, quia facile ob conſtitutionem illo affectu ſubtus linguam tentantur, quam hippiatri appellant βατράχιον. ideſt ranunculum: Coeterum qualia angina laborauerit noſtra mulier facile eſt colligere, primum fauces internas coepiſſe inflammari, deinceps tumorem etiam partibus externis communicatum uſque ad pectus fuiſſe propagatum adeo ut immaniſſime vexata ſit, quamquã non fuerit prima, & horrendiſſima illa ſpecies, ſed potius ſecunda ex commemoratis ab Hippocrate D tertio prog. tex. 16. ſed expedit morbo circa ſingula aliquid utile contemplari, & quod ad ſcripturae quae fuit antiquitus diuerſa, integritatem pertinet id ſtatuatur eam eſſe penitus ſequendam, quam ipſemet Galenus aliis cunctis antetulit.

ANGINOSA Prope Bitonem. Hic Biton ut antea dicebam fuit vir notiſſimus, alioquin Hippocrates haud ipſo deſignaſſet hanc mulierem, & forſan fuit athleta celebratus apud Pauſaniam & Herodotum, quem dicunt ex ſacris certaminibus multas E uictorias atque triumphos reportaſſe, quamquam nònnullique in codicibus loco Bitoni legitur Ariſtion, uel Ariſton, ut etiam apud Galenum ſecundo de diff. reſp.

PRIMVM a lingua incoepit. Cur hic morbus inchoauerit a lingua, ita ut fuerit uox ἄσαφης ideſt obſcura; aduertendum eſt duos uſus habere linguam in homine, unum ſermonis confirmationem,

nem, unde longa, lata & rotunda facta eſt, alterum ſaporum guſtus, tum poteſt itaque lingua utroque modo laedi & a ſaporibus, ſcilicet quando ſunt nimis acres ſeu adſtringentes, & a nimia loquela uero mulieres ſolent eſſe admodum loquaces unde fieri poteſt, ut lingua facile affecta ſit; etenim iis qui nimium loquuntur & clamant, fauces incenduntur atque a capite humor attrahitur, quo fit, ut ratione caloris partes illae laxatae non modo recipiant uerumetiam quodam pacto inuitent partes ad mittendum eo ſanguinem, qui poſtmodum a uenis in partem fuſus, & collectus tumorem facit, & conſequenter uocem & loquelam leadit, adeo ut etiam ἀφωνίαν aliquando tranſeat, & deglutiendi uim impediat, ſicuti docet Hippocrates ſecundo Epid. & ſecundo de morb. ſed poteſt etiam eſſe, quod haec mulier guſtauerit aromata, ut piperem, coepas, porros, & alia huiuſmodi alimenta calidiora, quae poſtmodũ ſua acredine & mordacitate linguam laeſerint. Et certe in angina uera primae notae ſolent capi a lingua quippe quae a tumore compreſſa promineat, & ut ait Aretaeus 7. cap. lib. primi de acutis exerta a labiis & dentibus prodeat. Sed cur Hippocrates commemorat quae contigerunt prima, & tertia die, de ſecunda uero nil dicit? Fecit hoc Hippocrates, quia forſan angina nõ eſt coepta niſi tertia die, quae enim prima, & ſecunda die apparuerunt, fuerunt potius praeludia quaedam ipſius anginae, & fortaſſe ſi Hippocrates ſeu alter initio fuiſſet uocatus, facile huiuſmodi malum euitari potuiſſet. Itaq; collectus in facile ſanguis & in tumorem elatus, coepit putrere & ad ſeſe humorem aliunde euocare, quo factum eſt ut ſtatim prima die apparuerit horror (quo tempore materia adhuc pauca & benigna erat) quem ſtatim ſecuta eſt calefactio, ideſt febricula. tertia uero die, quae primae correſpondet, & impar eſt, morbo acuto rigor factus eſt, & a rigore poſtmodum febris acuta fuit: etenim ubi morbi uel fiunt a fluxione, uel eam ſaltem coniunctam habẽt, ſolent prout ipſa fluxio maior, uel minor per partes ſenſibiles labitur, ſic modo horrorem, modo rigorem inducere; & ſicut horrorem, qui eſt leuior paſſio, febricula ſequitur, quam appellat nunc Hippocrates ſimpliciter calefactionem, ſic rigorem, qui eſt motus horrore multo uehementior ſequi debet nõ febricula, ſed febris magna, & acuta, quam dicit tertia die factam TVMOR. Oedematis uox, qua utitur hic Hippocrates & millies dixit Galenus & maximè quarto aph. 34. & quinto aph. 65. 66. interdum ſignificat quemuis tumorem; interdum genus proprium a pituita factum; nũc autem pro tumore communiter accepto interpretari oportet, ut oſtendunt, clarè nobis conditiones huius tumoris, quae fuerunt tres quarum prima fuit quod erat in collo, ab utraque parte, uſque ad pectus pertingens, hoc eſt uſque ad initium pectoris, qui eſt terminus colli & ſuperiacet laryngi, ita ut locus affectus eſſet non modo faucium regio, uerum etiam ipſa larynx, uel ſaltem ipſius caput. Secunda conditio fuit, quod erat ſubruber, non enim a puro ſanguine fiebat, alioquin fuiſſet ruber, ſed a ſanguine pituitoſo, qualis eſſe cõſueuit in mulieribus. Tertia conditio fuit, quod durus erat, quae durities nõ a flatu, nõ a frigore fiebat, ſed a copia materiae ſanguinaeae nimiũ replẽtis, atq; diſtendẽtis, & haec erat morbi idea: ex quo perſpicuum eſſe poteſt uere dictum fuiſſe a nobis tertia die ueram anginam inchoaſſe. Cum autem is horrendus, & grauis eſſet tertia ipſa die non modo praedictus tumor eam adeptus eſt naturam, uerum etiam plura alia ſaeuiſſima ſymptomata ſibi fuerunt copulata, inter quae primũ fuit, quòd extrema frigida ſimul, & liuida ſunt reddita, cuius euentus totam cauſſam tribuit Galenus mortificationi, atque extinctioni ipſius caloris. Sed quaeret aliquis nec abſque ratione, quo pacto potuerit adeo citò nempe tertia die tanta eſſe in calore natiuo ruina, ut facta ſint, & frigida, & liuida extrema, quod uideri non ſolet, niſi in proximis morti, & propterea iam multo ante a ui morbi fractis, & conſumptis. Reſpondeo cum calor intereat pluribus modis, ut ſcribunt Ariſto. in prob. & libro de long. & breu. uitae, necnon libro de uita & morte. & Galenus libro de tren. rig. & palp. uel σβέσει. i. extinctione ſcilicet a contrario, ut ignis ab aqua: uel μρανσει. i. marcore, ut ignis paruus a magno? vel a ſiccitate, graeci dicunt, & ipſe Ariſt. ἄνανσιν uel πνίξευ. i. ſuffocatione; nulla eſt mors, quae celerius properet, quam per ſuffocationem, ut ob id nullum genus mortis ſit, quod frequentius a Iudicibus in plectendis ſontibus exerceatur ad accelerandã mortem, quam laqueus ſuffocans: & ratio huius eſt, quoniam quandiu uiuit calor noſter, oportet, ut duos motus habeat, alterum ſurſum ad expurgandum ſeipſum a fuliginibus alterum deorſum ad attrahendum alimentum, quibus motibus correſpondet reſpirationis actio, ſi uel altero, uel ambobus ex his calor priuetur, ſtatim extinguitur, unde fit ut dixerit Ariſto. tandiu uiuere animalia, quandiu ſpirant. In ſuffocatione hoc eſt in priuatione reſpirationis affatim interdum calor emoritur, prout eſt ipſa uehemens, interdum paulo tardius, quo fit ut tunc primum extrema remaneant ſine calore, & conſequenter ipſo ſanguis ſplendore orbatus, & ſub niger remanens ea liuida reddat; quae eſt etiam uera cauſſa, ut qui pereunt ſuffocati, ipſorum corpora liuida, atque nigra reddantur; & qui carnes animalium edere candidas delactantur, ſolent curare, ne ſuffocenter, ſed iugulentur, quod quoque ex praecepto faciunt Hebraei, ne ullo pacto ſanguinem ut pote ſecundum ipſos animae domicilium guſtent. & certe ijs qui ſuffocatione interimuntur, ſanguis extra uenas effunditur, qui extra proprium locum quaſi congelatur, & nigreſcit, & conſequenter cutem ipſam maculat.

SPIRITVS ſiue πνεῦμα μετέωρον. Multis uerbis uerſatur Galenus & hic & in primo prorrhet. circa hanc dictionem, ut ſecus quam ueteres inueniat uerum huiuſce uocis ſignificatum apud Hippocratem: ſed ſumma eſt proprie hoc in loco ſignificare difficillimã reſpirationem, qualis in peripneumonicis, & orthopnoicis fieri conſueuit; in qua cum magna ui nitantur muſculi omnes ad mouendum thoracem, ut inſpiretur, atque expiretur, ſpatulae & thorax euidentiſſime eleuantur: ſimulque ipſarum

rum narium alae mouentur; imo uero tanta eſt in-
terdum reſpirandi difficultas,ut ipſi aegri cogan-
tur ſeſe ſurſum mouere,atque hoc totum contingit
in anginoſis potiſſimũ,quia cum a tumore ſit ualde
impedita reſpirandi uia,niſi ui ſumma aegri obni-
tantur ad emittendum, atque attrahendum aerem
haudquaquam uiuere queunt atque hoc eſt pro-
pter quod Hippocrates morbos huiuſmodi uocare
conſueuit paſſim πνιγώδεας.i.ſuffocationes. Habuit
ergo propoſita Anginoſa huiuſmodi ſpiritum, quia
immaniſſima angina torquebatur. Verum dubita-
bit aliquis cur Hipp. reſpirationis difficultatem,
commemoret,cum tamen neceſſario hoc ſympto-
ma anginã ſemper conſequatur; Cui dicendum eſt
Hippocrates meminiſſe difficultatis anhelitus non
tantum ipſius ratione,quantum ut doceret nos quę
potiſſimum ſpecies difficultatis anhelitus ſecuta
ſit hanc anginam.

POTVS. per nares exibat, addiſcimus ex ana
tome foramen eſt in palato,quod ad nares pertin-
git a natura factum non modo ut pro eum caput
expurgetur,uerum etiam ut reſpirationi, quae eſt
omnium maxime neceſſaria animalibus actio,famu
letur & quia deglutioni maxime incommodat ſtri-
ctura,tumorque,faucium,& gulae,hinc fit,ut quan
do tument illae partes ob anguſtiam neque cibus.
neque potus in ſtomacum ferri queant; quo fit ut
cum ſpritus per nares exeat,ab eo quoque potus ui
quadã per illud foramen pellatur,in nares,quemad
modum eueniebat huic aegrae,quae deglutire non
poterat; & ſi bibere conabatur, potus ei per nares
exibat.In tanta itaque caloris, ac facultatum pene
omnium,& uirium ruina, mirum non eſt ſi eadem
quoque die nec urinam, nec foeces potuit reddere
ſcilicet iam calorem affatim pereunte,& expulſiua
facultate emortua; ac ut ita dicam ipſamet anima
tota in cor,& pectus ad illud tuendũ collecta:Et no
tãdum eſt cum dicat fuiſſe aluũ ſuppreſſam TER-
TIA die ſignum eſſe, quod aliis diebus aluus flu-
xit ſaltem per cõſuetudinem;haec duo autem ſym-
ptomata ad foeces ſcilicet & urinas ſpectãtia etiam
ſi ex accidentibus propriis anginae non ſint,tamen
Hippocrates libenter commemorat, quia maximi
inter eſt ad unumquemque morbum conſtituen-
dum,quis ſit ſtatus ueſicae,& alui:ſi enim bene ſe
habeant, bonus etiam eſt aegrotantium ſtatus; ſin
malè malus. Haec omnia quae in tertia die ſeſe o-
ſtẽderũt, multo maiora ſunt facta in QVARTA ob
illius uim; attamen quia erat iuuenis, ut puto, ac
valde robuſta,non ea die eſt extincta, ſed uſque ad
QVINTAM producta fuit; & quamquam eſſet
robuſta: ſi tamen laboraſſet anginae prima ſpecie
ab Hippocrate tertio progn. commemorata haud
potuiſſet tandiu uiuere;quoniam ut ipſe ait,qui ſi-
mili genere cruciantur prima, uel ſecunda, uel ter-
tia, aut ad ſummam quarta die ſtrangulantur; fuit
uero potius tertia ſpecies commemorata ab Hippo
crate cũ extra appareret rubor, ex qua ſcribit eua-
dere:non euaſit autem haec mulier,quia huic malo
acceſſit urinae ſuppreſſio. Multa alia Galenus dicit
in profuſo hoc comm. de die mortis huius angino-
ſae quae ibi uidere licet:inter coetera mitatur quo-

A modo potuerit tandiu produci adeo graui anginã
correpta: & quod pertinet ad litteras in fine addi-
tas, exiſtimat non eſſe Hippocratis multaque alia
dicit parum ad vſum artis conducentia. Attamen
quod putant aliqui illos characteres non eſſe abſo
nos, quaſi ſuppreſſio excrementorum uerè fuerit
cauſſa necis,uel ſaltem celeritatis eius,haud aſſenti-
ri poſſum, primo quia ipſemet Hipp. ait QVIN-
TA mortuam eſſe anginoſam, hoc eſt angina,alio
quin illa uox eſſet ſuperuacanea, cum & initio po-
B ſuerit ſecundo,quia angina haec licet non fuerit illa
horrendiſſima de qua Hippocrates tertio progn.16.
attamen & ipſa ſaeuiſſima fuit, ut potuerit etiam ci
tius interimere,niſi robur obſtitiſſet,quid enim exi
tialius ſibi poterat contingere,quam liuor,& frigus
extremorum cum ingenti ſpiritus difficultate,& de
glutione impeditam. Igitur characteres illos delere
magis rationi conſonum eſt,quam retinere. Nunc
de curatione aliquid dicatur; in qua illud primum
ſtatuendum eſt deuictus inſtitutione, ſi quis mor-
C bus eſt, in quo tenuiſſimus uictus ſit adminiſtran-
dus; imo uero nihil dandum, plenè eſſe anginam;
praeterquam quodid habet eiuſmodi aegritudo,ut
quod utile eſt, neceſſario fiat,ſiquidem nec cibum
nec potum deglutire poſſunt: ita ut in extrema ibi
indigentia confugere oportet ad clyſteres nutrien-
tes;etenim poſſe clyſteribus corpora noſtra ali,atq;
ſuſtentari,praeter Arabes Corn.Celſus libro tertio.
cap.19. & Rufus apud Orib. libro octauo cap. 24.
teſtantur: ſunt autem quae in hunc infunduntur
D ptiſſana,tritici,& alicae cremor panatella,oua in iu
re eliquata;& notat unum Orib.in hoc caſu debere
cornu, aliudue clyſteris inſtrumentum ſi umquam
alibi,eſſe quam longiſſimum,& manibus compellẽ-
dum maxima ui clyſterem eſſe, ut ad remotas ſu-
pernaſque partes quam maximè contendat:Praete
rea monet,antequam immitatur clyſter nutritoriũ,
ut praemittatur alter ad educendas foeces. Inſtitu-
to uictu cum mulier eſſet, debuit Hippocrates aliuſ
ue medicus diligenter percunctari de menſtruis an
fluerent, uel parce fluerent; dixi enim diligenter
hoc eſſe quaerendum, tum quia maximi momenti
E eſt,tum quia,ut dicit Hippocrates libro de nat.mul.
& de morb.mul.eas pudet res ſuas narrare,niſi uer-
bis,& quaeſitis compellantur ad id; Ergo his in ca-
ſibus ſi ſanguis menſtruus ſit interceptus prima ſan
guinis miſſio facienda eſt a talo,uel a poplite,tum a
cephalica,demum a lingua;ſin fluant menſtrua,ſta-
tim oportet deuenire ad ſanguinis miſſionem a bra
chio,tum per cucurbitulas in dorſo,demum ab ipſis
F uenis ſubtus linguam; & ſi quis morbus eſt in quo
ſit neceſſario ſtatim ſollicitandum in ſanguine mit
tendo,planè eſt angina, ita ut medicus ſtatim atq;
uiſitat anginoſum,uel anginoſam habeat praemiſſo
acri,uel mediocri clyſtere,ut mittatur ſanguis, em-
xè curare Celſ.libro quarto. cap. quarto uult ſi ui-
res patiantur, eſſe mittendum ſanguinem. Secun-
dum eſſe ubi ſanguis non abundat, ducere aluum;
ſimiliter laudat cucurbitulam ſub mento, & circa
fauces admotam, ut id quod ſtrangulat,euocetur.
Coeterum quoniam tanta uis eſt in hoc praeſidio,
& tanti momenti eſt adminiſtrare,uel non admini-
ſtrare;

ſtrare: nonnulla circa ipſa paulisper ſunt expendē
da. Vnum eſt an etiam non exiſtente ſanguinis
abundantia ſit mittendus; nam de uiribus requiſitis
ſemper non eſt dubitandum, & noſtra haec mulier
quam conſtituimus fuiſſe iuuenē, plane uires habe-
bat, & rarum eſt, quin ſufficiant etiam in ſene: cum
morbus praeſertim robuſtis, & ſanguineis accidat,
ſtatimque remedium adminiſtrare ſit opus Alte-
rum expendendum eſt, an cucurbitula a Celſo pro-
poſita conueniat. Tertium & ultimum an quoque
utile ſit, ut hodie faciunt practicantes, uenam inci-
dere ſubtus linguā. Circa primum dicendum eſt il-
lud eſſe uerißimum quod prima, & naturalis indica
tio mittendi ſanguinem eſt ipſius abundantia, quia
euacuatio, & imminutio alicuius rei iuuans indica-
tur ab abundantia illius laedente atqui abundan-
tia ſanguinis, uel eſt, uniuerſalis, in toto corpore,
uel eſt particularis ſcilicet in aliqua tantum parte.
Iam uero ad mittendum ſanguinem haudquaquā
ſemper exigitur illa uniuerſalis plenitudo conſtitu
ta ex ſyndrome illorū propoſitorū ſignorū ab Era-
ſiſtrateis, tam qui Romae, quam qui Smirnae profi
tebātur, & hoc eſt quod Gal. contra eos ſemper in-
tendens pleriſque, in locis dicet haud eſſe neceſſa-
riam plenitudinem, de hac ſcilicet loquens in mit-
tendo ſanguine; ſed ſat eſt ſi ſit plenitudo in aliquo
peculiari loco, cuiuſmodi eſt in angina, in qua ſi ſit
uera ſemper adeſt copia ſanguinis circa fauces at-
tracta, atque tranſmiſſa ipſius inflamationis ui. Igi-
tur ni aliquod adſit graue impedimentum ſemper
incurāda angina eſt deueniēdū ad ſanguinis miſſio
nē, etiā ſi aliqua uirium debilium adeſſet ſuſpicio.
Circa ſecundum de cucurbitula Celſi dicendum
non conuenire niſi facta diligenti totius euacuatio
ne, ut docet Galenus. 13. Meth. 19. Ad tertium Hip
pocr quarto de acutis, & ſecundo de morb. laudat
omnino, ut poſt uenae ſectionem pertundantur ue
nae ſubtus linguam, & ſanguis mittatur: imo Ariſt.
octauo de hiſt. an. c. 21. monſtrat morem eſſe porca

A riorum, ut quotieſcunque ſues morbo ſimili tentan
tur, venas ſub linguam incidentes ſanguinem detra
hant. Coeterum Coelius Aurel. ſiue potius Soranus
Epheſius (nam ipſemet Coelius teſtatur ſe eſſe So-
rani interpretem) lib. tertio acut. c. quarto. in duo-
bus Hipp. damnare ut ſaepe facit, conatus eſt primo
quod in libro ad Gnid. ſententias, qui eſt liber de vi
ctu acutorum, ſeu vt Pli. citat de laudibus ptiſſanae
uoluerit ab ambobus brachiis ſanguinē eſſe mitten-
dum, quod ait periculum inducere animi defectus
B Secundo damnat, quod is uoluerit uenas ſubtus lin
guam ſecari, atque in hoc utitur tribus rationibus,
quarum prior eſt his uenis ſectis maiorem fieri ad
partem affectam ſanguinis attractum, quod perni
cioſum eſt. Secunda ratio eſt ad ſecandas has uenas
oportere collum laqueo ſtringere, unde multo ma-
ius ſuffocationis periculum impendet. Tertia quod
ſectis his uenis difficiliter ſanguinis effluentis impe
tus cohiberi poteſt. Sed nugae ſunt Coelii, primum,
quia Hippo. non uult ſecari huiuſmodi uenas, niſi
C prius diligenter euacuato ſanguine a toto, ſcilicet
ſanguinis caueatur ad locum affectum attractus.
Ad ſecundam, & tertiam rationem reſpondendum
eſt, ea poſſe timeri ubi negocium ab imprudente
Medico, & Chirurgo exerceatur; ſed ubi uterque
munere ſuo, ut debet fungitur omne eiuſmodi peri
culum euitari. In hoc genere ſunt frictiones, liga-
turae, atque omne genus reuulſionum in, quibus
ualde ſollicitandum eſt. Praeter remedia Chirurgi-
ca ſunt & alia, quorum quae fiunt in principio in-
D trinſecus debent eſſe repercuſſoria, extrinſecus ue-
ro attractoria tranſacto principio repellentibus ad
miſcenda ſunt concoquentia, & poſt malo conco-
cto ea tantum adminiſtrare oporret, quae uim
habeant diſcutiendi. Extrinſecus attenuatoria;
ut emplaſtrum ex ſtercore canis, uel columbo-
rum. Olea ex liliis albis, coſti & ſimilia. De
quibus omnibus uidendi ſunt practicantium,
libri.

HISTORIA VIGESIMASECVNDA.

ADOLESCENTEM, qui decumbebat in mendacum foro febris magna prehendit ex laſſitudinibus & laboribus & curſibus praeter con ſuetudinem. PRIMA uenter turbatus, bilioſis, tenuibus multis: uri nae tenues, ſubnigrae: non dormiuit: ſiticuloſus. SECVNDA om nia ſunt exacerbata deiectiones plures, intempeſtiuiores non dormi- uit; mens turbata: parum ſubſudauit. TERTIA moleſte: ſiticuloſus, anxioſus: mul- ta iactatio: inquietudo: delirauit: extrema liuida, & frigida hypochondrii tenſio ſub mollis ex utriſque. QVARTA non dormiuit, in deterius. SEPTIMA mor- tuus eſt, aetatem circa annum uigeſimum PP. S. M. I. probabile peregrina aliqua cauſſa mortuum.

ADOLESCENTEM qui in foro.
Galenus in hac quoque hiſtoria ſatis
profuſus eſt, ſed magna ex parte uerſa
tur in diſputatione notarum, de qui-
bus millies locutus eſt, atqui haec mul

E ta dicendi libido poteſt faciliter illi condonari, qui
tot aliorum bonorum author nobis fuit. Hiſtoria
itaq; eſt adoleſcentis 20. annis nati, qui peſtifera fe
bre correptus ſpacio ſeptem dierum extinctus eſt.
Atq; illud obſeruandum uenit magiſtrum noſtrum

in hiſtoriis exẽpla nobis propoſuiſſe omnis ſexus,
atque omnis aetatis,ut ſimul oſtenderet praecepta,
atque regulas artis eſſe in cunctis ueriſſimas, ac pro
pterea qui circa has aliaſq; erunt uerſati,totius me-
dicinae uera ſemina habituros . Sed iam examinare
eam incipiamus, & primum circa nomen illud ſcien
dum eſt,ſileni ab Hipp.quoniam ſibi ignotum erat
quemadmodum etiam & domus : unde uoluit eum
ſignificare per habitationis regionem,quae appella
batur mẽdacium forum,uel quod in ea conuenirent
homines locutulei,atq; mendaciorum ſtructores,ut
fieri ſolet in pleriſq; urbibus, uel quod olim ab ali-
quibus publicè mendacibus incoleretur , unde ap-
pellatio deriuata poſtmodum perdurauerit diu ,
quemadmodum , ait Galenus Athenis fuiſſe fo-
rum κερκώπων. id eſt ueteratorum . Nam & Euſtha-
tius in com.ad Homerum ſcribit Athenis prope He
licam fuiſſe κερκώπων ἀγωρὰν ubi furta uenderentur
eo quòd Cercopes fuiſſent fures, nimirum improbi
illi,quos fabulantur mutatos eſſe in ſimias, atq; Pi-
thechuſis nomen dediſſe. Profeſſio huius iuuenis,ni
fallor, erat forſan ſellularia, cum narret Hipp. eum
incidiſſe in morbum ex laboribus & curſibus prae-
ter conſuetudinem;qua in re non eſt praetereundũ
quod animaduertit Gal.ſ.videri aut particalã πόνων
abundare cum incurſibus in conſuetis contineantur
labores , aut loco πόνων, (quod magis mihi placet)
πότων eſſe legendum,quaſi dicere uoluerit hunc iu-
uenẽ in febrẽ incidiſſe ex laſſitudinibus,potib.atq;
curſibus inſuetis , id quod etiam dixit primo Epid.
comm.tertio de Sileno , quem etiam eiuſdem aeta-
tum hoc. ſ.20.ann. fuiſſe teſtatur . Neque uero me
deterret quod Gal.diſpliceat in fine com. haec mu-
tatio πόνων,in πότων. quaſi in eo nullae noxiae a ni
mio potu apparuerint , quoniam licet neruoſarum
partium laeſio euidens uiſa non ſit , attamen affue-
runt deliria,& inflammationes , quae fiunt non ra-
ro ab immoderato uini potu. Qui multum currunt
eoſquoq; ſitire non eſt dubium,quemadmodũ non
eſt dubium ſi quis uel intercurrendum , uel ſtatim
poſt curſum poteſt,magnopere laedi, & praeſertim
ſi frigidus potus capiatur,quo ſtatim aliquos extin
ctos fuiſſe memorat Gal. & ratio eſt quoniam inter
laborandum calor natiuus langueſcit,& corporum
meatus ualdè aperiuntur , per quos frigidus potus
penetrans calorem natiuum alioquin penè exhau-
ſtum facilè aggreditur,& extinguit;qua ratione ſcri
bit Ariſt.5.probl.28.non debere quoq; ſtatim poſt
exercitationem cibum capi , quod excrementa , &
colliquationes adhuc redundent; Cum itaque quis
praeter conſuetudinem uehementius laborat atq;
potat, multis de cauſis laeditur, atq; laſſatur , tum
quia ut ait Hipp. primo apho.ſemper in aſſuetis la-
bores ferre magis offenduntur aſſuetis;imo dicebat
Seneca hoc dediſſe praeclarum homini naturam,ut
etiam miſeriae aſſuetudine imminuantur;tum quia
ut laſſitudo ab exercitationibus prohiberetur,ſole
bant ueteres quẽadmodũ ait Ariſt. 5. probl.6.& 7.
uti uomitu,atq; unctione ex oleo,& aqua quod mi
nimè feciſſe hunc adoleſcentem alioquin ocioſum,
& improuidum uериſimile eſt.Ergo cum ex curſibus
atque potibus in laſſitudines , incidiſſet , ſubſecuta

A eſt magna febris ſcilicet τὸ πυρ uerum cum Hippo-
crates ſecundo apho. uideatur magis damnare laſſi-
tudines ſpontaneas , quam eas quae fiunt a cauſſis
externis , cur factum eſt ut hic ob cauſſas externas
laſſus factus nihilominus in febrem,atque eam ma-
gnam inciderit ? Niſi dicamus diſpoſitionem cor-
poris antecedentem id feciſſe,nempe quod ocioſus
exiſtens,iuuenis,uel forſan natura, atque conſuetu
dine bibas humores bilioſos, atque pituitoſos accu-
mularit,qui capta a curſibus occaſione incaluerint,
B ſicque putreſcentes ingentem illam febrem induxe-
rint,quam deinde uaria ſunt conſecuta ſymptoma-
ta,partim in genere excretorum immutatorum,par
tim actionum laeſarum ; Excrementa mutata fue-
runt, quod uenter turbatus eſt excrementaque fu-
dit bilioſa,multa,tenuia & ταραχώδης κοιλία,i. aluus
turbata locutio frequens eſt Hippocratis quando
ſcilicet cum tumultu & moleſtia alui excitantur ad
excretionem.Celſus libro ſecundo c.8.uertit reſo-
lutum uentrem,& in Coac.dicuntur uentres dolen-
C tes ſine turbatione,qui dolent ſed nihil fundunt ;
erant uero quae aluo fundebantur primum bilioſa,
tum ratione aetatis adoleſcentię,in qua ob calorem
ſolet bilis ſponte accumulari , tum praui uictus &
immmodicorum curſuum uſu.Erãt multa quia lon-
go tempore facta erat ingens excrementorum col-
luuies; erant demum tenuia propter cruditatẽ,quę
non poterat non adeſſe in principio.Similiter inter
excrementa fuerunt urinae,quae non tantum om-
ni coctionis indicio carebant , uerum etiam ſigna
D coctionis contraria habebãt,nempe tenuitatem,at-
que ſubnigrorẽ : tenuitas fiebat,quia erat pura ma
teria potulenta nullo morbifico humori commix-
ta . Coeterum dubitatur unde nam ſtatim eiuſmo-
di nigrorem ſit adepta;niſi dicamus illam ſubnigre
dinem ſignificare obſcuritatem quandam , quae
oriebatur ex humorum agitatione , & ſi quoque
non inconuenit ex immodicis curſibus aliquos hu-
mores combuſtos eum colorem, peperiſſe , nec ta-
men tenuitatem obſtuliſſe. Quod ſpectat ad laeſas
E actiones,quae fuerunt ſitis,atque ſomni carentia;ſi
tis non potuit non adeſſe,cum febris magna eſſet,
cumque aluus copioſa funderet , eaque bilioſa , &
multũ cucurriſſet. Atquod ſtatim non dormire coe-
perit ; uidetur alienum ab uſu , ſiquidem potores
tunc ſolent magis dormire , cum maxime a febre
caleſcunt:atqui hic oblaeſum habebat antea cere-
brum ob immoderatos curſus;ſiquidẽ ſcribit Theo
phraſtus in lib.de laſſitud. & Ariſtot.quinto probl.
nono curſum uelocem tam imbrutis,quam in homi
F nibus afficere capita morbis quoniam, & ſi deberẽt
alioquin excrementa a partibus ſuperioribus ad
inferiores trahi,ut in immodiceambulãtibus cõtin-
git,quorum crura fiunt propterea tumida , nihilo-
minus quoniam qui uelociter currunt , neceſſario
ſpritum retinent uehementer , inde fit ut pectora ,
& capita ipſorum repleta maxime calefiant , ſic-
que internis, atque externis iniuriis diſpoſita ma-
gis euadãt. laeſa autem capita,& nimiũ calefacta ni
ſi humore multo abundent,ſomnũ deſiderare ſolẽt.
ut contingit huic adoleſcenti,qui nulla die dormiẽs
& prima die ſubnigras urinas mingẽs haud difficile

erat,

erat,ut ait Galenus, cognoſcere, eius morbum,non A
modo periculoſum,verumetiam exitialem eſſe. At-
que haec de primae diei ſymptomatibus. Sequun-
tur accidentia SECVNDAE in qua dicit Hipp.cun
cta fuiſſe exacerbata,nempe excrementa alui plura
fuiſſe,atq; magis intempeſtiua, non dormiuiſſe,tur
bationem mentis,paucumq; ſudorem habuiſſe. De
excrementis quomodo Hippocra. dixerit ea fuiſſe
ἀκαιρότερα,i.intempeſtiuiora dubitant nonnulli,eo
quod non poſſit eiuſmodi uox accommodari ad ſu-
periora;cum tales deiectiones, quanto citius appa- B
rent,tanto magis importunae,& intempeſtiuae di-
ci poſſint.vnde cōparatiuum propoſitiuo Hipp.po-
ſuiſſe dicunt.Sed ſi res ita ſe habet, cur igitur in de-
iectionibus priori die non appoſuit eam uocem? ſi-
quidem ſi ſint magis importunae priores poſteriori
bus tāto magis debebat Hipp. ita appellare illas,&
non ſecundas haſce? Igitur arbitror eo modo hic re
cipiendas eſſe intempeſtiuas deiectiones, quo Gal.
primo.in primum Epi.tex.25. accepit.ſ.pro crudis;
ſic.n.Hipp. dicit ἄκαιρον ὑπόστασιν urinae. i.crudum, C
& non coctū ſedimentū,ut interpretatur Gal.quaſi
dicere uelit ſecūda die fuiſſe adhuc deiectiones plu
res,& crudiores,quam prima; niſi quoq; dicere pla
ceat uoluiſſe ſignificare priores habuiſſe quidē ali-
quam occaſionem ex erroribus;ſed has ſecundas mi
norem habuiſſe,proptereaq; fuiſſe magis intempe-
ſtiuas.Quod uero SECVNDA die coeperit habere
mentem turbatam, & ſi aluus abundè flueret, quo
in caſu ſolent potius deſinere priores mentis turba
tiones,quam incipere, fuit & illud quidem cum ra- D
tione,quia caput ut dixi ex curſibus maximè calefa
ctū erat, fluxus alui aſſiduus magis exiccabat, ſicut
& vigiliae propterea calefacto & exiccato cerebro
iure ſequebatur mētis turbatio: neq;.n.eſt quicquā
quod aequè delirium futurum praenunciet,atque
praecoces & aſſiduae uigiliae.praeſertim ubi fit de-
lirium ex ſola intemperie abſq; humoribus.SVDA-
VIT PARVM. Quod ſudauerit parū,non eſt adeo
mirum,quia multum deiiciebat, raro.n.ſimul duae
copioſe euacuationes fieri ſolent: ideo hoc nomine
haud fuit damnandus ſudor,ut putant aliqui, quia E
eſſet exiguus;ſed quia eſſet intempeſtiuus: hoc eſt
neq; indecretoria die,neq; ulla apparente coctione
ob quod Gal. dicit hoc ſignum quoq; inter laetha-
lia fuiſſe TERTIA haudquaquā melior fuit in qua
difficulter morbum tulit,quod ab Hipp.2.prog.in-
ter ſigna exitialia primo loco adnumerauit: ſed &
alia malorū ilias huic adiuncta eſt:nēpe ſitis ingens
anxietas, multa iactatio .i.πουλυ σβληστρισμὸς. ἀπορία
ſiue ambiguitas,delirauit,extrema liuida,& frigida F
hypochondrii tenſio ſubmollis utrimq;. Certè unū
quodq; horum ſignorum ſufficiebat ad praeſignifi-
candam mortem futuram:unde omnia ſimul multo
magis,atq; amplius ad eius celeritatem atteſtandā:
libenter aſſentiur Gal. qui aduerſus alios interpre-
tes conatus eſt probare exacerbationes fuiſſe dieb.
imparibus,quemadmodum & mors; eſt.n.Hipp.fir
ma ſententia iiſdem diebus ſiue paribus,ſiue impari
bus fieri,& exacerbationes,& iudicationes. Quod
pertinet ad anxietatem,ſanè uidetur Hipp.hic prae
ter morem tribus uocibus uſus,quae unam, & can-

A dē rem ſignificant nempe ἀσσώδης,βληστρισμὸς ἀπορία.
ſiquidem omnes ſignificant inquietudinem illā cor
poris,qua aegri huc atq; illuc uertunt, locum,& ſi-
tum inuenire nequeuntes commodum:atqui Hipp.
non conſueuit ita nugari;neq; eandem rem plurib.
verbis eodem in loco,ac tempore ſignificare:Niſi di
camus uerum eſſe, quod hae tres uoces ſignificant
quidem eandem rem, ſed diuerſas cauſſas eiuſdem,
atq; id non inconuenit facere,nec Hipp. nec Ariſt.
primum.n. ἄσης ſeu anxietatis cauſſa eſt oris uen-
B triculi mordicatio, quam cupiens natura effugere,
omnem ſitum fruſtra mutat;atq; haec mordicatio a
prauis, & peſtiferis ſuccis inducitur porro βληστρισμὸς
apud Hipp.ſaepè in hiſce aegrotantibus uſurpatus
ſignificat ingentem illum motum,ſeu iactationem,
quam ob inſupportabilem aeſtum, atq; febrile incē
dium aegrotantes frequenter faciant ἀπορία vero ſi-
gnificat anguſtiam & iactationem, ac veluti deſpe-
rationem,qua aegri ob peſtiferos, ac malignos ſuc-
cos animum deſpondent,atq; interdum in deliquiū
C cadunt: Iam uero hic adoleſcens omnes huiuſmodi
cauſſas intus gerebat oris uentriculi morſum ob hu
mores bilioſos, & acres: incendium ingens in toto
corpore,praeſertim in hypochondriis,adhaec febris
malignitatem,ob quam animus & calor natiuus pe
nè concidebant,adeo ut minimè Hipp.nugetur,ſed
potius ut ſemper, nil abſq; ratione dicat;Delirium
fuit maius tertia die quia in ſecunda tantum mens
fuit παραχώδης in tertia uero παρέκρουσεν.i.delirauit:
Delirare aūt quid maius eſt,quā mētem habere tur-
D batā.de extremis uero liuidis,atq;frigidis dicit Gal.
fuiſſe ſignum laethale in febre acuta, ut etiam Hip.
4.aph.4.ſcribit,ac praeſertim in aetate 20.ann. fie-
riq; uel ob magnitudinem inflammationis in uiſce-
ribus,uel ob extinctionem caloris natiui,quae cum
poſſit eriam fieri ob uehementiam inflammationis,
par eſt exiſtimare Gal.haudquaquam de ea intelli-
gere,ſed de alia,quae fit a peſtilitate materiae,quae
cum cor prae caeteris petat,ſanè ibi calorē natiuum
ita ferit,ut corruat; Vtrum autē tenſio illa utriuſq;
hypochondrii ſignificauerit lienis & iecoris veram
E inflammationem, ut putant aliqui, non ab abauo;
quāquam non videntur integra adfuiſſe ſigna,quae
ponuntur a Gal. 8.med.loc.c.8.praeſertim foedus al
ui fluxus,de quo nihil loquitur in tertia die, & qui
non potuit eſſe,qui prima, & ſecunda die viſus eſt,
quando.ſ.nondum erat illa tenſio:certè ad fuit in il
lis partibus ingens incendium,& forſan principium
uerę φλεγμονῆς cū Gal.dicat fuiſſe illā tēſionē ſubmol
lē abſq; tumore,ac demōſtraſſe nō ullum ex muſcu
F lis extimis fuiſſe inflammatum,ſed uel ſeptum tran
ſuerſum,uel iecur uel lienem.De QVARTA pauca
& multa dicit;pauca quia nil aliud dicit,quam ipsū
non dormiuiſſe & omnia peius habuiſſe: multa au-
tem dicit, quia uerba illam ἐπὶ τὸ χεῖρον in peius ſi-
gnificant omnia praeterita mala ad fuiſſe quoq; in
quarta,ſed cūcta in deterius fuiſſe lapſa,ita ut SEX-
TA die interierit; & puto Hipp.nō commemoraſſe
accidentia quintae,& ſextae diei,quoniam cum ui-
diſset in quarta nullam amplius eſſe ſpem,timeret-
que citiſſimè periturum, amplius non acceſſit;
& certè debebat in fine quartae uitam finire, niſi

robur virium uſque ad ſeptimam diem ipſum produxiſſet;atq; hoc ſanè exemplum eſt acutiſſimi, & exitioſiſſimi morbi,ut uerè quemadmodum ait Galenus praeſetulerit hunc titulum ὀξὺς quo ſolebāt veteres uti ante hiſtorias, ad oſtendendam caſus magnitudinem, atque acutiem, quamquam de die mortis non exigua ex characteribus eſt ab Heraclide Tarentino quaeſtio ob alios codices in quibus legebatur ipſum quinta die interiiſſe. At quod Hipp. voluerit in fine apponere aegroti aetatem, nempe quod eſſet viginti annorum,puto cauſſam fuiſſe,ut uoluit oſtenderet morbum fuiſſe uiolentiſſimum, propterea quod ſeptima die iuuenem iugulauit uiginti annorum.i.robuſtiſſimum; & ut ſimiliter indicaret habentem in quarta die ſigna euidentia propinqua mortis, nō potuiſſe ultra procedere ob aliā rationem, quam quod iuuenis, atq; robuſtus erat. De characteribus in extremo poſitis multa ſuo more ediſſerit Galenus quae omnia quoniam pertinēt parum ad uſum artis & ea cupientibus cognoſcere licet apud ipſum,libenter dimittam; Atqui de curatione quae ſimilibus morbis debetur, nonnulla ex inſtituto noſtro breuiter dicam, primum enim morbus fuit acutiſſimus, atq; ob id opus etiam fuit uictu acutiſſimo,qualem fuiſſe ſtatim ab Hippocrates inſtitutum minimè dubitare oportet: & ſi quis eſt, morbus,in quo opus eſſet ſtatim ſanguinem mittere, tum morbi magnitudinis ratione,tum ob uirīū robur,certè hic fuit; uerum uetaſſe uidetur hoc auxilium fluxus alui inſignis; qui prima & ſecūda die adfuit, & quo exiſtente dicit Gal. primo ad Glauc. 14. nullam aliam euacuationem moliri oportere. tertia etiam die haadquaquam anxietas, anguſtia, ambiguitas,& extremorum frigus,ac liuor permittebat ullam ſanguinis miſſionem,adeo ut ueriſimile ſit huiuſmodi potentiſſimum auxilium neceſſario fuiſſe dimiſſum, atque vbi occurrit caſus ſimilis, omnino dimittēdū eſſe,ut potius ui morbi,quā medici imprudentia aeger periiſſe dicatur:Sed quoniā prauitatis morbi certa indicia ſtatim ſeſe obtulerūt eratquoq; ſtatim aduerſus huiuſmod i prauitatem contendendum tum externis remediis, tum etiam internis,facta prius praedictione. Vt enim anxietati,quae fit uitio acrium humorum eſt occurendum emplaſticis,atq; refrigerantibus potibus & cibis:ſic aduerſus incendium,& peſtilentiā;a quibus fiebant inquietudo, & ambiguitas ualere aliqui poterant refrigetatoriae tum potētia,cum actu potiones,atq; bezeartica remedia, nunquam quid etiam adnotat Gale. dormiuit praeſens propoſitus adoleſcens; & quoniam nil magis conſternat, & animos & corpora aegrotantium,quam omnimoda ſomni priuatio; prae coeteris in ſomnum prouocandum omni diligentia incumbendum erat emulſionis, ſeminum papaueris, lactucae coctae, lotionum partium extremarum,inuntionibus temporum,cum diaopuleone adiecta Philonii portione, & obſeruandum eſt in febribus ardentibus,atq; in iuuenibus,& aeſtate,quo tempore hunc aegrotaſſe mihi perſuadeo, non abſurdum eſse in conſumata & iugi ſomni, priuatione,etiam ad magna opiata deuenire, qualis eſt Theriaca recens,quae etiam perdomanda peſtiferae tabo ualere poteſt: Philonium Romanum pillula de cynogloſſa, aliaque ſimilia, quam cum ualde ſint frigida, poſſunt etiam extinguendo febrili calori non exiguam opem praeſtare.

HISTORIA VIGESIMATERTIA.

APVD Tiſamenum mulier decumbebat: cui voluuloſa moleſte mota ſunt:uomitus multi potum continere non poterat:dolores circa hypochondria: & in infernis:ſecundum aluum dolores,tormina continua: non ſiticuloſa: ſuper calefacta eſt:extrema frigida uſq; in finem:anxioſa; vigil:vrinae paucae, tenues,deiectiones crudae,tenues paucae,iuuare nihil amplius poterat: mortua eſt.

MVLIER quæ decumbebat apud Tiſamenum.Praeſens hiſtoria, ſi quae ulla alia eſt maxima admiratione & diſcuſſione digna eſt,non modo propter morbi acutiem ingentem, uerum etiā, quia Hippocrates de aetate nil dicit, de uita anteacta, minus,aut de quoquam alio, ex quo poſſimus colligere,aut ſaltem coniicere: quae faciunt ad uniuerſum morbi ſtatum; ſed quod magis miror tanquam Hippocrati inuſitatiſimum eſt,quod neque dies notat exacerbationum neque iudicationum: imo uero nullius diei mentionem facit: neque dicendum eſt ut Gal.ſecunda uel tertia die obiiſſe,ideoq; ob morbi ſaeuitiem aegram interiiſse, ut non fuerit neceſſe cōnumerare dies,neq; diem mortis, quoniā Hipp.ut uidebitur & ut legitur primo Epid.in hiſt. Critonis, numerat etiam dies eorum, quia ſecunda die obierunt; quod ſaltem etiam hic facere debebat,nempe diem mortis adnotare.Neq; etiam mihi placet dicere Hipp. non ad fuiſse huic aegrae quoniam uſq; adeo diligens eſt in recenſendis omnibus ſymptomatibus, ut appareat illa ipſummet adnotaſſe: imo uero cum dicat nullam a remediis utilitatem percepiſſe inde coniici poteſt etiā ab ipſo mulierem hanc fuiſſe curatā, & propterea aliquot diebus uixiſſe; alioquin aut nulla, aut pauca fuiſſent adhibita remedia & conſequenter non opus fuiſſet Hipp. ut diceret nullam utilitatem percepiſſe ex remediis.Itaq; fieri poteſt,ut tunc Hipp. quando hāc hiſtoriam ſcribebat,fuerit multis curis, multiſq; occupationib.implicitus, ut dies adnotare oblitus ſit: neq;.n. incōgruūmagnos uiros, magniſq; & multis

ne-

negociis detentos errores memoriae & incuriae cō-
mittere, cum etiam quae ſua ingenuitas eſt quarto
Epid. confeſſus liberè ſit ſe interdum in commiſſu-
ris capitis a uulnere diſtinguendis erraſſe; qua,in re
a Plutarcho,Baſilio,Gregorio Nazianzeno cōmen-
datur. Verum adhuc maior, & pulchrior difficultas
oritur, utrum morbus, quo tentata eſt propoſita
mulier fuerit uerus uoluulus, & uidetur appellare
ipſemet Hipp. in quo, ſcilicet ſtercora ore reiiciun-
tur, & quem aliqui Barbari appellant (Miſerere
mei,)ob morbi exitioſiſſimas conditiones;an potius
fuerit morbus colicus; nam quod Hippocrates nun
quam memorauerit colicum morbum, eumque ſub
Ilei nomine intellexerit ſatis in uariis lectionibus
moſtrauimus,niſi dicere uellemus, tūc temporis aut
non fuiſſe huiuſmodi morbum,aut ab Hipp.ignora
tum fuiſſe quorum neutrū mihi placet aſſerere,qui
forſan primus aliorum hoc obſeruaui. Praeterea
Hippocrates neque meminit foetoris,neq; uomitus
ſtercoris, qui eſt uerus ueri uoluuli character; Ad-
haec deiectionum mentionem facit, quas tamen in
uero uoluulo fieri omnes negant: imo neque etiam
flatum aluo exire in uoluulo pro comperto habe-
tur medicos, ut manifeſtè docet Hippocrates tertio
de morb.ubi diligenter ſatis omnia ſymptomata ue
ri uoluuli proponit;dico autem ueri,quoniam in li.
de aff. internis commemorat uoluulū arcuatum, &
uoluulum aematitem,quemadmodum etiam ſecun-
do Epid.ſect.ſexta,uoluulum mollem,quorum neu
trum conuenire cum deſcripto tertio de morb. uni-
cuiq; ſatis manifeſtum eſſe poteſt: ut his rationibus
uideatur potius colicum morbum deſcribere ſolum
poſt Tiberii Imperatoris tempora apud medicos ce
lebratiſſimum.Et certè complura ex ſignis propoſi-
tis uidentur ipſi conuenire, attamen quoniam Gale
nus ſentit loqui de vero uoluulo, atq; hūc fieri tam
in ſuperioribus ac tenuibus inteſtinis,quàm in infe-
rioribus, & craſſis Aretaeus dicit colicos ſaepe ileo
iugulari, quaſi morbi ſint admodum ſimiles; ipſe
quoq; hanc ſententiam ſequar; & iccirco priuſquā
ad verborum Hippocratis anatomem deueniā pau
ca quidā de huiuſce mali natura docebo; Qui enim
uoluulus a Latinis, & Iliaca dicitur eo quod in ſeſe
uoluantur inteſtina,a Graecis Ileos nuncupatur,nec
non interdum cordapſum. Cael. Aurel. tertio acut.
c.17.appellat tormentum acutum, & ſic uocari ait,
quod torqueantur inteſtina ob ſpiritus exitum ne-
gatum,atq; ob dolorem,ob quem aegrotantes in ſe
ſe conuoluuntur & arcuantur;ob quod forſan Hip-
pocrates quādam ſpeciem uocat uoluulum arcuatū
Silimachus apud eundem Coelium narrat quoſdam
Pythagoricos uocaſſe φραγμὸν.i.ſepimētum;quaſi in
ipſis inteſtinis fiat, ueluti ſepimentum. Vtrum di-
ctus ſit ileos morbus ab inteſtino,an inteſtinum ab
hoc morbo, parum refert decernere Galenus certe
ſecundo Meth.c.ſecundo putat ſic uocatū a ſympto
mate,ſ.ἀπὸ τοῦ ἰλεῖσθαι i.a conuoluendo. De nomine
autem cordapſi tria notanda;unum eſt Celſ.quarto
lib.ca.13.ſcribere Dioclem Cariſtium uocaſſe mor-
bum craſſioris inteſtini ileū tenuioris autem corda-
pſum: tempore uero ſuo econtra craſſioris inteſtini
morbum uocatum eſſe colon,uel colicum,tenuioris

A ileum,ex quo loco colligi poteſt uerum eſſe, quod
initio dicebam nomen colici non fuiſſe ante Celſi
tempora,qui floruit circa Tiberii principatum un-
de etiam miror quō Gal.hoc in loco dicat ileum eſſe
morbum tam craſſiorum, quàm tenuium inteſtino-
rum. Alterum adnotandū eſt Aretaeum lib.de acut.
ponere differētiam inter ileum,& cordapſum,quod
praeter tormina in cordapſo eſt tumor, qui ſi com-
primatur,cedit, & quodam modo uidetur relaxari,
quam etiam differentiam uidetur agnouiſſe apud
B Aetium Archigenes. Coeterum Diocles Caryſtius
ſecundus Hipp.ab Athenienſibus uocatus poſſit a-
lias differentias, ſcilicet in Ileo fieri eructationes,
crepitus ſine ſtercore tū ſaepe ſine tumore, ac diuti-
tie,recipi clyſteres,& dolores inchoare a ſuperiorib.
In cordapſo uero ſi mitis ſit per os excerni humo-
res.Sin uehemens excerni ſtercus,non recipi clyſte-
res uentrem durum eſſe,atq; tumidum. Gal.autem
ſexto de loc. aff. ſecundo inquit uocatum eſſe cor-
dapſum hunc affectum, quod in eo inſtar cordarū
C circunuertantur inteſtina ab antiquis etiam cordae
vocatā. Tertium notādum eſt ueterinarios medicos
qualis Abſyrtus ubi iumenta reiiciunt cibos,uel per
os,uel per nares uocare cordapſum. Verum dimiſſo
nomine dico Ileum eſſe dolorem acutum, ut pluri-
mum inteſtinorum tenuium, nihil deorſum permit
tentem labi; unde colligi poteſt Ileum arcuatum,&
ſanguineum, & mollem propoſitos alibi ab Hipp.
non eſſe hunc.Eſt dolor acutus quia ſemper acerbiſ
ſimus,licet Gal. ſecundo,& 6.de loc.aff.uideatur a-
D cerbiorem facere colicum, quippe quo aliquos ſibi
manus conſciuiſſe narrat: Dixi maiori ex parte in-
teſtinorum tenuium, quoniam Gal.ut dixi hic uult
etiam fieri in craſſis;ſed illud eſt rarius, & per com-
municationem a ſuperioribus, atq; tūc euomuntur
ſtercora,quae ueram formam ſtercoraceam tantum
in craſſis,& extremis,non autem in tenuibus,atque
ſuperioribus acquirunt.Cauſſa autem propter quā
frequentius patiantur inteſtina tenuia eſt, tū quia
ſunt magis ſenſibilia,tum quia anguſtiora,tum quia
E humorum ſentinis ſunt proximiora.Dictū eſt prohi
bere nil exire extra,ad differentiā colici,in quo,uel
ſponte,uel ope clyſterium educuntur foeces,& hu-
mores:imo plerunque hiſce tantum curatur;cum in
in Ileo ſolum per ſuperiores partes aliquid reiicia-
tur. Eſt ſymptoma in genere tactoriae actionis de-
prauatae,eſt & expulſoriae laeſae.Facultas autē ta-
ctoria, & expulſoria laedi poſſunt uel eſſentialiter,
uel accidentaliter, vel utroq; modo,ut & aliae,quē
admodū ſcribit Gal.3.de ſymp.cauſſis.c.1.Laeditur
F eſſentialiter laeſa temperie, quae eſt facultatū ſub-
ſtantia,ut ait Gal.initio lib.de fac.nat. laeditur acci
dentaliter,qñ impeditur ab aliquo morbo inſtrumē
tali,ne poſſit operari,ut obſtructione. Iam uero in
Ileo utroq; modo laeditur facultas tactoria, & ex-
pulſoria.ſ.ob inflammationē, ſeu tumorem inflam-
matorium,nec non obſtructionem,quam uocabant
Pythagorici,ut ante dicebā ſepimentū;etenim cum
uel tumore,uel alio pacto cōuoluta inteſtina nil per
mittunt infra exire,facultas expultrix nitēs pellere
uertit omnia ad ſuperiora,unde inteſtina tenuia,&
ſenſibiliora diſtenta a flatu, & foecibus, necnon

ab inflammatione, & humoribus acribus dilaniata incredibiles illos cruciatus inferunt aliaque ſymptomata tertio de morb. ab Hippocrates commemorata, adeo ut cauſſae internae huius affectus ſint humores, & flatus facientes tumorem, obſtructionem, & extenſionem, externae cauſſae ſunt in primis tempus anni, ut Autumnus ſecundum Hippocratē tertio aph. 22. de quo etiam loquēs Aretaeus dicebat Ileum fieri magis autumno, quam hieme, & aeſtate, quam vere. Auic. etiam uult aerem peſtilentem facere ileū, & videtur hic indicare Hipp. frigus, vehemens idem facit, ut aliqui cibi, qui proprietate quadam faciunt ſimiles dolores; ut Cicero dicit ſibi contigiſſe ex eſu helueolarum, ſic refert Aetius de atramento ſaepiae, ſiue ſucco nigro loliginis, potus, aquae frigidae, impulſio uehemens inteſtinorum in curandis herniis, ut nuper uidi in mercatore Piſano, qui ſic factus eſt Iliacus ex bubone; Venena etiam aliqua hunc morbum faciunt, ut recitat Nicander de aconito, & argenti ſpuma: Fungos quoque interdum producere hunc morbum teſtatur Cael. Aurel. Modo accedamus ad Hippocratem noſtrum.

MVLIER. Graecè γυνὴ, utrum uirgo, an nupta an alterius conditionis eſſet non dicit Hippocrates, uel ob modeſtiam, uel quia ignoraret: attamen haud uirginem fuiſſe certè iurarem, quod propriè uocarent Graeci γυναῖκα ſicuti latini mulierem, quae iam deflorata eſſet; unde refertur de Democritō; qui cum die quadam fuiſſet obuiam factus cuidā foeminae, quae antecedente nocte fuerat uitiata ſic appellauit χαῖρε γυνὴ, ideſt mulierem ſalue cum ante ſemper uirginem uocaſſet. Cicero etiam obiurgātibus, quod ſenagenarius uirginem duxiſſet reſpondiſſe fertur cras mulier, ideſt, γυνὴ erit, ſic uocabant γυναικεῖον locum domus ubi defloratae, παρθένιον uero ubi uirgiues habitabant, ut eſt apud Plut. in Alex. DECVMBEBAT apud Tiſamenum, non quod in domo Tiſameni eſſet, ſed quod domus, ubi erat aegrotans, propè domum ipſius Tiſameni eſſet; qui Tiſamenus Eleus erat ex gente Lamideorum, qui & ipſi medici erant, & artem aruſpicinam callebat, ac ob alia praeclara focinora ut ſcribit Herodotus lib. nono, omnibus notus, ut patet, quique forſan habitabat in Thaſo, quamquam non inconuenit hos cōmemoratos ab Hippocrate haud omnes fuiſſe Thaſios, ſed circūuicinos etiam, quos eum uitiaſſe haud abſurdum eſt.. Illud certum eſt, & Tiſamenum de quo multa ſcribit Herodotus, uixiſſe Hippocrates aetate, ut is fuiſſe facile potuerit. Haec autem mulier quomodo in hunc morbum inciderit, hoc eſt ob quas externas cauſſas haudquaquam diuinari ſufficio, niſi dicamus propter uictus errores, & praeſertim ob aerem peſtilentem, a quo etiam fieri Ileū ex Auic. ſententia prius diximus: huic ergo ſtatim Iliaca ſymptomata difficiliter mota ſunt. Quae autē ſint huiuſmodi ſymptomata, pedetentim enarrat dicens. ἔμετοι πολλοὶ quod enim quis uomat, non protinus eſt Iliacus, ſed qui multus uomitus habeat, hoc eſt frequentes copioſos, atque uarios de eo dubitari poteſt. POTVM continere non poterat) Cur Iliaci potum continere nequeant, eſt quia frequenter uomunt: ſed dicetis nonne eadem ratione haud continere poſſunt cibum? id quod ſi eſt, cur potius id dicit de potu, quā de cibo? An forſan, quia facilius potum, quam cibum uomitu reiicere poſſumus; quamquam non diffiteor eſſe quoſdam oeſophagi, & ſtomachi affectus; in quibus facilius uomūtur dura, & ſolida, quam liquida; ſicuti animalia ruminantia, quae cum reuomant cibum in os, ut illū conficiant magis, haud tamen unquam reuomunt potum, & ſi interdum copioſiſſimè potent. Poſſumus etiam dicere nomine potus intellexiſſe ſorbilem, cibum, quem ſumebat, & quo Hippocrates aegros ſemper, & praeſertim acutis detentos alebat: etenim & hoc peſſimum eſt euomere continuo cibum, quod nutritio ſic auferatur, ſine qua non poteſt uita conſiſtere. DOLORES. Circa Hypochondria) ſiue flatus contineantur in hypochondriis ſiue quiſpiam tumor, fit dolor, ſcilicet ob ſolutionem continui, utrumque fieri ſolet in Iliacis, ac propterea, nunquam eſt quin doleant circa praecordia, ſi malum ſit inteſtinis ſuperioribus. ET IN INFERN. Non ſolum in hypochondriis dolorē habebat miſera mulier, ſed etiam in toto uentre inferiori; non quod totum abdomen uel tumeret, uel eſſet repletum flatu, ſed inteſtina cum ſint ſibi ipſis continua uix una pars ipſorum affici poteſt, quin ſimul & aliae afficantur; unde ait etiam fuiſſe continuos dolores: Sed cum dolores continuo faciant ſitire aegrotantes ob continuas querelas, quomodo inquit non fuiſſe ſiticuloſam? Haec eſt una ex iis rebus, quae faciunt admirandam hanc hiſtoriā, cauſſa autem huius euentus eſſe potuit, quod potus reiiciebatur, qui irrigans ipſas fauces prohibebat quominus illae exiccarentur, & ſitim facerent; nec ualet, quod uomitus quoq; ſitim facere ſoleat, quoniā id quidem uerū eſt, ubi reuomuntur humores ſuperuacanei, dum reiiciūtur uomitu, haudquaquā madefaciūt, imo bilioſi magis exiccāt; cōtra cibus & potus madefaciunt; ſic .n. dicebat Ariſt. 25. probl. 12. aerē non madefacere ſuperficietenus, ſed aquā. SVPERCALESCEBAT. Voluuloſi omnes habent quidem febrē, ſed quae uaria eſt, & iugiter augeri, ac remitti uidetur; ea propter dicit hanc mulierem ſupercaluiſſe, quaſi calori febrili exiſtenti alius ſuperuenerit; & cum febris eſſet praua, & maligna, haudquaquam magnitudinē illam oſtendebat. EXTREMA. Id habēt ut ſaepè dixi, omnes internae inflammationes, vt calorē ab extimis ad ſeſe trahant; idcirco inflammatione exiſtente in praeſentis aegri inteſtinis haud mirum ſi toto morbi curſu fuerunt ſibi extrema frigida, ob quod etiam fuit & ἀσώδης, & uigil, ſi quidem affecto grauiter ore uentriculi, tum ob inflammationis uicinam, tum ob iugem uomitū, haudquaquā dormire poterat. ſed dicet aliquis ad quid Hippocrates commemorauit inſomnietatem; quis umquam exiſtimarunt hunc in tanta malorum colluuie poſſe dormire? Ratione doloris certè dormire nullo pacto poterat, aderant tamē multa alia, quae ſomnum aliquem inducere poſſe uidebantur: qui quoniam non inducebatur: nil mirum ſi ab Hipp. hoc adnotata fuit. Cumq; ad mali ſedem confluerent cuncta penè corporis excrementa, non mirum eſt urinas fuiſſe paucas, atque tenues. Coeterum

dubi-

dubitatione dignũ eſt, quomodo dicat foeces fuiſſe crudas atque tenues ſiquidem inter praecipua volvuli indicia illud eſt ut ab inteſtinis neque flatus, neque foeces reddantur, ſed omnia per os reiiciantur qua ratione multo miſerabilius efficit hoc morbi genus. Reſpondent aliqui, quod ſcribit Hippoc. deiectiones alui fuiſſe crudas atque tenues, ita intelligendum eſſe, quaſi id quod exibat non eſſet opus expultricis facultatis; ſed veluti quidam tabus ſponte exiens, & colliquatus vi caloris febrilis, & incendii iecoris. At hoc non tollit dubitationem, quia ſi neque flatus exire poteſt, aut quid aliud, vt dicit Hippocr. in lib. de affec. multò minus ulla alia materia. Itaque dicendum quod ſcribit Galenus diuerſos eſſe tumores ſuperiorum, & inferiorum inteſtinorum, quia in illis reiicitur ore, & ſtercus, & morbus, eſt laethalior. Iam verò quae in hac muliere inteſtina paterentur non dicit Gal. ſed cum Hippocr. non memoret ſtercoris exitum, exiſtimandum eſſet potius fuiſſe malum in inferioribus. Sed adhuc dubitatur quia ſtercus propriam figuram acquirit in inferioribus inteſtinis, vnde non videtur poſſe reiici niſi cum haec patiuntur. Praeterea cum inteſtina ſolum affecta ſint, ad quid poteſt urinae contemplatio conferre? Ad primum dicendum vel Gal. nomine κόπρου intelligere quicquid in inteſtinis continetur tam ſuperioribus, quàm inferioribus; vel potius totum ſiccum primae coctionis excrementum, quod modo compactum, & durum eſt, vt appellatum ab Hippocrate σκληρὸν κόπρανον, vel recens & molle. Atque hoc eſt, quod etiam intelligere voluit Hippocrates in fine primae ſect. ſecundi Epid. vbi dicebat ruptiones pectinis, vbi fiunt ſupra umbilicum in dextera parte eſſe doloroſas, anxioſas, atque ſtercoris vomitum inducere. Quod autem dicit Hippoc. deiectiones fuiſſe crudas, ac tenues, certè non eſt facilè intellectu niſi dicamus id ipſum dixiſſe de deiectionibus, quae ante morbum factum exibant, quasve fuiſſe tales conſonat rationi. Quod verò dicitur apud Coel. Aurel. loco iam citato aliquos putaſſe ſtercus exiens mali odoris eſſe melius ſtercore ſimplici, non eſt praeter aliquam rationẽ, cum quae non habent tetrum odorem ſignificent, incẽdium ingens, quo exſiccantur, & inodorae foeces redduntur: nec valet quòd Hipp. in Coac. praed. & tertio proret. tex. 66. dicat voluulos foetidos necare ſtatim, quoniam id dicit, vbi ileo coniunctae ſunt parotides. Ad aliud de vrina luculentiſſimè ſatisfacit Gal. in comm. nempe in cunctis affectibus valde praeſtare vrinas ipſas obſeruare, quoniam licet affectui principali cognoſcendo nil, aut parum omnino obducant, valde tamen intereſt vtrum ipſi quiſpiam alius affectus coniungatur ſiue bonus, ſiue malus quod ex vrinis cognoſcitur, quae ſi bonae ſint haud ad ſalutem atteſtandam multum conferunt, ſin autem prauae ſint mortem multò magis ſignificant: vnde Hippocrates in praeſenti cum dixerit vrinas, & excretiones alui fuiſſe tenues, & crudas, quis non videt haec ſigna auxiſſe necis futurae ſuſpicionem? ita ut meritò ſtatim ſubiunxerit nullum remedium ſibi contuliſſe, atq; ipſam interiiſſe. Ex quo loco, vt optimè notat Gal. coniicitur huic

A aegrae ab Hippocrate fuiſſe adhibita vſque ad extremum remedia, etſi ab initio moritura ab ipſo putaretur; vt exemplum eſſe poſſit non deſerendos eſſe aegros licet extremè periclitantes, quemadmodum nec Hippocrates deſerebat, quamquã eorum remediorum praeterquàm ſectionis venae interdũ, rariſſimè meminerit, quod nimis operoſum, & ab ipſius inſtituto alienũ fuiſſet ſingula praeſidia adhibita recenſere; quod ſi nonnunquam (vt dixi) id facit, eſt quia remedium commemoratũ habuit ali-
B quid rari ueluti in Anaxione, cui in octaua die morbi exiſtenti ſecta fuit uena praeter morem medicorum, & rationem, qui docent ſtatim ubi exigitur, ad phlebothomiam eſſe deueniendum. Illud unum haud eſt ſine animaduerſione praetereundum; hic Hippocr. appoſuiſſe ante mortẽ, praeter ipſius conſuetudinem, quòd nullum remedium cõtulerit, tum ad ilei ſaeuitiem declarandã, ob quam vt dixi à barbaris uocatus eſt, miſerere mei, tum quia nullum futurae mortis indicium certius habetur, quàm ubi ui
C morbi cuncta humana praeſidia uincuntur, vt dicebant Aretaeus, & Aetius de elephantiaſi. Priuſquã autem ad curationem deſcendam duo uidere operepretium eſt, vnum qua die mortua ſit haec mulier, cum Hippocr. de hoc nihil dicat. Alterum eſt circa urinas quomodo Hippocr. ſexto aphor. 44. & in Coac. dicat ſtranguriae ſi ſuperueniat ileus, perire aegrotantem intra ſeptimam diem, niſi ſuperueniat febris cum urina copioſa; vel ut dicit Auic. 16. tertij trac. quarto, c. 29. ſudor; Quem aphoriſ-
D mum interpretans Galen. dicit ſeſe ignorare ueras cauſas illius ſententiae; imo ſuſpicatur an ſit germanus aphoriſmus Hippocr. Ad haec uidetur Gal. negare fieri ileum poſſe ab humoribus frigidis, & craſſis, ſecus quàm ſentit Hippocr. in lib. de affect. Ego autem puto, quòd interdum ſuperueniat ileus ſtranguriae eſſe, quando eadem cauſſa, ſcilicet humor ualde glutinoſus, & viſcidus, qui facit ſtranguriam in inteſtinis cumulatus, & ſtercori obuolutus tranſitum impedit humoribus, & foecib. ad aluum:
E in quo caſu febreque accedente humor ille aut ſoluitur in ſudorem, aut eliquatus, & in veſicam corriuans morbum ſoluit, alioquin uerè dicit Hippocr, in Coac. iliacis ſuperuenientem vrinae interceptionem cito interimere. Qua autem die mortua ſit haec mulier, quod erat alterum; ſunt nonnulli qui dicunt periiſſe ſtatim eadem die, & propterea Hippocr. non commemoraſſe neque dies exacerbationis, neque mortis. Verum haudquaquam mihi probari poteſt iſtorum ſententia, propterea quod certiſſimum eſt complura remedia ab Hippocr. adhi-
F bita fuiſſe, quandoquidem ipſemet faſſus ſit ea nil contuliſſe: adhaec, vt nuper dixi, Hippocr. ſexto aphor. dicit, quibus ex urinae ſtillicidio ileus ſuperuenit ſeptem diebus perire; ileus ſuapte natura eſt exitialis, multo exitialior eſt, ſi alteri morbo ſuperueniat: ſi igitur quando ileus exitialior eſt non interimit ſtatim prima die: multo minus potuit ileus huius miſellae prima die eã interimere; ſum itaque huius ſententiae hanc mulierem periiſſe quidẽ cito, ſed non adeo cito, vt non peruenerit ad tertiam aut quartam diem; non commemorauit autem Hippoc.

diem,

diem,quia cum eſſet occupatiſſimus,forſan(vt aliàs
dixi) oblitus fuit, vel non habuit ocium. Modo de
curatione huic diriſſimo morbo debita aliquid di-
camus, in qua inſtituendum primum opus eſt mali
ſedem dignoſcere, an ſcilicet in extremis,an in ſum
mis inteſtinis poſita ſit, quia ex uariatione huiuſce
modi ſedis, curationem quoque uariari nonnihil
neceſſe eſt. Itaque ſi vel inflammatio praeſens ad-
ſit in infernis inteſtinis,vel ſuſpicio ne ſit futura,ſta
tim deueniendum eſt ad ſanguinis miſſionem à pe-
dibus ſecundum Hippocr.& Gal. praecepta iuben-
tium inflammatis infra renes partibus ſanguinem
mitti oportere ab inferioribus; ſin verò inflamma-
tionis ſuperiorum metus ſit a brachio mittendus eſt
ſanguis, quamquam Hippocr. tertio de morb. vbi
longius de his loquitur aliter decernat de ſanguinis
miſſione,vt Diocles apud Celſum. Tum ſtudendum
eſt inteſtinis ipſis apertis reddendis, atque conſer-
uandis;idque fit vbi malum eſt infra clyſterib. mol-
libus, vt ſucco maluae,ptiſſana, decocto capitis ca-
ſtrati, cum hordeo, quod remedii genus non modo
ualet ad inteſtina mollienda, & reſeranda; verum
etiam ad prohibendum ipſius inflammationis in-
crementum.vt autem recipiantur clyſteres modum
docet auctor ille tertii libri de morb. vt ſcilicet folle
prius uento repleantur inteſtina,atque ijs diſtentis
clyſter iniiciatur,podiceque cum ſpongia obſtructo
aeger in aquam calidam deponatur, quamquam &
hoc pariter Caelius improbat. Sin ſuperiora inte-
ſtina laborent, idem faciendum atque tendandum
eſt potu iurium,atque ſuccorum ſimiliter emollien
tium & refrigerantium (quod monet Hippocrates
tertio de morb.) leniter,vt eſt ius maluae,lapathii,
capitis caſtrati,ptiſſana,ſimilibus iuribus facta. Ali-
qui veteres vt Diocles voluerũt pileam plumbeam
eſſe deuorandã quò aperiantur inteſtina. Sed Coel.
Aurel.tertio acut.decimoſeptimo damnat,quod fri-
A giditate magis inteſtina denſet, & coarctet. Sicut
etiam damnat quòd medicamenta purgantia exhi-
beat tãquàm magis exaſperent, & quo ad pillulam
eã certè quãdo caetera remedia profunt abſtinen-
dum ab eius vſu:at quando caſus eſt deſperatus,tũc
licet aggredi quodlibet remedium.Extrinſecus quo
que circa vmbilicum, & circa pectinem eadem in-
tentione eſt incedendum. Quod ad victum perti-
net is debet eſſe,qualis in acutiſſimis omnibus,prae
ſertim uerò curandum vt omnis cibus ſit non mo-
B do ſorbilis, verum etiam maximè aquoſus ne ſcili-
cet craſſior cibus in inteſtina delabens ea alioquin
malè affecta magis adhuc exacerbet. Hippocrates
ſecundo Epidem.circa finem iubet dari multum vi-
ni meraci,atque frigidi donec ſomnus vel dolor fiat
crurum.Cael.autem loco citato ubi curationem to-
tam Hippocr. vel cuiuſpiam alterius auctoris illius
lib.damnat,de vino dicit id concedere malis, ſed ſui
ſimilibus conſiliis,eumque tribus criminatur; quòd
in dando vinum haud obſeruandũ iuſſerit mali de-
C clinationem:quòd plurimum dari iubeat,atq; mera
cum,à quo etiam ſanos mente alienari perſpicimus;
quòd det frigidum, quòd à frigido omnes tumores
augeantur.Sed cum Hipp.pro remedio ad cõcilian-
dum ſomnum maximè in hac curatione neceſſariũ,
non pro victu praecipiat,haud ita videtur damnan-
dus; praeterquam quòd de molli voluulo,& à frigi-
do humore facto loquitur;in quo ſicuti ſcribit con-
ferre febrem, vt etiam ſexto aphor.44. & in Coac.
praen.ſic par eſt exiſtimare poſſe quoque vinũ me-
D racum multum prodeſſe: Quod Caelius cũ metho-
dicis ſuis velit aegrotantes loco lucido, & medio-
criter calido eſſe detinendos cum requie, & ſilentio
probo, ſed imperare ſuam abſtinentiam cibi vſque
ad tertiam diem, & poſt alternis tantum diebus ci-
batione vti, in morbo, in quo facilè vires omnes
ruunt, haudquaquam commendare poſſum.

HISTORIA VIGESIMAQVARTA.

MVLIEREM ex abortu infantuli earum quae circa Pantimidem, PRIMA febris magna corripuit, lingua perarida. ſiticuloſa, anxioſa, vigil, aluus turbata tenuibus, multis, crudis, SECVNDA ſuperriguit: febris acuta: ab aluo multa, non dormiuit. TERTIA maiores labores. QVARTA delirauit. SEPTIMA obiit, aluus ſemper humida deiectionibus multis, tenuibus, crudis; vrinae paucae, tenues, febris cauſus.

MVLIEREM EX ABORTV. Alterius mulieris proponit nobis hoc in loco Hippocrates exemplum, ſed ab antecedente longè diuerſum,id qd facit, vt in raris cuiuſque generis, & cuiuſque ſexus morbis nos exerceat. Voco hunc caſum rarum, non quòd frequenter non contingat, ſiquidem crebrò id euenit, vt abortientes ardentibus, & prauis febribus capiantur: verum quia celeritas & modus mortis non fuerunt ita vulgares.
E Fuit itaque mulier quaedam habitans apud Panti-
midem, quam febris magna ex abortu infantis cor-
ripuit. Quis fuerit Pantimides, apud quem com-
plures mulieres habitabãt, non eſt adèo anxiè quae
rendum, ſicuti nec quae fuerit haec mulier, quam
omnino ignobilem fuiſſe non dubito; & forſan Pan
tamides erât leno, apud quem multae mulieres pro
illius ſaeculi conſuetudine uenales proſtabant, ſiqui
dem illius coniugis non meminit. Sed utcumque ſit
haec aborta eſt νήπιον, hoc eſt infantẽ, in quo menſe

non

non dicit Hippocr. quemadmodum dicet in ſequen
ti, quoniam fortè hanc non viſitauit, neque id ſci-
uit, ſuſpicandum eſt tamen non fuiſſe foetum gran
diuſculum, ſiquidem erat νήπιος, ſed (vt dicit Galen.
in ſequenti hiſtoria) vel unius, vel duorum, vel ad
ſummum trium menſium. Dicitur autem Hippoc.
νήπιον, ſiue puerulus per metaphoram, vt Galen. in
comm. atque tertio Epid. ſecundo & quarto apho-
riſm. primo, foetus paruus ab initio vſque ad quar-
tum menſem ad ſummum, hoc tempore cum foetus
eijcitur ab aliquibus Latinis vocatur aborſus: ſicuti
abortus dum eijcitur non longè à legitimo partu;
ſed de nomine haudquaquam curandum eſt prae-
ſertim Latinorum; illud certum eſt omnes abortus
ab Hippocrate vocari ἀποφθορὰς, id eſt corruptio-
nes, vt hoc in loco, ſicut & ἀμβλυώσεις, quod uerè
tunc foetus corrumpantur, & minimè vitales ſint;
ſimili pacto vocantur ἀποφθάρματα ea medicamen-
ta, quae grauidae mulieres ſumunt, ſiue ſua ſponte,
ſiue aliorum conſilio ad perdendum foetũ, quaeq;
Plin. lib. 28. cap. ſeptimo, videtur appellaſſe aborti-
ua medicamenta. Etenim apud veteres licebat foe-
tus nondum animatos interimere, vt ſe feciſſe in il-
la pſaltria teſtatur Hippoc. libro de genitura; at vbi
verò animati eſſent minimè licebat: ob idque Hip-
pocr. in iuramento praecepit ne medicus propina-
ret abortiuum. At apud Chriſtianos nullo tempo-
re hoc licet; ſiquidem (vt dicebat Tertullianus in
apologetico) properatio homicidii eſt prohibere
naſci. Scribit Hippocrates lib. de ſeptimeſtri partu
fieri abortus frequentiores quadrageſima conce-
ptionis die quando ueriſimile eſt praeſentis νηπίου,
id eſt infantuli fuiſſe factum. Fit verò abortus aut
ab externis, aut ab internis cauſſis; quae internae
cauſſae, aut ſunt vitio mulieris, aut vitio infantis,
de quibus omnibus, quoniam ſatis diligenter ſum
locutus in tractatu de morb. mul. ab iis amplius tra
ctandis abſtinebo. A qua cauſſa haec mulier ſit ab-
orſa an ſcilicet interna, vel externa, haud ſatis con-
ſtare poteſt ex ipſius Hippocr. verbis; Verum quo-
niam ſtatim ab abortu capta eſt morbo exitiali, at-
que ſymptomatibus ſaeuis, puto cum Galeno haud
ab externis cauſſis eſſe factum abortum, alioquin id
Hippocr. dixiſſet; ſed ſuſpicor ante abortũ habuiſſe
corpus maximè vitiatum, & pluribus crudis, atque
tenuibus humoribus repletum, ita vt acetabula ni-
mis laxa, & humida reddita foetum etiam paruu-
lum ſuſtinere nequiuerint. Omnem abortum eſſe
grauem, & partu naturali multo grauiorẽ ſatis vſu
compertum eſt, & Hippocrat. primo de morb. mul.
probat, quia totus praeter naturam eſt, ſicuti par-
tus eſt naturalis. Omne autem violentum ſemper
naturali deterius, atque periculoſius eſt: quare in
hac muliere deterrimis ſuccis repleta haud mirum
eſt, quod ex labore abortus fuerit praeter naturalis
calor accenſus, atque inde putredo, & febris accẽſa.
Fuiſſe autem propoſitam mulierem crudis, atq; pra
uis ſuccis repletam inde conijcio, quòd ſtatim atqui
aegrotare coepit, humores multos tenues, & crudos
aluo fudit, ſicque toto morbi tempore durauit, quos
non in morbo, ſed ante fuiſſe, in ipſius aegrae cor-
pore genitos, & accumulatos rationi eſt conſenta-

A neum. Etenim niſi ita fuiſſet, haud erat aequum, vt
moreretur, quoniam etſi abortus omnis periculo-
ſus ſit, quia dilaceratis acetabulis facilè vteri ulce-
rantur, atque inflammantur, vt Hippoc. adnotauit,
attamen multo minus periculoſus eſt abortus, qui
fit primis conceptus diebus, quando ſcilicet aceta-
bula nondum benè coalita leui negocio ſcindũtur;
praeterquã quòd non eſt diuturna facta menſtruo-
rum intermiſſio adeo, vt opus ſit longa purgamen-
torum euacuatione. Hanc ergo mulierem poſtquã
B aborſa eſt, illico febris magna corripuit. Galenus au
tem dubitat, nunquid haec febris initio fuerit ar-
dens; quia ex vna parte videtur fuiſſe, tum quia ip-
ſemet Hippocr. in calce hiſtoriae id teſtatur, tũ quia
ſtatim apparuerunt indicia febris ardentis, nimirũ
aeſtus ingens, linguae ariditas, ſitis. Ex alia parte
ſuſpicatur dictionem illam καῦσος haudquaquã eſſe
Hippocraticam, quia ſi Hippoc. voluiſſet docere ge
nus febris, vtique in cunctis hiſtorijs id facere de-
buiſſet, non fecit autem, quoniam ſupponebat le-
C ctuños ſymptomata tantum a ſe obſeruata aegro-
tantium ex iis fore cognituros genus morbi, a quo
dependent. Quamquam autem ita dubitauerit Ga-
lenus, & forſan multò profuſius quàm decuiſſet in
eo ſeſe elongauerit, vt probaret poſtremam illam
vocem καῦσος fuiſſe ab aliquo adiunctam; tamen
haud videtur negaſſe, quin potuerit etiam febre ar
dente initio laboraſſe; & quia videbat obſtare poſ-
ſe, quòd Hippocrates dicat ſemper humores crudos
ab aluo fluxos; ardentem verò febrem fieri à bile pu
D treſcente, dixit potuiſſe bilem quidem exuberare
in totius corporis ambitu, atque ibi putrere; in pri-
mis autem vaſis, in meſeraeo, atque in concaua, &
conuexa iecoris regione crudos ſuccos latitaſſe, qui
partim per vrinam, maxima ex parte per aluũ eua-
cuarentur. Sed miror ſanè, quomodo dicat cauſum
fieri poſſe ex bile putreſcente in uenis ambitus cor
poris, ſiquidem ipſemet pluribus in locis docuit ar-
dentes fieri a bile putreſcente in uaſis intimioribus,
& ſecundo in primum Epid. tex. vigeſimo, propo-
E nens differentiam ardentium febrium, atque tertia-
narum, dicit eas conuenire in materia, differre autẽ
loco, quoniam ſi febres ardentes ſint, in uenis prae-
ſertim iecinoris, & uentris bilis abundat: tertianae
autem fiunt cum in totius corporis carnibus domi-
natur bilis, quod etiam clarius dixit primo Epide.
comm. primo, tex. nono, & comm. ſecundo, tex. 20.
& 73. vbi ſcribit fieri ardentes cum in uaſis ſangui-
ni mixta bilis putreſcit, praecipuè verò in uentris,
aut iecoris, aut pulmonis uenis tanquam cordi pro-
F pinquioribus. Niſi pro Galeno dicere placeat non
fuiſſe febrem ardentem exquiſitam uerè, ſed minùs
exquiſitam. Nonnulli interpretes putarunt hanc
foeminam ex abortu incidiſſe in vteri inflamma-
tionem; idque inſinuaſſe Hippoc. quando dixit ae-
gram doluiſſe, adeo vt potuerit febris ardens inde
naſci, quando certum eſt ſecundum Galeni doctri-
nam a quolibet viſcere inflammato poſſe febrẽ ar-
dentem oriri; & Hippocr. de morb. mul. ex abortu
huiuſmodi inflammationes, vlcerationes, aliaque
mala fieri docet. Gal. quoque ſecũdo de diff. reſpir.
huic ſententiae adhaeſiſſe inuenitur. atqui nõ video
neceſſa-

neceſſarium hoc eſſe, vt inflammationem paſſa ſit,
maximè cum iam fuerit conſtitutum feciſſe abortū
conceptus primorum dierum, quando acetabula
nondum ita firma ſunt, vt opus ſit ea dilacerari,
ſicque inflammationi occaſionem praeſtari. Atqui
praeparatio corporis potiſſimum fecit ad genera-
tionem febris magnae; nec ualet quod abundaret
tenuibus, & crudis ſuccis, quia poſſunt eſſe bilioſi
ſimul, maximè quando fit praeparatio à cibis pra-
uis, vt alliis, coepis, aliisque ſimilibus, quibus Grae-
ci ſolebant veſci, atque etiamnum veſcuntur. Cum
itaque facta eſſet in propoſita muliere ſtatim pri-
ma die febris magna, & ardens licet non exquiſita,
iure merito facta eſt & lingua arida ob aeſtum inti-
marum partium. Sic enim Ariſtot. trigeſimaquarta
prob. quarto, dicebat linguam eſſe indicium febris
ardentioris, tum quia ſpongioſa eſt,:& bibax humo
rum, atque vaporum, tum quia ſuperpoſita eſt pul-
moni, & cordi, quae ſunt febris domicilia. Facta eſt
etiam διψώδης, hoc eſt continuò ſitiens; id.n. ſignifi
cat vox Graeca. Quod uerò facta fuerit ἀσώδης, Gal.
dicit fuiſſe propter κακοηθείαν, ſeu malignitatem fe-
bris; Ego vero addo fuiſſe quoque ob putredinem,
quae prope ipſum ventriculum fiebat; cuiuſmodi
diximus iam in ardentibus febribus cōtingere; Vbi
autem ventriculus ita torquetur, vt anxietatem fa-
ciat, quis eſt qui dormire queat? habet enim ven-
triculus, & praeſertim ipſius os tantam cum cere-
bro coniunctionem, vt illo patiente neceſſario hoc
etiam compatiatur. Ad haec prima die inquit Hip-
pocr. aluum turbatam multis tenuibus, atque cru-
dis humoribus; quod enim dicebam hanc mulierē,
ante abortum habuiſſe corporis ad morbū ſaeuum
praeparationem; ſibique puerperia fuiſſe retenta
id quoque colligi poteſt ex hoc, quia ſtatim prima
die aluus fudit multa, tenuia, & cruda, quaſi vero
pars non exigua purgamentorum, & aliorum ex-
crementorum quibus mulieris corpus ſcatebat, eò
ſit conuerſa, vt fieri ſaepe ſolet, & dicit ταραχώδεις
κοιλίαι, quoniam haud ſimpliciter & pacatè exibant
huiuſcemodi excrementa, vt ſolent interdum face-
re in his febribus; ſed cum tumultu, ac turbatione.

SECVNDA DIE SVPERRIGVIT.
ἐπερρίγωσε, nam haud amplius habuerat rigorem,
quod forſan debuiſſet prodeſſe ſecundum Hippoc.
quarto aphor. 58. at non profuit, quinimo febris fa-
cta eſt acuta, ab aluo multa exierūt, nihil dormiuit.
Febris aucta eſt, & facta acuta; quòd concuſſu rigo-
ris maſſa prauorum humorum, qui inerant venis, &
extra venas calefacta, & putreſcens augumentum
febri praeſtiterit non exiguum, à quo febris augu-
mento necnon ab alui fluore qui pergebat, neceſſe
erat ſomnum adimi. Atque huiuſmodi labores non
modo perſeuerarunt. TERTIA die, verum etiam
maiores euaſere, & iure quia cum prima dies fuerit
moleſtiſſima ob multa praua ſymptomata, quae in
ipſa contigerunt, aequum erat, vt tertia quoque ſe-
cundum proportionem peſſima eſſet. QVARTA
DIE, habuit praeter alia mala delirium, quod cum
ab Hippocrate ſecundo progn. reponatur inter ſi-
gna exitialia, atque ipſa quarta ſit index ſeptimae,
iure iudicari poterat morituram eſſe ipſa ſeptima

A die: & Hippoc. potiſſimum hoc recenſuit, quia cum
aluus flueret, non videbatur debere delirium ſucce-
dere: niſi dicamus iam aluum deſtitiſſe, propterea q.
mentis motionem eſſe ſubſecutam: ſed cum in fine
dicat ſemper fuiſſe aluum lubricam, haud eſt dubi-
tandum vmquam ſubſtitiſſe, vt magis mirari opor-
teat eam mente motā fuiſſe. Sed cur vſque ad quar-
tam omnia commemorauit; poſt hanc verò ſolius
mortis ſecutae in ſeptima fecerit mentionem; non
poteſt alia veriſimilior afferri cauſſa, quàm quòd il-
B lam non viſitauerit, vel quòd eadem mala perrexe-
rint, nec quicquam aliud commemoratu dignum
nouiter acceſſerit; mala namque relata vſque adeò
ex ſeſe valida erant, vt poſſent abſque aliorum ac-
ceſſu mulierem perdere. Narrata morte Hippocr.
quod ſaepenumero facere conſueuit, nonnulla pro-
ponit, quae ipſi mulieri ſemper affuerunt; idq; non
per recapitulationem facit, vt exiſtimarunt aliqui,
ſiquidem, qui breuitati ſtudet, ac ſolummodo gra-
uia, & vtilia notat, eum minimè decet in recapitu-
C lando tempus conſumere, ſed potius, quia cum non
viſitaſſet aegram ſingulis diebus, ita ſibi fuerant ab
aliis relata, quae multū intererat ſcire, ne quiſpiam
miraretur, potuiſſe ſolo addito in quarta die deli-
rio perire. Vult igitur dicere non mirandū eſſe eam
periiſſe ſeptima die; quoniam ſemper dum aegrota
uit, praeter alia praua ſymptomata habuit aluum
fluidam copioſis, tenuibus, & crudis deiectionibus,
ſimiliter vrinas paucas, ac tenues; cum à fluxu alui
additis aliis ſymptomatibus ipſemet Hippocrates
D teſtetur complures aegros in hac cōſtitutione fuiſſe
extinctos. Niſi etiam dicere vellemus alia de cauſ-
ſa id addidiſſe Hippocr. ſcilicet vt doceret etiam ſi
fluxus alui debuiſſet aliqua ex parte conferre, atta-
men nil cōduxiſſe; quoniam febris erat ardens, nec
bilis euacuabatur; ſed humores tantum tenues, &
crudi, quorum exitus ad nil aliud cōducebat, quàm
ad accelerandam mortem; ſic dicebat Hippocr. vbi
non euacuantur, quae deberent euacuari, malum
eſſe. Hoc ſi ita intelligatur iam ceſſabit occaſio du-
E bitandi, qua impulſus Gal. totum penè hoc ſuū com
mentarium conſumpſit. Sequitur aliquid de curan-
di ratione dicatur; in qua inſtituenda ſemper pri-
mam partem obtinet victus ratio, quae penè in om
nibus hiſce morbis, qui & acuti & mali moris ſunt,
eadem eſſe debet; & inter cetera mala, quae propo-
ſita mulier habebat id vnum fuit, quòd ſemper ha-
buit aluū copioſè fuſam ex multis tenuibus, & cru-
dis ſuccis, quae non modo ad vires hebetandas con-
ferebat, verum etiam impediebat, quominus venae
F ſectio, atque alia praeſidia adminiſtrarentur; Ete-
nim lex eſt aeterna Gal. primo ad Glauc. 14. vbi al-
uus fluit, nullam aliam ſanguinis euacuationem eſ-
ſe moliendam, quoniam vna euacuatio ſufficit: itaq;
nec de ſanguine mittendo erat quicquam cogitan-
dum, nec de vlla alia euacuatione; ſicuti nec ea erat
comprimenda, quam habebat; quaeque licet ſym-
ptomatica atque infructuoſa eſſet, nihilominus erat
ita permittenda, alioquin ſi fuiſſet compreſſa, mor-
tem planè acceleraſſet. Sed dubitari poſſet an ſi
puerperia ſuppreſſa eſſent, vt ſuſpicari licet, debuiſ-
ſet vena malleoli pertūdi, qua in re ſanè dubia me-

lius

lius conſilium putaſſem ob vires partim à morbo, partim a fluxu euerſas omnino abſtinere: In Cauſo maximè laudatur frigidae vſus, atqui in propoſito caſu haudquaquam conueniſſet, tum quia non erat ille legitimus cauſus, qui fit à bile inuaſis propè viſcera putreſcente, tum maximè, quia ille copioſus alui fluxus id remedium prohibebat. Aduer-

A ſus anxietatem, atq; ſitim contuliſſet ptiſſana cum granis granatorum; ipſummet vinum granatorum-cum aqua hordei, conſerua illa de berberis, ſeu dribes, quae mirificè ſitim placat; ſimulque ſua adſtringendi facultate os ventriculi conſolatur, & con firmatur. Sic.n. cardialgicam mulierē polentā cum granatorū ſucco iuuaſſe teſtat Hipp. ſecundo Epid.

HISTORIA VIGESIMAQVINTA.

ALTERAM ex aborſu circa quintum menſem febris magna cepit: inchoans verò comatoſa erat: & vigil rurſum: lumborum dolor: capitis grauitas. SECVNDA aluus ſuper turbata eſt paucis, tenuibus, ſinceris primum. TERTIA plura deteriora: nocte minimè dormiuit. QVARTA delirauit; timores, maeſtitia: dextero peruerſa eſt: ſudauit circa caput exiguo frigido, extrema frigida. QVINTA omnia exacerbata ſunt; multa obloquebatur; & rurſus cito ad mentem redibat: ſiticuloſa: vigil: aluus multis, intempeſtiuis, vſque in finem: vrinae paucae, tenues, ſubnigra: extrema frigida, ſubliuida. SEXTA per eadem: SEPTIMA interiit phrenitica.

ALIAM ex quinqueſtri aborſu. Antecedenti hiſtoriae mulieris aborſae ſubiungit, & alteram, quae ſimiliter ex abortu capta eſt magna febre, quęque grandiorem foetum nempe quinquemeſtrem eiecit; cum altera bimeſtrem, vel ad ſummum trimeſtrem, vt ait Gal. eiecerit, quo tempore ſolent mulieres difficilius abortiri, ac tutius medicina vti. Vnde cum ſtatim ab initio grauiſſimis ſymptomatibus fuerit tentata; par eſt exiſtimare ingentem fuiſſe cauſſam; ob quam ſtatim ex abortu adeò pernicioſè aegrotauit. Etenim cum eſſet ſerui coniux, atque ſerui eo tempore eſſent pura mancipia; neque victitarent niſi cibis mali ſucci, factum eſt, vt paullatim, & praeſertim conceptus tempore cumulata ſit ingens crudorum, & prauorum humorum colluuies, qui accepta aborſus grauis, & intempeſtiui occaſione foedam putredinem, & ex putredine febrem peſtiferam concitarunt: neque abſimile eſt hunc fuiſſe ſeruum Hippocr. poſtquam tanta ſedulitate videtur vſus: niſi tamen dicere placeat (Οἰκέτεω) eſſe nomen propriū viri forſan admodum noti, vt plerique interpretes videntur arbitrati, atque huius vxorem abortiuiſſe; quāquam de hac re ſaepe dubitaui, quòd non facile reperiatur ſimile aliud nomen viri. Vtrum habuerit haec mulier debita purgamenta, haudquaquam dicit Hippocr. imo verò (quod forſan mirum videri alicui poſſet) nunquam in alijs ſimilibus hiſtoriis eorum mentionem vllam facit, quoniam, ſicuti puto, exiſtimauit accuratus ſenex neminem futurum adeo ſtupidum, quin ex ipſius accidentib. morbum ex abortu conſequentibus coniecturam certam facere poſſit de purgamentis, in quibus vniuerſa vis, & mortis, & ſalutis huiuſcemodi mulierum poſita eſt; Et certè niſi purgamenta debita penitus defuiſſent haud dubiè tot grauibus ſymptomatibus, ac

B tam magno morbo non fuiſſet tentata. Enumerat Galenus complures externas cauſſas, a quibus fieri poſſunt abortus; ſed non potuit tam diligens eſſe quin aliquas omiſerit, vt de odore extinctae lucernae teſtatur Ariſtot. octauo de hiſt. animal. cap. 23. Tot ſunt quae hunc hominem etiam intra vterum latentem, perdere poſſunt, vt iure poſſimus lamentari, quòd bruta multo difficilius, & rariùs abortantur, quàm homines, vt copioſè diſſerit Ariſt. quarto de gen. anim. cap. ſexto. vbi propter menſtruorum
C copiam frequentius bruta abortiri quàm mulieres luculenter monſtrat: niſi natura eadem mulieribus rationis vim dediſſet, qua poſſunt ſeſe ab omnibus iniuriis tueri: Quod autem mulier praeſens a nulla externa cauſſa fecerit abortum, iure ſuſpicatur Gal. cum Hippocr. non dixerit: quòd etiam corporis praua, & morboſa intrinſecus facta diſpoſitio totum malum effecerit, etiam facilè concedo: Ceterum quòd non abortus febri, ſed febris abortui, & in hac, & in praecedenti muliere occaſionem praeſtiterint, vt videtur Gal. exiſtimaſſe hoc eſt, in quo
D valde haereo: ſi quidem ſi verba ipſius Hippoc. perpendamus (ἐξ ἀπὸ φθορῆς πῦρ ἔλαβεν, id eſt ex abortu febris coepit) videtur manifeſtè innuere factā fuiſſe febrem ab ipſo abortu, vel propter abortum, & non econtra. Fateor febrem acutam, vt ait Hippocrates quinto aphor. 30. praegnāti eſſe laethalem vel ipſi vel foetui, vel vtrique, non nego tamen quin copia prauorum humorum in corpore praegnantis collecta poſſit foetum interimere; atque hinc occaſione
E capta febrem deinde prauam accendere; nam ſi antea febricitaſſet, quàm abortiretur, cur non ſignificaſſet Hippocr. quemadmodum aliàs fecit, vt libro primo Epidem. ſect. tertia, in hiſtoria Epicratei vxoris, quae cum capta fuiſſet morbo ante partū, illud eſſe ſignificandum putauit: ſed vtcumque fuerit ſat eſt hanc mulierē aborſam quinto menſe febre magna

gna ſtatim correptam fuiſſe, atque prima die grauia habuiſſe ſymptomata. Quae autem fuerit idea febris, putò ſi non verũ hemitritaeum, ſaltem fuiſſe ex earũ genere, quae ipſam aemulãtur: in hac enim apparent euidentia ſigna, tum pituitae ſeu crudi humoris, tum bilioſi putreſcentium; idque vt perſpectum habeatur, ſingula ſymptomata ſunt examinanda. Itaque in prima die comatoſa, & inſomnis fuit, cum dolore lumborum, & capitis grauitate, qđ ſi actionum propriarum laeſio indicat locum affectum, atque vigilia, & ſomnus ſunt ſecundum medicos cerebri actiones propriae, ſine dubio cerebrũ ipſum fuiſſe laeſum indicarunt. quoniam verò laeditur, aut per eſſentiam, aut per conſenſum dubio procul neceſſe eſt fateamur laeſum eſſe tum eſſentialiter, ſeu per idiopathiam, tum per ſympathiam; nam quae euenerunt tertia, quarta, atque aliis diebus patientis eſſentialiter cerebri indicia fuerunt non tam ob magnitudinem, quàm ob continuitatẽ; membra etiam inferiora communicaſſe malum ipſi capiti, atque eius ſtatum magis perturbaſſe non eſt dubitandum, cum certum ſit id, quod dicebat Hippocrates quarto de morb. cerebrum tanquam cucurbitam ab infernis partibus ad ſeſe malum trahere; Coma ergo fiebat cum putredo pituitae, & crudi ſucci ſuperabat; tunc enim fuſus humor per cerebrum obſtruebat, ſicque trãſcurſum ſpirituum, & facultatis impediens ſomnum efficiebat, donec conſumpto illo & dominante bilioſi humoris putredine vigiliae inducebantur, adeò vt ferè exoriretur affectus ille, quem vocant medici coma vigil, & de quo loquentem habemus Hippocr. initio libri prorhet. Haud ſecus etiam fiebat capitis grauitas, materia pituitoſa cerebri membranas, veluti onerante, & quod hac in re maximè mirum fuit, illud eſt, quod ab initio facta eſt comatoſa, ſtatim ſcilicet atque febrire incepit, quod quidem ſignum fuit manifeſtũ, vniuerſum corpus, & praeſertim caput iam ante aborſum ad febrem fuiſſe paratiſſima. Lumborum autem dolor duas cauſſas, aut ſaltem vnam ex his habere potuit, vel quòd magnus feruor, ac tumultus fieret in vena magna, quae totum dorſum perreptat; vel quod aliquis etiam focus putredinis in vtero ex abortu latitaret; vnde communicata intemperies mala ipſis lumbis faciebat triſtem illam ſenſationem quae dolor eſt. Sic enim ſolebat dicere Hippocr. ſecundo & ſexto Epidem. rigores mulieribus inchoare à lumbis. SECVNDA autem DIE, quae contigerunt noua, pauca fuerunt, atq; ea ſingula ad excrementa mutata pertinentia; nam aluus turbata eſt, atque primum excreuit pauca, tenuia, meracea. Quod pertinet ad alui turbationem ſatis propriè videtur Hippocrates locutus; ſiquidẽ nulla ferè maior videtur turbatio & moleſtia in vẽtre, quàm dum citatur, nec tamen quicquam effatu dignũ excernit: ſolet dum copioſa materia exit, nõ nihil ſaltem leuaminis percipi, praeſertim quando exeunt praua excrementa, quemadmodũ vbi pauca exeunt, non modo perdurat moleſtia, atque turbatio, verum etiam augetur. Itaque huic mulieri quia pauca exibant tenuia, ac praua nimirum meracea, id eſt bilioſa, eapropter ipſius aluus turbata

A dicta eſt ab Hippocrate. Multus eſt Gal. in eo vt doceat vocem ἄκρατον, id eſt ſincerum ſignificare veterib. bilem flauam aut ruffam, & quando bilis vel nigra, vel aeruginea ſignificatur, tunc apponi colorẽ; idque ita fieri, quoniam frequenter illae tam ſanis, quàm aegris, rarius iſtae atque in morboſis tantum educuntur; quicquid autem ſit, parum refert; ego enim obſeruaui etiam ab Hippocrate dici ἄκρατα quaecũque excrementa nil ſeri admixtum habent: vnde fieri poteſt vt propoſitae mulieri modo tenuia, id eſt ſeroſa, modo omni ſero priuata excrementa exirent. B TERTIA DIE quae eſt impar, multo deteriora prodierunt, atque etiam plura, ſcilicet variorum colorum, & forſan foetentia grauiter, ita namque ſunt peiora prioribus: igitur iure factum eſt vt ea nocte nihil dormiret, tum propter frequentes exſurrectiones, tum maximè ob materiae exeuntis prauitatem, atque foetorem. ATQVE QVARTA vſqueadeo cuncta ſunt exacerbata, vt facile fecerit vnicuique formidare, ne ſeptima die C periret; ſi verum eſt Hippocr. oraculum ex huiuſmodi comparatum obſeruationibus; nempè quartam ſemper eſſe ſeptimae indicatoriam; atque vt eſt illa bona, vel mala; ita hanc aut meliorem, aut deteriorem eſſe; Fuit quarta vt patebit deterrima, ſicque ſeptima debebat ſuperare prauitate, dubio procul nil aliud quàm mors expectari poterat; ꝙ verò deterrima fuerint, quae die quarta apparuerunt videatur pedetentim. DELIRAVIT. Inter ſigna lethalia ab Hippocrate commemorata poD ſitum eſt delirium, ſicuti inter ſalutaria eſt mente conſtare non ſemel animaduerti: Fuit autem delirium cum timore, & moleſtia; dicit verò Hippocr. ſexto aphoriſm. 53. deſipientias, quae fiunt cum riſu eſſe tutiores, quae vero cum maeſtitia periculoſiores; fiebant autẽ hae actiones deprauatae, quòd ſucci & vapores melãcholici in cerebrum impetuosè ferebantur: nam ſcribit circa finem lib. de ſacro morb. fieri δείματα, καὶ φόβους, id eſt terrores, & timores vbi cerebrum immutatur à bile in ipſum per E venas ſanguinarias cum impetu irruente; & quamquam Gal. Auicen. & alij dixerint timere melancholicos eam ob cauſam, propter quam in tenebris timent pueri, contra quos acriter vt ſolet diſputauit Auerr. tertio coll. penultimo capite, nihilominus ſi rectè Galenus intelligatur, non videtur à veritate longè aberraſſe, ſiquidem vbi ſpiritus ab hoc humore obſcurantur, haud poſſunt animae famulari, vt deceret; vnde mala imaginatur, atque ex imaginatione fit perturbatio, quae eſt timor, ſicuti pueri in F tenebris proptérea timent, quia luce priuati mala ſibi imàginantur. Vtrum autem hoc genus delirij quo laborauit propoſita mulier fuerit phrenitis, vt exiſtimauit Galen. dubium eſt. Et certè non videtur fuiſſe, quia non habuit ſymptomata illa horrenda, quae in phrenitide fieri ſolent; puto igitur inchoatam quidem eſſe, ſed non conſumatam phrenitidẽ; timores enim, & moerores ſolent antecedere ſemper veram phrenitidem. OCVLVS DEXTER erat diſtortus. Biſtorſio oculi dicitur, quando propriam figuram amittit, necnon in hanc, aut in illam partem trahitur, vnde dicitur conuulſio quaedam

& cum

&cum oculus ſit quaſi germē cerebri,laborātib.ocu
lis,neceſſe quoq; eſt,vt cerebrū coafficiat, quare in
oculi diſtorſione omnino exiſtimandū eſt nerui illi,
per quos facultas motrix ad oculos transfertur, ſint
violati,vel a nimia ſiccitate,vel a nimia humiditate,
cuiuſmodi exiſtimo ego factū eſſe huic mulieri.Eſſe
autē hoc ſignum exitialiſſimū teſtatiſſimū fecit no-
bis Hipp.quarto aph.49. vbi ſcribit in febre nō in-
termittēte, ſi labrum,aut ſupercilium,aut naſus,aut
oculus peruertatur in propinquo eſſe mortē, idque
eò deterius erat,ꝙ dexter pateretur,nā Hipp.ſecun
do Epid.ſect.6.ſcribit circa naturā oculum dexterū,
& mammā dexteram habere magnā vim , & Ariſt.
31.prob.25. ſcribit oculum ſiniſtrū eſſe humidiorē
dextero,proptereaq; expeditius contrahi . Vnde ſi
oculus dexter,qui eſt ſiccior conuellatur & contra-
hatur,ſignum eſt grauiorē eſſe morbum. SVDA-
VIT ſudore frigido, & pauco circa faciē, habuitq;
extrema frigida;quae omnia ſigna exitialiſſima eſſe
& Hipp.in progn.& aph. docuit,& quotidiana ex-
perimenta,atque etiā rei natura apertè docent : ob
duas .n. cauſſas damnatur ſudor frigidus & paucus
circa frontem,tum quia caput eſt nobiliſſima pars,
& ubi ſudor,ibi morbus ait Hipp. tum quia indica
tur quidē vrgeri naturam ad expulſionem, ſed prae
imbecillitate nō poſſe , ita ut quarta die vſqueadeo
graui, & laethalib. notis inſigni non difficile fuerit
cuiquam praecognoſcere,& praedicere aegrā fuiſſe
perituram in ſeptima ſicut contigit. Quomodo au-
tem facta ſit frigiditas ſudoris capite tantum,atque
extremorum non eſt difficile inuenire cauſam, ſi ſta
tuatur, vt facit Gal.ſecundo de diff.reſp.11.hanc &
antecedentem mulierem laboraſſe vteri inflamma-
tione ex abortu, etenim viſcera vbi inflammantur,
praeterquam quòd febres malignas faciunt, vt aliàs
ſaepe diximus ex Hipp.id quoque habent,vt ad ſe-
ſe calorem natiuum trahentia extrema illo priuata
relinquant,ſicq; frigida ipſa fiant . Fuiſſe eiuſmodi
in propoſita muliere frigiditatē , atque eò maximè
circa caput ob cōmunionem cum utero,haud dubiè
credendum, cum ſi ob caloris extinctionem fuiſſet,
haudquaquā tribus dieb.ſuperuixiſſet. QVINTA
DIE cuncta ſunt exacerbata, habēt hoc morbi exi
tiales,ꝙ non modo dieb.decretoriis, verū etiam ſin
gula quaq; die fiant exacerbationes;id quod videre
poſſumus in hac muliere, quae quinta die omnia a-
cerbiora habuit,& iure dixi inchoatā habuiſſe phre
nitidē,quandoquidem dicit Hipp.πολλὰ παρέλεγε.i.
multa deliramenta loquebatur, quia in cerebro ſuc
ci praui putreſcentes circa eius membranas inflam-
mabant eas ; etenim inſaniae conſumatae indicium
eſſe deliramenta loqui ſaepius etiam apud Plautum
legitur. Hoc namque ſignificatur per verbum πα-
ρέλεγεν, quod nō modo male ratiocinaretur,verum
etiam verba inepta,& inhoneſta effutiret,neque va
let quòd dicat rurſum celeriter mente conſtitiſſe ,
quoniam momentaneum erat, prout ſ.vapores,qui
malum faciebant,& augebāt parumper deſiſtebant,
quo tempore etiam ſitim percipiebat , quod poteſt
eſſe indicium hanc mulierem non laboraſſe phre-
nitide perfecta , quia quomodo potuiſſet ſitim ha-
bere? quae eſt perceptio indigentiae humidi,& fri-

A gidi ; nam in primo proreth.dicitur phreniticos eſ-
ſe paucibibos, non quia non habeant perennem in
ſeſe bibendi cauſſam;ſed quia non percipiunt defe-
ctum,& indigentiam ob errorem mentis,quam ope
rationibus legitimis ſenſuum adeſſe ſemper eſt ne-
ceſſarium;alioquin nec videmus,quae ſunt ante ocu
los,nec contrectata animaduertimus ; ſiquidem di-
cebāt Archilochus,& Euripides νοῦς ὁρᾷ νοῦς ἀκούει.i.
mens uidet,mens audit. Eadem etiam ratione nun-
quam dormiebat, cum a bilis putreſcentis feruore,
B & acrimonia iugiter membranae cerebri perculſae
haud permitterent quieſcere.Verū dubitari poſſet,
quomodo aluus fundens multa haudquicquā con-
tulerit ad diminuendum capitis affectum,atque de-
lirium : niſi dicamus motum illum,vt ait Hipp.fuiſ-
ſe importunum,tum quia fiebat quinta die,tum ma
ximè quoniam erat morbus adhuc crudiſſimus , vt
oſtendebant vrinae paucae, tenues ſubnigrae, nec-
non extrema frigida,atque ſubliuida; dicebat autē
Hipp. ſecundo progn. deterius eſſe partes aliquas
C corporis liueſcere,quàm ex toto nigras eſſe. Atque
haec omnia die quinta apparuerunt , quae cum eſ-
ſent in ſummo prauitatis gradu minimè augumen-
tum ſumere poterant: vnde ait Hippocr. SEXTA
die eadē fuiſſe,atque SEPTIMA eſſe extinctam.
Verū dicet aliquis, ſi haec mulier quinto menſe ab-
orſa eſt, atq; tunc periculoſius aegrotant,cur nō ci-
tius Praecedente perijt? Cui reſponderi poteſt mini
mè periculū maius quinto menſe impendere alio-
quin Hipp. nō conceſſit tūc purgari,vel dicere licet
D hancfuiſſe curatam iuxta regulas ab Hipp. ſcriptas
quarto aph.primo,illā autem non; vnde potuit pro
rogari ſibi vita pluſquā alteri, quamquā poteſt etiā
alia fuiſſe cauſſa, nempe ꝙ minus praeparata ad
morbum validioribusque viribus haec eſſet . Mor-
tis genus quod fuerit haudquaquam inſinuat Hip-
pocr. niſi exiſtimemus vbi ſcribit in fine (phreniti-
ca) ſeu φρενιτιαία , voluiſſe intelligere ipſam periiſſe
phrenitide, quam ſapientiae morbum , vocat Plin.
libro ſeptimo,capite 50.& 51.& in qua phrenitici
ſaepe in medio furoris mortui concidunt , ſ. calore
E ſtatim extincto,vel ob immenſum feruorem,vel ob
conſumptionem inopia humidi alimentalis contin-
gentem: neque uerò mihi videtur neceſſarium Gal.
aſſentiri,qui dicit vocem illam φρενιτιαία, ſeu φρενίτις
eſſe adiectitiam,ſicut eſt uox καῦσος πυρετὸς in hiſto
ria antecedente. Dubitant nōnulli interpretes quo-
modo Hipp.potuerit dicere in fine antecedentis hi-
ſtoriae καῦσος πυρετὸς, hic verò φρενίτης, ſeu φρενιτιαία
cū vterque affectus fuerit,& febris ardens,& phre-
F nitis,imo Galen.vt antea dicebam ſecundo de diff.
reſp.11.putauit vtramque laboraſſe vteri inflamma
tione . Sed falluntur quia mulier antecedens deli-
rauit quarta die tantum , nec uerìſimile eſt potuiſ-
ſe fieri phreniticam,quòd ab initio habuerit aluum
turbatam, atque multis crudis, ac tenuibus humo-
ribus fluentem ; vnde veriſimile eſt, magnam atque
aſſiduam eſſe factam a capite diuerſionem,propter-
eaque haud potuiſſe fieri phrenitidem . Contra in
hac praeſenti aegra facta eſt phrenitis,quae non po
tuit compeſci ab alui fluxu , etſi perpetuò, ꝙ malū
maius eſſet in capite, citiusq; phrenitis inchoaſſet,

Vbi febris,& inflãmatio aliqua vel cerebri vt phrenitis;vel lateris,vt pleuritis;vel iecinoris,vt hepatitis ſimul cõiunguntur, veteres haud febrẽ ſolebant curare, atque nominare; ſed ipſam inflammationẽ tantum;quemadmodum Galenus pleriſque in locis teſtatus eſt, & forſan ratio fuit cur Hippocr. initio tantum huius hiſtoriae,& ſemel tantum febris fecerit mentionem. Quae debuerit adhiberi curatio breuiter dicendum; in qua uidetur in primis duo tempora fuiſſe ſpectanda, alterum ante quartam, quando ſcilicet febre tantum laborabat acuta. alterum poſt quartam quando iam facta erat phrenitica; In vtroque neceſſaria fuit rectae uitae inſtitutio, nimirum uini abſtinentia cibi parcitas, eiuſque facilis coctionis mediocris alimenti refrigeratorij atq; humectatorij. Quoniam uerò conſtitutum eſt purgamenta ſibi haud fluxiſſe, ante cetera ſanguinis miſſio fuit praemittenda, in magna plenitudine primũ ab interna dexteri cubiti, deinde a poplite, vel talo; ſine plenitudine autem immediatè à uena tali; nec in admodum exigua quantitate; quòd quinque menſes ob foetum ceſſaſſent menſtruae purgationes foetu minore,& imbecilliore exiſtente, quàm vt potuerit tot ſuperuacanea recrementa conſumere. Itaque aut ſtatim prima die remittente ſe febre, atque prius immiſſo clyſtere ex uena inciſa ſanguinẽ mittendũ ipſe curaſſe, aut ſaltem ſecũda die, quando aluus ſponte pauca effudit. Si non licuiſſet uenã incidere, loco eius ſcarificationes crurum accommodatae fuiſſent; quemadmodũ quoque frictiones leues, & aſſiduae, ligaturae magnũ praeſtitiſſent iuuamentum ad auertendos uapores a capite, vnde grauitas, propenſio ad ſomnũ, atque uigiliae interdum naſcebantur. Negotio Chirurgico expedito intus erant exhibenda moderatè aperientia, & menſtrua prouocantia. Dico enim moderatè, quoniam quae multum aperiunt, menſeſque prouocant cum impensè calida, atque ſicca ſint haud dubiè febrem, phrenitidemq; multò magis auxiſſent. Demũ erat ſtudium omne dirigẽdum ad ſymptomata praeſentia, atq; imminentia; vtpote aduerſus vigilias, quae ante quartam diem maxima ex parte aegram exercuerunt, quaeque cum phrenitidem futuram eſſe praemonſtrarunt, remediis refrigerantibus, atque humectãtibus corrigi debebant, vt lauacris capitis quemadmodum lemoni factum eſt, ex aquis lactucae, ſolatri, endiuiae, capitibus papaueris ſimiliter, & vnctionibus. Extremitates frigidae in tegumentis fotibuſque calefacientibus erant fouendae; eſt enim Hipp. praeceptum ſecundo de victu acut. ſemper eſſe curandum, vt pedes quàm maximè calidi ſint: de aluo nulla alia ſollicitudo fuit habẽda; quandoquidem ut ait Hippocr. toto morbo deiectiones fuerunt multae, & merae.

HISTORIA VIGESIMASEXTA.

MVLIEREM quae decumbebat in mendacum foro, tunc enixam primum laborioſè maſculum febris magna prehendit: ſtatim incipiens ſiticuloſa, anxioſa; cor ſubdolebat: lingua praearida, aluus turbata eſt tenuibus, paucis; non dormiuit: SECVNDA parum ſuperriguit: febris acuta: parum circa caput ſudauit frigido. TERTIA laborioſè; ab aluo cruda, tenuia, multa prodibant: QVARTA ſuperriguit: omnia exacerbata ſunt: vigil. QVINTA laborioſè: SEXTA per eadem: ab aluo autem ſeceſſerunt humida multa. SEPTIMA ſuperriguit, febris acuta, ſitis multa; iactatio: circa veſperam ſudauit per totum frigido: refrigeratio extremorum: non amplius recaleſcebat; & rurſum ad noctem ſuperriguit, extrema non recaleſcebant; non dormiuit, parum delirauit; & rurſum celeriter ad mentem rediit. OCTAVA circa meridiem recaluit, ſiticuloſa, comatoſa, anxioſa: vomuitillioſa, exigua ſubflaua: noctem moleſtè: non dormiuit: minxit multum confertim ignorans. NONA remiſerunt omnia comatoſa: ad ueſperam parum ſuperriguit, vomuit exigua bilioſa. DECIMA rigor. febris exacerbata eſt, non dormiuit quicquam; mane minxit multum ſedimentum habens: extrema recaluerunt. VNDECIMA vomuit virulenta, bilioſa: ſuperriguit non multo poſt: & rurſum extrema frigida: ad veſperam ſudor, rigor; vomuit multa, noctem laborioſè DVODECIMA vomuit multa, nigra, graueolentia: ſingultus multus: ſitis: laborioſè: DECIMATERTIA nigra, foetentia, multa vomuit: rigor: circa verò meridiem, ſine uoce. DECIMAQVARTA ſanguis è naribus: mortua eſt, huic vſque in finem aluus humida: horrida, aetas circa annum decimumſeptimum.

MVLIE-

MVLIEREM quae decumbebat in mendacium foro. Quod eſſet mendacium forum, cuius etiam mentio facta eſt retro in hiſtoria octaua, & in quo praeſens mulier habitabat, ſ. an Athenis an alibi haud uoluit Gal. indagare, neq; ipſe puto neceſſe eſſe dilıgēter exquirere; etenim etiã nunc in pleriſq; votib. reperiuntur huiuſmodi loci ſic appellati à mendaciis, ꝙ ibi homines nugaces, nouorũq; amatores, & enarratores conueniant: vnde plerumq; huiuſmodi ſiue fora, ſiue loca, & vici infames ſunt, quãquã haud neceſſe eſt ut exiſtimemus peſſimae famae illos omnes fuiſſe, qui ibi habitabãt: illud certũ, aut ſaltim probabile ibi cõſueuiſſe fieri veluti certamina mendacũ; quibus apud aliquas gẽtes praeſertim Graecas contendebatur, quis magis mentiretur; vt iure & M. Cicero, & alij nationib. Graecis hanc veluti mentiendi praerogatiuã detulerint; & quicquid Graecia mendax audet in hiſtoriis dicebat ille. Notatu autem dignum videtur in hiſt. 8. vbi ſimiliter fit mentio fori mendaciorũ appoſuiſſe Hippoc. in fine aetatem, atque eum aegrum iuuenẽ pariter fuiſſe, quaſi ibi iuniores verſarentur. Sed ad rem Hipp. aetatem, ſcilicet 17. annorũ proponit nobis in fine hiſtoriae non (ſicut putant Gal. & aliqui alij) vt cur in tot malis diutius vixerit, quàm ſuperiores, quae uix ad ſeptimam peruenerunt, cũ haec decimumquartum attigerit, cauſſam ex robore facultatis indicaret, ſiquidẽ vbi in tam tenera aetate concipiunt, atque pariunt, potius imbecillae ſunt, imbecilloſq; foetus edunt, vt ob id cõuenerint Plato & Ariſt. virgines haud ante decimũoctauum annum nuptui dandas eſſe, Spartani uerò non ante vigeſimũ, ſ. quo tempore corpora fęminarũ vigere incipiunt. Nec ualet ꝙ decimusſeptimus annus parũ diſtet à decimooctauo, quia etiam ſi pepererit haec adoleſcẽtula decimoſeptimo anno, tamẽ vel decimo quarto vel decimoquinto anno forſan nupſiſſe exiſtimandũ eſt. Potius ergo id fecit Hipp. vt doceret hanc fęminã viro intempeſtiuius eſſe vſam, ſiue fuerit coniux ſiue pellex; proptereaq; ob immaturitatem & difficilem partũ habuiſſe, & inde reliqua ipſius mala originẽ duxiſſe. Haec mulier decumbebat in foro mendacũ, & primogenitum marẽ difficiliter pepererat, Circa quae verba cõſidero quatuor hanc iuuenculã haud fuiſſe coniugatã, ſed ab aliquo circa aetatis annũ 16. compreſſam, & grauidã redditam. Secundo hunc fuiſſe ipſius primũ partum, in quo ſolent teneriores adoleſcentulae maximè periclitari. Tertiũ eſt partum fuiſſe marẽ, & non fęminã. Quartũ quod tametſi pepererit maſculũ, qui ſolet, ſuo robore facilius, & citius, quàm femina, exire, vt ſcribit Ariſt. ſeptimo de hiſt. ani. 4. nihilominus cũ labore, & difficultate; idq; potius imbecillitati parientis, q̃ partus tribuendũ eſt. Adoleſcentula itaq; ſic conſtituta cum difficilẽ partum habuiſſet, neq; vt credibile eſt puerperia ſecundũ rationem fluxiſſent ſtatim prima die partus, & febre, & alijs prauis ſymptomatib. capta eſt; enumerat. n. hoc in loco dies à partu, tũ quia coincidit initiũ partus cum febris principio, tũ quia a partu, & a praeparatione corporis eſt ceteris malis data occaſio, vt pedetentim videbitur. Et quia Hipp. primo de morb. mul. ait ſemper primiparas grauius aegrotare, id multo deterius eſt, vbi puerperia haudquaquã ſecundũ naturae debitũ fluunt, quemadmodũ ſuſpicor, vt nuper dixi, huic accidiſſe, alioquin quãdo rectè fluunt puerperia, ſolet Hippoc. manifeſtare, vt primo Epid. in Philini uxore, & vxore Dromeadis. Quis aũt ſit debitus naturae puerperiorũ modus Hipp. ibidẽ ſatis diſertè docuit; vbi ſcribit puerperii purgamẽta ſanae mulieri ſufficienter primũ ſeſquiheminae Atticae mẽſura aut paullò plus prodire, poſtea aũt adhuc pauciora ſecundũ rationẽ donec ceſſent: prodire verò veluti ſanguinem à victima, & cõgelari celeriter ac expurgari; Subdit, poſt partũ femellae contingere, vt 40. dieb. diuturniſſima puerperiorũ purgatio fiat, extraq; periculũ eſſe ſi etiam ſolis 25. dieb. fluant: poſt maſculi verò partũ purgationem diuturniorẽ fieri 30. diebus, extra periculũ quoq; eſſe illam, quae fit 20. tantũ diebus. Porrò cum huic mulieri puerperia nõ fluxerint vt debebant, ea retenta, atq; humores ipſis cõmixti putreſcentes primũ febrem magnã pepererũt, deinde alia mala ſecuta ſunt, quae etiã abortientes tentant; ꝙ, vt ait Hipp. purgamenta retenta eaſdẽ affectiones tã in parientibus, quàm in abortientib. inducant: nã λοχεία, ſiue puerperia cũ ſint menſtrua, vel vt loquitur Seneca, tributa, quae natura ſingulis tradere tenetur menſibus; ea dum vterus plenus eſt, paullatim in eũ delabentia ſine incõmodo retinentur, donec foetus exeat; quo tẽpore niſi natura reſtituat, quae retinuit malè agitur cũ corpore, ſicut bonum eſt ubi facit illam ἀνταπόδωσιν ab Hipp. lib. de nat. pu. vocatam: vult autẽ Hipp. haec retributio ſit ſanguis veluti victimae mactatae eo modo, & menſura quibus retro dixi. Retẽtis igitur hiſce naturae tributis in hac miſella primũ febris facta eſt, quae ſanè fuit continua, & putrida, vtpote quae ex humorib. pituitoſis, & bilioſis in vtero forſan inflammato putreſcentibus, atq; etiã in ſtomacho, vt ſymptomata ſubſecuta demonſtrant, fieret. Fuit etiã febris magna, cũ dicat Gal. febris magnitudinẽ, magnitudine ſymptomatũ menſurari. Fuit celeris motus, quia 14. diebus terminata eſt. Fuit tandẽ mali moris vt ſignificarũt praua, & maligna ſymptomata, quae prima die fuerunt pertinentia ad laeſas actiones, vigiliae, anxietas, καρδιαλγία, ſitis, linguae ſiccitas: At excremẽta mutata fuerũt, aluus turbata, tenuia, & pauca fundens. Etenim ex purgamentis retentis, atq; circa ſtomachũ accumulatis oris ventriculi morſum, indeq; anxietatẽ, atq; inquietudinẽ oriri, ſaepenumero indicatũ eſt à me, ſicuti quòd a febre, & ſiccitas, & cõſequenter ſitis facta ſit haudquaquam dubitare oportet: Notandum tamẽ quod Hipp. non contentus dixiſſe hanc ſitire, voluit etiam addere linguae ſiccitatẽ, quod quidem fecit, vt ſummã ſiccitatem indicaret; praeterquã quod non eſt neceſſe, vt ſemper cũ ſiti fiat linguae ſiccitas, & praeſertim prima die; cũ. n. lingua ſit ſpongioſa, & hincinde glãdulas aliqua humiditate ſemper imbutas habeat, non videtur adeo cito poſſe exſiccari: vnde & ſitim, & linguae ſiccitatẽ commemorauit; ſicuti etiã, & cardialgiam & anxietatem; eſt enim differentia inter hos duos affectus, quòd tametſi vterq; fiat circa os

ventriculi, tamen cardialgia hoc plus habet, quod
fit cum dolore; vnde appellatur cordis, i. oris uentri
culi dolor. Quòd aluus deiiceret cum turbatione, &
moleſtia humores tenues, & paucos forſan factũ eſt,
quia quae in puerperio debebant exire naturaliter
ad inteſtina ſunt conuerſa: nã Hipp. in lib. de morb.
mulieb. & lib. de morb. virg. etſi dicat virginib. ma-
ximè verti mẽſtrua ad os, atq; inteſtina, haud tamẽ
negat, quin etiã aliis mulierib. id contingere queat;
Cũ itaque tot malis afficeretur, quomodo poterat
dormire? quod tamen erat aliqua ratione mirum,
tum quia erat mulier, tum quia ex labore, qui ſolet
eſſe in partu, defeſſa erat; tum etiam quia ſtatim pri
ma die non videbatur fieri poſſe inſomnis. Haec au
tem ſigna licet haud eſſent ita exitialia, attamen
quia prima die apparuerunt in primipara tenellae
aetatis, proculdubio exitium minabantur. At, vt re-
ctè monuit Galenus, multo deteriora fuerunt, quae
ſecunda die obſeruata ſunt. SECVNDA DIE
rigor exiguus, acuta febris, & ſudor prauus circa ca
put, frigidus. Etenim quòd riguerit, fuit quaſi ſym-
ptoma cõmune cunctarum, quae vel pepererũt, vel
ſunt aborſae, vt Hipp. primo de morb. mul. ſ. ab vte
ro male affecto, atq; a puerperiis ſuppreſſis rigore
eueniẽte, & tametſi rigor in febre cõtinua prodeſſe
ſoleat; id tamen efficit, quando magnus eſt, tũc. n. fa
cultatis expultricis robur indicat, id quod nõ fuit in
hac aegra: & (ſicut aliàs notaui) familiariſſimum fuit
tẽpore Hippocr. maximè poſt rigorem, vt acuta fe-
bris ſequeretur. Porro ſudor quatuor habuit prauas
cõditiones, vnam, ꝙ fuit circa caput, indiciũ certum
ibi morbũ eſſe, cum Hipp. quarto aph. 39. ſcribat,
vbi ſudor ibi morbũ eſſe. Alteram ꝙ fuit paucus, nã
quaelibet paucae euacuationes ſemper damnantur
ab Hipp. Tertiã ꝙ fuit die ſecunda. Hipp. n. quarto
aph. 36. ſudores eſſe bonos ait, ſi inceperint die ter-
tio, 5. 7. & quae ſequũtur; alios verò laborẽ ſignifica
re, longitudinẽ morbi, atq; recidiuam; Quartam, ꝙ
fuit frigidus, ſ. materia cerebrũ infeſtãte frigida exi-
ſtente, nec a febrili calore magno incaleſcẽte. Hipp.
primo prog. 25. poſtquam docuiſſet, qui optimi, &
boni ſint ſudores; ſubdit, peſſimi autem ſunt frigidi,
& qui tantum circa caput circa faciem, & circa cer-
uicem, adeo vt ex hoc vno ſudoris ſigno potuerint
medici ſagaces facilè hanc mulierem moriturã prae
dicere. TERTIA DIE. Quae autem tertia die
euenerunt, haudquaquam fuerunt meliora, quam-
quam alui excrementa ſola fuerint: quae & ipſa ha
buerunt malas conditiones, quando fuerunt cum la
bore, multa, cruda, atque tenuia; labor erat inter
exeundum dolor & laſſitudo, cuiuſmodi euenire ſo
let, vbi natura importunè ſollicitatur à praua ma-
teria, Copia prauorum humorum ingentem acer-
uum ſignificabat; ſicut cruditas, atque tenuitas erãt
indicia materiae ſtimulantis ob prauitatem natu-
ram ad excernendum, nec coctionem expectãdam.
QVARTA DIE. Iterum ſicut ſecunda riguit, om
nia alia ſunt exacerbata, nec dormiuit. Non ocioſè,
quemadmodum fortaſſe aliquis ſuſpicari potuiſſet,
addit ceteris ipſam non dormiuiſſe: quoniam in ſu-
periori die cũ ſomni mentionẽ non fecerit, poterat
aliquis ſuſpicari, Hippocratem dicentem cũcta eſſe

A exacerbata, ſomnum non eſſe complexum. Notat
Gal. tantã fuiſſe malitiam eorum quae ſecũda, quar
ta, & ſeptima contigerunt, vt iure debuerit perire,
vndecima die niſi robur naturae eã ſuſtinuiſſet vſq;
ad decimãquartam. & certè cum praedicta mala per
ſeuerauerint quinta, atq; etiam ſexta die, ſat penè
erant ad perdendã eam. Verũ grauiora in SEPTI-
ma acceſſerũt quae partim die, partim veſpere, par
tim nocte viſa ſunt. Die. n. adhuc SVPERRIGVIT,
febris acuta ſecuta eſt, multa ſitis, ingens inquietu-
B do; Sub veſperũ, ſiue circa occaſum ſudauit totũ cor
pus frigido ſudore, extrema quoque friguerũt, nec
recaleſcebãt. Ariſt. 25. probl. quaerens cur Veſpera
ſit minus frigida, quàm Aurora, inquit eſſe cauſsã,
quoniam illa eſt proximior meridiei, quae eſt cali-
diſſima omniũ diei partium; haec vero dimidio no-
ctis, quod eſt frigidiſſimum; vnde tempus veſperae,
& noctis ad faciendum frigus vna cũ aliis confert.
Nocte rurſum ſuperriguit, neque recaleſcebat, non
dormiuit, aliquantulũ delirauit, & rurſum celeriter
C reſipuit, & certè in hac muliere magna vſus eſt Hip
pocr. diligentia, nec facile aliquam aliam inuenietis
hiſtoriam ab ipſo tanta ſedulitate, atque ſtudio tra-
ctatam; id quod ab ipſo factum eſſe ſuſpicatus ſum,
tum ob caſus raritatem; tum quia forſan ob aliquã
honeſtam tamen rationem, ſibi erat curae; niſi di-
cere potius placeat, ab aſtante medico tantam eſſe
diligentiam adhibitam, ac deinde Hippocr. ab ipſo
cuncta fuiſſe narrata, & forſan ſcriptis tradita. Vſ-
queadeo frequenter riguit haec iuuencula, vt Hip-
D pocrat. dicat hanc febrem fuiſſe horrificam; & Ga-
lenus ſecundo de diff. feb. c. 8. tertio in tertium Epi
dem. & primo in primum Epid. 23. declarans, quae
ſint febres horrificae apud Hippocr. dicit duplicem
eſſe aliam, in qua horror, & rigor reduplicatur, vel
in qua tota acceſſio conſumitur penè in rigore: aliã
in qua aegrotantes non rigent in toto curſu, ſed pri
ma acceſſione declinante ſtatim nouus rigor ſuper-
uenit: huiuſmodi febres dicit Galen. eſſe veros illos
haemitriteos; quorum fit crebra mentio apud ſcri-
E ptores Graecos, & Latinos. Rigor autem in hac mu-
liere ita frequenter dubioprocul fiebat ex perſeue-
rantia ſuppreſſionis puerperiorum; & Hipp. primo
de morb. mul. iis quibus ſupprimuntur puerperia,
rigores aliaque plura mala fieri dicit, quòd reſta-
gnet ſanguis ille retentus in corpus, illudq; ſua pra-
ua vi feriat; quemadmodũ ẽt ingens illa ſitis febrẽ
acutam ſequebatur, & ſuppreſſionem, ac febrem il-
lam inquietudo, quae eò maior fieri ſolet atq; diu-
turnior, quò maior eſt, ac deterior humorũ morbo-
F ſorũ copia, à qua potius puto factã fuiſſe hãc inquie
tudinẽ, quàm a viriũ debilitate; etſi etiam ab hac fie
ri inquietudinem ſcribat Gal. primo de mot. muſc.
Circa occaſum, ꝙ ſudor frigidus factus ſit in corpo-
re vniuerſo peſſimũ ſignum fuit, ſ. calorem paulla-
tim extingui ab immenſo, & peſtifero febrili calo-
re: vnde Hipp. quarto aph. 37. dicere ſolebat, ſudo-
res frigidos, ſi cum acuta febre mortem, ſi cum mi-
tiore morbi longitudinẽ ſignificare. Verũ in prae-
ſenti muliere ſudor frigidus tãto erat deterior, quã-
to poſt ipſum adhuc extrema remanebant frigida,
neq; recaleſcebãt; ꝙ erat indiciũ caloris natiui, ad-
modum

modum languentis,nec reſurgere potẽtis. Sed cum id eſſet, qui ergo fieri potuit vt nocte eadem iterũ à rigore ſit tentata nec recaleſcere potuerit?Dicendum eſt naturam adhuc aliquantiſper robuſtã omni conatu eſſe vſam ad depellendam à uenis tetram illam,& veneficam materiam; at calorem languentem non valuiſſe aduerſus ipſam certare, ſed quaſi victum dimiſiſſe dominium, proptereáque non recaluiſſe, &conſequenter haud dormiuiſſe,atq; parumper deliraſſe; quod deliriũ propterea citò ceſſauit,quoniam exigui erant vapores illi acres,& feruidi,qui cerebrum petentes delirium efficiebant,& verò ſolent minus delirare,quorum frigida ſunt extrema, quoniam tunc cum natiuus calor haud pugnet cum morbifica materia pauciores fiunt euaporationes in cerebrum, atque inde minores illius perturbationes: Vtcumque autem ſit,illud veriſſimum comprobatur tam ex hac, quàm ex aliis hiſtoriis,quòd imparibus diebus,& dolores,& alia ſymptomata exaſperentur; idque demonſtrabat Hipp. quarto de morb. tũ quia tertia quaque die natura mouet humores ad uentrem;tum quia ſi diebus imparibus praebeantur purgantia medicamenta fiunt ſuper purgationes;quae interdum interimunt; imò vis imparium aliquando etiam extẽditur ad pares, vt contigit huic quae octaua die tandem circa meridiem recaluit,vtpote non modo à calore illius temporis adiuta,quod dicit Ariſt.25.probl.15.eſſe calidiſſimũ, verum etiam proprio conatu natura veluti emergente,aut potius febrili calore poſt rigorẽ nocturnum acuto, & eo magis quia erat meridies,quo tempore aeſtati correſpondente vt dicebãt veteres, mouetur bilis: Hoc. n.potius fuiſſe,quàm aliud docuerunt,quae ſunt ſecuta, ſ.ſitis, inclinatio ad ſomnum (fuſa ſ.cerebri à vaporib.calidis pituita) anxietas,nauſea,vomitus exiguus,& flauus. Id quod pariter indiciũ eſſe poteſt hanc febrem vt nuper dicebam fuiſſe (vt ait Hipp. in fine hiſt.) φρικώδη qualis ſolet eſſe hemitritaeus,quem Gal.facit Romae familiarem primo Epid. com.ſecundo, tex.25. & lib.de temp.morb. octauo, & de quo ſimiliter videtur locutus Aſclepiades, vbi apud Cael. Aurel. ſecundo acut. 10. narrat febres lethargitas cum oppreſſione mentis, & corporis frequenter Romae contingere conſueuiſſe. Cuncta autem illa ſolent accidere initiis acceſſionum, atq; poſt ipſum rigorem, ſ.natura ſeſe à rigore expediente;materiamq; ipſius effectricem in ſtomachum eructante. Protractam eſſe ſaeuam huiuſcemodi acceſſionem per totam noctem oſtendit diſphoria illa, necnon vigiliae. Sed hoc in loco dignum eſt cõſideratione, cur hactenus Hipp. ferè praeter ſuam conſuetudinem de vrinis meminerit nihil, niſi dicatur haudquaquam prius obſeruatione dignũ habuiſſe,quoniam & ſudor,& deiectiones alui iuges vrinam paucam,& non admodũ mutatam praeſtabant; idque ſolet in febrib. peſtiferis contingere;vt interdũ vrinae ſint veluti ſanorũ corporum: Verum quia hac nocte diei octauae aliqua memoria, & conſideratione digna cõtigerunt,minime putauit illud eſſe praetermittendum. Fuerũt autem tria, quòd multã vrinã reddidit,quòd affatim, & quòd ignoranter: Multa fuit ob copiam materiae

A ſeroſae quae aliàs per aluũ & ſudorem conſueuerat excerni:ex uit affatim ob ingentẽ facultatis expulſiuae,quã ſentiebat moleſtiam.Fuit ab ipſa inſcienter emiſſa forſan ob mentis errorẽ; nam Gal.primo pror.reth.ſect.ſecunda,tex.46.ait excremẽta abſq; voluntate exeuntia prodire vel ob mentis laeſionẽ, vel ob ſenſus partiũ, per quas tranſeunt, carentiã, proptereaq; ſemper in morbis acutis lethiferũ huiuſmodi ſymptoma compertũ eſt; dico.n. in acutis morbis, quoniam interdũ vſu uenit, vt abſq; ſimili
B morbo aliquibus contingat, ſine vlla alia pernicie; ſicuti videmus in pueris ſaepenumero accidere, vt docet Paullus Aegineta lib.tertio,c.45. Vnde apud Ariſt.tertia prob.33.dum quaerit cur οἱ νέοι frequẽtius,quàm ſeniores ebrii ſibiipſis immingãt,vox illa νέοι haud interpretanda eſt(iuuenes) quemadmodũ fecit Gaza,ſed (pueri)idque ipſemet Ariſt.mõſtrat, dum cauſſam aſſerens quaeſiti duas proponit,alteram ꝙ ſint humidi,&calidi multũ,alteram ꝙ ſint ad ſomnũ propenſiores; adeo vt ſomno conſopitos vri
C nae exitus lateat,quae ſanè condiciones pueris non iuuenib.accõmodantur.NONA DIE, omnia fuerunt remiſſa, ſed non fuit vera malorum remiſſio,at potius fraudulenta quaedã occultatio facta, ꝙ natura haud poſſet contendere, niſi paullìſper quiete recreata aliquantulum virium reſumeret; Hoc verò ita fuiſſe ex eo facilè intelligitur,ꝙ eadem die,ſ.circa Solis occaſum rigore modico capta in ſoporẽ lapſa eſt;nempe contracto totò illo qui ſupererat calore ad interiora;vnde etiã factum,vt humores mo-
D ti,atque rigoris authores bilioſi, & amari in ventriculum lati vomitum excitauerint; dico enim amari, quia mihi magis placet haec lectio, quã habet Gal. contextus, ſ.πικρὰ quàm μικρὰ vt alij. DECIMA DIE iterum factus eſt rigor.& certè vt optimè animaduertit Gal.frequens iſte rigor in virtute proſtrata ſolus penè ſufficiebat ad extinguendã propoſitã mulierem,dicente Hipp.quarto aph.46. ſi rigor incidat febre non deficiente,aegro imbecillo eſſe laethale. Verum poſt rigorem febris adhuc eſt aucta
E vnde recaluit, neque tamen dormiuit. Manè verò multã vrinam abſque vlla ſubſidentia reddidit, & veriſimile eſt, aut ob immenſum potum, quo ob ſitim vtebatur copioſam fuiſſe vrinã,aut talem fuiſſe qualis ſolet eſſe in febrib.magnis,& peſtiferis,quãdo ex colliquatione plurimũ ſeri crudi, & nõ admodum colorati mingitur, hoc enim voluit ſignificare Hipp.dum dixit fuiſſe multã vrinam,& abſq; ſedimento: etenim lib.quarto de morb.ſcribit,vbi non curãtur morbi,aquoſos humores euacuari, qui ſunt
F febri contrarij: retineri autẽ bilioſos, qui quoniam ſunt ob pinguedinẽ,& viſciditatem ipſius febris ali mentũ,eam augent; quod quidẽ huic adoleſcẽtulae cõtigit, quae poſt copioſae vrinae euacuationẽ deterius habuit: etſi vndecimae ſymptomata expendamus,vix credi põt eam diẽ potuiſſe euadere hãc adoleſcentulã, & hoc in loco cogerer & ipſe cum Gal. dicere eam praeter aetatis rationẽ neceſſario extitiſſe robuſtiorem; niſi fuiſſet potius auxiliis adiutã,vt ualuerit aduerſus tantam morbi ſaeuitiã quatuordecim diebus perdurare: neq; dubitari debet, quin poſſit induſtria, & remediis aliquandiu mors

retardari: ſiquidem Democritus inſtante uxore & filiis propter feſta theſmophoria panis recentis odore, vt ait Laertius, vel mellis euaporatione, vt ſcribit Athenaeus mortem totum triduum, vel plus protraxit. Videatur autem quid dicat Hippocrates de vndecima, & quanta cum diligentia res huius mulieris adnotauerit. VNDECIMA (ait) VOMVIT aeruginoſa,biliofa,riguit paullò poſt vomitum, ac denuo refrigerata ſunt extrema; veſpere autem circa occaſum denuo acceſſit rigor,ſudor, vomuit multa, ac noctem habuit laborioſam. Caeterum priuſquam vlterius progrediamur duo hoc in loco expendenda occurrunt,vnum eſt,quomodo haec mulier nunquam delirauerit praeterquam ſeptima die, in qua etiam ſtatim ad mentem rediit:nam Hippocrates ſemper delirium tanquam praecipuum ſymptoma ſolet adnotaſſe vbi adeſt; & quod maiorem facit dubitationem, eſt, quia in hac die vndecima vomuit aeruginoſa; dicebat autem Hippocr. in Coac. & primo prorr. 10. vbi ſit vomitus aeruginoſus cum vigiliis,ſequi cito inſaniã quòd eiuſmodi vomitus,vt ibi exponit Galenus,ingentem ardorem inteſtinorum ſignificet; idque videbitur in hiſtoria Philiſtae, cui ſecunda die ab aeruginoſo vomitu inſania ſubſecuta eſt. Aliud eſt quomodo Hippocrates dicat poſt rigorem, & extremorum refrigerationem iterum eadem die hanc mulierem riguiſſe; quomodo in quam potuerit fieri rigor, niſi prius poſt antecedentem recaluerit, vt in aliis dicit. Ad primum dicendum eſt rationabiliter debuiſſe hanc aegram delirare, verum accidiſſe ſibi complura, quae potuerũt auertere delirium, qualis creber ille rigor, & concuſſus, alui fluor, vomitus frequentes bilis, & copioſi, quibus omnibus factum eſt, vt maxima ex parte, vapores calidi, & mordaces à capite ſint abducti, et ſi aliqui eò peruenerunt, vigilias quidem ſed non delirium inducere potuerunt:vnde ſententia Hippocratis vera eſt,vomitum aeruginoſum praedicere ex ſe fore inſaniã, niſi quidpiam aliud ſit,quod contra operetur. Ad ſecundum verò poteſt reſponderi ſi Hippocrat.non commemorarit recaleſcentiam, id feciſſe quoniam exigua erat,atque exiguo tempore durabat, donec ſtatim alius rigor ſuperueniret, qui à facultate omni conatu expellere tentante efficiebatur. DVODECIMA. Duodecima dies non minus ceteris habuit admirationis, quandoquidem in ea contigerunt tria, quorum vnumquodque per ſe exitialiſſimum eſt: vomitus,ſingultus,ſitis. Vomitus tres habuit deterrimas condiciones, fuit enim multus, niger,atque foetidus. Multus vomitus in eo,qui ſaepius vomuit,quique grauiſſimo morbo plurib. diebus conflictatus, ac penè confectus ſit, quis non videt,quàm facilè perdere queat? Et certè mirum, ac penè incredibile fuiſſet tot diebus tantum euomere; niſi conſtaret in corporibus peſſimè affectis, & graui febre laborantibus, quicquid cibi ſumitur in peſſimos humores conuerti, adeò vt ſuppetant copioſis vomitionibus. De nigro autem,ac foetido vomitu ſcimus Hippocr. ſecundo progn.39.41. & 42. dicere eos eſſe ſemper malos, atque celerrimã mortem indicare:eſt namque nigredo combuſtionis ef-

A fectus,& foetor ſemper ſequax ingentis putredinis,
vt dicit Galenus quinto de ſimpl. medic. putredinem verò eſſe, & fieri in loco coctioni alimenti dicato,quis non intelligit rem peſſimam eſſe? ſingultus qui eſt veluti conuulſio ventriculi in febrib.malignis fit,uel à ſiccitate,uel a ſucco tetro tunicis uentriculi affixo,quorum vtrumque exitiale eſt,maximè uerò ſi ſit multus,vt in praeſenti muliere; ac teſtari poſſum neminem me uidiſſe cum hoc ſymptomate ſeruatum. Idem dicendum eſt de ſiti, quae li-
B cet ſemper moleſta ſit, tamen erat moleſtiſſima, ut ſignificauit Hippoc. uoce ἐπιπόνως, id eſt laborioſè tum ob febrem, & inteſtinorum ardorem, tum ob uomitus prauos,& deiectiones frequentes. DECIMATERTIA. Iam uerò decimatertia cum pergeret teterrimus ille uomitus, qui antea; necnon rigor, ſignum erat non minus inſignis corruptelae, quàm deficientium uirium; & propterea circa meridiem priuata eſt loquela, & uoce, facultate ſcilicet id munus praeſtare nequeunte.Sed ſi tanta erat
C uirium imbecillitas, quo pacto igitur ſanguis è naribus decimaquarta fluxit? An potius factum eſt id uitio retentricis imbecillimae,quàm expultricis?& ideo ſubiunxit ſtatim ipſam interiiſſe; non quòd tanta fuerit ſanguinis effuſio, ut ipſam peremerit; ſed quia natura iam ex toto conſternata haud potuit ſanguinis illum quantumuis minimum exitum ſuſtinere.& credo horam mortis fuiſſe circa meridiem,quia octaua die tunc incaluit; quemadmodum decimatertia circa eandẽ horam facta eſt ſine
D uoce: illud autẽ ſaepe inculcat Hipp.fieri mortes ea hora,qua fiunt exacerbationes. Modum uerò illius mortis fuiſſe ſuſpicor τὴν μαράνσιν, ſeu marcorem, extincto ſcilicet calore,& humido conſumpto ui febris, & euacuationibus illis, per uomitum, aluum, & urinam. Et certè cum in fine hiſtoriae ſubiungat huic ſemper fuiſſe aluũ humidam,credibile eſt fuiſſe fluxũ illum copioſum,& colliquatiuum,aut ſaltẽ vero colliquatiuo valde proximum. Vnde etiam oriebatur ille frequens horror, quo iugiter moleſta-
E batur, ut poſſimus hinc dicere ex earum febrium genere fuiſſe quas φρικώδεις id eſt horrificas uocauit Hippocrates ſecundo Epid.ſect. tertia, necnon primo Epid.ſect.prima.tex.23.& ſecundo de feb.octauo, & quas tertio Epid. ſect. tertia dicit factas eſſe cum alui turbatione, atque horrore, & ſudore; Et certè illud veriſſimum eſt hanc mulierem multas,& uarias habuiſſe euacuationes, a quibus debebat ſaltem aliquando leuari morbus, ſi non prorſus tolli;
F uerum non euacuabantur, quae debebant, ſcilicet puerperia eapropter nihil conferebat.De aetate autem,quod in fine ponit iam dixi quid ſenſerit Galenus nempe illud adieciſſe Hippocratẽ ut doceret aetatis robori eſſe tribuendum, quod tandiu, in tam graui,& laethali morbo ſuperuixerit. Ego uero repeto eiuſmodi aetatem nimium teneram eſſe, ut potuerit cũ robore concipere,atq; parere,ac propterea inde admirationem augeri,& indicari quod adoleſcentula potuerit a partu uſque adeo magno morbo infeſtari, & ad decimãquartam diem produci, quae eſt iudicatoria morborum uere acutorum: niſi dicamus praecedẽtes duas mulieres fuiſſe abor-

tas,

tas, hanc autem naturaliter peperiſſe; magnopere autem diſcrepare abortum a partu, quia cum hic ſit naturalis actio, planè minus turbat, atque laedit, quam ille, qui eſt praeter naturalis, praeterquam quod (ut alias dixi) cum inſigni ſedulitate ſit Hippocrates uſus circa ipſam veriſimile fit multa remedia adhibuiſſe, quae potuerint uitam paulo longius producere illis, quae non fuerunt ita curatae, Galenus ſecundo de diff. reſpir. huius caſus memoriam faciens putauit ob dolores & frigiditatem praeſentem mulierem fuiſſe breuiſpiram, unde nonnulli collegerunt in eius cōtextu ab fuiſſe uocem ἀσώδης, quod ubi eſt anxietas nequeat inueniri breuis ſpiratio, Atqui ſecus interdum obſeruatur ut qui angun tur ſtomaco parum ſpirent, facultate ſcilicet conſternata. Nunc ad curationem conuertor, quam diligentiſſimè factā, eſſe non dubito, poſtquam ut retro dicebam paucae inueniuntur hiſtoriae; in quibus adeo accuratè quicquid dignum obſeruatu ſingulis diebus occurrebat, ſit adnotatum. Victus is debuit eſſe, qui cunctis acutis debetur, eo maximè quod ſtatim prima die coepit eſſe acutns, & prauus. De ſanguiue mittendo certè poterat dubitari, quoniam ex una uidetur ſimilis euacuatio neceſſaria fuiſſe, non modo, quia partum haud fecit, qualis cōueniebat, uerumetiam quia puerperia haudquaquam fluxiſſe par eſt, quemadmodum conueniebat; ſed ex alia parre non uidetur conueniſſe, pri-

A mum, quia laborabat Cardialgia, & anxietudine, quo in caſu periclitantes uires haud ſuſtinent ſimilem cuacuationem; unde Galenus primo. ad Glauc. decimoquarto, praecipiebat prius corroborari os ventriculi, & ſimili ſymptomati proſpici, quam ad ſanguinis euacuationem deueniatur. ſecundo quia eadem prima die aluus turbata eſt; imo ut ait Hipp. in fine hiſtoriae toto aegritudinis tempore aluus ſibi fuit humida. Quare in hac rerum anguſtia tutiorem partem elegiſſem; nempe reiecta ue-
B nae omnis ſectione ad cucurbitularum, uſum etiam ſcarificatarum confugiſſem, cruribus ſcilicet adhibitarum, nimirum quae eſt euacuandae plenitudini uice phlebotomiae ſupplent, ut prohibent Gal. quarto de tu. val. quarto & Auic. quarta primo cap. de cucurbitulis, tum quia ad auertendum a ſtomaco & capite magnum auxilium praeſtant, ſic etiam ueſicantia aliaque diuertētium praeſidiorum genera conueniſſent. Porro ad aperiendum, & attemperandum, putredinique reſiſtendum
C erat omnis cura conferenda; ſimulque ſymptomatibus aliis occurrendum, ſemper habita ratione materiae peſtiferae. De purgantibus autem medicamentis nulla umquam fuit habenda ſollicitudo, cum ſponte ſua aluus ſemper fluxerit, atque in poſtremis diebus a uomitu non exiguo, ac foetido malè ſit tractata, etenim per partem affectam euacuare uniuerſum corpus numquam licet.

HISTORIA VIGESIMA SEPTIMA.

IN Thaſo filium Parionis, qui decumbebat ſuper Dianae phanum febris corripuit acuta: a principio autem continua, ardens; ſiticuculoſus: incipiens comatoſus; & ſtatim vigil: aluus turbata, initio urinae albae. SEXTA minxit oleoſum: delirauit: SEPTIMA exacerbata ſunt omnia; nihil dormiuit ut urinae ſimiles, & mens turbulenta: ab aluo autem bilioſa, pinguia ſeceſſerunt, deinde OCTAVA parum a naribus ſtillauit: uomuit uirulenta, pauca: modicum dormiuit NONA per eadem. DECIMA omnia remiſerunt: VNDECIMA ſudauit non per totum circumfrigit quidem, cito autem rurſus recaluit DVODECIMA febris acuta, deiectiones bilioſae, tenues, multae: vrinis enaeorema delirauit: DECIMASEPTIMA laborioſe, neque enim ſomni, neque febris producebatur: ſudauit per totum: uigil. deiectiones bilioſae: cibum auerſabatur: comatoſus: VIGESIMAQVARTA rediit TRIGESIMAQVARTA ſine febre: aluus non ſubſtitit, & rurſum recaluit QVADRAGESIMA ſine febre: aluus ſubſtitit non tempore multo: cibum auerſabatur, modicè denuo febricitauit, & per totum errati comodo: ſine febre: partim quidem, partim non: ſi enim interdum intermitteret: iterum reuertebatur; cibariis multis, & prauis utebatur: ſomni mali: circa recidiuas: delirauit; urinas craſſitiem quidem habentes mingebat tunc: ſed turbatas, & prauas, & ſecundum aluum compacta, & rurſum diſſoluta: febriculae continuae: deiectiones multae, tenues. at

CEN-

CENTESIMAVIGESIMA mortuus eſt : huic aluus aſſidue a prima die humida bilioſis, liquidis, multis erat: uel conſiſtens, feruidis, & inconcoctis: vrinae uſque in finem malae: comatoſa plurima cum laboribus: uigil; cibum auerſans,aſſidue : cauſus.

IN THASO Parionis filium. Quae ſequũtur hiſtoriae decem & ſex ſunt, quas prius quàm Hippocrates proponat,conſtitutionis praeteritae,ac morborum,qui in ipſa vagati ſunt diligenter vniuerſam naturam, atque idaeam conſtituit. Verum antequàm ad explanandas illas deueniam, tria breuiter ſunt praemittenda. Quae fuerit conſtitutio; qui morbi in ipſa vagati ſint,& vtrũ commemorati aegri in ipſa cõſtitutione aegrotauerint; vt nonnullis Interpretibus antiquis placuit; an potius non fuerint illius conſtitutionis aegri, quod magis Galen.approbaſſe videtur. Etenim conſtitutio vt ait Galenus initio huiuſce tertiae ſect. tertij libri non modo ſignificat Hippocrati praeternaturalem in aere temperiem; verum etiam totã cuiuſlibet rei idaeam,atque naturam, quae temperies & idaea vbi à ſtatu naturali ad praeternaturalem cõmutantur, faciunt morbos modo mitiores, modo ſaeuiores; vt propter hoc dixerit Hippocr. tertio aphor. ex omnibus conſtitutionibus ſemper humidiores eſſe minus ſalutares ſiccioribus; ſiquidem putredo omnis,quae eſt matrix prauorum morborum fit ab humido accedente extrinſecus ambientis calore, atque immobilitate. Fuit autem in uniuerſum conſtitutio ab Hippocrate modo enarrata Auſtrina,pluuioſa, ac ſine uentis; dixi autem in uniuerſum, quoniam & ſi Hippocrates narrans ſingulas anni illius partes uideatur multas alias conditiones vnicuique ſeparatim tribuiſſe; nihilominus in cunctis ſemper dominatus uidetur eſſe auſter,& pluuia, adeo ut iure dicat Galenus huiuſcemodi conſtitutionem uerè fuiſſe peſtilentem,in qua humiditas cum calore, abſque motu ſemper uiſa eſt : ſic etiam primo de temp. quarto, dicebat conſtitutiones auſtrinas calidas,& humidas adducere peſtem. Vtrum autem haec conſtitutio fuerit peculiaris alicuius regionis,ut quae in Thaſo,& quae in Cranone,uel Perintho in antecedentibus libris commemoratae haud multum intereſt diſputare; quamquam potius ſuſpicor fuiſſe pluribus regionibus communem, haud tamen eam,quae a Thucidide libro ſecundo,& Lucretio libro ſexto. deſcripta eſt:quamque originem duxiſſe narrat ex Aethiopia, unde ob cadauera in ſepulta exhalationes corruptae, & inquinamenta totam Graeciam peruolaruat. Verum tria occurrunt dubia primum eſt ad quid Hippocrates dixerit hanc conſtitutionem fuiſſe Auſtrinam,& pluuioſam, cum auſter videatur eſſe ſuapta natura pluuioſus;undea nonnullis Nothus imbrifer, & a Plauto Auſter imbricus appellatur. Alterum eſt quo pacto fuerit huiuſmodi annus adeo peſtifer, cum ſcribat Ariſto. prima probl. 23. & 26. probl. 52. necnon Theophr. libro de uentis Auſtrum,ubi pluuiis coniungitur, minimè febres creare, quod calor auſtro

A proprius, atque morbidus frigore pluuiae contemperetur. Tertium eſt quomodo ſi toto anno proflauit auſter, dicit Hippocrates fuiſſe abſque uento. Ad primum reſpondendum eſt non modo apud Galenũ in comm. uerumetiam apud Orib. libro nono. Collu. ſeptimo. duplices fuiſſe habitos apud veteres auſtros,pluuioſum, & ſiccum ;quem dicit Galenus in comm. ab homero album auſtrum appellatum fuiſſe : unde ut diſtingueret alterum ab altero addidit pluuioſum, quo pacto ſolet non raro loqui

B his, in lib. atque in eo qui inſcribitur de aer. aq. & loc. quo pacto etiam inuenitur Theophraſtus locutus in lib. de uentis. Ad ſecundum dicere oportet aliud eſſe loqui de tota anni conſtitutione,aliud de aliqua ipſius parte:ſi primo modo loquamur,certè continuata illa pluuiarum humiditas, qualis fuit narrata ab Hippocrate potius corrumpit calorem natiuum,quam intemperiem auſtri emendet;ſin autem loquamur ſecundo modo, quemadmodum uidetur intelligendus Ariſt. ſic pluuia corrigit calorẽ

C inimicum ipſius Auſtri. Poteſt etiam alio modo reſponderi; nempe Auſtrum poſſe flare, uel placide, uel uehementer ſi placidè perflet cum multis pluuiis peſtifer eſt; ſin uero uehementer a pluuiis mitigatur praua eius uis; idque intelligere uoluit Ariſt. hoc enim idem de Cauro ſcribit Oribas. loco citato;auſtrum calidum,& uehementer ſpirantem eſſe,alterum uero calidum quidem, ſed ita leuiter ſpirantem,ut non percipiatur. Ad tertium reſpõdet Galenus, & benè apud Hippocratem : ἄπνοιαν

D haudquaquam ſignificare integram uentorum ceſſationem;ſed exiguam ſpirationem;ita ut auſtri quidem ſpirarent;ſed adeo latenter,& exiguo cum motu;ut prorſus nulli eſſe uenti uiderentur;atq; hunc auſtrum ait a uulgaribus nominari λευκονότον: Sic Ariſt. appellabat quaſdam aues ἄποδας non quod prorſus careant pedibus, ſed quod eos admodum exiguos habeat:Haud ſecus Heraclides,ut eſt apud Galenũ ſexto de loc. aff. praefocationem uteri uocabat ἄπνουν non quod reſpirationem penitus au-

E ferat.alioquin ſimul tolleret uitam;ſed eam ita exiguam faciat, ut uix appareat. Igitur annus in uniuerſum Auſtrinus, pluuioſus, & abſque uehementi perflatione fuit. Ab auſtro calefacta terra,& a pluuiis hūmectata cum non perſpiraretur a uentis,putredinem tetram concepit, a qua aer contaminatus peſtem peperit, & ſicut dicit Gal. haec cõſtitutio in eo fuit ſimilis illi,quae in Cranone,quod inutraque ingens facta eſt putredo. Ab hac putredine de inde (quod erat ſecundum a me propoſitum) geniti ſunt,

F uarii & diuerſi morbi, qui omnes peſtiferi erant,ob ſordidam, grauemque putredinem. Etenim ut ſcribit Galenus tertio in tertium Epid. tex. 20. & primo, de acut. nono. haud peſtis eſt unum morbi genus; ſed cuncta morborum genera poſſunt peſtes natu-

ram

ram ſumere, atque ita uocari peſtes. Et certè in hac conſtitutione poſſumus dicere: omnes morbos fuiſſe uagatos, ſcilicet in intemperie, in mala compoſitione, atque ſolutione continua. In mala intemperie fuerunt febres, & primo de Ephimeris dubitari poſſet, quòd in peſtilenti conſtitutione fieri non ſolent. Verum vbi aer infectus eſt, credi poteſt etiam eas fieri, ſed ita cito in putridas commutari, ut non animaduertatur, etiam ſi plerumque fiant a cauſſis procatarcticis, & euidentibus: neque etiam putandū eſt, ubi fiunt diariae, in peſtifero aere protinus eſſe ex ſpiritibus; tum quia ipſi ſpiritus quantum ego puto naturam a concipienda putredine alienam habent, tum etiam quam ſi putreſcerent ea febris putrida potius appellanda eſset, qualis Anglica erat, quae una die homines interimebat quo genere febris extat etiam memoria apud Lucilium uetuſtiſſimum poetam; ubi dicit unum uini hauſtum, & unam febrem necare hominem. Hecticas factas eſſe non dubito, cum Hippocrates ſcribat, multos tabe longa fuiſſe cōſumptos; atque eos praſertim, qui erant ad tabem proni alias ab Hippocrates φθινώδεις nuncupati; Et in variis lectionibus monſtraui nomen hecticae febris non extitiſſe aetate Hippocratis, ſed ſub phtiſis appellatione comprehendi forſam; unde apud Ariſto. 19. probl. in fine probl. 37. dictionem hanc διὸ οἱ ἑκτικοὶ ὀξύφωνοι ſemper iudicaui eſſe purum gloſſema interſertum; cum nec antiquus interpres illa uerba habeat aut legendum eſſe οἱ φθισικοί. Complures autē fuerunt febres putridae omnis generis, praeſertim malignae cum prauis ſymptomatibus, ut ſopore in initio, ſine ſiti, ac delirio, ſed cum anxietate, rigore, & horrore, paroxyſmi erant in paribus cum extremorum frigore, non benè recaleſcentes, cum obliuione, exolutione, cum alui turbationibus multis, colliquatiuis, tenuibus, crudis, urinae tenues, multae, nil iudicatorium, aut utile habentes. Dicit Hippocrates phreniticum nullum inſaniuiſſe, ut in aliis, hoc eſt non ita immani furore eos fuiſſe exagitatos, quemadmodum ſolent alii phrenetici: ſed leni, & interdum ad ſomnum inclinante; Dicit autē alias etiam febres populariter eſſe uagatas, tertianas, quartanas, continentes, nocturnas longas, erraticas faſtidioſas, inconſtantes. Verum cum dicit quartanarios multos interiiſſe, non intelligendum eſt, quod perierint ſimpliciter propter quartanas, cum dicat Hipp. in 3. tertium Epid. quartanas eſſe omnium ſecuſſimas, facillimas & longas, ac non modo per ſe tales, ſed etiam a morbis magnis liberare. Celſus quoque ſcribat quartanam, quantum ſit ex ſeſe, neminem iugulare; ſed quod perirent ob conſtitutionem, atque hoc erat maximae prauitatis indicium, quando morbi qui ſunt ſalutares, & ab aliis liberare ſolent, fiunt exitioſi. Porro de morbis ex continui ſolutione erant aphtae, ſeu ulcera oris, ſimiliter circa pudenda, crura, atque alias partes; herpetes maligni, ex quibus abſcedebant carnes conſumptae; & interdum totae illae partes ut narrat Thucid. li. ſecundo. & ex noſtris Lucretius lib. 6. eueniſſe in illa celebri Athenienſium peſte: diſenteriae quoq; uagabātur, ex quib. & aliis alui ſolutio-

A nibus cō plures, & praeſertim morbo longo cōfecti peribant; Tormina, uoluuli maligni oculorum corruptiones, atque alia ſimilia. In mala tandē conformatione graſſabantur eryſipelata, bubones, inflammationes, a poſtemata, quae non ſuppurabantur, & ſi ad ſappurationem ueniebant, aegri ſeruabantur carbunculi in pudendis, putredines, multa alia ſymptomatum, & morborum genera ſunt ob Hippocrate relata, quae tunc uagabantur. Sed praedicta erant potiora, nec alia neceſſe eſt particulariter recenſere, cum apud Hippocratē ipſum liceat, quam

B quam paulo confuſius legere. Erat tertium atque poſtremum utrum aegri, qui in hoc libro ab Hippocrate recenſentur fuerint praedictae conſtitutionis an alterius; Galenus circa finem antecedentis comm. uidetur dubius, cum ex una parte dicat nullum genus morborum ante deſcriptorum ab Hippocrate tentaſſe quemquam ex ſubſcriptis aegris, altera uero ex parte dicat omnia ſymptomata ab ipſo commemorata fuiſſe uiſa in 16. aegris, de qui-

C bus infra dicendum eſt; Ego tamen puto idem Hippocrates praeſtitiſſe in poſtrema hac conſtitutione, quod in antedictis fecit, nempe ut prius in uniuerſum narrauerit totius conſtitutionis naturam, deinde eam in particularibus aegris docuerit, quod ſi uidentur diuturnis morbis potius, quam acutis & peſtiferis capti, etiam in praedicta conſtitutione ſimiles fuiſſe dixit, praeter quam quod potuit hoc Hipp. uoluiſſe adnotare tanquā rarum, & docere, ꝙ & in peſtilenti cōſtitutione etiā morbi longi uidea-

D tur ſcilicet potiſſimum facti ſint ex acutis. Modò ueniam ad hiſtoriae prioris enarrationem, quae ſatis longa eſt. cum aeger uſque ad centeſimam uigeſimam diem prorogauerit uitam, qui tamen primis diebus acutaque ardente febre tentatus fuit. In praeſenti autem hiſtoria nominat Hippocrates patriam agrotantis dum dicit. IN THASO; nominat proprium patris nomen ſcilicet Parionis filius nominat habitationem nempe ſupra domum Artemiſi, ſiue Artemiſiae ideſt Dianae ut eſt apud Gale-

E nus libro de com. cap. ſecundo atque aliqua diligentia uidetur uſus, quod ſibi uideretur caſus cognitione cunctorum dignus. Quod pertinet ad nomē textus graecus haber τὸν τοῦ παρίωνος. quae uerba aliqui interpretantur, Parium quendam, quaſi hic fuerit ex inſula Paro: unde Parius lapis apud ſcriptores celebris aduehebatur, atque hos ait Galenus ie ciccirco putaſſe patriam fuiſſe adiectam, quod qui Parium habitant ex phlebetomia ſecundum. Aſclepiadem iuuamē etiam inſigne praecipiant, quod ta-

F men haud probat Galenus. Aliqui & melius, ut ego puto Parionis filium interpretantur; etenim haud dixiſſet Hippocrates παρίωνος, ſed παρίου, ſi regionem nominare uoluiſſet: addidiſſe enim habitationem exiſtimo, quod forſan hic eſſet parum notus, eſſet autem notiſſimus Artemiſius, prope cuius domum decumbebat, ſeu Artemiſiae, uel Dianae templum. Neque dubito quin haec perſona ipſi Hippocrati foret aliquo pacto commendata, poſtquam a ſexta die uſque ad 12. morbi eum quotidie uiſitauit, eiuſque ſymptomata recenſuit, & a duodecima uiſitauit uſque ad quadrageſimā per interualla

diebus

diebus ſcilicet tantum iudicatoriis, atque decretoriis, quemadmodum ſoepe numero facere conſueuit, pariter haud puto dubitandum quin fuerit potius iuuenis, cum eſſet filius, atque etiam laborauerit febre ardente ipſis iuuenibus paulo ultra 35. annum familiari; ut eſt ab Hippocrate proditum tertio aphor. 30. nam ut dicit Galenus in commen. qui ſunt in aetate a 35. uſque ad 49. omnia facere aggrediuntur, quae in iuuenili, & florida aetate conſtituti. Cur autem a prima die uſque ad ſextā haud mentionem faciat ſigillatim dierum, cum tamen complura ſymptomata commemoraret, puto fuiſſe cauſſam, quia non fuerit auitus, niſi ſexta die, & aliorum dierum ſymptomata ſibi confusè relata ſint, ita ut nequiuerit tuto diſcernere, quae in una, & quae in alia die acciderint. Vt autem ordine aliquo relata, & examinata huiuſcemodi ſymptomata intellectu poſſint comprehendi, ea ſub ſua capita complectar. Neq; enim dubitandum eſt quin morbus praecipuus quo laborauit propoſitus aeger fuerit febris putrida; non quidem ſola, & ſimplex, ſed ſymptomatibus iuncta; poſtquam ipſemet Hipp. ait in principio hiſtoriae ſtatim fuiſſe acutam cōtinuam, ardentem, & in fine ut uidebimus, fuiſſe continuè febrem ardentem. Et aduertendum eſt Hipp. dixiſſe acutam continuam ardentem non ſine ratione quia febris tertiana, etſi ſit interpollata, numeratur tamen inter febres ardentes a Galeno ſecundo de criſ. tertio. & libro de trem. & rig. cap. ſeptimo. imo dicebat ſecundo de ſympt. cauſſis. quinto, & quarto aph. 48. calorem tertianarum eſſe omnium febrium maximum, & Hipp. tertio progn. 32. Galenus tertio apho. 49. & Auic. prima. quarti tex. primo. cap. tertio ponūt tertianam inter acutos morbos. Quae autem ſymptomata ſimili febri erant coniuncta, partim erant actiones laeſae; partim excrementa mutata. Inter laeſas actiones fuerunt ſitis, inclinatio ad ſomnum, vigilia. Inter mutata excrementa erant aluus turbata urinae in principio albae. Quòd praeſēs febris facta eſſet ab humorib. ītra uaſa mediocra putreſcentibus, omnibus, penè, praeſertim bilioſis, & pituitoſis, ac propterea, non fuerit uerus cauſus, qui fit a bile, ſed καυσώδης πυρετος vt ſolet loqui Hippocrates ſatis oſtendunt haec ſymptomata, quae primis diebus apparuerunt, nimirum ſitis fiebat a bile, & pituita putreſentibus circa iecur & uentriculum; & prout uapores plures, uel a pituita, uel a bile in cerebrum tollebantur, ſic modo comatoſus hoc eſt in ſomnum procliuis modo uigil fiebat. Ad quae omnia, atque alia mala inducenda non modo conferebat interna praeparatio, atque diu contracta prauorum humorum plenitudo, uerum etiam aetas iuuenilis, atque ipſius aeris morbidi condicio; unde etiam puto turbationi alui datam eſſe ſtatim occaſionem. Haec etenim fuiſſe conſtitutioni enarratae peculiaria iam Hipp. ſignificauit. Sic urinae albae in initio non tantum erant cruditatis argumenta, quantum exuberantis pituitae, atque calidorum humorum ad aluum tranſitus; Atque tot a prima uſque ad ſextam diem; in qua quod pauca alia noua contigerint, ſolum duo commemorat tanquam conſideratione, & animaduerſione digna, ſcilicet urinā oleoſam, & delirium. De ſexta die illud uulgatiſſimum eſt, & a nobis ſaepius inculcatum mala complura in ipſa contingere & ſi quae interdum bona ſpectantur, iis minimè fidendnm eſſe, ut potè in die illegitima, & tyrannica factis. Coeterum de oleoſo, quod ait Hippocrates, tum minxiſſe, Galenus iure merito longè, & doctè diſcurrit, cum uideatur mirum ut ferè ſtatim urinae ex albis ſint oleoſoe factae, quae ſicut ab ardore colliquante efficiūtur, ſic albae potius a frigore, & cruditate oriuntur. Cū aūt oleoſae urinae dicantur tripliciter, uel quod referāt colore, & craſſitie oleum, uel quod ipſis ſupernatet aliquid inſtar olei cunctis aliis liquoribus ſupernatantis, uel quod uniuerſa ipſius ſubſtantia ſit ueluti pinguedo quaedam, aut adeps eliquatus; certè Galenus optimè cenſuit huiuſmodi urinam haud eſſe potuiſſe ſecundam, ſeu tertiam, quoniam hae oriuntur expinguedine, uel carne aſſatis, & nimio feruore colliquatis; ut quando carnes ad ignem torrentur quod quidem eſſe non potuit in praeſenti aegro, qui tametſi principio morbi laborauerit febre acuta, & ardente, haud tamen erat facta, ut potuerit ſtatim huiuſcemodi colliquationes parere; alioquin quomodo potuiſſet protrahere uitam, uſque centeſimamuigeſimam diem ſi ſola pinguedo, & non carnes, quae maiore calore egēt, ut colliquentur, eſſet torrefacta. Itaque ſatius exiſtimauit Galenns propterea eſſe oleoſam, ſeu oleaſum quid habentem uocatam nūc urinam ab Hippocr. quod colore, & craſſitie, quodammodo oleum ipſum referret ſcilicet ob conturbationē factam in uenis a calore uehementi febrili, et ab aeris prauitate; Quoniam uero huiuſmodi urinae conturbatae ſolent, ut dicebat Hipp. quarto aph. 70. ſignificare aut praeſentem, aut mox futurū capitis laborem; hinc iure factum eſt, ut eadem die delirauerit: quamquā non nego, ut inferius dicam, potuiſſe etiam aliquid colliquationis in urina fuiſſe, quae ſaltem ſupernatatione oleum repreſentaret.

SEPTIMA DIE OMNIA ait Hippocrates exacerbata ſunt, nil dormiuit, mens turbulenta fuit urinae ſimiles ideſt aliquid oleoſum habentes, ab aluo bilioſa & pinguia exierunt. Quae die ſeptima contingerunt, poterant ſane cuilibet medico perſuadere aegrum hūc fore cito periturum, quia nil dormire, delirare, inter ſigna exitialia ſunt; pariter urina oleoſa, & foeces bilioſae, ac pingues, & forſan etiam ualde foetidae ab Hipp. & in progn. & in Coac. inter ſigna exitialia ponuntur, ut ob hoc ualde mirum fuerit etiam in uiribus robuſtiſſimis potuiſſe huic mortem uſque adeo protrahi: niſi alicui dicere placeat cum Galenos prauis ſuccis, & eduliis hunc eſſe uſum, propterea quem huiuſmodi urinas atque foeces reddidiſſe, quamquam certe non uideo, quomodo quis utens quantumuis oleo, aut rebus pinguibus faciat urinas, & alui excrementa ſimilia; nam hunc ex uſtione potius eas habuiſſe foeces inde colligi poteſt quod eſſent ſimul bilioſae, quae combuſtionem ingentem conſequantur: ita ut non modo pinguedines, uerum etiam carnes torreantur, atque colliquentur. Sed dubitatur cur Hipocrates dixerit de urinis ἐλαιώδεες. i. oleoſae de

foecibus

foecibus autem, ſeu alui excremẽtis dixerit λίπαρα. ideſt pinguia non ἐλαιώδη. Sabinus ut narrat Galenus dixit calorem noſtrum nutriri ſubſtantia oleoſa, quemadmodum uidemus extrinſecus flammas oleo nutriri, & lucernas, proptereaque ubi excernuntur ſimiles urinae eſſe ſignum deterrimũ, quod ſcilicet calor non appetat, neque attrahat propriũ alimentum, ac propterea ſit defecturus, uerum ut optime Gal. innuit, haud potuit hoc eſſe in propoſito aegro, alioquin multo citius interiiſſet. Nam ut habemus ex Ariſt. 4. Meteor. nono. ſubſtantia oleoſa cum ſit tenuis & aerea multo citius conſumitur; contra uero quae λίπαρα i. pinguis tardius, ex quo fit, vt plantae reſinoſae, & pingues quẽadmodũ, pinus, palma, & cedrus libani ſint uiuaciſſimae. Quod ſi Hipp. ſecundo aph. 44. & Ariſt. ſecundo de part. an. c. quinto dixerint corpora pinguia citius interire, ideſt alia ratione ſcilicet non gratia pinguedinis ſed quia ab ipſis ueluti ſtrangulatur natiuus calor, ut ignis a copia lignorũ, ubi eſt immoderata, ſeu ut dicit Ariſt. ubi totus ſanguis, in quo eſt uita, conuertitur in pinguedinem. Quare cum in corporibus noſtris duplex huiuſmodi ſubſtantia comperiatur, nimirõ oleoſa, & pinguis per urinas facilius exit materia quae oleum aemulatur, per aluum, autem facilius altera ſubſtantia fertur, & praeſertim cum bile, quae ſuo feruore ad eliquandas carnes non parum confert, ut ob hoc Hippocrates ita ſit locutus: poſſumus etiam dicere Hipp. pro pinguibus excrementis intellexiſſe ipſam bilem craſſiorem quam in quarto de morb. uocat pinguem. Quod uero tandiu perdurarit ratio fuit, quia nõ continuatim haec effluebant; ſed ut ait Hippocrates interdum conſiſtebat aluus, & quae pinguia ab aluo prodibant erant pauca: cum dicat Hipp. in fine, quae exibant frequenter fuiſſe bilioſa, multa, & humida, conſtitiſſe uero aluum ab deurentibus, & crudis.

OCTAVA DIE ſanguinis parum è naribus ſtillauit, uirulenta, ſed pauca uomuit, parum dormiuit. Miror quidem cur Galenus hoc in loco nihil de ſanguinis ſtilla dixerit: uerum cum alibi de ea ſit multa locutus haud quaquam hoc in loco criminandus eſt, illud certum eſt & hoc ſignum fuiſſe mortale, ut in febribus acutis, & ardentibus plerumque conſueuit, quaſi natura praui ſanguinis copia grauata eum per ambas nares extrudere conaretur, neq; tamen poſſet, uel ob eius imbecillitatem, uel potius ob ipſius ſanguinis craſſitiem ob immodico feruore inductã, qui etiã humores aeruginoſos producebat. Verum cum alias dixerim ex Hipp. in pror. & Coac. uomitus erugineos ſolere manias aut ſaltem deliria praedicere, cur id huic non contigerit, paucitas humoris effecit, quae uigilias quidem peperit, delirium inducere haud potuit; nam uomitus aeruginoſi multi eſſe debent, quando animi perturbationes ingentes producendi ſunt.

NONA eadem perſeuerarunt, quod autem in decima fuerint cuncta remiſſa effecit humoris peſſimi, licet exigui euacuatio, quamquam parum omnino durauit, donec ſcilicet iterum natura ab humoribus tetris ſtimulata, eorũq; expulſionem aggreſſa in xj. die facta eſt refrigeratio, poſt refrigerationem

A ſtatim febrilis calor auctus, atq; ſudor ſubſecutus, licet non uniuerſalis, & propterea non optimus. Quae omnia indicare potuerunt remiſſionem decimae diei infidam fuiſſe tũ quia non erat decretoria tum quia urinae erant oleoſae, & crudae. Dixi alias hũc ſolere eſſe motum naturae, ut primo fiat rigor deinde calor, poſtremo ſudor: nunc autem Hipp. contrarium ordinem ſeruat; primum enim ſudorẽ in deinde rigorem, tertio calorem commemorat: niſi dicamus ſudaſſe quidem primo, ſed ſudorem il-
B lum fuiſſe tenuem quandam humiditatem ſeroſam ad motum facilem a natura ad cutem extruſam in illa agitatione. Fuit hic motus quodammodo criticus cum in die decretoria ſit factus, ſed admodum imperfectus, & ſine coctionis ſigno. Et id in praeſenti aegro iure obſeruauit Galenus in diebus decretoriis ſemper factas eſſe mutationes, atque motiones. Cum igitur admodum imperfectus fuiſſet ille criticus motus, atque materia eſſet agitata, nec euacuata, non abſque ratione factum eſt, ut duodecimo fe-
C bris acutior facta ſit, aluus effuderit bilioſa, tenuia, ac multa; necnon urina habuerit enaerema, atque delirauerit, nimirum durante adhuc illa diei triticae motione. A duodecima tranſit Hippocr. ad DECIMAMSEPTIMAM, omiſſa decimaquarta; in qua debuit aliquid notatu dignum contigiſse cum in undecima, quae eſt ipſius indicatoria ſeſe obtulerint ſigna futurae alterius in ea commotionis. Verum, ut ait Galenus forſan Hipp. tacuit, quod non ea die ut ſolebat ipſum aegrum uiſitaue-
D rit: uerum quia ſaltem debuiſset id ab aſtantibus percunctari, & cognoſcere fortè ſiluit, quia nil noui diuerſum ab ipſa duodecima, & decimatertia contigerit. Habuit autem DECIMAMSEPTIMAM. non parum laborioſam, quoniam.

NON DORMIVIT, neque febris producebatur. Sed quomodo potuit eſſe cauſſa laborioſae diei, quod febris non produceretur? Aliqui interpretes cum hãc difficultatem guſtaſſent particulam negatiuam, οὔτε, derapſerunt; quaſi dicat propterea
E fuiſſe laborioſam diem illam, quoniam non dormiuiſſet, & febris, quae aucta fuerat duodecima eſſet eo uſque cum acutie protracta; ſic enim uerum erit, quod diximus non meminiſſe decimaequartae diei quod eadem fuiſſent cum antecedentibus: huic etiam inrerpretationi uidentur adſtipulari, quae habentur a Galeno libro de Comate. cap. ſecundo. vbi ſcribitur non (οὔτε) ſed ὅτε πυρετὸς ἐπέτεινεν. ideſt febris protracta eſt. atque ita multo mihi magis placet, interpretari, quam ut Valeſius, qui non uidens
F contextum correctionem mereri, dixit intelligendum eſſe Hippocratem quaſi uoluerit non fuiſſe extrema calida, ſed frigida: quae res non admodũ quadrat, nec rationem ullam habet. Quod ſcribit Galenus libro de Comate. cap. 2. huic uariè aegrotaſſe, & inaequaliter, necnon multas multoties ad contraria mutationes habuiſſe certè ueriſſimum eſt, & forſan etiam ob hanc cauſſam Hippocrates uoluit nobis exemplum hoc proponere, ſcilicet non eſſe fidendum morbis, qui crebras. ad bonum, & malum mutationes habent: nam die VIGESIMA SVDAVIT iterũ per totum, & poſt ſudorẽ ἄπυρος. i.

ſine

ſine febre fuit:ſcio pleroſque contextus hoc in loco
habere ἄγρυπνος. ideſt inſomnis fuit ; uerum placet
mihi opinio eorum qui legendum putant ἄπυρος tũ
quia veriſimile eſt poſt ſudorem ceſſaſſe aliquan-
tiſper febrem;tum quia dicit Hippocrates. VIGE-
SIMA rediiſſe febrem;quod quidem haud dixiſ-
ſet,niſi prius illa abiiſſet : quo pacto hunc eundem
tex. legendum eſſe uoluerunt apud Galenum libro
de comate. ſecundo . quamquam poteſt eſſe , ut ſi-
mul fuerit, & abſque ſomno,& abſque febre,etiam
ſi Hipp. non dixiſſet.Eadem habuit deiectiones bi-
lioſas,uerum fuit , & ἀπόσιτος. ideſt cum cibi abho-
minatione,& ad ſomnum propenſione. Docet Ga-
lenus & benè , quod hic aeger excerneret ex-
crementa telioſa , & humida fuiſſe indicium non
exiguae cacochymiae ; quemadmodum quod vi-
gilaret , & in ſomnum uiciſſim inclinaret , maio-
ri ex parte morbi ; Quod uero cibum auerſare-
tur,& faſtidiret morientis facultatis animalis indi-
cium extitiſſe : circa quae poſtrema Galeni uerba
nonnihil inſiſtẽdum eſt, & primo de uoce ἀποσίτους
quam dicit hic ſimpliciter inappetentem ſignifica-
re,atq; ita con conſueuiſſe Hippocr. loqui , & alios
ueteres , idem Galenus primo . in primum Ep id.
tex. 29. dicit ἀνορέκτους uocaſſe , qui non admittunt
appoſitum cibum; ἀποσίτους vero qui etiam abhomi
nantur ſibi apponi ; & de quibus loquens hoc eo-
dem libro tex. 58. Galenus dicebat ea longa peſte
quae eſt graſſata ipſius tempore,nonnullos maluiſ-
ſe mori,quam cibum ſumere : ſed utcunque ſit cum
Galenus ſaepiſſimè in apho. id dicat quod & hoc in
loco,placet mihi uſum apud Hippo. harum uocum
fuiſſe promiſcuum: Verum de quo magis dubito eſt
quomodo ſi in appetentia , & cibi abhominatio in
hoc aegro potuit eſſe uigeſima die ſignum morien-
tis facultatis , uſq; ad centum dies protraxit vitam:
ubi enim aliqua ex tribus facultatibus inſigniter
laeditur , haud poſſunt multum aliae durare, quin
& ipſae collabantur citò, & praeſertim facultas na-
turalis;nempe quae alimentum,& ſuſtentamentum
coeteris parat ; Itaque ut dicet Galenus in hiſtoria
ſequenti potius id factum uidetur ob humores te-
terrimos uentriculum obſidentes, qui cum interdũ
euacuarentur per aluum,& per uomitum, hinc fie-
bat,ut uita protraheretur.

VIGESIMAQVARTA DIE. Coeterũ
vigeſimaquarta,quae eſt & ipſa ſaltem indicatoria,
ait Hipp.rediiſſe quod ſanè de alio intelligi non po
teſt, quã de ipſa febre , ut propter hoc iure laudem
illos , qui loco ἄγρυπνος in die uigeſima ſcribendum
iudicauerunt ἄπυρος id quod etiam dicit eueniſſe .

TRIGESIMAQVARTA quaſi a uigeſi-
maquarta , uſque ad trigeſimamquartam recidiua
quadam febre, & per conſequens grauiori labora-
uerit , quae fluente iugiter aluo non modo non
ceſſauit,uerum etiam incrementum recepit ; idque
ſignificare uoluit tunc , cum dixit recaluiſſe , quod
quidem intelligendum de toto interuallo a uigeſi-
maquarta,uſque ad quadrageſimam . Haec autem
varietas, ac penè ad cõtrarium mutatio,haud aliun
de proficiſcebatur , quam a uaria materia uariis in
locis,uariiſque temporibus putreſcente .

A QVADRAGESIMA. Poſtquam paucà
de trigeſimaquarta,uſq; ad quadrageſimã dixit:ſe-
quitur ad centeſimãuigeſimã,complura narrare;cir
ca quae illud primo ſtatuendum eſt,quod uideo nõ
nullis placuiſſe, & quod alias dixi Hippocratẽ ubi
accidentia ſingulorum dierum abſtinet referre, fal-
tem id obſeruaſſe,ut dierum criticorum,& indicato
riorum ſymptomata narraret , quam eo tempore
maiorem aegrotantium partem uiſitaret , quando
maior in morbis efficitur mutatio quadrageſimam
B eſſe ultimum terminum morborum per decidentiã
acutorum,atque ex duabus uigeſimis , ideſt ſex ſe-
ptimanis per coniunctionem enumeratis componi
certum eſt:neque dubitare oportet,quin centeſima
uigeſima ex tribus quadragenis conſtet , ut hac ra-
tione minimè uideatur praeter criticorum uim hũc
aegrum ea die periiſſe. Vtrum uero Hipp. a quadra
ginta,uſque centeſimauigeſimã, non uiſitauerit ae-
grum,ut aliqui ſunt imaginati, non parum dubito;
ſiquidem mihi uidetur parum probabile tot potuiſ
C ſe cognoſcere ipſius ſymptomata, niſi interdum
inuiſiſſet illum,atq; ab illo, & ab aliis ſtatum aegri
tudinis illius cognouiſſet. Verum fieri poteſt ut ipſe
non curauerit commemorare dies,quia ſaepius do-
cuit ſymptomata potiſſimum fieri diebus decreto-
riis,quaſi vero enumerans ſymptomata,uno eodẽq;
tempore implicite dies etiam decretorios innuat:
uel etiam fieri poteſt , ut ipſe oblitus ſit apponere
dies , ut ſexageſimam,octuageſimam,centeſimam,
quae eſt enumeratio criticorum per vigeſimas ipſi
D Hippocrati conſueta . Aut a ſcriptoribus ſunt no-
tae elementares numerorum ob negligentiam , at-
que ignorantiam omiſſe ; quod alias factitatum
obſeruauimus , ut tertio in primum . in caſu illius,
qui calefactus coenauerat. At quicquid ſit , confuſa
huiuſmodi ſymptomata ſecundum morbi mutatio
nes examinare conabor , quanto dilucidius , atque
ordinatius fieri poterit . Primum igitur quod dicit
de quadrageſima agrum fuiſſe ſine febre , & uen-
trem conſtitiſse,ſed non multo tempore, fuiſſe abſ-
E que appetitu, & rurſum uiciſſim modo febrẽ abiiſ-
ſe,modo rediiſſe cibiſque multis , & prauis uſum eſ-
ſe. Si ſeriem horum uerborum expendamus, tantae
uariaetatis huiuſce morbi cauſſam in errorem ui-
tae referre uidetur. Et certè nil eſt,quod aequè pro
roget aegritudines;ac tandem longas in malum exi
tum perducat, atque errores,qui committuntur in
copia, & qualitate ciborum , et ſi enim inordinata,
atque intempeſtiua cibatio non parum noceat,atta
men multo maius detrimentum inferunt qualitas,
F & copia; dicebat enim Hippocrates quarto de mor
bus ; quod morbi oriuntur hominibus ex humori-
bus,qui fiunt ex cibis,& multis,& prauis, unde qui
moderate & bibit,& comedit,& exercetur,fere im
poſſibile eſt ullo morbo humorali capi , ut ob id
haec duo errata tanquam magis praecipua referre
uoluerit Hipp. ubi enim corpus longa ualetudine
eſt male tractatum non modo eos corrigere nequit,
uerum etiam corruptioni,& putredini dimittens ac
cendendis nouis febribus , aliiſque ſymptomatibus
inducendi certam occaſiouem praebet, quemadmo
dum contigit huic aegro , qui non alia ratione ut

puto

puto modo febricitabat, modo non; niſi quia mul-
tis, & prauis cibis ueſcebatur; idque forſan age-
bat, non tam uitio animi, quam propter inappe-
tentiam; Namque fieri ſolet, ut ubi aegrotantes
parum appetunt, cibos uetitos, ſed expetitos ſu-
mant; Ex quo ſolertes medici ſemper ſtudere de-
bent, ne aegrotantes & conualeſcentes errorem ul-
lum praeſertim circa cibos, & potus committant,
quod facillimum eſt certè in longis ualetudinibus:
Dicebat enim Galeuus, ut qui longum iter faciunt,
uix fieri nequit quin interdum uſpiam impingant,
& errent; ſic in longis morbis uix contingere poſ-
ſe, quin committantur errata; atque hoc eſt quod
etiam dicebat idem Galenus ſecundo, aphoriſmo,
trigeſimonono, ſcilicet ſenes aegrotare quidem mi-
nus iuuenibus; ſed ſi temperanter uiuant; alio-
quin uiuentes intemperanter multo magis iuue-
nibus eos aegrotare propter uirium imbecillita-
tem; quae pariter facit in fractis a longo morbo,
ut ob cibos multos, & paucos complura gignan-
tur excrementa, quae deinde febres ipſas foueut,
& augent. Narrat Laertius Heraclitum taedio ho-
minum affectum in montes ſeceſſiſſe; ibique her-
bis, & oleribus ueſcentem, morbum intercutem con
traxiſſe, quo deinde mortuus eſt. Sed dicet ali-
quis; erant ne hae febres erraticae? Intereſt in-
ter febres uerè erraticas, & quae erratico modo in-
uadunt; quia febres erraticae fiunt continua-
tim, ſed non ſeruant ordinem, quia modo manè,
modo ueſpere, modo noctu inuadunt: quae ue-
ro erratico modo, non ita continuae ſunt, ſed mo-
do una die manet ſine febre, modo ſemel, modo
bis in die, adeo ut quidam error uideatur, cuiuſ-
modi erant febres huius aegri. & de quibus etiam
loquebatur primo Epidem. commen. ptimo. quan-
do dixit nonnullas παροξύνασθαι πεπλανημένως, id-
eſt exacerbari erratico modo, alias ueros ἀτάκτως.
ideſt ordinate.

SOMNI MALI CIRCA RECIDI-
VAS. Cum autem propoſitus aeger ob multas,
atque uarias morbi mutationes uitio alimenti
comparatas, uaria ſimiliter ſymptomata patere-
tur, quae fuerunt grauiora, & ſibi nota enumerat
deinde Hippocrates. Ex quo elucet id ueriſſi-
mum, quod dicebat idem Hippocrates libro de af-
finit. internis & Auicenna in fine primae quarti,
νόσημα ὑποστραφὲν μᾶλλον πιέζει. recidiuam eſſe peio-
rem ſua radice. Primum igitur quod dicit habuiſ-
ſe in recidiua hunc aegrum, fuit ſomnus uel potius
ſomni praui. Nam in libro de iudicationibus ſub
nomine Hippocratis edito habetur recidiuas fie-
ri, quibus uigiliae, aut ſomni turbulenti, acce-
dunt. Fiebant huiuſmodi ſomni turbate, ob cru-
ditates, & prauos cibos, quibus ueſcebatur, &
Plutarchus decimoſexto ſymptomati. in fine ex
Ariſtotelis ſententia dicebat propter ea in autum-
no fieri inſomnia turbulenta, quoniam tunc uiui-
tur uino recenti fructibus, aliiſque praui ſucci
eduliis. Delirium quoque habuit circa recidiuas,
quoniam a putredine febrili eleuabantur uapo-
res aeres, & feruidi, qui in cerebrum ſublati il-

A lius temperamentum ſubuertebant, ſicque ipſius
actiones deprauabantur; Quod autem ſpectat
ad excrementa mutata, quemadmodum etiam ab
eodem febrili, & magno calore ſucci uenarum a-
gitati, atque conturbati urinas turbatas, & craſ-
ſas reddebant, ob idque prauas; Ex quo loco
etiam colligere licet apud Hippocratem, urinas
craſſas, & turbatas eſſe inter ſeſe differentes ſecus
quàm nonnulli exiſtimarunt, ut etiam alias de-
monſtrauimus Aluus ſimiliter modo adſtringeba-
B tur, modo rurſum ſoluebatur; atque excremen-
ta erant multa & tenuia, prout, ſcilicet natura
magis, uel minus ualebat, materias illas putres,
& foedas euacuare: febriculae interim continuae
illum exacerbabant, & iure dicit Hippocrates febri
culae; erant enim uſque adeo factae illius uires
ut non poſſet ualde febrire. In hoc uario ſtatu
cum poſt quadrageſimam diem perſeueraſſet, tan-
dem uigeſima ſupra centeſimam extinctus fuit;
quo genere mortis obierit haud narrat; nihilo-
C minus colligi poteſt tabidum, atque conſumptum
ſub illis febriculis continuis obiiſſe, tum quia Hip-
pocrates, ante in uniuerſali tempeſtatis theoria
dixit multos tabidos periiſſe, tum quia dixit aſ-
ſiduo ipſum aegrum fudiſſe ab aluo multa bilioſa
atque humida, urinas habuiſſe ſemper prauas,
comatoſum fuiſſe cum laboribus, uigilem, ſine
appetentia. Coeterum dubitatur hoc in loco qua-
re Hippocrates dixerit fuiſſe comatoſum cum la-
boribus, quomodo ſimul comatoſus fuerit, at que
D uigil. quod ſignificat fuiſſe aluum a prima die hu-
midam bilioſis humidis multis, συνεσταμένην, uero
fuiſſe feruentibus, & crudis. Denique quomodo
in fine dicat continue ardens, quaſi fieri potuerit,
ut febris ardens centum, & uiginti diebus feruen-
tibus, & crudis perdurauerit. Circa primum Ga-
lenus in libro de Comate, cap. primo, & ſecundo.
ubi etiam huiuſce hiſtoriae mentionem facit, in-
quit nonnullis uiſum eſſe Hippocratem, quando-
que pro comate intelligere uigiliam, ſed frequen-
E tiſſime, & fere ſemper alterum ab altera diſtin-
guere duplexque propterea (quod ſaepe repe-
tendum occurrit) eſſe coma aliud quidem ſomno-
lentum aliud uero uigilem nuncupatum; atque u-
trumque id habuiſſe commune, ut eſſet cum incli-
natione ad ſomnum: at ſomnolentum eſſe non
modo inclinationem, uerum etiam lapſum in pro-
fundum, atque diuturnum ſomnum. vigil uero
eſſe abſque ſomno formali, ſcilicet alia atque alia
phantaſia, mentem mouente, ipſumque ſomnum
F intercidente: Vnde hoc in loto dicere poſſemus.
hunc habuiſſe utrumque coma, ſcilicet nunc ſom-
nolentum, nunc uigil: neque id inconueniſſe, ut
quo tempore agebatur a phantaſiis mens eius,
oculos quidem clauſos, & in ſomnos procliues
haberet, caeteris horis vigilaret, obloqueretur,
& audiret. Vbi autem phantaſiis nullis exer-
cebabatur, in profundum ſomnum eſſe lapſum
humore nempe pituitoſo, tunc uniuerſam ce-
rebri ſubſtantiam irrigante: Quod uero ...
cauerit coma cum laboribus aut doloribus, ſum

M & ipſe

& ipſe cum aliquibus interpretibus, ut uox A
cum laboribus non ſit connectenda cum ſupe-
riore, ſcilicet, comatoſus, ſed cum ſubſequen-
te uigil. quaſi ſententia ſit fuiſſe laborioſam illam
uigiliam, propter eaque inclinabatur in ſomnum,
ſed aphantaſiis impediebatur, quo minus dormi-
ret; & certe inter acerba tormenta ponitur quan-
do quiſpiam dormire ualde cupiens a ſomno ca-
piendo diligenter arcetur; atque hoc uocant cri-
minaliſtae dare uigiliam reis, quod faciunt ut de-
licta confiteantur. Ad aliud, ſcilicet de aluo fuſa, B
& adſtricta aliqui ſic intelligunt tanquam Hippo-
crates dicat nunc aluum fluxiſſe humidis, & bilio-
ſis, nunc fuiſſe adſtrictam, atque tunc exuſta, at-
que cruda excrementa extitiſſe. Ego uero puto
uocem, ξυνιςαμένη, oppoſitam fuiſſe uoci, ὑγρὰ· ut
dicere uelit fuiſſe quidem ſemper aluum ſolutam,
ſed interdum excrementa prodiiſſe humida, & bi-
lioſa; interdum compacta ac exuſta, & cruda.
Coeterum de uoce illa, ξυνεχέως καῦσος, ideſt con-
tinue ardens, putant aliqui interpretandum eſſe uſ- C
quead uigeſimam diem, ſed non conuenit haec in-
terpretatio uoci, ξυνεχέως, & difficile eſt fieri, ut cau
ſus duret uiginti diebus licet καυσώδης πύρετος etiam
amplius durare queat. Ergo ualde ſuſpicor illas
duas uoces fuiſſe ab aliquo ignaro additas, ſicuti
in aliis aliquibus hiſtoriis retro factum eſſe uidi-
mus, niſi emendare placeret uocem illam, ξυνεχέως,
& legere ἐξ ἀρχῆς, quaſi uoluerit dicere febrem a
principio fuiſſe ardentem, ac poſtea ut fit conuer-
ſam eſſe in hecticam, ſeu tabidam, ut ſolet non ra- D
ro euenire, praeſertim quando non recta in initio
adhibetur curatio cum frigidae aquae adhibitione,
ut monet Galenus nono metho. De curatione mo-
do aliquid eſt dicendum, & primo quod ad ui-
ctum pertinet, quemadmodum antea dixi, hoc
exemplum eſſe poteſt quanti referat in longis mor-
bis in victus ratione, ſcilicet circa cibum, & potum
errare: bene uerum, ubi morbus acutus eſt exqui-
ſitiori uictu eſſe opus, attamen etiam ubi ex acu
to in diuturnum tranſiuit, ſi pecetur multum non E
modo magis morbus protrahitur uerum etiam exi
tium affert tandem, ut aegro propoſito obtigit.
Quare oportebat non modo ſtatim uini abſtinen-
tiam, & uſum tenuis ac refrigerantis alimenti in-
ſtituere uerum etiam ſi non ita tenui, ſaltem acco-
modato pergere; & ueriſſimum, quod alias ſcripſit
Galenus in libello de theriaca ad Pamphilianum
non eſſe ullum remedium, ita efficax, quod poſ-
ſit beneficium praeſtare, niſi comparem uiuendi
rationem habeat coniunctam. De chirurgicis F
praeſidiis dubitari potuit an expediuiſſet ſangui-
nem mittere, cum initio aluus turbata fuerit. Ve-

rumtamen ſi ante ſextam diem aut non fuiſſet eſ-
fatu digna alui ſolutio, aut aliquibus diebus con-
ſtitiſſet, arrepta tunc occaſione mitti debebat ſan-
guis uel ſecta uena, uel cucurbitulis, & infernarum
partium ſcarificationibus ad auertendum a capite
morbi impetum, quo in genere etiam omnia blan-
diora diuerſionum genera apprime conueniſſent,
ſcilicet per leues frictiones, per ligaturas, atque ve-
ſicantia extremis adhibita. Alia remedia purgan-
tia minime conueniebant, quod ſemper aluus ibi
humida, & fuſa extiterit, uerum uſque ad uigeſi-
mam diem pugnandum fuiſſet cum remediis refri-
gerantibus, & putredini reſiſtentibus, ut oxalide
pimpinella, meliſſa, ſcordio, agrimonio, endiuia,
cum quibus & iuſcula parari poterant ad ſorben-
dum, & fercula coqui; ſic bolus armena, & terra
ſigillata cum conſerua accidi citri, aut boraginis,
bugloſſaeue contuliſſet. A uigeſima ad quadra-
geſimā paulo magis aperientibus, ut radice petro-
ſelini, bettonica, hyſopo, ex quibus decocta para-
ta iuuant, utendum erat, necnon inappetentiae, &
comatoſi affectus ratio habenda. Poſt quadrage-
ſimam cum iam errantes, ac tabidae febriculae ſeſe
oſtenderem incepiſſent, una cum perenni alui flu-
xu, ſimul toti thoraci erat proſpiciendum, necor,
& uiſcera ſpiritualia nimium accenderentur, atque
exiccarentur, id quod fieri ſolet irrigatione ex a-
qua maluae, lactucae, nec non linimento ex oleo
amygd. dulc. oliuarum recenti. Tandem cum in-
tanta uarietate, & mutatione morbi ſemper caput
uiſum ſit laeſum; modo, ſcilicet a pituitoſa mate-
ria; unde coma tam ſomnolentum, quam uigil; mo-
do a bilioſa, unde delirium, illi potiſſimum curan-
do erat ſtudendum; ut ſcilicet quando in ſomnum
flectebatur, excitaretur, & una humor pituitoſus
conſumeretur exyrhodinis deſiccantibus additio,
ſcilicet aceto multo, hyſſopo nepeta, origano, ma-
iorana; quibus etiam per nares attractis uti licuiſſet;
quemadmodum uigiliis, atque delirio inſtantibus
conueniſſet demere oxyrhodino acria, & exiccan-
tia, pluſquam olei, & aceti minus adhibere. Et
quoniam par eſt exiſtimare aſſiduas illas alui ex-
cretiones non parum contuliſſe ad proſternendas
magis uires; propterea optimum fuiſſet illinire hy-
pochondriis & umbilico oleum maſticinum, atque
melinum; quod etiam ſtomaco illitum ad excitan-
dum, & conſeruandum appetitum haud parum
conduxiſſet; pro quo ſuſtendando, haud damno,
ut aliqua in his caſibus expetita, licet aliquantiſ-
per noxia indulgeantur, modo ut dicit Hippocra-
tes ſecundo, aphriſmorum trigeſimooctauo.
cibus ille, uel potus ſit parum, non multum de-
terior.

HISTO-

HISTORIA VIGESIMA OCTAVA.

IN THASO decumbentem prope frigidam aquam ex partu foemellam enixam, & purgatione non ſuccedente febris acuta, horrida in TERTIA exiſtentem corripuit: ex tempore autem multo ante partum febriculoſa erat. decumbens, cibum faſtidiens: poſt uero factum rigorem continuae, acutae. horridae febres. OCTAVA multa delirauit, & ſequentibus & cito rurſum ad mentem rediit: aluus turbata multis, tenuibus, aqua bilioſis. ſine ſiti. VNDECIMA mente conſtabat; ſed ſopore detinebatur: vrinae multae, tenues, & nigrae; vigil. VIGESIMA parum circumfriguit, & cito iterum recalefacta eſt: parum obloquebatur; uigil; quae pertinet ad uentrem inferiorem in iiſdem: urinae aquoſae, multae VIGESIMA SEPTIMA ſine febre: aluus conſtitit; non multo autem tempore poſt coxae dextrae dolor fortis multum tempus: ſebres rurſum ſequebantur: & urinae aquoſae. QVADRAGESIMA quae circa coxam alleuiata ſunt: tuſſes uero continuae, humidae, multae; aluus conſtitit: cibum auerſans: urinae in iiſdem; febres uero non in totum deficientes, erratio autem modo exacerbatae. partim quidem, partim uero non SEXAGESIMA tuſſes certe ſine ſigno defecerunt: neque in ſputorum aliqua coctio facta eſt: neque alius conſuetorum abſceſſus: maxilla autem ad dexterā conuulſa eſt: comatoſa, obloquebatur rurſus, & cito ad mentem redibat; ad cibaria autem animo aduerſo habebat: maxilla quidem ad locum reuerſa eſt; ſed aluus bilioſa, pauca reddidit: febricitauit acutius: horrida, & ſequentibus ſine uoce; & rurſum intelligebat, & loquebatur & OCTVAGESIMA interiit: huic urinae uſq; in finem erant nigrae, & tenues, & aquoſae: & ſopor pergebat, cibum auerſans, vigil. irae, difficilis morbi tolerantiae, quae circa mentem melancholica.

IN THASO DECVMBENTEM. Circa frigidam aquam.) Hippocrates in hac hiſtoria proponenda tria facit habitationem ponit, partum, & partum conſequentia, habitatio fuit aqua frigida, partus foemella, conſequentia partum, puerperiorum ceſſatio. Nomen mulieris, atq; coniugis tacet forſan quod non haberet uirum proprium, & quod mos (ut alias dixi) ſit ipſi Hippocratis nunquam aut rariſſime nomina mulierum dicere, quod ita ad medici honeſtatem, atq; integritatem pertineat. De habitatione autem locutus eſt forte Hippocrates non tantum ut magis aegram notam faceret, quantum ut occaſionem morbi mulieris ingeniis acribus inſinuaret; id quod Galeno quoque placuiſſe uidetur, qui ſcribit interpretes melius in hac hiſtoria, quam in aliis poſuiſſe habitationem propterea propoſitam ab Hippocrate profiteri, quod aegritudinis occaſio aquae frigidae lotio, & potus mulieri extiterit; cum enim ante partum febriret, facile fuit ad ſedandam ſitim febris, plerumq; eam ſumpſiſſe aquam frigidam, ut pote ſibi in promptu exiſtentem, unde poſt modum non ſo-

A lum maior obſtructionibus data fuerit occaſio, &
conſequenter febris incremento, uerum etiam factum eſt ut puerperia ſint intempeſtiue ſuppreſſa: ſiquidem frigidi proprium eſt adſtringere, & ſiſtere ſicuti calidi laxare & ad motum concitare. De partu mos eſt Hippocrate ut etiam adnotauit ſoepius Galenus ſemper dicere foemella ne an mas fuerit, quod non parum referat tum ad morbum cognoſcendum, tum ad iudicium ferendum huiuſcemodi cognitio: diximus enim ſoepe numero foemellam
B in utero minus, quam marem conſumere ob minorem caliditatem; ac propterea in muliere ex foemella praegnante multo plura excrementa cumulari, quae conſequenter egent & copioſiore, & longiore euacuatione, ut ſi forte foemellam parienti purgamenta, aut nullo modo ueniant, aut parcius quam conueniat, iure maius periculum ſubeant, uehementiorique morbo afficiantur. Apponit ut dicebam tertio, id quod partum eſt conſecutum, nempe purgationis ceſſationem, ut oſtenderet ſi non morbo, ſaltem ipſius incremento inde datam eſſe occaſionem, quod poſt partum foemellae non ſint ſecuta ea quae

debebant purgamenta. Sed uideamus, quae contingerint poſt partum, puerperiaque ſuppreſſa. Et hinc notandum eſt, quod tametſi haec mulier ante partum etiam multo tempore aegrotauerit; nihilominus dies enumerat non a principio illius morbi, ſed ad partũ, quod occaſio ipſius ſcilicet carentia puerperiorum effecerit, uel nouum morbum, uel ſaltem, qui erat ante multo maiorem, ſiquidem ante fuit tantummodo febriculoſa κατακλινής. ideſt in lecto decumbens, & abſque appetitu poſt partum uero tertia die capta eſt febre acuta, cum horrore. Ante partum ſolent mulieres pleraeque melius ualere ac appetere, quo tempore foetus multo plus conſumit: atqui haec ſecus faciebat. ut ob hoc veriſimile ſit aliquam cauſſam externam acceſſiſſe, cuiuſmodi eſt nimius frigidae potus ſeu lotio, quae uentriculũ laeſerit, & conſequẽter inappetentiam, ac febriculam pepererit; quibus etiam illud malum acceſſit, quod decumbere in lecto coacta eſt, cum debeant mulieres praegnantes quanto ſunt partui proximiores tanto magis ad facilitandum partum ſeſe mouere; & certe mirum fuit, niſi etiam haec mulier aegrae peperit, quamquam Hippocrates hoc dicere omittat, tanquam forſan rem neceſſariam & propterea nemini ignotam. Sed hoc in loco oritur dubitatio, quomodo uſu aquae frigidae appetitus ſit laeſus quando Hippocrates ſexto Epid. ſect. 4. textu. 20. ſcribit ὕδωρ βορ᾽ρὸν ἀγρυπνίη βορ᾽ρὸν. ideſt aqua, & uigilia uoraces faciũt; ubi Gal. dicebat quae cogũt in paruum locum ſanguinem in tunicis uentriculi contẽtum appetitum gignere, & augere. Ad quod reſpondetur uerum quidem illud eſſe in corporibus ſanis, non in aegris, qualis erat huiuſce mulieris. Itaque febriculoſae ante exiſtenti mulieri ſuppreſſa ſunt puerperia; & forſan ob antecedentem uſum aquae frigidae, quam adſtringere, & Hippocrates & Plutarchus in libro de primo frigido clare docent, vnde etiam facile eſt uidere ſuperuacaneos & retentos humores putredinem coepiſſe, quae addita antecedenti auxit malum, atque febrem acutam, & horridam peperit; Acutam quidem, quoniam periculoſa fuit, & ſatis magna; horridam uero quod fomes putredinis eſset potiſſimum circa uterum, qui ſua neruea natura ubi percellitur horrere facit; imo Hippocrates primo de morb. mulieb. inter ea quae dicit conſequi puerperia retenta ponit huiuſmodi horrores, ſeu febres horridas. Cur autem rigorem prius deinde horrores fecerit, cauſſa fuit, quia initio natura tentauit expellere humores putreſcentes euenis, ſed quia multi erant, nõ potuit oẽs; vnde relicti fecerunt continuam febrem quam comitabãtur horrores, nam haec mulier quia antea febre laborauerat, ob id quaſi aſsueta minus laedebatur; alioquin cum Hippocrates ſecundo & ſexto Epid. dixerit mulieribus incipere rigores a lumbis, manifeſte innuit etiam ab utero ipſos magis factos, imo uero cum poſt rigorem dicit febres continuas fuiſse, acutas, & horridas, uidetur ſignificare uoluiſse tertia die a partu primum hanc mulierem fuiſse a rigore tentatam, tum febris perrexiſse magnas, & continuas, ita tamen ut humores circa uterum putreſcentes ipſum percuterent; ſicque horrorem inducerent inordinatum, ita enim appellat febres ut alias dixi, horridas, in quibus fiunt horrores, ſed non ſtatis diebus, & horis, quaſi uero a prima die; hoc eſt poſt illum primum rigorem uſque ad octauam diem facti ſint ſingulis diebus inordinati rigores, & parui qui propriè uocantur horrores, ut Galenus in libro proprio de horr. & rig. teſtatur & forſan Hippocrates haud nominauit dies medios inter primam febris diem, quae erat tertia mali, & octauam, quoniam nullus fuit certus ordo febrium incipientium, uel acutarum, uel deſinentium. Itaque octaua partus die coepit delirare, & non ſolum in multis delirabat uerum etiam ſequentibus diebus, tametſi ſtatim reſipiſceret. Cur autem commemoret Hippocrates accidentia octauae diei praeter ſuam conſuetudinem forſan fuit, quia ſeptima die eam uiſitarae haud potuit. Quod enim deliraret, in cauſſa erat non tantum febris, quantum uterus malè affectus ob malum partum nec non quia proximum habebat putredinis focum: certum enim eſt ut ſcribit Galenus initio ſexti, Epidem. inter priorem cerebri partem, inter uterum & cor magnum eſſe conſenſum, quo fit ut Hippocrates in libro de uirgin. morb. dixerit patiente utero facilè delirium, aliaque animi mala ſuccedere mulieribus; praeſertim cum uel menſtrua, uel puerperia deficiunt. Quod uero ſtatim reſipiſceret, fiebat, quia delirium erat tantum per conſenſum ab utero, neque ulla erat in cerebro ideopathia; ad haec aluus turbata multa tenuia, aquoſa, bile permixta fundebat, & praeterea erat abſque ſiti. Circa quae uerba duo ſunt conſideranda, alterum eſt cur Hippocrates uſus ſit uoce ὑδατοχόλοις, qua non ſolet alias in ſimili caſu uti, alterum eſt, qua ratione uoluit addere, quod eſſet ſine ſiti. Etenim ſi uoluiſſet cuncta nominare, quae propoſitae mulieri haud euenerunt certè magnum laborem ſibi ſumpſiſſet. Circa primum Galenus monſtrat tres fuiſſe huiuſce uocis ſcripturas unam ὑδατόχλοα. ideſt aquoſa, & graminis colorem referentia: alteram ὑδατόχροα. ideſt aquae colorem referentia, quam etſi repertam improbatis codicibus, reprobat tamen Galenus licet Erot. eam ut uerè Hippocraticam celebrat, tertiam, ὑδατόχολα. ideſt aquam bili commixtam referentia; & quamquam non uideatur decernere manifeſtè utra ſit retinenda inſinuat tamen quod maior contextuum pars habet ὑδατόχολα quae uox ſignificat foeces tenues bili commixtas cuiuſmodi fere ea in conſtitutione ſemper fuiſſe antea praedixit. Circa aliud certè mirum erat febricitantem febre continua acuta cum alui ſubilioſo fluxu non ſitire, & ob id Hippocrates adnotauit & ſi alioquin antea dixiſſet magnam partem aegrotantium illius conſtitutionis fuiſſe abſque ſiti; cauſſa uero cur haec ſiti careret, non tam ſententia mea erat delirium, nempè quod haud erat continuum; quam quod ob uſum forſan immoderatum, aquae adeo irrigatas fauces; & ſtomachum frigidi, crudiſque ſuccis refertum haberet; ut minimè eam ſitire permitterent. Cum autem Hippocrates dicat diebus nonageſimaoctaua, & ſequen-

tibus

tibus haec fuiſſe uſque ad undecimam uerosimile A
eſt nil aliud noui in iis contigiſſe; ſed quae iam
adfuerant, perſeueraſſe uſque ad undecimã. In qua
dicit reſipuiſſe verumtamen in coma primum inci-
diſſe, deinde in vigilias, atque inter in urinas minxiſ
ſe multas tenues, & nigras. VNDECIMA er-
go quae erat partus, reſipuit, quoniam feruor circa
uterum remittebatur; & forſan quia uapores calidi
in cerebrum elati non modo mitigabantur, uerum-
etiam continuabantur: unde etiam fiebat, ut iure
in coma ſomnolentum praecipitaretur, ſi quidem B
refrigeratum ab aqua cerebrum; ſimulque pituita
refertum, & perfuſum facile ſomnum excitabat,
qui tantiſper durabat, donec toto illo humore con-
ſumpto uigiliae ſubſequebantur; & hoc eſt quod
ait Hippocrates primo prorr. phreniticos fieri co-
matoſos, & econtra. De urinis autem ita ſtatuendũ
puto fuiſſe multas, atque tenues, quoniam corpus
erat repletum multis ſuccis crudis, atque tenuibus
iam in antecedente morbo ex prauo uictu cumula-
tis, nec non ob puerperia ſupreſſa, quae etiam ad C
ueſicam emandari docet Hippocrates eodem pri-
mo de morb. mulieb. Cur uero hoc tempore urinae
factae ſint nigrae Galenus tribuit & iure ipſi puer-
periorum retentioni, quae magna ex parte melan-
cholica eſſe conſueuerunt, quod foetus in utero par
tem puriorem exugat, foecem autem ac partem foe
diorem relinquat. Alia quoque ratione damnandae
erant huiuſmodi urinae, quia a muliere mingeban-
tur: dicit enim Hippocrates ſecundo progn. 33. in
viris, & mulieribus nigras urinas peſſimas eſſe, in D
pueris aquoſas. Et aduertendum eſt vndecima tan-
tum die ſpectaſſe urinas Hippocrates, quoniam in
puerperis, niſi aliquod ſit magnum in eis, haudqua
quam obſeruari ſolent. Ab undecima, uſque ad ui-
geſimã, quid huic acciderit, alto ſilentio praeteriuit,
forſan quia ipſam non uiſitabat, niſi raro; neque
enim debebat eſſe ipſi multum commendata; poſt-
quam erat ſine marito, aut is ſibi ignotus. Itaque
VIGESIMA DIE primum circumriguiſſe ſcri
bit; ſed velociter rurſum recaluiſſe, parum deliraſſe, E
uigilaſſe, uentrem inferiorem ut alias ſeſe habuiſſe,
urinas autem minxiſſe aquoſas, & multas. Certè
hac die, quae eſt ultima decretoriorum in acutis, vi-
detur natura tentaſſe criſſim, atqui non potuiſſe
eam perficere materia exiſtente cruda. Etenim il-
lud ingens frigus, atque ſubitanea recalefactio ope-
ra fuerunt facultatis naturalis morbificam materiã
expellere conatae & quemadmodum in motu om-
ni critico ſolent ſymptomata grauia ſuboriri; ſic fa-
ctum eſt ut in hoc delirium, uigiliaque ob motum F
illum comparuerint. Et notandum eſt dixiſſe Hip-
pocratẽ non ſimpliciter riguiſſe, ſed περιέψυξε. ideſt
circumfriguit, quia mulieribus ut dixit ſecundo, &
ſexto Epid. rigores incipiunt a lumbis; huic autem
ſimul in toto corporis ambitu coepit rigor, quo-
niam non tantum in utero, uerum etiam in uniuer-
ſo corporis ambitu erant praui humores eo diffu-
ſi ob retenta puerperia. Aluus autem fudit con-
ſueta, & ueſica multa, & aquoſa, quoniam ut antea-
dicebam corpus eius crudis, aquoſis, copioſiſque hu
moribus abundabat, tum ob errores anteactos, tum

A ob melancholiam quam in hac aegritudine potiſ-
ſimas partes habuiſſe dicet Hippocrates in fine hi-
ſtoriae. Etenim ubi melancholia eſt, ibi quoque
multum ſeri ob incoctionem facti eſſe praeter Hip
pocratem, & Ariſto. dicentes melancholicorum ſan
guinem eſſe ichoroſum atteſtatur experientia, qua
uidemus maiorem melancholicorum partem copio
ſè puram aquam expuere, ut quartanarii copiosè
ſemper ſudant: illud eertiſſimum, Hippocrates ubi
videbat morbum forè longum, interuallis etiam lon
B gis aegros uiſitaſſe. Etenim hanc a uigeſima incepit
viſitare ſolum per ſeptimanas, cuiuſmodi eſt uigeſi-
maſeptima, cum uigeſima. VIGESIMASE-
PTIMA quae eſt primus ſeptenarius morborum
ab acutie decidentium dicit fuiſſe abſque febre, &
aluum fuiſſe ſuppreſſam, quae cum euenerint ma-
teria adhuc exiſtente cruda minimè erant fida ſi-
gna, ſed febris ita uita erat, repente, & importunè
occultata; ſicut alui mala fluxio haudquaquam erat
penitus finita; ſed potius alio conuerſa, idque eui-
C denter docuit fortis dolor coxae dexterae, qui non
multo poſt ſucceſſit, ſcilicet materia eo ab inteſtinis
translata; ſicut enim ex colico, ut dicit Paulus Ae-
gineta libro tertio ſoepe fiunt arthritici dolores,
tum ob translationẽ materiae ab aluo ad articulos
tum etiam quia partes, quae mittebant ad inteſti-
na interdum ſua ſponte mittunt ad ipſos artus;
Sed non ſolum monſtrauit, quod dixi, dolor, uerum
etiam & febres ſecutae, quae multum temporis du-
rarunt; nimirum noua materiae, quae retenta fue-
D rat putrefactio. Vrinae ſimiliter aquoſae demon-
ſtrarunt bilem quae per aluum, & urinam funde-
batur, iam alio mitti nempe ad ipſam coxam, alio-
quin ille dolor minimè potuiſſet uſque adeo for-
tis eſſe, niſi pituitae bilis, ut uehiculum ad mixta
dilaceraſſet membranas ipſi coxae articulo adiacen-
tes, ſicque continui ſolutionem faciens dolorem in-
tuliſſet. Cur porro potius in coxam, atque in dex-
teram decubuerit materia fuit quoniam coxa ar
ticulus maximus eſt, qui omnium maximè labo-
E rat; ob idque ſuo motu naturam inuitat ad propel-
lendum in ſeſe: quamobrem etiam potius in dex-
teram factus eſt decubitus: quia ab ea incipit mo-
tus; praeterquam quod facile potuit contingere
ut ea pars dextera eſſet magis affecta. Iam uero
quod diu dolor perſeuerauerit in cauſſa fuit pitui-
tae craſſities bili commixtae, ſiquidem ut ait Pau-
lus Aegin. libro tertio. cap. de cox dicit dolor hic
differt ab arthritide, quia fit ab humore craſſo ui-
ſcido. Atq; haec ad quadrageſimam uſque, in qua
F deinceps ad numerationem facit per vigeſimas uſ-
que ad octuageſimam in qua periit, & ſanè conſue-
uit Hippocrates morbos diuturnos menſurare in-
teruallis adeo magnis, non tantum, quia raro hu-
iuſcemodi aegrotos uiſitabat, quantum quia mor-
bi longi uix ullas faciunt inſignes, & obſeruatu di-
gnas mutationes, niſi longo tempore, eo quod ma-
teria eſt frigida iam atque tarda; facultas etiam non
admodum ualida, & concitata.

QVADRAGESIMA igitur DIE. dolor
coxae leuatus eſt, ſed tuſſes multae, & humidae ſuc
ceſſerũt; atq; id prope cõtigit, ꝙ alias Hip. 2. Epid.

ſectio. prima. dicere ſolebat tumentibus teſtibus ſolui tuſſes praeeliſtentes, & è conuerſo tumores teſtium tolli a ſuccedentibus tuſſibus; atque id eſſe argumentum conuenientiae, ſeu communicantiae inter eas partes: ſed poteſt eſſe conuenientia inter teſtes, & pectus per uaſa, at quomodo ſit inter coxas & pectus, non ita patet; niſi dicamus eſse non uaſorum communicantiam, ſed articulorum dorſi. At cur Hippocr. hic repetiit aluum fuiſse ſuppreſſam. Etenim iam antea idem dixerat & poterat ſufficere. Sed aduertendum eſt ubi Hipp. facit ſimiles repetitiones, nunquam ſine aliqua ratione eas facere, ut hic quod propterea fecit, quoniam docere uoluit, ad tuſses illas multas, atque humidas faciendas, valde contuliſse, quod aluus adhuc conſiſtere pergeret; alioquin ſi fuiſset iterum fuſa, rationi conſonum fuiſset materiam a pectore, ubi faciebat tuſſim, fuiſse abducendam; ob idque tuſses diminutum iri debuiſse. Et quemadmodum humor translatus in ſpirituales partes erat cauſsa tuſſium ſic latus in ſtomachum illam inappetentiam producebat; quae maximè omnium fieri ſolet, quando nimium os uentriculi, atque adeo totus ipſe ſtomachus humectatur; Hoc tempore fuerunt, & urinae eadem, ſcilicet aquoſae, quae indicabant nondum naturam coctionem materiae bonam moliri, ut hoc argumentum eſſe potuerit maximae morbi longitudinis, niſi alia ſymptomata ſuperueniſsent, quae interitum attuliſsent. Quod autem pertinet ad febres, nunquam a quadrageſima, uſque ad ſexageſimā prorſus deſiiſse dicit Hippocrates, uerumtamen erratico modo exacerbantur; quod non minus fiebat opera humoris melancholici in aegra exuberantis, febreſque erraticas facientis, quam a uarietate materiae, atque locorum, ubi putreſcebat; neque enim aſſentior illis, qui exiſtimant hanc mulierem habuiſſe febrem habitualem hoc tempore, quod dicit Hippocrates ipſam non fuiſse, abſque febre, quando quidem erraticus ille typus & acuties interdum apparens, interdum non, oſtendebant manifeſte uitium fuiſſe non in membris ſolidis, ſed in humoribus putreſcentibus.

SEXAGESIMA. Porro a ſexageſima uſque ad octuageſimam tot grauia euenerunt, atque miſeram aegram ad interitum produxerint: Nam quod dixit in antecedente aegro Parionis filio eũ in diuturno morbo errores circa quantitatem, & qualitatem ciborum commiſiſse, qui & longum & exitioſum morbum fecerunt, idem quoque ſuſpicari licet in praeſenti aegra fuiſſe, ut ſcilicet peccauerit in morbo circa uictum quemadmodum fecerat ante partum; praeterquam quod puerperia, quae nunquam redierunt aſſiduum morbo, & fomitem, & incremẽtum attulerunt. Primum autem malum, neque aſpernandum, quod ſexageſima comparuit, ceſſatio fuit tuſſium, atque ea ſine ſigno ullo uel ſalutari, uel coctionis: dicebat Hippocrates ſecundo Epid. cuncta quae diſparent ἀσήμως. ſiue ſigno infida eſſe, quin uel recidiuam uel mortem minantur; Quod tuſſes abſque ſigno deſiiſsent, ex eo demonſtrat Hippocrates, tum quia nunquam in ſputis apparuit coctio, quae ſputa ſtatum pectoris,

A atque partium ad id attinentium declarare conſueuerunt; tum quia non eſt factus ullus alius abſceſsus ut teſtium, quo dicebamus nuper ex Hippoc. tuſſes finiri, aut aliarum partium; ex quo loco colligere licet quod Hipp. non ſemel ſcripſit, & maxime ſexto, Epid. tres eſſe modos quibus legitime & ſecure ſolent finiri morbi criſim, coctionem, & abſceſſum, atque hoſce tres modos appellare ſolet Hippocrates σημεῖα. ideſt ſigna; eoſque morbos dicere finiri abſque ſigno qui deſinunt abſque ullo, uel pluribus

B ex tribus Verum praeter hanc abſque ullo ſigno tuſſium defectionem, acceſſerunt alia mala forſan haud minora, nempe maxilla dextera conuulſa eſt; comatoſa euaſit rurſumque delirauit, & ſubito ad mentẽ rediit. ſicut.n.cõſenſus eſt inter genitalia & pectus, ſic etiam intercedit inter hoc, atque ipſum caput, & cerebrum, ut manifeſte probat experientia, quando tuſſimus maximè affici partes comperimus capitis, ſcilicet oculos, aures, nares; ut etiam dicit Ariſt. in prob. ſect. 32. 6. & 33. primo exemplo

C aurium uſus, ex quo minime mirum eſt, ſi materiae decurrentis ad partes ſpirituales factus eſt tranſitus ad neruos maxillae dexterae motricem facultatem deferentes; necnon etiam in ipſum cerebrum, quo humore ille craſſefactè, nec admittentes tranſitum praedictae facultatis contractionem muſculorum uerſus proprium principium fecerunt: hoc autem perfuſum, & ueluti imbutum pituitoſo ſucco ſomnolẽto comate oppreſſum eſt. Delirium autem propterea exiguum, & pene momentaneum fuit, quo-

D niam materia quae tuſſim faciebat, & quae reſtagnans in caput conuulſionem maxillae dexterae & coma ſoporiferum pepererat, maxima ex parte, imo ex toto erat pituitoſa; ſi qui uero uapores feruidi a materia putreſcente, & febres inducente ſurſum eleuabantur ij calefacientes, & percutientes cerebrum euigilabant, deliriumque pariebant; ſed quoniam a copia pituitae ſtatim obruebantur, & re frigebantur hinc contingebat, ut cito delirium deſineret. Ad cibos inquit Hippocrates ἀπονενοημένως ſe

E ſe habebat, quam uocem quaſi admirans Galenus ut pote ipſi Hippoc. inuſitatam, & ut ipſe loquitur κακόζηλον. hoc eſt male affectatum dicit ſignificare quendam inapetentiae exceſſum, atque ciborum abhominationem: atq; hoc ſignum eſſe prauorum humorum, ſcilicet uentriculi os magnopere laedentium: in linguis uero exponit ἀνεπιστρέπτεις. Si enim uim uocis conſideramus, planè ut etiam exponere uidetur Heſychius, ſignificat auerſo eſſe animo, & quaſi nil curare pro ſalute cibum; ſed utcumque ſit,

F uult ſane Hippocrates ſignificare ſingularem quandam inappetentiam, & eam tandem, qua dicit Galenus retro nonnullos in peſtifera ſui temporis conſtitutione, ita laboraſſe, ut potius mori, quam cibos ſumere eligerent; id quod, ut alias dixi, non tantum facultatis naturalis extinctionem, quantum uitioſorum ſuccorum prauitatem ſignificabat. Verumtamen non eſt intelligendum, quod eadem ſexageſima die praeciſe contigerit, ſed poſt ipſam queadmodum etiam, quod conſequenter dicit, nempe maxillam crediiſſe quodque factam inſinuat ab ſubſecuto alui fluxu bilioſo, quamquam ex quo;

ſicuti

ſicuti enim paruus, & recens erat affectus, ſic mini-
mè fuit mirum parua illa diuerſione fuiſſe leuatum;
cum aliàs Hippocrates dixerit in aphoriſ. lib.4.28.
ſurditatibus ſi ſuperueniant deiectiones bilioſae eas
ſedari. Veruntamen haud ea fuit conferentia, vt po-
tuerit inhibere; quin ſecuta ſint deteriora, nec uera
cauſſa fuit conuulſionis maxillae ſolutae, quando-
quidem aucta eſt febris, proximè octuageſimam, cũ
horrore atque uoce in conſequentibus diebus pri-
uata eſt, idque non alia factum eſt ratione quàm ꝙ
materia, quae prius faciebat conuulſionem in ner-
uis ad maxillas mouẽdas deſtinatis ob vicinitatem
eſt translata ad neruos mouentes maſculos thora-
cis uoci faciendae inſeruientes; quod etiam nocu-
mentum haud ſemper durauit, ſed priuſquã octua-
geſima die moreretur, iterum ad mentem rediit,
atque locuta eſt; quaſi uero non ſolum uoce, verum
etiam mentis ſanitate priuata eſſet. Quomodo mor
tua ſit haec mulier haud Hippocrates dicit aliud,
niſi eam octuageſima periiſſe, neque uero tabe fuiſ-
ſe conſumptã exiſtimo, cum neq; febris hoecticae,
ſeu tabidae, quam in antecedenti hiſtoria ſub nomi
ne πυρετίων ſignificauit; neque alterius tabidorum
ſymptomatis meminerit; imo uero vſque ad mortis
diem uidetur acuta febre laboraſſe; vt propter hoc
potiusuè febris prauae, & alimenti defectu interie-
rit; ſiquidem Hippocrates in enarratione ſympto-
matum vniuerſalium dicit ipſam ſemper fuiſſe ſine
vllo ciborum appetitu. Iam uero more ſuo Hipp.
poſtquam ſigillatim particularia ſymptomata enar
rauit; quae omni aegritudinis tempore habuerit
enarrat; id quod potiſſimum feciſſe uidetur, in iis
caſibus, in quibus ipſe cum aſſiduus haud fuerit, di-
ligenter ſaltem intelligere voluit, quae vel ſemper
vel frequentiſſimè omnium aliorum aegros exerce-
bant. Dicit itaque (quod pertinet ad mutata excre
menta) vrinas fuiſſe nigras, tenues & aquoſas; quod
ad actiones laeſas, incendium eſſe paſſam, inappe-
tentiam, timores, vigilias, iras, anxietudines, & tan-
dem circa mentem melancholica; Et certè ſi cuncta
haec poſtrema enarrata ſymptomata expẽdamus,
dubioprocul timor, vigilia, irae, & quieſcendi impo
tentia ſunt puri melancholici humoris opera, qui
non modo, vt dicebat & Ariſt. in fine ſeptimi Ethi-
corum, aſſiduè corpora melancholicorum mordet;
& conſequenter δυσφορίαν illam facit; verum etiam
ſpiritus animales, vt dicebat Auicen. ob tenebras,
atque cor occupans timores, & iracundias, ſimulq;
vigilias inducit; etenim melancholici cum agantur
perpetuis quibuſdam, & varijs phantaſmatibus, vel
nihil dormiunt, vel ſomnos admodum turbatos ha-
bent. Hanc uero mulierẽ ſucco melancholico abun
daſſe, antea cum Galeno diximus, ſcilicet ob puer-
peria retenta, quae tantam vim habuerunt, vt vni-
uerſos alios humores contaminarint, atque ad inſi-
gnem, & foedam corruptelam deduxerint, ob quã
tandem natura profligata occubuit. Ceterum illud
poteſt eſſe dubium, quomodo habuerit perpetuo
vrinas tenues, aquoſas, & nigras; nam aquoſas ſi in-
telligamus colore, quomodo igitur nigrae; ſin au-
tem ſubſtantia, ad quid dicit fuiſſe tenues, cum ſi-
miles aquoſae ſint ſemper tenues? niſi dicamus has

A tres qualitates haud eſſe ſimul intelligendas & con
iunctim, ſed potius ſeparatim, quaſi toto tempore
aegritudinis fuerint modo tenues ſimpliciter; vel
etiam nigrae, modo aquoſae; quamquam ſi ob re-
tenta partus purgamenta fiebant urinae nigrae, v
videtur placuiſſe Galeno, haud uidere ſeu intellige-
re poſſum, quo pacto ſimul aut tenues, aut aquo-
ſae extiterint; quando purgamenta vt ſint melan-
cholica, etiam craſſa ſint, proptereaque craſſas uri-
nas reddant, videtur neceſſe. Modo ad curationem,
B quae & hoc in caſu initio debuit incipere a victus
tenuis inſtitutione, qui licet poſt inſtitui potuerit
paullo largior, tamen debuit ſemper eſſe regulatus,
quoniam vt dicebam in antecedente hiſtoria, nil eſt
quod magis morbos protrahat, atq; deteriores red-
dat, ac mala vitae ratio. Etenim ut ait Auer. tertio
col. cap. 30. ventriculus & inteſtinae frequenter do
lent, quoniam in iis frequenter committuntur er-
rores; non fluebant puerperia, & veriſimiliter vſu
aquae frigidioris oblaeſa habebat viſcera maximè
C ventriculum, vnde operepretium facit vt cibos ſu-
meret non ita frigidos vt poſtulabat forſan febris
natura; ſic & aperientibus vtendum erat ob pur-
gamentorum prouocationem, nempe hyſſopus in
edulijs, & radix petroſelini incoqui aſſiduo pote-
rant. Nam de ſtomacho ſapienter Auerr. ſeptimo
col. 26. mandabat vt eius ſemper ratio habeatur, ne
nimium refrigeretur, tum quia ſuaptè natura frigi-
dus ſatis eſt, & vt plurimum vnaquaque res facile
ſuſcipit eam alterationem, ad quam ipſius comple-
D xio naturaliter inclinat. Vnde ſtomachus frequen-
ter frigidis paſſionibus tentatur, tum quia habet
operationem ceteris membris communicantem, ob
idque princeps communicans vocatur & membra
quae tale officium habent, minimè multum debent
infrigidari, ne virtutes eorum ceteris membris famu
lantes laedantur, ſic Hippocrates ſexto Epidem.
ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν ὅλων σύγχυσις, id eſt ventriculi
ſtupefactio omnium confuſio, & in lib. de aff. ſtoma
chum aſſimilabat mari, quod ab omnibus recipit a-
E quam, & cunctis tradit; propter quod Serenus me-
dicus dicere ſolebat.

Qui ſtomachum regem totius corporis eſſe
Contendunt, uera niti ratione uidentur,
Huius enim ualidus firmat tenor omnia membra,
At contra eiuſdem franguntur cuncta dolore.

Poſt victum inſtitutum ſtatim cogitandum fuit de
venae ſectione. Verum potuit illud facere nonni-
hil dubitationis, quòd mirabilis ille Auenzoar lau-
datus tantopere ab Auerr. ſaepe, & maximè in hoc
F commendatus lib. ſeptimo col. cap. primo, voluit
prius mundificandum eſſe corpus, deinde phlebo-
tomandum, ne ſcilicet uenae exinanitae attrahant
ad ſeſe humores malos redundantes, atque ſic ijs
repletae malum augeant. Verum hac in re pruden-
tia agendum vt ſi primae viae, & vaſa ampla ſint
plena, exinaniantur prius dieta; vel ſi non ferat tem
pus aliquo blando medicamento, aut nec id ferente
morbo, ſtatim clyſtere acriore fiat ſimilis ab Auen-
zoare optata mundificatio, atque ſtatim ad ſangui-
nis miſſionem audacter deſcendatur, idq; aut prae-
ſtitam eſſe in caſu propoſito ab adſtantib. medicis,
aut

aut ſaltem praeſtari debuiſſe non dubito. De loco aliàs dixi in ſumma plenitudine inchoandum eſſe à dexteri cubiti vena, deinde ad tali vel poplitis venam eſſe deſcendendum. Atque ſi occaſio praeceps ſit, ſtatim ad uenas pertundendas inferiorum partium deuenire oportebit, cumque in totali compreſſione puerperiorum expediat multum ſanguinis mittere, niſi ſemel fieri adeo largam miſſionem vires patiantur, erit partienda ut ſcilicet bis, atque etiam ter fiat; vel ſi non ſemper vena ſecta euacuare placeat fieri ſemel quoque cucurbitulis ſcarificatis poterit; quo in genere valebunt quoque non parum ad prouocandas optatas purgationes aſſiduae functiones atque ligaturae earundẽ partium inferiorum. Veteres etiam ſpongiis aceto imbutis, & expreſſis pedibus alligatis ſolebant ſimiles menſtruorum, & puerperiorum prouocationes tentare, quocirca licebit quoque nobis experiri ſimilia vſu, & ratione probata. Quod vero ſpectat ad pharmacorum vſum fuit haec mulier toto morbi tempore melancholica, & forſan etiam ante partum; quare oportebat omnia medicamẽta alterantia huc ſpectare, vt hic humor debellaretur tum confectionibus laetificantibus vocatis, tum vſu frequentiſſimo boraginis, bugloſſae, meliſſae; paſſa eſt etiam ſemper vigilias, vt faciunt melancholici, quae omnia vires magnopere atterunt, atque omnes coctiones impediunt, & retardant; iccirco, ipſis quoque ſuperandis erat ſtudendum cum lotionibus, aut per fuſionibus crurum, & brachiorum, cum odoramentis ex anetho, papauere, ſolatro; cum vnctionibus temporum ex oleo violato, nenapharino, & philonii romani modico. ſolemus pariter vti expreſſione ſeminis papaueris albi ad vnciae menſuram: quo nõ conferente vncia vel ſeſquiuncia ſyrupi de papauere exhibetur, quemadmodum hoc non conferente,

A vigiliisq; vrgentibus etiam ad maiora optata aſcendimus, vt ſunt pilulae de cynogloſſa, requies Nicolai, atque ipſummet Philonium. De inappetentia, quae etiam continuè exercuit aegrotantem, iam diximus, & nunc illud addimus, vbi nihil proficitur, quouis alio remedio moliendum eſſe nutritionem corporis quomodocumque fieri poteſt clyſteribus multum alentibus, vt alica, lacte, pane trito, ouis, carnibus eliquatis, iuribus, aliisque ſimilibus. Etenim clyſteribus in extrema neceſſitate ali corpora
B poſſe praeter Arabas omnes prodiderunt quoque Celſus lib. tertio, cap. 19. Coelius Aurelianus ſecundo Ac. in fine capitis decimiſeptimi, Oribaſius ex Ruffo lib. octauo col. cap. 24. & ex Lyco cap. 34. eiuſdem lib. ſed duo hac in re ſunt animaduertẽda. Vnum eſt haud prius clyſterem nutritorium eſſe iniiciendum, quam fuerint ab intextinis eductae foeces. Aliud eſt à Coelio prudenter propoſitum, ne clyſteres ſint nimium liquidi, ſed corpulentiores atque craſſiores; quo ſcilicet diu retentè magis
C exſugi queant à venis, ne ita facile elabantur. Purgantia medicamenta vtrum conueniſſent non ita certum, quandoquidem Hippocrates in enarrandis ſingulorum dierum criticorum ſymptomatibus, ſaepenumero fecit mentionem fluxionis alui; verum cum in commemoratione eorum, quae ſemper adfuerunt, haud meminerit, vt ſolet, alui ſolutionis. fit vt credam potuiſſe aliquam, ſed leuem fieri euacuationem; cruditas enim quae in vrinis perpetua extitit, haud permittebat fieri inſignem
D vllam expurgationem; praeſertim verò tunc licuiſſet purgare quando quadrageſima die aluus ſuppreſſa fuit, atque tuſſes continuae humidae & multae factae ſunt. Ita namque materia quae transferebatur ad pectus in aluum, perducta minus periculi, minusque detrimenti attuliſſet.

HISTORIA VIGESIMANONA.

IN THASO Pythionem, qui decumbebat ſupra Herculis aedes, ex laboribus, & laſſitudinibus, & vitae ratione facta negligenter rigor magnus, & febris acuta corripuit: lingua praearida, ſiticuloſus, bile abundans; non dormiuit; vrinae ſubnigrae; enaeorema eleuatum, non ſubſidebant. SECVNDA circa meridiem, refrigeratio extremorum. circa manus, & caput magis; ſine loquela; ſine voce. breuiſpirus: ad multum tempus recaluit; ſitis: noctem quiete; ſudauit circa caput parum. TERTIA die quiete: veſpere circa Solis occaſum ſubrefrigeratus eſt parum, turbatio nocte; laborioſe: nihil dormiuit, ab aluo autem pauca, compacta ſtercora exierunt. QVARTA mane quiete: circa vero meridiem omnia exacerbata ſunt: refrigeratio. ſine loquela, ſine voce: in deterius: recaluit poſt tempus: minxit nigra, enaeorema habentia: nocte quiete dormiuit. QVINTA viſus eſt alleuiari: ſecundum autem aluum grauitas cum dolore, ſiticuloſus: noctem laborioſe. SEXTA mane quidem quiete: veſpere autem dolores maiores: exacerbatus eſt: ab aluo autem veſpere clyſterulo honeſtè ſeceſſit. nocte dormiuit. SEPTIMA die anxioſus; ſubfaſtidiebat: minxit oleoſum: nocte turbatio

batio multa: obloquebatur: nihil dormiuit. OCTAVA mane quidem dormiuit parum. cito autem refrigeratio, vocis priuatio: ſpiritus exilis, & imminutus: ſero autem rurſus recaluit: delirauit: iam vero ad diem parum alleuiatus eſt: deiectiones ſincerae, paucae, biliosae. NONA comatoſus, anxioſus, aliquando excitabatur: non valde ſitibundus. circa vero Solis occaſum morbum difficiliter tolerabat: obloquebatur noctem malam. DECIMA mane abſque voce: multa refrigeratio: febris acuta: multus ſudor, interiit; in paribus labores huic.

IN THASO Pythionem qui decumbebat ſuper Herculis fanum. In corporibus praeparatis, atque etiam non ita praeparatis ad morbos fieri ſtatim à cauſſis externis vehemētiſſimos morbos hoc Pythionis exemplum ab Hippocrate nobis relictum ſatis docere poteſt, quòd ex laboribus, laſſitudinibus, & vitae ratione negligenter adhibita prima febre acuta cum prauis ſymptomatibus fuit captus, ita ut iure dixerit Galenus huic à principio cuncta ſigna exitialia contigiſſe. Sed ad examen hiſtoriae veniamus. IN Thaſo Pythionem. Qui initio huiuſce tertij libri commemoratur Pythion ab hoc diuerſus fuit, quoniam is non erat forſan in Thaſo, & apud Terrae templum habitabat; hic verò in Thaſo ſupra Herculis templum decumbebat; ſed cum vterque idem nomen haberet, atque iuxta templa habitaret, valde ſuſpicor, ne potuerit commune aliquod miniſterium circa ipſa templa Deorum habuiſſe; qua de re plura dixi cum illam alteram explicarem hiſtoriam. Fuit Hippocrates in hac hiſtoria referenda admodum diligens, & accuratus, vnde non modo credibile eſt eum diligenter viſitaſſe, verum etiam ipſius amicum atque beneuolum extitiſſe, vel forſan ob pietatem erga viros ſacros tanta ſedulitate eſt vſus. Ergo nos quoque Hippocratis ſedulitatem ſequentes cum ipſo ſingulorum dierum ſymptomata contemplabimur. Fuerunt autem prima die complura, vt pedetētim videbimus, quae antequam Hippocrates enarret cauſſas aegritudinis procatarcticas, & euidentes vocatas proponit, nimirum labores, laſſitudines, & prauū victum: Circa quas illud ſcire operaepretium eſt in conſtitutionibus peſtiferis, quicumque vagantibus morbis non capiuntur, neceſſario pene aegrotare ob cauſſas alias externas, quàm aeris; ſiquidem qui habent internas corporis diſpoſitiones, à vitioſo aere facile afficiuntur, vt Hippocrates lib. de flatibus, omnium prius docuit, ſique non habent aptitudinē, & nihilominus aegrotant, ob aliam cauſſam externā morbo tentantur; illud vero accidit huic Pythioni, vt cum laboraſſet delaſſatus fuiſſet, atque prauo eſſet victu uſus, inciderit in febrem acutam cum rigore magno antecedente: & certè illud compertiſſimum eſt eos, qui plurimum laborant; & incaleſcunt, neceſſario plurimum aeris attrahere, qui ſi ſit morbidus & peſtifer planè tanto magis afficit; praeterea vt ſcribit Ariſtoteles quinto Probl. ſeptimo, laſſitudo & labor faciunt, vt multi humores antea congelati colliquentur, qui ſi vomitu reiiciuntur, conferunt; ſin retineantur ſunt fomenta peſti. Dicit pri-

A mum ex laboribus, quoniam labores antecedunt laſſitudines, imo hae ex illis fiunt, cum enim vox πόνος tria ſignificet Hippocr. vt Eratianus in onomaſtico docet; & Galenus ſexto Epid. ſect. quinta, aphor. nono, ſ. dolorem, exercitationem, & vehementem corporis motum, ab hoc poſtremo atque eo vehementiſſimo laboraſſe Pythionem aequum eſt exiſtimare, vnde iure laſſitudines quoq; eſt paſſus; & certè abſque inſigni corporis praeparatione poſſunt quoque a nimiis erroribus fieri morbi; qui

B quamquam ut plurimum ſint minus exitioſi factis ab internis cauſſis, attamen poſſunt euadere & ipſi quoque pernicioſi, Victus prauus, ſub quo intelligit hic Hippocrates haud dubiè cibum atque potum, poſſunt qualitate, quantitate, atque tempore peccare, quibus omnibus forſan cum Pythion peccaſſet, aequum eſt multos partim crudos, & partim biliofos, prauosq; ſuccos accumulaſſe, qui non modo ipſum aptum ad coli morbum ſuſcipiendum effecerunt, ſed ad quempiam alium etiam prauum.

C RIGOR. Fieri ſemper conſueuiſſet poſt rigorem febrem creberrimè teſtatus eſt Galenus, & nos quoque non raro indicauimus: vnde prout quoque rigor eſt, ſic febris ſubſequens ſit oportet; rigor fuit magnus in Pythione, & febris acuta eſt conſecuta; ſed dicet aliquis cur rigore ſtatim tentatus eſt? cum enim laboraſſet, videbatur potius labor ratione caloris curare debuiſſe rigorem, quàm facere, niſi dicamus id quod ſcribit Ariſtoteles loco citato, vbi quaerens rationem, propter quam aliquibus

D quanto magis defatigantur eo magis oboriuntur vlcera ac tumores circa cutem, reſpondetur & optimè, id eſſe quod propter copiam necnō craſſitiem, & viſciditatem humor peccans non poſſit expelli à natura; vnde remanet in cute, vlceraque illa auget; paripacto hic labor haud potuit praecidere rigorem, quia humores illi tetri & acres non poterāt expelli, vnde retenti & cumulati, necnon lati per partes ſenſibiles, rigorem illum pepererunt: Quae autem hunc morbum ſecuta etiam ſint ſymptoma-

E ta, videamus modo; quod enim ſpectat ad actiones animales laeſas, non dormiuit; quod ad naturales habuit linguam ſiticuloſam, aridam, & bilioſam. Quod ad excrementa mutata, non ſudauit, eius vrinae erant ſubnigrae, appendiculum ſublime habentes. Quod non dormiuerit factum eſt, tum quia prima die fuit febris cum calore magno, & bile vtraq; putreſcente in vaſis maioribus atque circa ipſa viſcera; tum quia linguam habebat exuſtam ob incendium, bilioſam, & ſiticuloſam; nam quia fieri poteſt vt quiſpiam dormiat qui perpetua ſiti, & tanta

linguae

linguae moleſtia afficiatur? & certè mirum eſt prima die febrem huiuſmodi factam eſſe vſqueadeo ardentem, vt tot ſaeua ſymptomata attulerit, quales praeceteris vrinae fuerunt ſubnigrae, quas dicebat Hippocr. ſecundo prognoſt. 33. ſemper eſſe deterrimas in viris praeſertim, quando fiunt ex febribus ardentibus ſanguinis ſerum perurentibus cuiuſmodi fuerunt Pythionis, quae etiam habuit ſuſpenſionem eleuatam, & vt putandum eſt, ipſam quoque ſubnigram: ſed ad quid addit ipſum non ſudaſſe, quid enim mirum eſt febricitantem prima die non ſudare, aut quid poteſt docuiſſe Hippocratem hac obſeruatione, quod non ſudauerit? Mirum ſanè erat laborantem febre a rigore inchoata non ſudaſſe, ſiquidem aliàs docuimus, vbi magnum rigorem magnus calor ſequitur, ſemper fieri initio ſudorem, praeſertim quando robuſta natura materiā in lucta rigoris attenuatam longè lateq; propellere poteſt; Vnde neceſſarium videtur, vt quādo non fit ſudor, vel ea materia immenſo ardore prius conſumatur quàm in ſudorem conuertatur; vel retenta in venis febrem continuam faciat cuiuſmodi Pythioni eueniſſe putandum eſt. SECVNDA POST MERIDIEM, Verè dicit Galenus duo fuiſſe viſa hoc in caſu ſingularia, vnum quod parib. diebus factae ſint exacerbationes atque ipſa mors, alterum quod ſtatim initio morbi viſa ſint ſigna admodum exitialia, quod facile cognoſcetur, ſi quae ſecunda die ipſi euenerunt, diligenter aduertamus. Etenim primo circa meridiem refrigerata ſunt extrema, & Hippocrates ubique clamat, & praeſertim ſ. aphoriſm. primo, in acutis morbis frigiditatem extremorum eſſe malam, ſicuti & alibi dicebat interiora vri, & exteriora frigere eſſe mortale; & notauit eiuſmodi frigiditatem potiſſimum fuiſſe circa manus, & caput, eò quòd ſolent hae partes in febribus acutis maximè calere, & praeſertim ſi quando febris vllas videtur habere remiſſiones vt ob hoc multo maius fuiſſe malum ex ſe videretur. Ad haec factus eſt eodem tempore ſine loquela, ſine voce, & breuiſpirus multo tempore; quod pertinet ad loquelam, & vocem iure eam praepoſuit Hippocrates; quia ſicuti vox eſt quae primo formatur, deinde ſequitur locutio, ſic viceuerſa prior deficit ſermo, deinde uox; & Galenus in comm. multa dicit grammatice hac de re; ſed illud eſt veriſſimum multo deterius eſſe, quando aegrotantes nequeunt plorare, gemere, & clamare; quàm quando ſermonis tantum, & loquelae facultas aufertur, quoniam vbi haec tollitur, ſolius linguae reſſolutionis opus eſt; vbi autem vox fieri non poteſt, illud extremae facultatis motricis imbecillitatis atque extinctionis argumentum eſt. Sed illud dubium eſt quomodo ſecunda die potuerit tanta adeſſe facultatis mortificatio, vt nec gemere, nec clamare potuerit, id quod ſolet fieri in citiſſimè perituris. *Sabinus* interpres antiquus, qui vidit forſan hanc difficultatem, dixit Hippocratem ſub nomine ἄναυδος intellexiſſe carentem omni voce, ſub nomine verò ἄφωνος, intellexiſſe, perinde ac ſi dixiſſet apoplecticum eſſe factum; atqui inquit Gal. haud hoc fieri potuiſſe, quoniam cetera quae contigerunt Pythioni, haudquaquam conueniebant cum apoplexia; quare ſatius eſt dicere Hippocratem haud pro aphonia intellexiſſe totalem, & conſumatam vocis priuationem, ſed exilem eam, & pauciſſimam; ſic enim Hippocr. vt & Heraclides ſolent vocare ἄπνοιαν, non quidem integram priuationem reſpirationis, quia haec eſt pura mors, ſed breuem & vix perceptibilem, quemadmodū etiam Ariſt. initio lib. de Hiſt. animal. appellat nonnullas aues ἄποδας, quae habēt pedes paruiſſimos; neque enim ipſi nota fuit manucodiata vocata auis peregrina nouiorbis, quae penitus orbata eſt pedibus. Quod fuerit breuiſpirus, inquit Galenus, fuiſſe ob caloris natiui paucitatem, nec a febre auctam ob quam rara, & parua fiebat reſpiratio; nam ſic inquit Galen. vocari breuipotum, qui raro, & parum potat; quamquam aliter dixiſſe uideatur primo de diff. reſp. cap. duodecimo. Quod verò ſpiritus paruus, & rarus fiat a frigido, luculenter declarat ſecundo de diff. reſp. cap. octauo, ſed ſi ita eſt, cur ergo addit ſitim? vt indicaret ex iis fuiſſe ardentibus, quorum interiora uruntur, & exteriora frigent: erat enim ardor in partibus naturalibus, frigus verò circa cor, unde breuis ſpiratio fiebat; quemadmodum ſimiliter fieri in febribus prauis pulſum rarum dicit Galenus tertio de praeſ. expul. 5. Verum dicit aliquis quomodo fieri potuit vt prae febre ardente ſitiret, & nihilominus cor ipſius ita refrigeratum eſſet ut breuiter ſpiraret? Hunc modum explicuit Galenus loco citato, vbi dicit fieri aliquando febres magnas cum intemperie cordis frigida, quae uel eſt ſecundum corpus, vel ſecundum humores; vnde poteſt fieri vt humores calefiant, corpus tamen nequaquam, & eſt quando a violentia veneni iugulatur cordis calor, adeo quod omnino febris haud appareat; atque hae ſunt illae febres, in quibus ſaepe ignari medici falluntur exiſtimantes aegros bene ualere, cum tamen pereant; & hoc eſt etiam quod dicebat Auicen. pulſus aliquando & urinas uideri ſanas, tamen mortem proximam eſſe; neque ualet quod character febris ſit caloris auctio circa cor, & propterea non poſſe ſtare febrem cum cordis refrigeratione, quia iſta refrigeratio non eſt uera refrigeratio, quaſi uero cor ſit frigidius quàm pro ſtatu ſuo naturali conueniat, ſed quia illa auctio caloris uſqueadeo exigua eſt, vt nullam uel paruam mutationem in pulſu & urina faciat. RECALVIT. Quod non fuerit tanta facultatis motricis mortificatio haec, quae eadem die facta ſunt ſatis declarāt, ſiquidem non modo recaluit, uerum etiam ſitiebat noctem quietam duxit, & circa caput ſudauit. Etenim recaluit, quoniam calor natiuus, & ſi obrutus paullìſper fuiſſet, attamen poſt aliquot horas ſeſe exeruit, & factus maior ſitim auxit, & quietem attulit nocturnam, ſimulque caput, quod prius ualde erat occupatum, exiguo illo ſudore, ita leuauit, ut potuerit dormire; quamquam uerisimilius eſt praeceſſiſſe ſomnum, atque adeo ſomno ut fit caput; ubi erat morbus, ſudaſſe; haud multum tamen, quoniā haud erat adeo recreata facultas ut poſſet inſignē ullam facere expulſionem. TERTIA die. Mirabilis diligentia Hippocr. hoc in caſu deſcribēdo, die tertia inquit, diuerſum fuiſſe Pythionis ſtatum, ſci-

licet

licet alium die,alium poſt Solis occaſum,alium nocte. Interdiu quietem habuit,idque factũ eſt, quia diebus paribus exacerbabatur hic morbus; eſt autem tertia inter impares. Circa Solis occaſum,quia incipiebat quarta,tunc coepit exacerbatio, vnde facta eſt parua refrigeratio, nempe quod noua alicubi incipiens humorum peccantium putrefactio atq; caloris natiui retractio ſenſum frigoris, vt par eſt, induceret. Porro nocte facta eſt turbatio ἐπιπόνως, id eſt laborioſè,ſ.aucta febre;vnde merito nihil dormiuit, atque aluus foeces reddidit paucas, & compactas: quo enim ad foeces aliqui contextus Graeci & interpretes loco dictionis μικρὰ, id eſt paucas habent ψυχρὰ, id eſt frigidas; verum huiuſmodi lectio falſa eſt, ſiquidem in frigidiſſimis conſtitutionibus fiunt quidem alui durae, & conſtipatae, vt Hippocrates ſexto Epidem. docet ſcribens ἡ κατάψυξις τὰ κατὰ κοιλίην σύπτει, at quod fiant actu foeces frigidae,nuſpiam dixit; quamquam fieri poſſit, vt ſint tepidiores: nec valet quod Galenus dixerit primo de temperamentis quoque pituitam actu frigidam per vomitum excerni, quoniam haud eſt in ipſo corpore actu frigida, ſed inter exeundum cum eſſet intus tepidior ſtatim refrigeratur,veluti etiam interdum vſqueadeo ſtatim dureſcit, vix ut poſſit cultello incidi. Cur vero potius nocte aluus ſit mota, effecit acceſſio, & moleſtia illa nocturna; ſaepe enim videmus ijs qui aliqua ſollicitudine tenentur, ſicut & qui timent, aluum vt dicit Ariſtoteles ſect. Probl.2.26.& ſect.4.8. & ſectio.27.2.3.8.incitari, atque tanto magis,quando repleta eſt foecibus,cuiuſmodi fuiſſe in Pythione par eſt exiſtimare, in quo nec ſponte, nec arte motam eſſe aluum vſque ad tertiam diem narrat Hippocr. QVARTA die ſummo mane quieuit,forſan ob praecedentem nocturnum laborem: Nam ſolemus omnes etiam ſani vbi noctu corpus conflictatum eſt, accedente mane dormire, tũ ob aeris frigiditatẽ, tum maximè quia laſſis ſolet aliqua quies, & ſomnus tunc accidere,vt docet Ariſtoteles 5. ſectio.Probl. & quod ita fuerit inde colligi poteſt,quod circa meridiem eiuſdẽ diei cuncta ſunt exacerbata,cum eſſet dies par & correſponderet ſecundae,in qua ſimiliter circa meridiem refrigeratus eſt: nempe iterum refrigeratus eſt tum ob caloris natiui imbecillitatem, qui minima quaelibet noua acceſſione pene extinguebatur; tum ob nouam aliquam putrefactionem; & quia ob caloris imbecillitatẽ, haud erat neceſſe ipſi naturae ullam ingentem reflationem efficere;hinc non fiebat vox, nec conſequenter loquela, ſed (vt antea dicebam) haudquaquam intelligendum eſt quod penitus voce, & ſermone deſtitueretur, ſed qui vtramque admodum exiguum haberet. Veruntamen omnia in deterius labebantur,quoniam etiam ſi eſſet recalefactus, id tamen fuerit tardo & poſt aliquod tẽpus, ſcilicet quia debilis calor natiuus a febrili, aut nullum, aut exiguum & tardum augumentum ſuſcipiebat.vrinas nigras reddebat,cum ſuſpenſione,ſimiliter vt probabile eſt, nigra, cuiuſmodi vrinas peſſimas eſſe docuit Hippocrates & in ſecundo progn. & in Coacis praenot. quia ſiue fiant ob nimiam uſtionem, ſiue ob natiui caloris mortificationẽ ſem-

A per malae ſunt; Nocte tamen ſequenti,qua incipiebat quinta dies correſpõdens tertiae,ſimiliter quiete ſeſe geſſit, nimirum calore natiuo haud contendente aduerſus morbum, ſed veluti ſeſe paulliſper recreante; & certè in hac hiſtoria illud obſeruatione dignum eſt, quod forſan impulit ipſum Hippoc. ad eam ſcribendam, mirificè ſibiipſis correſpondiſſe tam pares quàm impares dies. Vnde quinta quoque die viſus eſt leuatus aeger, licet ob foeces forſan duras atque retentas perciperet circa ventrem

B quandam grauitatem cum labore,atque etiam ſitiret. Nox autem,qua incipiebat ſexta, pariter atq; aliae pares,moleſta,& laborioſa fuit:facit enim natura id quod ſolet afficere verueces, vbi pugnant: aliquando enim ſeſe retrahunt, vt fortius pugnent; ſic natura aliquando quieſcit a pugna cum morbo, & paulliſper recreata maiori impetu reſurgit; vnde non mirum ſi veſpere labores quos ab humoribus acribus, & bilioſis potius quàm a foecibus retentis, vt nonnulli aeſtimarunt, factos eſſe ſuſpicor, aucti

C ſunt, atque cuncta exacerbata, ob idque iniectus eſt clyſter quo aluus rectè deiecit, propterea que nox ſecuta eſt clementior; ſed circa hoc nonnulla ſunt breuiter examinanda.cur Hippoc.clyſterulum & non clyſterem iniecit; cur poſt exacerbationem, nam haec ſemper fugienda videtur. poſtremo cur huius meminit, non autem ullius alterius remedij, cum tamen probabile ſit alia quoque fuiſſe adminiſtrata. Circa primam dicendum ſenem ſua ſolita ſapientia atque prudentia uſum, quia cum vires eſ-

D ſent debiles haudquaquam acrem, & validum clyſterem ſuſtinebant, cumque aluus admodum foecibus eſſet repleta vt oſtenderant externa alui grauitas,& labores, haudquaquam ſola glande poterant educi, vnde quandam uiam elegit,vt ſcilicet clyſterem exiguum adminiſtraret; reſque optimè ſucceſſit,quandoquidẽ, & aluus rectè deiecit,& nox quietior eſt ſubſecuta; debet vero fuiſſe clyſterulus ex decocto mercurialis,vel iure,& oleo ac melle vel ex ptiſſana,& melle ac ſimilibus. Ad ſecundum dicen-

E dum eſt fuiſſe poſt exacerbationem non quidẽ immediatè,ſed multo poſt, vnde ait ὀψὲ. nam veſpere facta eſt exacerbatio, & noctem circiter mediam, ſ. paullo ante fuerit iniectus clyſter,quo tempore exacerbationem fuiſſe mitigatam aequum eſt exiſtimare;praeterquam quod fuit clyſterulus & nõ clyſter. Vnde,& vos etiam in actu practicò,ſi quando opus erit potentis aliquo tempore poſt exacerbationem curare iniici clyſterem atque eum blandum,non autem acrem quippe qui adminiſtratus vigẽte febre,

F & exacerbatione ſolet dolores, labores, ſyncopas, aliaque plurima afferre mala. Ad tertium & poſtremum reſpondent aliqui, & bene haud tacuiſſe Hippocr.alia remedia,quaſi non adminiſtrarit,cum in Anaxione fecerit mentionem ſanguinis miſſionis in octaua,& in narratione vniuerſali ſtatus peſtilentialis huiuſmet anni dicat oblata, atque purgationes pluribus nocuiſſe, ſed propterea ſiluiſſe, quia non ſibi propoſuit his in hiſtoriis docere, quas alibi commodius tractauerat curationes; commemoraſſe autem glandes, & clyſteres non tanquam auxilia curãtia,ſed veluti tentatiua quaedã, & nihilo-

minus iuuantia. Et ego addo glandes, & clyſteres potuiſſe forſan ab aliquibus medicis, & aſtantibus contemni, & auxilia parui momenti, & ob id ineſficacia putari. vnde vt monſtraret non eſſe ab iis abſtinendum, ſed poſtulante vſu opportunè eſſe adhibenda meminit eorum, ſimulque vtilitatis, & vſus, quos afferunt, vt non ſine ratione dixerit Auicen. in medendo ſibi ſemper clyſteres placuiſſe, atque Herodotus in ſecundo narrat Aegyptios fuiſſe aliis ſaniores, quoniam ſingulo menſe ad excernendas foeces clyſtere vtebantur, & vt puto frequentiſſimè ex aqua maris, cum narret Laertius in Empedoclem eum ad Aegyptum appulſum, ac torminibus laborantem ex aqua ſalſa fuiſſe illico ſanatum, ac verſiculum hunc edidiſſe ἡ θάλασσα κλύζει πάντα τῶν ἀνθρώπων κακά, Pythion ergo ſexta die tardo clyſtere immiſſo leuatus eſt, & noctem traduxit ſatis tranquillam non modo ob clyſterem, qui rectè deiecerat, verum etiam quia erat initium ſeptimae, quae dies impar exiſtens correſpondere debebat tum quintae tum tertiae praeteritis. Sed quid ergo factum eſt vt ſeptima videatur facta exacerbatio, cum fuerit anxioſus, ſubinquietus, oleoſum minxerit, nocte turbationem habuerit multam, delirauerit, & nil dormiuerit? Reſpondendum eſt quod pertinet ad noctem, eam optimè correſpondiſſe antecedentibus, quae pares dies inchoantes ſemper fuerunt moleſtae, quaſi ſemper inceperit dies par à praecedente nocte, & tunc conſequenter inchoatae ſint exacerbationes. Verum quod ſpectat ad diem ipſam ſeptimae dicerē, quòd etiam ſi morbi diebus paribus exacerbentur, haud tamen inconuenit, quin poſſit etiam in diebus verè, & naturaliter decernentibus aliquas fieri mutationes, quae tamen haudquaquam interrumpunt parium mutationes illi aegritudini peculiares. Ex quo quia ſeptima dies eſt in acutis prima, & principalis iudicatoria, minimè mirari decet, ſi in ipſa quoque ſit facta aliqua mutatio, ſcilicet anxietas ob vitioſos humores ventriculum laedentes, inquietudo tum ob vires imbecillas idoneum ſitum minimè inuenientes, ob idque iugiter illum mutare ſatagentes tum ob membrorum à ſuccis bilioſis, & acribus factam morſionem aſſiduam. Vrina oleoſa ob inteſtinorū aeſtum pinguedines colliquantem, & carnes, vt propter haec iure merito nocte ſequenti delirauerit, magnam turbationem perceperit, nihilque dormierit, ſcilicet ab interno incendio furſum in cerebrum vaporibus calidis, & acribus ſeſe efferentibus. Sequitur OCTAVA DIES, in qua varius planè fuit Pythionis ſtatus, manè enim correſpondebat ſextae, quod ſicuti fuerat cum quiete, ſic in hoc aliquantulum dormiuit, verum malus ſatis fuit ſomnus, qui illicò nocumentum potius attulit, ſiquidem ſecuta eſt ſtatim refrigeratio, & vocis priuatio, ſcilicet ob facultatis, atque adeo caloris ipſius naturalis defectum, ſimulque reſpirationem tenuem, & μινυθῶδες habuit, id eſt paruam & diminutam, ſeu raram, de qua reſpiratione, ac de voce μινυθῶδες complura dicit Galenus ſecūdo de diff. reſp. cap. quinto, vbi, atque etiam libro tertio, capite octauo, monſtrat illas duas voces ſignificare an-

A helitum paruum, atque rarum; & propterea, licet deliraret, non eſſe factum magnum, & rarum, cuiuſmodi deliria ſequi cōſueuit; quoniam vincebat vim delirij, organorum ſpiritualium, & vitalium frigiditas; quae facit, vt reſpiratio ſit parua, & rara, quemadmodum econtra fit denſa, atque magna, vbi valde eadem inſtrumenta calent, frigiditatem autem, ſeu caloris natiui inopiam non exiguam habuiſſe octaua die Pythionem illud prae ceteris demonſtrare poteſt, quoniam quod refrigeratio à tem-
B pore matutino durauit vſque ad veſpertinum, quo ſcribit Hippocrates recaluiſſe, atque ſimul deliraſſe; delirium non fieri calore totius corporis fracto exiſtente, & debili tam intus quàm extra perſpectiſſimum eſt; ſed potius illo vigente, atque aucto ſatis perſpectum eſt omnibus intelligentibus actiones omnes à calido deprauari, à frigido autem minui, atque deperdi. Ceterum profunda nocte, ſeu (vt loquitur ipſemet Hippocrates) proximè futuram, id eſt nonam diem modicum leuatus eſt, ſi-
C mulque aluus deiectiones habuit ſinceras, exiguas, & bilioſas; factae autem ſunt huiuſmodi deiectiones, quòd natura omnes faceret conatus pro liberando Pythione; & quamquam ſuaptè natura huiuſmodi excrementa eſſent prauis tribus condicionibus donata, ſcilicet pauca, ſincera, & bilioſa, tamen quia factum eſt nonnihil euacuationis, atque diuerſionis prauorum humorum, ſimul quoque facta eſt aliqua leuatio, quae forſan, & ſpem aliquam attulit, tum aſtantibus, tum ipſimet aegro, verum
D non ipſi Hippocrati, nec vlli alteri medico perito, & ſolerti, qui videns tantam caloris natiui ruinam, ac ſymptomatum prauitatem pergere, atque etiam augeri, & leuamentum modicum, & ſine ratione, haud poterat vllam ſpem bonam concipere, idque ſtatim monſtrauit NONA DIES, in qua comatoſus factus eſt, & cum excitabatur anxioſus erat, nec multum ſitiebat, quae omnia erant ſigna facultatum omnium collabentium; ſopor quidem erat potius impotentia vigilandi, quàm legitimus ſopor,
E & illa anxietas haud ob aliud contingebat, quàm quòd vires nequibant propter imbecillitatem onus corporis ſuſtinere, & gubernare; vnde modo hunc, modo illum permutare ſitum nitebatur; quamquam erat pariter rationi conſentaneum aliquos bilioſos, & ſinceros humores exigua illa euacuatione fuiſſe retentos, qui in ventriculum retuſi, eiuſque os mordentes anxietatem producebant: vnde factum eſt ut circa Solis occaſum diſphoria, ideſt difficili tolerantia morbi coeperit laborare, ſi-
F mulque delirare, ita vt totam illam noctem, quae antecedebat funeſtam iudicationem habuerit malam, & conſequenter diem decimam, quae licet par eſſet, nec verè iudicatoria, quia tamen (vt inquit Hippocrates) hic aeger habuit labores paribus diebus, neceſſe fuit quoque ut paribus lethaliter tractaretur, & conſequenter vitae ſuae finem imponeret, ſicut DECIMA contigit, in qua ſummo mane vocem, & loquelam amiſit, ualde refrigeratus, poſt uehementer calefactus eſt, copioſè ſudauit, & denique interiit. Circa quae nonnulla ſunt conſideranda; vnum eſt, quomodo in tanta

omnium

omnium virium, & ipſius caloris natiui ruina poſt multam refrigerationem ita valuerit caleſieri, vt potuerit, & febrem acutam habere, & ſudorem copioſum; & ratio dubitationis eſt, quoniam octaua die, quando nondum vires erant adeo conſternatae à mane vſque ad veſperam durauit refrigeratio, neque potuit recaleſcere. Aliud conſideratione dignum eſt, cur Hippocrates extremo hiſtoriae addiderit haec uerba, In paribus labores huic. Ad primum eſt dicendum, quod aliàs etiam memini dixiſſe naturam ſaepe ſtudioſam ſeruandorum aegrotantium extremos quoſdam conatus facere aduerſus morbos, in quibus oſtendit quidem aliquod robur, ſed quod citiſſimè penitus deficiat, vtpote quòd totas aegrotantium vires conſumat, & perdat; ita enim contigit Pythioni, cuius natura vtpote ex ſe ſatis robuſta in extremo tentauit expulſionem per ſudorem, & propterea facta eſt acuta, ſeu vehemens febris, ſudorque is fuit, qui Syncopticus nuncupatur, in quo ſcilicet vniuerſae corporis vires protinus extinctae corruunt, atque hoc frequenter obſeruatur in corporibus robuſtioribus, cuiuſmodi erat Pythion, qui cum initio (vt ait Galenus) habuerit ſymptomata, atque ſigna laethalia debuiſſet citius interire, ni facultatum ipſius vigor protraxiſſet illius vitam vſque ad diem decimam. Ad aliud dicendum eſt ea verba emphas quadam Hippocratem addidiſſe, non quod quicquam noui edocere ſe putaret; ſiquidem vnicuique hiſtoriam ipſam lectitanti, poterat ſatis apparere exacerbationes, & labores diebus paribus contigiſſe; ſed ut monſtraret ſi, in vllo morbo apparuerunt vmquam manifeſtae parium dierum exacerbationes, haud dubiè in hoc valde conſpicuas fuiſſe, vt forſan propter hoc voluerit huiuſmodi exemplum afferre, quo ſcilicet verificaret illud, quod in vniuerſali tempeſtatis enarratione praedixerat; nempè in compluribus contigiſſe paribus diebus exacerbationes. Modo ad curationem accedamus, cumque Pythion laborauerit ſtatim febre acuta cum multis, atque prauis ſymptomatibus; haud eſt dubitandum, quin ea febris maligna, & peſtifera fuerit, poſtquam ipſi febri iam factae accidentia ſuperuenerunt deterrima. Itaque ratione febris erat refrigerandum, & humectandum, ratione verò prauitatis, quae ſemper ſequitur ingentem putredinem, & venenatam qualitatem, erat agendum cum ijs remediis, quae & putredini, & perniciofae materiae reſiſtunt. Sed ante cetera de inſtituendo victu accommodato erat deliberandum vt quidem eſſet tenuis, ſed non ita quin haberetur magna virium ſub putredine collabentium ratio. Etenim & ſi quo morbus eſt maior, eo minus cibi videatur eſſe praebendum ſecundum ipſius Hippocratis regulas, nihilominus vires etiam imbecillae, & ruentes videntur ſuſtentamentum à cibo exigere, & maximè ab illo, qui ſimul habeat vim remedij, vt iure dixerit Hippocrates in libro de Alimentis, optimum eſſe in alimento medicamentum. Ergo pro potu ſuccus granatorum, limonum, & auranciorum cum aqua hordei profuiſſet, & ad placandam ſitim, & ad obſiſtendum putredini: ſic ptiſſana cum iiſdem ſuccis, vitelli ouorum, panis in iure paruae pullae, cum oxalide, boragine, omphac. aqua roſacea alterato conueniſſent, veluti etiam circa extremos illos dies conueniſſet ſuccus carnis expreſſus, & ſucco granatorum, vel limonum medicatus; neque enim is ſum, qui in his modicam adſtringendi vim pertimeſcam, nempe quae ad corroboranda uiſcera, & prauos humores ab ijs depellendos non parum adiumenti afferant cito.

Similiter aer erat irrigationibus, ventilationibus, & perſpirationibus parandus. Conſtituto victu deinceps fuiſſet de aliis auxiliis cogitandum, maximè verò de mittendo ſanguine; itaque prima vel ſecunda die niſi fluxiſſet aluus erat lenienda, vel clyſtere, vel blando aliquo medicamento, dico autem niſi fluxiſſet, quoniam in tertia dicit quidem aluum profudiſſe compacta, & pauca '& an etiam à principio, an una vel pluribus diebus haudquaquam diffinitè dixit. Sanguis porrò mitti debuit à cubiti dexteri communi, quòd an dexterum hypochondrium eſſet tenſum, & repletum ſanguine, imo uerò an ibi forſan eſſet totius morbi fomes, haud conſtaret ut etiam hac ratione debuerit exigua copia mitti, atque in principio, quando ſcilicet uires ob aſſiduam, ac ſaltem frequentem refrigerationem nondum erant proſtratae. Poſt quia ingens erat in corpore humorum prauorum maligna putredo, debuit ſtatim medicus aduerſus eam contendere decocto ex ſcordio, acetoſa, myrrhide, pimpinella, adiecto aliquo zulapio ex citri ſucco, uel limonis, ex acetoſa: ſcio tempore Hippocratis non fuiſſe in uſu zulapia noſtra, imo nec citri, limonumue ſuccum quandoquidem (ut colligitur ex Theophraſto) eiuſmodi poma uſurpabantur tantummodo in capſis ad conſeruandos à corruptione pannos; at haec propono pro noſtris temporibus, ut quando ſimiles caſus occurrunt, ſciatis, quibus remediis & medicamentis vti debeatis. Ad ſymptomata ſimiliter tollenda incumbendum fuiſſet, praeſertim aduerſus praeſentia, atque imminentia capitis mala, oxyrhodinis, & vnctionibus, frictionibus, aliis diuerſionum generibus; id tamen ſemper animaduertendo, ne à capite nimia fieret repercuſſio ad collum, & pectus, ob illam breuem reſpirationem, atque inſignem vocis laeſionem.

De medicamentorum purgantium adminiſtratione puto Hippocratem ob virium, & caloris natiui imbecillitatem nil cogitaſſe, quandoquidem in ſexta die uix auſus eſt clyſterulum adhibere, & certè in ſimili virium ruina abſtinendum eſt à quouis etiam blandiſſimo medicamento, quoniam aut actuari (quod dicitur à medicis) medicamenta nequeunt, aut euacuatione exigui qui ſunt vitales ſpiritus, facilè conſumuntur.

HISTORIA TRIGESIMA.

PHRENITICVS, qui PRIMA decubuit, vomuit aeruginoſa: multa, tenuia: febris horrida: multus ſudor continuus per totum: capitis & colli grauitas cum dolore: vrinae tenues enaeoremata pauca: diſperſa; non ſubſederunt: ab aluo autem ſtercora emiſit confertim: multa delirauit: nihil dormiuit: SECVNDA mane abſque voce. febris acuta: ſudauit: non intermiſit: palpitationes per totum corpus. nocte conuulſiones. TERTIA exacerbata ſunt omnia. QVARTA mortuus eſt.

PHRENETICVS. Rariſſimi ſunt A aegrotãtes, quorum nomen propriũ, aut ſaltem parẽtum Hippocrates non adnotauerit, dico rariſſimos, quoniam praeter hunc, atque illum qui decumbebat in horto Dealcis, pauciſſimos alios reperiemus, & forſan huius nomen ignorauit, quia ob temporis breuitatem (obiit enim quarta die, vel tertia, vt uidetur Gal. legiſſe) necnon ſymptomatum prauorum magnitudinem, & copiam, ſimulque uitae ipſius deſperationem haud recordatus ſit nomen B ipſius diſcere. Et quamquam ſtatim appellet eum phreneticum, haud tamen uidetur neceſſe illico prima die, & primo inſultu correptum fuiſſe phreneſi, ſed ſic uocaſſe potuit à genere morbi, quo interemptus eſt, quamquam Gal. (vt videbimus) haud uoluit phrenitide, ſed peſtifera & venenata febre obiiſſe. Niſi quoque placeat exiſtimare ipſum prius laboraſſe febre; ſed Hippoc. tunc ſolummodo fuiſſe vocatum, quando magis ingraueſcebat morbus, ac ſubinde phreneſis erat inchoata, à quo tempore fecit C etiam dierum enumerationem: Gal. opinatus eſt hunc prima ſtatim die fuiſſe phrenitide tentatum, & quia uidebat difficile eſſe, vt quis alioquin ſanus repente in phreneſim incidat; dicit id quod etiam ſcribit Hippocrates quarto de morb. nempe morbũ poſſe ſubito quidem apparere, at eius cauſſam diu in corpore latere, ac inſenſibiliter agere, donec conſumata ſua operatione actutum morbũ producat, & interitum, haud ſecus atque contingit in venenis ſumptis, aut inflictis cuiuſmodi eſt canis rabidi ue- D nenum, haec enim in corpore diu permanẽtia, paullatimque corrumpentia tandem ſubitos morbos, & cum ijs necem afferunt, quemadmodum & ſuccus prauus paullatim in corpore collectus, & putrefactus poteſt ſtatim phrenitidem facere. Verum & ſi quae dicit Galenus de venenis, vſu, atque ratione ſint cõpertiſſima, minimè tamen aptantur exactae phrenitidi, quoniam ſi uera phrenitis eſt inflammatio membranarum, & partium ipſis inhaerentium cerebri, vt ubique profitetur Galenus, vix in- E telligi poteſt, quo pacto huiuſmodi inflammatio ſtatim oriri poſſit à ſola ſuccorum prauitate, abſque alio praecedente conſpicuo affectu. Fateor in morſu canis rabidi mẽtem nonnumquam laedi ſubito, atqui in huiuſmodi aegrotãtib. non fit ſtatim phreneticus affectus, vt ob hoc mihi placeat magis credere phreniticum praeſentem aliquo tẽpore antea aegrotaſſe; ſed neglexiſſe ac propterea diſtuliſſe Hipp. vel alium quempiam medicum uocare, donec grauis morbus apparuerit; illud certè veriſſimũ eſt, quod ſcribit quoque Gal. hunc fuiſſe caſum rariſſimum, proptereaq; ab Hipp. adnotatũ, quòd ita ſtatim apparuerint atrociſſima ſymptomata, quae extinxerint aegrotantem citiſſimè. Sed videamus quo modo res ſeſe habuerit ſatis diligenter ab Hippoc. enarrata; ſed quae prima die, & ſecunda affuerunt ſatis copioſè, & non admodum ordinatè recitat; qđ forſan ſibi mirum videretur ſtatim in prima die tot, atque tam grauia ſymptomata contigiſſe, propter quod habens etiam perſuaſum eſſe citò periturum deſtitit ſtatim a ſuſcepta diligentia. Et certè niſi dicamus cum Galeno multo ante tempore fuiſſe in hoc collectos, & grauiter corruptos humores, qui deleteriam, ac uenenatam qualitatem cõtraxerint, haud certam rationem afferre poſſumus, cur tam cito tam ſaeua facta ſint accidentia. Sed more noſtro ſingula expendamus. Poſtquam igitur hic decubuit, prima decubitus die, imo uerò ut putandum eſt principio primae habuit inſignem vomitum, quem ſecuta eſt febris horrifica. Circa quae nonnulla ſunt contemplatione digna, priuſquàm vlterius progrediamur. Primum eſt cur ex accidentibus multis aegri praeſentis, primus apparuerit vomitus. Secundum, quae fuerint cauſſae ipſius: Demum cur ipſum cõſecuta ſit febris horrifica. Et circa primum eſt ſciendum illud pene omnibus venenis eſſe commune, vt grauiſſimos vomitus cieant. De iis quae ore ſumuntur haud eſt difficile veram cauſſam afferre, propterea quod venena acria vt plurimum ſunt, & calori natiuo inimica, vnde ſtatim atque ventriculum alioquin valde ſenſibilem ingrediuntur, cum dilacerant, & conſequenter calorem ipſius acriter vrgẽtes ad expellendum laedens concitant, quamquam fiant quoque tam exitioſa, vt ſtatim abſque aliquo vomitu perimant, quale memorat fuiſſe Suetonius, quod Neronis impulſu à Locuſta venefica Britannico paratũ eſt, & quod ſcribit Ariſt. primo proble. 48. etiam medicamenta hac ratione purgare, & in magna copia ſumpta interimere, ſicuti venena in pauca, maximè ad hoc facit, quòd ſicuti medicamenta non ſuperantur, ſed ſuperant ſtomachum, ſic & praui, atq; uenenati ſucci. Verum de venenis externis, non eſt ita promptũ rationem

afferre

afferre niſi placeat dicere quaslibet partes corporis à venenato vapore, vel aura perculſas a ſeſe noxia obiecta depellere ad maiores cauitates, cuiuſmodi ſunt ſtomachus, atque inteſtina, ob idque ſtomachum ſtatim atque ab illis percellitur ad expulſionem concitari ſibi faciliorem, cuiuſmodi eſt vomitus, quemadmodum etiam inteſtina ſimiliter percuſſa ad ſeſe per anum exoneranda mouentur, ita ut quicquid continetur in ipſis ſimul cum venenata materia extrudatur; ſiue quod aliis rebus miſceatur venenum, ſiue quod corpus, & ſtomachi, & inteſtini iugiter fauciatũ ſemper expulſionem moliatur, prout ſemper quoque mordetur. Ad aliud de cauſſis vomitus dicendum eſt complures fuiſſe partim communes, partim peculiares huic aegroto; communis eſt, quia, vt dicit Hippocrates, ventriculus dum plenus eſt humoribus corpori fons eſt, dum vacuus à toto corpore fruitur, & in primo libro de diaeta dicebat ventriculum eſſe inſtar maris, quod cunctis communicat, & a cunctis recipit aquam, itaque vbi in corpore ſunt humores commoti facilè ſuaptè natura in ſtomachum feruntur. Alia cauſſa communis fuit, quia homini, & cani, vt ait Plin. lib. vndecimo, cap. trigeſimoſeptimo, vẽtriculus parte infima, qua nectitur inteſtinis, eſt anguſtior, quã ſuperiore. vnde fit, vt ubi repletur ſtomachus, humores promptius per ſuperiora, quàm per inferiora trudantur, ex quo dicebat ſolum homines, & canes vomere, quod tamen non ſimpliciter verum eſt cum etiam domeſtici catti, & alia quaedam vomãt, licet non ita frequenter. Porro cauſſa particularis fuit, quoniam magna ex parte facti ſunt humores in ventriculo huic aegrotanti, & corrupti. Etenim Auerr. tertio coll. cap. tertio, de generatione bilis praſſinae, & aerugineae dicit eas gigni in vẽtriculo; licet Gal. videatur aliter ſentire circa modum generationis, nam (vt is ait) fit cholera aeruginoſa ex bile, & melancholia ſimul in ventriculo mixtis, & putrefactis, ob quod ait ab ijs generari deterrimas, & irremediabiles febres, ſicut obtigit praeſenti aegro, qui ſaeuiſſimis cum accidentibus cito periit. Quòd autem in hoc phrenitico multi billioſi, & varii humores fuerint cumulati, ita vt ex iis corruptis atque putreſcentibus potuerit generari aeruginea bilis, quo pacto dicebat Auerr. ipſemet teſtatur Hippoc. dicens ſtatim ipſum vomuiſſe multa bilioſa, tenuia, virulenta, ſiue aeruginea. Ad tertium φρικώδης febris, ſeu horrifica eſt quae fit cum horrore: eſt autem horror, ſiue φρίκη, vt ſcribit Galenus ſecundo de differ. febr. 8. medius quidam affectus inter frigus & rigorem tanto maior frigore, quanto eſt minor rigore; verum, quia horror fieri poteſt, & in initio acceſſionum, & in tota acceſſione, propriè vocantur febres horrificae, quae in toto acceſſionis tempore habent hunc horrorem, non quidem continuum, ſed per interuallum, cuiuſmodi ſunt hemitritaei, vt idem Galenus teſtatur tum ſecundo de diff. feb. octauo, tum etiam primo in primum Epid. tex. 23. vbi etiam dicit hac in re diſcrimen aliquod reperiri, quoniam vbi interuallũ longum eſt vocatur horroris reduplicatio, quaſi ſaepius fiat initium nouae acceſſionis: ſin autem fiant breuia interualla

A propriè appellantur horridae febres. Itaque cum adeo praui eſſent in hoc aegro humores, atque ij concitati iugiter, vel ſaltem frequenter a natura expulſione tentata, dum per ſenſibiles partes ferebantur, horrores illos inducebant. MVLTVS SVDOR &c. Hoc quoq; exitiale erat, quia erat multus & per totum: etenim in prima die ſudor multus factus arguit ingentem copiam humorũ in toto ambitu exiſtentiũ; vnde ſaltem morbi longitudo oſtenditur, niſi adſint copulata alia praua accidẽtia, quo

B tempore mortem potius futuram ſignificat, & eò maximè ſi continuus ſit, quo in caſu neceſſe eſt, vt natura citò ſuccumbat tot variis malis conſternata. GRAVITAS CVM DOLORE. Si in toto corpore, & ventriculo ingens omnium prauorum humorum colluuies reperiebatur, certè neceſſe erat fieri dolorem, & grauitatem non modo in capite, verum etiã in vniuerſo corpore. VRINAE TENVES. Multa ſanè huic miſero prima die contigerunt mala, atq; ea praua; ſed magna quoque fuit

C cum patientia coniuncta diligentia Hipp. in ſingulis notandis, & obſeruandis: tenuitas vrinarum cum ſuſpenſionibus diſperſis ſummam cruditatem, & flatulentiam indicabat, & cũ dixerit, vrinae, in numero plurali, certum eſt pluries in die debuiſſe mingere, vt copia minctionum coniuncta ceteris conditionibus multo deterius ſignum redderet. NON SVDAVIT. Dubitant aliqui & meritò quomodo ſi Hippoc. dixit antea ipſum prima die habuiſſe copioſum atque continuum ſudorem, modo dicat

D non ſudaſſe; & reſpondent haec verba poſtrema (non ſudauit) intelligenda eſſe quòd non ſudauerit aequaliter, vt fit in iudicationibus, licet ſudaret ſcilicet caput, & collum, per totam primam diem continuam. Sed non mihi placet haec reſponſio, quia Hippocratis verba clariſſima ſunt ξυνεχὴς δι' ὅλȣ, hoc eſt continuus per totum, ſ. corpus, non diem; praeterea id habent laethaliſſimae febres, vt ſudores ſyncopticos ita faciant, ſ. per totum corpus; & puerile eſſet ſi Hippoc. voluiſſet ſignificare ſudorem vllum prima die non fuiſſe iudicialem. Itaque dicerem po

E tius, vel abũdare hanc poſtremam partem (non ſudauit) vel potius vocem illam οὐχ ἵδρωσεν mutãdam eſſe in hanc οὐχ ἵδρυτο, i. non ſubſidentiã habebant; cum enim antea immediatè loqueretur de vrinis; accommodatè ſubiunxit eas non habuiſſe ſedimentum, & haec forma loquendi eſt familiariſſima ipſi Hippoc. nam primo Epidem. primo aegro loquens de vrinis inquit, οὐχ ἵδρυτο, & lib. tertio, aegro tertio, οὖρα μέλανα οὐχ ἵδρυτο, & ferè eodẽ pacto, quo

F hìc, & aegro vndecimo atq; duodecimo, poſt ἐναιώρημα, i. ſuſpenſionem, ſtatim ponit οὐχ ἵδρυτο, atque idem multis aliis in locis; vnde moriar, niſi ita ſcripſerit Hippocr. etiam hoc in loco. AB ALVO. Cur adnotauerit ſtercus eiectum confertim Hipp. vis eſt in uoce ἀθρόα, nam dicitur ἀθρόον, vt notat Galenus ſecundo aphoriſm. decimooctauo, quod breui temporis ſpacio, atque ſtatim fit, ſic enim in Coac. praenotionibus dicit κόπρανα ἀθρόα, vt etiam in hoc tertio Epidem. aegro quarto, ἀθρόον κατὰ μικρὸν διαχώρημα; nam quòd aluus egeſſerit ſtercus haud quicquam habet conſideratione dignum; ſed

quòd ſtatim, & breui tempore multum; etenim magnam naturae factam eſſe irritationem indicat.

MVLTA DELIRAVIT &c. Vigilia ac multitudo delirii ſunt ſymptomata comitantia, ſeu aſſidentia ipſi phrenitidi, quia ſemper aſſiſtunt illi, imo verò ſunt etiam pathognomica cum conſtituere videantur phrenitidem, vt eſt actio laeſa; licet non conſtituant ipſum morbum; hoc eſt inflammationem membranarum cerebri; cum enim incepiſſet, vel facta eſſet prima die phrenitis, conſequenter a calida intemperie vniuerſum cerebri temperamẽtum erat corruptum, eapropter nec dormire, nec ſapere poterat; ſed continuo dolore moleſtatus magnopere agitabatur, multaque praeter rationem loquebatur, & faciebat. Atque haec omnia prima die tantum contigerunt. SECVNDA verò die hiſce complura haud mitiora ſunt adiecta, quae etiam non modo tertia tota die perdurarunt, verum etiam exacerbata ſunt, atque ea fuerunt, quòd mane voce priuatus eſt, febris aucta, ſudauit indeficiẽter, palpitationes per vniuerſum corpus habuit, atque nocte conuulſiones; adeo ut quarta die interierit. Quod pertinet ad vocem non tantum ob delirium eſt priuatus uoce, quantum ob principij neruorum, & muſculorum voci faciendae famulantium ingentem laeſionem a ſiccitate inflammationis ſequace inductam, quae aucta conuulſionem eximiã, quam conſecuta eſt mors, peperit. Febrem etiam fuiſſe acutam, dum dicit haud eſt intelligendum, quòd ſecunda die tantum facta ſit febris acuta; quoniam ſi prima die erat vera phrenitis, cur dubitandum eſt, quin eam ſit protinus febris acuta ſecuta. Sed intelligendum fuiſſe auctam, prout etiam augebatur inflammatio. Porrò intermiſſus ille ſudor, qui uerè ſyncoptitus erat, efficiebatur ab ingenti illa violentia, quam patiebatur natura, tot tantiſque malis turbata; quemadmodũ etiam palpitationes, ſeu iectigationes totius corporis non ob aliud fiebant, quàm quod omnes arteriae, & partes neruoſae perculſae veluti tremerent, cuiuſmodi ſymptomata praecedere conſueuerunt veras conuulſiones, & propterea motus conuulſiui appellantur: haud enim exiſtimandum eſt fuiſſe veras palpitationes; tum quia ſunt affectus priuatorum aliquot membrorum, interdum etiam vnius tantum; tum quia fiunt vt dicit Galenus, à flatu, & ſemper aliqua parte refrigerata id quod minimè eſſe poterat in morbo calidiſſimo, & vſqueadeò ſaeuiente. Circa mortem duo ſunt quaerenda, vnum quando praecisè mortuus ſit, nam Hippocr. dicit quarto die ipſum interiiſſe, Galenus autem dicit tertio, quaſi apud Hippocratem non legerit quarto, vt habent omnes noſtri codices, ſed potius tertio. Alterum conſiderãdum eſt an perierit vi phrenitidis, an potius ui peſtilentiſſimae febris; Ad primum ſuſpicor in fine noctis periiſſe, qui ſolet eſſe principium diei ſequentis, & propterea Hippocr. dixiſſe ipſum obiiſſe die quarta, qui ſcilicet mane ſummo extinctus eſt, ſicuti mane ſecundae diei, quae reſpondebat quartae factus eſt ſine uoce, morbusq; perniciosior, & grauior eſſe coepit. Quod Gal. dicit putandum eſſe ipſum interiiſſe tertia die, atque ſeſe neminem vidiſſe ex

A phrenitide mortem oppetiiſſe tertia die, ſed quarta
vel quinta, ac neminem tranſiiſſe vigeſima non po-
tuit ſanè collegiſſe ex Hippocr. cum is dicat, nocte
tertiae diei factas eſſe conuulſiones. Itaque niſi di-
camus contextum Galeni diuerſum fuiſſe quo pa-
cto ipſum tueri licet, haudquaquam certũ aliquid
in medium proponere audeo. Ad ſecundum autem
Gal. certè videtur cenſuiſſe haudquaquam periiſſe
phrenitide, ſed potius ob deterrimam & peſtiferam
febrem, quam faciunt vt dicebat Auerr. tertio coll.
B trigeſimo, humores illi quos vomuit aeruginoſi, &
quam deinde ſecuta eſt ut ſolet phrenitis, vt pro-
pterea cum phrenitis ſtatim apparuerit ſit neceſſe,
quemadmodum antea dicebam, ante primam diem
non decubuiſſe, ſed tamen febricitaſſe: probat au-
tem id, quia celeritas mortis eiuſmodi haud fieri ſo
let à phrenitide, ſed ab humorib. veneno ſimilibus;
nec quantitate, ſed ſola qualitate peccantibus: ex
quo loco colligere ſoleo non ſemper Gal. tribuiſſe
malignitatem humoris putredini, cuius hìc nunquã
C meminit, verum etiam interdum peſſimae atque ſe-
cretae qualitati. Opitulantur quoque Gal. ea quae
ſcribit Hippoc. in fine primi de morb. vbi declarans
modum, quo phrenitis aegrotantes perimit, inquit
eos in hoc morbo ſemper deſipere multum ob ſan-
guinem corruptum, & motum, ac propterea parũ,
aut nil memoratu dignum cibi capere, & cõſequen-
ter temporis progreſſu marcore conſumi; tum ob
febrem, tum quia non aluntur, extremis ſ. partibus
deinde proximis refrigeratis; vnde uerè uidetur Ga-
D lenus dixiſſe haud poſſe ita cito phrenitide etiam
acuta obſeſſos ab ea extingui, quamquam Deme-
trius Herophilus apud Cael. lib. primo acut. c. pri-
mo, dicat phrenitidem in interfectionem celerem
deſinere: quod verò dicit Plinius lib. ſeptimo, capi-
te 51. 52. fieri interdum aegritudinem, & mortem
ob ſapientiam, loquitur vt ſaepe ſolet appellans
phrenitidem ἀπὸ τῶν φρενῶν, i. à mente, & prudentia
aegritudinem. De curatione pauca dicere ſupereſt,
quòd mors fuerit velocior quàm ut curatio diligens
E adhiberi potuerit; tenuiſſimum enim victum ſtatim
fuiſſe inſtitutum rationi conſentaneum eſt, quem-
admodum etiam par fuiſſet illicò ſanguinẽ mittere
primũ a vena cephalica, tum a vena frontis, ſimulq;
adhibere oxyrhodina, & opiata ad inflãmationis
incrementũ impediendum; necnon ad ſomnum pro
uocandum quo in genere eſſent quoque auxiliatae
frictiones extremarum partium, atque ligaturae.
Medicamentum purgans bilem cõueniſſet, ſed cum
ſecunda die factus fuerit ſine uoce cũ ſudore ſynco
F ptico aſſiduo haudquaquam fuit locus cogitationi
illius: vnde prima vel ſaltem ſecunda die poterat
medicus de celerrima morte praedicere, potiusque
ipſum deſerere, quàm medendo remedia aliis ſalu-
tifera infamare. Prudenter enim dixit Galenus hoc
exemplũ celerrimae mortis ex peſtifera febre Hip-
pocr. propoſuiſſe non quòd etiam interdum aliqui
celerius non pereant, vt ille qui retrò ſecunda die
obiit; ſed quoniam celeritatis mortis cauſſa etiam
celeriter, ſcilicet prima die ex prauitate, & multitu-
dine ſymptomatum apparuit.

HISTO-

HISTORIA TRIGESIMAPRIMA.

IN Lariſſa Caluus femur dexteram doluit repente: eorum autem quae adhibebantur, nihil iuuabat: PRIMA febris acuta, ardens ſenſim corripuit: dolores autem pergebant. SECVNDA feruoris quidem remiſerunt dolores. febris vero intenſa eſt: ſub difficiliter morbum ferebat, non dormiuit: extrema frigida, vrinarũ multitudo exibat non bonarum. TERTIA femoris quidem dolor ceſſauit: alienatio vero mentis, & turbatio: & multa iactatio. QVARTA circa meridiem extinctus eſt acutiſſimè.

IN Lariſſa Caluus &c. Hoc quoque nõ leuius antecedente exemplum eſt propoſitum ab Hippocrate febris peſtiferae, atque mortis celeritatis, cũ aequè atque prior in quarta die obierit, licet in prima die, neque tot, neque adeo praua ſymptomata habuerit. Non abſimile autem eſt hoc exemplum relato in primo Epid. aegro nono, Critoni ſ. in Thaſo: cui digitus dextri pedis doluit, atque ſecunda die periit. Non nominat hunc aegrũ Hipp. nomine proprio quod nomen ipſi ob accidens nempe ob caluitium à vulgo impoſitũ pro nomine proprio ſeruiret. Sed cum caluitium ſit multorum commune vitium, poſtquã hic ab eo ſic voeabatur, par eſt exiſtimare id eſſe factum, quòd vel praeter tempus id ipſi contigiſſet, vel quòd maius eſſet, quàm in ceteris, vel ob aliquam aliam cauſſam nõ ita promiſcuam; quamquam apud Gal. in linguis, necnon apud Erotianum in Onomaſtico Hippocratico habetur, vox φαλακρὰ, quo nomine vtitur hìc Hipp. ſignificare rotũda, in qua tamẽ ſignificatione haud puto nunc eſſe accipiendam vocem φαλακρὸς, cũ id dicatur de ferramentis laeuitatem cum rotunditate habẽtibus. Vtrum autem Hippocrates aliqua ratione nominauerit caluum, nec Galenus, nec alij ueteres diſputarunt; attamen cum ipſe videam Hippocr. ſexto aphoriſm. trigeſimoquarto, dicentem caluis non fieri magnas varices, & ſi ſucceſſerint renaſci capillos, atq; idẽ ferè iiſdem verbis confirmari ab Ariſt. tertio de hiſt. anim. cap. vndecimo, quãquam loco vocis (κιρσοῦ) vtatur Ariſt. voce (ἰξία) quã tamen Hippocraticam eſſe teſtatur in ling. Gal. venio in hanc coniecturam, potuiſſe Hipp. nominare caluitium, quaſi id contulerit ad faciendum, vt materia morbifica, quae erat in crure dextero, vbi fiũt varices, in caput tolleretur; & certè calui habent caput infirmius, propterea q; ſuſcipiendis iniuriis, tam internis, quàm externis maximè obnoxiũ. Sed hoc dimittamus, ſicut etiã quòd aegrotauerit in Lariſſa quo nomine fuerunt appellatae nouem ciuitates, vt teſtatur Stephanus lib. de vrbib. ſiue. n. fuerit Theſſaliae, ſiue Epheſi, ſiue in Attica, ſiue in Creta, nil refert; modo credamus haud multum remotã fuiſſe hãc vrbem ab Hipp. & forſan hic fuit ex iis caſibus, quos Hipp. in ſua longa, & vniuerſali peregrinatione obſeruauit. Videamus modo quid ipſi cõtigerit. Hic. n. ex improuiſo, & alioquin ſanus cruris dextri

A dolore captus eſt, aduerſus quẽ nullum ex adhibitis remediis cõtulit. Gal. multa ſanè praeclara de cauſſarum dolorum cognitione, modoq; adhibẽdorum praeſidiorum ediſſerit. Vt ſ. prius animaduertatur diligenter an potuerint ab externis vllis cauſſis, an ab internis eſſe facti, atque an cum repletione corporis, an ſine, & pro ratione cauſſarum ſic etiam inſtituendam curationem. Atqui hac de re loquar cũ de curatione verba faciam; nunc autem videamus à qua cauſſa potuerit fieri hic dolor; & certè ſum B huius ſententiae nulla cauſſa externa eſſe factum, ſed tantummodo interna, alioquin Hipp. vt ſolet, aliquid dixiſſet; verum huic contigit quod & antecedenti phrenitico, cui forſan etiam ob hoc hiſtoriam praeſentem ſubnexuit; vt ſ. longo tempore in ipſo ſit deleterius humor in corpore, & praeſertim circa iecur genitus, qui poſtmodũ cumulatus, & corruptus ſit repente in dexterum foemur vtpote iocinori καθ' ἴξιν. i. ſecundum rectitudinem oppoſitum à natura, vt noxius, & moleſtus depulſus; ibiq; non C tam ob copiam, quàm ob prauam qualitatem effecerit dolorem; qui vtrum anteceſſerit febrẽ aliquo tempore, an ſimul, aut paullò poſt ipſam factus ſit, tum ex Hippocr. admodum certum eſt. Attamen cum dicat dolori adhibita fuiſſe inutiliter remedia, & prima die febrem fuiſſe acutam, & alia ſymptomata contigiſſe, fit vt putem aliquo tempore prius dolore vexatum, atque tunc fuiſſe, vt vulgo fieri ſolet, adhibita ad compeſcendum dolorem complura praeſidia. Quae vtrum fuerint ex iis, quae extrinſe D cus adhibentur, an quae intrinſecus ſumũtur, diſputat Gal. ſed ego dubito an haec remedia fuerint adhibita ab Hipp. vel alio medico, an ab aſtantib. ignaris; etenim ſcimus vbi quiſpiam dolore tentatur, ſtatim aegrotantes petere auxilia vndecumque, etiam ab imperitis, atque tunc temerè adhiberi, & conſequenter, ſaepenumero potius officere, quàm prodeſſe. Vnde ſi Hippocrates adhibuit, non dubito, quin omnia ex arte fecerit, quemadmodum proponit agendum eſſe Galenus; ſed ſi praeſidia fuerunt E adminiſtrata ab imperitis, fieri poteſt vt ſtatim abſque vlla praecedenti euacuatione ſint applicata repercuſſoria, quae intro materiam prauam repulerint, tum in hypochondria, tum in caput, atque ea in hypochondriis firmata, ac putreſcens febris generationi occaſionem praebuerit magnae & acutae, à qua febre deinceps coeperit Hippocrates

connumerare dies; Dicit autem febrem fuiſſe acu- A
tam, & ἀτρεμέως, id eſt tacitè, ſeu lentè ardentem.
Etenim humor ille bilioſus, & prauus in venas ma-
iores tractus, ibique putreſcens peperit iure arden-
tem febrem: Sed quomodo dicit lentè fuiſſe arden
tem? Quia ſcilicet peſtifer euaſerat ille humor, vn-
de facultas violata tabo haud multum contende-
re poterat aduerſus morbum. De doloribus au-
tem varii contextus ſunt tam Graeci, quàm Lati-
ni; aliqui enim habent οὐδ᾽ οἱ πόνοι παρείποντο ων. i.
dolores non ſequebantur, alij verò habent οἱ δὲ πό- B
νοι παρείποντο, id eſt dolores ſequebantur; & certè
haec poſterior lectio a compluribus fuit amplexa,
quod in ſecunda die dicat remiſiſſe dolorem cru-
ris; verum non inconuenerit etiam dicere prima
die non perrexiſſe dolorem in ea magnitudine, ſed
fuiſſe remiſſum in ſecunda adhuc magis, in tertia
verò eſſe ſublatum; & certè ſi facta eſt febris ob re-
greſſum materiae à crure prima die, aequum eſt
exiſtimare, tunc etiam imminuta valde cauſſa do-
loris fuiſſe quoque ipſum imminutum.
SECVNDA DIE, inquit, femoris remiſſi C
ſunt dolores, & febris aucta eſt &c. Si rectè vis
praeſentis caſus expendatur, ſanè tota poſita fuit
in dolore femoris, vt propterea Hippocrates inge-
nioſiſſimus cuiuslibet diei ſymptomata narrans,
ſemper dolorem ceteris antepoſuerit, ſi quidem in-
cipiens hiſtoriam a dolore inchoat, prima die in-
quiens dolorem perrexiſſe, ſed non auctum eſſe:
Secunda die ſtatim dicit dolores fuiſſe remiſſos;
Tertia quoque in primis verbis dicit dolores fuiſ- D
ſe remiſſos, adeo vt voluerit prae ceteris ſcopum
pro iudicio ferendo eum debuiſſe medici eſſe, vt
ſtatus illius doloris animaduerteretur; qui cum à
materia foediſſima oriretur, ſi perſeueraſſet in ea
parte, poterat quidem eam corrumpere, at ſerua-
tus fuiſſet aeger ea vel amputata, vel ſpontè deci-
ſa, cuiuſmodi compluribus contigiſſe in ea peſti-
fera conſtitutione narrant Thucidides libro ſecun-
do, & Lucretius libro ſexto. Verum quia inde par-
tim pulſa eſt propter ſui prauitatem in partes ſu-
periores, atque nobiliores, partim fuit attracta vi E
febrilis incendij hypochondriorũ flagrantium con-
ſecuta fuit omnium facultatum ruina, quae ex ſym
ptomatibus cognita eſt; ſiquidem haec materia iam
perniciosa magna ex parte à crure ſeparata, atque
in hypochondriis firmata circa ventriculum, & ie-
cur diſphoriam illam peperit, nempe morbi intole-
rantiam, quàm vigiliae neceſſariò conſequebantur,
quis enim dormire queat vbi corpus ita angitur, vt
nuſpiam poſſit conquieſcere? Similiter facta ſunt F
extrema frigida, tum quia vi illa venenatae mate-
riae admodum infeſta, non modo calor natiuus lae-
debatur, verum etiam quicquid ipſius in extremis
reperiebatur intro cogebatur recedere ad ſuccur-
rendum viſcerib. à teterrimo humore laceſſitis: Vn-
de verò fieret illa vrinarum haud vtilium copia non
eſt difficile conijcere, ſi illud ſtatuamus quod ſaepè
his in libris adnotauit Gal. nimirum febres peſtilen
tes eſſe quoque vt plurimum colliquatiuas, quòd
in calore illo putredinali, & inimico non tantum
ſucci liquidi, verum etiam concreti liquefiant, &

per aluum, atque vrinam fundantur; vt propterea
Hipp. dixerit fuiſſe inutiles ad differentiã aliorum,
quae copioſae cum mingantur, iuuant tamen, ac in-
ſtar criticarum ſunt, dicente interdum ipſomet Hip
pocrate multos vrinarum copia fuiſſe ſeruatos.
TERTIA porro die, ait penitus dolorem cru-
ris deſiiſſe, atque tunc plurimam mentis commotio
nem, plurimum tumultum, & inquietudinem ſuc-
ceſſiſſe. Etenim impura materia cũ iam ex toto in-
fernam illam partem deſerens, ad nobiliores detru-
ſa eſſet in hypochondria, atque inde quoque in ſu-
periores tranſmitteretur; haud mirum fuit, ſi &
mens mirum in modum laeſa fuerat; & conſequen-
ter uniuerſa quies, & ſtatus corporis atque animi
apprimè violatus, ita vt vi laethaliſſimae materiae
quarta die circa meridiem ſit extinctus acutiſſimè.
Etenim ad mentis perturbationem efficiendam con
tuliſſe quoque caluiciem ex eo conijci poteſt, quòd
Hipp. ſecundo Epid. ſectio. quinta, ſcripſerit caluos
morbis atrabilariis tentari. Ceterum circa haec po-
ſtrema illud eſt in primis quaerendum an alia ſae-
uiora ſymptomata apparuerint a tertia die vſq; ad
meridiem quartae, quae non ſint ab Hippo. relata.
Secundo, cur potiſſimum circa meridiẽ occubuerit.
Tertio, quomodo Gal. dicat hunc tribus diebus pe-
riiſſe, cum Hipp. dicat quarto. Quarto, quo genere
mortis interierit. Poſtremò cur Hipp. addiderit in
extremis verbis uocem ὀξυτάτως, id eſt acutiſſimè,
vel ut alii contextus habent ὀξυτάτον, id eſt acutiſſi-
mum. Circa primum reſpondeo fieri poſſe, vt conti
gerint, nec ſint ab Hipp. commemorata: nam ea eſt
condicio aliquorum venenorum, vt paucis; aliquo-
rum, vt multis; quorundam, vt nullis penè ſympto-
matibus occidant; quemadmodum referunt de illo
exitialiſſimo veneno Aphricano, qui res illius Re-
gni deſcripſerunt, necnõ de illo quo dixi retro fuiſ-
ſe à Nerone peremptum Britannicum. Cauſſa au-
tem eſt huius diuerſitatis, quoniam aliqua corpora
prius contendunt acriter aduerſus venenum, quàm
illud in cor ferri permittant; aliqua verò nil penè
certant, ſed illud ſtatim permittunt, vel quia laxiſ-
ſimos habent meatus, vel quia infirmiores habent
vires, quàm vt poſſint aduerſus uenenum vel tantil-
lum contendere. Haud ſecus quoque accidit humo-
rib. uenenum referentibus, quorũ aliquibus concer
tans natura facit grauia ſymptomata, aliquibus ve-
rò minus contendens pauciora inducit; ſicut aliqui
ſunt, qui vbi uires proſtrauerũt haud amplius illae
aduerſus eos pugnãt, ſed relinquunt liberè in cor la-
bi, atq; tunc ſymptomata non cõtingunt; ſed quam
primũ cor contrectatur, uincitur, quippe quod dice
bat Ariſt. tertio de part. anim. 4. haud poſſe uiciniã
humorum prauorum ſuſtinere: Habuiſſe autem
hunc aegrum uires etiam ſuapte natura ſatis imbe-
cillas ex velocitate mortis facile colligi poteſt, ſicut
robuſtos uidemus diutius contra pernicioſiſſimos
morbos durare; ſic enim dicebat Galenus harum
hiſtoriarum initio Philiſcum citius ob uires infirmio
res, contra Silenum tardius ob robuſtiones periiſ-
ſe. Potuit etiam fieri ut quemadmodum ſolet mul-
tis ante mortem euenire alia ſaeuiora ſymptoma-
ta contigerint Caluo, praeterijt Hippocrates, uel
quia

quia non putauit utile eſſe ea referre, uel forſan quia tertia die tanquam cito moriturum deſeruerit, propter eaque nil aliud de ipſo niſi mortem audierit. Vel quoniam dixerit in tertia die contigiſſe tumultum,atque multam inquietudinem, & iactàtionem,ſub quibus uocibus comprehenderit, quicquid mali accidere potuit. Ad ſecundum dicere oportet, quod alias dixi ex Ariſt. meridiem eſſe calidiſſimam totius diei partem,ac propterea tunc magis fundi humores,qui vbi peſtiferi ſunt,tunc magis cor occupant,atq; occidunt;quamquam etiam fieri poteſt,& ſi non dicat Hippocrates,ut ea hora incoeperit febris, atque exacerbationes fierent; ſolent enim aegrotantes ea perire hora,qua etiam ipſorum magis exacerbantur morbi. Ad tertium dicendum eſt potuiſſe hunc uirum coepiſſe aegrotare circa meridiem ut dicebam, unde cum obierit quoque circa meridiem poteſt dici tribus diebus uixiſſe & periiſſe in principio quarti. Vel dicere poſſimus tertia die fuiſſe deploratum, atque tunc pro mortuo habitum à Galeno. Ad quartum dicunt aliqui inducti a characteribus periiſſe caluum magna alui profuſione, ſed fabulae ſunt, cum de hac nihil ſit dictum ab Hippocrates, quoniam nil notatu dignum circa aluum accidit; unde ſatius eſt dicere humorum uenenatorum ad cor transfuſione obiiſſe. Ad poſtremum Galenus ſuſpicatur uocem illam ὀξυτάτως fuiſſe adiectitiam nec Hippocraticam: uerumtamen haud inconuenit exiſtimare, quoque additam eſſe uocem ab Hippocrate, ut doceret ipſum quarta die obiiſſe celerrimè, atque ita repente,ut pauci animaduerterint ipſum adeo cito fuiſſe moriturum. Circa curationem ut dicebam multa praeclara dicit Galenus & primo. illud, ut in doloribus curandis primum exploretur; an ulla cauſſa ex externis ipſum fecerit,ſi quidem ſaepe uſu uenit,ut aegrotantes,atq; etiã ſani in mouendo ſeſe,uertendo, unus elenando in ſedendo aliuſq; innumeris ſimilibus latenter colorem aquirant qui oi aliae cauſſae potius,quam huiuſmodi vlli tribuatur;quod ſi nulla ex hiſce cauſſis appareat,tũ ſpectare diligenter oportere quo uictu ante ſit uſus aeger, num, ſcilicet pluribus, atque plurimum nutrientibus cibis,nũ ulla conſueta excretio ſit rerenta, ex quibus conïcere liceat plenitudinem aut humorum prauorum copiam in corpore fuiſſe collectam, quarum aliqua exiſtente prius ad euacuationem uel per pharmaca, uel per ſanguinis miſſionem deueniendum eſt,quã repercutientia medicaméta dolenti loco adhibeantur, alioquin periculum immi-

A net:ne materia intro repulſa nobilis aliquas partes occupet,ſicut etiam uſu uenit interdum, ut ante euacuationem medicamentis calidis materia multo magis ad locum dolentem attracta non poſſit a parte corrigi,neque ſuſtineri,ſed inflammationem faciat, uel factam augeat, atque ita eam corrumpat. Quod ſi ex antecedente uitae ratione appareat haudquaquam colligi potuiſſe, uel copiam, uel cachochimiam,tunc uti licet medicamentis tam calidis, quam etiam repercutientibus, quae ſi nil B prout ad euacuationem omnino eſt deueniendum, ſiquidem fieri poteſt, ut latenter etiam ex non improbo uictu, uel impedita aliqua euacuatione ſit collecta aliqua copia in corpore, quae niſi prius tollatur,haud poſſunt cum fructu localia medicamenta adminiſtrari. Vtrum autem ita factum ſit in hoc Calui lariſſaei caſu dubitat merito Galenus & praeſertim utrum ſit euacuatum corpus,& enim uoce τῶν προσφερομένων ſeu adhibitorum haud uidentur ueteres comprehendiſſe ea quae extrinſe- C cus adminiſtrantur,ſed tantummodo quae ore ſumuntur. Verumtamen, quandoque etiam Hippocrates ea uoce uſus reperitur in cunctis quae adhibentur auxiliis,ut in libro de offic.medici, de locis in homine,atque alibi. Sed quicquid factum ſit circa hunc,ego plane nunquam initio adhibuiſſem repercutientia remedia parti dolenti.Sed inſtituta prius diligenti, atque tenui uictus ratione anodyna temperatiſſima adhibuiſſem tã fotu,quam liniméto, ut oleũ roſatum completum, oleũ lũbricorum anelhi- D num,lac tepidum,quibus non conferentibus ſtatim ad ſanguinis miſſionem magnam nulla re prohibente me contuliſſem, ſiquidem aduerſus dolores magnos ſanguinis miſſio etiam uſque ad animi defectum eſt maxime omnium praeſentanea medicina, ut Galenus docet primo aph. in fine vigeſimitertii & potius iuxta regulas Hippocrates & Galeni à pede dextero, quam ab ulla alia parte detrahendum curaſſem:ne ſcilicet brachii ſecta uena a cruribus ad ſuperiores partes impura materia attrahere- E tur ſed potius ad crura uel magis conduceretur,uel ſaltem ibi retineretur,& hac etiam conferente,cum materia eſſet deterrima, atque turgeret ſecunda die,uel initio tertiae ad purgationem per pharmacum deueniſſem,eo maxime,quod nulla fluentis alui mentio facta ab Hipp. inuenitur interim proſpiciens capiti cum oxirhodynis,atq; cordicum epithematibus cordialibus,quę duo uiſcera potiſſimũ a uenenis,oibuſq; uenenoſis humorib.petuntur.ut uberrime docui in praelectionib. Patauinis de uenenis.

HISTORIA TRIGESIMA SECVNDA.

IN Abderis Periclem morbus cepit acutus continuus cum labore;ſitis multa: anxietudo: potum continere non poterat: erat autem ſubſpleneticus; & capitis grauitati obnoxius. PRIMA ſanguis profluxit ex ſiniſtro multa quidem febris intenſa eſt minxit multum; turbidum,album: ſepoſitum non ſubſidebat. SECVNDA omnia

nia ſunt exaſperata : urinae tamen craſſae quidem erant : ſubſidebant autem magis : & quod ſpectat ad anxietatem, leuatus eſt : dormiuit : TERTIA febris emollita eſt : vrinarum multitudo : coctae, multam ſubſidentiam habentes, noctem quiete : circa meridiem ſudauit multo calido. QVARTA per totum. ſine febre iudicatus eſt:non rediit: Acutum.

IN ABDERA PERICLEM &c. Abdera haec planè in Thracia erat non longè à Thaſo diſſita; ex qua fuit oriundus Democritus Hippocratis pceptor in multis, & Protagoras. Duas autem fuiſſe huius nominis ſcribit Stephanus lib. de urb. alteram in Hiberia, alteram Clazomenem à Plinio dictam. De gente Thraciae dicit Ariſtot. 15.ſect.probl. in fine tertii probl. eam ad quatuor tantum numerare nouiſſe ob memoriae hebetudinem, exiguique rerum uſum; & de Abdenitanis peculiariter relatum eſt eos fuiſſe omnium Thracum ineptiſſimos, ut ferè in prouerbium abierit illorum ſtupiditas, Abdeſitanae pectora mentis habet, dicebat ille poeta. Et certè magnam dementiam oſtẽderunt cum Hippoc. uocarunt cum curandum tanquam inſanum Democritum, qui & doctiſſimus, & ſapientiſſimus quod eſſet, eorum fatuitates deridedebat. Erat enim aer illius regionis admodum craſſus, ut iure dixerit quidam alter poeta magnam rẽ fuiſſe, quod uir inſignis ut Democritus potuerit, Veruecum in patria craſſoque ſub aere naſci. Periclis nomine uocati complures fuerunt, ut magnus ille Athenienſis Anaxagorae amicus, ſed cum hic ab Hipp. commemoratus fuerit Abderitanus haud puto ipſum fuiſſe alicuius famae; eius tamen caſus memoria, & cognitione fuit dignus iudicatus ob celerem, & tutam iudicationem ſolo ſudore in quarta die factam, atque in morbo ut dicit Galenus acutiſſimo, qui medicos imperitos perterrere quidem potuiſſet, ſed non ita peritos, qui poterant coniicere morbum fuiſſe cito iudicandum, quandoquidem ut uidebitis a prima die facta ſaeua ſymptomata in dies mitiora euadebant; & certè hoc rarum eſt exẽplum quando Galenus quarto aphor. 36. narrat ſeſe raro uidiſſe morbos peracutos quarta die iudicatos, ſed plurimum in quinta per ſudorem ſolutos. imo 3. de criſ. 4. narrat Archigenẽ medicum a ſe omniũ maxime in pleriſque locis laudatum bis tantum in quarta die factam iudicationem uidiſſe, atque ipſummet ſemel uſque ad tempus, quo eos libros ſcribebat iam annis confectus, conſpexiſſe. Qui autem ea die uel iudicentur uel pereant docẽs primo de diebus decr. cap. decimotertio. inquit ſi quis primo die febre acuta infeſtetur, nullum autem periculoſum ſignũ habeat, ſed urinis aliqua coctionis nota inſit, non extra quartam diem morbum ſolutum iri, quemadmodum ſi multa exitialia primo die ſtatim appareant, haud extra quartam eſſe periturum. Sed ueniamus ad enarrationem, circa quã primum contingit dubitare, quomodo Hipp. primũ recẽſeat multa ſymptomata; nempe febrem acutam, continuam cum dolore, ſitim multam, anxietatem, impotentiam continendi potum, capitis grauitatem

A lienis tumorem; tamen poſt haec, incipit numerare primae diei ſymptomata, quaſi praecedentia nõ contigerint prima die, ſed ante, & ob id ab ipſis haudquaquam facere oporteat initium numerationis dierum. Ad quam dubitationem dicendum eſt haec omnia proculdubio accidiſſe prima die; uerum tunc tantum feciſſe eius mentionem Hippocrates cum uoluit commemorare fluxum ſanguinis è ſiniſtra nare, quaſi id non ſit uſitatum, ut prima die febris ſanguis è naribus profundatur, quamquam quod pertinet ad lienis affectum, & ad capitis dolores propenſionem puto ipſi familiarem extitiſſe; unde dicit erat ſublienoſus, & καριβαρικὸς, Itaque prima die febris continua, & acuta cum labore Periclem coepit, quae etiam augebatur. Vtrum autem haec fuerit ſymptoma conſequens lienis tumorem, an uero fuerit formata, atque eſſentialis dubitare aliquis poſſet, uerum cum Hippocrates dicat fuſſe ὑποσπληνὸν nec ſiniſtri hypochondrii fecerit mentionem, in magnam ſuſpicionem uenio haud- C quaquam lienem fuiſſe multum affectum, ita ut deberet febrem facere ſed tantummodo aliquantiſper tumefactum, atque circa ipſum fuiſſe putredinis focum; nempe in uenis ipſius, & in partibus ipſi circumiacentibus, ut ob hoc facta ſit febris magna continua cum ſiti multa, atque cum capitis aucta grauitate; ubi enim lien laborat capitis quoque ſtatum euerti certum eſt, cum Hippocrates ſcribat ſecundo de morb. & alibi lienoſis quibuſdã foetere aures, nec nõ gingiuas abſcede- D re corruptas, & foetidas; quamquam ſexto Epi. ſec. 2. uideatur ſecus ſentire, ubi ſcribit lienoſis non fieri deſtillationes, qua de re alias plura nec inutilia dicam. Coeterum illud quaerere oportet, unde fieret ut ſtatim prima die potum continere non poſset, & cur de potu hoc dixit Hippocrates, non autem ſimiliter de cibo: Aliqui putarũt cauſſam huius ſymptomatis fuiſse, uel intemperiem calidam uentriculi, uel potius tenuem, & multam humiditatem, quae in lienoſis, & melancholicis reperitur, ut idem Hip- E pocrates docet quarto de morb. & ſexto Epid. nec non Ariſtotel. in probl. Sed hae rationes, ac praeſertim haec poſterior, quae ipſis magis probatur haudquaquam mihi poſsunt placere; non prima quia in omni febre laborat uentriculus intemperie calida, itaq; in omni febre deberet hoc uitium fieri, quod tamen in grauiſſimis febribus non fit; non etiam ſecunda primum; quia hic non laborabat multum liene, & forſan non adeo uetuſta erat ea affectio, deinde quia & ſi fuiſset lienoſus, & humidi- E tate ſcatens, haud illa erat in uentriculo, ut potuerit uomitum educere, ſed in liene, atque in toto. Ergo multo accomodatius mihi uidetur dicere, propter uentriculi anxietatem factam ab acribus, & bi-

liofis

lioſis ſeu uaporibus,ſeu humoribus id certe quoti-
die experimur, ubi uentriculus huiuſmodi angore
ſollicitatur,illum frequenter uomere, & iure dixe-
rit quandoque Seneca,uitam cardiaci eſſe uomere,
& ſudare:Cur uero ſolius potus meminit;cauſſa ue
ra fuit,quoniam Hippocrates febrientibus acutè, &
praeſertim initio nunquam cibum dabat,ſed ſolum
potum,& ſorbitiones ut conſtat in lib. de uict.acut.
atque alibi , & hoc eſt , quod ipſe dicebat ſecundo
aphoriſm. vndecimo. facilius eſſe potu, quam cibis
repleri.

PRIMA DIE. Dicebam mentionem facere
hoc in loco primae diei , ne quiſpiam haeſitaret,
quia tunc fluxerit ſanguis . Circa quem ſciendum
eſt omnes ferè textus Graecos habere, quod fluxe-
rit ſangis è nare ſiniſtra,& multa febris ſit acuta. At
Galenus videtur loco dictionis πολὺς legiſſe πολὺ &
connexuiſſe cum ſanguine , quaſi dixerit Hippocr.
multum ſanguinis è nare ſiniſtra profluxiſſe, & ip-
ſe certè amplector magis Galeni ſententiam , quia
cum contulerit , intempeſtiua licet , illa ſanguinis
eruptio , aequum eſt exiſtimare fuiſſe copioſam,
praeterquam quod dictio πολὺς minimè uidetur be-
nè coniungi dictioni πυρετὸς tum quia haud eſt uſi-
tatus Hippocrati modus ille dicendi ; tum quia ſu-
peruacanea eſt illa dictio,cum Hippocr.initio dixe-
rit febrem acutam fuiſſe,& continuam, atque nunc
dicat πυρετὸς ἐκτεινεν,ideſt intendebatur, ſeu augeba
tur febris.Fluxit itaque prima die multus ſanguis è
nare ſiniſtra (quemadmodum uxoris Aritaei fratri.
ſecundo Epid.ſect.ſecunda.) qui proculdubio a lie-
ne prodibat ; & tametſi non eſſet in die legitima,&
iudicatoria , habuit tamen duo bona , & quod fuit
copioſus , & quod fluebat κατ' ἴξιν . ideſt ſecundum
rectitudinem ſemper ab Hippocrate probatam
ſicut è contra in Progn. & Coac. dicebat malum eſ-
ſe ſi laborantem liene è dextera nare fluat ſanguis,
aut è contra. De aluo quomodo ſeſe habuerit haud
quicquam dicit Hippocrates. Et certè non ſolet ſta-
tim ipſius meminiſſe , niſi quid obſeruatu dignum
eueniat,quoniam licet prima die aluus nihil fundat
haud ulla eſt habenda ſollicitudo;commemorat au-
tem urinarum ſtatum ; nempe quae habebant ali-
quid mali,a quo poterant medici facilè perterrefie-
ri ; ſiquidem erant multae,turbidae albae, nec ſepo
ſitae clareſcebant, aut quicquam deponebant ; cu-
iuſmodi urinae omnium turbidarum maximè dam-
nantur a Galeno primo de criſ.cap. duodecimo .
Erant autem turbidae quoniam fiebat magna in ua
ſis agitatio ob ingentem aeſtum febrilem:erant al-
bae,nec ſubſidebāt ob craſſitiem, & ob cruditatem;
fiebant vero multae,quoniam lienoſi,ut plurimum
fiunt ex immodico potu praeſertim aquae, ut ait
Hippocrates libro de affin. ubi etiam ſcribit opti-
mum eſſe ſi uetus aqua ad ueſicam conuertatur ;
praeterquam quod,ut ſaepe dixi, Hippocr. quarto
de morbis non ſemel dixit lienem eſſe aquae locum
& aliqui lienoſi qualis Bion.ſecundo Epid.ſunt co-
pia urinarum liberati.

SECVNDA DIE. Notat Galenus hunc ae-
grum & ſi celeriter iudicatum habuiſſe exacer-
bationes paribus diebus; ſiquidem dixit Hippocr.
A ſecunda die cuncta fuiſſe exacerbata : quarta uero
fuiſſe iudicatum;nam eadem die homines ſeruantur
qua pereunt:ſeruantur autem uel moriuntur die-
bus acceſſionum,& exacerbationum, ut ſaepe do-
cuit Hippocrates , & praecipuae quarto de morb.
ſed dicet aliquis quomodo cuncta ſunt exacerbata
cum habuerit urinas meliores,quam prima die; an-
xietas ſit mitigata,atque dormiuerit . Res ita ſeſe
habuit quod initio ſecundae diei facta eſt febris ma
ior,quo tempore illius erat uigor , uel ſaltem aug-
B mentum,quo tranſacto circa meridiem, quia natu-
ra coquebat ſtrenuè,mutatae ſunt urinae,ex turbi-
dis enim & abſque ullo contento factae ſunt craſ-
ſae tantum,atque cum ſedimento maiore; quod au
tem circa meridiem facta ſit mutatio ad melius pōt
in de coniici:quia quarta die circa meridiē morbus
eſt iudicatus:iam uero eadem hora ſolent fieri iudi
cationes , qua antea factae ſunt mutationes : nec
quicquam obſtat quod Hippocrates dixerit prima
die nullum habuiſſe ſedimentum,qui nequeat dici
C ſecunda habuiſſe maius,quoniam eſt modus loquē
di Hippocrates, atque etiam aliorum, ut interdum
comparatiuo propoſitiuo utantur, praeſertim quā-
do poſitiuum aliquid excellentis habet , ut in pro-
poſito caſu,quo ſecunda die urinae ſatis euidens ha
buerunt ſedimentum,alioquin minime quarta die
fuiſſet integrè liberatus.Quia ergo coctio ſatis erat
progreſſa,non eſt mirum ſi ſymptomata mitigaban
tur,ut anxietas,quam dicit fuiſſe leuia rem factam;
haud namque poterat ex toto auferri , cum adhuc
D fieret coctio,quae dum,fit ſemper dolores,& febres
fieri maiores quam ea iam conſumata ſcribit Hip-
pocrates ſecundo aph. quadrageſimoſeptimo qua
etiam ratione dormiuit nocte. At ſi fiebat coctio,&
haec dum fit dolores,aliaq; mala fiunt ſemper ma-
iora , quam iam ea perfecta , quomodo igitur di-
cit Hippocrates hunc aegrum alleuiatum eſſe ,
nec non dormiuiſſe ; Reſpondendum eſt duplici-
ter uno modo dum fit coctio , poſſe fieri compa-
rationem , uel ad antecedentia eam , uel ad conſe-
E quentia;ſi ad conſequentia fiat , ſemper accidentia
illius ſunt grauiora,atque ſic loquitur Hippocrates
dicens dum fit pus eſſe maiores dolores , quam eo
iam facto , ſin fiat comparatio ad antecedentia po-
teſt eſſe ut ea ſint maiora,ſicut initio augmenti cum
uix inchoata eſt coctio , quam dum ea & inchoata,
& longè progreſſa eſt,ut accidit Pericli noſtro. Poſ
ſumus alio modo reſpondere alia eſſe ſymptomata
coctionem ſequentia,alia uero naturam morbi, ſeu
ſalutis,uel mortis,ut dicunt medici;priora ſunt ſem
F per maiora dum fit , at non inconuenit , quin ea
quae morbi naturam conſequuntur ſint minora ,
nempe cum quo magis coquitur morbificus hu-
mor, eo quoque morbi natura mitior euadat .

TERTIA DIE. Quod ſecunda die inchoa-
ta non modo eſſet coctio , uerum etiam progrede-
retur,maiorque ſemper fieret docuerunt, quae ter-
tia die contigerunt,quandoquidem febris mitigata
eſt ; urinae multae nec non coctae fuerunt , & cum
multo ſedimento ; nox quieta fuit; & certè ut dicit
Galenus poterat quiuis mediocriter peritus me-
dicus praedicere cito futuram criſim,poſtquam iam

certiſ-

certiſſima conſumatae coctionis argumenta apparebant,atque ut dicere ſolet Hippocr. coctio ſemper ſecuritatem,& iudicii celeritatem indicet: rem uero ita ſeſe habuiſſe euidentiſſimè demonſtrauit quarta dies, in qua ſcribit Hippocrates Periclem ſudaſſe ſine febre fuiſſe iudicatus, neque reuertiſſe morbum; atque eum fuiſſe ſecundum conſtitutionem ſui acutum. Circa quae omnia pauliſper nec ſine aliquo fructu eſt immorandum, & quod attinet ad ſudorem is habuit quatuor conditiones optimo ſudori ab Hippocrates primo libro progno.tributas, fuit multus calidus, per totum, & febrem abſtulit. Et hoc poteſt eſſe exemplum rarum ob criſis modum,cum Galenus tertio de criſ. dicat rarius fieri perfectas criſes ſolo ſudore. Atqui huius cauſſa fuit, quoniam febris billioſa erat ex genere ardentium, quae ob materiae putreſcentis tenuitatem conſueuerũt per ſudorem finiri,ſed multum quoniam materia craſſa ubi eſt conuertenda in uaporem, & ex uapore in aquam, operae praecium eſt ſemper in decuplum augeatur iuxta proportionem tranſmutationis mutuae elementorum quae dum inter ſeſe tranſmutantur, ſemper ex una terrae parte fiunt decem aquae, & ex una aquae decem aeris. Facta eſt criſis potiſſimum circa meridiem, quia ea pars diei cunctarum eſt calidiſſima, & maximè ſudoris generationi accomodata, quippe cum tunc corpora ſint maximè laxa, & aperta, ob quam rationem Ariſtote. ſecundo probl. penultimo. dicebat nos magis aeſtate quam hieme ſudare, & Hippocr. ſecundo Epid.dicebat meridiem correſpondere aeſtati,& ueſperam autumno. Coeterum cur Hipp.non contentus dixiſſe ſine febre iudicatum eſſe,addidit (non rediit,)& cur in fine adiecit particulã ὀξύ. Ad primum dicendũ eſt dictionem illam ἄπυρος ἐκρίθη, ita eſſe intelligendam,perinde ac ſi Hippocrates dixerit ipſum fuiſſe iudicatum a medicis, quod eſſet ſine febre; Etenim qui perfecte iudicantur, ſemper fiunt ſine febre unde non uidetur Hippocrate dignum dicere fuiſſe quempiam perfecte iudicatum, & factum ſine febre, quaſi poſſit cum perfecta iudicatione eſſe febris:ea propter quia potuiſſet timeri ne huiuſmodi celeritas iudicii fuiſſet intempeſtiua, a: propterea rediturus fuiſſet morb. addere uoluit febrem haud quaquam rediiſſe, docens ſcilicet ſemper coctionem perfectam eſſe ſecuriſſimam, quantumuis celeritur fiat; Facit quoq; ad ſimile propoſitum,quod Hippocrates dicebat ſexto Epid. ſect. tertia aph.undecimo. ſcilicet omne ſuppurans eſſe

A abſque recidiua quoniam ſimul coctio eſt criſis, & abſceſſus. Quodque ab Auic.uidetur confirmatum ſecunda quarti tr.primo cap.decimoſeptimo in fine ubi exituras ait eſſe longinquiores in recidiua; quae reperiuntur. Ad aliud Galenus ut alias dixi huiuſmodi particulas in fine hiſtoriarum appoſitas habet ſuſpectas, tamquam ab aliis fuerint additae, ut multa alia; Sed ſi concedatur eam uocem uere eſſe Hippocraticam: dicerẽ addidiſse eam Hippocrates ne quiſpiam,quia cito fuiſset ſeruatus Pericles,pro B pterea exiſtimaſset ipſum non laboraſse acuto morbo;etenim characteres acuti morbi duo ſunt uelocitas motus,& ſalutis periculum, quod fuit quoque in Pericle ſaltem prima die,quando tot grauia ſymptomata ſibi cõtigerunt.Nunc de curatione aliquid dicatur: in qua inſtituẽda primũ uictus ratio tenuisſima in morbo acutiſſimo erat praeſcribẽda.ſ.ſolus ptiſſanae cremor, uel ſuccus ſeminum melonum cũ aqua: deinde facta ſectione uenae ſtatim ſecunda exhibuiſsẽ multum aquae gelidae ad extinguen C dum illico aeſtum febrilem, niſi tamen affectus ille lienoſus prohibuiſset ſi enim Hippocrates in exhibendo ſero lactis,uult ſemper,ut excipiantur, qui natura ſunt lienoſi,multo magis quoque excipi debent in tradenda aqua, & certè poſtquam adeo cito Pericles fuit iudicatus rationi conſentaneum a medicis aliquod graue remedium fuiſſe adminiſtratum quod potuerit ſubito furentem morbum compeſcere,quamquam ut alias dixi, non ſoleat Hipp. curationem, & remedia narrare, nempe cuius ſco D pus ſit unam hiſtoriam,uidelicet prout res contigerunt poſteris ſcriptas relinquere;& certè ubi febris ardens eſt cum uomitu bilioſo, qui ſimul etiam faciet anxietatem efficaciſſimum eſſe, & praeſentaneum praeſidium aquae frigidae (etiam non expectata coctione,) exhibitionem haud ſemel uſu comperii. Vtrum autem medici medicamentum ullum purgatorium adminiſtrauerint,minime audeo aſſeuerare,ſeu negare, quia cum tertia die fuerint vrinae perfectè coctae, potuerũt medici purgationem E aliquam exhibere, opera cuius leuata natura reliquum materiae morbificae,quod in uniuerſo corporis ambitu tenebatur,depulerit per ſudorem,atque ita liberatus ſit cito: poteſt ſimiliter fieri, ut abſque ulla alia purgatione natura initio ſanguinis è nare ſiniſtra fluxu, & urinis turbidis leuata, deinde ſequente materiae coctione integram iudicationem fecerit, ita ut non amplius reuerterit morbus.

HISTORIA TRIGESIMATERTIA.

IN Abderis Virginem,quae decumbebat in via ſacra febris ardens corripuit: erat autem ſitibunda: & vigil: deſcenderunt uero muliebria primum ipſi: SEXTA anxietas multa, rubedo,horrida, inquieta. SEPTIMA per eadem urinae tenues quidem, ſed boni coloris: quae ad aluum pertinent, non turbabant. OCTAVA ſurditas febris acuta: uigil; anxioſa; horrida mente conſtabat: urinae ſimiles. NONA per

eadem

eadem & ſequentibus: ſic ſurditas perſeuerabat: DECIMAQVARTA mens turbata, febris remiſit DECIMASEPTIMA è naribus fluxit multum, ſurditas parum remiſit, & ſequentibus, anxietas; ſurditas inerat & delirium VIGESIMA pedum dolor, ſurditas; delirium deſijt. fluxit ſanguinis parum è naribus; ſudauit, ſine febre. VIGESIMAQVARTA febris reuertit, ſurditas iterum, pedum dolor, perſeuerauit: mentis alienatio. VIGESIMASEPTIMA ſudauit multum ſine febre: ſurditas defecit, pedum ſubmanebat dolor, in aliis autem perfectè iudicata eſt.

IN ABDERIS VIRGINEM. Multorum Abderitanorum cum Hippocrates hiſtorias narret, fit ut ſuſpicor tũc illos uidiſſe, cum fuit uocatus tanta medicinae opinione ab Abderitanis ad curandum Democritum: id enim uſu uenit, ut cum aliquis celebratus medicus ad aliquam vrbem accerſitur, omnes ferè illius aegri ad eum accedant. Vtrum autem haec fuerit uirgo, quia deuouerit uirginitatem Diis Deabusque ut facere etiam ueteres ſolebant; an uero ita uocetur quia non dum eſſet uiro copulata, haud multum intereſt ſcire: ſicut neque nomen proprium ipſius, cum ſcriberet habitationem, atque ut alias dixi, haud uellet nomina mulierum praeſertim uirginum dicere; neque forſan ob modeſtiam ſcire. Satis eſt ſimpliciter dixiſſe fuiſſe virginem, quia ad cognoſcendam affectionem, & ipſius cauſſas maximè uirginitas pertinebat; quippe cum, ut ipſemet Hippocr. teſtatur libro de morb. uirg. & de morb. mul. diuerſis morbis ſoleant, quae nunquam uirum cognouerunt a defloratis tentari. Quae autem fuerit uia ſacra; in qua dicit habitaſſe hanc uirginem, ſcilicet an ſimilis, atq; illa Romae, an uero aliqua regio urbis Abderitanae ita uocata parum refert, niſi forſan dicamus eun locum nominaſſe, quod eſſet ob frequentia templa uirginibus ſacris deſtinatus, uel quemadmodum ſcrbit Feſtus, ex cauſſis propter quas fuit Romae uia ſacra uocata eam fuiſſe, quia per eam ſacriſicia in templum Capitolinum geſtabantur ſic fuerit Abderis. Hanc aegram tantum ſexta die ab Hippocrates fuiſſe uiſitatam, ex eo coniicere licet, quod pauca admodum commemoret ante eam diem; & certe cum tunc fluerent menſes, atque pleriſque ſoleant durare tribus diebus noluerunt mulieres aſciſci medicum, priuſquam muliebria deſiſſent; quamquam poteſt etiam fieri, ut haec purgata ſit quinque uel ex diebus, quod vbi contingit morbum denunciari ſcribunt Hippocr. primo de morb. mul. & Ariſt. ſeptimo, de hiſt. anim. cap. primo. Aetas quae fuerit ipſius uidetur ſtatim docere uoluiſſe Hippocr. cum dicit ipſi primum fluxiſſe menſes, id, quod fieri conſueuit ferè omnibus circiter decimumquartum, uel decimumquintum aetatis annum, quamquam non diffiteor ultra etiam nonnullis, produci: & miror quoſdam non intellexiſse, quid hic ſignificet uox illa πρώτον interpretantes Hippocr. quaſi dixerit in prima inuaſione morbi muliebria profluxiſſe. Cum enim dixerit fuiſſe uirginem, ualde uerisimile eſt

A dixiſſe primum tũc ſibi fluxiſse muliebria, id quod non ſine ratione adnotaſse puto, quod compluribus virginibus quando primum flluere incipiunt menſes, morbi grauiſsimi contingere ſoleant, ut quae ad libidinem incipiant uehementer concitari ob quod Ariſt. ſeptimo, de hiſt. anim. cap. primo. dicebat eo tempore eſse magna diligentia cuſtodiendas; nam infra aegro antepenultimo, quae eſt uirgo lariſſaea utitur ſimili phraſi dicens tunc primum fluxerunt mẽſes, cum eſset uirgo, & certè cum Hip
B pocrates dicat tunc primum ſibi fluxiſse menſes uidetur indicare ſerius, quam par fuiſset, coepiſse fluere. Redeo autem ad hiſtoriae examen: Hanc uirginem dum ſibi primum menſtrua fluerent, coepit febris acuta, & ardens, ob quam ſitiebat uehementer, nec dormiebat Galenus pauciſſima de hoc caſu ſcribit, niſi quod aegra ex plenitudine laborauit, & quantum ex iis quae contigerunt, initio coniici poterat aliquem forſan ſuſpicaturum fuiſse, illam interituram. Mihi quoque placet hanc uirginem ſan-
C guinis plenitudine laboraſse, atque id ipſi accidiſse, quod forſan paulo plus dilata eſset menſtruorum eruptio, ſcilicet circa decimumſeptimum, uel decimumoctauum, aut uigeſimum aetatis annum, ut, uelut nuper dicebam, quaſi rem inuſitatam ſignificaturus Hippocr. dixerit, tunc primum deſcendiſse ſibi menſtrua. Quomodo uero genita ſit ſibi febris acuta, atque ardens, non eſt arduum comprehendere; ſiquidem copioſus ſanguis cumulatus, ac uiolentia quadam a natura extra propulſus, in caleſcere
D vltra modum coepit; in caleſcentiam facilè ſequuta eſt putredo tum ob copiam, tũ ob diutinam, & praeter naturalem retentionem; a putredine in toto, & praeſertim circa uterum & uiſcera facta eſt febris acuta, & ardẽs, cuiuſmodi ſolent eſse, quae copioſi, & bilioſi ſanguinis putredinem ſequũtur: Febrem, autem magnam & ardentem, uigilias, atque ſitim inducere nemo ignorat Medicus.

SEXTA. Viſitauit hanc uirginem Hippocr. tantum ſexta die, ab hac ad nonam ſingulis diebus:
E a nona uſque ad uigeſimamſeptimam ſingula quaque quarta. An vero praeter ſitim, & uigiliam totis quinque prioribus diebus alia ſymptomata affuerint, haud dicit Hippocr. & non eſt a ratione alienum, quandiu profluxerint menſes ſola memorata effatu digna eueniſse; quandoquidem huiuſmodi fluxus ſolet abducere uapores, & ſuccoſa toto ad uterum: at iis finitis ſanguinem, & ſuccos alio conuerſos per corpus praua alia ſymptomata attuliſse,

nimi-

nimirum anxietatem multam rubedinem, horrorẽ, A & inquietudinem, ſeu membrorum iactationem, etenim uerbum ἀλύεσα ſic potius interpretandum eſt, ut Galenus in ling. quam moeſta, quemadmodum faciunt alii nonnulli; eſt enim differentia inter ἄσην & ἀλυσμὸν quod illa faciat aegrotantes angi, & uix reſpirare poſſe ἀλυσμὸς uero huc atque illuc corpus moueri, nec quietẽ ullam reperire. Haec ergo uirgo febre acuta, & ardente laborans cum nõ amplius menſtrua haberet, quorum exitu declinarentur alio ſucum, & uapores putridi, ſicque tran- B quilliorem ſtatum reeddrent; hi conuerſi ad ſtomacum pepererunt ἄσην ſeu anxietatem, & anguſtiam; ſublati in faciem illum ruborem induxerunt, quemadmodum percellentes cunctas corporis ſenſibiles partes illum horrorem illamque inquietudinem faciebant. Sed dicet aliquis cur potiſſimum in hac muliere commemorauit rubedinẽ faciei, quod non ſolet facere, & ſi uerisimile ſit, & uſu probatũ hoc ſymptoma compluribus febricitantibus contingere? An forſan in hac muliere maxima erat illa, C rubedo, ut propterea fuerit digna memoratu? nam in uirgine repleta ſanguine, & cui primum tunc fluxerunt menſes, atque fluere deſierant facile fuit in caput, & praeſertim ora ſanguinem reſtagnare ac ruborem inducere: eſt enim ut ait Ariſt. nono prob. tertio rubedo ſanguinis concurſus, quam rubedinẽ ſolent, eo magis uirgines contrahere, quod ſuapte natura ſint pudibundae, proptereaque ſanguis in ipſius faciem impetere ſit ſueptus. Etenim pudentes erubeſcere & Ariſto. undecimo. prob. 53. & quoti- D diana experientia docent; cuius rei cauſſam indagans Alex. primo probl. 15. duo dixit, unum eſt naturam ſuapta naturali, non uoluntario inſtinctu, quod uerendum, & honorandum eſt refugere, ut faciunt puellae, quo tempore ſanguis intro impetuoſè tractus nec ibi conſiſtere potens, remeat ad uultum. Alterum eſt aliquos exiſtimaſſe naturam ſeſe pudentem copia ſanguinis tegere uelle, ſicut pleraeque etiam pudentes ob id manum uultui apponunt, & exemplum affert pudicarum nobiliumque E puellarum, quae iccirco facilius coeteris pudore, & rubore afficiuntur, quod quae reuerenda conſpiciunt, ab illis natura ſeſe trahere cupiens ſanguinẽ concitet, & in uultu rapiat, ubi oculi ſunt qui potiſſimum pudori occaſionem praebent. Erubuit mulier ſeu lacte purpura mixta dicebat Ennius.

SEPTIMA. Habuit ut notat Galenus haec aegritudo ut criticae periodi manifeſtae fuerint, cũ natura in ea praeoſtenderit ſigna, & ſymptomata critica: etenim & ſi dicat in hac die fuiſſe eadem, F quae antea, cum tamen etiam dicat urinas fuiſſe tenues, atque boni coloris, ratione tenuitatis, ut ait Galenus, indicabatur morbi longitudo, bonus uero color moſtrabat iam coepiſſe naturam coquere materiam morbificam. Sed quid uoluit ſignificare cum dixit quae circa uentrem non turbabant? Puto uoluiſſe ſignificare aluum quidem fuiſſe aliquantiſper ſolutam, ſed non ita ut incommodaret.

OCTAVA. Octaua dies, ut paritate correſpondebat ſextae ſic etiam cum ipſa proportionem habuit, quod ſymptomata, quae nec pauciora, nec meliora fuerunt, niſi quoque fuerint deteriora: nam rubor faciei, qui ſignum erat ſanguinis caput petentis fuit, ſimul ſignum prognoſticum ſurditatis futurae extitit, aut alterius ſimilis capitis aegritudinis; ſiquidem facere ſolet illius copia ubi furſum fertur, ut malè audiamus, quod pori auditorii craſſis uaporis repleantur; Neque credo integram fuiſſe ſurditatem, ſed auditum potius imminutum. & Ariſt. 32. probl. primo. dicit aures eſſe calidiſſimas (quae ſententia ualde ſuſpecta medicis eſt,) unde ſaepè uſu uenit, ut rubor faciei ad aures confugiat, tum quia tanquam ad partes propinquas, tum maximè, quia aures ſunt temporibus ualde propinque per quae feruntur humores a partibus infernis ad ſupernas. Febris quoque aucta eſt, & uigiliae permanſerunt, cum horrore, & anxietate quaſi uero prius horror factus ſit, motis humorib. acribus per partes ſenſibiles; mox iidem humores ſeu ipſorum uapores os uentriculi petentes anxietatem genuerint, ſimulqne febris acuta ſit. Verumtamen benè intelligebat, & urinae erant ſimiles praecedentibus nempe tenues, atque boni coloris; Et adnotandum eſt Hippocratem uoluiſſe obſeruare, quod non deliraſſet octaua, quia certè mirum erat, ſurditatem cum rubore uultus, non ſecutum eſſe delirium aliquod, at id forſan contigit, quoniam ſanguis benignior erat, quam ut poſſet cerebri temperamẽtum ita peruettere, ut praecipuam ipſius actionem laederet; praeter quam quod facilius fuerat, ſanguinem a uultu ad aures, quam ad cerebrum diuertere, quas ſcimus etiam faciliter tamen pudore, quam aliis affectibus rubere, ut teſtatur Ariſt. 31. prob. tertio & trigeſimaſecunda. primo.

NONA. Nona atque etiam ſequentibus diebus uſque ad vigeſimãquartam ſcribit eodem ſeſe habuiſſe modo: peculiariter autem ſurditatem perſeueraſſe, quaſi uero obſeruatu res digna ſit in febre acuta, aliiſque ſymptomaticis diebus perdurare ſurditatem, neque mentem labefactaſſe.

DECIMA QVARTA. Inter ſigna decretoria commemorantur quoque deliria, & certè in omnibus penè magnis euacuationibus, aliiſue eruptionibus, quae ſolent aliquo modo critico fieri, uidemus quotidie deliria ſubſequi, ſcilicet commotione illa humores agitati in cerebrum uapores mittunt, qui illius ſtatum peruertentes mentem offendunt. Sed quo pacto fieri potuit, ut in criſi licet obſcura & imperfecta decimoquarto die facta potuerit ſimul remitti febris, & delirium, quod non ante appa ruerat fieri; nam dum febres ſunt in uigore, tunc maximè accidentia, atq; deliria augentur; contra inclinante febre cũcta ſolent mitigari. Dicendũ eſt decimaquarta die fuiſſe ſanè factam aliqualem motionem criticam, uerum ſatis rudem, atque imperfectã, quod nec ante ipſam uiſum ſit quicquam noui factum a nona uſque ad decimamquartam: unde non inconuenit, quin ratione illius ſurditatis perſeuerantis a cerebro noxa aliqua communicata ſit, quae nõ formatum delirium, ſed τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα, ideſt mentis perturbationem pepererit, & nihilominus putredo in hypochondriis ſit nonnihil placata, ſimulque febris remiſſa; ut enim diuturna illa ſurdi-

tas

tas haud amplius ab infernis fomētum ſuſcipiebat, ſed a materia circa aures potiſſimum exiſtente conſeruabatur, pariter illa malum poterat cerebro communicare abſque quo ab inferioribus partibus noua per febrem materia ſuppeditaretur, quae delirium efficeret.

DECIMA SEPTIMA. Quod ſaepe numero diximus id quoque nunc placet repetere Hippocrates ubi protrahebantur morbi non conueniſſe adnotare niſi quae diebus iudicatoriis, & decretoriis contingebant; ut in hoc aegro apparet, in quo poſt nonam & conſequenter undecimam decimaequartae ſymptomata propoſuit & nunc decimaeſeptimae, in qua dicit multum ſanguinis fluxiſſe, & nonnihil remiſiſſe ſurditatem; ſed dubium eſt quomodo parum ſurditas remiſerit, ſiquidem Hippocrates quarto aphoriſmo. ſexageſimo. & in Coac. ſcribit in ſurditate ſanguinis è naribus fluxum & alui fluorem eam ſoluere. Dico propterea Hippocratem uoluiſſe hoc adnotare, quoniam ſibi quoque mirum uidebatur non eſſe ſolutam ſurditatem ex multo fluxu ſanguinis: cauſſa autem fuit, quia non fluxit intempeſtiuè, ſcilicet non apparente coctione in urinis, unde non fuit uerè criticus: uerumtamen diebus ſequentibus uſque ad uigeſimam habuit anxietatem, ſurditatem, & delirium. Quod enim ſurditas fieret a ſanguine, ut retro diximus ex hoc quoque monſtratur, quoniam exeunte è naribus copioſo ſanguine illa imminuta eſt; quod pariter huiuſmodi fluxus ſit praemonſtratus tum ab ipſa ſurditate, tum a rubore faciei, tum poſtremo a delirio, id quoque perſpicuum eſt, cum haec ab Hippocrate, & Galeno inter alia ſigna futuri ſanguinis è naribus fluxus etiam recenſeantur. Et quamquam decimaquarta, factum delirium ſit, attamen perdurauit una cum ſurditate, merito cuius illud eſſe potiſſimum factum ducebamus; cumque redierit anxietas, uerimile eſt quoque in hoc critico motu, aliquam materiam ſaltem uaporoſam eſſe ad uentriculum declinatam; ubi illius os laedens anxietatem induxerit.

VIGESIMA. Vigeſima quae ultimis acutorum terminus eſt, quaeque ſimiliter decretoriis uim habet non exigua habuit obſeruatu digna, in primis fuit pedum dolor; circa quem uidetur dubitandum num uerè uocandus fuerit podagricus; ſiquidem ex una parte cum durauerit etiam poſt iudicationem, & in reliquis ac acquiſitam ſanitatem, non alius uidetur eſſe potuiſſe, quàm podagra facta abſceſſus ratione. Sed ex alia parte non uidetur talis fuiſſe, quoniam Hippocrates ſexto aphoriſm. uigeſimonono. ſcribit mulierem podagra non laborare, niſi menſtrua ipſi defecerint, idque uerum fuiſſe ipſius Hippocratis tempore non autem in poſteriori ob ſingularem omnium luxum, non modo ſcripſit Hippocrates; uerum alii plerique ſcriptores, & prae coeteris Seneca, qui Epiſt. nonageſimaſexta damnans mulierum uitia, inter alia dicit mulieres tempore Hippocratis, non laboraſſe podagra; uerum ſua tempeſtate ob mutatos mores, ac

A uitam, non autem naturam paſſim tentari conſueuiſſe. Reſpondendum eſt dupliciter uno modo dolorem quidem podagricum fuiſſe, & licet tunc habuerit aegra menſtruas purgationes, attamen fuiſſe tardas, ut dicebam, ac propterea facta in corpore repletione podagrico dolori eſſe datam occaſionem. Sic enim concedit Hippocrates mulieres tentari podagra ubi purgationes haud fluunt; ut deberent; perinde namque eſt eas uel non profluere, uel diminutas eſſe, atque incipiendo tardare. Poſſumus B alio pacto reſpondere non fuiſſe uerè dolorem podagricum, quod dolor haudquaquam articulos, ſed totum ipſum pedis corpus occuparet, atque factus eſſet natura ipſa humores morbificos ſuo proprio robore ad partes extremas propellente unde iure merito & ſurditas, & delirium intermiſerunt, ſcilicet abducta materia morbifica, & praeſertim ſanguine illo impuro a ſupremis ad infimas partes; qui tamen quoniam haud totus potuit deorſum ferri, factum eſt ut illius pars è naribus proruperit, C ac ſudauerit: ex quibus omnibus ſoluta eſt ad tempus febris, atque imperfecta criſis ſecuta eſt.

VIGESIMAQVARTA. Medicus etiam mediocris facile putaſſet ex toto morbum fuiſſe vigeſima die finitum, quandoquidem factus eſt abſceſſus ad infimas partes ſudauit, deſiit febris, ſurditas, delirium, atque haec omnia uigeſima die decretoria contigerant. Verum deerat unum maximi omnium momenti nempe coctio in urina, quam hactenus perſeueraſſe boni coloris, ſed tenuem, quod D ſignum plenitudinem, & eruditatem ſignificat, facile poſſumus coniicere, ex eo quod Hippocrates illius mutationis ab octaua die haud meminit, non inſolens tamen meminiſſe, quando in ipſa mutatio uel ad bonum, uel ad malum fit; ea propter deficiente coctione haud mirum eſt ſi criſis non fuit ſecura, imo uigeſimaquarta die febris rediit, nec non ſurditas, atque mentis alienatio, non tamen inſignis, ſed tantum παρακοπὴ etenim relicta illa materia cruda, vbi coepit putrere, & ad coctionem aliquam propeE rare, factū eſt rationabiliter, ut ſymptomata ea ſint ſecuta, quae ſuppurationem, atque coctionem comitari dicebat Hippocr. quaeque ſimul futuram meliorem criſim praedicunt. atque ob hoc factum eſt ut vigeſimaſeptima, quae eſt primus ſeptenarius a uigeſima non modo ſudauerit, ac reliquiae ſurditatis, & delirii ſint finitae, uerumetiam omnia alia perfectè ſint iudicata, excepto dolore pedum, qui adhuc poſt iudicationē relictus eſt: atq; idem factum fuit F ut morbus ſit ſolutus; nam periit Caluus lariſſaeus, quia dolor genu non permanſit, ſed receſſit ſtatim, ſicuti alii omnes, quibus receſſus fit ab inferioribus partibus ad ſuperiores. Verum quaeret aliquis non immerito cur cum adeo perfecta ſit facta iudicatio, dolor tamen ille pedum remanſit? Cui reſpondendum eſt propter tres cauſſas dolorem pedum non fuiſſe cum aliis ſymptomatibus finitum; unam quia copioſa fuit materia, & craſſa, quae ut diſcutiatur longo eget tempore. Alteram quia pedes ſunt remotiſſimi a fonte caloris, & propterea frigidi, ob quod facultas eorum haud ita cito poteſt mate-

riam morbificam ſuperare: unde Ariſtot. ſecunda. probl. 26. dicebat pedes minime omnium ſudare quodquoq; facit ab impotētiam conſumendi humores tertiam quoniam ut ſcribit Hippocrates, & obtutus ipſe docet pedes compoſiti ſunt multis oſſibus, multisque neruis, atque aliis partibus duris quae faciunt, ut materia ſemel iis infixa haudquaquam cito, & faciliter queat inde elidi; quae pariter cauſſa eſt, cur pedibus etiam nudis incedentibus nihil deteratur, & tamen ſoleae ferratae conſumantur; quibus illud quoque accedit pedibus aegris ob ſitum decliuem aſſiduo nouam materiam ſuggeri, propptereaque aegre, & non niſi longo tempore eorum mala finiri. Sequitur curatio, quam, certum eſt debuiſſe adhiberi ſicut coeteris acutis, atque ardentibus febribus; & in primis uictus totus debet eſſe inſigniter calefaciens, atque refrigerans cum uini abſtinentia, atque uſu ptiſſanae, & aliorum ciborum humectantium, & refrigerantium; pro potu aqua, uel hordei, uel anguriae potius quam ſimplex refrigerata fuiſſet eligenda & Auer. libro ſeptimo. cap. duodecimo. curationem febris ardentis inſtituens, inquit meliorem eſſe aquam anguriae, quam refrigeratam aquam niue cum citius calefiat haec, nec quicquam nutrimenti, uel ſanguinis correctioni conferat. A prima uſque ad ſextam ſi profluxerit menſtrua, ſecundum rationem par eſt exiſtimare de ſanguine mittendo nil fuiſſe cogitatum; ſin uero tardius, atque minus quam debeant, menſes redierint ſane ſtatim de ſanguine mittendo deliberari oportebat, prius, ſcilicet lenita aluo, poſtquam non erat ſponte citata; deinde ſecta uena tali aut poplitis, ab eaque miſſo ſanguine ad unam, uel alteram heminam una aut pluribus uicibus, immo ſi, ut Galenus exiſtimauit, plenitudine abundabat ſanguinis in imminuto menſtruorum fluxu plus etiam ſanguinis fuiſſet detrahendum, tum coctioni erat incumbendum, atque uiarum apertioni per decocta ex oxalide rad. petronſelini cap. ueneris, & ſimilibus aliis accomodatis. Interim quia ex rubedine, & ſurditate apparebat, ſanguinem in caput non abſque impetu aliquo ferri, frictionibus, & cucurbitulis tam ſcarificatis, quam ſiccis, nec non blandis ligaturis fuiſſet ille impetus comprimendus; cumque aluus haudquaquam flueret, & urina licet tenuis, attamen eſſet boni coloris, aliquam leuem coctionem ſignificantis, plane tranſacta ſaltem decimaquarta die praerogaſſem ichores bilioſos medicamento aliquo cholagogo, atque denuo grauioribus incubuiſſem in humoribus efficaciorem praeparationem, atque apertionem. Interim ventriculo linimentum ex oleo maſticino cum puluere corallorum adminiſtraſſem propter illas anxietates ſicut ad ſurditatem oleum amigd. ad ſummum amararum; etenim in delirio, ut in febre acuta calidiora fuiſſe uitanda omnes intelligunt; ſic ad delirium leuia, & ſimplicia oxyrodina conueniſſent; quamquam leuem inſaniam, & a ſanguine, & febre enatam ſperandum fuiſſet abſque multi labore, ut contigit, eſſe finiendam. Coeterum dolori pedis dum febris & morbus adhuc durabant ſola mitigatoria potius relaxantia quam ullo modo repercutientia congruebant, ut prius ſimplex lac. uel panetrito mixtum, aut aqua taſſi barbaſſi tepida vel oleum lumbricatum: nam Galenus libro meth. vndecimo. cap. vigeſimo. dicit Medicos ſaepe prouocare podagram, ut febri fomentum eripiant. Poſt iudicationem uero paulo audentius aduerſus dolorem contendi debebat lauacris ex decocto maluae, lapathii, roſarum, & unctione ex oleo anethino, uel camomelino uel oleo luteorum oui, & in declinatione doloris poſca aut uinum, aut marina, uel ſalſa aqua magnam utilitatem praeſtitiſſent, tum in finiendo dolore, tum in deſiccandis, atque confirmandis pedibus; Illud certè ueriſſimum eſt, quod de ſe ipſo tradit Auer. ex febre, ſcilicet ardente factum fuiſſe arthriticum & forſan etiam praeſenti mulieri diu permanſit pedum dolor.

HISTORIA TRIGESIMAQVARTA.

IN ABDERIS Anaxionem, qui decumbebat ad Threicias portas febris acuta prehendit; lateris dolor dexteri continuus, extuſſiuit ſicca. neque expuebat PRIMIS diebus, ſitibundus. uigil; vrinae boni coloris, multae, tenues: SEXTA delirius: ad fomenta uero nihil remittebat. SEPTIMA laborioſi: nam febris intendebatur; & dolores non remittebantur: tuſſesque infeſtabant: difficiliter reſpirabat: OCTAVA cubitum ſecui effluxit multum, quale oportebat: remiſſerunt quidem dolores: attamen tuſſes ſiccae pergebant. VNDECIMA remiſſerunt febres, parum circa caput ſudauit; adhuc tuſſes, & quae a pulmone humidiora DECIMASEPTIMA coepit pauca, & cocta expuere, alleuiatus eſt: ſitibundus autem erat, & a pulmone haud bonae purgationes VI-

GESIMA ſudauit, abſque febre poſt criſim uero leuatus eſt. VIGESIMA SEPTIMA febris rediit tuſſiuit: reiecit cocta, multa: urinis ſubſidentia multa, alba, ſine ſiti factus eſt: ſomni. TRIGESIMAQVARTA ſudauit per totum. ſine febre iudicatus eſt omnino.

IN ABDERIS ANAXIONEM. Complures in hoc libro commemorat Abderitanos Hippocrates fortaſſe (ut retro etiam dixi) quia, cum is ad curandum Democritum ab Abderitanis fuit accitus multos etiam alios ibi curare fuit coactus, quemadmodum ſaepe numero contingit, ut cum aliquis magni nominis Medicus in celebrem Ciuitatem uocatur, quicunque in illa ſunt aegrotantes a ſimili medico curari capiunt, & certè hoc uidetur admodum uериſimile, ut potius tunc omnes Hippocrates curare contigerit, quam ut diuerſis temporibus ad unumquemque curandum iuerit, quam Medicus tantae grauitatis adeoque occupatus haud abundauerit, ita ocio, ut potuerit huc, atque illuc ad medendum uentitare ſicuti faciunt mercenarii. Sed utrum hoc, uel illud fuerit parum intereſt. id certè non eſt ignorandum, ſi ullus eſt ex aegrotantibus ab Hippocrate relatis, qui a Galeno ſit frequenter commemoratus, atque quotidie in ore omnium uerſetur certè eſt hic Anaxion, cui, ut audietis ſecta fuit uena die morbi octaua, ſecusque ipſemet Hippocrates iubet ſecundo aphoriſm. ubi ſcribit, ſi quid mouendum in principio moue; & quamquam de eo nil aliud Hippocrates dicere potuiſſet quam proprium ipſius nomen, quod, quia rarum eſt ſatis eſſe poterat ad demonſtrandum uirum, cum forſan nullus eſſet alius in his regionibus, qui ita uocaretur, ſicut ſimile nomen apud alium ſcriptorem non ita facile reperire conceditur, nihilominus uoluit quoque apponere habitationem, forſan ad ſignificandam aliquã morbi occaſionem, quod ſaepe facere, uel ſaltem interdum ſolet, ut Galenus inſinuat libro de linguis in uoce. Stymargi. Habitabat, itaque Anaxion ad portas Thracias, hoc eſt, illas, quae ducebant in Thraciam; prope portas autem ſolet gens uilior atque inops habitare; De tempore nil dixit, quia facile intelligi poterat fuiſſe hyemem, quoniam ut ipſemet docet tertio aphoriſm. vigeſimotertio hyemalis morbus eſt pleuritis, imo Galenus in commentario inquit Hippocratem in eo aphoriſmo non facere mentionem aliorum temporum quia pleuritis, & peripneumonia, ſunt proprii morbi hyemales, nec communes aliis temporibus, & fiunt, ait Galenus quia a frigore ſpiritualia laeduntur; Conſimiliter non meminit aetatis, quia pleuritis uera raro fit in alia aetate quam uirili, ut liquet ex Hippocrate, & Galeno tertio aphoriſ. trigeſimo: Ad hunc uel non uocatus fuit niſi ſexta die, uel ſi uocatus eſt, non acceſſit ad eum, niſi ſemel quinque illis diebus, qui ſextam diem anteceſſerant. Habuit hoc tempore febrem acutam, lateris dexteri continuum dolorem, atque tuſſim ſiccam cum ſiti,

A & uigiliis, atque anhelitus difficultate, quae omnia ſymptomata poterant unumquemque docere, Anaxionem uera pleuritide laboraſſe; nec quicquam obſtat, quod Hippocrates haud meminerit anhelandi difficultatis, quae alias ab ipſo in libro de acutis, in quibus de hac ſola, & peripneumonia fere ſemper loquitur, inter ſigna illius morbi pathognomonica recenſet, quoniam, ut ſcribit Galenus ſecundo de difficul. reſpirantium cap. octauo. cum neceſſario difficultas reſpirandi ſequatur pleu-
B ritidem nec ea in Anaxione quicquam peregrini, uel rari haberet, haud uoluit ſtatim commemorare; quamquam nominarit ſitim, quae neceſſaria non eſt, nec non uigilias, & urinarum ſtatum; ſic etiam quarto, de cauſſis pulſuum inter ſigna pleuritidis recenſuit delirium, & quoniam pleuritis eſt morbus frequentiſſime a Medicis tractatus, & ſatis frequenter contingens ipſum paulo accuratius, & diligentius examinare oportunum erit, tum quoad partem Theoricam, tum etiam quoad Pra-
C cticam. Et primum quoad nomen ſcribit ſaepe Galenus ut ſeptimo aphoriſm. quadrageſimoſecundo. & quarto aphoriſm. ſexageſimoſexto. & ſecundo, de difficul. febr. ac tertio, in primum Epid. Veteres non appellaſſe febres huiuſmodi morbos, ſed pleuritidas; quoniam illae ſunt pura accidentia eſſentiam tamen morbi conſtituentia; nec ualet; nominaſſe Hippocratem hic febrem, atque etiam ante dolorem, quoniam fieri poteſt ut prius febre laborarit, quam dolorem ſenſerit: Latini modo uocant
D nomine Graeco, modo lateris dolorem dicunt. Serenus telum appellari dicit forſan imitatus Hippocratem. Qui ſecundo de acutis ſcribit pleuriticos uocari βλητούς, ideſt percuſſos, quia ubi fit morbus, ibi apparet ſtygma, & ueluti uibex quidam, ac ſi ibi percuſſionem accepiſſet. Barbari pleuriſim potius dicunt. Eſt autem pleuritis citra omnium controuerſiam inflammatio illius membranae, quae coſtas ſubcingit, qua in re differt a ſpuria pleuritide, quae quidem non eſt inflammatio, ſed tantum dolor la-
E teris factus, uel ab humore aliquo uel a flatu diſtendente, & a ſuo loco praedictam membranam diuellente; & quamquam huiuſmodi inflammatio fiat circa partes internas coſtarum, fit etiam interdum & circa externas, quae tamen haudquaquam legitima eſt appellanda, ut altera; adeo ut pateat locum affectum nullum aliud eſſe, quam membranam, & coſtas; Modus generationis idem eſt, qui & aliarum inflammationum tranmiſſio, ſcilicet ſanguinis a uenis extra uenas, eiuſque accenſio,
F & putrefactio. Certum enim eſt in uenis eſſe ſanguinis locum ac propterea in ipſis proprietate loci conſeruari, extra uero ipſas corrumpi; Coeterum quia ſanguis, qui facit malum, interdum

purus eſt interdum bilioſus, uel pituitoſus, uel melancholicus, inde fit ut inflammatio, ſeu pleuritis a medicis interdum dicatur eſſe ſanguinea, interdum bilioſa, uel pituitoſa, uel melancholica. Sed oritur dubitatio hoc in loco, urea pleuritis ſit periculoſior an ſanguinea, an bilioſa; nam Hippocrates tertio de morbis inquit, bilioſam pleuritidem eſſe mitiorem nec lethalem; ſanguineam uero eſſe fortem doloroſam & lethalem. Contra ſexto Epid. commen. tertio, aphor. ultimo, & tertio commen. in libro de hum. text. 33. dicit ſanguineam pleuritidem prohibere miſſionem ſanguinis, quam ſententiam exponens Galenus dixit ſanguinem haud mitti in pleuritide ſanguinea, quia mitiſſima eſt, ita ut magno remedio non egeat. Dicendum eſt ſanguinem facientem pleuritidem, uel eſſe paucum, uel mixtum aliis humoribus, ſed ſuperabundantem, atque de priori loqui ſexto Epid. de poſteriori autem tertio de morbis, ſicuti etiam loquitur Celſus, ubi dicit quarto libro cap. ſexto. ex ſanguine pleuritidem eſſe grauem, Sic itaque patet, quae ſit affecta ſedes, & quae cauſſa continens, nimirum ſanguis tranſmiſſus & inceſus. Cauſsae uero tranſmittentes, uel ſunt internae, ſiue προηγουμέναι, uel externae; internae ſunt plenitudo ſanguinis, aptitudo thoracis, ſexus, & aetas ſiquidem ſcribit Cael. Aurel. libro ſecundo acut. cap. 13. mares magis, quam foeminas, & ſenes magis iuuenibus, & pueris pleuritide tentari. Externae uero ſunt complures, quae omnium diligentiſſimè & copioſiſſime proponuntur a Coelio Aureliano & Aretaeo, & forſan quia multae cauſſae poſſunt hanc inflammationem facere, atque locus maximè aptus eſt ad patiendum ob ſitum, uocem, atque reſpirationem; hinc fit, ut frequēter pleuritis a Medicis conſpiciatur, ut iure merito dixerit Galenus duodecimo meth. pleuritidem & diſenteriam hinc ſigna maxime omnium ſcientifica, ſunt autem ſigna illa quatuor, quibus conſtituitur hic morbus, febris, acuta, dolor lateris, tuſſis, & difficultas anhelandi coetera uero addita a Galeno & ab aliis, nempe pulſus ſerrinus, delirium, ſitis, uigiliae ſunt, uel comitantia, uel ſuperuenientia. Iam uero ut de Anaxione loquar, quae fuerint cauſsae antecedentes & externae ſui mali haud conſtat; potuit eſſe tamen labor nimius uociferatio, nec uero aer frigidus laedens ſpiritalia, ut ait Galenus uini potus; & notandum eſt apud Ariſtotel. tertia ſect. probl. primo licet uerum ſit pleuritidem, fieri a potu uini ibi tamen non quadrare, cum non ſit affectus frigidus, ſed loco auis legi debere παραλύσεως, ut a Galeno colligitur ſecundo de temperam. ſed quaecumque fuerint primum facta eſt febris acuta quoniam, cum inflāmatio eſſet in dextera laterum parte, & iocinori, & cordi, ac ſepto tranſuerſo communicata eſt faciliter accenſio per putridos, & accenſos uapores, qui aſſiduo ſuppeditati cordi aſsiduam quoque febrem faciebant, quēadmodum quoque continuus erat dolor, eo quod attracta ui caloris ſemper noua materia, nouam nec intermiſſam continui ſolutionem inducebat. Goeterum id quaerere oportet utrum primo contigerit febris, an dolor nam ſi ſeriem Hippocratis perpēdamus plane uidetur febris eam in prima corripuiſſe. ex altera parte ut etiam retro dixi eſt Galenus ſeptimo aphoriſm. quadrageſimoſecundo. & quarto aphor. quadrageſimo quarto. & ſecundo. de differen. morb. qui dicit ueteres febres pleuritidis, & phrenitidis non appellare febres, eo quod ſint potius ſymptomata; iam uero ſymptomata ſequuntur morbum, ſicut umbra corpus. Pro reſolutione dicere, oportet aliud eſſe recitare ſymptomata aliqua morbi, aliud quaerere naturam eius; quando ueteres quaerebant naturam pleuritidis, & ſimilium morborum, nunquam appellabant febres, iam uero Hipp. qui ſibi propoſuit recenſere ſymptomata aegrotantium, prout ſibi accidebāt; narrabat prout accidebāt; quare cū Anax. primo apparuerit febris, quam dolor, hinc eſt quod primum eam commemorauit. Cur uero potius factus ſit dolor in dextera, quam in ſiniſtra parte fuit cauſſa aliqua particularis, alioquin pars dextera ob uiciniam cocinoris magis calefit, magis exercetur, proptereaque promptius materia in ea parte diſſipatur, ita ut non facile in ea generetur pleuritis, ſed frequentius in ſiniſtra quemadmodum teſtati ſunt Ruffus Epheſius, & Razes. & quando generatur ſalubrior eſt, ut ait Auicennas, attamen longior, qualis haec, quamquam, ut dicebat Hippocrates tertio de morbis quando robuſtiores ſunt dexterae partes ſiniſtris, tanto etiam fortiores morbi in his fiant: A quo uero ſanguine facta ſit in Anaxione pleuritis, non multo negotio coniici poteſt, tum quia, ut ſcribit Galeuus primo. aphoriſm. duodecimo. & quinto de locis affect. quarto nec non Auicen. decima, tertii cap. de pleuritide, plerumque fit a ſanguine bilioſo, tum quia ſitis, & uigiliae, ac delirium, quae ſuperuenerūt Anaxionis ſatis docere poterant materiam peccantem fuiſſe ſanguinem bilioſum; Tuſsis pariter facta eſt, quoniam, cum affectus ſit in parte ſepto, ac pulmonibus proxima ij laeſi, atque laeſionem a ſeſe depellere conātes miſtum illum excitant, interdum tam grandem & interiora diuelli iudicantur, qui motus ab Hippocrate in Coacis praedictionibus (quicquid alii dicant nuncupatur σπάσμα, ubi dicit plueritidem ſpaſmate tutiorem eſſe, eo quod huiuſmodi diuulſio, & uehementer tuſsis haudquaquam fieri poteſt abſque robore facultatis in quo certum eſt ſitam eſſe omnium pleuriticorum ſalutem; praeterquam quod multo melius huiuſmodi pleuritis ſuppurata expurgatur. Haec uero tuſsis, quae pategnomonicum eſt ſignum pleuritidis, interdum ſicca eſt, interdum uero humida; ſicca eſt, quando aut nihil aut exiguum, quid & crudum cum ipſa reiicitur: humida uero quando uel ſanguis purus, ut in mitiſsima quemadmodum Galenus ſexto Epid. ſectio. tertia. ultimo. nec non comment. in libro de hum. eiicitur, uel bilis, uel pituita, uel melancholia: & ſi, ut dicit Galenus frequentius fit tuſsis cum excrementis liquidis & primo ſpumoſis, deinceps ſanguineis poſtea felloſis, ut ait Coelius, ac ſanioſis, ſeu purulentis: cauſſa uero ob quam ſit ea fit tuſsis a Gal. ſecundo. de criſi duplex proponit, uel materiei craſſities, & uiſcidi-

tas,

ditas,uel nimia ipſius tenuitas ob quam irritat qui-dem naturam, ſed auis expulſionem refugit. Erat autem tuſſis Anaxionis ſicca, nec primis diebus quicquam expuebat; ſed dicet aliquis, cur Hippocrates non contentus fuit dicere,tuſſim fuiſſe ſiccam ſed uoluit addere,nihil primis diebus expuiſſe? cui reſponderi poteſt, particulam ultimam eſſe prioris explicatiuam, perinde aci dixiſſet, fuiſſe ſiccam tuſſim, hoc eſt nihil prioribus diebus expuiſſe; uel poſſumus dicere, quod quoque ſuperius dicebamus, ſcilicet quandoque etiam dici tuſſim ſiccam quando exiguum quid expuitur, unde uolens eam excludere penitus, addidit non ſolum exiguum nō expuiſſe,immo nihil omnino.

SITICVLOSVS. Galenus ſecundo,de diff. reſpon. cap. octauo. ſcribit ſitim pleuriticis, neque neceſſario, neque ut plurimum contingere,ac propterea Hippocratem tanquam rem haud uſitatam noluiſſe hic commemorare; ſed hoc apud me non eſt ita tutum aſſeuerare,primum quia idem Hippocrates in libro tertio, de morbis, loquens de ſicca pleuritide inquit, eas habere opus multa per potum humectatione, & cum ſicca ſit lingua in omni pleuritide, febris acuta, & in ſpiritalibus incendium ingens, quomodo fieri poteſt ut non ſitiat? niſi dicamus, ut Coelius Aurelianus, initio pleuritidis minime fieri ſitim, at peiorante (ut loquitur ipſae) paſſione fieri linguam aſperam,& ſiccam,ac propterea ſequi ſitim (ut ipſa experientia docet) & una cum ſiti uigilias, quemadmodum ueriſimile eſt contigiſſe Anaxioni ſaltem paulo ante ſextam diem.

VRINAE. Certe ſi ipſius pleuritidis idaeam ſpectemus, haudquaquam urinarum inſpectio utilis eſt, ſiquidem urinae ſtatum uenarum indicant, & pleuritis eſt morbus extra venas poſitus, nil autem cum uenis communicat membrana cingens coſtas, ſed quamquam non conferat urinae cognitio ad ipſius pleuritidis eſſentiam indagandam, condu cit tamen ad febrem, & ad ſtatum corporis cognoſcendum,qui utrum bonus, uel malus ſit, maximè refert ad ſalutem, uel necem praedicendas; quam praedicendi,& praecognoſcendi diſciplinam hic do cere ſibi Hippocratem propoſuiſſe teſtatur Galenus. Habuit itaque Anaxion ante ſextam diem urinas multas, atque tenues, ſed boni coloris; erant multae forſan quia multa potatio pleuritidi occaſionem praebuerat, quam ipſemet Hippocrates libro de affectionibus docet interdum eſſe cauſſam huiuſce morbi; uel quia pars materiae euacuabatur per urinam, ut quandoque ſolet hiſce in caſibus contingere: Erant tenues ob cruditatem,erant tamen boni coloris,quoniam febris nil habebat pe regrinum,ſed erat purum ſymptoma ipſius inflammationis.

SEXTA Galenus. 4. de cauſis pulſuum cap.8. ſcribit nunquam fieri,quin in pleuriticis, & peripneumonicis caput laedatur,quod humorū fuligines in inflamationibus putreſcentium ſuſcipiat, quae, ſi biliofae,atque acres ſint mordicant, erodunt, atque cerebrum irritant, ita ut ad delirium perducat;quod etiam confirmat quinto de locis aff.quar-

A to & ſecundo diffic.reſp.cap.octauo ubi loquens de hoc Anaxionis caſus dicebat delirium non fuiſſe proprium aliquem morbum,ſed affectum ſolummo do acceſſorium ad pleuritidem ſortem, ſiquidem in fortibus pleuriticibus fiant deliria.

ADFOEMENTA. Hippocrates lib.de acutis, ubi inſtituit curationem pleuritidis, uult ſtatim fomentis ſiccis, aut humidis tentandam eſſe doloris placationem, quae ſi non ſuccedat ad alia remedia eſſe deueniendum uel purgatiua dolore ad
B hypochondria inclinante, uel ad ſanguinis miſſionem. Cur igitur in Anaxione facta ſint ſexta die fomenta non poteſt ulla maior afferri ratio, quam quod uel hoc non ab Hippocrates ſed ab adſtantibus factum ſit;uel quid Hippocrates tardo uocatus haud omnino uoluerit ſuas leges omittere ut ſcilicet primo tentaret doloris per fotus ſedationem ſimulque experiretur an eſſet a flatu morbus, uel ab aliquo alio uitio; unde poſtquā exploratum eſt dolorem non remmitti a calefacientibus foti-
C bus,ſimulque ſeptimam fuiſſe laborioſam, quod febris acuta fuiſſet, dolores acerbiores facti tuſſis uehementior una cum anhelandi difficultate; iam ratus morbum non a flatu, ſed ab humoribus calidis fieri ſeſe octaua die ad miſſionem ſanguinis contulit; quod exiſtimandum eſt non feciſſe ſeptima, neque ſexta, quia eo tempore tantummodo uocatus, maluit ſuis legibus in libro de uictu acutorum traditis uti, ſcilicet tentare diſcuſſionem, & morbi naturam explorare, praeſertim cum ſepti-
D ma dies ſit decretoria, & in ea fecerit ſymptomata omnia exacerbata, quae potius vacationem a magnis remediis poſtulabant, quam illorum adminiſtrationem;& ſane magis mihi placet exiſtimare, quemadmodum, (ut puto) exiſtimauit Galenus, Hippocratem uocatum eſſe ſexta die, quam octaua, cum diligenter narret, quae in ea, & ſeptima contigerint, quod haud ſolet facere, niſi quando ipſemet aegros uiſitabat, ut ſaepe numero dixi. Sed dubitabit aliquis, quomodo idem Hippocra-
E tes libro de affectio.uelit calorificis extinſecis uten dum eſſe ſolum, quando pus excerni incipit. Cui reſpondeo, id eſſe intelligendum de ualde calorificis,& iis,quae non ob ſedandum dolorem, ſed ob euacuandum materiam iam coctam adhibentur; hoc licet cognoſcere male agere Medicos illos, qui ſtatim atque pleuriticos uident, uenam ſecant, Hippocrates enim & ſi uocatus ſexta die, nihilominus uoluit fomentis uti, licet ſibi cognita eſſet pleritis, & duos dies tardare, priuſquam ad ſecan-
F dam uenam accederet. Dicit itaque Hippocrates, poſtquam cognouit ullis fotibus non mitigati dolores ſexta die, & ſeptima uiditque cuncta ſymptomata pleuritidis naturam conſtituentia eſſe mirum in morbum acuta, ſcilicet dolorem, febrem, tuſſim, anhelandi difficultatem & praeterea uigilias,atque delirium, ſe curaſſe, ut cubiti uena pertunderetur,ex qua multum effluxit,quemadmodū opus erat;dixit ſecui,non tantum,quod & ipſe manu operaretur,quemadmodum faciūt chirurgi, ſed ut ſui pſius audaciam, uel potius in exercenda arte confidentiam oſtenderet; ſiquidem pauci Medici

in morbo graui,& qui iam octo dies durauerat,ſanguinem mittere uena ſecta auſi eſſent; Non dicit a qua parte, quoniam cum dolor eſſet in dextero latere poterat unicuique manifeſtum eſſe, uenam debuiſſe ob eadem latere pertundi cum ipſae in libro de acut.morb.uic.rat. ſtatuerit magis praeſentaneum,& magis utile eſſe,ita facere quam ex aduerſo latere ſanguinem mittere, praeſertim cum morbus iam eſſet progreſſus. Neque dubitandum, quin haud fluente aluo prius clyſterem infundendum mandarit,aut abſtinuerit propter inediam antegreſſam. De quantitate ſanguinis haud aliud dicit quam fuiſſe tantam, quantam oportebat, uſque, ſcilicet ad mutationem coloris ipſius ſanguinis donec rubicundior exiret,aut pro puero, & ru bro liuidus ut ipſemet praecepit ſecundo de acut. tex.decimo.& Hippocrates uoluit potius ita loqui quam ſanguinis menſuram determinatam dicere, ut moneat nos,haud poſſe menſuram,certam praefiniri, ſed tutiorem aliis modum eſſe, ut mittatur quantum oportere iudicabit praeſens Medicus, ut docet quarto acut. tex. 19. 24. & 25. Galenus circa hanc rem unum dicit non abſque animaduerſione praetereundum,nempe Hippocratem,neque in primo libro Epid. neque in hoc tertio haud unquam alias, quam in hoc loco ſanguinis miſſione meminiſſe & ſi certum ſit ſi hoc in caſu octaua die miſit, magis id facere debuiſſe ſecunda, uel tertia, uel quarta quando opportunius eſt; ſed tantum eum diſtuliſſe iam diximus,quia tardè adſcitus eſt nempe ſexta ſolum; & placere mihi non poteſt eorum ſententia,qui dicunt diſtuliſſe ſanguinis miſſionem uſque ad octauam, quod praeuidiſſet morbum futurum longum: nam licet id concedamus, non debebat tamen differre,quod ipſe alias ſtatim faciendum iudicauit,ubi magnus eſt morbus.& uires ualidae,ut quarto acut.tex.uigeſimoquarto, & uigeſimoquinto. Fuiſſe autem id prudenter ab Hippocrate factum demonſtrauit ipſa curatio, ſiquidem remiſſi ſunt dolores, eo quod detracto ſanguine, & loco affecto non nihil euacuato, illa tenſio quae dolorem faciebat,eſt imminuta;Nam Galenus primo aphoriſm.in fine dicit in maximis doloribus nihil eſſe efficacius miſſione ſanguinis uſque ad animi deliquium,& quinto Epid.hiſt.ſexto ſcribit dolorem, quem pharmaca tollere non potuerant, ſuſtuliſſe ſanguinis miſſionem copioſam, & in uentriculo imbecillo. Extuſſire, & nihil ſpuere pergebat, cum materia cruda nondum ad maturationem peruenire coepiſſet; unde iudicandum erat, morbum hunc protractum iri debere, poſtquam nec dū octaua coctio erat inchoata, & Galenus primo, aphoriſm.duodecimo. producens totam hanc hiſtoriam docet ubi tertia, uel quarta die incipiunt apparere ſputa ad ſummum finiri morbum decimaquarta, uel uigeſima, ſin minus tardius neceſſario ſolui. Et non ſolum remiſſi fuerunt dolores ob ſectam uenam, uerumetiam ipſa febris non parum mitigata eſt undecima die, quo tempore ipſum uiſitauit; quod enim alias diximus Hippocratem, in pleriſque aegris feciſſe,ut ſolummodo eos ob ingentes occupationes diebus indicatoriis, atque de-

A cretoriis uiſitaret, id quoque in Anaxione feciſſe clarum eſt;ex quo conijcio,ipſum non fuiſſe ſibi intimum amicum, nec forſan ulla claritatem inſignem; Nonnulli putant, teſte Galeno, Hippocratem etiam ante octauam ſecuiſſe uenam, ſed illius tantum octaua meminiſſe ut indicaret, id factum praeter conſuetudinem, atque etiam eſſe faciendum poſtulante uſu; ſed quod id dicat Galenus in hoc commētario haud uidere poſſum, immo ſolo eo die dicit ſecuiſſe uenam; ſed errant etiam ii pu-
B tantes Galeno poſteriorem fuiſſe Celſum, qui uixit circiter Neronis tempora, ut exquiſite ab ipſomet Galeno libro decimo med.local.colligitur.Vndecima ergo die remiſſa fuit febris, & parum circa caput ſudauit; tuſſes adhuc perſeuerabant,& quae a pulmone exhibant humidiora erant. Quod Hippocrates dicebat numero plurali febres eſſe remiſſas, puto rationem fuiſſe, quia uoluerit intelligere non modo illius diei,uerum etiam ſubſequentium fuiſſe remiſſas; ſiquidem tunc etiam expue-
C re incoepit, quod antea non contigerat; ſudor uero in capite fuit,quoniam ut dicebam,ex Galeno in pleuritide ſemper caput afficitur ratione inflammationis, a qua iugiter uapores in ipſum attolluntur; & licet Hippocrates in prog. damnet capitis ſudores, haud tamen hi ſoli ſunt ita lethales,ut coniuncti cum aliis ſignis ſaltem mediocribus nequeant promittere ſalutem; Tuſſes porro perſeuerabant perſeuerante inflammatione; nec non pulmonum laeſione; qui tandem coeperunt humidiora tranſmit-
D tere antea erant tuſſes ſiccae, quae uel nihil,uel exiguum, atque id ſiccum, neque ex uomica educebant; undecima autem euacuari coepit ipſa uomica,& primum tenuiorem emittere materiam, quae attracta in pulmones,& ab his in aſperam arteriam tranſmiſſa tuſſi excreabatur: ob id namque Hippocrates dixit pulmonibus reiecta fuiſſe humidiora, quoniam uia educendi a laterum uomica purulentas,aliaſve materias, eſt quam dixi per pulmones; raro autem per urinas, aut per aluum fit hu-
E iuſmodi exeretio; & ſi quando fit eſt per uenam illam magnam aiugon, quam perceptare dorſum ex ipſa anatome cognoſcitur; uerum in pleuritide ſemper ſunt attendenda, quae a pulmone educuntur.

DECIMASEPTIMA. Ab undecima tranſit Hippocrates ad decimamſeptimam, praeteriens decimamquartam, quae tamen ſolet in pleuritide eſſe contemplabilis, imo verò & cri-
F tica; cauſſa huius forſan fuit, quòd perrexerint in ea, quae apparuerant vndecima. Nam tunc coeperunt rudimenta conſpici coctionis & vomicae cu rationis, quas lentè proceſſiſſe ex eo colligere poſſumus, quod febres non eſſent, vt antea vehementes,ſed remiſſiores; neque tuſſes admodum graues: itaque iure omiſſa decimaquarta, ait Hippocrates in decimaſeptima coepiſſe, quae prius humidiora per tuſſim expuebantur,aliquantiſper cocta reijci, & propterea aegrum leuari; eſt enim ſalutis,& alleuiationis omnis vis pleuritidis poſita in expuitione; & certè medicus ſolers potuiſſet hac die conijcere trigeſimaquarta Anaxionem liberatum iri debere,

bere, quoniam ſemper ab ea die in qua incipiunt pleuritici concocta expuere,totidem dies inſumuntur in expurganda integrè vomica,totoque morbo finiendo, vt ſi quarta die incipiunt, ſeptima finitur malum, ſi ſeptima eſt initium expuitionis, decimaquarta eſt finis, atque ſic de ſingulis; quod ita eſſe potius obſeruatione, quàm ratione fuit ab Hippocrate compertum. Et notandum eſt non dixiſſe Hippocratem aegrum hunc ſimpliciter expuiſſe cocta, ſed coepiſſe parum cocta expuere, quia licet nonnihil fuiſſet leuatus, attamen ſitiebat, nec adhuc illa ſputa erant ita conferentia, quemadmodum expetebatur; Fiebat uerò ſitis ob expuitionem, ob quam exeuntibus humidioribus ſuccis, & pulmones, & fauces quoque exſiccabantur, vt uerum eſſe appareat, quod retro dicebam ex Coelio Aureliano in pleuritide non fieri neceſſario, nec vt ſemper ſitim in pleuritide, ſed in progreſſu morbi aſperam, & ſiccam fieri linguam, ſicque conſequenter excitari ſitim. Non erant autem admodum vtiles a pulmonibus factae expurgationes, quoniam erant pauca, quae excernebantur, & parum cocta, ſed illud tamen habebant boni, quod ſignificabant naturam robuſtam eſſe, atque materiam morbificam coquere, & ſuperare. VIGESIMA. In pleuritide hac duo erant mala, febris ſ. & inflammatio, ſeu, vt loquitur Auicennas, calidum apoſtema; & febris, quae in die vndecima erat remiſſa, in vigeſima; quae eſt ipſius dupla per ſudorem fuit diſſoluta, & aeger leuatus eſt poſt hanc criſim, quam ſic appellat reſpectu ipſius febris, non autem reſpectu pleuritidis, nempe quae haud ſudore, ſed ſputo tantum iudicari poteſt. VIGESIMA SEPTIMA, à vigeſima eſt ſeptima vigeſimaſeptima, in qua voluit Anaxionem viſitare Hippocr. ratus aliquid noui fuiſſe neceſſario apparitūrum, tum ob pleuritidis naturam quae ſolet per ſeptennarios circuitus inſignes facere mutationes, tum etiam propter ipſiuſmet diei vim; & ſanè ſpes eum non feſellit, quandoquidem cum ſolo ſudore deſiſſet febris, non potuit illa criſis non eſſe imperfecta, vnde iure illa rediit non tam ob tuſſes, & iugem expurgationem, quàm quia relicta erat materia, & in venis, & praeſertim in vomica, quae nouam putredinem concipiens febri occaſionem amplam praebebat: eſt enim veriſſimus aphoriſm. duodecimus libri ſecundi, & ſecundi Epidem. quae relinquuntur in morbis recidiuas, facere conſueuere. Nec ſolum febris reuerterat; verum etiam (ait Hippocrates) tuſſiebat: ſed ad quid (dicet aliquis) Hippocrates hoc dixit, quod ſaepenumero etiā dixerat, & quod vnuſquiſque etiam vel mediocris medicus poterat intelligere neceſſario affuiſſe? Reſpondendum eſt, id Hippocratem dixiſſe, vt ſignificaret magnam & frequentem tuſſim habuiſſe, quod inde colligitur verum fuiſſe, quoniam cocta, & multa expuebat, quae ſanè haudquaquam poſſibile erat excerni è pulmonibus, niſi aſſidua, & magna tuſſis affuiſſet, atque hoc eſt quod voluit dicere Hippocr. in Coacis praenotionibus ſcribens pleuritidem cum ſpaſmate eſſe tutiorem quam ſine ſpaſmate, appellans ſcilicet ſpaſma (vt retro dicebam) eam vehementem

A in tuſſiendo concuſſionem & muſculorum thoracem mouentium, veluti lancinationem qua aegri dicunt ſibi pectus rumpi, & ob quam, cum fiat inſignis à pulmonibus expulſio materiae purulentae, dubio procul tutior eſt quam tuſſis mediocris, qua non ita egregia fit expurgatio; quamquam poſſimus dicere etiam pro ſpaſmate intelligere fracturā ipſius mēbranae ſuccingentis coſtas, qua multo melius materia craſſa, & purulenta euacuatur, quam per reſudationem, qua tantummodo ichoroſa, te-

B nuis, non autem craſſa excerni poteſt. VRINIS. Dixi ſpectari in pleuritide vrinas non ipſius ratione, ſed pro totius corporis ſtatu cognoſcendo, qui ſi bonus eſt non neceſſario ſalutē pollicetur, licet bonum ſignificet, ſicuti ſi malus eſt, neceſſario ſemper malum ſignificat. Itaque ad ſecuritatem finis morbi totius erat non tantum expurganda vomica, verum etiam extinguenda penitus febris; neq; huius poterat ſperari ſecura diſſolutio, niſi urinarū coctio viſa eſſet, vt in lib. de criſibus luculenter docuit Ga-

C lenus; Igitur iure Hippocrates eas diligenter obſeruare voluit, vt poſſet de perfectione criſis, quae trigeſimaquarta expectabat, certitudinem habere; & ob id dixit vrinas habuiſſe ſubſidentiam multam & albam, quae conditiones coctionis argumenta ſunt, ad quam poſtea ſequuntur alia bona, vt carere ſiti, atque dormire; & notandum eſt prudenter Hippocratem dixiſſe vrinis, & non urina, quoniam ad teſtandam coctionis perfectionem, atque ſecuritatem haud ſufficit ut una, vel altera tantum vrina habeat

D huiuſmodi ſigna, ſed neceſſariū eſt ea in multis perſeuerare; quod debet medicis eſſe documentum, vt prius quàm iudicium uerum ſalutis, uel mortis faciant, ſigna mala atque plura, uel bona obſeruent, eaque animaduertant, num in multis perdurent. Cum ergo Anaxioni a uigeſimaſeptima uſque ad trigeſimāquartam apparuiſſent ſigna coctionis in urina atque ſputis, eaq; non ſemel, at ſaepius fuiſſent obſeruata, non ſine cauſſa in ea ipſa trigeſimaquarta, quae eſt dupla decimaeſeptimae cuncta ſunt iu-

E dicata, hoc eſt fuit facta perfecta criſis etiam ipſius febris, quae ſudore uniuerſali praecedēte ſoluta eſt. Sed dicet aliquis, cur Hippocrates de criſi febris per ſudorem eſt locutus, de criſi pleuritidis non, quae tamen erat praecipuus morbus? Reſpondetur per ſputum non fieri ueras criſes, quia non affatim exit, ſed paullatim; cognoſcitur autem ſolutio ſymptomatū ceſſatione, & praeſertim difficultatis anhelitus & ſitis, unde dixit factum eſſe ſine ſiti, & bene ſpirantem. Atque hic fuit finis optatus, ſed forſan non

F ſperatus aegritudinis Anaxionis, qui cum pleuritide laboraret, nec a principio, ut decebat, curatus ab Hippocr. fuiſſet, nihilominus incolumis euaſit, & quod mirandum eſt, trigeſimaquarta die, cum Hippocrates quinto aphor. octāuo, ſcriptum reliquerit pleuriticos factos ſi quatuordecim diebus per ſuperiora, i. per tuſſim non expurgentur, fieri erepycos, quod etiā de peripneumonia dictum eſt in Coacis praenotionibus; & quamquam dies illi quatuordecim eſſent numerandi a ſputorum apparitione, haud tamen ſolent ſputa in uera pleuritide adeo tardo apparere; praeterquam quod, cum in

Anaxione

Anaxione apparuerint decimaquarta cruda,& de-
cimaſeptima cocta, debebat ea ratione morbus fi-
niri ante trigeſimam. Ceterũ quaerere aliquis poſ-
ſet cur toties Hippocr.commemorauerit ſitim,quia
Cael. Aurel.lib.ſecundo acut.cap.de pleurit. ſcribit
ſitim non eſſe propriũ ſignum pleuritidis:Dicendũ
Hipp. hoc feciſſe vt morbi magnitudinẽ indicaret.
nã ubi pleuritis magna eſt, non modo ſitiunt aegri;
verum etiã vinum appetunt,eo ꝙ rebus dulcib.vtã-
tur. focusq; ſit prope pulmones, ob quos animalia
ſitire prodiderunt Homerus, Ariſt. & Plutarchus.
Modo de curatione loquendũ, quae initiũ ſemper
debet ſumere à victus ratione tenui;haud tamen ita
tenui,quin vires poſſint conſeruari, quãdoquidem,
cũ opus ſit expurgatione per tuſſim, atq; haec non
fiat ſine robore,iure dicebat Gal.ſalutẽ pleuriticorũ
totam eſſe in uiriũ robore collocatam. Vnde Hipp.
ſemper vtitur ptiſſana,vel integra,vel colata,in lib.
de victu acutorum,in quibus ibi & pleuritidem,&
peripneumoniam proponebat. De potu videtur in-
terdum Hipp.indulſiſſe vinum,at id intelligendum
eſt iam morbo ſeſe remittente,& expurgationis ne
ceſſitate poſtulante, ob quam dulce uinũ praebet.
Iam uerò inſtituto victu,ſi initio medicus fuiſſet ac-
cerſitus,nec aluus foeces contentas reddidiſſet cum
clyſtere,aut glandib.mouere oportuiſſet; tũ ſtatim
ad fomẽta primum blandiora, deinde grauiora de-
ueniſſet, iuxta Hipp. formam primo de acutis; his
non conferentib.ad ſanguinis miſſionem fuiſſet de-
ueniendum;quo in caſu litigatum eſt an ſemper ſit
mittendus ſanguis,& a quo latere;in qua re Arabes
& eorum ſectatores olim putarunt a latere oppo-
ſito eſſe mittendum; Alij ſequentes Hippocratẽ &
Galenũ potius a lateris affecti brachio; Alii in prin-
cipio ſequuntur Arabas,poſt principiũ Graecos,ſed
puto rem ita eſſe decernendam;vt ſecundum Hipp.
praeceptum animaduertatur,vtrũ dolor pertendat
ad iugulum,an potius ad hypochondria; ſi enim ad
hypochondria dimiſſa ſanguinis miſſione,acceden-
dum eſt ad purgationem,eo quòd huiuſmodi dolor
nõ fit ab inflammatione,neq; vera pleuritis eſt,ſed
fit ab humore pituitoſo in illis coſtarũ extremitati-
bus contento atq; dolorẽ faciente; qua de re fuſius
diſputatũ eſt à nobis in lect.Bononienſib. librorum
de victu acutorum.Si uerò dolor tendat ad clauicu-
lam,quia tunc vera eſt pleuritis,hoc eſt inflãmatio,
cui ſemper coniuncta eſt ſaltẽ particularis repletio
ſanguinis, ad ſanguinis miſſionẽ deueniendam eſt,
eaq; facienda a parte lateris affecti, vt ſ. ſimul eua-
cuetur,& deriuetur a loco inflãmato; quantitas au-
tem eſſe debet vſque ad ſanguinis mutationem,hoc
eſt quantum citra detrimentũ ab aegrotante ſubſti
neri poteſt;idque ab Hipp.factum eſſe non dubito,

A cũ dicat effluxiſſe quantum oportebat. Porrò facta
ſanguinis miſſione, cũ dolores eſſent remiſſi, atque
tuſſes ſiccae; hoc eſt frequens tuſſis ſicca affligere
pergeret, erat ſtudendũ materiae maturationi lini-
mento.ex oleo ſeminis lini,amygdalarum dulcium,
butyrro,ſucco braſſicae,altheae;intus tum lambiti-
uis,tum liquoribus, paullatim & guttatim deuora-
tis; & quo tempore coepit ſputum humidum. tunc
lambitiua expectorantia erant praeſcribenda ex a-
mygdalis, ſaccharo violato, loch farfarae,pini, ad-
B dendo ſemper aliquid oxymelitis, vt ſ. magis tuſſis
irritetur,ſine qua à pectore nulla fieri poteſt expur
gatio: ſic.n.dicebat Auicennas omne ſtudiũ medici
eo eſſe conferendum,vt ſputi reiectio facilis redda-
tur,quod fit (quemadmodum dicebam)& lambiti-
uis,& liquoribus, veluti ſunt ſyrupi de hyſſopo, de
liquiritia, de iuiubis, de capiluenere, & huiuſmodi
aliis,theriacã,diateſſaron,puluerẽ dentis apri,& pa
paueris puluerem rubri laudant pleriq; ꝙ archana
proprietate quadã conferant.De purgatione per al
C uum haudquaquã tractandum erat;quod Anaxion
ſola pleuritide nec vlla praua febre principali labo-
raret. Imo cũ Hipp.hac in hiſtoria nunquam excre-
mentorũ alui meminerit, quod rariſſimè facit, in eã
ſuſpicionẽ uenio,ipſum haud multũ curaſſe in pleu
ritide alui ſubductionẽ;quippe quod ſexto aph.16.
ſcripſerit,ſi peripneumonia,aut pleuritide laborãti
diarrhaea ſuperuenerit,malũ eſſe;verumtamẽ neq;
hoc penitus negligendũ duco; ſed vbi aluus non re-
ſpõdet clyſteribus,aut glandib.agendũ eſt;quemad
D admodũ Hipp. feciſſe in lib. acutorum cõperimus.
Aduerſus ſitim etiã quandoque ſtrenuè contendere
oportet,quoniã prae illa,& oris ſiccitate fit neceſſa
rio vt maiori difficultate expuatur, quod eſſe omni
ſollecitudine cauendũ exploratiſſimum eſt, vt pro-
pter hoc expediat ſaepe ſitim demulcere, & fauces
irrigare aqua hordeacea cũ paſſulis aut iuiubis, vel
cũ modico iulapio uiolato acetoſo, aqua pectorali
vocata,aut ſimili alio potus genere;Pleriq; pleuriti
ci conſuerunt vinum maximopere appetere,& non
E rari ſunt reperti, qui illud expetentes, & potantes
nõ multo poſt interierint; cur autẽ ita pleuritici cu-
piant uinũ,etſi aliàs diſputauerim; nunc tamẽ illud
ſufficiet dixiſſe,vti pleuriticos rebus dulcibus,& em
plaſticis, quae ipſis faucib. adhaerẽtes nec ſitim ex-
tinguẽtes,faciunt,vt quopiã deſideretur,quod poſ-
ſit altius penetrare,abſtergere, & humectare cuiuſ-
modi eſt vinum; praeterquam quod id etiã dicere
poſſumus quod ait Plutarchus in quaeſtionib.natu
ralib. ex ſententia Mneſichei medici, nempe quod
F appetentias temperamenta,& haec morbi comiten
tur, propterea que eos ſeruari, qui in peripneumo-
nia coepas interire qui ficus appetant.

HISTORIA TRIGESIMAQVINTA.

IN Abderis Heropythus caput, dum erectus degeret, laborioſè habuit:
non multo autem tempore poſt decubuit: habitabat proximè ſuperio
rem plateam: febris prehendit ardens,acuta: vomitus ſecundum ini-
tia bilioſorum, multorum: ſiticuloſus: multa ferendi morbi difficul-
tas: vrinae tenues, nigrae: enaeorema ſublime, quandoque quidem: quandoque

autem

autem non : noctem laborioſè : febris alias aliter exacerbata, vt plurimum inordinatè : circa vero DECIMAM QVARTAM ſurditas, febres, extendebantur : vrinae per eadem. VIGESIMA multa delirauit,& ſequentibus. QVADRAGESIMA è naribus ſanguis fluxit multum,& ſapiebat magis : ſurditas inerat quidem, minus autem : febres remiſerunt,ſanguis fluxit ſequentibus, ſaepe,& paullatim : circa vero SEXAGESIMAM ſanguinis quidem fluxiones ceſſarunt,coxae autem dexterae dolor fortis : & febres intendebantur : non multo autem tempore poſt dolores inferiorum omnium:contigit autem vel febres eſſe maiores,& ſurditatem multam, vel haec quidem remittere, & alleuiare : inferiorum autem circa coxas maiores eſſe dolores. Iam verò circa OCTVAGESIMAM remiſerunt quidem omnia; ſed defecit nihil : vrinae enim & boni coloris, & plures ſubſidentias habentes prodierunt : deliriaque minora fuerunt: Circa verò CENTESIMAM, aluus multis, bilioſis ſuperturbata eſt, & procedebant tempore non exiguo multa talia : & rurſum dyſenterica cum dolore: aliorum autem commodus ſtatus: in totum vero, & febres defecerunt, & ſurditas ceſſauit: in CENTESIMA perfectè iudicatus eſt. Cauſus &c.

IN ABDERIS Heropytus. Vt dicebam, in hac poſtrema hiſtoriarum parte tot Abderitanos recenſet Hippocrates, vt exiſtimem tunc fuiſſe in ea ciuitate, cum haec ſcriberet,& forſan eo tempore quo ad curãdum Democritum fuit vocatus. Eſt enim ſatis longa, ſed breuiſſimè tractata a Galeno,qui ſcribit hunc caſum illud habuiſſe mirum, quod vſque ad centeſimum diem potuerit aeger grauiſſimo morbo ſufficere. Praeſentis aegri Hippocrates non ſolum nomen apponit, verum etiam ciuitatis, & ciuitatis locum ubi habitabat. Nomen erat Heropytus, quod eum non reperiatur vſpiam aliàs ſcriptum, quid aliud de ipſo dicam non habeo; & certè ſi rarum nomen fuiſſet hoc in ea regione, haud oportebat, vt Hippocrates illius habitationem ad ipſum magis ſignificandum commemoraſſet; quae habitatio erat πλησίον τῆς ἄνω ἀγογῆς, ſiue,vt ipſe, lego τῆς ἀγωρῆς, id eſt ſupra plateam ſuperiorem; veriſimile namque eſt Abderam plures habuiſſe plateas, ſeu fora, quorum alterum ſuperius,alterum inferius diceretur; partes autem ſuperiores, & montanae ciuitatum ſolent ſemper ſalubriores eſſe, ob quod dicebat Plutarchus in Rom.probl. Aeſculapii templum in montibus extra vrbem fuiſſe aedificatum; imo & ob hoc, & ob euitandas aquarum inũdationes ſemper exiſtimaui veteres delèctatos eſſe vrbes in montib. extruere. Aetas aegri non ponitur,verum coniicere licet,eum fuiſſe in aetate vigente poſtquam (vt ait Galenus) non potuit euadere niſi ob ingens virium robur, & quia ſemper bene appeteret, atque faciliter reſpiraret: quae duo ad ſalutem vim maximam habent, ſed haec nil, aut parum ad hiſtoriae enarrationem referunt. Heropytus autem dum erectus ambularet, ſuaq; munia conſueta obiret dolore capitis tentatus eſt,ſiue vt loquitur Hippocr. κεφαλὴν ἐπιπόνως εἶχεν, id eſt ſecundum caput laborioſè ſeu doloroſè

A habuit; qui labor tandem eum decumbere coegit; non multo tempore poſt a decubitu vſque ad decimamquartam diem multa ſibi euenerunt, quae confusè ſatis ab Hippocrate narrantur; & certè vix aliud exemplum reperiemus, cuius res ita ſint tractatae a prudentiſſimo ſene; & ipſe non poſſum exiſtimare Hippoc. aut accitum eſſe tantum die decimaquarta, aut aegrum ipſum poſt primam diem non amplius niſi decimaquarta ipſum inueniſſe; vnde inclinat animus,vt ſuſpicor fuiſſe a ſcriptorib. omiſ-
B ſas aliquot dierum notas, quod quidem facile erat, cum eas ſaepe Hippocrates uno tantum elemẽto notaret, quod facile eſt obliterari vel praeteriri: Sed vtcumque ſit vulgatos omnes contextus conſentiẽtes haudquaquam audeo mutare, propterea que ſequar ordinem conſuetum ſingula pedetentim expendendi, quo pacto laborare capite coeperit Heropytus, & vtrum a cauſſa vlla externa, nullam certam habere poſſumus coniecturam: veriſimile tamẽ eſt, cum erectus maneret, atque ſtatim ſit coactus
C decumbere, aliquam ſaltem aeris occaſionem unà cum interna praeparatione ad laedendũ caput conueniſſe primum, mox ſecutam eſſe febrem ardentem acutam. ſed ſtatim dubitabit aliquis, cur Hippocrates ardenti febri addiderit acutam; etenim fieri non poſſe videtur, vt vlla ſit febris ardens, quin ſit ſimul acuta, tum motus velocitate, tum vitae periculo. Cui reſponderi poteſt aliam eſſe febrem ardentem, ſeu καυσώδη πυρετόν, aliud καῦσωνα, ſeu cauſonem. etenim hic ſemper eſt morbus uerè acutus,
D febris verò ardens haudquaquam, quoniam febris tertiana exquiſita ex numero ardentium eſt, non tamen eſt verè acutus morbus, quòd penitus careat periculo, qui eſt praecipuus verè acutorum character; Itaque uolens Hippocrates demonſtrare non fuiſſe ſolum ardentem, ſed etiam cauſum, ſeu cauſonẽ dixit...... perinde ac ſi dixiſſet καυσώδης ὀξύς, talem enim fuiſſe dicet in extremo hiſtoriae vbi

quaſi

quaſi rem miram narrans, dicit centeſima fuiſſe iudicatam, & fuiſſe cauſum: & certè, vt ait Galenus, maximè dignus memoria eſt hic caſus in quo potuit tanto tempore aeger maximo morbo ſufficere. Cauſus autem cum fiat a bile, ſeu ſanguine bilioſo in vaſis cordi proximis feruente, atque putreſcente haud mirum eſt, ſi initio, i. circiter tertiam diem uomuit multa bilioſa cum ſiti, atque multa inquietudine. Quae ſymptomata ſolent cauſone laborantes ſemper exercere aeſtu nimirum, inquietudinem & ſiccitate ſitim efficientibus. VRINAE. Et ſi veri characteres cauſonis ſint aeſtus, & ex aeſtu inquietudo, necnon clamoſa ſitis, ad eum tamen magis adhuc diſcernendum, qui eſt paſſio venarum, haud parum conducunt vrinae inſpectae, & conſideratae: quocirca iure Hippocrates poſt inquietudinem, atque ſitim commemorat ſtatum vrinarum, quas dicit fuiſſe tenues, nigras, cum enaeoremate eleuato interdum, interdum non, Quota die tales fuerint, non habetur ſcriptum, quia tamen dicet, eas interdum habuiſſe ſublimamentum eleuatum, interdum non, colligendum videtur hoc pluribus non vna tãtum die contigiſſe, ac propterea tales coepiſſe eſſe circa quartam, & duraſſe vſque ad decimamquartã; quod eſſent tenues, efficiebat bilis cruda; quòd nigrae, efficiebat tum ingens incendium, tum eadem bilis aſſata; ſublimamentum verò in ſuperficie vrinae eleuatum erat effectus eiuſdem bilis inſigniter attenuatae; quae ſua leuitate ſupernatabat; neque veriſimile videtur in cauſone fieri poſſe flatus, qui ſublimamentum in altum attollant; quia ſi, vt dicit Hippocr. ſecundo Epid. & quinto aph. vltimo. Icterici non fiunt flatuoſi ob humoris naturã, licet ob imbecillitatem viſcerum poſſint fieri, vt exponit Galenus, planè in cauſone, vbi viſcera non laborant, & bilis feruentiſſima eſt, multò minus fieri debet flatus. NOCTEM LABORIOSE. Vtrũ toto tempore intra primam & decimamquartam diem habuerit noctem ſemper laborioſam, non ſatis conſtat, cum enim ſingulariter proferatur, videri poſſet, fuiſſe noctem alicuius diei peculiaris, cuius nota ſit a ſcriptoribus omiſſa: verum ex altera parte videtur de pluribus noctibus eſſe intelligendum propter ſequentia, quae ſunt, quod febris aliàs alio modo exacerbabatur, ſed vt plurimum inordinatè, vnde colligendum eſt loqui Hippocr. de ſpacio illo temporis, quod interceſſit inter initium morbi, & decimamquartam; & licet febris ardens magna ſit, haud tamen inconuenit, quin modo magis, modo minus affligat, prout maior vel minor ſit in hoc, vel in illo loco accenſio, atque putrefactio; quae res in Heropyto faciebat, vt non modo fierent exacerbationes, verum etiam illae eſſent inordinatae; quã inordinationem ſolet non tantum varietas humorũ putreſcentium facere, quantum ipſorum locorum vbi ſit putredo, diuerſitas; Galenus qui ſolet in longis hiſtoriis eſſe parcus, dicit huic aegrotanti ſemper fuiſſe facilem reſpirationem, atque appetentiã; quae duo magnopere valent ad teſtandam, atque efficiendam ſalutem: At dicet aliquis, vnde Galenus colligit hunc aegrum facile reſpiraſſe, atque appetiuiſſe, ſcilicet ex eo, quod non meminerit, neque

A difficilis reſpirationis, neque inappetentiae, vt ſolet; etenim ſecundo de diff. reſpir. docet Hippocratem vbi non nominat difficilem reſpirationem aut non affuiſſe, aut adfuiſſe aliqua ex quibus neceſſario colligitur difficultas reſpirationis. Dicit etiam a principio febrem Heropyti fuiſſe acutam, ſed ſub ſequenti tempore fuiſſe remiſſam acutiem, ac propterea dixiſſe Hippocratem ante decimãquartam febres alias atque alias fuiſſe; necnon inordinatè eſſe exacerbatas; verum illud habuiſſe prauum ſi-
B gnũ, quod vrinae eſſent tenues, atque nigrae, quae res effecit, vt morbus diutiſſimè fuerit protractus, cum ad coquendum difficilem morbum fuerit opus longo tempore & viribus; quae fuerunt in hoc robuſtiſſimae, alioquin haud valuiſſet tamdiu perdurare & tandem ſeruari. QVARTA D. à prima die vſque ad decimamquartam confusè omnia narrat, nulla mediarum dierum facta mentione; imo, vt videbitis in ſequentibus, ſolummodo vigeſimarum mentionem fecit, quaſi in longiſſimis morbis ſint
C tres ſeptimanae, ſeu vigeſimae, atque in acutis, & minus longis quartae, vel ſeptimae; Dicit itaque decimaquarta ſurditatem acceſſiſſe; febres factas intenſiores, atque vrinas fuiſſe eaſdem, hoc eſt tenues, & nigras; Quod ſpectat ad ſurditatem, fere ſemper obſeruatur illud in hiſce hiſtoriis, vt qui ante morbum dolore capitis laborauerit, in ipſo morbo facta ſit ſurditas, vt contigit Philiſtae, atque aliis quibuſdam; & certè in diuturnis doloribus capitis ſolent inſtrumenta ſenſuũ vehementer offendi, prae-
D ſertim auditus, & viſus ob ingentem quam habent cum cerebro communionem; & licet non ſemper ſurditas delirium praecedat; ſolet tamen plerũque antecedere, & propterea & in Prorrhet. & in Coacis praenotionibus inter ſigna phreneſim protendentia adnumeratur quoque ſurditas; Quod porrò febres incenderentur, erat quia adhuc morbus erat in augumenti principio demonſtrato ab vrinis nullam, vel rudem, & inchoatam vix coctionem oſtendentibus; Fuiſſe autem ſurditatem in Heropyto ſi-
E gnum phreniticum demonſtrant, quae ſibi euenerint vigeſima die, in qua & in ſequentibus vſque ad quadrageſimam multoties deliraſſe ſcribit non modo, ſ. bilioſa materia in aures, verum etiam in intimiores ipſius cerebri partes ſublata. QVADRAGESIMA. Vtrum Hippocrates viſitaret tantum vigeſima qualibet die hunc aegrum, haud affirmare audeo: certè ſi id fuiſſet, vel non ſine aliqua aut ignauiae, aut neglectus labe fuiſſet; vel diuinum nimis ingenium oſtẽdiſſet in cognoſcendo, & praecogno-
F ſcendo morbi longitudinem, & exacerbationũ protractionem: ſed vtcumque fuerit, illud re ipſa conſtat poſt vigeſimam non alia ſymptomata narrari, niſi quae ſingula qualibet vigeſima die apparuerunt. Dicit igitur quadrageſima die ſanguinẽ è naribus multum profluxiſſe, atque ad mentem rediiſſe magis, ſed ſurditatem perſeueraſſe minusque infeſtaſſe, necnon ſimul febres eſſe remiſsas. Quod pertinet ad ſanguinis fluxionem è naribus, cum illa ſit ex praecipuis ſignis iudicatoriis, atque contigerit quadrageſima die, quae eſt decretoria, vtpote, conſtans ex ſex ſeptimanis, poterit videri con-

ſumata

ſumata iudicatio, & vltimus acutorum ex decidentia terminus; at licet multum ſanguinis fuerit, haud tamen ſufficiens fuit euacuatio, eò quia ſequentib. diebus perrexit fluere adhuc paullatim, & frequenter, quod ſignum erat ſupereſſe ſanguinē vitioſum, quem natura expellere conabatur; Ad haec non aderat coctio, imo potius perſeuerabant ſigna contraria coctioni; verumtamen iuuit non parum huiuſmodi excretio, ſiquidem refrigerato cerebro, & euacuata cum ſanguine ſucci bilioſi haud exigua portione, magis ſapere incepit; & licet adhuc ſurditas permaneret, erat minor tamen, quemadmodum & febris, vt liceat coniecturā pene certam facere, cauſſam indicatā totius mali fuiſſe bilioſum ſanguinem accenſum, & putreſcentem circa viſcera; quo nempe ad ſuperiora naturae beneficio moto per nareſque extra propulſo, ſicuti febri fomentum ſubtractum eſt ſtatim, ita quoque vaporibus illis à quibus delirium, & ſurditas fiebant, & fouebantur, conſumptis iure merito omnia ſunt imminuta; haud tamen penitus ſublata ob reliquias, tam in inferioribus, quàm ſuperioribus relictas. CIRCA SEXAGESIMVM. Non fuiſſe perfectam iudicationem quadrageſima die factam, ac propterea materiae morbificae non parum adhuc fuiſſe relictum, indicare poſſunt, quae diebus ſequentibus euenerunt, quando ceſſante penitus illo ſanguinis fluore, non modo redierunt fere cuncta priora ſymptomata, verum etiam aliqua alia noua acceſſerunt, inter quae fuit primū dolor cōxae dextrae fortis, & non multo poſt dolores omnium partium inferiorum: quod enim ſucceſſerit dolor, fuit ob ſolutionē continui factam à materia calida & acri; quod potiſſimum coxae, fecit ipſius natura, cuius articulus cum amplus ſit, atque valde laboret tam in motu, quàm in ſuſtinendo corporis onere, conſequenter aptiſſimus eſt ad recipiendos prauos humores a ſuperioribus partibus, qui prout pauci vel multi, calidiores vel minus calidi ſunt, ſic modo minorem dolorem faciunt, modo vehementem, vt in hoc propoſito aegro; Quod porrò dextera potiſſimum coxa dolore ſit tentata, fuit quia circa iecur potiſſimum erat focus, & ſedes ſanguinis bilioſi feruentis, & putreſcentis; & quia (vt dicit Ariſtoteles) dexterae partes ſunt calidiores, & mobiliores ſiniſtris; qua ratione etiam factum fuit, vt qui erat tenuior ſanguis, ſupra ſit miſſus, qui verò craſſior ad inferna ſit propulſus, qui cum in articulo totus contineri minimè poſſet, in alias quoque infernas diſtributus fuit, vnde crurum dolor, & febrium incremētum eſt conſecutum, tum ob humoris ad eas partes motum, tum quia noua facta eſt materiae putreſcentis accenſio. CONTIGIT AVTEM. Haec quidem praedicta euenerunt circa ſexageſimam diem; ceterum in diebus ſubſequentib. vſque ad octuageſimam contigit modo febrem, & ſurditatem augeri, modo haec quidē minui & leuari, at dolores circa coxas maiores fieri, quorum varietatis cauſſa erat, quod natura valida reſiduum humorum peccantium pellere a ſede putredinis conabatur, ſicque partem in cerebrum mittens ſurditatem augebat, partem verò ad inferiora declinans leuabantur quidem ſuperiora, ſed coxae antea affectae magis afficiebantur; atque haec cuncta ſigna erant robuſtae facultatis, tandemq; morbum ſuperaturae; necnon copiae & caliditatis materiae, inter quas aſſidua fiebat lucta. IAM VERO CIRCA OCTVAGESIMAM. Cum varias mutationes habuerit morbus, a ſexageſima vſque ad octuageſimam, proptereaq; factae fuerint diuerſae peccantis materiae euacuationes, iure merito factum eſt, vt quoque remiſſa fuerint ſymptomata in octuageſima; ac poſt ipſam quae affligebant; quamquam haud penitus nihil ſit deletum, eo quod minimè tota materia, ſed non exigua eius portio conſumpta fuit; Vnde prudenter dicit Hippocr. circa octuageſimam. i. in ipſamet atque poſt ipſam, cuncta fuiſſe remiſſa, ſed nihil prorſus defeciſſe; At cum Hippocr. dixerit cuncta eſſe remiſſa, cur ad particularia deſcendens, quae remiſſionem habuerunt, nominat tantummodo duo, delirium & urinas, quas ait fuiſſe boni coloris, necnon ſubſidentias habuiſſe multas? De delirio puto dicendum illud Hippocratem voluiſſe peculiariter nominare, primum quia eſt omniū maximi momenti inter ſigna ſalutis vel mortis iuxta ipſiuſmet Hippocratis ſententiam dicentis in quouis morbo cōſtare mente & bene ſe habere ad oblata eſſe bonū, tum quia dixit vigeſima fuiſſe delirium multum, atque etiam ſequentibus diebus, cumque poſtea quadrageſima die dixiſſet ad mentem rediiſſe, nec amplius in ſexageſima delirij meminiſſet, poterat quiſpiam ſuſpicari haud amplius poſt ſexageſimum deliraſſe; vnde pro eximenda huiuſmodi ſuſpicione voluit adijcere deliria fuiſſe minora; quaſi adhuc ſaepius delirauerit, eo tempore, ſed multo placidius. De vrinis autem dicendum eſt, peculiarem mentionem eſſe faciendam duxiſſe, vt doceret cum ratione factam ſymptomatum cunctorum diminutionem, eo quod certiſſima nec exigua apparebant coctionis ſigna, quandoquidem urinae non modo erant boni coloris, qui ſolet eſse ſignum ſaltem inchoatae coctionis, verum habebant ſedimentum, atque illud copioſum, quo ſimul ſignificabatur materiam eſse paratam, atque iam à natura excerni per vrinas, mox etiam per alias vias excernendam, vt poſtmodum contigit circa centeſimam, circa quam, aluum (cuius ante nunquam meminerat) ſcribit fudiſse cum turbatione, multaq; bilioſa, quae non ſolum haud breui tempore durarunt, verum etiam dyſenteriam cum dolore pepererunt; vnde ſumma ratione cuncta alia fuerunt leuata nimirum ad aluum materia translata; ex toto autem ſublata eſt tā febris quàm ſurditas, quaſi uerò hactenus aliquid ſurditatis adfuerit, quae vnà cum ceteris fuit in ipſa die centeſima ſublata, ita vt facta ſit integra & conſumata iudicatio. Ex hoc euentu poteſt intelligi veritas aph. vigeſimioctaui, lib. quarti, vbi ſurditati dyſenteriam ſuperuenientem liberare, & è contra ſcriptum eſt. Duo autem in huius hiſtoriae extremo occurrunt digna conſideratione; vnum eſt, cur Hippocrates dixerit dyſenterica fuiſse excrementa cum dolore, quaſi poſset etiam ſine dolore fieri dyſenterica, quod tamen nec ratione, nec vſu compertum eſt, cùm dyſenteria ſit cum vlcere inteſtinorū, quod

neceſ-

neceſſario facit dolorem; & ipſemet Hippoc.lib.de
affect. inquit, cum dyſenteria occupat, dolor adeſt
toto uētre, & termina; quod etiam Celſ.lib.quarto,
c.decimoquinto, affirmauit. Ad haec uidendum an
febris, qua laborauit Heropytus fuerit cauſus; nam
in aliquibus contextibus habetur in fine καῦσος, ex
alia parte haud videtur rationi conſentaneū potuiſ-
ſe febrem ardentē vſque ad centeſimam diem pro-
trahi. Ad primū dicere oportet duplicem eſſe dy-
ſenteriam, aliā propriam, quae ſemper eſt cū vlcere,
aliā uerò communiter acceptam pro omni cruenta
per aluū excrectione abſq; vlcere, vt docuiſſe uide-
tur Gal.quinto aph.65. & quam etiā explicitè me-
morat Hipp.ſecundo Epid.ſed potiſſimū quarto de
artic.tex.38.vbi Gal.ſcribit; Hippocratē haud ſem-
per pro dyſenteria intelligere inteſtinorū exulcera
tionē, vt veteres medici faciunt, ſed etiā pro quali-
bet cruenta abſq; vlcere egeſtione, vt igitur Hipp.
moneret ſeſe loqui de vera dyſenteria addidit μετὰ
πόνου.i. cū dolore, eò ꝙ dolor ſit ſignū vlceris, ac pro-
pterea firmus character diſcernendi verā & propriè
acceptā a communiter uocata dyſenteria. Nā Celſ.
qui proprietate Latini ſermonis ſemper vſus, inueni
tur, dum vult uerā dyſenteriam Graecorū ſignifica-
re appellat tormina, quaſi ea ſemper torqueat, & do
lore afficiat. Ad aliud verò dicendū eſt dictionem il-
lam καῦσος, in aliquibus etiam codicibus deſiderari,
cūque Gal.nil eius meminerit, videtur planè ipſam
habuiſſe ſuſpectā, quod ſi etiam ſuſtinere placeret,
dicere poſſumus ab initio fuiſſe quidem febrem ar-
dentem, ſed poſtmodum deſciuiſſe in aliā, vt contin
git ſaepenumero. Hippocratem aūt addidiſſe illam
vocem ad ſignificādum morbū primarium, & cuius
veſtigia etiā in extremo apparuerunt; etenim ſicut
ſolet verus cauſus finiri bilioſis excretionibus, ſic cū
haec febris fuerit ſoluta, iiſdē atque ēt dyſentericis,
videtur quandā veri cauſi imaginē repraeſentaſſe.
Modo ad curationē venio, pro qua inſtituēda fuerat
in primis de victu decernendū, & quoniam ſtatim
ſumma morbi acuties apparuit, debuit victus eſſe te
nuiſſimus initio; poſtmodū aūt vberior, praeſertim
poſt 14. à qua cū varius fuerit morbus, modo ſ.acu-
tus, modo mitior, ita modo parcius, modo largius a-
lere oportebat; Fuit tamen ſemp à vino abſtinendū,
quoniā, vt audiſtis, in hiſtoriae enarratione, ſurditas
atq; deliria ſemper fere affuerūt; licet modo mitio-
ra, modo grauiora. Nam quae morbos producūt, &
ſymptomata in uirib. fortibus cōſeruāt, ſunt potiſſi
mū errata aegrotantiū, quando ſ.impatiētia, & tae-
dio diuturnioris morbi haud pergunt in debito ci-
borū atque potuum vſu. Poſt haec de ſanguine mit-
tendo fuiſſet maturè conſiderandum; quoniam etſi
morbus id remediū poſtulare videbatur, nihilomi-
nus refragabatur vomitus illę bilioſus, & copioſus,
quo ſicuti omni alia euacuatione praeſenti, dicebat
Gal.primo ad Glau.14. minimè ſanguinē mitti opor
tere, ꝙ vna ſufficiat euacuatio, itaque primū expe-
ctandus fuiſſet ipſius vomitus exitus, quo finito, vt
veriſimile eſt ante ſeptimā contigiſſe poſtmodum
niſi aluus cōmodè, & copioſè profluxiſſet, ipſi pro-
ſpicere erat neceſſe, non quidem per ſuperiora, ſed
vel glandibus, vel clyſterib. mediocribus ſaltē, tum

A ad ſanguinem mittendum deuenire oportebat, qui
quoniam copioſus erat, & non parum peccans, vt
demonſtrauit copioſa ipſius de naribus quadrage-
ſima die facta naturalis profuſio, quae etiā diebus
ſequentibus vſque ad ſexageſimam durauit, licet
paullatim, atq; in minori copia, iccirco fuiſſet mul-
tum ſanguinis demendū non modo ab interna dex-
tri cubiti, verumetiam à cephalica. Hoc autē utrum
factum ſit necne, uehementer dubito, quod uero ſi-
mile ſit, minimè debuiſſe illum à naribus fluxum
B fieri, ſi tempeſtiuè, quantum opus erat, ſanguinis
detractum fuiſſet, nec ob id Hippocratem crimina-
ri debemus, quoniam forſan ipſe non affuit, niſi de-
cimaquarta, cuius ſolius meminit; & in qua non e-
rat amplius tuta adhibendi illius praeſidii occaſio;
niſi etiam dicamus potuiſſe quidem eſſe adminiſtra
tam uenae ſectionem, ſed minori copia ob antece-
dentem uomitum; vnde non fuit ſatis ad euacuan-
dam materiam quemadmodum expediebat; Abſo-
luto miſſionis ſanguinis negocio, incumbendū erat
C in humorum peccantium coctionem, & uiarum re-
ſerationem cum decoctis accommodatis, & aliis apo
zematibus, qualia etiam ſunt nobis uſitatiſſima ſe-
rapia; circa quam operationem illud notandum eſt,
quod ſaepenumero monui, ubi morbi ſunt bilioſi
iuxta regulam Hippocratis traditam ſecundo acut.
a dulcibus iſtis zulapiis eſſe cauendum, ſecus quam
faciunt practici pleriq; nulla habita morborum di-
ſerectione; Poſt praeparationem, fuiſſent humores
bilioſi purgandi, vt tempeſtate noſtra reubarbaro,
D myrabolanis chebulis, ſyrupo roſaceo ſolutiuo; et-
enim humores tenues, & bilioſi, vt docet Galenus
lib. q. e q. p.o.. haudquaquam egent multa prae-
paratione, & coctione. Fuiſſent autem tam prae-
paratio, quàm purgatio repetendae in morbo uſq;
adeo longo; in quo uix ſperari poteſt ulla criſis; &
quamquam in praeſenti aegro obſeruetur, fuiſſe
criſim perfectam factam centeſima die; illud tamen,
per quam rariſſimum eſt; atque ob id forſan pro-
poſitum eſt huiuſmodi exemplum ab Hippocrate
E ut nos doceret, quandoque criſes fieri etiam in lon
gis morbis, quos dicebat Hippocrates potius ter-
minari abſceſſibus, quàm criſi. Itaque repetenda
fuit praeparatio magis aperientibus decoctis, & e-
tiam humores bilioſi, cum pituitoſis purgādi, prae-
ſertim quando coeperunt aliqua ſigna coctionis ap
parere; & forſan ſi facta fuiſſet aliqua tempeſtiua
purgatio, haudquaquam illi dolores inferiorū par-
tium ſucceſſiſſent; nec illa dyſenteria cum dolore;
poſtquam tandem facta eſt integra iudicatio. Mit-
F to remedia pro delirio & ſurditate, quae toties à no
bis propoſita ſunt, quaeque ſemper blanda eſſe de-
cet, ea ſpe, ut cum morbum ſequantur, eo finito,
haec pariter debeant deſinere; id, quod ſimiliter de
artuum inferiorum dolorib. eſt intelligendum; qui-
bus ſemper de mulcendis in febribus ſtudendum eſt
cum tutis ac lenibus auxiliis, id cauendo, ne un-
quam repercutientia adhibeantur, alioquin immi-
neret periculum ne rurſus materia ab ignobiliori-
bus ad nobiliores partes repulſa, longe maius de-
trimentum afferret,

HISTO-

HISTORIA TRIGESIMASEXTA.

IN ABDERIS Nicodemum ex venereis, & potibus febris corripuit: incipiens autem erat anxioſus, & cordis dolore laborans: ſiticuloſus: lingua ſuperuſta eſt: vrinae tenues, nigrae. SECVNDA febris exacerbata eſt: horridus, anxioſus, nihil dormiuit: vomuit bilioſa, flaua: vrinae ſimiles: noctem quiete: dormiuit: TERTIA imminuta ſunt cuncta: facilis uerò ſtatus erat circa Solis occaſum rurſus ſubdifficiliter morbum ferebat: noctem laborioſè. QVARTA rigor febris multa: dolores omnium: vrinae tenues: enaeorema: delirauit multa: SEPTIMA commodus ſtatus. OCTAVA alia remiſſerunt omnia. DECIMA, & ſequentibus inerant quidem dolores: minus autem omnes: at acceſſiones, & labores huic vſque in finem in paribus erant magis. VIGESIMA minxit album: craſſitiem habebat: ſepoſitum non ſubſidebat: ſudauit multum, viſus eſt ſine febre eſſe: veſpere autem rurſum calefactus eſt: & ijdem dolores: horror, ſitis, multam ſubſidentiam habens: ſudauit multo calido, per totum ſine febre iudicatus eſt.

IN ABDERIS Nicodemum ex Venereis, &c. Quod ab Eccleſiaſte dictum eſt in ſacris libris complures perire gula, & luxu, quàm armis, id exploratiſſimum habetur etiam apud ſcriptores; Et ſi quadrageſimaeſecundae hiſtoriae quas primo & tertio libro Epidemiorum nobis reliquit ſcriptas Hippocrates diligenter expendantur, haud pauci ſunt, qui in aegritudines exitiales, aut ſaltem graues deuenerunt vel ob potum, vel ob cibos, vel ob importunos motus, vel Veneris vſum; vel ob alios in viuendo commiſſos errores. Inter hos eſt nunc nobis propoſitus Nicodemus, qui licet tandem euaſerit; fuit tamen eius morbus admodum periculoſus, atque ob potus, & Veneris importunum vſum contractus; quae duo errata, vt ſolent ſaepenumero coniungi iuxta illud commune dictum, Sine Cerere & Baccho friget Venus; ſic raro contingit, quin mala eximia producant. Et quamquam Hippocrates ſexto Epidemiorum, commen. quinto, textu vigeſimotertio, necnon quinto Epidemiorum; in hiſtoria Timocharis; necnon Ariſtot. prima problem. quinquageſimoprimo, & quarta problem. decimoſeptimo, dicant morbos à pituita finiri Venere, quòd exitu ſeminis pituita quoque exuberãs excernatur; haud tamen id intelligendum eſt de Venere immoderata, quemadmodum malè Gaza interpretatus eſt apud Ariſtotelem vocem λαγνεία, ſed potius (vt rectius interpretatur Galenus apud Hippocratem) pro temperata, ac tempeſtiua; in qua re etiam iure damnatus eſt Epicurus à Galeno in Art. Medic. qui dicebat Veneris nullum eſſe vſum; Atqui à Venere immoderata maximè laedi ventriculum ſcribit Galenus tertio Epidem. commen. primo, textu quarto, & Ariſtoteles quarto problem. ſcribit à Venere immoderata totum ventrem refrigerari, &

A conſequenter omnes coctiones vitiari, excrementa multiplicari, omnesque facultates corporis corruere, quia exitu ſeminis ſimul exit calor, & humor natiuus; quo etiam effluere pilos palpebrarum dicebat tertio de hiſtor. anim. vndecimo, & quarto problem. decimo. vbi notandum ſaepè nos adſcribere defluuium pilorum morbo Gallico; quod potius tribuendum eſſet nimiae libidini. A nimio verò potu dicebat Galenus primo de. temperam. & Ariſtoteles loco citato multos ſuccos frigidos gigni:
B neque valet, quòd vinum ſit calidum, & propterea ſuccos frigidos gignere nequeat, quia ſicuti ignis paruus à magno extinguitur, pari pacto calor noſter à vini calore ſtrangulatur, vnde frigidi poſtmodum, & crudi ſucci generantur. Sed ad hiſtoriam deuenire tempus eſt; & quod attinet ad nomen non eſt admodum frequens apud Graecos, & miror, cum ſit compoſitio Graeca ſignificans victorem populi, ob quod forſan ſic appellabatur praeſens ager, quia athleta erat, omnesq; vincebat; ſicut ab Hebraeis
C vocatus fuit is, qui Chriſto mortuo officium illud praeſtitit ab Euangeliſtis commemoratum. Fuit autem, & hic Abderitanus ſicut praecedentes, & forſan eodem tempore, quo alij ab Hippocrate & viſitatus, & curatus; Fuiſſe enim aetate iuuenem ex eo poſſumus coniicere, quòd ſenes in laboribus, & venere, haudquaquam errare conſueuerunt. Hunc igitur Nicodemum ait Hippocrates ex venereis & potu non πῦρ, hoc eſt febris magna, ſed πύρετος coepit; At antequam vlterius progrediamur, illud
D quaerendum eſt, quare Hippocrates praeter vſum in his hiſtoriis obſeruatũ, dicit non πῦρ, ſed πυρετὸς coepiſſe Nicodemum, deinde quomodo à venereis induci poſſit febris, cum enim refrigeret Venus, vt certum eſt, nempe quae calorem, & humores natiuos conſumit, haud videtur rationi conſentaneum poſſe febrem facere. Vnde Ariſt. quarta ſect. probl,

P ſexto,

ſexto,ſeptimo,decimooctauo, & vigeſimoſecundo, ſcribit hominem omnium animalium maximè in vſu Veneris langueſcere, diſſolui, & refrigerari. Ad primum dicendum eſt iure Hippocratem hoc in caſu vſum eſſe ea voce, quoniam verè poſt errores venereos febres,quae contingunt,admodum imbecilles ſunt plerumque, eo quòd calor natiuus magnopere hebetetur, indeque fiat, vt nequeat in igneum valde conuerti, &fieri magna febris; praecipuè uerò hoc fit, quando ſimul potus errores ipſis venereis coniungantur,ſiquidem tunc duo ſunt, quae ſimul calorem deminuunt,)licet diſpari ratione,alterum per ſubtractionem pabuli,vt eſt immoderata Venus,alterum verò per ſuffocationem qualis eſt nimius potus; & verum eſt,quod dicunt nonnulli fere contingere, vt qui nimio coitu utuntur, ſimul etiam nimio potu atque cibo vtantur, quoniam ſine Cerere & Baccho (vt nuper dicebam) friget Venus. Ad alterum dicendum eſt coitum poſſe dupliciter conſiderari,vel dum fit, vel poſtquam factus eſt, dum fit proculdubio calefit corpus, atq; tunc febris induci poteſt, nam dicebat Ariſtoteles eadem quarta ſectio.probl.2. concubitum conſtare calore propter agitationem, atque propterea maximè in eo actu ſubſidere clunes, & oculos, quoniam valde laborant; ob quod etiam dicebat equitantes maximè ad libidinem excitari, quia maximè ſecundum partes Veneri deſtinatas incaleſcunt: Sin autem poſt factum conſideretur, tunc corpora refrigerantur, vnde febres, quae fiunt ex vſu Veneris immoderato occaſionem capiunt à motu & calore, qui in ipſo actu agentur, quibusque incenſi primum ſpiritus, tum humores paratos ſimul inflammant, ſicque ſubſequens putredo febres graues tandem facit, quae initio fuerunt mitiores (INCIPIENS) quae primis diebus poſt febrem contigerunt Nicodemo, complura fuerunt, circa quorum ſpeculationem ſi vnquam Galenus fuit breuis, & ieiunus, certè hic eſt, cum nihil aliud dicat, quam ipſummet Hippocratem ſignificaſſe hoc exemplum eſſe eorum qui nil paribus habuerunt exacerbationes, & particularia alia poſſe comprehendi, tum ex iis, quae habuit in antecedentibus, tum maximè quae ſcripta ſunt in prognoſticis, & prorrheticis. Cum igitur coepiſſet Nicodemus febre tentari, ſimul etiam coepit anxietatem, & cardialgiam pati, necnon ſitim, atque linguae exuſtionem; Quod enim ad anxietatem, & cardialgiam pertinet, hae ſunt paſſiones oris ventriculi factae ob vapores, vel ſuccos bilioſos, & mordaces, imo etiam ob crudos, & frigidos, illud percutientes; Etenim ſi ſint puri vapores, faciunt quidem illam anxietatem, & inquietudinem, quae Graecè ἄση frequentiſſimè ab Hippocrate vocatur: ſin verò à ſucco mordaci, atque cum dolore fiat, eſt καρδιαλγία, ad quos affectus faciendos conducit primum aptitudo ipſius ſtomachi ad ſuſcipiendos illos ſuccos; quae aptitudo poſita eſt in laxitate, & intemperie partis; conducit etiam impulſus naturae ab humore, ſeu vapore inimico excitatae. Vtrumque autem erat in Nicodemo, qui ob errores in vſu Veneris

A ſtomachum admodum imbecillem & laxum habebat, ſiquidem (vt retro diximus) ſcribit Galenus primo huius tertij Epidem. textu quarto, quod vt abſtinentia Veneris facit ſtomachum robuſtiſſimum, ſic nimius illius vſus facit imbecillimum. Porrò ad bilis generationem conferre nimium vini potum aliàs locupletiſſimè monſtrauimus in hiſtoriis Philiſtis, & Chaerionis, vt cum adfuerint Nicodemo cauſſae omnes anxietatis, & cardialgiae, meritò etiam adfuerint affectus; Iam verò
B linguae ſiccitas cum ſiti iure fiebant à ventriculo, vbi aeſtuans bilis vti alias ſymptomata pariebat; ſic ob communem ipſi & linguae tunicam illam vrebat, & conſequenter ſitim efficiebat.

VRINAE TENVES, Quod nigrities poſſit cum tenuitate eſſe in vrina poſſumus ex eo potiſſimum iudicare, quòd non modo in hiſce libris, verum etiam in prognoſticis, & Coacis ſaepenumero huiuſmodi urinae mentionem facit, quaſi etiam frequenter videantur. Atque non ita fre-
C quenter eas videri apud nos certum eſt. Vnde dubitaui interdum vtrum ſit vera nigrities de qua loquitur Hippocrates, an potius ſit rubor quidam intenſus ad nigredinem proximè accedens, atque ab ardore febrili ortum ducens, non autem à ſucco atro, & melancholico ipſi vrinae commixto, quamquam in Nicodemo haud videtur initio febris fuiſſe tanta, vt potuerit ſtatim vrina ob illius magnitudinem fieri nigra, ſed bene rubra valde; niſi quoque audemus dicere contigiſ-
D ſe Nicodemo id quod interdum accidere nimia Venere vtentibus obſeruamus, vt ſcilicet laxationes, & vaſa ſeminaria profuderint ſanguinem atrum in veſicam, vnde tincta ſit vrina; vt ſi hoc fuiſſet non poterat eſſe tenuis.

SECVNDA. Si prima die multa praua Nicodemo contigerunt ſymptomata, certè nec pauciora, nec minora euenerunt ſecunda, & primum febris, quae antea erat πυρετὸς, non πῦρ facta eſt auctio, cum horrore, & eadem anxietate, ita vt dormire nequiuerit, quorum omnium cauſſa e-
E rat putredo bilis circa viſcera, & praecipuè circa ſtomachum, quae tanta erat, vt non exigua illius portio in ventriculum propulſa vomitum bilis flauae, ad vrinam verò deriuata, eam flauam efficeret, & bilioſam: Addit autem Hippocrates praeter ſuam conſuetudinem flauam, quia in hoc aegro ex nimia Venere, & potu cumulata erant diuerſa genera bilis, nempe flaua atra, vitellinaque. Veruntamen nocte quieuit, & dormiuit;
F idque non ſine ratione, ſi quidem vomitu, & vrina fuit magna pars humoris illius bilioſi educta, qui ſimul inquietudinem, anxietatem, & vigilias die antecedente pepererat; ex quo factum eſt, vt natura euacuatione illa leuata quieuerit, ſicque in ſomnum deciderit. Sed hoc in loco non exigua oritur dubitatio, quomodo loquens de hac ſecunda die, inquit primum non dormiuiſſe, poſt ait quieuiſſe & dormiuiſſe nocte; neque valet dicere primum locutum eſſe de ſomno diurno; quoniam ille vitioſus eſt, & vbi non dormitur interdiu melius eſt. Reſpon. verum eſſe quòd ſcribit Galenus hunc aegrum,

aegrum ex iis eſſe qui paribus paſſi ſunt exacerbationes, & quibus vt in quarta die habetur, exacerbatio fiebat circa Solis occaſum; vnde quando dicit nihil dormiuiſſe, loquitur de nocte antecedente ſecundam, quando acceſſio erat in vigore; quando autem dixit dormiuiſſe nocte, locutus eſt de ſubſequente ſecundam; quae erat initium tertiae: Vnde dicere poſſumus Hippocratem in progn. laudare quando non dormitur nocte, vt dormiatur die, ſcilicet vſque ad quartam horam; hic autem nihil nocte, neque mane dormiuit.

TERTIA. Cum vomitu (vt dicebam) natura eſſet leuata, & ſomno recreata, iure ſequenti die omnia fuerunt remiſſa, quae remiſſio durauit vſque ad Solis occaſum; Verum quoniam neque fuerat integra euacuatio, neque poterat eſſe vix dum morbo principium egreſſo, propterea incipiente nocte coeperunt iterum moleſtiae adeo, vt nox ea laborioſa fuerit; Etenim futura erat die quarta acceſſio noua correſpondens ſecundae, in qua dicit exacerbatam fuiſſe febrem vnà cum aliis ſymptomatibus, idcirco fuit nox antecedens grauis iuxta Hippocratis aphoriſmum, ſcilicet quibus futura eſt acceſſio nox antecedens grauis eſſe ſolet. Itaque DIE QVARTA factus eſt primum rigor, deinde multa febris, & omnium labores; rigor factus eſt, quia ſuccus bilioſus in uenis exiſtens, nec vomitu euacuatus à natura extra pulſus perque ſenſibiles partes latus eſt, ad cuius propulſionem calor natiuus colluctans febrem, ſimulque omnium membrorum moleſtiam intulit, praeſertim verò materia vaporoſa verſus caput ſublata delirium peperit, quod demonſtrabatur futurum ab vrina tenui, & à ſuſpenſione à flatu genita.

SEXTA. De quinta nil dicit, quòd nihil in ipſa contigerit obſeruatu dignum: ſed quia ſexta eſt par, & ſuaptè natura tyrannica, & fatalis, non eſt mirum, ſi in ipſa exitiale apparuit ſignum nempe delirium, quod ſolum commemorat, tamquam cetera praedicta affuerint, & amplius hoc.

SEPTIMA. Poſt ſextam meminit Hippocrates ſeptimae & octauae parum. Solumque ſeptima (ait) ῥαςώνη, qua voce uſus eſt etiam tertia die, à qua cum intercedant quatuor dies ad ſeptimam, videtur fuiſſe proportio; & correſpondentia, vt ſcilicet quemadmodum tertia ſtatus ſatis mitis fuit, ſimiliter etiam contigerit in ſeptima. At percuntabitur aliquis nec ſine ratione quomodo Hippocrates dicat ſeptimam fuiſſe quietam, & octaua fuiſſe cuncta remiſſa; nam uidetur idem eſſe fuiſſe quietam, & cuncta eſſe remiſſa; puto ita intelligendum eſſe, nempe quod à delirio fuerit quies, quod multum antea fuerat. Octaua poſt modum etiam alia accidentia ſint mitigata, ſcilicet febris, & dolores omnium partium; Habuiſſe namque hunc morbum eam conditionem, vt pares, & impares ſibi correſponderent.

DECIMA. Si octaua omnia erant remiſſa, quomodo igitur dicit, decima & ſequentibus adfuiſſe quidem dolores, ſed omnes minores; puto rem hunc in modum ſeſe habuiſſe, quòd tota octaua, atque etiam nona ſtatus aegri ſatis placatus fuerit, quemadmodum etiam tertia, verum decima iterum & ſequentibus labores iidem redierint, ſed minores, eò quòd (vt ſubiungit Hippocrates) huic aegroto contigerint toto morbi tempore exacerbationes, & labores magis diebus paribus, & addit nō ſine ratione particulam (μᾶλλον), quoniam etiam octaua fuit quieta, quae tamen eſt dies par.

VIGESIMA. Cum ante vigeſimam iam coepiſſet coctio progredi, iure in vigeſima ipſae, multo maiora quàm ante apparuerunt, coctionis licet non conſumatae indicia, ſi quidem vrina erat alba, craſſa, haud tamen poſita ſubſidentiam faciebat, ac propterea multum ſudauit, haud ita tamen, vt bona fieret criſis, ſed adeo ex ſudore leuatus eſt, vt videretur eſſe ſine febre, nondum tamen erat prorſus ab ea abſolutus, cum non eſſet integra in vrinis coctio, quinimo ſequenti quae fuit vigeſimaprima, rurſum febre captus eſt, ſeu potius ea paullisper aucta fuit ſummo mane; atque cum ea iidem dolores qui ante, horror, ſitis, atque modicum delirium; cum enim materia nouam putredinem ſuſcepiſſet, vaporeſque putres per vniuerſum corporis ambitum funderentur, maximè verò in cerebrum, hinc horror, atque dolores omnium fiebant, & cum iis nonnihil delirij: Vt enim quarta die multum delirauit, quod tunc materia, quae putreſcebat, & copioſior, & deterior eſſet, ita hac die, quando iam, & paucior, & benignior erat, ſumma cum ratione factum eſt delirium minus: hic nonnulli dicunt vrinam vigeſima die fuiſſe albam, & craſſam, quaſique lacteam, quod ob Veneris errores multitudo humorum in renibus, & circa genitalia veluti ſuppuraretur; Atqui hoc mihi non placet, quoniam ex Venere immodica refrigerantur partes, & potius euacuantur humores praui, quam ſecus, vt ob hoc, & Hippocrates & Ariſtoteles dixerint τῇ λαγνείῃ curari morbos à pituita, atque interdum homines fieri leuiores, praeterea quomodo potuit poſt vigeſimam diem ſupereſſe veſtigium erroris venerei?

VIGESIMAQVARTA. Vigeſima in vrina viſa ſunt coctionis progredientis indicia certa, ideo vigeſimaquarta multo certiora debebant eſſe, & propterea non ſolum alba erat & copioſa, verum etiam ſubſidentiae multum habebat; quare ſubſecutus eſt ſudor, ſcilicet per totum calidus, & copioſus, ac iure merito perfectè indicatus eſt, cum veſpere antecedente vigeſimamquartam facta eſſet febris, aliaque in nocte ſymptomata, quae criſim praecedere ſolent; vnde non modo dixit liber factus eſt, ſed addidit iudicatus eſt, vt ſcilicet ſignificaret, & à febre, & à ſymptomatibus liberatum eſſe. Sed cur Hippocrates non addidit particulam (perfectè) ſicut ſupra in Heropyto? praeterea cur qui aegrotauit ob Veneris nimium & intempeſtiuum vſum, potius ſudore quàm vlla alia excretione iudicatus eſt? Ad primum dicimus, quod cauſſa fuit, quoniam ex ſuis regulis vnuſquiſque cognoſcere poterat eam fuiſſe integram & perfectam coctionem, & criſim, quandoquidem

doquidem ſudor fuerat omnium optimus, vt ipſemet docuit primo progn. 26. quippe qui fuerat in die critica, calidus, copioſus per totum, atque febrē abſtulerat. Ad ſecundum reſpondent nonnulli propterea ſudaſſe, & iudicatum eſſe, quoniam iis qui nimia vtuntur Venere, ac ob id aegrotant, putreſcit ſemen, quo deinde computreſcunt rores partium. Addit quoque Valeſius interdum vſu uenire, vt ob nimium Veneris vſum abſque vllo contagio aliquí lue Gallica capiantur; Sed pace manium Valeſij, & ſequacium tres errores cōmittunt: primus eſt, quoniam falſum eſt ex nimia Venere putreſcere ſemē, imo ita euacuatur in ipſo actu, vt nihil ipſius in vaſis praeparantibus, & deferentibus vocatis relinquatur, ac ſaepe loco ſeminis attractus ui, & non elaboratus ſanguis qui eſt loco roris emittatur, Ariſtoteles enim quarta ſectio. problem. ſaepe dixit Venerem ſiccare & refrigerare, ac multo magis, quando immoderata eſt, vt falſiſſimum ſit poſt ipſam relinqui ſemen quod putreſcat. At hoc potius contingit iis, qui ob abſtinentiam coitus in gonorrhoeam incidunt, vt ſemen putrefactum, atque foetidum emittant. Secundus error eſt, quod tametſi putreſceret ſemen, & ros, haud videtur per ſudorem excerni debuiſſe, ſed potius per ipſammet vrinam; qua ratione, qui laborant febre hoectica ſolent crebris ſeminis profluuiis ſollicitari, quod ſanguinis in renes & vaſa ſeminaria attractus, putreſcens euacuetur, (verum enim & copioſum ſemen eſſe in febre conſumptis quis credat?) atque tunc etiam fiunt vrinae lacteae, velutique ſupernatantem pinguedinem habentes; Tertius error eſt, quod citra contagium ex ſolo immoderato coitu poſſit morbus Gallicus contrahi, ſi quidem huiuſmodi morbus noſter, qui nouus eſt orbi noſtro; & initio vt perhibent omnes ſolo ſcortorum infectorum contactu comparatus fuit, haud quaquam ſine eodem contactu communicari cuiquam poteſt; illud certè fateor ſimilia ſymptomata Gallicis poſſe euenire illis, qui nimia vtuntur Venere, ſicut & qui rem habent cum muliere menſtruata, cum qua & Hebraei, & Arabes putant, ſi quis concumbat, prae ceteris eum euadere leproſum: Nam pilorum quoque defluuium, & praeſertim ſuperciliorum, quod euenire Gallica lue laborantibus quotidie experimus, Ariſtoteles etiam fieri nimia Venere vtentibus ſcripſit tertio de Hiſtor. animalium vndecima, & quarta ſectio. probl. 19. Itaque multo ſatius eſt dicere propterea factam eſſe iudicationem per ſudorem, vel propter nimium potum, quo vſus fuerat Nicodemus, & quo ſcimus ſanguinem valde ſeroſum fieri, vel quia putredo febris potius poſita erat in ſuccis tenuibus, & bilioſis, vt oſtenderunt ſymptomata, quae prioribus diebus ſibi contigerunt, cardialgia, rigor, horror, vomitus bilioſus; vel quia forſan conſueuerat aeger ante morbum ſudare multum. Nam id veriſſimum eſt in morbis fieri ſaepenumero criſes per eas euacuationes, quae ſolent eſſe dum ſani ſunt familiares; & ſum eius opinionis hoc exemplum nobis fuiſſe ab Hippocrate propoſitum tamquam rarum quiddam; quod ſcilicet quis ex erroribus

Celsus. lib. 2. cap. 2 Rarus concubitus corpora excitat; frequens illa dissipat

Morbus Gallicus nouus morbus.

A grauiſſimis, & praeſertim vſu Veneris immoderato commiſſis inciderit in grauiſſimum morbum, & tamen ſeruatus ſit ſudore copioſo, ob ingens virium robur; & quis ſcit, an forſan fuerit hic propterea Nicodemus appellatus, quòd luctu, aliiſque gymnicis certaminibus populum, hoc eſt cunctos vicerit? Modo ad curationem, & primo de victu dubitandum videtur, an conueniſſet victus tenuis. Similiter quoque an ſanguis miſſio, quandoquidem ex vna parte non videtur victus adeo B parcus conueniſſe, neque euacuatio ſanguinis, quoniam praeceſſerat immodica Venus, quae ſanguinem, & vires exhaurit, vt potius additio omni ex parte, quam vlla deminutio viſa ſit neceſſaria. Ex alia verò parte uſus eſt multo potu, & calor natiuus haud aptus fuit multum alimentum ſuſtinere, quodque plus eſt, febris acuta, & magna cum accidentibus prauis poſtulare videbatur tam victum tenuem, quàm ſanguinis detractionem.

Hac in re non ita leui ſi mihi occurreret in victu C media quadam via incederem, neque enim multum tenuem, neque plenum adhiberem, & praeter ptiſſanam, etiam vitellum oui concederem & paruae pullae iuſculum; à vino certè abſtinerem, quòd ſicut in his caſibus ad vires tuendas haud ſaltem eſt neceſſarium, ita capiti, & febri eſt noxium. In cardialgia certè vinum commendatur, & in anxietate ab Hippocrate, at non in ea, quae fit à bile, & calidis ſuccis; ſed quae fit à frigidis tantum, vt innuit Galenus ſeptimo aphoriſmor. 56. Quòd D porrò ſpectat ad ſanguinis miſſionem Galenus in libro de cur. per ſang. miſ. capite ſeptimo, vinoſis, & gulae deditis haud utilem eſſe ait miſſionem ſanguinis, & capite nono dicebat excretiones, atque motiones antea factas haudquaquam ex toto prohibere ſanguinis miſſionem; ſed eius quantitatem perſcribere; praeterea laborabat anxietate, & cardialgia, & forſan etiam ob errores in victu antea commiſſos copia humorum crudorum, ob quae omnino abſtinendum erat à ſanguinis miſſione, ſal- E tem per venam ſectam; nihilominus cucurbitulae ſcarificatae, praeſertim natibus, lumbis, & cruribus adhibitae, haud parum profuiſſent ſaltem ad auertendos à ſtomacho, aliiſque ſuperioribus partibus ſuccos prauos, & uapores, qui deliria, vomitus, anxietates, aliaque mala producebant; quo in genere contuliſſent quoque ligaturae, frictiones, & veſicantia extremis artibus adhibita. In reliquis danda opera fuiſſet tum aperiendis viis, tum praeparandis, & coquendis humoribus; maximè F uerò iis ſymptomatibus ſuperandis, veluti delirio, cardialgiae, & anxietati iis remediis, quae millies monſtrauimus conuenire in huiuſmodi caſibus. De alui excrementis, cùm nulla mentio habeatur, credendum eſt ea rectè, & naturaliter ſeſe habuiſſe, & forſan contuliſſet aliqua purgatio bilioſorum, & pituitoſorum ſuccorum, ſaltem poſt vigeſimam diem.

HISTORIA TRIGESIMASEPTIMA.

IN THASO mulier moroſa ex moerore cum occaſione erecta degens euaſit vigil. & cibum auerſans, & ſitibunda erat, & anxioſa: habitabat autem prope Pyladem in Plano. PRIMA inchoante nocte timores, ſermones multi, aegritudo animi, febricula tenuis, mane conuulſiones multae: quando autem deficiebant conuulſiones multae, obloquebatur: obſcoena dicebat: multi dolores, magni, continui. SECVNDA per eadem, nihil dormiuit; febris acutior. TERTIA conuulſiones quidem defecerunt: ſopor autem; & delatio in ſomnum, & rurſum expergefactio: exilijt. continere ſe non poterat; obloquebatur multa, febris acuta: ad noctem verò hanc ſudauit multo calido per totum: ſine febre: dormiuit: omnia intelligebat: iudicata eſt: Circa verò TERTIAM diem: vrinae nigrae, tenues; enaeorema autem ad multum rotundum non ſubſidebat: circa iudicationem verò muliebria multa deſcenderunt.

IN THASO mulier moroſa. Certè A negari non poteſt, quin Hippocrates hanc hiſtoriam nobis tanquam rarum quoddam exemplum propoſuerit; eſt enim rarum inſaniae genus quo laborauit; eſt rara occaſio, ſcilicet menſtruorũ ſuppreſſio; eſt denique rariſſimum, quod tertia die morbi ſit per menſes melancholica liberata. Ad haec ſatis diligenter eam, & quae neceſſaria erant pro ipſius cognitione enarrauit; etenim primum deſcribit mores cum dicat eam fuiſſe δυσάνιον, id eſt moroſam; deſcribit patriam Thaſum, habitationem di- B cens habitaſſe prope Pyladem in Liaeo; deſcribit occaſionem morbi, ſ. moerorem propter externam occaſionem acquiſitum. Nomen mulieris haudquaquam dicit, quoniam(vt aliàs monui)Hipp. nunquã ferè ſolet nomina propria mulierum proferre, quòd forſan ea ſcire propter modeſtiã & reuerentiã haud curaret: ſat eſt hanc fuiſſe melancholicam, & ob retentos mẽſes ex moerore in grauiſſimam inſaniam incidiſſe, adeo ut potuerint mulieres, & adſtãtes ſu- C ſpicari, vt ſaepenumero fit, de aliquo Daemonio, vel eſſaſcinatione; verum fuiſſe cauſam omnium retentionem menſium, ſatis docere potuit curatio, quae ſucceſſit ſtatim, atque menſtrua copioſè coeperunt fluere. Dignum autem eſt, ſi vnquã aliàs, vt ſigillatim cuncta examinemus. IN THASO mulier. Aliàs dixi quis locus fuerit Thaſus, & hanc uocem (γυνὴ) vſurpatam eſſe à Graecis, pro deflorata, & virginitate priuata; ſic namq; Democritus eã, quam paullo ante ſalutauerat pro virgine cum habuiſſet D obuiam, atque eam non eſſe amplius virginem ſigno neſcio quo cognouiſſet, ſic appellauit χαῖρε γυνὴ, ι.i. ſalue mulier: δυσάνιος, ſeu vt alij legũt, δυσήνιος, id eſt moroſus quis ſit explicat Gal. in comm. & in linguarum explic. dicens ex ſententia Critiae eum eſſe, qui in quibuslibet paruis triſtatur, atq; magis in magnis, ac pluri tempore, quàm alij triſtis eſt; & moeſtus, quo pacto vtitur nunc Hipp. ſicut & rurſum paullo poſt in ea quae in Cyzico gemellos peperit. Miratur autem Gal. cur non appoſuerit huic eſſe menſes vel ſuppreſſos ex toto, vel ſaltem immi nutos, ſiquidem & acutè, & plethoricè videtur aegrotaſſe, ac propterea tertia die ſudaſſe, atq; menſtruorum copioſo fluxu eſſe iudicatam; imo uerò, & ipſe miror de Gal. qui cum millies dixerit, & prae ſertim in lib. de diff. reſp. Hippocr. haud perſpicua, & cunctis manifeſta proponere, non viderit id nunc potiſſimum feciſſe, quando nullus, vel mediocris medicus eſſe poterat, qui intellecto liberationis modo non ſtatim exiſtimaret fuiſſe ſuppreſſa, ac forſan ob id ſaltem maxima ex parte aegrotaſſe, dicente eodem Hippocrate, atque etiam Galeno primo de loc. aff. nullum eſſe certius cauſſarum aegritudinis indicium ipſamet curatione.

EX MOERORE. πρόφασιν, id eſt occaſionem vocare cauſſam externam Hippocr. ſaepè dixit Galen. quae autem fuerit cauſſa externa; propter quam dum ſana eſſet, & erecta haec mulier triſtis, ac moeſta euaſerit non dixit: ſolent autem plerumque mulieres in moeſtitiam incidere ob indignationem, ob mortem aliſuius clarae perſonae ob malum nunciũ, maximè uerò ob zelotypiam, & ob amorem, quemadmodum docet Galen. in lib. de praec. ad Poſth. c. ſexto, exemplo cuiuſdã mulieris, quam ipſe ex ſimili triſtitia ac taciturnitate amare neſcioquem Pyladem cognouit. IN SOMNIS. Inter alia mala, quae ante ueram aegritudinem habuit praeſens mulier, fuerunt uigiliae, inappetentia, atque ſitis. De vigiliis illud certum eſt eas, atque inappetentiam, ac ciborum abhominationem nihil aeque facere atque amorem, & zelotypiam; nam animus dum curis atque ſollicitudinibus angitur, haud permittit calorem naturalem quieſcere, ſeque ita à corpore abducit, vt id interdum omni ſenſu carere uideatur; id quod voluit ſignificare Hippocr. ſexto Epidem. ſectione quinta, tex. vndecimo, vbi dicit, περίπατος ψυχῆς φροντὶς ἀνθρώποις. Quid vota furentẽ, quid delubra iuuant; eſt mollis flamma medullas, dicebat de Didone amore flagrãte Virgilius.

De zelotypia verò Plinius & Seneca ſcribunt Moecenatem duos totos annos nil dormiuiſſe, quòd cognouiſſet ſuam uxorem ab Auguſto ualde amari.

SITIBVNDA. Qua ratione ſitis in moerore gignatur, & anxietas non eſt difficile iis percipere, qui ſciunt hiſce affectibus bilem in ſtomacho euocari, vbi membranam ei, & faucibus communem calefaciens, exſiccans, atque mordens, ſimul ſitim, atque anxietatem producit; & mirum eſt quantopere ſitiant illi, qui ad ſupplicia ducuntur ob ſimilem cauſſam. HABITABAT. Hippocrates de aegrotis loquens conſueuit dicere modo eos habitaſſe hìc vel illic; modo decubuiſſe apud hunc uel illum, & cauſſa eſt, vt puto, quoniam vel nobiles erant, ita ut propria domicilia haberent, atque ſuarum rerum domini eſſent; vel ſine domo propria, ac forſan in alterius poteſtate erant; haec autem mulier ex prioribus fuit, quam dicit habitaſſe propè aedes Pyladis in Licio: Duo Pylades memorantur, vnus cytharoedus, qui Auguſti aetate floruit, alter ſaltator, quem à muliere amatum ſeſe deprehendiſſe Galenus teſtatur libro de praecogn. ad Poſth. capite ſexto; quis autem fuerit nominatus ab Hippocrate diuinari nequeo; niſi dicamus eum quoque fuiſſe ſaltatorem, vel luctatorem aliquem, qui habitaret in via laeui, & polita, ſic in Thaſo vocata ad differentiam uiarum inaequalium, & lutulentarum. Vtcumque autem ſit, nil refert diligentius inquirere. Ceterum illud ſcire intereſt propoſitam mulierem iam melancholico affectui ſuſcipiendo ualde obnoxiam prima die ſui morbi nocte incipiente à grauiſſimis ſymptomatibus fuiſſe oppreſſam; quae certè ualde ſimilia erant illis, quae ſolent accidere Daemoniacis, & effaſcinatis; nam tota prima die habuit dolores multos, id eſt multarum partium magnos, & aſſiduos; initio autem noctis timores fuerunt ipſi, ſermones multi, triſtitia, febricula, id eſt πυρέτιον. Mane conuulſiones multae, quibus intermittentibus delirabat, ac turpia loquebatur. Sed prius quàm vlterius progrediamur, circa haec conſideratione digna quattuor occurrunt; vnum eſt cur non incoeperit numerationem dierum à moeſtitia, vigiliis, & aliis, quae antea paſſa erat. Secundum cur primam diem adnumerans voluit addere horam praecisè, ſcilicet inchoante nocte. Tertium eſt an ſola menſtruorum retentio ob moerorem potuerit efficere tot mala, ſcilicet timores, ſermones multos, triſtitiam, conuulſiones. Quartum eſt qua ratione conuulſionibus illis multis intermittentibus delirabat, turpia loquebatur; ſimulque dolores multi, magni, & continui fiebant. Circa primum arbitror id ab Hippocrate eſſe factum, quia antea non decubuit, & (vt aliàs docui) plerumque ſolet Hippocrates numerare dies non a laeſis actionibus, ſed ab hora decubitus, aut etiam ab initio febris: vnde cum febris tunc ſolummodo inchoarit iure enumerationem dierum ab eo tempore incipiendam eſſe exiſtimauit; & notandum eſt Hippocratis vſum eſſe non admodum ſibi vſitata, dictione, πυρέτιον λεπτὸν, id eſt febriculam tenuem, quoniam proprium eſt melancholiae, aut non habere febrem (diffinitur enim à Galeno eſſe delirium ſine febre) aut eam admodum exiguam, atque debilem. Ad ſecundum dixi aliàs ex Hippocrate ſecundo Epidem. partes diei habere proportionem cum partibus anni, atque veſperem correſpondere autumno, quem vocat ferinum Hippocrates, eò quod melancholici morbi eo tempore potiſſimum graſſantur; vnde cum veſpere quoque eadem ratione melancholia maximè ſaeuiat, voluit ſapientiſſime ſenex id in praxi adnotare, cuius theoricam iam antea nos docuerat. Ad tertium dicendum eſt menſtruorum retentionem, vſqueadeo prauam ſemper eſſe, vt nullum fere, quantumuis foedi morbi genus reperiatur, quod ab ipſa fieri nequeat; praecipuè autem fiunt moerores, triſtitiae, melancholiae, deliria, conuulſiones, aliaque ſimilia; & non dubito id eſſe verum, quod Theologi noſtri profitentur à Daemonibus quoque eadem mala in mulieribus fieri, ſed ij vt plurimum ad infeſtandas eas vtuntur ſimilibus humoribus. Et ſi enim menſtrua ſint ille ſanguis ſuperfluus, qui fit a natura ob ſuſtentandum foetum intra, & extra vterum, quique, vbi foetus non adeſt, ſingulo menſe extra pellitur, vt hac ratione haudquaquam debeat ita pernicioſus eſſe; attamen vbi diutius in corpore retinetur, praeſertim circa vterum, qui eſt veluti cloaca quaedam impura, ita foedatur ac corrumpitur interdum, ut veneni naturam referat, idque praecipuè cognoſcitur ex effectibus, quos producit, qui potiſſimum circa animum apparent, tum quia ſexus muliebris puſillanimis ſuaptè natura eſt, & promptus ad ipſius animi laeſiones ſuſcipiendas, tum quia retentus is, in cor atque cerebrum vt plurimum reſtagnat, vbi cum animi ſedes poſita ſit, iure ipſum inſigniter violari contingit, vt perſpicuè ſatis docuit Hippocrates libro de morbis virgin. & de natura ac morbis muliebrib. Cauſſa autem, quamobrem potiſſimum ſymptomata melancholica incurrant, quibus ceſſant, aut imminuuntur menſes eſt, quoniam vbi diutius quàm par ſit menſes retinentur, ſemper diuaporatis tenuioribus ſanguinis partibus craſſiores remanent, à quibus vapores craſſi, & obſcuri in cor, & cerebrum prolati contaminant, atque obſcurant tum vitales, tum animales ſpiritus; quam contaminationem ſequitur deinde laeſio operationum, & cordis, & cerebri, fitque pauor maximè, & moeror, quoniam vt claritas ſanguinis gaudium facit, quemadmodum ſcribit Auicennas in Cantica, ſic obſcuritas moeſtitiam, & metum parit; non quia terreatur anima, quemadmodum pueri in tenebris, vt dicebat Galenus in hoc ab Auerroe forſan haud male confutatus, ſed quia obſcuritas, & craſſities melancholicorum vaporum tardos, & hebetes facit ſpiritus omnes praedictos, eamque puritatem adimit, cum qua ſolet conſiſtere integritas functionum principum cerebri. Ad quartum, & vltimum dicendum eſt, quod ſcribit de epilepſia, & melancholia Hippocr. ſeptimo Epid. & Galenus tertio de loc. aff. ſeptimo, ſcilicet ubi humor in ventrem cerebri labitur fieri Epilepſiam, ubi uero in corpus fieri melancholicum, ſicque melancholicos

cholicos fieri epilepticos,& è contra;haud ſecus ubi humor ad principium neruorum tendebat conuulſionem inducebat, ubi uero per totam cerebri ſubſtantiam fundebatur,delirium quod apparebat, in multa atque turpi locutione ubi in corporis ambitum,dolores fiebant multi,magni, & continui,nam & Ariſtoteles in fine ſeptimi Ethicorum dicebat corpora melancholicorum ſemper morderi;quod vero potius mane fierent conuulſiones in propoſita muliere, cauſſa fortaſſe erat, quia tunc humor nocte coactus magis fundebatur, ſicque fuſus, neruorum principia laedebat. Galenus ſecundo de diff. reſp. cap. ultimo, de hac muliere loquens putat etiam ſi deliraret,non habuiſſe reſpirationem magnam, & raram, ſed potius qualis ſolet eſſe in conuulſionibus,quod hae illud ſuperarēt.Cur autem Hippocrates inter alia mala huiuſce prioris diei potuerit, quod turpia loquebatur,puto feciſſe ad teſtandam, melancholici delirii magnitudinem; ſiquidem cum mulieres ſoleant eſſe pudibundae, vbi turpia loquuntur ſignum eſt a conſuetis moribus multum receſſiſſe, ac propterea malum eſſe magnum, dicente Hippocrate, & Galeno primo prorr. & in Coac. peſſimas eſſe modeſtorum turpes, & inſolitas reſponſiones,atque locutiones, quod ἀισχρομυθέιν dicit Hippocr.

SECVNDA DIE. Dicit Hippocr. eadem accidentia perſeueraſſe, at alia quoque fuiſſe adiecta,ſcilicet quod nil penitus dormierit, & febricula in acutam hoc eſt magnam euaſerit. Nil dormiuit, quia id pene proprium eſt omnium melancholia graui laborantium,ut perpetuis cogitationibus prauis, atq; ſolicitudinibus agitati haudquaquam ſomnum capere queant,maximè cum amore, uel Zelotypia tentantur, & notandum eſt licet Hippocrates dixiſſet ante morbum eam fuiſſe uigilem, ac poſt ſubiungat praedicta omnia accidentia perduraſſe etiam ſecunda die, haud tamen committere nugationem,cum addit (nihil dormiebat,) quoniā aliud eſt uigilem eſſe, aliud eſt nihil penitus dormire, quippe quod etiam qui parum aliquid die dormiunt ἄγρυπνοὶ vocantur ab Hippocr. modo nocte non dormiant,ut ſignificat Celſ.cap.primo,libri ſecundi ex ſententia Hipp.tertio aph.24.31. nil uero dormire dicuntur,qui neq; die,neq; nocte ſomnum ullum capiunt: unde praeſens mulier ante morbum poterat dormire die, & tamen uigil uocari ab Hippocr.in morbo autem neque die, neque nocte dormiebat; Facta eſt autem febris acutior, quoniam cum paratum eſſet corpus ob retentum ſanguinem hoc motu animi,& corporis incenſo,& agitato acuta fuit febris.

TERTIA. Verſipellis planè, & doloſus fuit hic morbus, qui in tanta temporis breuitate magnas,uariaſque mutationes habebat; etenim inquit tertia die,eiuſque nocte primum conuulſiones defecerunt,quoniam concuſſu anteacto tranſlatio facta eſt ſanguinis melancholici a principio neruorum, uel a uentre ipſius cerebri ad corpus,ubi non modo fecit in ſomnum inclinationem uerumetiam paulo poſt uigilias, & delirium iuxta ſententiam Hippo. nuperrimè citatam de melancholicis,& Epipleticis;
A & iuxta id quod ſcribit Galenus primo prorr.uigeſimoſeptimo.vbi fit mutatio materiae in cerebro ab vna in aliam partem fieri quoque uarietatem ſymptomatum,ſcilicet actionum laeſarum; Neque delirium erat ſimplex,ſed ualidum, ita ut exiliret,neque ſeſe continere poſſet,nimirum commorſo, atq; vehementer agitato cerebro ab humore illo inimico,& moleſto; quam diram commotionem membrorum omnium haud mirum fuit,ſi acuta febris eſt ſecuta; hoc eſt ea, quae prius placidior fuerat, in-
B gens incrementum ſuſcepit.

AD HANC NOCTEM. Inter alia admiratione digna,quae habuit praeſens caſus fuit ſubita quam nunc ſubiungit Hippocrates exitioſiſſimi, & diriſſimi morbi ad ſalutem commutatio; & certè illud habent inſignes euacuationes, ut mirabilia faciant, quemadmodum accidit propoſitae mulieri cum noctu copioſiſſimus ſudor calidus, & per totū effluxiſſet,ſimulque retenta menſtrua prorupiſſent iudicata, atque a praeſentaneo periculo erepta eſt,
C ita ut a febre libera remanſerit,ad mentem redierit, & conſequenter dormierit.Coeterum illud non exiguam praebet dubitandi occaſionem, quo pacto in die non critica,& cum urinis potius malis,quam bonis potuerit adeo bona fieri iudicatio.Reſpondendum eſt nos ignorare an morbus redierit, quandoquidem Hippocr. poſtquam reliquit eam ut ſanam, nec amplius uiſitauit, nec fortè quicquam de ea quaeſiuit,propterea que ſiluit, neque enim a ratione alienum eſt potuiſſe poſt aliquot dies morbum
D reuerti. Vel dicere poſſumus, quod ſpectat ad decretoriam diem non inconuenire, quin ea nox, quae ſequuta eſt diem tertiam, & in qua fuit facta iudicatio, fuerit initium quartae, atque iudicatoriae diei, quemadmodum grauia illa ſymptomata,quae tertia die euenerunt, ex illis fuere,quae ſolent criſim antecedere, ob idque decretoria uocari, atque eo magis in hanc ſententiam inclinor, quod morbus uiſus ſit nocte antecedente primam diem principium ſumpſiſſe;nam ſolent eadem penè hora
E morbi benè,uel malè finiri,qua etiā inchoāt. Quod porro urinae eſſent nigrae tenues,abſque ſedimento cum aeneoremate rotundo,quae non modo cruditatem materiae oſtendunt,uerumetiam ipſius coctionis contrarium, dicunt aliqui tales fuiſſe, quoniam menſes cum eſſent prorupturi, eas ita colorarunt;uerum cum alia ſit uia urinae, alia menſtruorum,haud facile eſt intelligere, quo pacto poſſit ab iis nondum in uterum fluentibus urina colorari; praeterea non tantum color ipſarum aeſtimari de-
F bet, pro urinae coctionis ſignificatione, quantum tenuitas,carentia ſedimenti, & eneorema rotundū, quae quidem haudquaquam potuerunt praeſtari a menſtruis fluentibus, immo potius hac ratione debuiſſet eſſe urina craſſa, quam tenuis, & cum ſedimento quam ſine; Itaque ſatius eſt dicere hunc caſum forſan Hippocr. ob id nobis tanquam admiratione dignum fuiſſe propoſitum, ut intelligeremus quandoque etiam iudicia fieri ſine urinae coctione imo uero cum urina mala,quando praeſertim praecipuus morbus haud eſt in uaſis, & humor melancholicus expurgatur per ipſam ueſicam ſicut huic

mulieri

mulieri contigiſſe uerisimile eſt;in qua non tantum A per ſudorem,& menſtrua, uerum per urinam quoque facta fuit excretio ſucci melancholici, quae tamen haud tanta fuit,ut potuerit eam,quae erat antea tenuis craſſam reddere ; atque huic interpretationi uidetur atteſtari Galenus dicens urinae nigredinem haudquicqnam difficile effeciſſe, propterea quod melancholicorum menſtruorum ſuppreſſio erat ; propter quae uerisimile eſt delirium, timorē, atque alia animi mala ſibi contigiſſe. De curatione autem id ſummatim dicendum eſt, cum cauſſa omnium B penè malorum fuerit menſtruorum ſuppreſſio;omne ſtudium eo fuiſſe conferendum,ut illa reuocarentur,ſublatis cauſſis omnibus, tam externis, quam internis; & quod ſpectat ad uiuēdi rationem ipſa erat mediocriter alenda cibis potiſſimum iis, qui melancholicum humorem demulcere putatur, & certè quia ſtatim conuulſiones, & graues animi laeſiones coeperunt apparere, a uino abſtinentiam ualde commendaſſem. Ad haec aliis animi perturbationibus ſedandis ſtudendum fuiſſet, ſiquidem ex C moerore,ac triſtitia, ſiue ob amorem,ſiue ob aliud quippiam contractis coepit primum aegrotare, nā tantam uim habet moeror, ut dixerit Galenus tertio de praeſag.ex pulſ.cap.quarto non modo ab eo diarias,uerum etiam hecticas,& peſtilentes fieri febres;inſtituta uictus ratione, tum de ſanguine mittendo erat decernendum,locus autem planè eligendus ſtatim fuit, uenarum infernarum, & quia alui excrementorum nulla fit ab Hippocr. mentio primum uel clyſtere acriori, uel aliquo lenitate medicamento ſollicitari debebat, poteſt mitti ſanguis a poplite,uel ſaphena,atque in ea maiori copia,quae a uiribus aegrotantis innoxie ſuſtineri poterat iuxta id quod ſcribit Galenus ſeſe feciſſe in ea muliere macilenta,& inappetente,cui ob ſuppreſſas purgationes menſtruas aegrotanti ſeſe ultra ſanguinis duas libras maximo cum fructu miſiſſe teſtatur libro 6.Epid.cap.tertio. tex.29.Miſſo autem ſanguine,& per ſectam uenam, & per cucurbitulas ſcarificatas, & per ipſas ſcarificationes, ſi opus fuiſſet, erat tum accedendum ad cor tuendum atque etiam ipſum cerebrum per frictiones inferiorum partium, & ligaturas,per oxyrhodina,& cordis linimenta,& ſimilia,intus uero fuiſſent ea adminiſtranda, quae menſes prouocant,& ſimul melancholicum humorem demulcent, quae etiam ipſis menſibus fluentibus ſolent adhiberi,niſi illi copioſiores fluant.

HISTORIA TRIGESIMAOCTAVA.

IN Laryſſa Virginem febris coepit. ardens,acuta,uigil,ſitibunda: lingua fuliginoſa, ſicca: vrinae boni coloris quidem, ſed tenues SECVNDA laborioſè, non dormiuit. TERTIA multa prodierunt ab aluo, aquei coloris: & ſequentibus exibant talia cum bona tolerantia: QVARTA minxit tenue,paucum:habuit enaeorema ſublime: non ſubſedit: delirauit in noctem. SEXTA è naribus large effluxit multum: horruit; ſudauit multo calido per totum: abſque febre iudicata eſt: in febribus autem, et iam facta iudicatione, muliebria prodierunt tunc primum:uirgo enim erat:erat autem ſemper anxioſa,horrida; & rubor faciei: oculorum dolor: grauitate capitis laborans;huic non rediit: ſed iudicata eſt: labores in paribus.

IN LARYSSA VIRGINEM. D Plures fuiſſe urbes Lariſſae nomine vocatus,ex Strabonis libro nono alias ſignificauimus, & inter alias erat quaedam in Actica regione ubi forſan haec uirgo aegrotabat,& quam forte ibi uiſitauit Hippocrates; Habitationem non nominauit, nec quicquam aliud,quia cum eſſet uirgo noluit,iuxta ſua praecepta nimis eſſe curioſus ; Cuius autem eſſet aetatis licet neque ita conſtet,attamen adoleſcentulam fuiſſe circa uigeſimumquintum annum ; atque E etiam ultra conijcio, ex eo quod copioſus ſanguis ex naribus ſibi effluxit in aegritudine,& quod Hippocrates inquit tunc primum ſibi menſtrua coepiſſe fluere,quodque eſſet uirgo repetit;ſcimus N. plerisque hoc tempore menſtruas purgationes inchoare,& magnas in corpore agitationes fieri,ut propterea etiam tum grauiſſimis aegritudinibus ſoleant tentari;quamquam ſuſpicari etiam licet forſan tardius quam par erat coepiſſe naturales illas purgationes,ac idcirco,& grauiter laboraſſe, & in aegritudine largam ſanguinis copiam profluxiſſe. Coeterum uidetur admiratione dignum, quo pacto ſtatim correpta ſit febre ardente,& acuta,cum ſiti,uigiliis,lingua fuliginoſa, & ſicca, urina tamen fuerit boni coloris, ſed tenuis. Niſi dicamus quod ſupra; ſcilicet eam habuiſſe in corpore praeparationem inſignem, quia eo tempore incipiebant menſtrua & forſan tardius,quam conueniſſet;quamquam dubitandum eſt quoque non ita cito ipſam decubuiſſe, & quando Hippocrates fuit accitus, illam iampridem leuiuſcule aegrotaſſe;ſed utcunque ſit,ſanguis nimius,& nimium retentus, proptereaque maxima ex parte bilioſus redditus, coepit circa uiſcera, &

uterum feruere,ac putrere, unde facta eſt febris ar-
dens,ſed cur addit Hippocrates, etiam fuiſſe acutā?
dicendum eſt uoce ὀξὺς uoluiſſe Hippocratem ſigni
ficare,eam febrem non fuiſſe ex iis ardentibus,quae
ſunt mitiores,ſed potius fuiſſe magnam,& grauem,
ut etiam oſtendebant ſymptomata ſibi coniuncta,
nempe uigiliae,ſitis,nec non fuliginoſa , atque ari-
da lingua , quae omnia aliùnde non naſcebantur ,
quam ex ingenti aeſtu , & calidi humoris,ac proxi-
mi uiſceribus magnis combuſtione: ſic enim Ariſto-
teles trigeſimaquarta,ſect.probl.quarto.dicebat lin
guam eſſe indicem febris ardentioris , quia bibula
eſt humoris , & pulmonibus ſuperpoſita ob quod
humoribus , & fuliginibus inde manantibus pri-
mum coloratur.Porro de urinis quod dicit eas fuiſſe
boni coloris , ſed tenues , non eſt mirum , quia iam
coeperat natura propendere ad caput,eo quod ma-
teriam ſanguineam,& incenſam dirigere , ut euen-
tus poſtmodum ſatis docuit, quando praeter alia ca
pitis ſymptomata , die ſexta ſanguis multus large
profuſus eſt ex naribus .

SECVNDA LABOR. Notat Galenus, &
bene,hoc eſſe ex miris exemplis,quibus obſeruauit
Hippocr. diebus paribus fieri interdum iudicatio-
nes,ita ſecuras,ut nulla fiat recidiuatio , ſed habuit
& aliud rarum, quod iudicata, eſt omibus ferè eua-
cuationibus,alui,ſanguinis è naribus, ex utero,nec
non ſudoribus ; unde iure dicit Hippocrates omnia
die ſecunda fuiſſe laborioſa , & praeſertim nil dor-
miuiſſe ; & notare uoluit maximè , quod non dor-
miuerit, quamquam dixiſſet etiam in prima die
fuiſſe uigilem,quaſi tunc parum aliquid dormierit;
ſecunda uero die nihil penitus ſomni habuerit; po
tuit etiam hoc feciſſe,ut indicaret hunc morbum an
te alia petiiſſe cerebrum, idque fuiſſe confirmatum
quarta die quando delirauit;& aduertendum eſt in
antecedente hiſtoria ſimiliter uoluiſſe Hippocr.ad-
notare quod in prima die fuiſſet uigil , ſecunda nil
dormiuiſſet , quaſi mirum & notabile ſit ſtatim ſe-
cunda die in morbis amitti ſomnum.

TERTIA. Diſputant aliqui utrum legendum
ſit ὑδατοχρόα an ὑδατοχλώρα & poſtremam hanc le-
ctionem alteri receptiori conantur praeferre quod
ſit familiaris magis Hippocr. & quod aquae nullus
ſit color , ſed quamquam non diffiteor apud Hipp.
non rare haberi ſimilem uocem quae ſignificat bi-
lem aquoſitati commixtam, atque hanc etiam uide
tur magis probare Galenus tertio, in tertium Epid.
contex.72. attamen , & Hippocrates , ſaepe men-
tionem facit urinarum colore , & ſubſtantia aquam
referentium,quas Celſus uocat perliquidas,& Hero
tianus ὑδατόχροα οὖρα· ideſt aquae colorem referen-
tia uidetur interpretari ; neque ualet quod aquae
nullus dicatur color,quia ſicut dicitur aqua ἄποιον ſi-
ne ullo ſapore,cū tamen habeat proprium,qui paſ-
ſim uulgo dicitur aqueus. ſic dicitur ſine colore , cū
tamen habeat proprium quēdam . Verum ſiue hoc,
ſiue illo modo legatur , haud multum intereſt;poſ-
ſunt enim alui excrementa exiiſſe aquoſa , hoc eſt
quodammodo,& ſubſtantia,& colore aquam refe-
rentia ; poſſunt ſimiliter profluxiſſe aquabilioſa ,
hoc eſt aquoſitate,& bile commixta,uel bilioſa,ſed

A inſtar aquae tenuia ; atque fuſa , quae illud praeci-
puum habebant,quod faciliter inter exeundum ab
aegrotante ferebantur ; erat autem iuxta Hippocr.
tertio aphor.hoc ſignum ea quae debebant, ſcilicet
tenues & bilioſos,ac putridos humores euacuari , a
quibus febris ardens,& acuta producebatur .

QVARTA. Cum,ut dicebam , propoſita ae-
gritudo exacerbationes haberet paribus diebus ,
merito quarta dies fuit ſatis grauis,nempe qua uri-
na non laudabilis apparuit; nullus ſudor factus eſt;
B & nocte delirauit,urina fuit tenuis , pauca , & cum
ſublimamento eleuato; fuit enim tenuis , & pauca,
quia praeter morbi cruditatem aluus quoque fuſa
erat,nempe quam dixit tertia die , & ſequentibus
biliaquoſa fudiſſe, ad haec enaeorema illud eleua-
tum,ut dicit Galenus flatum indicabat ex ſua natu
ra nón delirium , ſiquidem ubi nebulae priuantur
flatu,qui ipſas ſurſum ſuſtineat , in fundum labun-
tur,neque Hippocra.in progn. ubi loquitur de uri-
nis haudquaquam futuri delirii ſignū eſſe docuit hu
C iuſmodi ſublimamentum ſed eur Hippocrates ad-
notauit non habuiſſe ſubſidētiam, quod ſoepe etiā
in aliis aegris facit; cū tamen haud operae precium
ſit ea quae non contigerunt enarrare, alioquin im-
menſum nimis opus fuiſſet . Reſpondendum eſt
hòc fere tantum de ſudore,& de ſedimento adno-
tare conſueuiſſe Hippocr.quando uериſimile,& po-
tuiſſe alterum contingere,nam interdum uſu uenit
ut urinae habeant praeter nubeculā,etiā aliquid in
fundo,uel quod eſt in ſummo paullo poſt in fundū
D tèndat,quorum neutrum ad fuiſſe huic aegrae pla-
cuit ſibi adnotare,ut indicaret uere eam fuiſſe te-
nuem,atque cruda. Verum quod delirauerit , non
fuit ita mirum,quia antecedentes illae,& continua
tae uigiliae , linguae prauitas , & urinae tenuitas
praedicere poterant futurum eſſe eiuſmodi motum
ob calorem, & ſiccitatem cerebri a uigilia indica-
tam,& ob materiae ad ſuperiora motum .

SEXTA. Nòn nominat quintam,uel quia non
uiſitauit ea die aegram , uel quia nil obſeruatu di-
E gnum contigit . Sed uere dicit Galenus hoc mirum
fuiſſe,quod ſexta die facta ſit iudicatio, atque ea ſa
tis felix per ſanguinis e naribus fluxum, & per uni-
uerſalem ſudorem, quandoquidem hac die tyranni
ca nil gratum & ſecurum fieri conſueuit . Fuit ergo
ſanguinis fluxus largus,& multus:hoc eſt copioſus;
& multitudine,& duratione;quòd enim ab hac par
te fluxerit ſanguis.(quod Plinius ſoli homini con-
tingere ſcribit libro undecimo cap. 38.) eſt quia in
ardētibus feruet ſanguis bilioſus,qui facile ſurſum
F latus per uias naturae ipſi magis dilectas euacua-
tur;fuit uero copioſus quoniam , ut ſtatui , menſes
tardauerant uirgini, & forſan per ſe fluebant, cum
Hipp. dicat mulieri ſi menſes deficiant bonum eſſe
ſanguinis e naribus fluxum quinto aphor . trigeſi-
motertio & hocforte ſignificare uoluit Hippocra-
tes hiſce uerbis(tunc primum menſes fluxerant) ac
ppterea cumulatus fuit copioſus ſanguis,qui ut pri
mū carcere rupta,excludi coepit,& ſupra. & infra
copioſus erupit,quo factum eſt,ut ſecuta ſit egregia
atque felix in die ſexta iudicatio ,ita ut ſit etiam a
febre ex toto liberata quomodòuero ſimul factus

ſit

ſit ſudor calidus, & uniuerſalis in tanta ſanguinis A profuſione, haud ita facile eſt definire, niſi dicamus hoc quoque febribus ardentibus eſſe familiare, ut iudicentur ſudore, quod tanto minus admirabile fuit in hac uirgine, in qua multum ſeri exuberaſſe docuerunt illa aquoſa excrementa, quae tertia die apparuerunt; eſſe uero ſudorem bonum, qui è toto corpore calidus fertur, iam in prognoſ. abundè mon ſtrauit Hippocr. ſed dicet aliquis quae fuit cauſſa, quamobrem futurũ adeo copioſum ſudorem, haudquaquam rigor, ut conſueuit, ſed horror anteceſſit, B Aliqui coxtentus & interpretes uocem πολὺ coniungunt cum ſubſequente φρίξασα quaſi dicat Hippocrates cum multum horruiſſet; ſed ſi uox coniungatur antecedenti, ut in pluribus eſt, puto fuiſſe quia maior portio humoris illius bilioſi, & acris, a quo fit rigor una cum ſanguine ferebatur, tum ad nares, tum ad uterum, tum etiã ad aluum, per quas uias etiam euacuata fuit.

IN FEBRIBVS. Quod alias facere conſueuit Hippocr. id nunc quoque facit, ut poſt narratio C nem ſymptomatum dierum ſingulorum aliqua cõmunia ponat. Atque illud primum eſt, quod in febribus ipſis; atque etiam iis iudicatis, & finitis menſtrua fluebant; quodque tunc primum inchoarat quoniam uirgo erat. Caſus huiuſmodi, (ni fallor) erat, non quod continuo, dum febre laborauerit, mẽſtruas purgationes haberet, alioquin quomodo potuiſset in ſexta iudicari per largam ſanguinis profuſionem; ſed quod ubi febris exacerbatur tunc potiſſimum effluebat ſanguis, & iure dixit, in febribus, D quoniam uis ipſa febrium erat, qua ſanguis ardentior factus magis ad ſiti expulſionem naturam incitabat; praeterquamquod puto hanc fuiſſe potiſſimam cauſſam, cur menſes qui alioquin tardauerant tũc primum coeperint effluere impetu febris ipſius prouocati, & propterea paulatim nec copioſi prodeuntes. Sed dicet aliquis cur Hippoc. (Virgo enim erat?) Puto addidiſſe, quia non inconuenit, ut aliqua ſimul deflorata ſit, & nihilominus careat men- ſtruis, quandoquidem ut teſtatur Ariſt. repertae sũt E etiam aliquae, quae licet uſae ſint uiro, haud tamen unquam menſtrua habuerunt; imo uero etiam abſque iis conceperunt, & pepererunt. Cur porro haec uirgo poſt iudicationem quoq; habuerit ea, & poſt largam è naribus ſanguinis effluxionem, exiſtimo triplicem fuiſſe cauſſam, copiam ſanguinis diu collecti, & retenti; exitum non confertim, ſed paullatim factum; ac poſtremo lubricitatem aliquam in ipſis uaſis relictam; fit enim interdum, ut poſt uiolentam, & aſſiduam aliquam excretionem uaſa per F aliquod tempus lubrica, & hiantia remaneant, ſicq; ſanguis diu ſponte profluat, quod pariter inteſtinis poſt longam, & largam aliquam euacuationem contingere quotidie obſeruamus.

ERAT AVTEM. Quod praeterea huic uirgini perpetuo affuit in morbo, erat anxietudo, atq; horror, nec non faciei, & oculorum dolor, ſimulque capitis grauitas, quae ſymptomata non tam ſequebantur ipſius febris, & humorum peccantium natu ram, quam menſtruornm non iuges, ſed exiguas, & interpollatas excretiones: ſcimus. n. maiorũ mulierũ partem dum purgantur nec multum, affici capitis grauitate, praeſertimque iis, & uultum & oculos alterari, ut docent maculae, quae ſubtus oculos tunc conſpiciuntnr; imo hac etiam ratione menſtruatae mulieres ſolent ſpecula commaculare; vt Ariſt. mon ſtrat lib. de ſenſ. & ſenſ. & in probl. quod potiſſimũ ab ipſarnm oculis exeant inquinamenta, quae ſpeculis adhaerentia turpitudinem, & obſcuritatem iis inducunt; quae omnia etiam ab Hippocr. ſecundo Epid. ſect. tertia. commemorantur, tanquam fiant fluentibus menſibus maximè in uirginibus, & cum primum fluere inchoant. Cur autem maximè haec contingant circa caput, & faciem eſt, tum conſenſus uteri per neruos cum parte capitis antica commemoratus ab Hippocr. & a Gal. ſexto Epid. ſect. prima. tex. ſecundo tum praeſertim, quia ubi fit in toto corpore agitatio, facilius coeteris membris, ut dicit Hippocr. quarto de morb. caput ipſum recipit, ut uidemus fumos ad tectum ſuapte ſponte aſcendere, ubi ignis fit. Haec autem omnia, quae contingebant circa caput oculos, & uultum erãt ſatis clara indicia futuri ſanguinis è naribus fluxus; quem dicit Hippocr. quinto aphor. trigeſimotertio. optimum eſſe ubi menſes deficiunt; uel, ut ego addo, imminuti ſunt.

HVIC NON REDIIT. Quamquam ſolutio huius morbi facta eſſet per inſignes, atque probatas euacuationes; nihilominus aberat praecipuũ ſignum, nempe coctio; dicit autem Hippocr. ſecundo Epid. quae diſparent ſine ſigno eſſe inſida, & φιλυπόστροφα, ideſt ſolere recidiuare; unde debebat hic morbus reuerti, cumque hoc non contigerit, tan quam rarum quid Hippocr. uoluit adnotare; ſicut etiam quod abſoluta, atque ſecura iudicatio facta ſit in diebus paribus etiam fiebant exacerbationes: etenim ſi uideatur Galenus primo de dieb. decret. cap. quarto, & quinto uix dici poteſt quam periculoſam, & exitioſam, & incertam, & nullo modo ſecuram faciat ſextae diei iudicationẽ. Modo aliquid proponatur de curatione, quam ueriſimile eſt ſibi fuiſſe adhibitam; cumque conſtet hanc uirginem ſtatim laboraſſe febre ardente operae precium eſt credere ſtatim quoq; fuiſſe propoſitum tenuiſſimũ victum, ptiſſanam, aquam, uel ſuccum granatorum, aut quippiam aliud ſimile, quod moderatè alere, ne que onerare poſſet; De operatione chirurgica non puto quicquam medicum cogitaſſe, cum Hippocr. in fine hiſtoriae dicat aegrae ab initio morbi fluxiſſe menſtruas purgationes, quae in uirgine debebant forſan eſſe parciores iuſto, & maximè ſi tardiuſculae, ut reor, fuerint; quo in caſu haud ab re fuiſſet pertundere unam poplitis, uel tali, uti frictionibus ligaturis cucurbitulis ſcarificatis cruribus, aut prope pectinem non ſcarificatis. De parte uero pharmaceutica in qua dicebat Corn. Cel. initio libri ſeptimi fortunam ſibi multum uendicare, ita inceden dum fuiſſe arbitror, ut prima die niſi aluus ſponte fluxiſſet ea moueri debuerit, aut clyſtere, aut aliquo ſubductorio medicamẽto & forſan factum eſt, uſu clyſteris inuitata natura profuderit die tertia multa aquoſa, atque bilioſa. De reliquis habuimus in alia hiſtoria ſtatim in febre ardente aquam

frigidam

frigidam exhibitam maximè contuliſſe, qua de re tunc multa diximus, & aliqua repetentur ubi opus fuerit. Atqui dubium eſt an fuerit uſurpatum hoc in caſu remedium; ſiquidem ex una parte Hippocr. nil meminit, ut tunc fecit; ex alia parte & alui fluor tertia die, & ſalus ſexta ſecuta teſtari poſſunt initio ſimile ſubſidium fuiſſe ſuppeditatum, poſtquam tã febris ipſius natura, quam ſitis, linguae ariditas, adoleſcentia, aliaque plurima partim exigere, partim permittere uidebantur, id ſaltem debuit fieri, ut ſtatim coctioni humorum ſtuderetur, ſimulque putredini, & prauitati obſiſteretur, tum decoctis accommodatis, atque ſaepius commemoratis, tum confectionibus unctionibus, profuſionibus, aliiſque externis, atque internis auxiliis, praeſertim circa os uentriculi, quod fuiſſe non parum uiolatum oſtenderũt illae frequentes anxietates. Coeterum quaeri poſſet, cum dicat Hippocr. etiam poſt iudicationem

A perrexiſſe menſium fluxiones, utrum circa illas fuiſſet quicquam curandum; qua de re ita cenſeo fuiſſe deliberandum, ut ſi fluentibus ipſis corpus alioquin in ſanitate proficeret; nil planè innouaretur; ſed id totum ipſi naturae permitteretur: ſin autem parcius prodiiſſet, iuribus aliquibus ex cicere rubro, radice petroſelini; etythrodani, foliis cap. uen. ad haec frictionibus aſſiduis erat auxiliandũ, quemadmodum ipſis largè exeuntibus, ſimulque corpore elangueſcente fuiſſet cucurbitulis mammis adhibitis, par-

B tium ſuperiorum frictionibus, & ligaturis cibis, atque potibus nonnihil adſtringentibus, & incraſſantibus agendum, cuiuſmodi eſt pro potu ſubaſtringens uinum, & aqua chalybeata, cibi ſimiliter in aqua chalybeata cocti cum portulaca; oxalide, plantagine, polygono, fercula ex farre, oryza, pane trito, aliaque ſimilia.

HISTORIA TRIGESIMANONA.

APOLLONIVS in Abderis erectus degens morbum ferebat tempore multo: erat autem magni lienis: & circa iecur aſſiduus dolor tempore multo perſeuerabat; atque tunc icterius euaſerat: flatulentus, coloris ſubalbi: edens autem, & bibens intempeſtiuius bubulam, calefactus eſt aliquantum primo: decubuit; lactibus uero cum eſſet vſus coctis, & crudis multis, caprillis, & ouillis, & uictus ratione praua: omnium laeſiones magnae: etenim febres exacerbatae ſunt: uenter aſſumptorum nihil reddidit dignum effatu: urinae, & tenues, & paucae prodibant; ſomni non aderant: inflatio mala: multa ſitis, comatoſus: hypochondrii dexteri eleuatio cum dolore: extrema ubique ſub frigida: parum obloquebatur obliuio omnium, quae diceret: mente errabat: circa uero DECIMAMQVARTAM aqua cum riguiſſet, recalefactus eſt; decubuit, & furore tentatus eſt. clamor, tumultus: ſermones multi, & rurſum quies; & ſopor tunc inuaſit: poſt haec autem aluus turbata multis, bilioſis, ſinceris, crudis: urinae nigrae, paucae tenues multa ferendi morbi, difficultas deiectiones uario modo: uel enim nigrae, & paucae, & uirulentae: uel pingues, & crudae, & mordaces: ſecundum autem tempora uiſus eſt & lactea reddere; circa uero VIGESIMAMQVARTAM placatio: alia quidem in iiſdem; parum autem ad mentem rediit: ex quo uero decubuit, nullius recordatus eſt: rurſus autem cito mente errauit: mouebantur cuncta ad deterius. circa uero TRIGESIMAM febris acuta: deiectiones multae, tenues: delirium: extrema frigida: ſine uoce: TRIGESIMAQVARTA extinctus eſt: huic uſque in fine. ex quo, & ego uidi: aluus turbata: urinae tenues, nigrae: comatoſus: uigil: extrema frigida: delirium uſque in finem Phreniticus.

APOLLONIVS IN ABDERIS. Id uidetur quaſi fatale in hiſce commentariis fuiſſe Galeno, ut quo magis Hippocrates longus eſt in enarranda hiſtoria, eo ſit ipſe breuior in exponen-

C da, quemadmodum in praeſenti clariſſime conſpicitur, ubi cum Hippocrates fuſiſſimè Apollonii Abderitani caſum enarret ipſe tamen Gal. nil aliud dicit, quam Hippocratem more ſolito in fine hiſtoriae ſummatim quaedam ſymptomata continua proponere,

nere, ex quibus facile potuerit unuſquiſque ſagax medicus praecognoſcere futuram mortē, quaſi uero caetera ſint ſatis perſpicua; & quamquam ueriſſimū id ſit, nihilominus multas & magnas habet ſpeculationes, quas minime praetermittere oportet. Hippocrates uiſitaſſe hunc aegrotantem ipſemet in fine hiſtoriae ſignificat. atqui non eſt ita certum, quot diebus, & quando primum uiſitauerit; etenim licet non ita commemoret, quae contigerunt ante decimamquartam attamen meminit duntaxat decimaequartae, vigeſimaequartae atque trigeſimaequartae ex quo poſſet quiſpiam ſuſpicari hiſce potiſſimum diebus illum uiſitaſſe; uerum illud, quod ipſemet narrat eſt ſcilicet ex quo acceſſit ad uidendum aegrotantem uaria, & grauia ſymptomata habuiſſe, quae ſint morbi initio haudquaquam apparuerunt; neque fieri poteſt ut ſemper affuerint; praeterea dicit ex quo uidit eum ſemper fuiſſe phreniticum; eſt autem uera phrenitis morbus acutiſſimus ita ut celerimè, & ad ſummum ſeptima die interimat; ut hac ratione potius exiſtimandum ſit Hippocratē fuiſſe uocatum circa aegritudinis finem, & propterea quicquid de aliis antecedentibus diebus adnotauit audiuiſſe ab adſtantibus, niſi potius dicere placeat Hippocratē hic pro phrenitide more ſuo intelligere graue delirium, non tamen ueram phrenitidem; ac ipſum fuiſſe uocatum primum decimaquarta die quando coepit immanius inſanire, cum antea leuiter tantum deliraſſet. Sed de his ſuo loco iterum dicam; nunc tempus eſt ad hiſtoriae examen ſuccedere, & primum de nomine, & patria nil dicere neceſſe eſt; tum qui aliàs contigit nobis de Abdera ſermonem facere; tum quia haud licet faciliter diuinari, quis hic fuerit Apollonius, cum fuerint eius nominis plurimi apud omnes, & in omni aetate; Apollonius itaque, ut ego puto, uir aetatis mediae a natura non admodum recte conſtitutus priuſquam in febrem incideret diu cauſſarius fuit, atque adeo, ut uix ſeſe ſuſtentare atque erectus ambulare poſſet; id enim ſignificat apud *Hippocratem* uerbum ὑποφέρειν. Huiuſce autem incedendi, & operandi imbecillitas cauſſa erat, quod magna uiſcera habebat, aſsiduo circa iecur dolebat, tum ictericus, flatuoſus, atque coloris albi erat. Hic ergo fuit ſtatus Apollonii Abderitani multo tempore antequā aegrotauerit; & appellaui ipſum cauſſarium, quod ueteres ut docui in uariis lectionibus ſic uocarent eos, qui cauſſas morbi intus geſtabant, potiuſque male, quam bene ualentes erant. Porro qui eſſent uocati μεγαλοσπλάγνοι apud Hippocratē (appellatio Hippocrati ſatis uſitata) docent Erotianus, & Galenus pleriſque in locis potiſsimum autem ſeptima die uict. acut. nono ubi colligitur ueteres uocaſſe μεγαλοσπλάγνους eos, qui a natura habent magna uiſcera ſcilicet pulmones, iecur, ſplenem, ut Euripides dixit μεγαλοφρένας. Medicos uero ſic nuncupaſſe, eos qui habent morbo quopiam, nempe inflammatione, uel oedemate, uel ſcyrro uiſcera tumentia, quemadmodum Paul. Aegin. libro primo c. 96. ſic uidetur appellaſſe eos, qui magna uiſcera, ac tumoribus ſuſcipiendis ob noxia habent; ceterum hoc in loco utro modo locutus ſit Hippocrates dubitari

A poſſet; niſi ſequentia uerba ſatis clare oſtenderent Apollonium potuiſſe quidem, & a natura habuiſſe iecur, atque ſplenem magnum; uerum tunc fuiſſe etiam praeternaturam ſecundum illa affectum ſcilicet obſtructionibus, ac tumore laboraſſe, nondum tamen inflammatione, quando nec adhuc febricitabat. Cur autem Apollonius haberet ampla, & tumentia uiſcera, nihilominus aſsidue dolebat tantum circa iecur, cauſſa fuit, tum quia ſuapte natura ſplen, ac pulmones minus ſubiiciuntur doloribus,
B quam iecur ob propriam ipſorum conſtitutionem; tum maxime qui erat maior iocinoris tumor ob retentam in ipſo bilem; unde tam humoris acrimonia, quam diſtenſione ligamentorum, inducebatur dolor; cauſſa uero propter quam in uiſcerum magnitudinem praeternaturalem & morboſam inciderit, exiſtimo fuiſſe, quod praua uiuendi ratione uteretur, & praeſertim multo ac prauo potu aquae Abderitanae, nec non cibis craſſioribus, qualis caro bubula; ſi enim ut uidebitur Hippo. dicit hunc inci-
C diſſe in febrem ob ſimilem deterrimum uictum, uerisimile quoque eſt ab eadem cauſa ante febrem male ualuiſſe. Scribit in quadam Epiſtola Brutus ſeſe ubi in Inſulam Lemnum contuliſset, ibi reperiſse cunctos malè coloratos, quod non ob aliud, quam ob ptiſsanae aquae uitium contingebat; deſcribit & Hippocrateslibro de intern. aff. quendam hepatis affectum ex carnis bubulae eſu natum, & uini potu.

ET TVNC ICTERICVS. Praeter aſsi-
D duum iocinoris dolorem habebat Apollonius alia tria mala priuſquam febriret; icteritiam, flatuoſitatem, & leucophlegmatiam appellatam. Icteritia eſt color totius corporis deprauatus ob effuſionem bilis in uniuerſum eius ambitum; effunditur autem uel quia copioſa generatur, uel quia non attrahitur a cyſti fellis, uel quia attracta impeditur, quo minus, ut a natura conſtitutum eſt, in inteſtina tranſeat in Apollonio fiebat icteritia, quantum conii ce re licet, non tam quod copioſa bilis gigneretur,
E quam quod ob iocinoris obſtructionem, atque etiam ipſius ueſiculae haudquaquam attrahebatur; Fiebant uero obſtructiones a craſſis, & uiſcidis humoribus cumulatis ob prauam uictus rationem praeſertim ob aquae crudioris potum, atque bubulae carnis eſum. Verum illud non exigua dubitatione dignum, quomodo hic aeger ſimul ictericus, & flatuoſus eſſet, quoniam ut ſcribit Hippocr. quinto aphor. ultimo. icterici non fiunt admodum uentoſi praeterquamquod icteritia fit ab humori-
F bus calidis, flatus uero a frigidis. Ad quod reſponderi poteſt dupliciter uno modo, quemadmodum. Gal. in aphoriſmi illius commentario docet, ſcilicet Hipocr. duabus dictionibus uſum eſſe, ferè, & non admodum, ut interrumperet perpetuitatem aphoriſmi, quaſi fiat quidem, ut ſimul quiſpiam ſit auriginoſus, & uentoſus, ſed raro, ſicuti raro contingit in auriginoſis partes ad uentrem attinentes eſſe imbecillas. Vel reſponderi poteſt ictericos factos ob copiam bilis non fieri uentoſos; ſed illos tantummodo qui tales euadunt ob humores craſſos, & crudos obſtruentes iecur, & ueſiculam, ex quibus pariter

ratione imbecillitatis caloris eleuātur flatus qui retenti in hypochondriis inducunt tenſionem illam, quam uocant medici ἐμπνευμάτωσιν, ſeu inflationem. De leucophlegmatia, quae eſt & ipſa ſymptoma in genere affectuum mutatorum idem propè dicendum eſt; factam eam fuiſſe ob aquoſum languorem, ut dicebat Horatius, ſeu ob pituitoſum ſanguinem in uniuerſum corpus diſtributum, tam in uenas, quā in ſpacia carnium, qui ſimiliter in Apollonio generabatur, eo quod natiuus calor, qui eſt ſuccorum uerus author ualdè eſſet hebetatus, tum a calore praeter naturali, tum ob ueſtitam perſpirationem ex obſtructionibus enatam; quamquam haud ſimpliciter dicit Hipp. Apollonium fuiſſe album, ſed ſubalbum, & Hippocr. ſecundo Epid. in fine prima ſect. inquit ictericorum ex iocinorum colorem ad ſubalbidum uergere, quemadmodum & ij, qui pituita alba laborant.

EDENS AVTEM & BIBENS. In ſanis corporibus comedere, atque bibere ἀκαιροτέρως. id eſt intempeſtiuè ſemper damnoſum eſt, multo magis in corporibus cauſſariis. Atqui Apollonius non tantum in hoc peccabat, ut praeter tempus, & copioſius, quam par eſſet, ederet, uerum etiam carnē bubulam edebat: Hippocr. enim libro ſecundo de diaeta dicebat carnes bubulas eſſe robuſtas, aluum ſiſtere, & aegrè in uentre coqui, propterea quod craſſi & multi ſanguinis huiuſmodi animal eſt, & Gal. tertio de fac. alim. dicebat carnem bubulam praeter multas alias noxas lienis tumores, & hydropas facere, ut iure dixerim huiuſmodi uictu a principio Apollonium contraxiſſe malum illum in uiſceribus habitum: nam ut retro dicebam Hipp. in libro quoque de intern. paſſ. ſermonem habens de quodam morbo hepatico, in quo dolor hepatis vrget, & color fit ueluti malicorii eum ſcribit in aeſtate fieri, ex carnis bubulae eſu, & nimio potu uini. Itaque factum eſt, ut cum eſſet Apollonius iam malè affectus & prauo uictu uteretur tandem inciderit in febrem, atque ita decumbere ſit coactus. Eſt autem facta febris, atque ea leuis primum & exigua, quoniā a craſſitie, & duritie carnis bubulae ſunt auctae obſtructiones, & conſequenter calor praeternaturalis, qui tandem cordi communicatus febrem peperit,* & ſic decumbere coactus eſt, nequeūtibus amplius inualidis uiribus corporis onus erectū ſuſtinere.

LACTIBVS AVTEM. Certè aeger hic intemperatiſſimus eſſe debebat, ut ſunt complures, poſtquam non ſolum ſanus, uerum etiam aeger maximè in uictu delinquebat; nam non deſunt qui abutentes ſanitatis beneficio paſſim errant; ſed tempore aegritudinis ſeſe prudenter regunt; ſunt rurſus, qui omni tempore uiuere uolunt liberè, atque hos dicebat Galenus libro de cur. rat. pet ſan. miſſ. non eſſe medicandos, & certè fuiſſent medici, qui protinus Apollonium deſeruiſſent; nam in febre utebatur lacte, quod Hippocrates ſecundo aphoriſm. adeo damnat; utebatur cocto, crudo, & copioſo; utebatur quoque caprillo, & ouillo, perinde ac faciunt bubulci, & paſtores; unde inſignes ſecutae ſunt laeſiones; etenim uſus copioſus

A lactis obſtructiones auget, uarietas ſimiliter illius ſcilicet modo crudi, modo cocti, modo huius, modo illius animalis non exiguum nocumentum affert, ſicut faciunt cuncta edulia uaria: At ſimul aſſis, dicit Horatius; miſcueris elixa, ſimul conchilia turdis &c. neque ualet Pytoclem quidam medicum quinto & ſeptimo Epid. commemoratum lac aegrotantibus conceſſiſſe, quia multa aqua miſcebat, & forſan nocebat, ob quod fuit id adnotatum, tanquam res praeter rationem.

B FEBRES SVNT EXACERBATAE. Cum dixiſſet Hippocrates magnas laeſiones eſſe ortas uſu lactis, explicatur deinde, quae fuerint inſigniores ait primum febres fuiſſe exacerbatas: tria enim habebat, quae omnino lactis uſum uetabant ut docet Hippocrates quinto aph. 64. primum erat febriculoſus, deinde habebat tumida, & eleuata uiſcera; poſtremo habebat murmurantia hypochondria cum eſſet flatuoſus; ſi igitur Hippocrates praecipit Medico, ut nullo pacto in his caſibus lac concedat, etiā ſi parcè, & cum omni obſeruatione edat,

C quanto grauius erratur, quando ſponte aegrotantes illud ſummunt, nulla habita menſurae, atque temporis ratione. Praeter febris augmentum acceſſit, & aliud damnum, quod aluus nil effatu dignum reddebat eorum, quae prius fuerant aſſumpta nam Galenus libro de cib. 6. & m. ſuc. ſcribit ſi quiſpiam erret in uictu minus malum eſſe, ubi aluus ſoluitur, quod corrupti cibi exeant, priuſquam in uenas penetrent, ergo peſsimum eſt, ubi illi in corpore reten

D ti, perque uenas diſtributi corrumpuntur, aliiſque ſuccis corrumpendis occaſionem praebent.

VRINAE TENVES. Solent aliqui ubi aluus adſtricta eſt, multum mingere, quo in caſu minus quoque laeduntur; natura ſcilicet ea excrementa extenuante, & per urinas expurgante, ut ſcribit Ariſtoteles quarto. de gen. an. in fine capituli quarti contigiſſe illi Perinthi uacuae, quae vrinā habebat occluſam. Atqui Apollonius non ſolum ab aluo, uerumetiam a ueſica reddebat pauca, eaque te

E nuia, & admodum cruda. Adeo enim uſu peſsimi uictus creuerant obſtructiones, & craſsi humores, ac lenti, ut obuoluti foecibus earum exitum impedirent; ſimiliter nequeuntes illi ſucci ad ueſicam tranſire, urinam tenuem, & exiguam faciebant, ac propterea neque dormire poterat, flatuſque retentus peſsimam inflammarionem, multamque ſitim inducebat, ſcilicet ab obſtructionibus acuta febris, augebat ſitim; praeterquam quod impedita diſtributio potus, illi quoque incrementum praeſtabat,

F ut ſolet hydropicis contingere.

COMATOSVS. ſi nulli erant ſomni, quomodo igitur nunc dicit ipſum fuiſſe comatoſum; & certe qui crudis ſuccis, & obſtructionibus abundant, ſolent ad ſomnum eſſe ualdè propenſi, ut ghires, & urſi in hieme; uerumtamen haud dormire poterat hic aeger ob febres, & ſitim aliaque mala: non tamen erat coma uigil, ut putarunt aliqui, niſi quoque dicamus, quae hic narrantur ab Hippocrate contigiſſe quatuordecim prioribus diebus; ac ob id potuiſſe facilè fieri, ut aliqui-

Q bus

bus dieb. nil dormiret, aliquibus uero nimis in ſomnum laberetur.

DEXTERI HYPOCHONDRII. Habuit Apollonius ſemper & iecur & lienem magnũ, tumidum, ſed non ſemper cum inflammatorio dolore: ubi autem a febre correptus eſt, coeperunt crudi humores una cũ ſanguine in iocinore feruere; quo factum eſt ut ſecuta ſit illius uiſceris inflammatio; cuius uera ſigna erant tumor, dolor, atque febris; & quia inflammata uiſcera ſemper ad ſeſe calorem natiuum ab extremis abducunt, hinc iure ſequebatur, ut ubique extrema ſubfrigerent. Dixi namque aliàs ſaepe illud eſſe proprium febrium, quae ſequũtur alicuius uiſceris inflammationem, tum ut in iis urantur interiora, frigeant uero exteriora, tum ut incẽdium cerebro communicatum faciat delirium, quod contingebat Apollonio, ſed ſi obliuio, & memoriae laeſio ſequitur frigiditatem, ut ſoepe docuit Galenus & maxime tertio de loc. aff. cap. ſeptimo, quomodo potuit in hoc fieri obliuio omnium, qui mente alienabatur ob aeſtum cerebro ab iecore inflammato communicatum? Ad quod reſpondendum eſt obliuionem interdum ſolam fieri, interdũ coniungi aliis animi laeſis actionibus, ſola memoriae offenſio ſemper fit ab una immenſa frigiditate, uel humiditate, quae uero coniuncta eſt aliis laeſionibus poteſt etiam fieri a calore, a quo peruerſum cerebri temperamentum planè cunctis illius actionibus incommodat.

CIRCA DECIMAMQVARTAM. A principio morbi non alterius, ut uiſum eſt, diei facit mentionem Hippoc. uſque ad decimamquartam eo quod non uiſitauerit ipſum, niſi in deciquarta, reliqua uero antecedentia adnotauerit, ut ſibi met ab aegro ipſo, atque ab adſtantibus referebantur; rem autem ita eſſe uidentur perſuadere uerba, ut retro dicebam, quae in fine hiſtoriae habentur, ubi dicit ex quo ipſam vidi, quaſi non uiderit ab initio. Itaque circa decimamquartam riguit, febris acuta eſt, decubuit, & delirium in ingentẽ inſaniam conuerſum eſt, ſiquidem clamabat, tumultuabat; multum loquebatur, rurſumque ſedabatur, & inter ſudandum in ſoporem labebatur, quae omnia ideo fiebant, tum quia iocinoris inflammatio progrediebatur, tum quia caput uehementer, & ab inflammatione, & ab ingenti febre uiolatum inflammari & ipſum; ac propterea phrenitidem proximè futuram minari incipiebat. Sed illud non exiguum iniicit ſcrupulum, quomodo dicat Hippocr. circa decimam quartam poſt rigorem, & febrem decubuiſſe, quaſi uero non ante decubuerit, cum tamen dixerit ipſum antea initio tandem decubuiſſe; nec poſtea unquam eo in ſtatu fuerit, ut ſit uериſimile ipſum ſurrexiſſe, atque erectum manſiſſe; Aliqui exiſtimant legendum eſſe. Circa decimamquartam, ex quo decubuit, quaſi uoluerit numerare decimamquartam a die decubitus ut ſaepè facere ſolet, quam reſponſionem haudquaquam damno; ſed multo accommodatius, mihi uidetur, ſi particulam copulatiuam καὶ ante ponamus verbo κατεκλίθη, ita ut tota oratio ita legatur. Circa decimamquartam ex quo poſt rigorem incaluit, & decubuit, inſaniuit, & quamquam antea non meminerit rigoris, par tamen eſt exiſtimare prima die ante inuaſionem febris riguiſſe, & forſan ab Hippocrate fuit id adnotatum, ſed ab exſcriptoribus omiſſum, ut ſaepe contigit.

POST HAEC ALVVS. A decimaquarta die uſque ad vigeſimamquartam nullius diei amplius explicatè meminit, quia non uiſitabat niſi raro, & ſuſpicor fuiſſe hunc ignobilem, poſtquam prauis cibis ueſcebatur. Varius itaque fuit in interuallo horum dierum Apollonii ſtatus; ſemper tamẽ peſſimus, quando non modo principes facultates, ualde offenſas habebat, uerum etiam & naturales, ut excrementa peſſima oſtendebant, quae tametſi profluerent, atque poſt graues cerebri laeſiones apparerent, haudquicquam tamen conferebant. Primum autem aluus turbata eſt, multaſq. excretiones bilioſas ſinceras, & crudas reddidit, quas ſic eſſe factas ob iocinoris inflammationem ſatis docere poſſunt, quae ſcripta reliquit Galenus octauo de compoſ. med. ſecundum loc. cap. ſexto ubi de ea loquens, inter caetera ſimilium alui excrementorum claram mentionem facit: Sed dicet aliquis flagrante iocinore poteſt quidem bilis copioſa, & ſincera gigni, atque eijci. Sed quomodo poſſunt etiam excrementa eſſe cruda? Galenus loco citato id appoſite ſatis monſtrat, ubi ſcribit iecur aeſtuans attrahere quidem cibum a uentriculo; ſed cum facultas ipſius coctrix labefactata ſit, haudquaquam poſſe concoquere, ac propterea illud crudum, & corruptum ad inteſtina trudere adeo ut minime inconueniat iecore inflammato excrementa ſimul bilioſa; pura, atque cruda aluo reiici, quemadmodum etiam interdum reiiciuntur inſtar colliquationum bilioſa, craſſa, atque foetida.

VRINAE NIGRAE. Non modo praeſens aeger habebat alui excrementa praua, uerum etiam urinas quippe quae erant nigrae, paucae, tenues; fiebant enim nigrae ob aduſtionem, & incendium iocinoris, ubi fabricabantur; erant paucae, quia maxima pars humorum, & ichorum ad inteſtina declinabatur; nam haud poſſunt, niſi raro duae copioſae euacuationes fieri, & praeſertim excrementorũ alimenti, ut iure dixerit Hipp. quarto aph. ultimo. mictum noctu plurimum paruũ deiectionem ſignificare, quandoquidem, & ibidem notat Gal. diſtributo potu per unam partem haudquaquam ſuppetit, & diſtributioni per alteram. Vnde ubi placet aluum ſiccam mollire, multum potus exhibemus, ut ea mole potius ad inteſtina, quam ad ueſicam prorumpat; ſic quando nimis mollem ſiccare cupimus parum potus praebemus, quo non ad inteſtina, ſed ad ueſicam deflectat.

MVLTA DIFFICVLTAS INTOLERANDO MORBO. Cur hanc particulam hoc in loco inter excrementa potuerit Hipp. haud ſatis uideo, & certè iurarem fuiſſe a ſcriptoribus tranſpoſitam, locarique debere retro poſt uocem ταραχή, perinde ac ſi diceret, magram turbationem, & magnam inquietudinem habuiſſe; uerum haud multum hoc refert; illud ſane certum eſt multam

tam illam in ferendo morbo moleſtiam ab ingenti
febrili incendio originem habuiſſe,ſimulque a uiri-
bus,quae iam incipiebant uehementer laborare,ut
declararunt,quae poſt ſunt ſecuta.

EXCRETIONES VARIAE. Quod
male interpoſita ſit antedicta particula, & haec at
teſtantur,quae uidentur continuare excrementorũ
mutatorum enarrationem. Quod autem dicit eſt,
excretiones alui uarias fuiſſe,nempe quae interdũ
erant nigrae, & paucae, aut aerugineae, interdum
pingues & crudae, & mordaces; Aliquibus etiam
temporibus uidebãtur lacteae:quod enim eſſent ni
grae,& paruae,uel aerugineae fiebat tum ob uehe
mentiam febris, tum ob mixtionem atri humoris
cum ſucco crudo ſimul ambobus putreſcentibus;
quod pariter fierent pingues,crudae, & mordaces
naſcebatur ab iocinoris inflammatione,in qua ſimi
les fieri excretiones dicit Gal.octauo Med.loc. ſex-
to imo ueriſimile eſt fuiſſe quoq; foetidas, & ſi non
dicat Hippocrates quoniam ubi hae tres conditio-
nes contingunt ſimul cruditas,pinguedo & morda-
citas ſignificant ingentem putredinem, & conſe-
quenter ingentem foetorem,quem eſſe,perpetuum
putredinis comitem dixit quoque Galenus quinto
de ſimpl.med.cap.15. Coeterum quomodo fierent
lacteae non ita perſpectum eſt, cum non ſit alibi a-
pud Hippocratẽ reperire hanc uocem,niſi dicamus
eas ita appellatas quae non calidae erant,ſed inſtar
lactis egelidae ac tepetentes, ſic Cael. Aurel. libro
quarto dicit cap.tertio ſic Aetius lib.3.cap.170. uo
cant aquam tepidam γαλακτώδη, & certe in peſtiſe
ris febribus ſolent,quae aluo exeunt tepere plerum
que. Vel dicere poſſumus uocaſſe Hippocratem la-
cteas,excretiones,quae ob excoctam pituitam co-
lorẽ lactis referebant;aut quod eſſent admodum al
bae,nam ἐκλευκας, & λευκὰς διαχωρήσιας Hippocra.
in Coacis ſaepe numero damnauit;quamquã quod
dicunt aliqui non eſt abſonum, nempe fuiſſe la-
cteas eo quod aeger fuerit uſus etiam in aegritu-
dine multo atque uario lactae ſic enim uidemus
quotidie utentes multo lacte facere albas foeces,ut
pueri ſolent, quod quoque ictericis aliquibus con
tingere exploratum habetur.

CIRCA AVTEM. Dixi ſaepe,& uериſſime
dixi,quos aegros Hippocr.non uiſitabat quotidie
eos ſaltem uiſitare conſueuiſſe diebus uel decreto-
riis,uel indicatoriis unde cum uiſitaſſet hũc decima
quarta uoluit etiam uigeſimaquarta id agere; &
aequum eſt exiſtimare cognouiſſe Apollonium,
nõ ita cito fuiſſe periturum propter aetatem, quae
erat circa iuuentutem, nec non propter uirium ro-
bur; dicit ergo circa uigeſimãquartã διὰ παρηγορίης,
quae dictio, & quis loquendi modus haudquaquã
ſolet eſſe Hippocr.uſitatus, & propterea ualde hae
reo an ſit Hipp.nihilominus,quia omnes contextus
habent, poſſumus dicere Hip. uoluiſſe dicere,quod
circa ipſam uigeſimamquartam nonnihil leuaminis
apparuerit,quia & ſi caetera ipſius eodem pacto ſe-
ſe haberent, nihilominus haud ita immaniter inſa-
niebat; ſed aliquantiſper intelligebat, & ſapiebat.
Ad illud notatu dignum eſt,quod ſcribit,ex quo de
cubuit,ſemper illum fuiſſe immemorem, ita ut nul-

A lius rei recordaretur,quod certe non eſt ita ſicco pe
de pertranſeundũ,quoniam ſi erat memoria deper-
dita, atq; haec ut retro diximus fit a frigida cerebri
intemperie,quo pacto potuit tanta in febre arden-
te eſſe cerebri frigiditas, ut potuerit permanentem
adeo obliuionem producere? Alias reſpondi ſimilib.
obiectionibus memoriam, ubi ſola laeditur ſemper
a frigido immenſo & interdum ab humido laedi, at
ubi cum aliis cerebri functionibus uiolatur poſſe
etiam a calidis cauſſis offendi,atque hoc ueriſſimum
B eſt: attamen in praeſenti caſu poſſumus etiam re-
ſpondere Apollonium haud meminiſſe,quod etiam
ante morbum imbecillam memoriam haberet ob
graues in uictu errores, & praeſertim immodicum
lactis uſum, quo nimis humectatum cerebrũ haud
ſolet phantaſmata retinere;quod etiã facit non mi-
nus immoderatus potus, ut propterea ebrioſi om-
nes,& qui uino deditiſunt obliuioſi,fiant:quemad-
modum & Ariſt.& Plutarchus perhibent;nec ualet
quod Hippocrates dicat fuiſſe obliuioſum tantum-
C modo ex quo decubuit, non autem ante decubitũ
quoniam id intelligendum eſt de ablata memoria,
non autem de imminuta, ſolet enim memoria pri-
mum diminui,deinde auferri tam ſanitatis quam ae
gritudinis tempore; Licet etiam dicere id Apollo-
nio contigiſſe quod ſolet euenire pleriſque lethali-
ter aegrotantibus,ut omniũ rerum ſibi antea opta-
tarum, & chariſsimarum obliuiſcantur,quod qui-
dem exitialiſſimum ſignum eſt, quoniam,ut ex Hip
pocrate & Plat. probat Galenus libro de plac.Hip
D pocratis & Plat. nil efficacius eſt ad probandum
praeſentem aegrotantis ſtatum, quam ſimilitudo,
uel diſſimilitudo ſui ipſius. Vbi enim inquit οὐδενὸς
ἐμνήσθη,ſi intelligamus nullius perſonae,uel ſuorũ,
certè res clara,& accomodata uſuierit.

RVRSVM CELERITER DESIPIE-
BAT. Haec pars uidetur coniungenda cum ea u-
bi dicitur σμικρὰ δὲ κατενόησεν. ideſt parum autem
reſipuit,quam dicat Hippocr. aegrum parum inter
dum reſipuiſſe,ſed rurſum celeriter deſipuiſſe; un-
E de antecedens particula memoriae deperditae, uel
eſt huic ſubiungenda; uel tanquam parentheſis le-
genda, illud ſanè ferri non poteſt, neque accommo
dari,ꝙ nõnulli interpretes habẽt,qui loco παρενόει.
i.deſipiebat,legendũ putarunt κατενόει ſeu reſipiſce
bat:eſt.n.uera prior, & germana lectio,& uulgata,
at parum refert ſiue ταχὺ.i.celeriter,ſiue βραχὺ.i.bre
uiter ut aliqui habent,legamus,cum perinde ſit.Eſt
autem ſententia Hipp.varium fuiſſe aegrotantis ſta
tum circa mentis operationes, quia ſemper imme-
F mor erat,ſed ĩterdũ reſipiſcebat;interdũ vero paulo
poſt inſaniebat:adeo ut breuia, nec admodũ lucida
eſſent mẽtis interualla,ac propterea in deterius cun
ctę ruerẽt, profligatis.ſ.iam ab atrocitate,& diutur
nitate morbi omnibus penè facultatibus,atq; uirib.
CIRCA AVTEM TRIGESIMAM. Cornarius,&
alii contextus hic habent ſymptomata trigeſimae
quibus caret contextus Gal.& aliquorum aliorum,
apud quos ſtatim poſt antedicta legitur Apolloniũ
trigeſimaquarta mortuum eſſe, tanquam Hippo-
crates, vt dixi non affuerit, niſi hac die poſt ui-
geſimamquartam, & ob id nil adnotauerit;

quoniam uero quae referuntur de tertia rationi ad modum ſunt conſentanea,nos quoque illa propo-nemus:ſunt autem haec nempe circa trigeſimam fe brem fuiſſe acutam,hoc eſt maximè creuiſſe, ſeceſ-ſus fuiſſe copioſos,ac tenues,deliraſſe,extrema fri-guiſſe , & miſerum Apollonium uoce fuiſſe deſti-tutum.Quod ſpectat ad febrem,acuta eſt,quoniam natura extremum conatum aduerſus uim morbi fa-ctura,nouae homorum turbationi, nouaeque putre dini occaſionem praebuit;unde etiam prauos humo res,atque tenues,& bilioſos ad aluum depulit;hinc-que delirium auctũ eſt,& extrema frigida ſunt facta ſcilicet partim calore natiuo imminuto , partim ad interna contracto, ut non immerito uis quoque ani malis penitus profligata haudquaquam ſufficere potuerit uoci faciendae ; & mirum ſit a trigeſima uſque ad trigeſimamquartam,in qua fato functus , eſt potuiſſe cum tot deterrimis ſymptomatibus ſu-pereſſe. At quia iuuenis erat forſan,atque robuſtiſ-ſimis uiribus uſque ad trigeſimamquartam indica-toriam,& a vigeſimaoctaua per coniunctionem ſe-ptimam , prorogauit uitam ; & credibile eſt genus mortis fuiſſe per ſuffocationem , cum obierit phre-niticus,ut ipſemet Hippocrates teſtatur, ac phreni-nitici omnes ſic pereant facultate animali thoracem attollere nequeunte.

HVIC SEMPER. Quod ſcribit Hippocra-tes eſt ſemper huic ex quo tempore ipſius res ſciuit fuiſſe aluum turbatam,urinas tenues,& nigras, ip-ſumque comatoſum,uigilẽq; extitiſſe,frigida extre-ma habuiſſe , ſemper deliraſſe , atque phreniticum fuiſſe . Circa haec uero illud primo diſquirendũ eſt, an uiderit Hippocrates Apollonium, an uero res ipſius tantum,relationibus aliorum intellexerit. Etenim ſi uerbi uim(οἶδα) expendamus haudqua-quam uidere,ſed cognoſcere ſignificat; attamen pu to ego poſſe etiam eiuſmodi particulam ſignificare illam cognitionem,quae comparatur ſenſuum ope; illud bene uerum eſt,ut dixi,raro eum uiſitaſſe, at-que tunc ſingula enarrata abſque dierum diſcretio-ne ab adſiſtentibus intellexiſſe, & adnotaſſe ; quod uero ſemper aluum turbatam habuerit factum pu-to ob lactis importunum uſum , quod in febribus putridis putrefactam acrimoniam acquirit,& conſe quenter inteſtina ſtimulans ipſorum expulſiuam fa cultatem ad excernendum ſe ipſum incitat : Indefi-ciens urinarum tenuitas perpetuam cruditatem ſi-gnificat , ut minime mirum ſit haudquaquam ſibi profuiſſe largam illam alui excretionem;quae circa trigeſimam ipſi contigit. Coeterum dubitari poſſet quomodo dixerit Hipp. hunc aegrum fuiſſe coma-toſum,& uigilem , nam quod ſemper uigili illo co-mate toties ab Hippocrate & Galeno commemo-rata tanto tempore laborauerit . uix credi poteſt : Aliud eſt dubium quomodo nigrae urinae potue-rint tandiu perſeuerare. Ad primum puto partem hanc ſic eſſe interpretandam tanquam Apollonius toto tempore ex quo ipſum uidit , Hippocrates id habuerit, ut modo in ſomnum ualde propenſus eſ-ſet, modo uigilaret, prout ſcilicet uapores craſſi , & humidi in cerebrum lati uel perſeuerabant,uel diſſi pabantur: coeterum ab Hipp. non eſſe uiſum initio aegrotantem praeter coetera ex hoc poteſt colligi, quod initio dicit aluum nihil effatu dignum reddi-diſſe:in fine autem dicit exquo ipſum cognouit , & uidit habuiſſe aluum turbatam.Ad ſecundum de ni gredine urinae dicendum eſt appellari ſaepe nume-ro ab Hipp. nigram urinam , quae claris contraria, & obſcura eſt,cuiuſmodi in febribus ſolent non ra-ro conſpici,& perdurare,ſicut rariſſimè uera nigre-do in iis ſpectatur.De delirio quod ſcribit ei perpe-tuum fuiſſe,ſanè etiam ante decimam coepit mente moueri,atq; obliuioſus eſſe. Verum circa decimam-quartam, ἐξεμάνη, ſeu uehementer inſaniuit,ſiq; ab eo tempore ſumendum eſt phrenitidis uerae initiũ planè eſſet neceſſe ipſum uiginti dieb. in uera phre nitide perduraſſe,quod ſi uerum fuit admirabile cer te eſt,ac ob id forſan ab Hipp. propoſitus eſt caſus, & in fine ad poſita uocula illa φρενιτικὸς : alioquin uera phrenitis quae eſt membranarum cerebri in-flammatio , quomodo poſſet tam longè protrahi ? nam ſi ex pura bile fiat phrenitis,ſiue a ſanguine,& bile,ſemper cito interimit.Curatio qualis fuerit,aut qualis eſſe debuerit , ex perſpecta ipſius morbi , & aegrotantis natura coniici poteſt;erat aeger iuuenis intemperatiſſimus,fuitq; morbus febris praua cum iocinoris inflammatione, quibus acceſſit phrenitis: itaque fuiſſet initio ſtatim inſtituẽdus uictus, quod certè factum putandum eſt,licet ab aegrotante mini mè fuerit ſeruatus , quis uero uictus eſſe debuerit, ex uiribus, & morbi conſtitutione erat ſumendum, habita tamen aliqua conſuetudinis aegrotantis ra-tione . An lactis uſus pro cibo ſibi fuerit a medicis permiſſus quaeri poſſet,quando ueteres,atque Hip pocrati contemporanei, ut ipſe docet initio lib. de uic.acu.lac.etiam in febribus, aliaq; plurima uetita indulgebant,qualis fuit Petronas,qui ut ſcribit Ga-lenus in primum Epid. tex. 13. aegris concedebat intempeſtiuè carnes , & uinum in febribus ; vnde huic abſtinendum erat ab hiſce duobus , ſcilicet ui-no , & carnibus utendum aqua cocta cum ptiſſana, & aliquo iure leui : uerumtamen adeo tenui uictu haudquaquam fuiſſet utendum in toto morbi tem-pore,qui perdurauit uſq; ad trigeſimamquartã,ſed tranſacta ſeptima fuit paulliſper augendus. A uictu inſtituto erat ſtatim deliberandum de aliqua ſangui nis miſſione,at quia uſus fuerat multa carne bubu-la,multumq; potauerat , nec aluus quicquã effatu dignũ reddebat, prius cogitandum fuit de externo cibo foras ducẽdo,uel per clyſteres, uel per aliquod lene pharmacum; ſiquidẽ dicebat Gal.lib.de cib.6. & ſuc. ubi factae ſunt ex inordinato uictu crudita-tes,niſi natura ſponte eas expellat , debere medicũ id tentare.Euacuatis inteſtinis deueniendum fuiſſet ad ſanguinis miſſionẽ primum ex uena communi , poſt uero ad uenae iecoriae inciſionẽ, quo tempore ſ.iocinoris inflãmatio coepta fuit . De pharmacorũ uſu interniorum , ita ſtatutum eſſe ueriſimile eſt, ut purgantia medicamenta omitterentur,quandoqui-dem aluus turbata erat , ex quo ab Hipp.uiſus eſt; alterantia uero uſurpanda fuiſſent aperientia ob uiſcerum obſtructiones , refrigerantia ob febrem, & iocinoris inflammationem: at hae in re illud ob-ſeruatione dignum eſt , ubi uiſcera tumida ſunt

&

& flagrantia a dulcibus omnibus eſſe abſtinendum, ut praecepit Hippocr. ſecundo.lib. de ui.acut.unde malè faciunt Medici,ut alias dixi, qui indiſcrimina tim pro humoribus praeparandis utuntur dulciſſimis illis ſerapiis,& confectionibus. Extrema porro remedia tum capiti fuiſſent adhibenda refrigerantia,& humectantia aduerſus phrenitidem, tum etiā A regioni iócinoris inflammati,primo repercutientia ut oleum roſac.cum ſucco cichorii,mox & repercutientia,& digerentia,ut oleum amygdal.dulc.uel camomelinum cum roſaceo, & aceti ac cerae modico addito ſemper abſinthini modico,eo quod ut praecipit Galenus ſemper uiſcerum linimentis aliquod corroborans ſit immiſcendum.

HISTORIA QVADRAGESIMA.

IN CYZICO mulieri filias enixaae gemellas, & quae difficiliter pepererat,& non admodū purgata fuerat,primum quidem contigit febris horrida,acuta: capitis & colli grauitas cum dolore:uigil ab initio : taciturna autem,& triſtis,& non obſequens : urinae tenues, & decolores. ſitibunda : anxioſa multum : aluus erratico modo turbata: & rurſum conſiſtens: SEXTA ad noctem multa obloquebatur,nihil dormiuit. circa vero VNDECIMAM exiſtens furore correpta eſt: & rurſum ad mentem rediit: urinae nigrae, tenues: & rurſum deficientes,oleoſae, & aluus multis : tenuibus, turbulentis: DECIMAQVARTA conuulſiones multae,extrema frigida:nihil amplius intelligebat;urinae ſubſtiterunt: DECIMASEXTA ſine uoce: DECIMASEPTIMA mortua eſt Phrenitis.

IN CYZICO MVLIERI. &c. Praeſens caſus eſt mulieris, cuius nec uirum nominat Hippocr.nec de habitatione quicquam aliud dicit, quam fuiſſe in Cyzico quae erat urbs Graeciae nobilis, ubi optimum unguentum irinum parabatur, quemadmodum ſcribit Apollonius herophilius libro de unguentis apud Athen. libro decimoquinto.Stephan. Athen. facit eam ciuitatē Propontidi in Cheronneſo.Eſt autem ueriſimile Hipp. hanc uidiſſe dum Graeciam peragraret, ac propterea non curaſſe neque uiri, aut ptrentum,nomina; nec habitationis meminiſſe.

FILIAS GEMELLAS. Solet Hippoc.ſemper adnotare ſexum partus,eo quod maximè faciat ad praecognoſcendum morborum euentus : itaque de hac muliere priuſquam febre tentaretur tria dicit,peperiſſe gemellas, difficilem partum habuiſſe, & in partu non admodum fuiſſe purgatam: Quod autem ſpectat ad primum Ariſt. decimo.probl.30. quaerens cur in caeteris animalibus partus gemelli, licet diuerſorum ſexuum ſeruari poſſunt; in hominum autem genere minimè ſeruaretur. reſpondet gemellos in homine imbecillos eſſe, ꝑpterea quod a natura homo unum tātum parit; unde parere foeminam,& marem,ſeu foemellas ſimul eſt contra naturam, quod uero contra naturam fit imbecille eſt. Coeterum idem Ariſt. ſeptimo.de hiſt.anim.cap.4. & quarto.de gen.an.quarto. ſcribit animalium alia eſſe,quae unum duntaxat pariunt,alia quae plures hominem autem in ancipiti eſſe, ita ut interdum duos, uel plures, ut in Aegypto: ſaepiſsimè autem uniparum: ac propterea quando fiunt gemelli uelu ti monſtrum eſſe, quippe cum id fiat ob materiae

B exuperantiam.Itaq; ſi uerum eſt quod ſcribit Ariſt. iure ſuſpicari poſſumus etiam foetus huius mulieris minimè ſuperuixiſſe, neque mirum eſſe quod ipſa quoq; obierit;ſiquidem imbecillis exiſtēs ante partum ob gemellos,quos geſtabat; imbecillior adhuc facta in partu,haudquaquā magno morbo reſiſtere ualuit. De difficultate partus nil aliud dicit Hippo. quam hanc mulierem difficiliter peperiſſe. Conſiſtit autem pariendi difficultas in pluribus, in dolore,in tempore longiori,atq; in modo exitus foetus,
C ut ſi pedibus,cuiuſmodi Agrippae dicuntur, uel manibus exeat. Iam uero praeſentem aegram dolores maiores habuiſſe, atq; diutius in pariendo tardaſſe rationi conſentaneum eſt, poſtquam duas peperit, quod quidem eſſe contra naturā dicebat Ariſt. quoniam ut praeclarè ſcribit Hipp. in fine libri de nat. pueri fiunt gemelli, ubi partita genitura in diuerſis uteri ſinibus recipitur, & propria fellicula ſtatim contegitur. Fiunt gemelli mares ſi eius geniturae partes utraeque ſint ualidae,quemadmodum fiunt
D foemello; ſi ſint ambae partes debiles;foemella uero & maſculus, ſi una pars fortior altera debilior ſit; & ſi enim etiam in homine fiet ſuperfoetatio, plerunque tamen oriuntur duo aut plures ex uno coitu, in quo haud una uice & confertim eiaculatur ſemen, ſed duabus uel tribus,quo tempore partita genitura poteſt eſſe, ut quaelibet pars ſit fortis, & tunc generantur mares; uel debilis, ac tunc foemellae; uel altera fortis, altera debilis, atque tunc mas, & foemina ſimul gignuntur. Exiet
E autem alter poſt alterum, non ſimul niſi quodam miraculo, ut de Iacob & Eſau ſcriptum eſt in ſacris libris; ac propterea fit, ut quae debilior aegrius; ac tardius, qui uero fortior citius, &

facilius prodeat. Quod autem fiant ſimiles gemelli inter ſeſe adeo ut nonnunquam minimè queant diſcerni, tres cauſſas affert Hipp.primo,de diaeta: una eſt ſimilitudo,& aequalitas ſinuum in quibus conduntur, altera eſt quod ſimul ſeminis utriuſque ſit excretio cum non diuerſis, ſed uno coitu gignantur. Tertia eſt,quod eodem alimento ueſcantur, vitaleſque in lucem prodeant. Coeterum de purgatione ſuppreſſa,qua laborauit propoſita mulier illud quoque noſcendum eſt, quod tametſi videantur, quae pariunt gemellos,debere minus purgari, quaſi plus conſumant, atque recrementorum minus relinquant, nihilominus res ſecus habet quia ſi ſani eſſe debent intus gemelli,debent quoque nutriri aequaliter, & proinde aequaliter excrementa facere; a duobus igitur plus excrementi ſemper cumulabitur, quam ab uno, atque illud deterius, cum plus boni a duobus ſit conſumptum: propterea aequum eſt, ut quae gemellos parit copioſius ſemper expurgetur, quam quae unum duntaxat.Quod ſi nonnunquam minus purgatur,ut huic aegrae contigit, manifeſtum eſt eam neceſſe eſſe grauiter aegrotare; ſiquidem etiam quae unum pariunt, niſi in partu bene purgentur, malè afficiuntur, ut abundè docuit Hipocr. primo, de morb. mul. Quod autem dubitatur in Coac. utrum tumores tenuium inteſtinorum qui fiunt in praegnantibus, praeſignificent gemellorum partum,eſt forſan quoniam ubi duo conceptus ſunt in utero,is magis flagrat,ac ob id inteſtina ab ipſo contrectata incaleſcant, ſicque incaleſcentia ad ſeſe trahant ſanguinem,& humores,unde poſtea datur occaſio tumorum generationi. Mulier itaque haec quae gemellos cum difficultate pepererat, nec admodum purgata fuerat primum febre correpta eſt horrida,& acuta: Circa quae prius quam alterius progrediamur quaerendum eſt quomodo intelligendum ſit τὸ πρῶτον. ideſt primum; & cur ſtatim horror & febris acuta facti ſint. De primo die quomodo intelligendum ſit, aliquod dubium eſſe poteſt,an ſcilicet intelligendum ſit prima dies a partu, an uero de prima die morbi, an ſimpliciter de principio, quaſi prima die cum coeperit aegrotare nota ta ſymptomata contigerint; Veruntamen uidetur mihi accipiendum eſſe pro prima poſt partum die, ſiquidem difficultas, qualitas partus,& purgamẽtorum carentia toti morbo occaſionem uberem praebuerunt. Quod autem febris fuerit horrida,& acuta,qualitas praua excrementorum putreſcẽtium effecit; cum enim habuerit nouem menſibus duos in utero conceptus, aequum eſt exiſtimare illos magnam partem boni ſanguinis,quo aluntur foetus in utero conſumpſiſſe, ac propterea quae ſuper fuerunt reliquiae,eas fuiſſe deterrimas,craſſas, & melancholicas, ut ob hoc uapores ab iis emanantes corporiſque habitum mordentes horrorem parerent, & qui in caput ferebantur, dolorem eius, & colli inducerent non ſimpliciter, ſed cum grauitate: imo dicit Hippocrates ſignificanter percerpiſſe grauitatem, quoniam magis laedebant uapores ſui copia, & craſſitie ut eſt materia melancholica,quã acrimonia; unde etiam fiebat,ut laederetur imagi-

A natio coeteraeque rationalis materiae functiones, & ob id eſſet ſtatim inſomnis, quales fiunt melancholici, ab aſsiduis, & tetris imaginationibus perculſi; Erat etiam taciturna,& moeſta, nec medico, nec adſtantibus obſequebatur; ſitiebat prae febris magnitudine, anxietateque multum laborabat, neque dubium eſt, quin hiſce malis,coadiuuerit malum uteri, quem affectum caput afficere & Hippocr.& Gal. primo in ſextum. Epid. contex.ſecundo docuerunt. Quod uero ad mutata excre-
B menta attinebat, urinae illius erant tenues,ſcilicet craſſiori materia,aut ſurſum elata, aut in uenis,atque hypochondriis retenta. Aluus autem inordinatè, atque erratico quodam pacto ſeſe habebat; modo enim turbabatur, & ſponte fluebat; modo conſiſtebat, atque adſtringebatur, cuius euentus cauſſa potiſsima erat,quod putridus & teter ille humor interdum a natura pellebatur ad aluum interdum uero retinebatur,aut alio transferebatur.

SEXTA. Quae narrat Hippocr. ante ſextam
C diem haud intelligendum eſt prima die apparuiſſe, cuius ſolius meminit, ſed toto illo ſpacio, quod intercesſit inter primam,& inter ſextam, & probabile eſt diebus decretoriis factas fuiſſe exacerbationes, atque tunc aluum eſſe turbatam, quod uideatur totus morbus ex iis fuiſſe,ut ait Galenus in quibus obſeruantur dies iudicatorii: & Hippocr. ſextae tantum modo poſt primam meminit, quoniam tunc duntaxat primam ipſam uiſitauit, neque benè ab adſtantibus, quae quibus diebus apparuiſſent,
D intelligere potuit. Quae uero ſexta die viſa ſunt ſatis praua fuerunt, ſiquidem tota die uſque ad noctem multa obloquebatur, nec quicquam dormiebat; nam taciturna erat, & moeſta, quo tempore ſolus humor melancholicus caput petebat, atque laedebat;ubi uero bilis quoque diuturnitate incendii febrilis cumulata ſurſum petere coepit,inſanientis animi indicia, ex multo & importuno ſermone ſeſe oſtenderunt;ſomnuſque penitus ablatus eſt, & certè ex urinis, atque illa taciturnitate cum febre
E acuta, iure unuſquiſque medicus in arte facienda uerſatus potuiſſet metuere,ne(quod factum eſt)delirium eſſet propinquum.

CIRCA VNDECIMAM. Quod ſolet ſaepe numero uſurpare Hippocr.ut quando non eſt de die certus dicat circa ipſum hoc,uel illud apparuiſſe id quoque nunc facit, ſiquidem ait circa undecimam ipſam inſaniuiſſe,quaſi duodecima, aut decima illud contigerint,& conſequenter appareat pa-ribus diebus factas fuiſſe exacerbationes; primum
F enim taciturna,& moeſta fuit;deinde uerbis delirauit;tandem & uerbis,& actionibus undecima inſanire magis coepit,idque eueniebat,quoniam non modo humores in dies magis torrebantur,uerumetiam cerebrum ipſum inflammabatur; non ita tamen,ut uera phrenitis tum efficeretur,quoniam non continuè,& ſemper delirabat, ſed interdum ad mentem reuertebatur. Verum excrementa peſsima erant,& qualia ſolent eſſe in malignis,atque peſtiferis febribus. Vrinae enim erant nigrae,tenues, rurſumq; alio quo tempore intercedente fiebant oleoſae: Fiebant nigrae ob aduſtionem; ac tenues, quia materia

ria craſsior in cerebrum ferebatur; Fiebant uero paullò poſt oleoſae, ob colliquatas pinguedines: id namque fieri ſolet in febribus, quas uocant περιφρυγεῖς, ſeu vſtorias, & colliquatiuas, vt excrementa oleoſa, & pinguia fiant, quando carnes, non quando nerui liquantur, vt malè legitur apud C. Celſum lib. quinto, cap. de fiſtulis, & melius apud Aetium lib. decimoquarto, cap. quinto, dicentem ubi nerui à calore putredinali tractãtur emitti ſuccum ſanioſum tenuem, & glutinoſum, qualis ab oſſibus, non autem pinguem, & oleoſum. Ceterum aluus multa tenuia cum turbatione fundebat. Hoc habuerunt pleraeque febres huiuſce conſtitutionis, ut excrementa alui peſſima facerent, qualia in malignis, & peſtiferis fieri conſueuerunt. QVARTADECIMA. Diſputãt hoc in loco aliqui Interpretes, quae dies decimaquarta ſit intelligenda, utrum a partu, an a prima die febris. Ego uerò cum animaduerterim aliàs Hipp. hac in re uarium fuiſſe, ut qui modo a partu, modo a morbi febrilis initio ſumat dierum cõputationem, hic non a partu, ſed potius a febre mihi uidetur numerare; quamquam nõ damno, ut etiam fiat a partu, quia eſt ueriſimile eo tempore, quo peperit, ſtatim febrire coepiſſe, cum duas, & cum difficultate pepererit; nec in ipſo partu aequè purgata ſit, ut decebat; ſed ſiue hoc, ſiue illo modo interpretemur, non admodum refert, modò ſtatuamus febrem ſi non die partus inchoaſſe, ſaltim die immediatè ſequente. Die igitur decimaquarta, uel a partu, uel a febris initio cõuulſiones plurimae ſuperuenerunt, quae fiebant non modo à prauis uaporibus ab utero, quem ait Gal. inflammatum fuiſſe aſcendentibus, & ſuccis neruorum principiũ percutientibus, uerumetiam ob ipſius cerebri inſignem ſiccitatem, quemadmodum uſuuenire ſolet in phreneticis dum propè mortẽ ſunt, qualis erat haec mulier, quae amplius nil intelligebat; ſed phrenitim hecticam, ut uocat Galenus, & in habitu habebat; quã phrenitidem incoepiſſe non circa undecimam: quãdo reſipiſcebat, ſed poſt ueriſimile eſt, cũ ueri phrenitici nullum habeant ſanae mentis interuallum; ut etiam hac ratione poſt ſecutae ſint conuulſiones, quas maximè phreniticos ſequi ſcribit Aretaeus primo de cur. ac. cap. primo. Erant praeterea extrema frigida, nec urinam reddebat, quoniam calor natiuus penè a febrili extinctus aut ſaltẽ intro tractus erat; vnde facultatis expultricis uis quoque deficiebat, vt paullò poſt iure meritò obierit. Sed dicet aliquis, cur ſi vis expultrix deficiebat Hippocr. hoc tantum dixit de vrina? praeterea ſi vterus, vt ait Galenus, inflammatione laborabat, cur Hippocr. non meminit illius, & praeſertim doloris, qui ſolet eſſe acerbus in neruoſarum partiũ inflammationibus? Ad primum reſpondeo vrinae functionem eſſe magis animalem, quàm naturalem, & iccirco corrupta, & amiſſa penitus imaginatione par eſt exiſtimare illas functiones primum, & maximè fuiſſe ſublatas, quae ab ipſa anima penderent. Ad aliud verò dicendum eſt pro inflammatione intellexiſſe Galen. φλόγωσιν: vel ſi uera fuit inflammatio non nominatum eſſe dolorem, quod aegra forſan ob mentis errorem non conquereretur. Ad curationem accedo, quam difficillimam fuiſſe non eſt dubitandum, tum quia morbus ab initio malignus fuit, tùm quia pepererat gemellas feminas, quem partum praeternaturalem eſſe iam diximus ex Ariſt. Qualis victus puerperis conueniat iam diximus, ſcilicet tenuem, aut paullò infra mediocrem; multo autem magis talis conuenit, quando partui coniungitur morbus, atque is auctus, & valde grauis, qualis erat propoſitae mulieris. Igitur & abſtinentia vini, & carnium conueniebat, quae ſemper in acutis ab Hippocrate, & aliis probatis medicis commendatur; vt propterea Petronas ille fuerit damnatus, qui febricitantes, & acutè laborantes indulgentia vini, & carniũ perdebat; ptiſſana, panis lotus, ius pullae paruae ad ſummum, & ob vires vitellus oui praeſertim poſtremis diebus conueniſſent. Et quoniam parum in ipſo partu fuerat purgata, ſtatim aluo non fluente ſponte debuiſſet blandè irritari, tum de ſanguine mittendo deliberare; nec dubium eſt, quin à partibus infernis mitti debuerit, ſcilicet à talo, vel poplite, poſtquam febris, aliorumque ſymptomatũ praecipua occaſio videtur fuiſſe puerperiorum retentio ſubita; neque ſola venae ſectio contuliſſet, verum etiam adminiſtratio cucurbitularum tam ſiccarum, quàm ſcarificatarum; ligationum, frictionum, atque etiam veſicantium. Poſt ſanguinis miſſionis deliberationem eò omne ſtudium erat conferendum, vt viae aperirentur, calor febrilis, & putredinalis compeſceretur, prauitati materiae morbificae remediis accommodatis occurreretur; ſimulque ſymptomata vel lenirentur, vel tollerentur. ergo conueniſſent decocta ex ſeminibus frigidis; oxalide, myrrhide, radicis apij, capilli veneris, endiuiae ſcariolae, aliorumque ſimilium. De pimpinella, quam omnes in malignis laudant dubitari poſſet an in hoc caſu conueniret, cum apud omnes pro adſtringente habeatur, & adſtringentia in putridis damnentur: ſed dici poteſt exiguam habere adſtringendi vim, quae potius adiuuat penetrationem, quàm ſecus, ſicut in roſa, & croco: vnde ipſa quoque ſimili in caſu conueniret. Aluus quotidie non fluens blandioribus clyſteribus fuiſſet ſollicitanda, cum enim materia raperetur in caput, vt euẽtus docuit, in propoſita femina debuit ſemper medicus eſſe ſollicitus, vt ad inferiora traheretur; quo in genere clyſteres eſſe, & vſus quotidianus monſtrat, & Galenus docet ſecundo de med. loc. vbi in dolore capitis maximè huiuſmodi remedium commendat. De medicamento purgante nullum fuiſſet opus cogitare, cum ſaepe ſpontè, & copioſè flueret; verum quia facta eſt phrenitica, quo tempore coepit magnopere inſanire, ſ. poſt vndecimam diem omnis cura eò fuiſſet dirigenda, vt inflammatio cerebri, quae facit veram phrenitidem prohiberetur, primum miſſione ſanguinis à vena frontis, deinde cum oxyrhodinis, & fotibus primum refrigerantibus, atq; repercutientibus puris, deinde mixtis cum diſcutientibus blandis, poſtremò cum ſolis diſcutientibus abſque acrimonia; cuiuſmodi hodie vtimur viſcerib. caſtratorum immediatè extractis, & adhuc calentibus, necnon pullis columbinis per medium ſciſſis, atque ita calentibus capite deraſo adhibitis.

HISTO-

HISTORIA QVADRAGESIMAPRIMA.

IN THASO Dealcis vxorem,quae decumbebat in Plano febris horrida acuta ex triſtitia corripuit. a principio autem contegebatur: & vſque in finem ſemper taciturna; manibus palpabat: euellebat; ſcalpebat, floccos legebat: lachrymae, & denuo riſus: non dormiebat ab aluo irritationes: nihil exibat; parum ſubmonentibus alijs, potauit: vrinae tenues, paucae: febres admodum tenues: extremorum frigefactio. NONA multa obloquebatur, & rurſus quieuit ſilens. DECIMAQVARTA ſpiritus rarus, magnus per tempus: & rurſum breuiſpira. DECIMASEPTIMA ab aluo irritatio turbulenta: deinde ipſae potiones exibant: nihil conſiſtebant. inſenſibiliter habuit omnium: cutis circumtenſio aridae. VIGESIMA ſermones multi, & rurſum ſedata eſt; ſine voce, breuiſpira. VIGESIMAPRIMA interiit: erat huic vſque in finem ſpiritus rarus, magnus; inſenſibiliter omnium habebat: ſemper contegebatur: vel ſermones multi, vel taciturna vſque in finem Phrenitis.

IN THASO Dealcis vxorem. In primo commentario huius tertij libri facta eſt mentio Dealcis Hortorum ab Hippocrate, qui cum fuerit coniunx, ſeu maritus praeſentis mulieris haud multum intereſt perquirere, illud certè adnotaui, vbi meminit Hippocrates Thaſi, ſemper eum fuiſſe diligentem in deſcribenda perſona, & habitatione aegrotantis, vt ſcilicet ſibi maior fides adhiberetur in hiſtoriis peregrinis. Hiſtoria itaque & mulieris, quae erat vxor Dealcis, & decumbebat in Leio (eſt enim contextus Graecus λεπιτοῦ λειον,quam particulam interpretantur omnes in Leio,ſed cum non inuenerim, quid fuerit Lieium, exiſtimo ſignificare planitiem,quaſi in Thaſo fuerint montanae regiones, atque planae, vt fere in omnibus inſulis obſeruatur; praeſens uerò mulier habitaret in planitie ibique decumberet; & forſan voluit Hippocrates hoc connotare,vt ſimul doceret, habitationis in ſalubritatem aliquid contuliſſe ad huius mulieris aegritudinem faciendam;vel ſaltem fouendam,uel augendam,etenim Plutarchus(ut aliàs dixi) in Probl. Romanis ſcribit in montibus extructum fuiſſe Aeſculapij templum ad demonſtrandam montium ſalubritatem. Quamobrem etiam delectati ſunt veteres, ſemper montes potius,quàm planitiem habitare,atque ita iis aedificare oppida, & villas. Examinauit Galenus etiam ſecundo de diff.reſp.capite octauo, hanc hiſtoriam,nec ſanè infoeliciter, vt ob hoc videatur contemplatione digna ac diligenter expendenda quoque à nobis. Quae autem dicit in praeſenti commentario ad duo tantum pertinent, ſcilicet ad genus laeſionis, reſpirationis, de quo ſuo loco dicetur,necnon ad phrenitidem qua ſcribit laboraſſe mulierem ab initio; & mirum fuiſſe; quod ſuperuixerit, vſque ad vigeſimãprimam diem, cum illi qui ſtatim phrenitide capiuntur, cito etiam perire ſoleant, ſed inquit hoc forſan contigiſſe, quia

A aegra non magnis, ſed leuibus febribus quales ſolent eſſe peſtilentes,laborabat. Sed cum ſemper magnae febres comitentur veram phrenitidem ſatius eſt dicere, hanc non fuiſſe veram, aut quod veroſimilius eſt initio non fuiſſe puram phrenitidem, poſt autem euaſiſſe phrenitidem. At melius eſt more noſtro ſingula pedetentim examinemus, quae huic mulieri accidiſſe à principio vſque ad nonam confusè nulla habita dierum diſtincta mentione cõmemorat; vnde veriſimile eſt aut eam tunc tãtum B à ſe fuiſſe viſam, aut ob loci diſtantiam non potuiſſe frequenter habere aegrotantis relationem, ſed pro longa tẽperie interualla;eſt enim rationi conſentaneum ſaepe,vt fit etiam hodie a remotis regionibus ad Hippocratem acceſſiſſe, qui de rebus aegrotantium ipſum conſulerunt, quique referrent confusè ſymptomata, eaque ſic narrata ab ipſomet Hippocrate,in commentaria eſſe relata; vtcumque autem ſit, idea morbi primi, & primarij fuit febris horrida ex moerore, a qua ſtatim capta eſt, vnde C priuſquam vlterius progrediamur,duo ſunt breuiter examinanda, qualis ſit febris φρικώδης, ſeu horrida, & quomodo ex moerore poſſit febris generari: φρίκη, ſeu horror, vt ſcribit Galenus lib. proprio de horr.& rig. necnon ſecundo de differ.febr. cap. octauo, eſt quaedam paſſio media inter rigorem, & frigus, ſeu ex his temperata ſemper maior quidem frigore,minor autem rigore,imo Hippocr. lib. primo de morbis videtur horrorem appellaſſe debiliſſimum rigorem. vnde φρικώδεις,ſeu horrificae D febres nuncupantur ab Hippocrate non quae cum horrore tantum inuadunt, vt complures ſunt tertianarum, & quotidianarum; ſed quae per totam acceſſionem horroris manifeſtum ſenſum faciunt, vt praeclarè docuit Galenus cap. 9. ſecundi de differ. febrium, necnon primo in prima Epidem. tex. 22. vbi Hippocrates mentionem facit hemitritei, quem inter febres horrificas recenſet; Generatur autem

hic horror a uaporibus peſſimis quidem,ſed nō ad- A
modum acribus, qui a praua putredine elati ſenſi-
bileſque partes percellentes, non modo hebetant
calorem natiuum, vnde frigiditatis ſenſus exoritur,
verum etiam percutiētes muſculos,& neruoſas par-
tes,expulſiuamque facultatem ſtimulantes ad mo-
tum eam incitant, ſicque rigorem quendam produ
cunt, ita vt ſimul & rigor debilis, & frigus horro-
rem vocatum producant. Illud autem locis citatis
notat Galenus,& optimè dici perdurare tota acceſ-
ſione huiuſmodi horrorem,altero duorum modorū B
vel quia per longiora interualla reduplicatur, tam-
quam morbi incrementum ſaepius fiat, vt in ſemi-
tertianis ſpectatur,vel quia per breuiſſima inſurgit,
qualique continuatur Author diffinitionū ſub no-
mine Galeni promulgatas videtur paullo diuerſius
febrem horrificam deſcripſiſſe,ſed veritas eſt,quam
dixi ex ipſomet Hippocrate,& Galeno. Quomodo
autem huiuſmodi, atque aliae febres ex moerore
fiant,non eſt arduum intelligere.Galenus enim ter-
tio lib.de praeſag.expol. in fine capitis quarti non C
modo febres hoecticas ſimplices ex moerore oriri
prodidit,verum etiam peſtilentiales,ſiquidem moe
ror omnis conſumit,& exſiccat, cumque calorē na-
tiuum ob ſpirituum conſumptionem, & nitro con-
tractionem, non parum hebetet; fit ut inde in cor-
poribus paratis putredini faciendae non exiguam
occaſionem praebeat. A PRINCIPIO. Prin-
cipii nomen in morbis, vt ſaepenumero, & prae-
ſertim primo de criſibus 6. & 7. & primo Aphoriſ.
duodecimo, Galenus docuit,tria ſignificare ſolet to D
tum cruditatis tempus primum inſultum morbi, &
primos tres morbi dies, hoc autem in loco arbitror
accipiēdum eſſe principium pro primis illis tribus,
vel quatuor diebus in quibus cum ab horrore fre-
quenter ut monſtraui,tentaretur, ſenſumque frigi-
ditatis haberet, iure integumenta corpori require-
bat; ſed dicet aliquis nimium forſan curioſus, cur
Hippocrates non dixit potius hanc mulierem fri-
guiſſe,vt ſaepe aliàs loqui conſueuit, ſed dicere vo-
luit quod tegeretur. Reſpondeo id forte feciſſe,vt E
ſignificaret hunc horrorem fuiſſe ſatis inſignē, pro-
pterea quod licet in aliquibus horroris generibus,
aliqua refrigeratio euidens percipiatur, haud ta-
men ſemper eſt tanta, vt adigat aegrotātes ad quae
renda corpori indumenta maiora, ſicuti praeſens
mulier διὰ τελέος, id eſt omni tempore faciebat.

SEMPER SILENS. Dubiū fuit apud non-
nullos vtrum ſicut phrenitis fit à flaua bile feruente
circa cerebri membranas,ita quoque fiat ab atra,&
certè huiuſmodi exemplum poteſt nobis perſuade- F
re fieri etiam ab atra non quidem ſolum ab ea,quae
fit ex bile flaua deuſta, verum etiam à naturali pu-
treſcente,& incenſa. Etenim quòd haec mulier ta-
ceret habebat a melancholico ſucco,vt quoque Ga-
lenus docet in Comm. Quòd verò palparet, velle-
ret,ſcalperet, & pilos legeret (quod genus ſympto-
matis vocant Graeci, & Cael.Aurel.carphologiam)
erat opus imaginationis corruptae, vapores ob ocu
los volitantes ex aduſtione in cerebro facta putan-
tis eſſe pilos, & feſtucas extra oculum in pannis, &
parietibus poſitas, ac propterea vellere, & legere
eas conantis. Sed hìc oritur ſcrupulus de collectio-
ne feſtucarum, & ſimilium; quod Hippocr. primo
progn.vigeſimotertio, facit huiuſmodi ſymptoma
laethale, & phreneticum, & nihilominus Galenus
de ſeipſo narrat quarto de loc.aff. capite ſecundo,
cum laboraret febre ardente ſeſe cognouiſſe feſtu-
cas colligere, & floccos euellere, amicisque praece-
piſſe,vt curarēt ne in phrenitidem laberetur, quaſi
haberet huiuſmodi ſignum, & nondum tamē phre-
nitide laboraret.Dicendum eſt quòd Gal.in comm.
loci prognoſt.5. huiuſmodi ſymptoma aut fieri in
phrenitide, & eſſentialiter affecto cerebro, aut per
conſenſum,ſi primo modo laethale eſt,& uerè phre
niticum;ſi ſecundo minimè,licet ſit indicium futuri
maioris mali,ſcilicet phrenitidis, atque hoc poſtre-
mum ipſi contigit Galeno. LACHRYMAE,
ET RISVS M. Sicut fletus, & riſus ſunt paſ-
ſiones penè contrariae, ita quoque fiunt in morbis
a contrarijs penè, vel ſaltem a diuerſis cauſſis; ete-
nim fletus humoris melancholici, riſus verò ſangui-
nei effectus ſunt; ſed dicet aliquis quomodo poteſt
in tanta morbi magnitudine eſſe is ſanguis lucidus,
& purus,a quo dicebant Auicen.& Auerr. in Can-
tica fieri riſum? Cui reſpondendum eſſe puto a-
liud genus riſus eſſe, quod fit in ſanitate, & purum
πάθος, ſiue affectus eſt; aliud quod fit in aegritudi-
ne, & ſymptoma eſt; illud enim fit opera ſanguinis
lucidi,vt dicebant Arabum principes; hoc uerò fit
vi humoris inimici percutientis muſculos,& neruos
baccasque inſtar ridentium aperire, & clamare co-
gentis; quodque etiam fieri vulnerato ſepto tranſ-
uerſo prodiderunt, & Hippocr.& Ariſtot. praeſens
ergo mulier cum humore melancholico incenſo, &
putreſcente una cum flaua bile ſollicitaretur; non
eſt mirum ſi modo in lachrymas,modo in riſum ex-
citabatur, nec interim vllum capere ſomnū quibat.

AB ALVO. Vbi caput vehementer afficitur,
nullum praeſidij genus aequè blandè, & efficaciter
iuuat, atque alui irritatio,vel per clyſteres, vel per
ſuppoſitoria: ſic enim dicebat Gal.ſecundo de med.
loc. ad leniendum capitis dolorem clyſteres maxi-
mè valere. Atqui huiuſmodi lenia auxilia minimè
proderant in tanto morbo, cum iam cerebrum non
modo vaporibus ſurſum aſcendentibus laederetur;
verum etiam intemperiem feruidam, & prauā con-
traxiſſet; cui mitigandae nedum tollendae, haud
vllam opem conferre poterant irritationes alui per
ſuppoſitoria, aut clyſteres factae, eò maximè quia
nihil aluus per huiuſmodi auxilia ſollicitabatur,for
ſan quòd nimis lenia auxilia eſſent; ſi quidem vbi
animus aliò abductus eſt,aluus non obedit, niſi ve-
hementer excitata, quò etiam fiebat, vt licet habe-
ret vehementis ſitis cauſſam, attamē illa ab errante
mente non percipiebatur, & iccirco non bibebat,
vel ſi irritaretur ad bibendum, parum omnino ſor-
bebat, quae eſt etiam ratiò, propter quam Hippoc.
primo prorr. vocauit phreneticos βραχυπότας,id eſt
paucibibos. VRINAE TENVES. De men-
ſtruis purgationibus huius mulieris cum nihil dicat
Hippocr. par eſt exiſtimare nullum in iis fuiſſe vi-
tium,alioquin dixiſſet aliquid vt ſolet;dicit autem
de vrinis eas fuiſſe tenues,& exiguas. Paucitas fie-
bat,

bat, quia nihil aut parum quid bibebat, eſt enim
vrina, vt docui in proprio de vrinis tractatu mate-
ria ipſa potulenta; quò fit vt ſemper copia vrinae
copiae potus reſpondeat, niſi vel colliquatio, vt in
febribus vſtoriis, & colliquatiuis, vel nimia renum
attractio, vt in diabete vrinas copioſiores quàm ſit
potus, faciat. Tenuitas autem pendebat, tum a ma-
teriae cruditate, tum quia maior pars ſuccorũ pec-
cantium, vel in caput ferebatur, vel intra hypochon
dria retinebatur. FEBRES. Duo ante nonam
hanc aegram prae aliis habuiſſe dicit Hippocr. ni-
mirum febrem ad manum tenuem, atque extremo-
rum refrigerationem. Circa quae eſt dubitandum,
quae ſit differentia inter haec duo: ſi quidem vide-
tur idem eſſe, quòd in febricitantibus non appareat
ad tactum febrilis calor, & quòd extrema refrige-
rentur. At ſecus eſt, nam febres tenues ad tactum
appellantur ab Hippocr. quando tepor quidã blan
dus, nec mordax percipitur; cuiuſmodi fit in peſti-
feris febribus, quemadmodum ſcribit Galenus no-
no de ſimpl. med. in extremo cap. de terrae gene-
ribus. Sic Hippocrates ſexto Epidem. com. primo,
tex. 29. enumerans febrium genera, & differentias
dicit ſtatim alias eſſe placidas ad manum, alias ve-
rò mordaces. Iam verò vbi in febribus extrema re-
frigerantur aliud eſt, quoniam tunc ſi ea contrectẽ-
tur immanis quaedam, & moleſta frigiditas perci-
pitur. Pari pacto differentes cauſſae ſunt vtriuſque
generis, quoniã frigiditas extremorum (vt ſaepe di
xi) in febribus fit, vel quando calor natiuus in iis
extinguitur, vt plerumque contingit in moribun-
dis, vel quando inde ad viſcera ab inteſtino vehe-
menti feruore febrili, aut viſcerum inflammatorum
abducitur; fit autem blandus calor ad tactum, vt
ibi dicit Galenus, ſ. primo Epid. non ſimpliciter ta-
lis, quia nulla febris verè poteſt calore tactui place-
re, ſed comparatiuè nempè ad alias febres calorem
manibus multo acriorem atque moleſtiorem habẽ-
tes; atque tũc ſic fit, quoniã vapores qui emanant
ab inſigni illa, & graui putredine pinguiuſculi ſunt
ita vt acredinem febrilis caloris obtundant; ſicque
ea moleſtia careat is, quae ſolet in ceteris febribus
ſeſe oſtentare. Haec itaque mulier, quoniam peſti-
fera febre laborabat interdum calorem ad tactum
lenem habebat; interdum autem flagrantibus inte-
rioribus calor penè totus extremorum intro abdu-
cebatur, vnde partes extimae ab eo deſertae frige-
bant. NONA. Hactenus (vt viſum eſt) Hippoc.
recenſuit confusè, quae praeſenti aegrae ante nonã
contigerunt, quòd ab aliis ita intellexerit; nunc e-
narrans quae nona apparuerũt vſque ad decimam-
quartam dicit tantum eã multa deliraſſe loquẽdo,
& rurſum quieuiſſe, atque ſiluiſſe. Sed dicet aliquis,
nonne haec eadem etiam ante nonam retulit Hip-
pocr. cur itaque modo repetit, quaſi quicquam no-
ui dicturus? neque reſponderi poteſt fieri potuiſ-
ſe, vt haec ſymptomata non eſſent continua, ſed in-
termittentia; propereaque nona ab Hippo. fuiſſe
commemorata, quaſi tunc redierint, cum antea ceſ-
ſaſſent, quoniam in fine hiſtoriae enarrans, vt ſo-
let, quae ſemper affuerint inter alia (vt videbitur)
ſcribit ſemper vel multos ſermones habuiſſe, vel ta-

A cuiſſe. Itaque dicerem Hipp. haec repetiuiſſe tan-
quam in nona incrementum acceperint, & vt doce-
ret morbum grauiſſimum fuiſſe, quòd etiam in die-
bus non iudicatoriis peſſima ſigna habebat.
DECIMAQVARTA. Cum Hippocrates
viſitaſſet aegram nona die, quae nec iudicatoria,
nec indicatoria eſt, animaduertiſſetque deterrima,
& illius, & antecedentium dierum ſymptomata, vo-
luit quoque iudicatoria die, quae eſt decimaquarta
ipſam viſitare, & ab illa vſque ad decimãſeptimam
B accidentia proponere; vt oſtẽderet in peſſimis mor-
bis multo magis vim dierum decretoriorum appa-
rere. Porrò quae narrat huius temporis ſymptoma-
ta, pertinent dumtaxat, ad facultatis vitalis, atque
adeo ipſius reſpirationis vitia, cuius rarius quàm a-
liarum meminit; quoniam vel (vt ait Galenus ſecun
do de diff. reſp.) non laeditur, vel ſi laeditur facilè
ex aliis narratis comprehenditur; & in praeſenti
puto meminiſſe, quoniam reſpiratio in hac muliere
magnam nec ita perceptibilem varietatem habuit;
C quod enim videtur dicere Plin. libro ſeptimo, capi-
te 51. ab Hippocrate obſeruatum quoque ex vena-
rum pulſu, id eſt arteriarum, non ità a Galeno atq;
ceteris confirmatur; cum vix reperiatur meminiſ-
ſe, aut ſi meminit, alia ratione, atque mente id facit,
quàm a poſteris factum fuit. Dicit itaque fuiſſe ſpi-
ritum rarum, magnũ, per tempus, & rurſum ipſam
fuiſſe breuiſpiram: miratur autem Gal. in comm.
interpretes Hippocrat. non conſideraſſe inutilem,
quam videtur is committere repetitionem, dum di-
D cit ſpiritus rarus, & deinde διὰ χρόνον, id eſt per tem
pus; quaſi idem ſit habere ſpiritum rarum, & per
tempus, ſeu per temporis interualla. Perpendet au-
tem Hippocr. ſic eſſe locutum (per tempus) ad indi-
candam inſignem raritatem, cum ſoleat vti voce
διὰ χρόνου ἀντὶ διὰ πολλοῦ χρόνου, habuit autem haec
mulier, vt etiam ſecundo de diff. reſp. narrat Gale-
nus capite octauo, duas diuerſo tempore reſpiratio-
nis differentias, vna erat raritas & magnitudo, quae
conſequebatur delirium, ob quod oblita reſpirare,
& tamen habens ingẽtem neceſſitatem ob febrem,
E id ſupplebat raritate, & magnitudine; alia erat bre-
uis ſpiratio, hoc eſt rara, & parua, quam edebat quo
tieſcumque ita refrigerabatur vt delirij vis à refri-
geratione ſuperaretur: etenim à delirio fiebat rari-
tas, à refrigeratione verò paruitas, & iure Gal. ter-
tio de diff. reſp. ait hunc ab Hippocrate vocari ſpi-
ritum frigidum, ſicut uerè dicit in hoc comm. hunc
affectum non fuiſſe admodum illi diſſimilem, quem
ſolent in vteri praefocatione pati mulieres, nempè
F ἄπνοιαν vocatum, ſeu priuationem reſpirationis, de
qua plura dixi in variis lectionibus. DECIMA-
SEPTIMA. Id habent pleraeque febres peſtife-
rae, vt cum ſint exiguae paullatim calorẽ natiuum,
& vires perdant, quod certè huic mulieri euenie-
bat, nã decimaquarta coepit fieri breuiſpira, quod
diximus factum à refrigeratione, ſeu diminutione
caloris natiui; decimaſeptima verò quae eſt index
vigeſimae aut vigeſimaeprimae alia adeò praua ap-
paruerunt, vt cuiuis cordato medico potuerint per-
ſuadere ipſam fuiſſe morituram altera dierum indi
catarum; nam cum aluus glande, vel clyſtere exci-

tata eſſet, eo quòd prae debilitate nihil aut parum, ac turpe reddebat, turbationem tantum peperit; ſed peius etiam contigit, quia dum potaret haud pro more ſolito potus paullatim in ventriculũ deſcendebat, ſed nihil à virtute oeſophagi attractiua, vtpote ferè emortua adiutus ſuo pondere tantum ruebat, inſtarque quaſſati aqua pleni, vtris ſtrepitum inſuauem edebat, qualem ſolent certo & breui morituri edere: etenim ex iis, qui hoc ſymptoma habuiſſe referuntur ab Hippocr. neminem ſuperuixiſſe obſeruaui, cum conſequatur facultatis naturalis extinctionem; id quod etiam confirmabat priuatio ſenſuum non quidem conſumata, alioquin fuiſſet mors ipſa, ſed inſignis diminutio, atque hoc eſt, quod primo progn. dicebat Hippocr. vbi aeger non uidet, nec audit propinquam eſſe mortẽ. Ariditatem cutis, aliamve ipſius qualitatem praeter frigiditatem ſolet Hippocr. adnotare quàm rariſſime: vnde id voluit nunc proponere; vt doceret febrem, qua laborauit haec mulier, etſi ad manum vi deretur exigua, fuiſſe tamen vi & potentia inſignẽ: poſtquam exſiccauit non admodum longo interuallo corpus fœminae, quod ſuaptè natura humidius, & mollius eſt, quàm corpus viri, ac propterea difficilius areſcit, & certè phreniticorum corpora ſolent mirum in modum exſiccari, vt propterea dixerit Galenus quinto de loc. aff. eos adeo vehementer ferocire, & robuſtos videri, quoniam ipſorum corpora ſunt exſiccata. VIGESIMA. Vigeſimam & vigeſimamprimam iudicatorias eſſe, ſcilicet Hippocratis ſententiam, atque acutorum finem vltimum eſſe aliàs dixi, ſed & propoſitum exemplum ſatis monſtrat, quando in altera exacerbationem ſymptomatum, in altera interitum contigiſſe narrat: etenim raró ſolet vbi memorat vigeſimã mentionem facere vigeſimaeprimae; niſi quãdo in vtraque uis aliqua iudicationis apparuit, vt in propoſita hiſtoria. Iam uerò quae acciderunt vigeſima die tria fuerunt, atque ea omnia maxima. Delirij augmentum, aut ſaltem continuatio, quae ex eo manifeſtabatur, quòd multa praeter rationem omnem loqueretur, id quod apud Hippoc. ſignificat dictiũcula λόγοι πολλοί. Alterum fuit, quòd a delirio quieuit, & ſine loquela, & ſine voce facta eſt, quoniam ob frigiditatem, atque uitalis & animalis facultatis defectum minimè exſufflationem, quae eſt ipſius vocis materia facere poterat: vnde quoque tertium malum acceſſit, nempe breuiſpiratio, quae non modo ſequax eſt ad frigiditatem, verumetiam ad ipſius facultatis motricis imbecillitatem. Quare cum vigeſima die res mulieris ad eum primum ſtatũ fuiſſent redactae minimè potuit amplius ſufficere; ſed ſequente die, ſcilicet vigeſimaprima penitus defecit, non quidem ſuffocata, alioquin non fuiſſet in extremo breuiſpira, at potius conſumpta, & maraſmata, vt cutis ipſius ariditas indicauit. Etenim id facere conſueuerunt febres peſtilentes, & περιφρυγεῖς vocatae: vnde Hippocr. quinto aphoriſm. 71. quibus dura & exſiccata cutis eſt ſine ſudore moriunt.

ERANT HVIC. Quod facere in pleriſque hiſtoriis conſueuit Hippocr. ad quoque in praeſenti facit, ſcilicet non contentus dixiſſe, quae contige-

A rant ſingulis circuitibus iudicatoriis, voluit pariter addere, quae perpetua fuerunt ſub hiſce verbis ſpiritus rarus, & magnus, nihil ſentiebat, ſemper tegebatur, vel per totum, & multum, loquebatur, vel ta cebat. Circa quae tria quaeſita digna ſunt. Vnum eſt, quomodo potuerit ſemper habere ſpirationem magnam, & raram cum dixerit bis fuiſſe breuiſpiram, ſcilicet decimaquarta die, & vigeſima, etenim fieri non poteſt, vt quiſpiam eodem tempore ſimul habeat reſpirationem magnam, & paruam. Alte- B rum quaerendum eſt quomodo ſemper fuerit ſenſibus priuata, cum tamen in particulari relatione id tantum in decimaſeptima die obſeruauerit tertium & poſtremum eſt, cur addere vóluerit in fine hiſtoriae particulam hanc (φρενῖτις.) Circa primum Galenus notat vocem hanc (διὰ τέλεος) ſignificare ipſi Hippocr. per totam morbum vſque ad finem, non tamen qualibet hora, & quolibet temporis momẽto, vnde fieri poteſt, vt & in principio, & in augmento, atque in ſtatu morbi habuerit reſpirationẽ C magnam, & raram, quae fit in delirio, & tamen aliqua etiam hora, aut aliquo temporis breui momen to fuerit breuiſpira; prout ſcilicet neceſſitas reſpirationis a ſuperueniente frigiditate remittebatur. Ad ſecundũ idem quoque dici poteſt, in omni mor bi tempore habuiſſe illam inſenſibilitatem, non tamen ita continuam, & indeſinentem, quin quandoque ſentiret, & forſan decimaſeptima die huiuſmodi ſymptoma grauius multò, atque euidentius apparuit, vt propterea potiſſimum inter accidentia D illius diei commemorandum duxerit. Ad tertium & vltimum reſpondere oportet, voluiſſe Hippocr. addere illam particulam, quoniam cum ſaepe taciturna eſſet, poterat quiſpiam dubitare haudquaquam fuiſſe phreniticam, cum tamen fuerit: vt enim dicit Galenus multa loqui eſt phreneticum ſymptoma, tacere melancholicum, tegi commune melancholiae, & phrenitidi, niſi aliquando ob refrigerationem quis contegatur. Quomodo porrò phrenitici poſſint tacere, non eſt arduum intelligere, ſi E conſideretur phrenitidem eſſe in cerebro inflammationem, in qua combuſti humores, & melancholici redditi interdum ita creſcunt, vt per aliquod tempus ſuos effectus prodant, atque phrenitica ſymptomata obſcurent. Curatio adhibita huic mulieri qualis fuerit, & ſi certum eſſe nequeat, poteſt tamẽ conijci primum inſtitutam fuiſſe victus rationem acutis morbis accommodatam, & praeſertim vini abſtinentiam, quando ſtatim caput laeſum apparuit. De ſanguinis miſſione haudquaquam dubitatum F puto quin morbus magnus eſſet; vires quoque ualuiſſe ex eiuſmodi morbi protractione colligitur, imo verò aequum erat, vt non ſemel uena incideretur, ſed etiam bis, atque tandem ad uenae frontis inciſionem deſcenderetur, quod ſolet unicum eſſe praeſidium vbi iam morbus in capite firmatus ſit, quemadmodum in propoſita muliere fuiſſe rationi valde conſentaneum eſt: Si quis eſt caſus in quo poſſint conuenire veſicantia, atque omne aliud genus praeſidiorum a capite, & a corde diuertentium planè fuit praeſens; cum dicat Hippocr. in fine hiſtoriae ſemper modo cum loquacitate, modo cum tacitur-

tacitur-

taciturnitate deliraſſe. Praeter remedia chirurgica, medicamenta aliaque externa praeſidia conueniebant; & de internis remedijs primum fuiſſet lenienda aluus, ſaltem clyſteribus, quorum cum interdum meminerit Hippocr. neque dixerit aluum ſibi vnquam profluxiſſe, par eſt aut ſaltem altera quaque die fuiſſe adhibitum clyſterem, vel glandem, aut debuiſſe adhiberi; quinimo in dies ſaeuiente morbo ſingula die curaſſem aluum modo vno, modo altero auxilio ſollicitare, & tranſacta decimaquarta etiam ſi ſigna coctionis non apparuiſſent, aliquam euacuationem molitus eſſem blandiorē ex veratro, ſaltem nigro, aliisq; ſimilib. bilem vtramque leniter euacuantibus. Veteres.n. qui carebant noſtris placidis purgantibus, ſi quando leniter purgare cogebātur, valida quidem, ſed optimè caſtigata, & in minori menſura vſurpabant; imo narrant Gal. & Oribaſ.

A Hipp. conſueuiſſe elleborū ita egregiè praeparare, vt placidiſſimè, atq; citra noxam purgaret; quem tamen modum ſuo quoque tēpore fuiſſe deſideratū quaeritur; & puto id voluiſſe Hipp. intelligere quādo tertio de fract. contex. 48. reſtitutis oſſibus elleborū molle dandum eſſe iubet. Auxilia externa, & capiti, & cordi quoque conueniſſeat, eo maximè ꝙ fuit Auic. ſententia in curanda melancholia, qualis fuit quoq; pars ſaltē huius morbi, maximā ſemper eſſe habendam cordis rationem; & quia cutem aridam fuiſſe dicit, forſan illius mentionem facere B voluit, quod ſatis eſſet inſignis; propterea que auxilium aliquod humectans & emolliens indicaret, quale apud nos eſſe conſueuit oleum amygd. dul. tum ſolum, tum permixtum aquae violarum, aut maluae capiti ſimiliter cōueniebant oxyrhodina, quaequae alia dixi in phrenitide vſurpari.

HISTORIA QVADRAGESIMA SECVNDA.

IN MELIBOEA adoleſcens ex potibus, & venereis multis, multo tempore calefactus decubuit: horridus autem, & anxioſus erat: vigil, & abſque ſiti: ab aluo autem PRIMA multa ſtercora prodierunt cum circumfluo humore multo: & ſequentibus aqua bilioſa multa manarunt: vrinae tenues, paucae, decolores: ſpiritus rarus, magnus per tempus: hypochondrij intenſio ſubmollis. oblonga ex vtriſque cordis palpitatio vſque in finem continua: minxit oleoſum. DECIMA delirauit modicè; modeſtus, & quietus; cutis arida, & circumtenſa: deiectiones multae, & tenues: vel bilioſae pingues. DECIMAQVARTA omnia exacerbata ſunt, delirauit: multa obloquebatur. VIGESIMA furore tentata eſt corporis iactatio: nihil minxit, paucas potiones continebat. VIGESIMAQVARTA interijt: Phrenitis. Videtur autem mihi iuuiſſe ſecundum rationem anteacta aeſtas: aeſtiuos enim morbos hyems ſuccedens tranſmutat: quamquam ipſa in ſeipſa ſecuta aeſtas non bene conſtituta fuerit: ſed calida, & auſtrina, & ſine ventis; at ſimul ad aliam conſtitutionem tranſmutata profuit. Magnam verò partem exiſtimo artis eſſe poſſe conſiderare de ſcriptis rectè: cognoſcens enim & vtens hiſce, non mihi videtur valde errare in arte: oportet autem addiſcere exactè conſtitutionem temporum vnamquamque, & morborum bonum quod commune eſt in conſtitutione, vel morbo: & quod commune eſt in conſtitutione, vel morbo longum: quis morbus lethalis, longus quis ſalutaris: acutus qui lethalis, acutus qui ſalutaris: ordinem criticorum ex his conſiderare, & praedicere ex his abundè ſuppeditatur. Scienti de his, licet ſcire quos, & quando, & quomodo oportet in viuendi ratione gubernare.

IN MELIBOEA adoleſcens. Vt in pluribus, atque diuerſis aetatibus ingenia noſtra exerceret Hippocr. voluit adoleſcētis exemplo hunc librum claudere, cuius aetas, quae eſſet non explicat: attamen probabile eſt exceſſiſſe annum decimumſextum, cum ſcribat multa venere diu eſſe vſum. Etenim haud ſolent homines prius vti ve-

C nere, & praeſertim multa; quinimo apud aliquas nationes erat vetitum lege ne ante vigeſimum aetatis annum cum muliere conſuetudinē haberent, vt de Spartanis Plutarchus, & de Suèuis narrat Caeſar libro ſexto de bello Gallico. Meliboea quae regio eſſet habetur apud Strabonem libro nono, & apud Herodotum libro ſeptimo, qui faciunt eam Theſſaliae vrbem. In Meliboea celebrē fuiſſe pur-

puram

puram ſcribunt Lucretius , Virgilius , & Feſtus ; & Plin.lib. quarto,cap.nono, ponit Meliboeam in Magneſia, & hanc Theſſaliae regionē facit. Sed vtcūq; ſit hic adoleſcens cum multum bibiſſet, multa venere vſus eſſet, diuq; febricula laboraſſet tandem decubuit. Nimius potus, atque nimia venus ſemper, & cunctis nocent, cum Hipp. ſexto Epid. ſcripſerit; labor, cibus, potus, ſomnus, venus, omnia moderata: at in aetate tenera omniū maximè laedunt, ꝙ vires animales in adoleſcentia nondū firmae ſint; naturales verò robuſtiores quidem ſint, at defatigatae in multa nutritione, atq; in augmento corporis faciendo, vt ob hoc à vino illae offendantur, hae autē à Venere. Nam vt optimè dicit Gal. multae potationes labefactant neruos, ipſorumq; principiū cerebrum. Venus autē non modo, & haec ipſa admodum moleſtat, verum etiā facultatem diſſoluit ; imbecillamq; reddit, ſ. exinanitis ſpiritibus, caloreque natiuo, in quo omnis uis poſita eſt , violato: & Ariſt. quarto probl. 11. ſcribit adoleſcentulos odio habere eam, qua cum primò concubuerunt, ꝙ fiat tunc mutatio maxima cū triſtitia, cuius memores illam odio proſequuntur. Quomodo autē potus, & venus primum febriculae occaſionē dederint inſinuat Gal. quaſi ab his laeſae coctiones effecerint , vt prauorū humorū copia ſit accumulata, ſicq; putredini occaſione oblata poſtmodum febris ſit ſuborta, atq; hoc eſt, quod Hipp. dicebat 2.aph.17. vbi cibus praeter naturam ingeſtus eſt, morbū facere, hocq; oſtēdi à curatione.

HORRIDVS. In ſymptomatū ſingulorum huius aegri narratione cōſentiunt omnes cōtextus; at in dierū diſtinctione aliquantiſper diſcordāt; contex. Graecus poſt primā diem nominat decimāquartam tantum; alij uerò decimam. At puto in Graeco contex. deſiderari diē decimam ; ob idq; eſſe apponendā; maximè quia eam apponit Gal. ſecundo de diff. reſp. c. octauo, vbi multa egregia circa praeſentem hiſtoriā diſcurrit, vt ſuo loco videbitur. Sat eſt pro nūc ab Hipp. confusè narrari, quae ante decimā adoleſcentulo contigerunt, quaſi tunc primum poſt primā diem eū viſitauerit. Horrorem, & anxietatē, qui primo loco narrātur ab Hipp. veriſimile eſt etiā ante alia accidentia apparuiſſe. Vtrum autem fuerit febris huius horrida, quemadmodū & antecedentis aegri, cui in multis fuit ſimilis praeſens adoleſcens, non conſtat; imo cum de ſuperiore loquens dixerit πύρετος φρικώδης, nunc autē non de ipſa febre, ſed de aegrotāte dicat ſimiliter φρικώδης in eā facilè ſententiā venio, coepiſſe quidem huic adoleſcenti febrem cū horrore; ſed non fuiſſe febrē verè horridam; quēadmodū fuit antecedens ; ꝙ porrò ſtatim contigerit anxietas ſummo iure factū eſt; quoniā nil eſt, quod aequè labefactet ventriculū, vt Ariſt. & Gal. docēt, atq; immoderata & importuna Venus ; ſicut potus nimius prauorū humorum corruptioni occaſionem praebet, vt hinc praui humores in ſtomachū pulſi, ab eoq; alioquin imbecillo ſuſcepti, eius ſtatū peruertant, ſicque anxietatem pariant, quae vbi adeſt, minimè poteſt ſomnus fieri, quod continua uexatione angantur aegrotantes, atque huc, & illuc agitati requiē nedum ſomnum haud inueniant. De ſiti dicendū eſt non ſitiuiſſe adoleſcentem , donec calefactus tantū, hoc eſt parum febricitans fuit, praeter quam ꝙ multi potus qui anteceſſerant potuerunt ita gutturē, fauces, atq; ſtomachum irrigaſſe, vt per multos dies ſitiendi poteſtas omnis ablata ſit.

PRIMA DIE. Primam diem à decubitu eſſe intelligendam non dubito , quaſi quae nuper ſunt narrata, contigerint antequàm decumberet; iam verò, quae ab hac prima die vſque ad decimam habuit adoleſcens ſymptomata, fuerunt multa, & diuerſa; & iccirco variis quoque diebus euenerunt ; nec ab re eſt exiſtimare eodem ordine, quo ea narrat Hippoc. accidiſſe, aut ſaltem manifeſtius eſſe viſa. Prima itaq; die exiuerunt ab aluo multae foeces cū multa circumflua humiditate viſcida, & ſequentib. adhuc diebus multa ſimiliter erant, ſed aquoſa bile tincta; ſic.n. interpretandam eſſe vocem ὑγατόχλοα quaſi (aquiuiridia) innuit Galen. in ling. Iam uerò multae foeces erant accumulatae ob antecedentē atq; prauam viuendi rationē, quae pariter effecerat, vt crudi, & multi viſcidi ſucci eſſent tā in inteſtinis, quàm in ſtomacho cumulati , qui poſtmodū inter exeundum ipſis foecibus obuoluti fecerunt id quod appellare ſolet Hippoc. περίῤῥοον. Eductis foecibus multis prima die, meritò ſequentib. non amplius foeces, ſed aquoſa &illioſa excrementa prodibant in corpore, diu ob complures errores commiſſos collecta.

VRINAE. Poſt foeces ſolet Hipp. frequenter ſubiungere vrinarū ſtatum, quarum omniū (vt aliàs dixi) cognitionē, atq; obſeruationem ſemper magni fecit Hipp. praeſertim in febrilibus morbis. Habuerunt autem vrinae tres condiciones, tenuitatē, paucitatem, decolorationem. Erant tenues, paucaeque, quia magna pars humoris craſſioris , & feroſi ad aluum ferebatur ; id.n. compertū eſt, & ab Hipp. ſcriptum multā mictionem ſignificare paucam egeſtionem, & è contra ; Erant uerò decoloratae, quoniam ſumma erat cunctorū ſuccorum cruditas & bilis ad aluum ferebatur, vbi excremēta reddebat colorata.

SPIRITVS. Gal. ſecūdo de diff. reſp. c. octauo, diligenter hanc hiſtoriā examinans duo conſiderat hunc adoleſcentē habuiſſe diſtenſionem quandam ſubmollē circa hypochondrium ; ac perpetuā deſipientiā, eamq. ſatis inſignem; talem autē hanc fuiſſe probat tū quia moderatis, & lenib. moribus erat, in quibus hominib. quodlibet vel leue deliriū ſolet eſſe graue, vt in Praed. lib. primo, & in Coac. habetur, tū quia inquit decimaquarta die παρέλεγεν, & παρέκρουσεν, vigeſima verò ἐξεμάνη. i. furioſè inſaniuit. Iam verò tenſio hypochondriorū debebat facere reſpirationem paruā, & celerem: ſed quia hic affectus à delirio ſuperabatur; ideo erat reſpiratio magna, & rara, cuiuſmodi eſſe delirantium reſpirationes iis in libris ſaepe monſtrauit Galenus cùm delirantes obliuiſcantur reſpirare, vnde raritas, ac poſtea omiſſam reſpirationem magnitudine compenſare ſatagant ; quae uerò eſſet tenſio hypochondriorum ſubmollis, ex figura illius conici poteſt ; ſiquidem vbi viſcus, ipſum tenditur, aut viſcera quae ſunt figurae potius teretis , tenſio ſimiliter rotunda videtur : vbi verò muſculi ſuperpoſiti, qui longi ſunt ; ſimiliter , & figura oblonga conſpicitur ; vt hinc colligatur a ſuccis crudis, & copioſis non tantum viſce-

ra, imo potius muſculos ſuperpoſitos utriſque la-
teribus fuiſſe repletos, ac propterea tenſos, quae
tamen tenſio haud erat ingens, ſed ſubmollis, ne-
que erat doloroſa, alioquin id dixiſſet Hippocrat.
neque ſeptum tranſuerſum premebat; vt ob hoc
valde ſuperaretur a delirio magno, & conſequen-
ter ſecundum huius naturam reſpiratio mutaretur;
& certè veriſſimum illud eſt quod prae aliis adno-
tauit Gal. loco citato, adeo Hipp. fuiſſe diligentem
in deſcribenda hypochondriorum ſpecie tenſionis,
necnon delirio, quoniam iure potuiſſet dubitari,
quae ſpecies difficultatis reſpirationis fuiſſet, an ſe-
quens delirium, an hypochōdriorum affectionem.

CORDIS PALPITATIO. Valeſius cer
tè in hac hiſtoria interpretanda valde dormitauit,
etſi Galenum uidiſſet tum in hoc ipſo comm. tum
cap. octauo ſecunda de diff. reſp. haud forſan in tot
errores incidiſſet. Etenim quomodo potuit, vt ip-
ſe profitetur iſte adoleſcens laborare inflammatio-
ne vlla uiſcerum cum careret dolore, & figura ten-
ſionis eſſet oblonga? Praeterea falſum eſt, quòd
quando Hippocr. ait ipſum fuiſſe moderatum, &
taciturnum intelligat in delirio, imo vt ait Galen.
addidit illud ad indicandam delirij magnitudinem;
quia ij qui a natura lenes, & mites ſunt, nequeunt
niſi a potenti cauſſa delirare: neque valet ſi fuiſſet
modeſtus, & moribus mitis non debuiſſe ipſum a-
deo in venere & potu errare; quoniam, vt dicebat
Comicus; conuerſationes, & colloquia praua cor-
rumpunt bonos mores. Illud certè dubitatione di-
gnum eſt, quomodo potuerit eſſe, vt perpetuò pal-
pitatione cordis afficeretur, & tamen haberet ma-
gnam atque raram reſpirationem, ſiquidem palpi-
tatio quae cordis celerem, & inordinatū efficit pul-
ſum, reſpirationem quoque ſimilem faciat neceſſe
eſt; neque dici poteſt fuiſſe etiā hunc affectum cor-
dis vt tenſionem hypochondriorum a magnitudi-
ne delirii ſuperatam, quandoquidem cordis palpi-
tatio eſt affectus vehementiſſimus, ita vt nonnun-
quam ſtatim ſtrangulet; auget quoque difficultatē,
quoniam non contentus Hippocr. dixiſſe παλμὸς
διὰ τέλεος addit συνεχὴς, ſ. fuiſſe palpitationem con-
tinuam, & per totum morbi tempus; Et certè miror
Gale. praeteriiſſe ſilentio huiuſmodi non exiguam
dubitationem; praeſertim cum ipſemet quinto de
loc. aff. in fine cap. ſecundi poſt longum de palpita-
tione cordis diſcurſum, dicat in eo affectu ſpiratio-
nem fieri magnam, denſam, atque celerem. Ad hanc
grauem dubitationem à nemine viſam diſſoluēdam
diu cogitaui, & nihil inuenire potui, quod mihi pla
nè ſatisfaceret: vnde in ſuſpicionem magnam veni,
contextum eſſe deprauatum, forteque particulam
διὰ τέλεος συνεχὴς tranſpoſitam eſſe, aut additam;
ac debere addi tenſioni hypochondriorum nō pal-
pitationi, ſiquidem palpitationes, & praeſertim cor
dis cū fiant à vaporibus craſſis haud poſſunt diu du
rare, ſed citò finiuntur, vel finiunt; vt ibidem Gal.
docuit, neque inconuenit, quòd fuerit toto morbi
tempore ſpiratio magna, & rara ac aliquando cor-
reptus ſit palpitatione cordis, quae breui durauerit:
Niſi dicamus admodum exiguam fuiſſe cordis pal-
pitationem ita vt ſpirationi quidem magnae facien

A dae conferret, haud tamen faceret eam celerē, atq;
denſam: vel potius non fuiſſe veram cordis palpi-
tationem, at ita vocatam eſſe ab adſtantib. (cordis)
in reddenda magna reſpiratione veluti tremorem;
quod enim dicebat in Timaeo Plato pulmones iux-
ta cor fuiſſe collocatos, ne in palpitationib. rei du-
rae appellens laederetur, iure ab Ariſt. videtur non
probatum tertio de part. anim. cap. ſexto, vbi ſcri-
bit ſoli homini cor palpitare, quia ſolus ſpe rei fu-
turae tenetur; quamquam in lib. de ſpiratione, circa
B finem de palpitatione viſus ſit ſentire idem, quod
medici nempe eam fieri ab habitibus, & magis in
iuuenibus, quàm in ſenibus.

MINXIT. OLEOSVM. Supra dixit vri-
nas fuiſſe tenues, paucas, atq; decoloratas; vnde cū
nunc dicat fuiſſe oleoſas, credibile eſt tunc locutum
eſſe de vrinis priorum dierum; modo autem loqui
de illis, quae fiebant circa octauam & nonam diem;
quādoquidem magnitudine, atque diuturnitate febris
carnes & pinguedines aliquae colliquatae, & ad ve-
C ſicā tranſmiſſae vrinā oleum referentē praeſtabant.

DECIMA. Vt antea dicebam aliqui contex-
tus non habent hanc diem decimam notatā, aliqui
tamen habent, & praeſertim, (quod maximi facio)
habet Gal. ſecundo de diff. reſp. octauo, dicit igitur
Hipp. hunc adoleſcentulū decima die leniter deli-
raſſe, alioquin moderatum, ac taciturnum exiſten-
tem; ſic. n. intelligit Gal. non autem quòd in delirio
eſſet compoſitus, ac taciturnus, vt putauit Valeſius:
nam vt Hipp. primo progn. & initio de off. med. do
D cuit, & Gal. ex Platone confirmauit ualdè intereſt
conſiderare ſimilitudinē & rerum diſſimilitudinem
pro cognitione aſſequēda; ſic. n. dicebat contēplan-
dam eſſe aegrotantiū faciem an ſimilis, vel diſſimilis
ſui ſit, & primo pror. & in Coac. dicebat deliria eo-
rū, qui alioquin ſunt natura moderati, eſſe peſſima.

CVTIS ARIDA. Habuit nona dies urinas
oleoſas, quae ex colliquatione a magna febre tales
reddebantur: vnde iure fiebat cutis arida, ſ. carni-
bus, & pinguedine conſumptis; ſolaque cute ſicca
E remanente, & circumtenſa, quod ſignum inter peſ-
ſima recenſebat Hippocrates primo progn.

EXCRETIONES MVLTAE. Inter ea
quae occurrerunt non ita continua inter decimam
& decimamquartam fuerunt excrementa mutata;
nimirū excretiones alui, quae partim fuerunt mul-
tae, ac tenues, aliquando autē bilioſae, & pingues:
Fuerunt copioſae, ac tenues, deinde bilioſae, & pin-
gues, quia ſicuti vbi ui ignis aliqua deſtillātur prius
aquoſa, & muccoſa multa exeunt, deinde oleū, aut
F oleo ſimilis ſubſtantia; haud ſecus vbi in corporib.
ab igne febrili humores, carnes, & pinguedines tor-
rentur prius aquoſa, & ſeroſa humiditas educitur;
deinde pinguior, & craſſior, cuiuſmodi eſt bilis, &
pinguedo: vnde cum adoleſcens hic febre maligna,
& colliquante laboraret; non eſt mirum ſi poſt de-
cimam diem huiuſmodi ſeceſſus apparuerunt, qua-
les dixit Hippocr. & Galen. hoc in libro apparuiſ-
ſe pleriſque, & quales etiam dicit octauo med. lo-
cal. ſexto, fieri in peſtilentibus febribus.

DECIMAQVARTA. In malignis febrib.
haudminus, quàm in aliis dies decretorij ſuam po-

teſtatem

teſtatem oſtendunt, vt nunc decimaquarta, in qua dicit Hippocr. cuncta fuiſſe exacerbata, & praeſertim deliraſſe, multaque fuiſſe oblocutum.

VIGESIMA. Vigeſima, quae eſt ſeptima per coniunctionem à decimaquarta, vt millies dixi, eſt non modo iudicatoria, verum etiã vltimus terminus decretoriorum in acutis: itaque vix vnquam reperietur Hipp. eam omittere: cum in ea ſemper inſignes appareant mutationes; vt in praeſenti caſu; in quo cum phrenitis decima die paullatim inchoaſſet poſt decimamquartã ſuſcepiſſet incrementũ 20ª tandem conſumata apparuit, quandoquidem iam furebat, manus iactabat, atque vt dicit Horatius de illo ſuo phrenitico pugilem agebat; cum enim phreniticis, vt dicebat rectè Caelius Aurel. cerebri membranae vehementer percellantur, & quaſi diuellantur, animus errans; ſeque a praeſentib. laedi prauè exiſtimans, haud ſecus ad eos vlciſcendos, atque aduerſus inimicos, & ſeſe percutientes inſurgunt, ſicq; eos, & pugnis ferire, & quocumque modo poſſunt laceſſere, atque caedere nituntur, & hic eſt ille βλησρισμὸς, quem ſaepe in inſanientibus, & phreniticis commemorat. Sed praeter maniacos furores habuit miſer adoleſcens alia non minora mala, quoniam vrina penitus ſuppreſſa eſt, & modicos potus continebat; Quòd vrina ſupprimeretur, potuit feciſſe tũ ipſius mentis alienatio, & à functionibus abſceſſio, cuiuſmodi ſaepe vſu venit etiam in ſanis, vt alicui rei nimium intenti mingere, & egerere obliuiſcantur; tum quòd partes etiam functioni mictionis famulãtes eſſent, nimium vitiatae, atq; exſiccatae. De potu verò arbitror nomine illius cõplecti ſorbitiones omnes alendis aegris idoneas, quarũ exiguum aliquid cõtinebat; non quòd vomitu reiiceret, quandoquidem in moribundis ſimilibus minimè fit vomitus, ſed quia ob ſiccitatem attrahere, atque in ſtomachum demittere non poterat; vnde licet eas caperet, & aliquantiſper ore contineret, eas tamen paullo poſt reiiciebat, & exiguum quid earum ad ſtomachum demittebat, quemadmodum quotidie in morte proximis obſeruamus. Eapropter exiſtentibus hiſce ſignis exitialiſſimis rationabiliter vigeſimaquarta, quae eſt uigeſimae quarta, interiit. Sed quaerendum eſt, quo genere mortis obierit an maraſmo, an ſuffocatione; praeterea cur cum peſſima, & colliquatiua febre laborauerit, nihilominus in fine addit, phrenitis, quaſi praecipuus ipſius morbus phrenitis non febris fuerit. Ad primum dicendum eſt proculdubio cõſumptione hunc eſſe mortuum, ſiquidem praeterquàm quòd colliquatio ingens, quae praeceſſit, id videtur ſatis clarè indicaſſe; affuit etiam illa continendi ſorbitiones impotentia, quae omnia eximiam ſiccitatem, necnon deglutiendi impotentiam ſequuntur, & ſignificant. Phrenitis etiam quae non à principio fit, ſed morbum iam ante diu factum conſequitur id habere ſolet, vt non minus propria morbi natura, quàm immanibus illis agitationibus corpora abſumat, & ad ſummam ſiccitatem perducat. Vnde ſaepenumero inter illos furores mortui citra vllam anhelitus difficultatem, quae ſuffocationem neceſſario antecedit, concidãt. Ad ſecundum verò dicere oportet id quod aliàs adnotauit Gal. pleriſq; in locis, & praeſertim ſeptimo aphor. 42. & quarto aphor. 66. 73. & tertio in primum Epidem. veteres non appellaſſe inflammationes nomine febriũ, licet ſibi perpetuae comites ſint, ſed proprio nomine, vt ἠπάτιτις, πλευρίτις quandoquidem etſi febres maximae ſint, ſemper tamen maior morbus eſt praeſtantis partis inflammatio: vt propterea Hippocr. voluerit nos monere potiſſimum morbum, qui in mortem hunc praecipitauit non tantum fuiſſe ipſam febrem, quantum phrenitidem, quae decima die inchoata, & deinceps ſemper aucta tandẽ ad necem perduxit. Curatio, quae debuerit eſſe praeſentis adoleſcentis non eſt arduũ comprehendere: primũ enim victus inſtitui debuit, qualem in morbis acutis cõuenire dixi millies, cum vini abſtinentia quidem; ſed cum cibis vberius alentibus, non autem onerantibus: nam qui multa venere vſus fuerat, ac propterea viribus haud parum detraxerat, quomodo poſſet morbi violentia ſuſtinendae ſufficere abſque vberiore alimento minimè apparet. Itaque ſtatim & oui vitellis, & iuribus, & pane loto vtendum fuiſſet; ita tamen, vt modus, & menſura debitae ſeruarentur, quòd vires, & ſtomachus à venere nimia debilitati largiores cibos, & potus conficere nequeant. Cum autem prima die aluus copioſa ſtercora fudiſſet, ac diebus etiam ſubſequentibus ſatis ſoluta fuiſſet, haudquaquam medicus de ipſa emollienda ſollicitus eſſe debuiſſet; ſed ſtatim de ſanguinis miſſione vel facienda, vel omittenda fuiſſet deliberandum: etenim ex vna parte aetas adoleſcentia, ſ. vltra decimumſextũ annum permittebat, morbi magnitudo requirebat. Ex altera parte vſus fuerat recenter multa venere, quae mirum in modum vires exhaurire conſueuit. Itaque in hac dubietate elegiſſem mittere quidem ſanguinem, ſed non per ſectam venam, verum per cucurbitulas ſcarificatas partibus inferioribus adminiſtratas; quantum enim conferat in peſtiferis febribus huiuſmodi ſanguinis miſſio perſpicuè docuit ex Herodoto Oribaſius, quo in genere veſicantia pariter contuliſſent, tum ad alia ſymptomata lenienda, tum maximè ad illam cordis palpitationem compeſcendam; & quia phreniticus factus eſt firmata in capite ipſo inflammatione, optimum fuiſſet remedium etiam frontis venam incidere, omniaque genera diuerſionum ligaturis, & lotionibus extremorum moliri, & ipſi capiti oxyrhodina accommodata fuiſſent adhibenda. Ad haec intus conueniſſent ea, quae refrigerare queunt, necnon putredini, atque humorum prauitati reſiſtere. Tandem fuiſſet deueniendum ad gallum vel pullum columbinum depilatum capiti deraſo adhibendum; in qua re etſi alii malint viſcera caſtratorum adhibere, alij autem neutrum probent, laudo tamen in caſibus deſperatis interdum omnia tententur, quae inflammationes cerebri diſcutere blandè ualeant. Atque hic finis eſto explicationis earum hiſtoriarũ, quae ab Hippocrate in primo & tertio Epidemiorum tanquàm in libris verè germanis recitantur, & numero ſunt quadragintaduae.

LIBER IIII. EPIDEM.

POST Aequinoctium, & poſt Virgilias qualia exedentia & mucoſa, quae caput perrumperunt, ſeceſſerunt ſupra aurem. Ei apud Leocydem in pede. Phanodico digiti in pede in pectore: Qui tibiam ſectus eſt, haec quidem & denigrata fuit; erat magnum alius in externo tibiae, & poſterius perſuadebat: poſtquam purum factum eſt, lateris dolor, & pectoris ſecundum rectitudinem miniſtri, & febres. obiit a febre. Bilioſum Reſtiario ſaturatum, & vſtoria adhibenti circa Aequinoctium infra ſanguis multus ſeceſſit. Seni valde vehementer ſeceſſit, non vltra quatuordecim dies: Signato ab Antiphilo cauſtico iudicatio ſeptima bilioſo, & typhoſo. Tertia poſt iudicationem, vel ſic ſanguinem expuit: ſeruatus eſt: & recidiua poſt facta eſt. iudicatus fuit (vt par erat) circa Virgiliarum occaſum primo. Poſt Virgiliarum autem occaſum bilioſus in furorem, iudicatio. euaſit nona ſine ſudore. Circa Æquinoctium Chalcidonius a portis translatus in forum ruptione circa mammam dexteram dolens expuit aliud, & aliud ſub viride; venter. ſudor qui inceperat ſeptima, habuit multa vſque ad octauam, iudicatus eſt decimaquarta: Circa verò quadrageſimam intumuit circa aures ſibi vtraſque, non praeter veriſimile viſus eſt ſuppuratus fore, non factum eſt. Pectus Ariſtodemo vſtum eſt. Filio Philidis abſceſſit ex caſu & huic. Praeexiſtebat autem dolor quidam ſupra. Poſt Æquinoctia autumnalia recidiuae, & alias vſque ad ſolſtitia hiemalia cum Sole aeſtiuo Acheoli vxor ſexta abortum fecit, ſanguinea exiſtens, & horrida, & ſudores, iudicatio decimaquarta; quot menſium eſſet haud noui; Maſculum autem & alium ad viginti dies dixit, ſi vera, non noui. Circa Solis conuerſiones hiemales borealia erant. Ictericì fiebant ſaturate, & hi quidem horridi, hi verò non: linguae combuſtae tertia: & turbationes circa ſextam & ſeptimam, & hi longe extendentes. Decimaquarta alui renitentes, & in pharmacorum adminiſtrationibus non obedientes. ſecundum rationem febrium. & ſine ſudore: Lienes ſunt quibus parui ad hypochondria dextera extenſi, & ad manum ſubmurmurantes; ſanguiflui, & vrinis purgatio, & iudicatio: multo autem magis deorſum tendebant: Etenim hoc contigit ſub hoc tempus; quibus non ſic erat: Lienes autem eleuati: ſanguinis fluxus ex ſiniſtra: Sol conuerſus eſt hiemalia hiemaliter in borealibus: paullo poſt autem auſtrina erant ad dies quindecim: poſt haec autem nix quatuordecim diebus. Circa haec anni Ictericì ſaturati non iudicati integrè, facile recidiuantes. Poſt verò niues auſtrina ſubſecuta ſunt, & pluuioſa: Coryzae eruperunt, & cum febribus, & ſine febribus. Vni autem cuidam & in dentes, qui & a medio doluerat ad dextera, & ſupercilium, & oculum. Erant verò & raucedines, & fauces inflammatione laborantes, & ſpongiae vocatae attollebantur: & ob aures, & genam tumores molles, & cum febre ſubſidebant: Incipientibus febrire facta ſunt ſurſum, & ad altera multa horum; & ſpongiae ſunt quibus ſub autumnum, & hiemem, quin etiam & furfuracea: ſexta Virgini iudicata. Sexto recidiuauit: iudicia autem facta ſunt per ſextam. omnia in his temporibus ſextenaria octonaria iudicabantur. Circa Virgiliarum occaſum

Meandri

Meandri coeci vxor ſtatim viride, & ſtatim purulentum expuit circa ſextam; & iocinoris fermentatio., & deorſum deiectio pauca. Caro purulenta ſupra, pauca alba, lata excreauit, cibos auerſans. obijt prope vigeſimam.

EIVSDEM PRAELECTIONES ALIQVOT IN INITIO QVARTI EPIDEMIORVM VTILES, ET ERVDITAE.

POST AEQVINOCTIVM. Poſt tertium librum enarratum ſequitur quartus, quem interpretandum duxi; tum vt hi dies, qui nobis ſuperſunt abſoluendi non abſque ſolito fructu praetereantur, tum quia licet hic liber non habeat hiſtorias ita diligẽter enarratas, quemadmodum praecedentes; habet tamen & ipſe quaſdã non inutiles. Sed prius quàm vlterius progrediamur, duo occurrunt determinatione digna: vnũ eſt an hic liber ſit inter Hippocratis germanos connumerandus. Alterum an prima pars huius quarti ſit ita connectenda ſuperioribus, vt veluti pars & truncus quidam ſuperioris ſit habendus, quemadmodũ video placuiſſe grauiſſimis viris. Et quantũ ſpectat ad primum in Cenſura noſtra operum Hippocr. quae vna cum ipſo Hipp. eſt edita, iam diffiniuimus cum Galeno hunc librum eſſe quidem anteferendum in germanitate quinto & ſeptimo, verum poſtponendum primo, & tertio: imo verò etiam ſecundo & ſexto, quos Gal. haudquaquã verè germanos facit: veruntamen ſaepenumero tanquam Hipp. a Gal. citatur, & primo ac ſecundo Epid. facit locutione hunc ſimilẽ prioribus, licet contemplatione inferiorem: imo nonnulla putarunt hunc vna cũ ſecundo & ſexto iunctũ eſſe in membranis, ac pellibus Hippoc. à Theſſalo filio, atque ita editum; ſed quicquid ſit, libri omnes veterum ſunt aeſtimandi, quoniam ſeminibus illius vetuſtae doctrinae ſcatent. Ad ſecundum porrò dico minimè mihi videri neceſſarium, vt ſtatuamus hũc librum eſſe partem antecedentis, quoniã hinc omnes codices auſpicantur quartum; haud tamen à re alienum eſt putare, quae hìc referuntur ſymptomata contigiſſe in conſtitutionibus retrò commemoratis, atque etiam peſtiferis, ſiquidem ſaepe in peſte vlcera fiunt ſaeuiſſima, & quae ipſos artus & membra exedant, vt Thucidides, & Lucretius de ea peſte narrant, quae Athenis, ac in vniuerſa Graecia graſſata eſt immaniter. Sed iam ad Hippocratem explicandum eſt tranſeundum.

POST AEQVINOCTIVM. Duo eſſe Aequinoctia, vernale ſ. & autumnale omnes ſciunt, ſic etiã Hipp. ſolet non modo ſpectare ortum, verũ etiam occaſum Pleiadum, ſeu Virgiliarũ, tanquam in his tẽporib. fiant magnae morborũ mutationes; Solent verò Virgiliae oriri, & occidere circa vtrũq; aequinoctium; quod dicebat Ariſt. vigeſimaſexta probl. 28. eſſe veluti confiniũ hiemis, & aeſtatis, vel accedentiũ, vel recedentium. De quo autem Hipp.

A Aequinoctio loquatur, & an de ortu, vel de occaſu Pleiadum non eſt manifeſtum; ſuſpicor tamen & de Aequinoctio autumnali, & occaſu Virgiliarum eſſe eum intelligendũ, quandoquidem inquit poſt Pleiadas, hoc eſt poſt receſſum earũ, adeo vt haec ſit Hippo. germana ſententia, quae eo tempore poſt aures prodierunt fuiſſe exedentia, atq; muccoſa, necnon caput aperuiſſe. Videndum autẽ eſt, cur parotides tunc potiſſimum fuerint ita ſaeuae, vt exederent, & oſſa capitis denudarent, & cur ei qui propè Leucydem habitabat; necnõ Phanodico potius haec mala in pedũ digitis, atq; in pectore apparuerint. Ad primũ poſſet reſponderi quod dixit idẽ ſecundo Epid. Autumnũ propterea eſſe vocatum θηριῶδη non modo, quia tunc θήρια. i. lumbrici abundant, verũ etiam quia morbi ferini, vt ſunt cancri, atque vlcera alia peſſima, & ferina euadunt; ſed fuit alia ratio, ſ. praua natura peſtilentiae: etenim id comparatum eſt natura, vt vnaquaeque pars à ſeſe depellat noxiũ, quod quanto deterius eſt, tanto remotius, & vehe- C mentius depellitur, donec in aliqua parte conſiſtat; vnde amplius detrudi nequeat; ſunt autẽ huiuſmodi partes tum glandes, tum extrema, & laxa cuncta in quibus materia praua adhuc ebulliens, & ſubinde pernicioſiorem naturã acquirens eas exedit, & conſumit, vt his contigit, quibus, & partes capitis poſt aures, & digiti pedum, & pectoris extimae partes ab humore peſtilenti contactae, & contaminatae non abſque ratione fuerunt conſumptae; & non ita pridem nobilis quidam de Caponibus Flo- D rentiae ex febre peſtilenti incidit in vlcera magna pectoris, & coxarum exedentia, quae ipſum pluribus menſibus atrociſſimè vexarunt, ita vt non ſemel de vita penè deſperatus fuerit, qui tamen ſeruatus eſt.

QVI SECTVS. Vtrũ haec verba pertineant, ad Phanodicum antea commemoratũ; an verò fuerit alter dubium eſſe poteſt; ego verò puto omnia haec ſequentia pertinere ad nouum, & diuerſum à praecedentibus duobus caſum; cuius viri nomen E cum aut ignoraret Hippocrates, aut oblitus eſſet illum deſignare voluit per accidentia, quae ſibi occurrerunt; Fuit autem (ni fallor) caſus hic, quòd in febre peſtilẽte factus eſt cuidam viro tumor in extima, & carnoſa cruris ſiniſtri parte, qui tumor corruptus, nõ ſuppuratus partem illam denigrauit: vnde quemadmodũ fit in gangraenis medici partem illã emortuã, & denigratam ſecare, & abſcindere coacti fuerunt, adeo vt magnũ vlcus remanſerit, quod curatum diligenter, atq; depuratum, & ab omni mortua

parte emundatum eſt, verum poſt emundationem dolor lateris, ac totius ſiniſtrae thoracis partis, quae ſecundum rectitudinem correſpondebat cruri ſiniſtro, conſecutus eſt; ſimiliter, & febres perrexerunt; quae tandem miſerum aegrotantem ad interitum perduxerunt; atque haec eſt germana, & vera ſeries praeſentis hiſtoriolae ab Hippocr. nobis breuiter, nec admodum clarè propoſitae; circa quam nonnullae vtiles contemplationes occurrunt; quarũ prima eſt, vnde facta fuerit denigratio illa, quae ſolet eſſe communis partibus cunctis gangraenatis. Secunda eſt, quae fuerit cauſſa quamobrem depurato vlcere, eoque magno, nihilominus ſecutus ſit lateris, atque ſiniſtrae thoracis partis dolor; nam videbatur potius ſecus contingere debuiſſe; ſi huius abſceſſus condiciones expendantur, qui fuit magnus, in parte infra morbum, in parte inferna, & externa, atq; depuratum eſt, quas omnes condiciones Hippocrates ſecundo Epidem. tanquam optimas, atque ſalutares celebrabat, ita vt dixerit naturam ſaeuiſſimos morbos hac via curare. Tertia eſt, cur Hippocrates in fine addiderit haec verba (à febre mortuus eſt) ἀπέθανεν ἀπὸ πυρετοῦ. Circa primam ſcire oportet id quod frequenter dictum eſt non tantũ à medicis, verum etiam ab Ariſt. lib. de color. & vltima proble. ſect. vbi duo genera nigredinis corporũ noſtrorum facere videtur, alterum à putredine, & ſiccitate, alterum a calore vrente; illud enim fit, quando ſanguis, & humor putreſcentes, & conſequenter ſicceſcentes omnẽ amittunt ſplendorem, atq; luciditatẽ, cuiuſmodi contingere videmus non tantũ in corporibus humanis, verum etiã in plantis dũ ſeneſcunt; Hoc verò fit, cum a caloris ſeu ignis, ſeu Solis immodica vi conſumitur humidũ illud aereum, & aqueũ, quod rebus affert ſplendorẽ, vt carbones ab igne, & corpora hominum à Sole; quamquã non me latet, aliquos eſſe plagarum temperatarũ incolas, vt Americanos, qui nihilominus nigri ſunt, potius ob feminis vim, aut vitium, quàm ob aliam cauſſam; quibus ſic conſtitutis certum eſt, nigredinem, quae conſequitur gangraenas, non ab alia cauſſa pendere, quã à putredine eximia facta, vel ab ingenti aliqua inflammatione antecedente, & natiuum partis calorem extinguente, quo priuatus humor cum non cuſtodiatur ab igneo, & praeter naturali calore ſuperatur, tandemque ſicceſcit, atque eſt cauſſa propter quam ab aegritudinibus prauis & peſtiferis homines ſtatim deflorantur, & nigreſiunt; ſicut contigit in caſu propoſito. Ad ſecundum dicendum eſt propter tres cauſſas abſceſſus etiam alioquin optimos non poſſe interdum penitus morbum finire: vna eſt, quando materia eſt vſqueadeo copioſa, vt nequeat tota in abſceſſu contineri, ſed relicta in partibus vnde mittebatur, ibi ſua prauitate ſummoperè laedit; altera eſt quando materia eſt adeò tetra, & inquinata, vt nequeat ad veram ſuppurationem deuenire; vt enim vera ſuppuratio non reuertitur, quemadmodum dicit Hippocrates ſexto Epidem. quia in ipſa eſt coctio criſis, & abſceſſus, ſic econtra fit in ſuppuratione ſpuria, & mala. Tertia cauſſa eſt, quando partes mittentes ſunt ob morbum nimium imbecillae, quàm vt poſſint vniuerſam materiam à ſeſe depellere, verum aliquam ipſius, & magnam partem apud ſeſe retinent, porro quaenam cauſſa fuerit, cur in propoſito caſu optimè curati vlceris, & abſceſſus tamen dolores lateris ſiniſtri, ac tandem mors, ſecuti ſint; puto fuiſſe maximam copiam praui & melancholici humoris, qui non modo erat iampridem cumulatus circa lienem, & loca ipſi proxima, verum etiam in dies magis, atque magis cumulabatur, tam ob partis illius labem acquiſitam a peſtifero morbo, quàm ob propriam illius partis atque viſceris infirmitatem, & certè illud verum eſt, quod etiam ab Hippocrate proditum inuenitur lienoſis fieri in cruribus vlcera praua, necnon oris, & gingiuarum foetorem. Ad tertium dicendum non abſque optimo conſilio Hippocratis addidiſſe hunc a febre fuiſſe peremptũ, quoniam cum poſt vlceris cruris ſiniſtri depurationem factus ſit dolor lateris ſiniſtri, atque thoracis, ſimulque febres factae, & auctae ſint, poterat iure à cunctis dubitari, an illo nobilis partis dolore, an potius vi ipſius febris aeger fuiſſet peremptus; vt autem huiuſmodi dubium tolleret, voluit in fine adiicere eum à febre fuiſſe ſublatum; At quae fuerit ratio cur potius febris, quàm dolores mortem attulerit, non eſt ita difficile coniicere, quandoquidem veriſimile eſt maiorem teterrimae illius materiae partẽ fuiſſe conſumptam in abſceſſum, quodque reliquum erat; nec ita pernicioſum extitiſſe, nec tam copioſum, vt potuerit ſuaptè vi interimere; verum quia corporis uires ab antecedente peſtifero morbo erant fractae, non arduum fuit, ut ſuperueniente uel noua, uel ſaltem multo maiore febre penitus euerterentur dicente Hippocrate, quòd ubi nouus morbus aegro iam ab altero morbo debilitato ſuperuenit, illum plerumque perdit; & putandum eſt Hippocr. uoluiſſe hunc caſum licet breuiter adnotare, tum propter ſui raritatem, tum quia ex ipſa eliciuntur praecepta utiliſſima ad artem faciendam: nam illud in primis colligitur, morbos peſtiferos ſaepenumerò deſinere in abſceſſus pernicioſiſſimos, & horrendos, qui partes, quas tentant, ex toto perdere ſolent; ut narrant Thucidides, & Lucretius de Athenienſium peſte; in qua complures genitalia amittebant. Alterum eſt interdũ quidem aegrotantes euadere ab huiuſcemodi abſceſſibus; ſed interdum etiam ſi rectè purgentur ulcera, atque ad ſanitatem perducantur; minimè tamẽ rem eſſe tutam, niſi quoque febris abſcedat, qua durante periculum quoque ſemper duret neceſſe eſt: etſi enim commemoratus ab Hippocr. hoc in loco aeger in reliquis ulceribus commodius habere uideretur, quia tamen febris non modo durabat, uerum etiam auctior facta erat, dicit Hippocr. ipſum à febre interiiſſe. BILIOSVM RESTIARIO. Certum eſt hanc particulã eſſe ueluti portiunculam alicuius hiſtoriae, cuius hanc tantum partem adnotatione dignã iudicauit Hipp. ſ. quòd reſtiario bilioſum ſaturatũ prodierit. Itaque uidendum quid ſit in hac parte quod meruerit ita adnotari; id uerò ut intelligatur operaeprecium ſciamus, quid ſignificet Reſtiarius ſiue reſtiõ, & quid κατακορὲς χολῶδες. Iam uerò σχοινοπλόκος, ſiue ut uocat Plutarchus in lib. de

tranquil. σχοινοςρόφος eſt ille,qui funes ex ſparto ne-
ctit;ſunt autem huiuſmodi artifices pauperrimi,at-
que artem ſedendo , vt plurimum exercent , unde
ob paupertatem cum herbis,aliiſque paupertinis ci
bis ueſcantur,corporaque minimè exerceant, fit ut
neceſſario cumulent ſuccos crudos, frigidos,pituito
ſos;ſic enim Martialis appellabat fabrorum prādia,
betas;Porrò ut Galenus docet in linguis , atque ali-
bi ſaepè uocat bilioſum ſaturatum, quicquid merè,
& ualdè bilioſum eſt, ſiue ſit excrementum,ſiue hu
mor,ſiue corpus. Itaque iuuenis cibis optimis , &
calidis uictitans , minimè mirum eſt, ſi & corpus,&
excrementa merè bilioſa habeat ; atqui uirum ino-
pem herbis,aliiſque frigidis eduliis ueſcentem eua-
dere ualdè bilioſum , eſt certe praeter rationem ,
praeter uſum, & ob id non exigua admiratione di
gnum : unde Hippocr. uoluit hoc quoque adnota-
re,ut doceret fieri quoque interdum aliqua in arte
quae uidentur a ratioue aliena;cum tamen penitus
ratione haudquaquam careant . Sed quaeret ali-
quis, qua ratione potuerit fieri , ut Reſtio euaſerit
adeo bilioſus ; Cui reſpondendum eſt,eadem ratio-
ne contingere poſſe , qua interdum obſeruatur hy-
dropicos ingentem bilis uim proferre, ac pruritu la
borare,ut Hippocr.ſecundo Epid. ſcilicet quod ob-
ſtructum iecur, ac propterea febrili calore affectum
partim aquam producat ob natiui cal oris defectū,
partim bilem ; imo uero quo pacto dicebat idem
Hippocr.tertio acut.ac tertio de fract. aquam bilio
ſis conuerti in bilem ; ſic dicere poſſumus interdum
hydropicis ob febris uehementiam ipſam aquam
in bilem conuerti; non diſſimili ergo ràtione dicere
poſſumus Reſtioni illi eueniſſe , ut produceret bi-
lem ſinceram,tum ob cibos ualdè bilioſos;cuiuſmo
di naſturtium,allium,& caepae;tum ob ſuccos cru-
dos,qui iecur obſtruentes,eiuſque feruorem augen-
tes generandae bilis occaſionem attulerint .

ET CAVSTICA AFFERENTI. Vtrū
haec particula ſuperiori copulanda ſit;an uero tan-
quam ſententia ſeparata accipienda , certè non pa-
rum dubito,& potius inclinat animus,ut ſit ſuperio
ri coniungenda,quaſi haec ſit ſententia;Reſtiarium
bilioſa ſaturata profudiſſe, cumque ad bilem illam
euacuandam cauſticum medicamentum adhibuiſ-
ſet,cuiuſmodi eſt granum Cnidium,quo utebantur
ueteres tum ad educēdam bilem,tum ad urendum ,
ut ex Plinio conſtat,factum eſt ut aequinoctio ſan-
guis multus deorſum profluxerit , ſcilicet medica-
mento uenas hae morrhoidales aperiente,aut ieco-
re ab ipſo excitato ſanguinem ad inteſtina pellen-
te; de quo autem aequinoctio loquatur , & de qua
inferna euacuatione , ſcilicet an de poſteriore per
annum,an uero de priore per ueſicam, quaeri poſ-
ſet:& ſi de poſteriore intelligamus uidetur aequius
autumnale aequinoctium interpretari, quoniam &
ſi dicat Hippocr. tertio aphor. ſanguinis fluxiones
fieri uere ; ſcimus tamen autumno fieri potius hu-
moris omnis melancholici per ſedem euacuationes
quam ullo alio tempore. Iam uero a medicamentis
cauſticis ſumptis fieri ſanguinis minctiones , & non
rarum eſt , neque a ratione alienum , cum Galenus
quarto de ſimpl. med. ſcriptum reliquerit , aſpara-

A gum ſylueſtrem uſque adeo urentis facultatis eſſe,
ut ſumptum ſanguinis mictionem producat;Quare
ſiue aequinoctium uernale, ſiue autumnale intelli-
gamus;& ſiue ſanguinis exitum a ueſica, ſiue a ſede
accipiamus,ſententia uera eſt,cauſtica medicamen-
ta ſanguinis exitum a partibus infernis parare ; ſed
quid ſi cauſtica etiam extrinſecus adhibita idem
praeſtare fateamur ? Certè canthárides in burſa de-
latas ſanguinis mictum aliquando feciſſe non igno
biles authores tradunt; quod licet tribuatur archa-
B nae cuidam ipſarum facultati , certum eſt tamen
etiam facultatem uſtoriam habere;unde fit,ut quā-
do ueſicantia ex iis conflata applicamus quibuſuis
partibus externis,& extremis ſanguis ſoepè minga
tur. Et ſinapiſmi etiam,atque dropaciſmi intempe-
ratius adhibiti ſolent ſanguinis profuſionem , tam
ante,quam poſt excitare ; quamquam non id ſem-
per faciant ſtatim, ſed interdum aliquo poſt tempo
re,ut huic Reſtioni potuit contigiſſe,qui vel hieme,
uel aeſtate uſus cauſtico , aut extra , aut intus, au-
C tumno tantum habuit ſanguinis ab infernis parti-
bus exitum,atque eum copioſum, quoniam uis me
dicamenti diu in corpus latenter graſſata,potuit in
gentem alicuius uaſis, aut uaſorum producere hia-
tum, unde poſtmodum ſanguis ſatis copioſus ema-
narit,quamquam ſi attente graecus contex.conſide
retur, particula περὶ ἰσημερίην. i. circa aequinoctium,
coniungenda eſt cum antecedentibus , non ſubſe-
quentibus, quaſi uoluerit dicere Hippocr.cum Re-
ſtio ad purgandam bilem adhibuiſſet circa aequi-
D noctium cauſtica medicamenta , tunc ſanguinem
multum ab infernis partibus profluxiſſe , qualem
euacuationem a medicamentis nimium purganti-
bus, & calefacientibus non raro fieri obſeruatum.
& ab Hippocrate libro de nat. humi. diſert e tra-
ditum eſt.

SENI VALDE. Senum corpora aut non
tentari peſte,ut dicit Plinius libro ſeptimo. cap.50.
aut multominus coeteris uerſſimum eſt , ſiquidem
peſtis , quae uim ingenti putredine habet, corpora
E ſenum frigida , & ſicca ob idque a putredine ſuſci-
pienda ualdè remota minus depaſcitur : unde tan-
quam rem miram , atque raram uidetur hac breui
dictiuncula nobis propoſuiſſe Hippoc. quod ſenex
non modo ſit peſte captus uerumetiam ea ſaeuiſſi-
ma, ita ut partes ipſius corporis , nec paucae , nec
ignobiles abſceſſerint , & ipſe quoque ſentio cum
uiro doctiſſimo,uocē ἀπεγένετο id ſignificare;Quod
uero dicit non ultra decimamquartā diē putant ali
qui ſignificare uoluiſſe praedictum ſenem haud po
F tuiſſe decimamquartam diem praeterire,quin obie
rit;atqui mihi uidetur potuiſſe dicere Hippocrates
quod morbus,quamuis magnus eſſet,haud praeter
greſſus ſit quatuordecim dierum terminū , id quod
non parum auget caſus admirationem ; ſiquidem
quatuor euenerunt ſibi rara;ſenex captus eſt peſte;
magna;liberatus eſt, & ante decimamquartam diē.
Quod ſenex captus ſit peſte rationi conſentaneum
eſt , cum aegrotauerit in peſtilenti conſtitutione ,
quod uero fuerit magna ex eo poteſt facilè conſici,
quoniam partes corporis , ita ſunt ui peſtis corru-
ptae, ut ab oſſibus abſcederent , ſeruatus autem eſt

ante decimamquartam,tum quia tota materia uirulenta,& peſtifera per eas partes expulſa,& conſumpta eſt; tum quia ea dies eſt terminus morborum acutorum, quamquam non ita intelligendum eſt, ut ante eā diem ſecuta ſit integra ſanitas; ſed quod factus eſt iudicatorius abſceſſus per quem apparuit ſenem iri ſeruatum debere.

PERCVSSO AB ANTIPHILO. Hiſtoria quam hoc in loco proponit Hippocr. ita eſt mutila,& obſcura,ut certè ingenium Hippocr. minimè uideatur referre, uel ſi Hippocratica eſt, fuit ex iis,quae poſt ipſius mortem ſunt inuenta in chartis,ac tabulis,quaeque ſoli ſibi properanter ſunt adnotata.Si uero mihi licet,qualis fuit caſus,coniectari,planè dicerem hunc fuiſſe, ſcilicet quendam ſeruum ſtygmaticum ab Antiphilo uſtum, qui bile,& febre typhoide laborans nihilominus ſeptima die fuit iudicatus:tertia autem die a iudicatione; quae fuit morbi decima expuit ſanguinem,attamen euaſit,ac recidiua eſt conſecuta. Prima iudicatio, quae fuit ſeptima die facta eſt, ut ueriſimile erat, circa Virgiliarum occaſum, at poſt occaſum uſque adeo bilem creuiſſe, ut ad inſaniam deuenerit: Facta eſt alia iudicatio nona die poſt primam ita ut ſuperuixerit.Haec eſt Hiſtoria,atque caſus praeſens.quam potius diuinari oportet, quam habere explicatam: pro cuius examine primo uidere oportet quid ſignificet uox στυγματίη Veteres, apud quos in uſu erat habere mancipia,ubi de ipſis timebant, ne aufugerent,eis faciem, aut frontem inurere ſolebant, quo ea nota, cuius,uel quorum dominorum ſerui eſſent, eo pacto, quo equi aliaue animalia ſignare ſolemus diſcernerentur: imò etiam non in his regionibus, ubi ſerui emptitii poſſidentur in more eſt pariter ſignare, quos ſuſpectos habent, ut ſcilicet ſi apud quempiam fugiant,is ſciat ex nota dignoſcere dominum; huiuſmodi ergo ſeruos ueteres appellabant ſtygmatias. Cicero ſecundò off.uocat ſtigmoſos; Plin.quinto Epiſt.inuſtos.Plautus in Caſina facetè uocat litteratos, quod literae ſigno notarentur; Alii dixerunt inſcriptos uultus. Samii Athenienſium captiuis inurebant facies noctuae ſigno; & èconuerſo Athenienſes Samiis ſamoenam, quod erat nauigii genus. Igitur quod hic Hippocr. dicit ſtygmatiae,ab Antiphilo inuſto,uult ſignificare ſeruum Antiphili ab eo candente ferro in facie propter aliquod ſcelus, ſeu fugam inuſtum, & ſignatum; unde patet error Cornarii, qui tranſtulit uulneratum ab Antiphilo,&c. nullo ſenſu, nullo ſale; Quod autem hic laborauerit bile, rationi conſonum eſt, quia huiuſmodi ſignati maximè in iram accenduntur, quo fit, ut etiam febre tententur, ut contigit huic, qui febre typhoide eſt captus,occaſio ne accepta ab uſtione. Quae porro eſſet haec febris docet Hippocr.libro de aff.inter.ubi quinque illius ſpecies facit: eſt autem ſpecies febris ardentis cum quodam animi ſtupore, & eximia animi alienatione: non me latet quoque id quod habetur ſcriptum ab Herotiano, & Galeno in expoſit. ling. nempe τύφον, & τυφῶδη dici ſtuporem,aut ſtupidum ſimpliciter abſque febre, ut alias uſurpauit Hippocra.hoc in libro.& Galenus docet libro q.a.m.l.& t.

A Attamen cur hic potius pro ipſa febre interpretandum cenſeam,facit in primis illa ratio,quod Hippocrates hic loquitur de caſu admodum periculoſo,& de morbo qui habuit ſatis celeres iudicationes, ac uehementem inſaniam habuit coniunctam: cuiuſmodi impuro ſtupore nunquam fieri certum eſt: itaque hic ſeruus, qui alioquin erat bilioſus ob exuſtionem ſibi in uultu factam maximè excandefactus in febrem,cui erat obnoxius incidit,ſcilicet ardentem cum ſtupore, a qua tamen febre ſeptima
B die fuit iudicatus, ut ſolent acuti plerique morbi.

TERTIA. Quis fuerit iudicationis modus,& an perfecta fuerit, haudquaquam adnotauit Hippocr. poſſumus tamen coniicere fuiſſe imperfectam atque forſan per ſanguinis è naribus fluxum: non fuiſſe perfectam illud oſtendere poteſt, quod rediit morbus tertia poſt iudicationem die; Factam uero eſſe per ſanguinis fluxiones, inde licet coniectari, quod expuebat tertia die ſanguinem, quaſi haud e naribus profluxerit quantus debebat; ſed
C reſtagnās magna ex parte in os per ſputum exierit; id quod ſaepe numero obſeruamus contingere, ut poſt ſanguinis è naribus profluuium ab ore quoque exeat; nec mirum eſt hoc tertia die ab iudicatione contigiſſe, quandoquidem morbus, & ſanguis bilioſi erant, morbi uero bilioſi, quicunque ſint,ſemper ſignificationes aliquas de tertio in tertium habent, ut ſcriptum eſt apud Galenū primo, aphoriſm. 12.

IVDICATVS EST. Quod hic dicit Hip-
D pocrates eſt hunc ſeruum fuiſſe circa occaſum Virgiliarum iudicatum ut par erat;circa quam ſententiam uidendum eſt;quod anni tempus ſit Pleiadum occaſus;& cur Hippocr. dixerit par fuiſſe cum illo tempore iudicari. Quod ſpectat ad primum Hippocr. tria ſigna potiſſimum a medicis conſiderari mandauit Canem, Arcturum, & Pleiadas, eo quod ſub his potiſſimum aſtris morbi mutentur,atque iudicentur, ut ipſe dixit libro de aer. aquis, & locis: Oriuntur autem Pleiades circa initium aeſtatis, oc-
E cidunt uero circa initium hiemis, adeo ut annus ab ipſis in duas partes diuidatur in quarum altera calor, in altera frigus dominari incipiunt, quae eſt διχοτομία illa apud Theophraſtum in libro de uentorum,& pluuiarum ſignis celebrata. Iam uero cur par fuerit hunc eſſe iudicatum circa Pleiadum occaſum, qui eſt finis Autumni non ſolum fuit cauſſa ipſum tempus,in quo dicebat Hippocr. loco citato de aer.aq.mutari,& iudicari morbos; uerum etiam natura aegritudinis,in qua cum utraque bilis domi-
F naretur,ut euentus indicauit, atque Autumno bilis atra maximè moueatur, iure factum uidetur,ut debuerit eo tempore iudicari; non quod fuerit neceſſe,at admodum ueriſimile.

POST OCCASVM. Si circa initium hiemis occidūt Virgiliae, certum eſt tempus poſt illius occaſum etiam ipſam hiemem eſſe iam adultam; in qua non abſque ratione contigit, vt aucta ſit bilis, & factum graue delirium, quandoquidem ut ſcribit Ariſt.probl.29.& decimaquarta tertio.circa autumnum,& hiemem morbi bilioſi,vt ſunt febres ardentes,acerbius, & periculoſius tractant aegrotantes,

tes, quoniam tunc vi frigoris externi coactus intro calor fit vehementior,& ardentior,propterea quòd humores etiam calidi tunc multo magis offerantur, & immaniores morbos producunt ; perinde atque videmus eos,qui hieme ſeſe in frigida lauant, aut niuem contrectant, ſecuriores à frigido aere toto die conſeruari, eos autem, quis calida lauantur multo magis externum frigus ſentire.

IVDICATIO. Quis tandem fuerit exitus praeſentis caſus,implicitè quidem, ſed non obſcurè narrat, nempe nona à prima iudicatione die fuiſſe iterum iudicatum, ſed abſque ſudore, attamen ſuperuixiſſe; morbus grauis fuit etiam ab initio,tempus non admodum propitium, & forſan cum ſeruus eſſet, haud ita curatus fuit, quemadmodum decebat.Quamobrem caſus obſeruatione dignus fuit, tum quia nō eſt facta iudicatio die decretoria, tum quia non eſt facta cum ea excretione ſudoris, qua ſolent bilioſi morbi iudicari, tum quia nihilominus περιεγένετο, id eſt ſeruatus fuit;quae omnia tribuenda fuerunt robuſtiſſimae aegrotantis naturae: ſolēt enim mancipia ob taediorum,& laborum, quos ſuſtinent aſſuetudinem, grauiſſimis morbis perfungi.

CIRCA AEQVINOCTIVM. Sequitur altera hiſtoria paulò clarior ſuperiore; quae quoniam habet aliqua vtilia documenta, aequum eſt, & ipſam examinare. Caſus itaque fuit, quòd circa Aequinoctium Chalcidonius à portis delatus ad forum ex ruptione circa mammam dexteram dolens, ſaepe expuit materiam ſubflauam, & virentē, venter egerebat, ſudauit ſaepius ſeptima die vſque ad octauā,& decimaquarta die iudicatus eſt ; At quod aliquam admirationē parere poteſt,fuit quod quadrageſima morbi die auribus parotides factae ſunt, quas putabatur ad ſuppurationem eſſe venturas; quod tamen haudquaquam factum fuit.Vtrum autem hic ſeruatus ſit minimè ſignificauit Hippocr. eapropter in examine illud quoque onus videtur incumbere, vt videatur ſi quid conijcere liceat de euentu praeſentis caſus.

CIRCA AEQVINOCTIVM. Quod fuerit Aequinoctiū,an autumnale,an vernale,haud certò habetur ex verbis Hippocr. attamen ſi ſeriem antecedentium ſpectare placeat, licebit dicere fuiſſe vernale, quoniam praenarrata hiſtoria contigit hieme, & ſolet in narrandis hiſtoriis temporum ſeries à pleriſque ſeruari.

CHALCIDONIVS) hunc fuiſſe è Chalcide non eſt dubitandum, & hunc quoque ſeruum fuiſſe ſuſpicor ; an in Chalcide autem hoc contigerit nihil refert perſcrutari; illud eſt examinandum, quaenam fuerit ruptura,propter quam dicit Hipp. hunc à portis fuiſſe in forum delatum ; Aliqui exiſtimant fuiſſe corroſionem venae à ſanguine bilioſo circa dexteram thoracis partem, ob quam expuebat materiam ſanguineam, ſubpallidam, ſeu bilioſam: ſed cur hic à portis delatus eſt ad forum? Quare puto potius hunc, vel ex caſu, vel ex aliqua percuſſione dum eſſet apud ciuitatis portas incidiſſe in fracturam alicuius vaſis in thorace ob quam percuſſionem à portis domum,quae erat in foro deferri coactus eſt, vbi ſaepius expuit materiā cruentam

A ſubbilioſam. Venter quoque ſimiliter egerebat; nā vbi quiſpiam vel ex alto cadit, vel percutitur ſcilicet pectus vehementer,ſolent huiuſmodi expuitiones effractis vaſis concitari, & pariter aluus moueri,vel prae metu, atque ingenti animi perturbatione; quandoquidem iratis, & metuentibus ventrem ſolere citari, docuit etiam Ariſt. in probl. vel quòd materia ex concurſu à ſtomacho & capite,imo etiā a thorace in inteſtina effuſa extra pellatur, atque interdum retineatur;ex quo ſolent medici poſt hu- B iuſmodi percuſſiones exhibere mumiam, coagula, atque alia ſimilia,quae vim habent prohibendi ſanguinis coagulationem, & quicquid eius effuſum ſit in maiores cauitates, depellendi ad inteſtina.

SVDOR) Qui fuerit vniuerſus Chalcidonij ſtatus à die percuſſionis ad ſeptimam vſque,an ſcilicet febris eum corripuerit,vel quippiam aliud ſymptoma,haudquaquam explicitè dicit Hippoc. arbitror tamen omnino eum febricitaſſe,tum quia dicit eum coepiſſe ſudare ſeptima die,& perſeueraſſe ad C octauam; tum quia narrat ipſum decimaquarta die fuiſſe iudicatum; quae enim alia quàm febris, iudicatio eſſe potuit cum ſolius ruptionis, & alui egeſtionis mentio fiat?Itaque ſtatim à percuſſione coepit febrire,atque febris putrida erat,non tamen magni momenti: ſed ex putredine ſeroſi humoris concepta,quae abſque aliquo inſigni ſymptomate perſeuerans decimaquarta die per ſudorem finita fuit.

CIRCA QVADRAGESIMAM. Cum dierum intra decimamquartam & quadrageſimam D nulla ſit mentio, par eſt exiſtimare nil noui accidiſſe; ſed tantum quadrageſima fuiſſe ſubortas parotidas,quae an fuerint praeteriti morbi reliquiae, & veluti abſceſſus quidam, an verò nouus morbus, iure poſſet dubitari, at puto potius hoc vltimum fuiſſe, quandoquidem ſpacium illud quod interceptum eſt inter decimāquartam & quadrageſimam nimium eſt, quàm ut potuerit tamdiu morbus durare abſque vllo alio ſymptomate; niſi tamen dicere placeret occurriſſe quidem alia complura, quae E tamen haud ab Hippocrate commemorata ſunt; quòd non fuerint ita digna obſeruatu,quemadmodum parotides, quae prae ceteris illud rarum habuerunt,quod debuiſſent ſuppurari,cum tamen minimè ſuppurationem habuerint; neque valet quod Hippocr. vtatur voce ἐμπύους, quam vertunt aliqui ſuppuratos, & intelligunt de iis tantum, qui collectum intra thoracem pus habent, quoniam vt ſcribit Galenus ſecūdo progn.contex.59. & ii propriè apud medicos ἔμπυοι vocentur, quibus collectū eſt F pus intra thoracem,attamen uocantur etiam interdum ſimiliter quotquot habent in qualibet corporis parte pus, cuiuſmodi puto nunc accipi ſimilem. Etenim etſi habuerit Chalcidonius ſputū flauum, & ſubuiride, ac rupturam ſit paſſus circa mammam dexteram,haud tamen alia habuit,quae debuerint minari thoracis ſuppurationem, cùm iam diximus illam expuitionem habuiſſe alias cauſſas;quāquam non negarem poſſe etiam intelligi de uera thoracis ſuppuratione,quae debuerat fieri ipſo pectore percuſſo, & forſan ex percuſſione facta in pectus ſanguinis effuſione;ob quam etiam data potuit

eſſe

eſſe occaſio parotidibus ob inſignem conſenſum, qui eſt pectori cum auribus, vt demonſtrat etiam Ariſt. trigeſimaſecunda & trigeſimatertia probl. ſectione. Cum igitur non facta ſit ſuppuratio, poſſet aliquis ſciſcitari, quae fuerit huius ratio, cui reſponderi poteſt Chalcidonium hunc fuiſſe robuſtiſſimi pectoris, vt ob hoc ſi quid ex percuſſione in pectus fuerit effuſum id totum eſſe per ſputum expulſum, aut vi caloris, & roboris ipſius fuiſſe conſumptum, praeter exiguam portionem illam, quae ad aures demandata ibi tumores effecit: Ex qua hiſtoria colligimus non ſemper eſſe neceſſe, vt empyema ſequatur, vbi ex percuſſionibus in thoracem effunditur materia aliqua.

PECTVS ARISTODEMO VSTVM EST. Duos caſus breuiſſimè complectitur Hippocr. quorundam, quibus vſtum eſt pectus; alter fuit Ariſtodemi, alter Philidis filij. de priore dicit tantum ſibi fuiſſe pectus vſtum; de poſteriore verò ait, eum cecidiſſe, & ex caſu collectum fuiſſe pus, ac propterea fuiſſe vſtum; puto autem ſubiunxiſſe Hippocratem hunc caſum Chalcedonio, vt exempla ſuppeditaret vtriuſque euentus, nempe illius quando ex percuſſione non ſequitur empyema, & quando ſequitur; quaſi verò ſicut in illo haudquaquam eſt neceſſaria vſtio, ita in hoc fieri potiſſimum debeat: etenim illud eſt compertiſſimum non modo Hippoc. verum etiam alios veteres conſueuiſſe ad pectoris vſtionem deuenire frequentiſſimè in variis affectibus ipſius; maximè verò cum vel ab interna, vel ab externa aliqua cauſſa in ipſo materia collecta vertebatur in pus; & certè actio ignis & vſtio praeſtat, vt materia illa vi caloris aliqua ex parte conſumatur, ac reſiduum poſtea per foramen exuſtione relictum tranſcoletur, & paullatim euacuetur: nec abnuo hoc etiam fieri poſſe in formidoloſis aliquo medicamento cauſtico: veruntamen multo celerior eſt ignis operatio, & quod maximum eſt effuſio ſanguinis, quae inciſionē ſequitur neceſſariò vitatur, vt ob hoc magnoperè diligam in quibuslibet abſceſſibus aperiendis vſum ferri candentis; imo verò in aliis partibus abſcindendis etiam id egregiè ſemper praeſtat vt ſanguinis fluxus prohibeatur, ſimulq; inciſio celerior fiat, abſque partis abſcindendae inſigni vlla infirmitate.

POST AEQVINOCTIA AVTEM. Qđ hac breui adnotatione voluit nobis ſcriptum relinquere Hippocr. eſt, vel quo tempore ea ſcribebat factas fuiſſe morborum vagantium recidiuas poſt aequinoctia autumnalia, vſque ad ſolſtitia hiemalia, & poſt Solem aeſtiuum; vel quod magis ipſe arbitror voluit vniuerſaliter docere tempus quo potiſſimum fiunt recidiuae eſſe poſt aequinoctia autumnalia, vſque ad hiemalia ſolſtitia, & poſt aeſtiuum Solem, non quòd ſolum fiant recidiuae tunc, ſed quòd & frequentius & maiores, ſeu periculoſiores fiant: loquitur autem numero plurali, quoniam qui documenta vniuerſalia tradere intendunt ita loqui debent: ſic etiam Virgilius dixit, humida ſolſtitia, atq; hiemes orate ſerenas, Agricolae; quaſi documentum vniuerſale traderet, debere ſemper iis temporibus fieri huiuſmodi conſtitutiones, ſi felices ſegetes erunt ſperandae. Ceterum dignum eſt ſpeculatione cur potiſſimum fiant recidiuae poſt Solem aeſtiuum, & poſt aequinoctia autumnalia, vſque ad ſolſtitia hiemalia, & quod etiam pertinet ad hanc ſpeculationem eſt, quoniam Ariſtot. prima problem. vigeſimoſexto, quaerens rationem, cur poſt vtrumque ſolſtitium per ſpatium centum dierum maximè mors contingat, inquit eſſe, quoniam tunc maxima eſt vehementia caloris, & frigoris, à quibus fiunt morbi, atque pernicies. Pro reſolutione autem illud primò ſciendum eſt ea dictione (poſt Solem aeſtiuum) intelligere Hippocr. finem aeſtatis, quando oritur Arcturus, qui ferè coincidit cum initio autumni; & aequinoctium autumnale, eſſe hoc tempore circiter finem Septembris, ſicut ſolſtitium hiemale circiter finem Decembris omnes ſciunt. Iam verò quòd vere, & aeſtate morbi celeriter, & ſine recidiuatione iudicentur praeter Hippocratis teſtimonium ipſa etiam ratio ſatis confirmat, quandoquidem tunc cum aperta ſint magis corpora, humores puri, & expultrix facultas valida non multo negocio contingit, vt humores morbifici conſumantur, & euacuentur, ſicque morbi perfectè finiantur; contra hieme, & autumno corporibus exiſtentibus arctioribus, & ob autumni varietatem variis, & copioſis humoribus cumulatis, fit vt ij retenti, & copioſi exiſtentes haudquaquam poſſint citò, & perfectè conſumi; atque hoc eſt quod dicebat Hippocrates ſecundo aphoriſm. vigeſimoquinto, aeſtiuas quartanas eſſe breues, autumnales verò longas, praeſertim quae ad hiemem attingunt; ſub nomine quartanarum intelligens, vt exponit Galenus, omnes alios morbos; Quo verò ad locum Ariſtotelis pertinet, ſemper exiſtimaui numerum illum eſſe corrúptum, quandoquidem ſi bis centum dies anni capiamus, erit maior eius pars, ſicque morborum pars maior ſemper erit lethalis, plurimique peribunt, quod nec dixiſſet Ariſtoteles, nec vſus comprobat, & iccirco puto vbi ſcribitur ἑκατον, id eſt centum legendum eſſe εἴκοσι, id eſt viginti; ſic enim & experientiae, & rationi ab ipſomet Ariſtotele allatae congruum erit, cum iis diebus in vtroque ſolſtitio, & magnus calor, & magnum frigus dominentur.

ACHELOI VXOR. Praeſens hiſtoriola, & ipſa quoque ſatis conciſa eſt; veruntamen non pauca habet ſcitu digna, & inter cetera ex ipſa Hippocratis dignoſcitur integritas, qui, & quae ignorabat, & quae non credebat, libenter fatebatur, nil antiquius habens, quàm ne quemquam falleret, aut ipſe falleretur, quemadmodum Celſus dicebat. Haec itaque mulier Acheloi cuiuſdam coniunx cum vtero gereret capta eſt febre horrida; in qua ſ. horrores inordinati, & plures eam tentabant; non autem fuiſſe febrem admodum magnam ex eo conijcio, quòd Hippoc. illius nullam faciat mentionem; & quia dicit fuiſſe ſanguineam; ſolent uerò morbi qui fiunt a ſanguine eſſe mitiſſimi, ut de pleuritide ſcripſit Galenus tertio in ſextum Epid. contex. ultimo, quare forſan fuerit febris & ſanguinis ichore mitiſſima putredine. Sed dicet aliquis, cur ergo ſi febris non erat adeo uehemens ſexta febris

die

die abortum fecit? Etenim mulierem ſanguineam
non eſt probabile uſque adeo fuiſſe inualidam, ut
debuerit paruae febris occaſione abortiri? Hac in re
certè coniecturis ſolis agi poteſt, atque eo maximè
quod Hippocr. narrat ſeſe ignoraſſe, quot menſium
eſſet, quaſi uero ad abortum facilè, uel difficile fa-
ciendum magnopere conferat in quo menſe conce-
ptus mulier comperiatur, quoniam in primis & po-
ſtremis menſibus multo facilius, quam in mediis fit
abortus. Iam uero conſideranti mihi, quam ob cauſ-
ſam uoluerit Hippocrates praeſentem mulierem ſci
ri fuiſſe ſanguineam, ſuccurrit potuiſſe illud eſſe,
quia non nouerit ullam aliam in ipſa abortus cauſ-
ſam, quam ſanguinis copiam; ſunt enim aliquae ma
gna ſanguinis multitudine exuberantes, ac propte-
rea ſingulo menſe ingentem illius copiam effun-
dentes, quae ubi retinetur in praegnatione; ſolet
foetus ſuffocari, atque ad praecauendū ab abortu ſo
lent medici in huiuſmodi caſibus ſanguinem a bra-
chio mittere prioribus, atque etiam aliis menſibus,
prout neceſsitas poſtulat, quo auxilio plurimas ab
abortu fuiſſe ſeruatas ſcio; adnotauit etiam Hippo-
crates ſexta die febris factum eſſe abortum, quod il
la dies ſoleat ſemper eſſe infelicior, & moleſtior
coeteris. Porrò de febre horrida, & ſudore iam dixi-
mus alias, quae ſit febris horrida ſiue φρικώδης, nem-
pe ut dicit Galenus primo, in primum Epid. & pri-
mo de diff. feb. cap. nono. non quae inuadit cum
horrore, ſed cuius maior pars acceſsionis horrorem
habet, quod quidem fit dupliciter uel reduplicante
incremento, uel ipſo ſolo inaequalem aſcenſum ſen-
tiente; diſcrimen autem potiſsimum conſiſtit in tem
poris quantitate, quoniam ſi motiones illae horri-
dae diſtent inter ſeſe breuibus interuallis, inaequa-
lis horror uocatur; ſin autem longioribus interual-
lis, dicitur reduplicatio, quae ſymptomata obſeruan
tur ſaepe numero in ſemitertianis, fiuntque a pitui-
ta, & bile putreſcentibus inaequaliter, ac putredine
haud miti. Caeterum quod ſimpliciter dicit ſudores
exiſtimo uoluiſſe dicere, fuiſſe huic mulieri ſudores
copioſos, atque ſatis frequentes, ita ut perdurarint
uſque ad decimamquartam diem, in qua febris fuit
iudicata.

MASCVLVM AVTEM ALIVM. Quod
addit Hipp. pro fine praeſentis ſententiae eſt, mu-
lierem ſeſe dixiſſe uiginti diebus antea adortiuiſſe
maſculum uerumtamen an uera dixerit ſeſe igno
raſſe; Circa quae uerba tria ſunt quaerenda: primū
cur de ſecundo abortu non referat cuius ſexus fue-
rit; de primo uero dicatur fuiſſe maſculum. Secun-
dum cur Hippocr. haec appoſuerit cum dubitaret
de ueritate relationis mulieris. Tertium cur uolue-
rit fateri ſeſe neſciuiſſe an mulier uera dixerit; Et
quod ad primum pertinet certum eſt, ut habemus
apud Hippocratem libro de foetat. & ſuperfoet. &
Ariſtot. quarto de gen. anim. cap. quinto mulierem
quoque ſuperfoetare, ſed rariſsimè, eo quod ut alias
docuit Galenus & Ariſtot. ante ipſum uterus ubi
concepit ſeſe comprimit, & ut dicunt medici, uſque
adeo clauditur, ut neque acus eum penetrare queat.
Vt igitur Hippocr. doceret huiuſmodi exemplo ſu-
perfoetationem etiam in genere humano fieri, quē-

A admodum in leporibus interdum, haec uerba adde
re uoluit: iam uero cur fiat in aliquibus ſuperfoeta-
tio, in aliquibus non, eſt vt ait Ariſtot. cauſſa triplex
copia ſeminis paruitas corporis, & uteri amplitu-
do. Scio alios aliter hanc partem interpretari, qua-
ſi Hippocrates loquatur de conſueta abortiri ue-
rum id mihi placere non poteſt, quia licet Hippo-
crates, dicat, & experientia confirmet conſuetudi-
nem abortiendi, maxime facere ad foetus corru-
ptionem, rariſſimum tamen eſt, ut quaepiam ſpacio
B uiginti dierum ſaepius abortiatur, niſi facta ſit ſu-
perfoetatio, quod poſt abortum uterus non ita cito
reficiatur, ut ſit aptus ad nouam cōceptionem; & ſi
fortè ſtatim fiat conceptus haud pōt cognoſci poſt
pauciſſimos dies, utrum ſit nec ne, nedum utrum ſit
foemella, uel maſculus, ueluti uidetur cognouiſſe
Hip. cum dixerit mulierem hanc dixiſſe uiginti dies
ante ſeſe alium maſculū peperiſſe, uox enim (aliū)
referri ad maſculi dictionem non eſt dubitandum;
ac propterea intelligendum eſt hunc etiam poſtre-
C mum fuiſſe maſculum; quod quomodo cognoſci po
tuiſſet, ſi conceptus fuiſſet duntaxat poſt antece-
dentem abortum, haudquaquam intueor. Haec ita-
que (quod erat ſecundum propoſitum) fuit ratio,
propter quam explicatè non potuit ſexum abortus
ſecundi, quoniam ex uoce ἄρσεν ἄλλο poterat facili-
ter intelligi hunc etiam poſtremum fuiſſe maſcu-
lum. Ad tertium porro dicendum eſt propterea
Hippocr. dixiſſe neſcire an uerum mulier dixerat;
tum quia ueraciſſimus ſenex haudquaquam uoluit
D unquam affirmare, quae ſibi uidebantur ambigua,
docens coeteros medicos idem facere debere; tum
ut nos commonefaceret ſeſe huic minimè interfuiſ-
ſe, ac propterea non potuiſſe debita uti diligentia
in ueritate facti perquirenda, minimè quia res indi-
gebat inſigni aliqua diſquiſitione ad pernoſcendam
ſuperfoetationem, & quia res erat admodum dubia
an uiginti dierum ſpacio potuerint duo abortus fie-
ri maſculi abſque, uel cum ſuperfoetatione.

POST SOLIS CONVERSIONES.
E Quae in hac longa dictione docet Hippocr. non mi
nus utilia, quam ſcitu iucunda ſunt, ea propter
paullo accuratius, & longius a me quoque explica-
buntur. Quod autem putant aliqui hinc incipien-
dum eſſe quartum librum, quaſi antecedentia om-
nia ſint ueluti ſegmenta quaedam hiſtoriarum ad
tertium librum pertinentium haudquaquam mi-
hi placet, ſiquidem neque ſtilus, neque modus nar-
randi, neque res ipſae enarratae quicquam cum
praecedentibus commune uidentur habere; ſed
F quicquid ſit de hoc, illud certè mihi non diſplicet
pro intelligendis iis, quae ab authore proponun-
tur, ſtatuendam eſſe temporis totam conſtitutio-
nem, quae ſeparatim, nec diſtinctè proponitur: Fuit
autem haec, quod poſt hiemale ſolſtitium, nempe
circa finem Decembris uenti boreales perflarunt;
poſt quos quindecim diebus ſpirarunt Auſtri, tum
diebus totidem ninxit; accedente autem uere ite-
rum auſtrini uenti fuerunt, & pluuiae, atque haec
ſummatim fuit conſtitutio ab Hippocr. enarrata,
quae ubi fuerit haudquaquam dixit, quod nil re-
ferret ad cognoſcendam uagantium morborum na

turam;

turam;ſiquidem ut ait ille infine libri progn.eadem
uera ſunt ubique . Modo uidendum quae morborũ
genera unaquaeque conſtitutionis pars attulerit.
Prima quae fuit borealis peperit icteros κατακορέις,
hoc eſt magnopere flauos, quorum alii inchoabant
cum horrore,alii ſine. Quod pertinet ad icteros ſci-
mus eſſe ſymptoma in genere qualitatum mutata-
rum ob bilis per uniuerſum corpus effuſionẽ quae
ut alias docuimus fieri ſolet uarias ob cauſſas κατα-
κορὲς uero,ut explicat Galenus in l ing. Hippocr. ſi-
gnificat quicquid eſt ualdè,& ſincerè bilioſum:uult
igitur dicere icteros, qui fiebant plurimi ſub hac
conſtitutione a pura bile fuiſſe per uniuerſum cor-
pus fuſa, eiusque uniuerſum colorem ad flauitiem,
atque pallorem permutante; nam interdum ſolet
flauities duntaxat apparere circa oculos aliquando
etiam circa manus,& collum;aliquando in toto, at-
que tunc uel pallor eſt ingens, uel paucus , uel me-
diocris prout ſcilicet bilis magis uel minus eſtſatura
ta. Iam uero in ictericis hic commemoratis bilis fuſa
erat non modo copioſa, & per uniuerſum, uerum
etiam erat uehementer ſaturata; in quo genere ſi
uerum eſt unquam icteris cuncta uideri flaua pro-
culdubio id fieri exiſtimandum eſt;at hac de re ſatis
dixi in uariis lectionibus. Coeterum illud eſt con-
templatione dignum cur potiſſimum in boreali, &
frigida aeris conſtitutione facti ſint adeo graues icte
ri;maximè cum Hippocrates tertio aphor. decimo-
ſeptimo. ſcribat boreales conſtitutiones facere cor-
pora mobiliora,expeditiora, & coloratiora; & cur
alii fierent cum rigore,alii uero ſine rigore. Quod
ſpectat ad primum Ariſtot. uidetur ueram cauſſam
attuliſſe,qui primo prob.ſexto.quaerens rationem,
ob quam morbi acuti,qui fiunt a bile, ut Hippocr.
docet libro de natura humana,& ipſemet Ariſtote.
quarto de part.anim. ſecundo potius hieme, quam
aeſtate urgeant quod quoque aſſerit eadem ſectio.
probl.vigeſimonono. & decimaquarta, probl. ter-
tio inquit eſſe,tum quia, quod contra naturam eſt
magis urget;contra naturam autem eſt,ut tempore
frigido fiant morbi calidiſſimi; tum quia frigore ae-
ris externo coactus intro calor euadit potentior,&
conſequenter calidiores ſuccos producit. Itaque
cum Boreas ſpiraret hiemis initio, ut cumularetur
ſincera, & calidiſsima bilis duo efficiebant hiemis,
ſcilicet natura frigida;necnon boreas ſimiliter & fri
gidus, & ſiccus, adeo ut his duabus cauſsis fri-
gidis conuenientibus minimè ſit mirum auctum
eſſe calorem inteſtinum, atque ab eo feruen-
te productos eſſe feruidos, atque bilioſos hu-
mores, qui fuſi per uniuerſum corporis habitum
hanc affectionem genuerunt:nec quicquam obſtat
Hippocrates ſententia oppoſita, propterea quod
hic loquitur de conſtitutione accidentali; & prae-
ter naturali, quae inueniens corpora parata potuit
ea ualde alterare; tertio autem aphor. loquitur de
quotidianis,& naturalibus,boreae cõſtitutionibus;
quae leniter natiuum calorem intro cohibentes, ut
docet Galenus in com.ex corpore excrementa om-
nia abſumit,atq; inſtrumentis ſubſtantiæ denſatio-
ne a ſe conſtrictis, & coactis robur ingenerat,unde
corpora expeditiora,ualentiora,& coloratiora iure

A optimo reddun tur. Cur porro icteri fierent aliqui-
bus cum horrore, aliquibus ſine,potuit cauſſa eſſe
uaria,& diuerſa corporum aegrotantium praepara
tio;nam qui corpora ſenſibiliora, & humores ſua-
pte natura calidiores intus gerebant,iis facta adhuc
bilis acrior, & per partes alioquin natura ſenſibilio
res lata magis uellicabat; ſicque horrores, & cum
horrore febres,inducebant:id quod euenire pleriſq;
experientia quotidiana docet, quibus dum bilis e-
iuſmodi prae copia,& qualitate effunditur in cor-
B poris ambitum,horrores rigores,febres,atque etiã
acerbiſſimos dolores praeſeriim uentriculi,& inte-
ſtinorum producit;qui uero & minus ſenſibilia cor-
pora habebant;nec iis adeo mordax,& copioſa bi-
lis erat,abſque partium ſenſibili uellicatione in cor
pus effuſa, neque rigorem,neque febrem faciebat.
LINGVAE VSTAE TERTIA DIE. Con
ſtitutiones temporum,atque morbi populariter ua
gantes non modo communem habent naturam,ue
rum etiam cõmunia ſymptomata, atque cõmunia
C exacerbationum tempora,id & in praeſenti, & ſub
ſequenti dictione Hippocr.docet:in praeſenti qui-
dem cum dicit in conſtitutione boreali facta, hie-
me linguas factas eſſe combuſtas tertia die turba-
tiones autem alui factas circa ſextam, & ſeptimam
atque has diu perduraſſe. Dubitari poſſet utrum
haec intelligenda ſint de ictericis nuper commemo
ratis,an de aliis morbis,& quid per turbationes in-
telligat Hippocrates;ſunt enim qui uidentur intel
ligere Hippocrates tanquam loquatur de morbis
D in uniuerſum tunc uagantibus; at magis mihi pla-
cet intelligere de ictericis tanquam iis laborantibus
febri Epidemica, & maligna,ob bilem exuſtam, &
febris nigritudinem linguae ſtatim comburerentur
atque eo maxime,quia ſimilibus aegrotantibus ſo-
let accidere,ut linguae bile imbibantur;ac propte-
rea cuncta quae guſtant,ſibi uideantur amara, quẽ
admodum fieri poteſt ut aliquibus uideantur cun-
cta flaua,ut dicit Lucretius,& plerique alii ueteres
ſcriptores. De turbatione quoque uideo aliquos in
E terpretes putaſſe Hippocratẽ eam intelligere, qua
uniuerſum corpus angitur,ita ut quieſcere nequeat
& quae ſolet acceſſiones comitari ſeu exacerbatio-
nes febrium; at ut ipſe aliter ſentiam, putemque
intelligendas eſſe alui turbationes, quibus fluunt
praui humores,duo faciunt:unum eſt,quia ſic repe
ritur interdnm uſurpaſſe uoce ὄχλοι qua hoc in lo-
co utitur, alterum quia inſequenti dictione inquit
decimaquarta die aluos conſueuiſſe firmari, quod
praeſupponere uidetur iam eas fuiſſe ſolutas: nec
F ualet ictericis aluos ſemper duras fieri, quoniam id
quidem uerum eſt de ſimplicibus ictericis; non au-
tem de iis, quibus febres malignae coniunguntur,
& in quibus putreſcens bilis in inteſtina effundi-
tur ui quadam, ſiue per uenas meſaraicas, ſiue etiã
per ipſum ductum ad duodenum. Accidit quoque
rationibus praedictis illud, quod cum dicat huiuſ-
modi turbationes in longum perduraſſe ſatis lon-
gum ſpacium eſt a ſexta die uſque ad decimam-
quartam, quo tamen ſpacio uix contingere poteſt,
ut durent anxietates, atque turbationes illae ab
aliis putatae.

DECI-

DECIMAQVARTA ALVI RETENTAE. Quod pro turbationibus intelligendae ſint alui moleſtae motiones,faciunt haec uerba, in quibus dicit aluos retentas eſſe decimaquarta die, nec potuiſſe ullis pharmacis incitari; id enim habent potiſſimum icteri,ut ubi in ipſis aluus ſiſtitur, malè clyſteribus,peius medicamentis ſoluatur;praeterea nihil ſudant,aut illud faciunt parcè; nec pro ipſius febris ratione: cauſſa uero utriuſque euentus eſt, quoniam uis expultrix priuata ſtimulo naturali, qui eſt bilis,aegrè ab ullo alio concitatur, retentrix autem robuſtior facta ob ocium expultricis magnopere contendit aduerſus alia irritatoria, cuiuſmodi ſunt medicamenta,atque clyſteres: Cumque cutis ipſa bili craſſiuſcula ſit oppleta haudquaquam ſudoribus uiam ullam facere poteſt, & ſi facit ea admodum anguſta eſt, quam nec uis febris aperire ualet.

LIENIS QVIBVSDAM. Et haec quoq; dubitare licet utrum de ictericis ſint accipienda; ego tamen ſic accipio, quod ſaepenumero ictericis dextera hypochondria tumeant, atque tunc malū eſſe dicit Hippocr. ſexto aphoriſm. 42. ſed hic uideo poſſe duo quaeri: unum eſt quomodo Hippocr. dicat lienes ad dextera hypochondria intentos, etenim nemo eſt, qui ignoret lienem non in dextera, ſed in ſiniſtra uentris parte eſſe poſitum, ſique aliquando pertingit ad dexterum latus eſt, quando uſque adeo tumet,ut inſtar Zonae quemadmodum dicebat ille Plautinus totum abdomen cingat: iam uero ſic non poteſt intelligi Hippocr. quia dicit lienes fuiſſe exiguos. Aliud eſt ſi Hippocr. hic loquitur de ictericis, quo pacto dicat ad manus ſub murmuraſſe hypochondrium dexterum, uel lienes ibi poſitos, nam ſcribit idem Hippocr. quinto aphor. ultimo. ictericos non admodum uentoſos eſſe: murmuratio uero fit a flatu retento, & commoto. Circa primum ſcio Ariſtotel. initio penultimi cap. libri primi de hiſtoria, animi ſcripſiſſe aliquibus animalibus uiſum eſſe lienem in dextera parte ſitum fuiſſe; quod etiam confirmauit quarto de gen. anim. cap. quarto. at cum id explicatè non dicat de homine in ipſo haudquaquam poſſe hanc uiſcerum permutationem cum uita conſiſtere puto: unde neque huc potuit Hippocr. reſpicere cum dixit lienes ad dextera hypochondria: uerum quod dicere uoluit eſt in ea conſtitutione quibuſdam lienes intumuiſſe non admodum magis tumoribus;atque uerſus dexterum hypochondrium eſſe conuerſos, quaſi tenſio uſque eo uergeret. Ad aliud dicendum tumores lienum non tantum ab eo humore melancholico fuiſſe productos,uerumetiam a pituita:unde utriuſque humoris ratione haud exigua flatus copia colligebatur; quae a manibus contrectantibus commota ſtrepitum faciebat; quod autem dicit Hippocr. icteros non fieri flatuoſas id ut alias docui eſt intelligendum de ſimplicibus icteris ab ſq; lienis tumore alioue affectu; in quibus non colligitur ita faciliter flatus,quoniam humor biliofus ita aridus, calidusque eſt, ut flatus generationi inhibendae potius auxilietur.

SANGVINIS FLVORIS. Inter ſymptomata propoſitae cōſtitutionis hoc quoq; erat quod & sāguis e naribus fluebat, & per lotii expurgationem iudicabantur; cum enim interiora omnia maxime calerent, ſanguis quoque ſuper calefactus, & biliofus redditus in ſuperiora ferebatur, ad nares,ubi oſcula uenarum ipſarum aperiens ſuo calore profundebatur ſic quoque fiebant urinae profuſiones, quod ichor plurimus,& biliofus abundaret, qui ubi primum coeperat ad ueſicam ferri,quicquid deinde in ipſo ſanguine continebatur ſeri bilioſi,totum id ad ueſicam latum excernebatur; ſicque ictericiae per lotium expurgatae iudicabantur; nec obſtabat lienum tumor cum habeatur in ſecundo Epi. ſecundo. Bionem quendam a lienis tumore fuiſſe liberatum urinarum copia; quaſi ueriſſimum ſit plerumque lienoſorum ſanguinem,ut dicebat Ariſt. in probl. eſſe aquoſum,atque ut ait Hippocr. quarto de morb. ipſummet lienem aquae fontem,& domicilium eſſe: Tandem in plurimis aegrotantium uidebatur quaedam communis eſſe ad inferna propenſio naturae. Niſi quod ubi icteritia non fiebat, atque tamen tumidi lienes erant,non infra,ſed ſupra inclinabat natura,quando quidem ſanguis è ſiniſtra nare profundebatur. Quod enim a ſiniſtra potius nare ſanguis prodiret manifeſta cauſſa erat ipſius lienis tumentis morboſae rectitudo etenim ad molliendas euacuationes uel ſuperiorum,uel inferiorum partium naturam ſolere rectitudinem diligere & Hippocr. non ſemel docuit;& quotidianus re rum uſus monſtrat. Sed cur potius per ſuperiora, quam per inferiora lien expurgetur, alia eſt ratio, nempe uaſorum a liene prodeuntium latitudo maior uerſus ſuperiora, quam uerſus inferiora; quod etiam interdum facere poteſt ſanguinis aquoſioris ac tenuioris condicio, qui ob inconcoctiones a frigida lienis intemperie cauſſatas cumulatur in eo.

SOLSTITIVM PRAETERIERAT. Quae in priori partiali hiemis conſtitutione contigerint memoratu digna hactenus recenſuit Hippocrates. Hunc ſequitur recenſere,& quae fuerint poſt ſolſtitium,& quae tunc acciderint. Dicit ergo, quod ſtatim ab hiberno Solſtitio licet Boreas ſpiraret, haudquaquam tamen hibernam conſtitutionem admodum uariabat: ſed omnia ſeſe habebant hiberno modo. At quindecim dieb. poſt Auſtri perflarunt,& aliis quatuordecim boreas, adeo ut modo hic,modo ille uentus ſpirans conſequenter conſtitutionem uariaret ſcilicet modo borealem hoc eſt frigidam, & ſiccam reddens, modo auſtrinam nempe calidam,atq; humidam. Dicit itaque in hac uaria conſtitutione factas quoque eſſe icteritias ſaturatas,hoc eſt ualde flauas,& pallidas, quae nunquam ſincerè, & perfectè iudicabantur, ſed facilè recidiuas faciebant: etenim illud eſt compertiſſimū, quod ſcribit Hippocr. ſecundo aph. duodecimo. & ſecundo Epid. tertio. quae relinquuntur in morbis poſt iudicationem facere conſueuiſſe recidiuas. Cur autem non perfectè iudicarentur tunc ictericice, faciebat illa conſtitutionis uarietas; quoniam & ſi Auſtro flante corpora aperirentur inciperetque humor per ambitum corporis diſtributus diſſipari, mox tamen ſuperueniens Boreas, denuoque cutim

conſti-

conſtipans, & effluuia prohibens icteritias renouabat.

POST NIVES AVTEM. Dixi ſupra, & ueriſſimum eſt antedictam conſtitutionem fuiſſe uariam, ſiquidem modo Boreas, modo Auſter ſpirabat. Nunc autem poſt Auſtrum dicit fuiſſe niues, quae non niſi flante boreali aliquo uento decidere ſolent; poſt niues iterum, ſcilicet uerè dicit auſtrinos flatus perſpiraſſe, atque cum iis pluuias fuiſſe: & quamquam auſtri plerumque pluuias producãt, nihilominus fiunt etiam interdum ſine illis, ut quotidie obſeruamus accidere, & ut docuerunt Hippocra. atque Ariſt. & Galenus ut non immerito nunc auſtrinae conſtitutione addat Hippocr. fuiſſe quoque pluuias. Morbi, qui tunc contigerunt, fuerunt ii, qui ſolent temporibus auſtrinis eſſe familiares; nimirum grauedines tam cum febribus, quam ſine febribus: quod enim ad grauedines pertinet eas fieri ab auſtrinis uentis, ſicuti tuſſes, & raucitates, de quibus mox dicturus eſt Hippocr. clarè pronunciauit tertio aphor. decimotertio. cauſſa cuius explicatur & ab ipſomet Hippocr. libro de aer. aq. & loc. & ab Ariſt. prima probl. ſectione, ſcilicet, quia repleta humido auſtrino capita, atque mitiore & calidiore accedente aere, ueluti colliquata humorem mittunt modo in oculos, ubi lippitudines faciunt; modo in fauces & guttura; unde tuſſes, atque raucedines oriuntur; modo in uenas, atque arterias, in quibus prae calore tum uernali, tum aeſtiuo incaleſcens magis humor, ac putredinem concipiens febrem inducit, idque potiſſimum fit aeſtate. Cur autem interdum etiam fiant grauedines abſque febre cauſſa eſt, uel quia humor praecipitatus a capite alio fertur, quam in uenas; uel quia etiam ſi ad eos feratur, minimè tamen eſt paratus ſuſcipiendae putredini, aut ob ſui naturam, aut ob corporis temperamentum, & ſtatum: imo uero ſaepè fit, quemadmodum ait Galenus tertio, in tertium Epid. com. decimo. ut febris ſuperueniens ipſas grauedines curet, & finiat tamquae uitio ipſius ſolius capitis fiunt, quam uitio externi aeris frigidioris.

VNI VERO CVIDAM. Mirari poſſet aliquis cur Hippocr. uoluerit tradere exemplum cuiuſdam, cui in ea conſtitutione deſtillatio decubuerit in dentes medios partis dexterae; nec non in ſupercilium dexterum, atque in oculos, quaſi uero hoc rarum ſit, cum tamẽ frequentiſſimè contingat, ut deſtillationes, oculos, atque dentes exerceant, praeſertim in iis, qui antea dentium dolorem pati conſueuerunt, qualis erat hic commemoratus. Sed reſpondere licet, iccirco Hippocr. uoluiſſe commemorare hoc exemplum, quoniam licet ſimpliciter non ſit rarum, ut deſtillationes decumbant in dentes, uidebatur tamen in ea conſtitutione rarũ, quando, illud non contingebat, niſi quibus antea dentes erant inualidi, & diſpoſiti ad ſuſcipiendas eas, atque tunc iis morbus firmabatur in dentibus, aliaque nulla accidebant: eſt enim aphoriſmus Hippocr. ſatis celeber quarto, lib. trigeſimo. quod ſi cui pars quaedam doluerit priuſquam aegrotet, ibi firmatur morbus. Ad ſupercilium autem, atq; oculos decubuit quoque deſtillatio huic, tum quia dolor dentium non modo ad ipſos attrahit, uerumetiam ob acerbitatem ad proximas ſibi partes, tum quia fortè etiam, & ſupercilium, & oculi debebant ipſi eſſe infirmi, & obnoxii huiuſmodi affectibus capiendis; alioquin enim partes dexterae ſemper ualidiores conſueuerunt eſſe ſiniſtris, & de ſuperciliis dixit Ariſt. tertio de partib. anim. cap. nono dexterum propterea magis eleuatum, & magis arcuatum haberi.

ERANT AVTEM ET RAVCI. Etſi Hippocrates lib. de gland. atque de aetat. ſcriptum reliquerit ſeptem eſſe uias, quibus deſtillatio a capite deſcendit, multo tamen frequentius per palatum fauces, & aſperam arteriam, tanquam per uias latiores fertur, ut raucedines, inflammationes, & tõſillae & ſpongiae uocatae faciliter ſequantur & aurium tumores, & buccarum, cuiuſmodi in enarrata conſtitutione conſpiciebantur. Primum enim fiebant rauci quod deſtillatio delabens in aſperam arteriam madefaciebat illam, pluſquam par eſſet pro aere debito repercutiendo, ac uoce efformanda: etenim, ut docet Galenus libro de uſu part. natura fecit laringem, & arteriam moderate ſiccas quod huiuſmodi conſtitutio maxime conferat ad claram uocem efficiẽdam; ut enim nimia ſiccitas facit eam ſtridulam, & clangoſam, qualis animaduertitur in gruibus, paripacto nimia humiditas facit eandem obtuſam, & raucam. Quod ſimiliter a deſtillationibus fauces inflammentur ab illo motu agitatae & calefactae, praeter rationem quotidianus uſus demonſtrat. Iam uero ſpongiae Hippocr. & Galenus in ling. ac Erotiano, a quibus hic Hippocratis locus ſignificatur, ſignificarit tum ſimpliciter illas glandulas, quae in faucibus inſtar ſpõgiarum utrinque ſint poſitae, eo quod adenes uere ſpongiarum naturam referant, ut docuit Hippocr. libro de adenibus; tum etiam tumores, ſiue ſint inflammatorii, ſiue non earundem partium, qui tumoresſunt ſoboles deſtillationum capitis, quemadmodum etiam tumores poſt aures, atque maxillarum, qui modo fiunt cum febribus, modo ſine.

ERANT QVIBVS. Dixerat Hippocr. qui morbi ſint uagati poſt hiemem, & uere ſub propoſita conſtitutione, atque inter eos connumerauerat ſpõgias, & quia potuiſſet quiſpiam exiſtimare aliis temporibus, nullum horum eſſe uagatum; nunc oſtendit, qui fuerint aliis temporibus, & praeſert in autumno, & hieme graſſati, fuerunt autem biduo ſpõgiae, de quibus dictum eſt, & porrigines. Quod ad ſpongias pertinet haudquaquam mirum fuit, quandoquidem ipſemet Hippocr. tertio aph. 22. & 23. inter morbos autumnales, & hiemales recenſet anginam, quae eſt morbus tõſillarum inflammationibus, neq; loco, neq; natura, neq; ſymptomatibus admodum diſſentanea; recenſet etiam raucedines, tuſſes, & grauedines. Porrigines autem graeci dicuntur πιτυρῶδες ſunt uero propriè πίτυρα furfures, qui inter cribrandam a farina ſecernuntur, ad huius ſimilitudinem dicuntur quaedam urinarum contenta farinacea in ardentibus, & prauis febribus apparentia, de quibus Hippocr. & Galenus loquuntur quarto aphor. & ſecundo prognoſ. & in

Coac.

Coac. Ad huius quoq. ſimilitudinẽ dicitur πιτυρίασις ſeu porrigo quaedam affectio capitis, ex cuius cute deſquammãtur ueluti fur fures, quam affectionem. Q. ſerenus farream uocarit. Gal. ſexto Epid. com. 3. tex. decimotertio cauſſam furfurem ab interpretib. illius Hipp. ſententiae propoſitam coarguit diligenter, ſed quid ſit minimè diffiniit ibi, niſi quod interdum ex propria capitis ipſius intemperie illud malum oriri affirmat: Primo etiam de compoſ. med. ſecundum loc. ca. ſexto, de pityriaſi loquens nil aliud dicit, quam eſſe ſymptoma uitiatorum ichorum: ubi igitur uel in iocinore, uel in ipſo capite uitiata facultate, aut ob errorem aliquem externum loco optimi nutrimenti gignuntur ichores falſi, qui ad cutem tranſmiſſi, atque exiccati ab ipſa cute ſeparãtur, uocatur huiuſmodi affectio πιτυρίασις ſeu furfuratio, atque dicit Hippocr. uagatam eſſe in ea conſtitutione, in qua cum capita hominum uariis modis afficerentur, quae erant paullo calidiora, ichores ſicciores, & ſalſos producebant, qui deinde in ipſa cute exiccabantur, & exiccati decidebant.

SEXTA VIRGINI. Quod quiſpiam ſexta die ſit iudicatus, atque exacerbationes paribus diebus factae ſint, non ita mirum, nec infrequens, cum Hippocr. primo, & tertio Epid. retulerit multos ſimiles; at quod in una conſtitutione fuerit id frequentiſſimum, & commune hoc eſt, quod poteſt admirationem parere, & propter quod forſan haec ſunt notata ab Hippocr. qui alias ſecundo, ſcilicet Epid. imparibus diebus menſibus, & annis fieri iudicationes ſiue bonas, ſiue malas obſeruauit. Sed cur potiſſimum uoluit commonere fuiſſe uirginem, cui ſexta die facta eſt imperfecta iudicatio, & poſt hanc item ſexta die morbus rediit, ac ſexta recidiuae adhuc facta eſt alia perfectior iudicatio? Praeterea cur Hippoc. noluit apponere, quo genere morbi laboraſſet uirgo? Ad primum dicerem id feciſſe, ut doceret non errores, aut quampiam aliam externam cauſſam effeciſſe huiuſmodi iudicia. in diebus haud ordinariis, ſed puram fuiſſe illius conſtitutionis proprietatem; Etenim uirgines, nequaquam ſolent in uictu admodum excedere; ſicuti nec in aliis ſex rebus non naturalibus uocatis; adhaec uenerem nondum expertae, non patiantur eas mutationes, quas fieri uſu concubitus prodiderũt Hip. & Ariſt. & ob quas poſſunt ẽt in morbis multa contingere, quae haud uidentur in nõ defloratis. Ad ſecundũ uero dicendũ puto ex relatis facilè apparere laboraſſe morbo acutiſſimo tam in primo, quam in recidiua, cum ſtatim ſexta, uel octaua die factae ſint iudicationes: cuius uero generis morbi laboraſſet uirgo, non multum attinebat ad Hipp. ſignificare, quippe qui id tantum optabat monſtrare condicionem conſtitutionum effeciſſe, ut morbi quilibet in ea uagantes octaua, & ſexta die iudicarentur; quaſi uero quemadmodũ in ordinariis fiunt mutationes imparib. dieb. atq; potiſſimum ſeptima in acutis, ſic in hac fieret ſexta, uel octaua tanquam antecederent, uel poſtponerent parum, idq; dicit factum circa Iliadum occaſum, qui eſt autumnus; in quo ob uarias cuslibet diei mutationes circa frigus, & calorem iure merito fiunt quoque in morbis ſimiles uarietates; neque ſolum haec uerum etiam inſignes difficultates, ut merito autumnales morbi dicantur eſſe uel longi, uel mortales.

MENANDRI COECI. Exemplum quod modo proponit nobis Hippocr. rarum eſt, ac propterea, quod in hoc libro non aliàs ita frequenter facit, aliquam diligentia depingit aegram; dicit enim fuiſſe mulierem coniugatã, & Menandri coeci uxorem; ut ſcilicet poſſit quiuis ueritatem ipſam cognoſcere, quaſi coniunx ipſius notiſſimus eſſet, tum propter alia, tum maximè propter coecitatem fuiſſe namque plures tempore, atque etiam in Hippocrates regione huiuſmodi nomine uocatos rationi conſentaneum eſt, quando etiam Menander ille Comicorum princeps floruit. Haec itaque mulier ut alii ſimiliter putant, poteſt capta eſſe iocinoris inflammatione, & ardente, atque maligna febre, quandoquidem uiſcerum inflammationes ſolent huiuſmodi febribus coniungi ut Hippocr. & Gale. prodiderunt. Sed quaeri merito poteſt, quomodo dixerit ſtatim tot grauia ſymptomata ſibi contigiſſe, ſiquidem tenuia, & flaua poteſt quis ſtatim excreare, at purulenta difficile eſt intelligere quomodo ſtatim prodire queant, cum ſuppurationem alia ſemper neceſſario praecedant. Puto rẽ ita ſeſe habuiſſe; haec mulier diu laborauit forſan & febricula abſque quod decumberet, & medicum adſciſceret; quã primum autem uocatus medicus acceſſit, illico ſputa flaua, & purulenta uiſa ſunt. At circa ſextam diem uiſitationis iocinocis ininflammatio facta eſt. Quae fuerit iocinoris inflatio & ueluti fermentatio, non dicit Hippoc. at Valeſius interpretatus eſt uocem ξύμωσις qua uſus eſt Hippocrates feruorem, & inflãmationem, ſicut & alii, quaſi ea originem ducatur ἀπὸ τȣ̃ ξεῖσθαι quod eſt feruere; ſed fallũtur, quoniam ut optimè docuit Galenus in ling. & Erotianus in Onomartico uox illa ſignificat tumorem oedematoſum factum a pituita, & flatu; quaſi ut uidemus fermentari terram, & attolli, ſiquando ab aceto irrigetur, ſic iecur a pituita acida contrectatum, ueluti fermentetur, atque tumeat, Sed contra hoc eſt dubitatio, quoniam Galenus quarto de praeſag. expulſ. cap. 4. ſcribit iecur non affici oedemate, quoniam a calore illius natiuo conſumitur humor, & flatus, priuſquam oedema faciant. Reſpondendum eſt aliud eſſe oedema, aliud oedematoſam affectionem; uero oedemate non tentatur iecur, ſed oedematoſa affectione, ut idem Galenus in eodem libro paullo infra clariſsime ſcribit, cum qua iure merito fiunt paucae alui excretiones, quod refrigerato, ac tumente iecore, non multum bilis gignatur, aut ſi fit exigua fertur ad inteſtina, ac propterea uis eorum expultrix iners, atque tarda euadit.

CARNOPVRVLENTA. Graecè eſt σαρκοπυώδεα uox non alibi ab Hippocrate uſurpata, ſignificat autem pus concretum carnis fruſtula imitans, cuiuſmodi excernuntur ab iis, qui pulmones habent ulceratos, & certe cum haec mulier ſtatim atque uiſa eſt à medico coeperit pus expuere, uerìſimile eſt ante pulmonis ulcere laboraſſe, quod fieri potuit rupta uena, ac ſanguinis excre-

tione

tione praecedente;uel etiam ſine ulla uenae apertione; ſed ſola deſtillatione paullatim ipſos pulmones conſumente,quemadmodum interdum contingere teſtatus eſt Auic. Habuit igitur haec mulier ſputa,qualia phtiſicis, nempe purulenta carniformia,pauca,alba,& lata;neque enim huiuſmodi ſputa poterant eſse copioſa, quia condenſabantur in pectore. CIBVM. Hac dictione Hippo.duo dicit,quod cibum faſtidiens mortua eſt,& quod obiit circa uiginti. Quantum pertinet ad primum ſi examinetur diligenter uis eorum ſignorum, quae apparuerunt,non adeo laethalia erant,ut mors neceſſario ſequi deberet; ea propter ut Hippocr. ueram necis cauſsam doceret dixit faſtidiētem cibos interiiſse ſcilicet quia cibum nullum ſumebat:nam ſunt aliqui,qui licet non appetunt cibum aliquid tamē ipſius ſumunt;uerum qui non modo non appetunt, ſed & illum abhorrent, haudquaquam ſumere poſſunt, ac propterea ob alimenti egeſtatem extin- A guuntur cuiuſmodi ſcribit Galenus tertio in tertium Epid. ſua tempeſtate in peſtilentia quadam contigiſse,in qua adeo aegri cibum faſtidiebant,ut mallent mori,quam illum ſumere, & ſi qui ſeruabantur,id propterea contingebat,quoniam ſibi ipſis uim inferentes alimenta tandem capiebant.Cur uero haec mulier adeo cibum abhorreret, poterat facere humorum prauitas,aut uentriculi ipſius pene perdita facultas ob uitiatam inſigniter illius temperiem;& certè niſi huius mulieris malis coniūcta fuiſſet aliqua alia pernicioſior qualitas, minimè potuiſſet ſaltem adeo cito perire. B Vnde(quod erat ſecūdo propoſitum loco conſiderandum)exiſtimo Hippocr.addere uoluiſse hanc Menandri uxorem obijſse prope vigeſimam diem, qui eſt poſtremus acutorum terminus,quod uideret rationi mali apparentis non debuiſse perire, uel ſaltem ita cito. niſi & conſumata a cibo abſtinentia,& uis peſſima conſtitutionis illius interitum accelerasſent.

FINIS.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Omnes ſunt Terniones, praeter R, qui eſt Quaternio.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D XCVII.

Piſanae Praelectiones
HIERONYMI MERCVRIALIS
FOROLIVIENSIS
DE HOMINIS GENERATIONE,
NON MINVS VTILES PHILOSOPHIS, & Medicis quàm iucundae.

ADIECTVS EST DE BALNEIS PISANIS *Lucullentiſſimus Tractatus.*

De Auctoris conſilio, & conſilij cauſſis, Caput Primum.

QVOD olim ſcriptum fuit a Triſmegiſto hominem eſſe magnum miraculum, id tam de corpore, quàm de animo veriſſimum eſſe compluribus, ijſque euidentiſſimis argumentis deprehenditur; nam ſi animum ſpectemus, is quidem diuina res eſt, & ut Moyſes, ac Plato prodiderunt manibus ipſiuſmet Dei fabricata.

Igneus eſt illi uigor, atq; coeleſtis origo.

Sin autem corporis ipſius integra fabrica diligenter ſpectetur, haud ſatis vniuſcuiuſque partis ſubſtantia, figura, connexus, uſus, & actio laudari, atque ſuſpici poteſt, vt Alchmeus ille Crotonienſis, ac Herophilus ſcholae Herophiliae Tarſis apud Strabonem inſtitutor ingentem commendationem apud poſteros meruerint, quod alter ipſorum Anatomen corporis humani, vt eſt apud Chalcidium in uenerit; alter uero (quod dixit Tertullianus) ſeptingenta cadauera ſecuerit,

Libro de anim. In comm. ad Timeū Platonis.

A vt ipſius humani corporis myſteria, diuinamque compaginem pernoſceret. Quo modo enim tanta ſtructurae humanae elegantia, tot praeclarae hominis actiones, tot aeterna vincula, tot ſecreti receſſus, & conſenſus perſpecti eſſe poſſent, niſi anatomicam diſciplinam haberemus, qua una duce nihil, quod ipſa natura ſciuerit, ignorare conceditur? Quod ſi corporis humani reſſolutio tot egregias, atque admirabiles ſpeculationes habet, B haud minores quoque eiuſdem generationem, & fabricam habere cenſendum eſt. Etenim ex quo Crocodili paruo tam vaſtum animal generari mirabatur Plinius: & D. Baſilius, ac ante ipſum Ariſtoteles quot praeconia fecerunt illius aeternae Bombycum generationis? At multò illuſtrius, multoque admirabilius putandum eſt, quod ex puſillo humore in vtero mulieris, hoc eſt in lacuna; ſeu potius C latrina quadam generetur corpus humanum tot nexibus, columnis, canalibus, ſpiritibus, liquoribus, articulis, feneſtris, ac demum manibus inſtrumentorum inſtrumentis, vt dicebat Galenus, tandemque diuina quadam vi, & modo imperſcrutabili in hanc aethercam lucem mittatur, id animal,

quod coelum contemplari,illaſque beatiſſimas ſedes aeuo ſempiterno poſſidere debebat. Et ſi Galenus in unius cerebri, imo uero unius oculi fabricae examine tantopere mirabatur, totque encomijs authorem ipſorum extollebat, quid facere debebunt illi,qui huiuſce parui mundi uocati ſed qui omne miraculum, omnemque humani intellectus captum longe,lateque tranſcendit uniuerſam generationem tractare,diligenterque expendere cogitabit? Vos itaque ſtudioſiſſimi Iuuenes laetari debetis,magnopére,quibus conceſsum eſt ſub eximio ſectore ita anathomen huius admirabilis corporis uidere,ut quantum rei ipſius magnitudo patitur,et ad ipſius cognitionem ſpectat, nihil cumulatius,nihil doctius, nil denique exactius deſiderare poſſitis, modo tamen,quod ſpero, nec ſtudium nec induſtriam ueſtram a magiſtro expeti patiamini.Ego uero cur hoc eodem tempore de eiuſdem humani corporis generatione tractare deliberauerim, tres potiſſimum cauſsae effecerunt: una quarum atque praecipua fuit incredibilis amor, atque pietas,quibus uos,ueſtraq; ingenia,et ſtudia proſequor:cum enim hanc tractationem atque Philoſophiae ac Medicinae ſtudioſis,ualde neceſsariam,nedum utilem,ac iucundam fore ſemper exiſtimauerim, nihil nunc conducibilius, nihil hac ſpeculatione amabilius futurum ſperaui,quaſi ſic ueſtra exordia,imo uoſmet ipſos(quod oracula praecipiunt)cognoſcere debeatis. Altera fuit, quod ſicuti Anathomicus excellentiſſimus humani corporis factam membratim ſectionem, quaſique fructuoſam dilaniationem, et docturus,et oſtenſurus eſt, ita accommodatum,et opportunum opus uidetur,ſi ipſe ex aduerſo eiuſdem ſtructuram,compagem, atque integram conformationem, quãtum infirmae ingenioli mei uires patientur explanabo. Tertia,atq; poſtrema cauſſa fuit, quod cum meo Genuã receſſu uos aliquot lectionibus defraudauerim,eaſq; me non abſque foenore aliquo repoſiturum ſpoponderim, polliticis me abundè ſatisfacturum eſſe opinatus fui, ſi rem maximam, rem iucundiſſimam, rem huic tempori,ac praeſentibus curis uigilijsq; ualde accommodatam forſanque a
A paucis antea tractatam a compluribus certe expetitam diligenter edocerem.

De diuiſione,& ordine totius tractationis.
C aput II.

VT autem rem hanc nobiliſſimam ordine,et faciliter edoceam non alia uia incedendum eſt, quam ea, quae a na-
B tura obſeruatur; ſic euim dicebat Galenus neminem poſſe in aliqua re tractãda meliorem ordinem ſequi eo,quem natura in ipſius generatione ſeruat. Hominis itaq; generatio quatuor ſummis temporibus, ſeu operationibus a natura complectitur,conceptu,formatione,motu, et perfectione; ea propter et ipſe eundem ordinem ſeruabo,ut primo de conceptu, deinde de formatione,poſt de motu,deniq; de perfectione agam. Voco conceptum,
C eum,qui ex utriuſq; ſeminis, et ſanguinis mẽſtrui commixtione prioribus illis ſex, ſeptemue diebus conflatur: formationẽ, quando conceptus iam adeptus eſt eam formã,figuram, atq; cunctorum membrorum conſtitutionẽ,ut dignoſci poſſit,ꝗ triginta in maſculis, in foeminis quadraginta a cõceptu diebus efficitur. Motum ubi iam conformatus, et confirmatus foetus ſeipſum mouere et agitare ita incipit, ut a matre percipiatur,atq; id maſculum tri-
D bus, foeminam quatuor menſibus agere ab Hipp. traditũ habemus. Perfectio uero illa conceptus dicitur, cum is iam eo in ſtatu poſitus eſt, ut queat non tãtum in lucem prodire,uerum,etiam uita frui,qđ utrum ſeptimo tantum,an quoq; ſexto cõtingat menſe, loco ſuo decernemus. De his omnibus tractarunt certe Veteres cõplures,Anaxagoras,Empedocles,Democritus,Ariſtoteles, et alij, at cunctos alios diuinus Hipp. longe excelluit, qui ſi ullã
E de re praeclare umquam ſcripſit, de tota plane hominis generatione, atq; omnib. rebus mulieribus egregia admodũ diuerſis in locis tractauit, quibus ſiquid addi poteſt id totũ abſoluit Gal. unde nequeo ſatis mirari nonnullos medicos eruditos, et in Hipp. doctrina non oſcitãter forſan uerſatos,qui in hac re Hipp. ſingulari medicinae authori Ariſt. præferre nõ dubitarũt, quia licet is multa,ut erat neceſſe ab obſte-

Sexto de Placitis. Hippo. & Platonis. in fine.ca. quinto.

Primo de nat.pu.

Libro de pot. na.de foet. forma.đ ſem. de ſeptim. partu. Lib. de geni. de nat. pu.de foe. ſuperfoet. de ſeptim. & octim. partu. de morbis mul.

obſtetricibus didicerit, pleraq; etiam et uiſa, et longo uſu, atq; obſeruatione explorata nobis reliquit, ſecus quam Ariſtoteles, qui quicquid de cunctis animalibus memoriae mandauit, id totum, uel a rudibus anatomicis quales tunc erant accepit, uel a uenatoribus, quos iuſſu Alexādri ad componenda ea commentaria alloquebatur. Infantem autem fuiſſe interdum Ariſtotelem in rebus muliebribus tractandis, et cognoſcendis praeter alia multa, quae ſuis locis pedetentim uidebimus, illud poteſt pene ridiculum ipſius dictum docere, quo affirmauit mulieres ut plurimum, altero tantum menſe purgari, cum nullus ſit uſque adeo a mulierum conſuetudine alienus, quin perſpectum habeat omnes mulieres bene ualentes ſingulo menſe purgationes habere, imo ſi quid boni Ariſtoteles dixit ab ipſo Hippocrate accepit, et ſi numquam ipſum nominauerit praeterquam ſemel in Politicis: ſed de hoc alias etiam loquemur.

De Nominibus conceptus, eiusq; definitione, & Veterum ſententiae circa materiam conceptus. Cap. III.

NVnc tempus eſt ad cōceptum primo loco tractādum ueniamus, de cuius nomine pauca quaedam ſunt dicēda, ſi illud prius monuero maximam partem eorū, quae a ſcriptoribus traduntur de hominis generatione potius experientijs et cōiecturis quibuſdam rationabilibus tamē, quam ſcientificis demōſtrationibus conſtare, quod haec omnia ſint abditiora, quam ut certitudine ulla comprehendi queant, licet eiuſmodi cognitio alioquin iucundiſſima exiſtat: Nomen itaque conceptus multiplex apud Graecos inuenitur, ſcilicet, κύημα κύησις, ἔμβρυον, νήπιον: Latini uocum ſatis inopes prae Graecis unum fere conceptus nomen habent, atq; foetus: quamquam etiā apud Græcos ἔμβρυον, παιδίον, νήπιον non conceptum, ſed iam conformatum foetum ſignificare uideatur, ut in pleriſque locis nos docuit Galenus.

» Eſt autem κύημα, ſeu conceptus nil aliud
» niſi id totum informe, quod in utero ex
» menſtruo, et utroque ſemine retentis cō-
» mixtum cōtinetur, quodque Veteres non modo fieri impune prohibebant, ut teſtatur Ariſtoteles: dum ſcribit ante coitum ad prohibendam cōceptionem ſceleſtas mulieres conſueuiſſe loculos praeungere iuniperino oleo, uerum etiam conglobatum, ſed nondum animatum perdere, ut ſeſe quandoque feciſſe in Pſaltria quadam fateri non eſt ueritus Hippocrates.

Septimo de hiſt. anim. ca. 3.

Libro de nat. pu.

Huius ergo conceptus qui ex utroque ſemine, et ſanguine menſtruo conflatur ut uniuerſa natura expendatur, ipſius cauſſas materiales modo dictas, effectorem, finem, atque tempus et modum, qua licebit perſpicuitate enodabimus. Quo itaque ad cauſſas materiales ſpectat diſcrepantes inter ſeſe fuerunt ueteres, ſcilicet ex una parte Empedocles, Anaxagoras, et Hippocr. cum Medicis; ex altera Ariſtot. et Albertus Magnus eum Peripateticis: illi enim exiſtimauerunt ueram, atq; neceſſariam conceptus materiam eſſe nō modo ſanguinem menſtruum, uerum etiā ſemen tam uiri quam mulieris. Peripatetici autem putarunt foeminam non ſemē ſed ſolum menſtruum ſanguinem ad faciendum conceptum ferre, marem uero ſolum eſſe effectorem, quaſi uero ſtatim, atque factus eſt conceptus, ſemen ipſius uiri inflatus diſſipatum euaneſcat; imo uero id paſſim profeſſi ſunt foeminam nullum ſemen habere, ſed in coitu humiditatem quamdam dumtaxat mere excrementitiam, ac penitus inefficacem emittere, contra quos Galenus firmiſſimis argumentis longè latèque diſputauit. Adducti autem ſunt tribus potiſſimum rationibus, Primo quia natura nil fruſtra efficit, unde cum ſat ſit ſemen uiri, et menſtruum mulieris ad conceptum efficiendum, uanum eſset perquirere aliam materiam. Praeterea eodem tempore menſtrua incipiunt, et deſinunt mulieribus, quo ſemen uiris, eaſdem operationes efficit menſtruorum aduentus, quas ipſius ſeminis; nimirum uocis, et pilorum mutationem, et alia eiuſmodi, adeo ut uideatur natura, inquiunt ipſi, hoc efficere quia ſemen uiri pro efficiente, ſanguis uero menſtruus pro materia ſatis ſit. Ad haec ſaepe uſu uenit ut mulieres concipiāt ſine coitus uoluptate, ea propter ſi neceſſarium etiam eſſet ſemē mulieris, pro-

Primo de Gen. ani. 18. 19. Libro 15. de anim.

In lib. de ſem. & de foet. format. & 6. de loc. aff.

culdubio fieri haud poſſet conceptus ſine feminis emiſſione, ſemen autem non poteſt ſine aliqua uoluptate emitti. Sed haud difficile eſt his rationibus reſpondere, primum enim ueriſſimum eſt naturam nil fruſtra efficere, uerumtamen quod uolunt ſemen uirile ad generationem faciendum ſufficere, id nequaquam uerum eſt, nam et ſi ſanguis menſtruus ſit materia conceptus, nihilominus opere pretium eſt ut in mulieribus quoque aliquid ſeminis ſit, quod licet non adeo efficax ſit, habeat tamen aliquid efficacitatis, alioquin natura non tantum amoris et curae erga foetum in mulieribus ipſis collocaſſet, ſi duntaxat locum et materiam illam ignobilem abſque ullo alio concurſu tribuere debuiſſent. Quod uero dicunt Peripatetici, eodem tẽpore a foeminis menſtrua, quo ſemen a maribus emitti, ueriſſimum quidem eſt, ſed quid prohibet eodem tempore quin etiam cum menſtruis ſemen exire poſſit? imo uero nullo alio teſtimonio delector hac in re, quam ipſius Ariſtotelis, qui locis citatis dixit, quo tempore mulieres menſtrua emittunt, uſque adeo efferri libidine, et uiri cupiditate teneri, ut magna cura, et diligentia eo tempore ſint uirgines cuſtodiendae; Iam uero hanc ingentem libidinem non poteſt excitare menſtrui materia, cum ſit purus ſanguis expers ſpiritus; neque ualet id quod Peripatetici dicunt, emittere mulieres quandam humiditatem ſeminalem, quae libidinem iſtam efficere poteſt, ſiquidem per ipſos haec humiditas aquea eſt ſine ſpiritibus: ſumma autem uoluptas fieri haud poteſt, niſi a ſummo calore, et a ſpirituum copia. Ceterum quod dicunt Peripatetici, mulieres ſaepe concipere ſine coitus uoluptate, hoc primum negandum eſt, quandoquidem etſi una, uel altera fateatur ſe concepiſse ſine coitus uoluptate, cõplures tamen aliae ſunt, quae nõ ſine coitꝰ uoluptate cõcipiũt. Neq; ualet, ꝙ iſta delectatio in coitu oriatur ex receptione ſeminis uirilis, quia etiã ſi uir non emittat ſemen ſolent delectari mulieres, imo uero plerũq; emittunt illud antequã uir ſuum emittat: et habemus exemplum luculentiſſimum de Meſallina, quae centies in die uirum cum uoluptate patiebatur, unde ſolebat dicere, ſe quidem delaſſatam, ſed non ſatiatam a uiris recedere, quare uno, uel altero argumento uelle probare rem uniuerſalem, eſt contra eorundem regulas. Praeter; quam quod etiam ſi demus ipſis, aliquas ſine uoluptate concipere, non tamen negandum eſt eas habere ſemen: nam ſicuti uidemus interdum effluere ſemen uirile abſque delectatione propter aliquod impedimentum, pari pacto uerisimile eſt credere, aliquibus foeminis contingere animo ſcilicet non aduertente, ſiue curis, ſiue aliquo alio impedimento; quare poſſunt mulieres ſaepe falli in numeranda die conceptus, exiſtimantes ſe, ubi uoluptate non aſficiuntur in coitu, concepiſſe, cum tamen hoc non ſit ſemper uerum.

Menſtrui definitio: & utrum menſtruum ſit ſanguis purè excrementitius necne. Cap. IIII.

VErum quia utraq; ſecta in hoc conuenit, ut menſtrua tamquam materia concurrant ad conceptum faciendum, atque haec, ut uere dixit Ariſto. multo copioſiora ſunt in homine, quam in brutis, ſimiliter conſentiunt, in ſemine uiri eſſe uim effectricem, ſeu facultatem formatricem. Quid ſint ipſa menſtrua, cur a natura inſtituta, et cur in homine copioſiora, pariter quid ſit utriuſque ſemen definiẽdum eſt. Menſtruum itaque nil aliud eſt, „ quam purus ſanguis ſuperfluus, ab utero „ mulieris ſingulo menſe prodiens propter „ ipſius ſalutem, necnon humani generis „ propagationem. Si enim diligenter expẽdatur haec eſſentialis definitio, in ea ſingula cauſarũ genera comperientur, quaſi uero ſit optima, et perfecta. Sed iam ad ipſius anathomen deueniamus: dicitur primo Sanguis, ad differẽtiam alterius fluxionis muliebris ῥοῦς γυναικεῖος a Graecis Medicis nuncupatur, a qua Gal. eſt gloriatus nobilẽ quandam Romanam ſeſe liberaſſe; iſte.n. fluor etiã ſi per ſtata interualla exeat aliquibus, ac mẽſtruum albũ uocetur, is tamen potius humiditatis cuiuſdam pituitoſae a toto corpore, et praecertim a capite fluxus eſt ad uterum, quã uerus ſanguis menſtruus. Ceterum controuer-

Septimo de hiſt. anim. ſecundo.

In lib. ad Poſth.

trouerſum uideo apud Veteres quiſnam ſanguis ſit iſte. Nonnulli inter quos eſt Florus apud Plutarchum exiſtimarunt ipſum eſſe crudum et imperfectum, eo quod cum ſanguis fiat a calore, et mulieres ſint frigidiores, idcirco ſanguinem etiam crudiorem habeant. Addiderunt nonnulli alij iſtum ſanguinem non modo eſſe crudum uerum etiam uitioſum: quam ſententiam uidentur habuiſſe Magi et plerique Veteres: imo uero Plinius reddens rationem cur iſte ſanguis ſit uitioſus, dicit eſſe, quia ab ipſo multa mala oriantur: nam ſpecula inficiuntur, ſegetes corumpũtur, infantes effaſcinantur, et multa alia mala ab ipſo efficiũtur. Famulatur huic ſententiae Hebraeorum lex, in qua uetatur, ne mulieres menſtruatae ad templum accedant: imo uero ipſi numquam ſolent conſuetudinem habere poſt purgamenta mẽſtruorum cum mulieribus, niſi illae prius ſeſe abluerint, quaſi uero huiuſmodi ſanguis mulieres ipſas etiam polluat. et Heſiodus quoq; praecepit, ne quiſpiam ad mulierem meſtruatam accedere audeat. Accedit etiam, quod quotieſcunque mulieres menſtrua habent, male olent, decoloratae ſunt, oculos liuidos, et ſugillatos habent. ita ut ex his omnibus colligi poſſe uideatur ſanguinem menſtruum eſſe uitioſiſſimum. Verum Ariſtotelem, qui hac in re Hippocratem praeceptorem ſuum ſecutus eſt, fuit huius ſententiae ſanguinem menſtruum proportione reſpondere ipſi ſpermati, quia ſicuti ſemen eſt ſanguis puriſſimus, pari pacto dicit Ariſtot. menſtruum eſſe illud ultimum, quod ſupereſt in ultimo alimento utile, et ſi ulla eſt differentia inter ſemen et menſtruũ, eſt, quia menſtruus ſanguis non eſt adeo coctus, atque perfectus ac ſemen. Hanc ſententiam ſecutus etiam eſt doctiſſimus Veſalius. Sed praeter horum praeclariſſima teſtimonia, adſunt quoque complures rationes: primo, quia conceptus humanus proculdubio eſt omnium aliorum perfectiſſimus, cum etiam homo ſit omnium animalium perfectiſſimum; quod cum ita ſit, neceſſarium quoque eſt, ut id, ex quo fit conceptus ſit quid perfectiſſimum, ſit ex ſemine, et menſtruo, ea propter opere pretium eſt, ut menſtruum ſit ſanguis perfectus. Praeterea menſtrua, ut paulo infra dicetur, a toto corpore decidunt, hoc eſt, ab omni ſanguine, qui in uenis exiſtit: ſanguis qui eſt in uenis, eſt conſumatus et perfectus, neceſſe igitur eſt fateri, menſtruum eſſe ſanguinem perfectũ. Ad haec, ubi mulieres menſtrua non habent, ut dicit Ariſt. fluxu narium tentari ſolent: Sed iſte fluxus narium eſt ſanguis perfectus, ea propter uidetur neceſſario affirmari debere, menſtruum eſſe uerum ſanguinem. Neque ualet quod ab hoc tot mala oriri uideantur, propterea quod non fiunt uitio illius, ſed propter inſignem agitationem quae fit in mulieribus menſtrua habentibus: cum enim ſanguis a toto fluat ad uterum neceſſarium eſt ut magna fiat agitatio, ex qua nõ modo foeminae incaleſcunt, uerum etiam earum ualetudo perturbari ſolet; et quamuis Ariſt. uideatur aſſerere, menſtruum eſſe ſanguinem pure excrementitium, quod mulieres illud habentes non tentẽtur mariſcis, uaricibus, alijſque ſimilibus, et quod leuiores et molliores fiant huiuſmodi excremento euacuato, non tamen conuincitur eſſe ſanguinem impurum, et excrementitium, ſed ſolum ſuperabundantem, qui et ea uitia, et cutis ſacere poteſt aſperitatem. Dicitur deinde in Definitione (Superfluus) hoc nomen περίττωμα, duplicem ſignificationem habere poteſt: uel enim ſignificat id quod inutile ſuperfluit, quemadmodum pituita, melancolia, et bilis flaua, uel id quod utile ſupereſt coctioni; menſtruus itaque ſanguis non dicitur ſuperfluus primo modo, ſed altero: et quamquam Ariſtotel. menſtruum appellet excrementum, appellat tamen eo modo, quo ſemen, ideſt excrementum utile, quod in muliere poſt fruitionem omnium membrorum ſupereſt. Superabundat autem ſanguis in foemina, propter duas cauſas, una eſt ex neceſſitate materiae, altera uero ex neceſſitate finis: ex neceſſitate materiae, quia cum ſit frigidior mare (licet Parmenides, ut referunt Hip. et Ariſt. contrarium ſenſerit) nẽceſſario etiam minus conſumit quam uir ex neceſſitate finis, quod cum hic deberet ſeruire tum faciendo ſemini, tum conſtruendo, atque tam intra, quam extra corpus alendo foetui, cumque omnia nutriãtur ex ijs

Tertio ſympoſ. 4.

Libro 28. cap. 7.

Lib. quinto, cap. de cimoquinto.

Primo de gen. anim. cap. 19.

Loco citato.

Primo de mor. mul. Secũdo de part. an. 2.

ex quibus genita ſunt, ea propter uoluit natura in foeminis gigni ſanguinem copioſum: uerum quia natura uidit foeminam non ſemper cōcipere poſſe, nec per conſequens nutrire et idcirco neceſſariū erat, ut, ſi in corpore remanſiſſet, ſuperuacaneus corrumperetur, atque magnum detrimentum afferret, propterea ſagax natura, et prudens ad euitandum huiuſcemodi nocumentum proſpexit, ut ubi nulli eſt uſui ſanguis ille ſuperfluus paullatim a toto corporis ambitu in uterum per aliquod dierum interualla deſtillans abſque dolore ſtatim atque in uterū colligi incipit, pellatur, alioquin ſi uel ſubito e uenis aliquo uitio in uterum ruat, aut ibi collectus diu retineatur, ingentes cruciatus, faſtitidia aliaque mala parit, et ſi corrumpatur, et perniciofus et laetalis euadit, ut locupletiſſime omniū narrauit Hipp. ubi innumera mala recenſet, quae uel a ſuppreſſis uel a diminutis purgationibus menſtruis profiſcuntur; unde patet quam proprie uocet Seneca has purgationes naturae tributum, et quomodo falſum ſit menſtrua quaelibet eſſe uitioſa. Illud tamen eſt compertiſſimum nonnullas reperiri, quae huiuſcemodi menſtruis carent, uel ea a natura habent diminuta, quod cognoſci docet Hippocr. tum quia id habent ſeriatim, et ſemper eodem ordine, unde uitium uterinum uocat, quaſi dicas natiuum, tum quia ex matribus ſimilibus ſint ortae: quamquam etiā hoc contingere poteſt, quod ille ſi ſanitate fruantur, et interdum concipiant, uel ingentibus laboribus ſuperfluum ſanguinis conſumant, uel ut ait Ariſt. is in pinguedinem, ſeu quippiam aliud conuertatur, aut in alias partes abducatur; ſat eſt, quemadmodum ait Hippocr. et omnes Medici confirmant raras huiuſmodi eſſe, ac mulieres haudquaquam poſſe bona, et longa ualetudine frui, niſi ſtato tempore ſanguis ille ſuperfluus a natura quaſi tributum quoddam iuſtum e corpore, atque ipſo utero mittatur; nam et uſu, et Hippocr. et Gal. authoritate conſtat aliquibus mulieribus eum ſanguinem magno cum detrimento uerti modo ad nares, modo ad pectus, modo ad aliquam aliam partem, qui tamen menſtruus minime appellari debet.

Li. de nat. pu. & 1. de morbis mul.

Li. de nat. pu.

Libro de mor. mul. & libro de ſectio. uenae aduer ſus Eraſiſtra.

A *De reliquis particulis in deffinitione menſtrui poſitis. Cap. V.*

HAbuit Antiquitas inter alias ſuperſtitiones hanc, quam narrat Feſtus et D. Auguſtinus, quod praefoecerunt Deam Menam menſtruis quam uocarunt Fluoniam. Sed horrēdum memoratu eſt quod ſcribit Epiphanius flagitioſiſſimos illos
B Gnoſticos factitaſſe, quorum uxores non modo menſtrua ſacrificabant, uerum etiam potabant: Sed haec dimittamus, et ad explicandas reliquas particulas in deffinitione poſitas accedamus. Dictum eſt, ex utero prodiens, et iure quia ſunt complures mulieres, quibus, ut antea dixi, non fluit ſanguis ex utero, uerum quemadmodum etiam teſtatur Gal. uel a naribus, uel a pectore, uel a mammis, ut nar-
C rant quidam alicui mulieri ſingulo menſe e papilla ſiniſtra ſanguinem profluxiſſe qui tamen non eſt dicendus menſtruus. Sed hoc in loco duo occurrunt contemplatione digna, unum eſt quonam pacto hic ſanguis in utero colligatur, et ab eo exeat. Alterum, eſt quae nam ſit ratio, pro pter quam Virgines ante 12. uel 14. annum, et mulieres poſt. 50. careant menſtruis, quemadmodum et ſemine genitali. Quoad primum nōnulli putarūt paulla-
D tim ſpacio illo menſis effundi per uenas in fundum uteri, ibique tamdiu contineri, donec cumulatus adigat naturam ad ſeſe expellendum. Verum haec opinio confutata eſt a Veſalio, quoniam creſceret et exiret conglobatus, non autem fluidus, et inſtar, ut ait Hippocr. hoſtiae nuper mactatae. Addo ego uterum dum non eſt plenus, eſſe adeo exiguum, ut nequeat eſſe capax. Itaque ſatius eſt dicere ut Hippocr. et Gale. nempe paulla-
E tim a toto per uenas fundi, et ceruicis uteri ſanguinem corriuare, eaſque replere, donec ipſarum tumentium oſcula reſerentur, ijſque apertis profundatur: utrum autem a fundo an a ceruice potiſſimum huiuſmodi ſangis profundatur nec ipſe Veſalius et ſi ſingularis peritia auſus eſt aſſeuerare, tamquam res admodum abdita ſit, nec ratione, aut ipſa anathome ullo modo cognita. Ad alterum Hippoc. ſcribit

Quarto de ciuita. Dei.

Primo cō tra Haereſes.

Loco citato.

Lib. quinto, cap. decimoquinto.

Libro de nat. pu.

Libro de nat. pu.

Quinto aph. com. 60.

Lib. de genitura.

bit non fluere menſtrua uirginibus ante duodecimum annum, ꝙ tunc uenae earum anguſtiſsimae ſint,qua etiam ratione dicebat pueris ſemen non fluere, etiam ſi illud habeant.Sed addo ego et aliam rationem, quia ſcilicet aetate puerili maximum fit incrementum corporis, in quod abſumptus ſanguis minimè poteſt exuberare uſque ad annos praedictos, quibus tum fit in corpore ſanguinis, et ſeminis agitatio, quam ſequitur prurigo, et oeſtrũ illud,quod maximè excitat uirgines ipſas ad libidinem. ceterum alia ratio eſt cur poſt quinquageſimum non fiat, niſi aliquibus,ſed rariſsimè,nempè quòd ob refrigeratum corporis habitum (eſt enim ſenectus mulierum ſemper maturior ſenectute uirorum) minimè ea copia ſanguinis gignatur, quae ſufficiat menſtruis continuandis,ut ob id etiã minimè concipiendo idoneae ſint. Dixi (ſingulo menſe) quoniam id cunctis mulieribus bene ualentibus commune eſt, ut ſingulo menſe paulò plus, uel minus menſtruas purgationes habeant, quod Gal.ex relatione mulierum dignoſci poſſe ſcribit: quod ſi aliquibus eae uel antecedũt,uel poſtcedunt hunc terminum, id certè contingit propter aliquod corporis uitium, et hinc (ut retrò dixi) patet error puerilis Ariſt. qui auſus eſt ſcribere mulieres plurimas non niſi altero quoque menſe purgari, paucas ſingulo,niſi pro eo tuendo dicere placeat eius ſententiam eſſe intelligẽdam, quemadmodum uidetur ipſam accepiſſe Plinius, ubi dixit mulieres altero quolibet mẽnſe copioſiora mẽſtrua emittere,quod tamen in maiori ipſarum parte falſum exploratur, et ſi in nonnullis, ſed admodum paucis uerum comperiatur. Quamquam Albertus Magnus pro Ariſt. tuendo peruertere maluit textum, quaſi Ariſt.ſenſerit plurimis mulierib. ſingulo menſe paucis altero quoque fieri menſtrua. Vnde autem potius fiat ut ſingulo menſe, quàm uel quadraginta, uel quinquaginta, quibuſque diebus huiuſmodi fiat excretio, non ita conſtat, nam pleriq; Medici Aſtrologos ſectantes ab luna illud fieri credũt, cuius curſus per Zodiacum totidem perficitur diebus,et Ariſt.ſcripſit fieri potiſsimum decreſcente luna, eamque ob cauſſam feminino nomine eam uocari ab an-

Primo de ſem. cap. quarto.

Septimo de hiſtor. anim. ſecundo.

Lib. ſeptimo,cap.decimoquinto.

Lib. nono de anim. c. ſecundo.

A tiquis. At ſi hoc uerum eſſet, ſequeretur debere menſtrua ſemper, uel ſaltem plerumque fieri in pleniluniis, et nouiluniis quando cuncta corpora uiuentia eſſe humidiora quàm alijs temporibus cernuntur,quod tamen uſu non comprobatur uerum, cum omni lunae aetate has excretiones experiantur mulieres, licet forſan cõpluribus in plenilunijs, uel nouilunijs illae accidãt: quare magis mihi placet hãc purgationem eſſe ueluti motum quẽdam B naturae criticum, uti dicebat Hippocr. conceptiones,foetus, abortus, atque partus eodem tempore iudicari, quo et morbos,et ſanitatem,et mortem. Et quia uerè dies critici ab Hippoc. certiſsimo horum obſeruatore conſtituti per quartas,ſeu potius hebdomadas,ut aliàs ſaepe docui,terminantur,et quatuor hebdomadae paullo minus integrum menſem cõficiunt lunarem, hinc fit,ut potius 27.28.29. atque C 30.diebus,quàm alijs motus talis criticus abſoluatur; quae enim ratio abſtruſa eſt in aſsignanda potius hebdomada, quàm alium numerum motui humorum, et morborum critico, eadem quoque nõ minus occulta eſt in definiendo praeſertim hoc termino potius per quatuor, quàm per tres, uel quinque hebdomadas, niſi dicamus tanto dũtaxat tempore cumulari ſanguinem illum exuberantem, ita ut naturam ad ſui ſtimulet, et concitet expulſio- D nem. Dictum eſt tandem in definitione menſtrui (propter conceptum,ſeu propagationem ſpeciei humanae, necnon propter ipſius mulieris ſalutem:) quia uerè uidentur eſſe inſtituta menſtrua,in hũc praecipuum ſcopum,ut ſaluetur ſpecies humana; imo uero tam neceſſaria eſt haec materia,ut niſi mulieres eam habeant haudquaquam concipere poſsint; quod intelligens illa Sarra ubi ſibi renũciatum fuit ſeſe nonagenariam eſſe concepturam re- E ſpondit, quomodo illud fieri poſſet, non quòd eſſet nonagenaria, ſed quòd menſtruis careret: nec ſolum neceſſaria ſunt menſtrua conceptui,uerum etiam ut commodè fluant;nam ſi ſint diminuta dicebat Hippocr.non poſſe fieri cõceptum,et hoc ob duas rationes, tũ quia uaſa ſunt uſque adeo oppleta, ut foetum continere, nequeant,tum quia deeſt materia cõceptus, eſt .n. menſtruum maxima pars cõceptus.

Lib. de ſeptim. partu.

In lib. de natura pu.

Quòd

Quòd ſi quandoque fiat licet rariſsime,ut quae menſtruis carent concipiant, id fit, quia ſanguis ille qui circa uterũ collectus eſt,ex illa titillatione effunditur. Verum ſi nimis quàm par ſit fluant, nõ poteſt etiã fieri conceptus, aut ſi fit,uitioſiſsimus eſt, dicebat enim Hippocrates, quòd ſicuti plantae benè, uel malè habent pro uario humorum terrae,quibus fiunt,aluntur, et adoleſcunt ſtatu,ſic foetum benè,aut malè ſeſe habere,prout mater,eiusq; ſanguis menſtruus benè,uel malè habent:et haec etiam eſt ratio, propter quam fluentibus menſtruis,uel non fit conceptus, eo quòd uis prolifica ſeminis nõ modo hebetatur, uerum etiam planè ſuffocatur;uel ſi ob ſeminis uirilis ualiditatem, quòd menſtrui ui reſiſtat,fit,uitioſiſsimus eſt: unde qui naſcuntur,aut ſunt Epileptici,aut leproſi,aut Elephantiaci: et hinc eſt quòd ueteres Hebraei fuerunt uſque adeo diligentes, et ſeueri in praecipiendo, ne cõcũberent homines cum mulierib.menſtrua habentibus. Quòd ſi quis quaerat, qui fieri poſſit,ut ubi mẽſtrua fluãt, partus uſque adeo uitientur,poſtquam conſtitutum eſt menſtruum eſſe ſanguinẽ puriſsimum; reſpondendum eſt illud fieri, quia cum eo tempore plus ſanguinis menſtrui,quàm par ſit fluat, iure fit, ut uis formatrix non poſsit fermentum illud coquere, unde corrumpitur pars menſtrui,et ſeminis, à qua corruptione poſtmodum neceſſario fit conceptus uitioſus. Opportunum igitur tempus conceptus eſt, definẽtibus menſtruis, quia tunc cum uterus ſit exſiccatus,et depuratus, facilè attrahit ſemen in ſeſe, et ſi quid ſanguinis remanet in utero optimè fit conceptus. Huic autem primario in faciendis menſtruis naturae ſcopo acceſsit et ſecundarius quidam, ſcilicet ipſius ſalus,necnon ornamentum,quoniam (ut retro dicebam) mulier haudquaquam ſana eſſe poteſt, cui purgationes menſtruae debitis temporum interuallis, uel nõ fluunt, uel diminutè fiunt, atq; id firmiſsimis experimentis, et rationibus demonſtrarunt Hippocr.et Galen.pleriſque in locis,imo una cum ſanitate etiam conceptio,et conſequenter humanae ſpeciei conſeruatio, et propagatio impeditur; et quamquam uideantur aliquae eſſe ſanae, licet non fluant, uel diminutè menſtrua, longo tamen tempore ſanitate non perfruuntur. His duobus praecipuis ſcopis addidi ego pulchritudinem,et ornamentũ ipſius mulieris, cum enim,ut dicebat Anacreon uetuſtiſsimus Poeta Graecus,natura largita ſit cunctis animalibus aliquod pro ſui defenſione tutamẽ,ueluti equo curſum,leoni ungues, belluis cornua, cani dentes, pulchritudinem dedit mulieri, quae plus omnibus alijs armis ualet; ad pulchritudinem autem ſi non faciendam, ſaltem conſeruandam, atque augendam quantum ualeant purgationes menſtruae ordinatae, prae multis alijs docuit Ariſt. qui icirco corpora mulierum teneriora, molliora, et coloratiora eſſe dixit, quòd ſingulo menſe ſuperfluus ſanguis, et cum eo alij humores purgãtur ſuperuacanei;praeterquam quòd etiam experientia quotidiana probatur, eas quae nõ ita rectè purgantur, decoloratiores, obſcuriores, uel ſaltem uenuſtatis,et leporis magis expertes plerumque apparere,et memini me legiſſe apud Plutarchum mulieres pinguedinem quandam ſuauem,et eximiam habere, propter quam ubi multa cadauera promiſcuè erant comburenda,ſemper decem uirorũ, unum muliebre immiſcebãt, quaſi illud unum pinguedinis tantum ſuppeditaret, ut cetera facilius concremari poſſent. Vtrum autem ad alendum foetum ſanguis menſtruus conferat, minimè dubitare oportet: etſi enim aliqui id negent impulſi ſententia Plinij, qui dixit à ſanguine mẽſtruo plurima fieri detrimenta, attamen melius cenſuerunt Hippocr. Ariſt. et Gal. qui puriore illius ſanguinis parte foetum nutriri aſſeruerunt, neque uerum eſt ſanguinem mẽſtruum intra uenas ipſas retentum, eſſe ullo pacto perniciosum,niſi ſi quãdo effuſus è uenis in uterum,tetram aliquam putredinem contrahat, quo in caſu pernicioſus ſanè euadit. Cur porro bruta minus huiuſmodi excrementi mittant eaedem ſunt cauſſae, propter quas ſolebat dicere Ariſt. illa minus alijs etiam deſtillationibus infeſtari,ſcilicet quod excrementa in pilos, cornua, aliaue membra uertãtur,uel quod proportione ſui corporis minus ſanguinis faciãt, nempe quae alimẽtis ſiccioribus, ac à ſanguinis natura remotioribus alantur. Atq; haec de menſtruorum natura. Vtrum autem

Margin notes: Loco citato. — Tertio ſympoſiac. 4. — Libro 28. cap. ſeptimo. — Decima probl. 53.

tem Virgo Maria habuerit,ut ceterae mu lieres hanc excretionem menſtruam, eſt ingenij curioſi, atque ocioſi anxie perqui rere, uerum tamen,niſi hoc damnetur ab Eccleſia Catholica,à qua ne lato quidem (ut fertur)ungue recedere uero Chriſtiano licet, dicerem,eius quidē corpus fuiſſe perfectiſsimè conſtitutum, attamē cum debuerit in eius uentre, et generari corpus uerè humanum,atque nutriri,tam intra, quàm extra foetum ipſum, quo pacto aluntur ceteri foetus, contra atque cenſuerunt haeretici illi,qui Chriſtum negarunt ueram carnem humanam aſſumpſiſſe,rationi cōſonum uidetur,illius matrem abundaſſe ea materia, quae hiſce uſibus inſeruit: uerum hanc materiam in Beatiſſima Virgine fuiſſe puriſsimam, incontaminatam, atque ab omni labis ſuſpicione maximè remotam.

De varijs ſeminis nominibus,eiusque definitione tum ex veterum,tum ex propria ſententia. Cap. VI.

ABSOLVTA menſtrui ſanguinis naturae explicatione; ſequitur ut de ſemine tam uiri,quàm foeminae agamus,cuius natura poſtquam erit cognita,poſtmodum intelligetur, utrum uerum ſit, illud quoque foeminas habere, ut putant Medici, an potius careant, quemadmodum crediderunt Peripatetici: nam ſi careant, cōſequens erit,ut foeminae in generatione uas dumtaxat,et generationis,ac nutritionis materiam praebeant, ſin uerò habeant,ſicut arbitrātur Medici,conſequēter probatum erit, etiam mulierem effecti uè ad generationem hominis cōcurrere. Primum autem de nomine ſeminis ſciendum eſt apud Hippocratem, et alios uocari γονὴν, et σπέρμα, quamquam Ariſtot.uideatur ponere differentiam inter γονὴν, et σπέρμα,ubi ſcribit γονὴν,id eſt genituram eſſe cauſſam, principiumque generationis proueniens a perfectis animalibus, quae natura coeunt,σπέρμα uerò eſſe tantū plantarum, et imperfectorum animalium: atqui apud Hippocratem et Medicos σπέρμα ſeu ſemen, tam de animalibus perfectis, quàm de alijs promiſcuè dicitur, ueluti

Primo de gen.anim. cap.18.

A tam de mare,quàm de foemina: etſi enim Zeno, atque Ariſt.ſentiant foeminā haud emittere prolificum ſemen,ſed dumtaxat materiam, ſudoris inſtar, liquidā, quaſiq; ex colluctatione factam, tamen et Medici,ut aliàs ſaepe dicturi ſumus,necnon Pythagoras, Democritus, et Epicurus,aliter ſenſerunt. Iam uerò ſemen diuerſimodè reperitur apud ueteres diffinitum. Pythagoras ſanguinis probiſsimi ſpumam eſſe dixit, ut apud Galenum et Plutarchum legitur. Alcmeon cerebri portionem; (sed hoc uerum ſi eſſet, quot iuuenes eſſent ſine cerebro?) et quamquam Ariſtoteles dicat ſpadones non caleſcere, quia plus cerebri habent ob ueneris abſtinentiam, quaſi uerò ſemen ſit pars cerebri, nihilominus aliud eſt, cerebrū ſubſidere, aliud, auferri partem ipſius: in ijs qui Venere utuntur,et praeſertim immodica,ſubſidet quidem cerebrum, ſed nulla ipſius pars aufertur; ſubſidet autem quia exſiccatur: unde ſi conſpiciantur capita eorum qui utuntur Venere,et qui non utuntur,cerebrum eorum non contrectat caluariam, horum uerò ipſam tangit. Plato ſpinalis medullae effluuium eſſe putauit, quòd enim per ſpinalem medullam effluat ſemē, uerum quidem eſt, ſed hoc non explicat illius naturam. Epicurus animae, et corporis fragmentum, Ariſt.uerò diffiniebat ſemen eſſe id quod ex ſeipſo mouere ualeat ad tale aliquid gignendum, quale id ex quo concretum eſt;uel eſſe excrementum utile alimenti ſanguinei ultimi. Ceterum, nos Hippocratis doctrinam,et Medicorum ſequētes, dicimus, quòd ſemen eſt corpus liquidum,calidum,et ſpirituoſum facultate formatrice praeditū in uaſis ſpermaticis, ac teſtibus elaboratū,propter humani generis propagationē. Haec namq; definitio, ſeu potius eſſentialis deſcriptio,cauſſas omnes cōplectitur,quemadmodum ex ipſius, quā ſumus mox ſubiuncturi anatome perſpicuum et manifeſtum reddemus. Dicitur ergo corpus liquidum, quia omne ſemen eſt quaedam ſpecies ſubſtantiae humidae, ſiue humoris fluidi à ceteris ſeparati: unde deprachenditur error Cteſiae, quem narrat Ariſtot. uoluiſſe elephanti ſemen durari ſicceſcens inſtar electri. Illud tamen eſt animaduertēdum,cum dico (liquidum) non me

In hiſt.phi loſ.

Decima probl. 56.

Primo de gen. anim. 18.& 19.

Secūdo de gen.anim. ſecundo.

me intelligere ſimpliciter aqueum, ſed moderatè craſſum, qualia ſunt concoctorum humorum genera, tale enim debere eſſe ſemen uiri iure docuit Ariſtoteles, ubi etiam monſtrat probari efficacitatem ſeminis aqua, in quam proiectum ſi difſluat ſterile, ſin fundum petat foecundum iudicatur.

Secũdo de gen. anim. quinto, & tertio de hiſt. anim. in fine.

Ceterum oritur hoc in loco dubitatio, quia Galenus uidetur uocare ſemen ſubſtantiam craſſam, et alibi dixit ſemen conſtare ex ſubſtantia ſeroſa, et ſpiritali: imo idem etiam dixit Ariſtoteles.

Primo de ſem. capite quarto.
In lib. aduerſus Lycum.
Tertio de hiſt. anim. in fine, & ſecũdo de gen. anim. ſecundo.

Ad quod reſpondetur ſemen dupliciter conſiderari poſſe, uel ſecundum ſui materiam ſolum, uel quatenus eſt compoſitum ex materia, et forma: ſi itaque primo modo accipiatur, planè eſt totum aqueum, ut comprehenditur ex eo, quòd ſtatim atque funditur extra calore exutum aqueſcit, praeſertim quando eſt infoecundum, et in aqua fundum non petit, ſed eliquatur: ſin autem ſecundo modo accipiamus, cum ſit elaboratum, eſt craſsiuſculum. Niſi etiam dicamus uocare aquam Galen. ut alios liquores ad aquam reducit Ariſtoteles, ſ. uinum, ſerum etc.

Quarto Metheor. quinto.

Fit autem ſemen ex eo puro ſanguine, qui nutritis partibus ſolidioribus ſupereſt, non ſecus ac menſtruum; natura enim non tantum ſpeciei, quantum indiuidui conſeruandi ſtudioſiſsima, quotidie uberrimum alimentum parare uoluit, ita ut potius exuberaret, quàm deficeret, illud uerò quod ſupereſt in uaſa ſeminaria ſepoſuit, ut poſtea generationi faciendae poſſet inſeruire, atque hinc Ariſtoteles appellauit ſemen ϖερίττωμα χρήσιμον, id eſt quod ſupereſt utile, quòd autem ſemen ex ſanguine conficiatur, tum ex eo dignoſcere licet, quod qui immodica Venere utuntur, quandoque etiam ſanguinem eiaculare ſoleant: tum etiam quia Ariſtoteles appellat ſemen excrementum alimenti ſanguinei ultimi, quod magnam uim obtinet; quod magis etiam probat, ubi ſcribit poſt coitum maximè delaſſari hominem, quia plurimum ſeminis emittit; et Auicennas dicit ex quadraginta uncijs ſanguinis uix fieri unam ſeminis: unde ab Hippocrate ualentiſsimum quid ſemen appellari ſolet.

Quarto probl. ſexto & ſeptimo.
Tertio de Animal.
In lib. de Genit. & de natura pueri.

A *Vnde nam ſemen defluat examinantur ueterum ſententiae.* *Cap. VII.*

DVBITATVM eſt à ueteribus à quanam corporis parte huiuſcemodi corpus humidũ, quod eſt ſanguis ultimus, et perfectus, in uaſa ſpermatica defluat. Hippocrates ſecutus Empedoclem, et Anaxagoram à toto corpore, et praeſertim à capite, et ab oculis deriuare cenſuit, propter quod dicebat homines poſt coitum imbecilliores fieri, cum res ualidiſsima à toto ſecernatur, et licet in eodem loco uideatur aſſerere, quod ab omni humido proficiſcatur, pro humido tamen intelligit quicquid à duritie ſeiunctum eſt, qualis eſt oſsium, ligamentorum, et chartilaginum.

Lib. de genitura.

B Ariſtoteles autem diuerſas uidetur habuiſſe ſententias, quandoque enim idem dixit, quod Hippocr. defluere, ſcilicet a toto: quandoque uerò aduerſus ueteres Medicos, non à toto, ſed à cerebro.

Primo de gen. anim. 18. & 19.

C Tribus porrò argumentis uſus eſt Hippocrates ad confirmandam ſuam ſententiam, primò, quia ſemen continet in ſe uirtute, et potentia omnes corporis partes; atqui id fieri non poſſet, niſi ab omnibus partibus ſemen decederet. Praeterea non poſſent aſsimilari foetus ſecundũ omnes partes parentibus, niſi ſemen a cunctis partibus ſepararetur. Ad haec magnitudo uoluptatis in coitu non aliunde prouenit, quàm quòd ſemen, quod exiens facit uoluptatem, a toto ſecedit.

D Quòd autem potiſsimũ a cerebro defluat, probabat Hippocr. exemplo Scytharum, quos dicit frequentiſsimè equitare ſolere ſine iſtis ſtapedibus, ex quo fiebat, ut quoſdam grauiſsimos morbos crurum inciderent, ad quos curandos neceſſe erat incidere uenas poſt aures, quibus exciſis ſteriles euadebant, quaſi uerò ex inciſione uenarum illarum tolleretur uia, per quam pertranſiret ſemẽ ad uaſa ſeminalia.

In lib. de aer. aq. & loc. & in lib. de Genit.

E Quòd etiam ab oculis ſemen defluat probauit Hipp. quia in illo actu uenereo maximè omniũ oculi laborare ſolent. Ariſtoteles autem, Albert. Magn. et ceteri Peripatetici non acceperunt has grauiſsimas Medicorum rationes, primo enim Ariſt. negat, quòd, etiam ſi ſemen habeat uim faciẽdi omnes partes corporis, a toto corpore proficiſcatur,

ſcatur, cum enim habeat uim formandi indiuiduum, habet etiam uim formandi omnes partes. Neque pariter putat Ariſt. illud eſſe neceſſarium propter ſimilitudinem, quia cur non decideret etiam ab un guibus? ſunt enim et hae particulae corporis. Quod pertinet ad uoluptatem illam inſignem aiebat Ariſt. non fieri quòd totum corpus concurrat, uerum propter titillationem illam, et confricationē corporis. Quamquam autem Ariſt. hanc Medicorum ſententiam damnauerit, habuit B tamen aliam ſententiam, et quaſi coactus eſt Hippocr. conſentire, nam quaerens rationem ingentis illius uoluptatis, quae in coitu percipitur, inquit eſſe, quia ſemen ab uniuerſo corpore ſecernitur: et dicebat Spadones habere plus cerebri, quia minus à coitu conſumitur, quaſi uerò ſemen a cerebro defluat: ab oculis etiam proficiſci ſemen dixit Ariſt. ubi etiam ſcribit ex hoc explorari foecunditatem mu- C lierum, ſ. ſi linimenta ipſis oculis adhibita ad os intus peruenient. Quare illud uerißimum eſt, quod dicit Hippoc. et interdum non negauit Ariſtot. nempe ſemen à toto corpore deriuare, praeſertim autem a capite, atque ab oculis ipſis.

Quarta probl.

Decima probl.

Secũdo de gen.anim. quinto, & quarta ꝑble. ſecundo.

Semen calidum eſſe, & quot modis.
Cap. VIII.

SED redeamus ad explicatio- D nem eorum, quae in feminis definitione accepta ſunt. Nā dicitur (calidum) quia uerè ſemen eſt ueluti ſedes, atque domicilium natiui, atque genitalis caloris, qui ſiue ſit ipſa natura, aut anima, quemadmodũ uocat Hippocr. ubi dicit produci animam uſque ad mortem, et calidum eſſe quodpiam immortale, ſiue primum animae inſtrumentum non intereſt multum hoc in loco diſputare; ſat eſt intelligere in hoc E ipſo ſemine illum calorem, tamquam in proprio domicilio habitare. Tribus autem potiſsimum modis dicitur ſemen calidum, uno modo, quia actu, et uerè calidum eſt: ſiue enim intra corpus, ſiue in exitu ſemen accipiatur, actu calidum ſemper exiſtit. Altero modo, quia ubi fit conceptus impertit, et elargitur calidum innatũ omnibus corporis partibus. Poſtremò, quia nõ modo calorem natiuum, uerum etiam robur, efficaciamque caloris effectus proprios largitur. Quòd autem, ut a primo exordiar, ſemen ſit actu calidum, et opere, et tactu, percipitur. Verum hoc in loco occurrit dubitare, quoniam Ariſtot. in conſtituendo ſeminis temperamento uiſus eſt inconſtans, nam fatetur apertè genituram eſſe calidam. Alibi etiā ſanguinem, ſemen, et medullam calida eſſe ſtatuit. At ſcribit quoque geniturae naturam eſſe cerebro ſimilem, quod quidem frigidum eſt; imo uero dicit manifeſtè frigidam eſſe genituram, atque illius argumentum eſſe dicit, quòd humida nũquã redditur, niſi calefiat, nec ullam deſiderat liquefactionem, quãdoquidem per uniuerſum corpus expanſa eſt, ſicut ſanguis. Hanc contradictionem cum uidiſſet Ioannes Philoponus dixit, et benè genituram ſuaptè natura frigidam eſſe, uerum calorem acquiſitiuum habere ab ipſiuſmet corporis, uel partium unde abſcedit calore, et hoc eſt quod ait Ariſt. cum ſcribit genituram denſari frigore, dum exit humidum cum calore. Ex qua ueritate poſſumus facilè uidere inſignē Auer. ſimplicitatem, qui ſcribit ſeſe cognouiſſe uicinam, quae concepto ſemine ex balneo grauida facta erat, et ꝙ magis Auerr. ſimplicitatem auget eſt, quia dicit ſe inueniſſe in quodam libro rationem huiuſce rei, et maximè ſibi placuiſſe. Et miror certè Auerr. non uidiſſe ſuum praeceptorem, qui ſcribit animalia, quae membrum longum habent eſſe infoecunda, eo quòd ſemen in longo ductu refrigeretur, et inefficax reddatur. Haud ſecus (ſi mihi licet) parum fidei adhibēdum eſſe D. Thomae puto, qui in quolibet art. 18. ſcripſit quandam puellam dormientem cum patre, ab eo in ſomno pollutionem paſſo, abſq; genitalis immißione ſemen recepiſſe, atque concepiſſe: Quo pacto nonnulli quoque ſancti Patres Loth excuſare uoluerunt, ꝙ à filiabus factus ebrius earum unã inſcius praegnantem feciſſet. Fabulae etiam ſunt id quod legitur apud Pliniũ de Ocriſia, quam ſcribit grauidam factam eſſe ex genitali, quod apparuit in foro Tarquinij Priſci, ubi ea inſederat. Dicitur autem altero modo calidum ſemen ratione generationis, quia ubi fit conceptus in utero ex ipſo

Sexto Epi dem.

Quarto de gen.anim. quarto, & quinta ꝑblem. 31.

Quarto Metheor. tex. 40.

Secũdo de gen.anim. quinto.

Quarta proble. in fine.

In comm. ad librum de gen.animal. capite nono.

Quarto Metheor. tex. 40.

Secundo Collig. de cimo.

Primo de gen.anim. ſexto.

In fine lib. 36.

ex ipſo conſtituuntur partes ſolidae, cor, iecur, & aliae: partes ſolidae, & praeſertim cor, ſunt domicilia propria caloris natiui, eapropter hac ratione dicitur ſemen calidum, quaſi uerò ſit generatiuum caloris natiui. Verum hìc oritur altera dubitatio, quì fieri poſſit, vt partes ſolidae ex ſemine gignantur: ſi enim uerum eſt id quod Peripatetici dicunt partes corporis noſtri nutriri ex ijs, ex quibus genitae ſunt, operaepretium eſſet, vt partes ipſae ſolidae ex ſemine nutrirentur ſi ex ſemine conſtarent, quod tamen non videtur dicendum. Niſi dicamus, quòd vbi ſemen eſt in corpore quandam qualitatem corpori communicat; ſicuti enim cerebrum facultatem animalem, Cor vitalem, Hepar naturalem, ita ſemen vim quandam partibus ipſis tribuit, quae dat vitam ſanguini, adeo vt dealbetur, & partium ſolidarum aptum alimentum euadat. Dicitur poſtremò calidum ſemẽ, quia tribuit, quicquid roboris in corpore eſt, quòd autem ita ſit vna illa Galeni demonſtratio ſufficere poteſt, quòd adempta generandi ſeminis abſciſſione teſtium facultate illicò homo fit frigidior, debilior, effoeminatus, & quod ait Auenzoar ille admirabilis ab Auerroe vocatus, intellectus, ſenſus, & mores deprauantur, & diminuũtur. Vnde Aegyptij quando volebant repraeſentare Regem fractum, & hebetem pingebant Typhonem caſtratum, quaſi uerò cognoſcerent, nihil poſſe magis repraeſentare hominem infirmum, quàm hominem ſine ſemine. Quòd ſi quis quaerat, quaenam ſit ratio, propter quam, cum ſemen ſit res vſque adeo puſilla, nihilominus tantum valeat, vt ſui praeſentia, & calorem natiuum, & robur, & animum, & ſenſum, & alia eiuſmodi bona efficiat. videat Galenum, qui ſcribit, quemadmodũ Sol ſuo fulgore totum orbem illuſtrat illicò, & ſicuti cerebrum ſpiritibus facultatem animalem, cor vitalem, iecur naturalem ſtatim communicat; ſic ſemen iuſta fulgores quoſdam ſui praeſentia ea omnia bona parere: & propterea Hippocrates appellabat ſemẽ, vt retrò dixi; quid valentiſſimum, & alibi dicebat calidum natiuum eſſe immutabile, & quid Diuinum. & Ariſt. proportione reſpondere caloris coeleſti, imo ferè ipſummet eſſe, vt ob id alibi dixerit hominem, & Solem generare hominem, quaſi uerò ſemen inſtar Solis habeat efficaciam etiam gignendi animam, & robur.

Primo de ſem. cap. 16.

Lib. ſecundo, tract. tertio, cap. primo.

Primo de ſem. ſexto.

Secũdo de gen. anim. tertio.

Quanam ratione ſemen dicatur Spirituoſum, & facultate formatrice praeditum; & quid ſit facultas formatrix veterum ſententiae. Cap. IX.

ADDITVM eſt in definitione (Spirituoſum) quia Galenus plerìſque in locis non modo appellauit ſemen ſpirituoſum, verum etiam frequentiſſimè ſpumoſum, nec ſine ratione, quandoquidem Pythagorici, vt ſcribit idem Galenus, dicebant illud eſſe ſpumam puriſſimi ſanguinis. & Ariſtoteles narrat à Graecis Venerem fuiſſe ἀφροδίτην nuncupatam ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, hoc eſt à ſpuma; quaſi verò ſemen, quod eijcitur ipſius Veneris vſu ſpiritibus cum ſit plenum ſpumae naturam quodammodo aemuletur: quinimo qui animatũ mundum faciunt, animam appellant ſpiritum.

Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem.

Videndum itaque breuiter eſt quomodo ſemen dicatur ſpirituale, & quomodo ſpumoſum fiat. Spiritus, vt docet Galenus, eſt corpus quoddam aereum, & purum, ac tenuiſſimum, & (vt hoc obiter dicam) locus ille Gal. eſt mendoſus, quia vbi habet ſpiritum eſſe frigidum, & calidum, debemus legere, humidum, cũ impoſſibile ſit idem dici calidum, & frigidum. Apud Medicos tria ſunt ſpirituum genera, animalis, vitalis, & naturalis; animalis gignitur in cerebro, & per neruos toti corpori diſtribuitur: Vitalis in corde, & per arterias in corpus propagatur, naturalis in iecore, & per venas in ſingulas corporis partes defertur: ſemen igitur ita dicitur ſpirituoſum, vt omni ſpiritu, & animali, & vitali, & naturali praeditum ſit; vnde etiam Hippocr. omnia ferè conformationis opera tribuit ſpiritui ſeminis; ipſe enim eſt, qui agitat, qui mouet, & qui excitat ventrem, qui ſobolem cõſeruat, quiq; omnẽ voluptatem in actu venereo efficit, vt propterea dixerit Hipp. in vſu venereo à voluptate potiſſimum corpora hebetari, non alia ratione certe,

Primo de ſem. 14. de vſu part.

In lib. de plac. Philoſ.

Secũdo de gen. anim. ſecundo.

Tertio de fac. nat. & ſeptimo de plac. Hip & Plat.

In libro de nat. pu. in lib. de flatu.

Primo de ſem. decimoſexto.

certè, quàm quia ad ingentem illam uolu
ptatē efficiendā multi ſpiritus concurrūt,
vnde eorū maxima fit conſumptio. Quonā
autē pacto ſemen ſpumoſum fiat, lucullen
Lib. de genit. in initio.
tiſſime declarat Hipp. vbi ait neruos, & ue
nas ab uniuerſo corpore in pudendū pro-
duci, quibus attritis, excalfactis, & repletis
prurigo quaedā excitatur, ac toto corpo-
re uoluptas, calorq; prouenit, vnde cōfri-
cato, & moto pudēdo fit ſpuma eo modo,
quo reliqua humida mota ſpumeſcunt.
Scio non facilè uobis à peritiſſimo veſtro
Anatomico demonſtratum iri, venas, arte
rias, & neruos à toto, atq; adeo ab ipſo ce-
rebro in pudenda produci, & id forſan in
uiuis uerū eſt, nō in cadaueribus, in quib.
etiā plexus ille retiformis tantopere cele-
bratus à Gal. haud facilè inuenitur. Eſt
quoq; alius finis ſpumae in ſemine, ſ. pruri
ginis excitatio, quā licet dicat Hipp. fieri
ob agitationē totius corporis, fit tamē ma
ximè in uaſis ſpermaticis, teſtibusq;, vbi ēt
albedinē acquirit, tum quia multo ſpiritu
repletum eſt, tum etiam ex coctione ipſa,
tum maximè ex conditione ipſorum vaſo
rum, quorum interna ſuperficies albeſcit,
Tertio de hiſt. anim. c. vltimo, & ſecundo de gen. an. ſecundo. Lib. tertio ſuae hiſt.
& certè ſummo iure Ariſt. irridet Hero-
doti ſimplicitatem, qui non erubuit ſcri-
bere Aethiopum genituram eſſe nigram,
quaſi neceſſe ſit, quorum cutis eſt nigra,
eorū quoque interiora eſſe nigra. Sed po-
tuit forſan eſſe deceptus, quia eorū genitu
ram conſpexit extra aliquādiu conſerua-
tā, ſiquidem licet omne ſperma exiens al-
bū ſit, tamen, vt ait Ariſt. paulò poſt aque-
ſcit, & nonnihil nigroris contrahit: Niſi ēt
pro Herodoto dicere velimus, nō intelle-
xiſſe de nigredine in actu, ſed in potentia.
quod uim in ſeſe gerat nigrificam: neque
enim uerū eſt omnes Aethiopas nigros fie
ri ab exuſtione ob feruidiſſimā coeli pla-
gam, ut crediderunt plerique, & prae ce-
teris Lucret. quandoquidē compertū eſt
ab ijs qui Indicas regiones perluſtrarunt
etiā in nonnullis regionib. non calidis ni-
gros populos naſci, quod aliūde proficiſci
nequit, quàm ui ipſius ſeminis: etenim ni-
gerrimi ſunt, qui habitāt caput bonaeſpei
vocatū, cum tamen ea regio ab Aequino-
ctiali aeque diſtet, ac Hiſpania, & Italia, &
in tota America, quae eſt calidiſſima re-
gio, omnes albi ſunt. Dicitur (facultate
formatrice praeditum) quoniā verum ſa-

A cultatis formatricis domiciliū, atque in-
ſtrumentum eſt ipſum ſemen, & ſi in ulla
poſt foetus formationē conſeruatur ipſius
corporis parte, ſanè in ipſo corde ſecundū
Ariſt. conſeruatur, quod tamen ignoraſſe
Auicennā putauit Auerr. dixi namque in
corde ſecundū Ariſt. quoniā Medici cre-
Quarto Coll. quarto.
dunt potius eam in partibus ſeminarijs ha
bitare, praeſertim in dētibus, & venis, quā-
rū aliquas refici docet Gal. nec propterea
Primo de ſem. 16. in fine.
ocioſam debere exiſtimari, quia nō debet
B operari, niſi quando tēpus eſt, & certè par
tes ſeminales propterea ſic nuncupantur,
quia ex ipſius ſeminis ſubſtantia conſla-
tae ſunt, quales exiſtunt partes omnes ſo-
lidae, à quibus corporis actiones profici-
ſcuntur: ſed quamquam ut dixi hoc ab a-
liquibus ſentiatur, mihi tamē ſemper ma-
gis placuit, poſtquam perfectum eſt ani-
mal facultatem ceſſare, tam ſecundum ha
bitum, quàm ſecundū actum. Neque ab-
C ducor ab hoc ſentiendo, quòd quaedam
partes uerè ſeminariae etiam poſt multos
ab ortu annos reficiantur, & naſcantur, vt
de quibuſdam uenis teſtatur Gal. necnon
Loco citato.
cōpertum eſt de dentibus illis extremis,
quos propterea dicit Ruffus vocari σωφρονι-
ςῆρας, quia eo tempore naſcuntur, quo ho-
mines incipiunt eſſe prudentiores: ſiquidē
id dixit Gal. de quibuſdam paruis uenis
tantum, non de cunctis; & quod pertinet
ad dentes peculiaris quaedā eſt ipſorum
D natura, vt nō tantum ex ſemine, ſed etiam
ex alia terreſtri materia oriantur, ſecus
quàm cetera oſſa, à quibus in alijs uiden-
tur etiam diſcrepare, cum non habeant
medullam, ob idque à canibus, & lupis
non tangantur, nec ab igne (vt ait Plin.)
Lib. ſeptimo, c. 16.
domentur; & dolores acerbiſſimos ſuſti-
neant, ſecus quàm reliqua oſſa, quae ſe-
mel euulſa, aut fracta non reſtituuntur, ſed
loco ipſorum duriſſimi calli fiunt; quod
enim dicit Plinius, nōnullos dentibus eſ-
E ſe ortos, quaſi & ipſi gignantur intra cor-
pus ex ſemine, fieri quidem poteſt, verum
quod dico eſt, poſſe etiam peculiari qua-
dam natura fieri ex alia materia ab ipſo
ſemine diuerſa. Quae autem ſit haec for-
matrix facultas, an ſcilicet ipſummet ſe-
minis temperamentum, an forma quae-
dam, & uix efficax, vel ex potentia mate-
riae educta, vel extrinſecus à coelo im-
miſſa, & ab Auic. Calchodea appellata.

B non

A non exigua ſanè lis eſt inter veteres; nam
In hiſtor. Philoſop. Zeno,& Leucippus,vt eſt apud Gal.puta-
runt eſſe corpus quoddã,& veluti fruſtulũ
ipſius animae. Straton & Democr.cenſue
runt uim quidem eſſe corporeã, ſed ſpiri-
talem. Contra autẽ Plato & Ariſt.videtur
eam feciſſe incorporeã, & Hipp. eã ubiq;
Secundo Phyſic. nomine naturae appellauit,& quãdo Ari-
ſtot.dixit,Sol,& homo generant hominẽ,
viſum eſt aliquibus voluiſſe Solis nomine
hãc uim incorporeã formatricem ab ipſo
B *Secũdo de gen.anim. tertio.* coelo ſemini inditã intelligere, quemad-
modum etiã ſemen proportione reſpon-
dere elemento ſtellarum. Hinc itaque pa
Libro de nat. pu. tet, ꝙ etſi Hipp. dixerit pueris ſexẽnijs in-
eſſe ſemen licet ob uenarum anguſtiam,
craſſosq; humores eis inexiſtẽtes prurigi-
nem excitare, atq; emitti nequeat, haud-
quaquã de uero ſemine fuiſſe locutũ, ſed
ea de materia,ex qua ſuo tẽpore ſemen fa
bricatur, ſiquidẽ in ipſo non reperitur for
C *Septimo de hiſt.an. c. primo.* matrix facultas,vt innuit Ariſt.niſi poſt de
cimumquartum annum in mare, duode-
cimum autem in foemina, aut ſi eſt, non-
dum, & apta, & potens eſt formare, vnde
neque uerum ſemen dici debet,ſicut mor
Primo de gen.anim. 18. boſum ſemen inualidum eſt apud Ariſt.
necnon decrepitorum multorum.

Quo tempore operari incipiat, & quouſque duret in ſemine facultas formatrix: Necnon de reliquis particulis in ſeminis definitione poſitis. Cap. X.

CETERVM hìc duo occurrũt
dubia, vnũ eſt, vtrum uerum ſit
D ante decimũquartum annũ ſe-
men uirile infoecundũ eſſe, ſi-
Epiſt. ad Vitalem. quidẽ narrat D.Hiero. auctor fide dignus
tẽpore ſuo Romae quendã puellũ decen-
nium cõpreſſiſſe nutricem, & grauidã red
In Dialog. didiſſe;& D.Greg.idẽ narrat de puero no
uennio:imo in ſacra ſcriptura habetur Sa
E lomonem,& Achaz decimo & vndecimo
In Indice leg.prima, verbo Matrimoniũ. anno filios genuiſſe. Albertus quoq; Roſa
rius ſcribit puellã quandam nouenniã pe
riſſe. Agathartides etiã & Plin.narrant
Lib. ſeptimo, capite ſecundo. apud Indos eſſe populos quoſdã Mãdros,
et Calingas vocatos,quorũ foeminae quin
to & ſexto aetatis anno cõcipiũt. Ad haec
Libro de plac. Phil. in fine. apud Plutar. & Gal. habetur quoſdã Ae-
thiopes nõ praeterire trigeſimum aetatis
annum,quos primis annis generare veriſi-

mile eſt. Aliud dubiũ eſt de ſenibus, ſ.vſq;
quò poſſunt generare, nã ex una parte eſt
Ariſt.qui ſcribit non poſſe hominem ultra *Quinto de hiſt.animal 14. & ſeptimo,capite ſexto.*
70.annum generare, & foeminã ultra 50.
Et ſcribunt à Tiberio factã eſſe legẽ Pop-
pacam Popiliã, qua uetabatur ſexagena-
rios,tãquam generationi ineptos nubere,
quã rẽ intelligebat ille quoq; apud Plau-
tũ,quando dixit, ſi quẽ ſexagenariũ ſcibi-
mus ſcortarier,contra eũ lege agemus. Ex
altera parte Auenzoar Ariſt. improbat, *Lib. ſecundo,tractatu tertio, c. primo.*
nec deſunt exẽpla eorum, qui ultra 70.an
nũ conſtituti genuerunt,ut narrat Plin.de
Maſſiniſſa, qui 86.annis natus filiũ genuit,
& de Catone Cẽſorino 88.anno. Vladiſ-
laum Lithuanũ Regem Poloniae nonage
nariũ duos filios habuiſſe ſcribunt:atq; de
alijs grandaeuis ſimiliter,ne in mediũ ad-
ducam Patres illos ueteres Hebraeos,qui
potius diuina uoluntate ſic diſponente,ut
mũdus repleretur, q̃ naturali ulla ratione
poſt centũ,& multo plures etiam annos fi-
lios,& filias procrearũt. Ad primũ reſpon-
dendũ eſt id quod ſcribit Ariſt.de 14.an-
no eſſe ueriſſimũ, poſſe tamen aliquos ita
eſſe robuſtos,& firmos pueros,vt etiã pau-
lò citius generare queant, ſed ꝙ nono an-
no hoc cõtingere queat, haud facilè cre-
do, niſi tamen dicere uelimus, ꝙ ſicuti illi
Aethiopũ populi,qui nunquam tranſcen-
dunt 30. aetatis annũ, incipiunt generare
circa decimũ, ita potuiſſe naturam feciſſe
vnũ, vel alterum ſimilẽ, qui quòd ſenectã
citò eſſet habiturus,habuerit quoque tem
peſtiuè generandi potẽtiam. Ad aliud ve-
rò dicendum eſt Ariſt. intelligendum eſſe
vt in pluribus, ſiquidẽ multò plures ſunt,
qui circa 65.aetatis annum uim generati
uam amittunt, quamq̃ ſint vſqueadeo ali-
qui ſeniores uegetes, & robuſti, vt ultra ẽt
80. gignant,quemadmodũ ait Celſ.inter-
dũ eſſe aliquos ſenes adeo robuſtos, vt fa-
cilius iuuenib. ſanguinis miſſionẽ ferant,
& de lege illa nil aliud dicere conuenit,q̃
eã fuiſſe iniuſtam, ac propterea Cl.Impe-
ratorẽ eam abrogaſse. Quòd aũt ſcribunt
Caeſar,& Tacitus Germanos legẽ habuiſ- *Lib. ſexto de Bello Gallico.*
ſe ne quiſpiã ante 20. aetatis annũ vtere-
tur Venere,atq; illud non difficile cogni-
tu fuiſse, cum promiſcuè lauarentur, non
tantum reſpexerunt generandi facultatẽ,
verum etiam robur ipſorũ uirorum, quos
putabant infirmiores effici, ſi tempeſtiuè

nimis

nimis venere uterentur. Dixi (in vaſis ſe-
minarijs,& teſtibus) vt dogma Medicorũ
aſſererem ſentiẽtium teſtes ad ſeminis fa-
bricã magnum praebere emolumentum,
imo uim ſeminis procreatricẽ habere, ſe-
cus quã Ariſt. & Peripatetici crediderũt;
& certè niſi ſanguis, & ſpiritus à uenis, &
arterijs in teſtes mittatur, ibiq; coquatur,
elaboretur, ac dealbetur, vt docet diligẽ-
Lib. quinto, cap. 13. tiſſimus Veſalius, haudquaquã uerum &
perfectum ſemen uocari poteſt, etenim ut
Secũdo de ſem. 14. & 15. tradunt Gal. & Auic. in tota fabrica ſemi-
nis tria uaſa reperiuntur, praeparantia, te-
ſtes, & deferẽtia. A venis, & arterijs miſsus
ſanguis, & ſpiritus in praeparantia, ibi co-
quitur; hinc deinde in teſtes miſſus ad-
huc magis perficitur, & dealbatur, poſtre-
mò in deferentia translatus ab ipſis in pe-
nem tẽpore coitus mittitur. Vtrum uerò
teſtes conferant ad perficiendum ſemen
quemadmodũ ſentiunt, an verò dumtaxat
ad eiaculationem, ſintq; veluti duo pon-
dera uaſis ſpermaticis affixa, vt ea tenſa, &
recta teneant, quemadmodũ commentus
eſt Ariſt. non eſt neceſſe longius hoc in lo
co diſputare, ſed inferius id faciemus. In-
terim illud habeatur conſtitutum ex ipſa
anatome, qua nullũ certius argumentum
haberi poteſt, apparere etiã in teſtib. con-
fici ſemen, cũ in ijs reperiatur, nec abſq; il
lis, vel ſaltẽ uno eorũ fieri cõceptus queat;
atq; hoc quod de anatome dixi nõ modo
in viris, verum etiam in ipſis mulieribus fit
conſpicuũ, in quibus teſtes, & cetera ſemi
nis fabricae inſeruientia inſtrumẽta com-
periuntur. Dixi tandem (propter humani
generis propagationẽ) quoniã finis pro-
prius emiſſionis ſeminis haud eſt voluptas;
quemadmodũ ſibi perſuaſerunt Gnoſtici
haeretici, vt eſt apud Epiphaniũ, & quam
cuncta animalia perſequũtur, ſed eſt ipſa
generatio, ſeu ſpeciei humanae propaga-
tio, propter quã non dubitauit quãdoque
Gal. non modo aequare, verum etiã prae-
ferre ipſi cordi teſtes, vtpote qui utiles ſint
pro ſpecie, quae eſt nobilior indiuiduo,
cuius vnius conſeruationi cordis facultas
inſeruit; & propter hoc Solon legem inſti
tuit, vt viri impotentes ſuis agnatis uxores
concederent ad prolẽ propagandã, imo
cũ Deus fabricaſſet hominẽ, mulierem, &
animalia hãc uim inſeuit, nõ ob aliud, niſi
ut creſcerent, atque multiplicarentur, &

A Theologorũ ſententia eſt, eos qui ſeſe mu
lierib. alio fine quàm generãdi uniuntur,
peccatũ cõmittere. Iam itaq; patet, quae
ſint ea quae ad conceptũ faciendum con-
currunt, nempè menſtruum, atque ſemen.

Num ſemen retentum in venenum con-
uertatur. Cap. XI.

SEQVERETVR, vt de ip-
ſius conceptus modo, & ratio-
B ne tractaremus, verũ prius quã
hoc agamus deliberaui exami
nare utrũ uerum ſit ſemen retentum in ue
nenum cõuerti, atq; tot damna produce-
re; deinde antiquã illam, atque nobilem
quaeſtionẽ habere, an ſint teſtes ad conce
ptum faciendũ neceſſarij, vt Medici pu-
tant, an uerò aliũ vſum habeant, quemad-
modũ credidit Ariſt. & cum ipſo Peripa-
tetici omnes. Quantum ad primũ ex una
parte eſt Gal. qui manifeſtè profitetur ſe- Sexto de loc. aff.
C men retentũ conuerti in diriſſimum vene
num exemplo illius viduae, quae grauib.
ſymptomatibus torquebatur, donec ſemẽ
emitteret. Ex altera parte nõ uidetur rem
vſqueadeo perfectam poſſe tam ingẽtem
corruptionẽ ſuſcipere; praeterquã quod
infiniti ſunt, qui à Venere ſine detrimento
abſtinent, & ſi quandoque ſemen ſupera-
bundat, excernitur à natura per ſomnum,
in gonorrhea, in qua ſemẽ uitiatum eſt ob
illius retentionẽ, non tamẽ uidemus adeo
D praua ſymptomata fieri. Et Epicurus di-
cere ſolebat nullũ eſſe Veneris vſum. Ad
haec Athletae, vt eſſent robuſtiores prohi Primo artis. Gymnaſt. in fine.
bebantur ab vſu Veneris: & Ariſt. ſcribit
vetitum eſſe tẽpore belli, ſerere menthã,
ne ſemen eius uſu, & conſequenter robur 20. probl. ſecundo.
conſumeretur, imo Plutarchus illi apho-
riſmo Hippocrat. exercitatio ſanitatis eſt, In libro praec. ſanit.
non repleri cibo, impigrum eſſe ad labo-
res; addit ſeminis conſeruationem. Pro Sexto Epidem.
reſolutione dicẽdum eſt ſemen uirile re-
E tẽtum, haud quam venenum euadere, ſed
muliebre, tum ob uterum, tum quia men-
ſtrua etiam retenta ſimul uitiantur, tum
etiam ob ſemen, & habitum frigidiorem,
ex quo ſemper prauis, & crudis humori-
bus ſcatent earum corpora, vnde in ute-
ro, qui eſt veluti quaedam lacuna fit dete
rior ipſius corruptio unà cum alijs humo-
ribus; nec ualet eſſe quid perfectum, quo-
niam res bonae ubi corrumpũtur, ſemper

vt ait Hipp. deterrimae euadunt. quòd au
tem uiri ſemẽ haud uenenũ euadat, inde
potiſſimum ſcire licet, quia infiniti prope
ſunt, qui uel religionis gratia, uel aliqua
alia de cauſſa à venere abſtinent ſine ullo
detrimento, etſi neque inficias eam quod
ſcribit Plato in Timaeo eſſe uerũ, nempe
inueniri aliquos, qui prae copia ſeminis
inſtar arborum nimia foecunditate luxu-
riantium, cito deficiant, non quod uene-
num in ijs fiat ſemen, ſed quia abſumitur
nimius ſanguis in ipſum, qui alioquin cor
pori alimẽtum eſſe poſſet. Et hactenus de
primo dubio.

*Vtrum teſtes ſint neceſſarij ad generatio-
nem, necne? Examinantur & Philo-
ſophorum, & Medicorum ſententiae.
Cap. XII.*

NVNC de alia quaeſtione aga-
mus, & quoniã duo ſunt Crite
ria, ſenſus, ſ. atque ratio, & ſen-
ſus in hoc caſu ex ipſa anato-
me iudicat, ad eam uos remitto, quã eſtis
habituri à peritiſſimo veſtro Anatomico,
Primo de ſem. c. 15. Lib. quinto, cap. 13. & quã etiam accuratiſſimè propoſuit Gal.
pluribus in locis, & diſertiſſimus Veſalius.
Ratione uerò, quae eſt alterũ criterium,
Lib. de anima. agemus, poſtquã & ipſemet Ariſt. necnon
Herophilus, qui (vt ſcribit Tertullianus)
ſeptingenta cadauera ſecuit, vt hominem
cognoſceret, potius rationib. quibuſdam,
quàm ipſo ſenſu hanc Medicorũ ueritatẽ
Tertio de hiſt. anim. primo, & primo de gen. anim, quarto. 15. de animal. impugnare ſunt aggreſſi. Ariſt. igitur, quẽ
Alber. Mag. ſectatus eſt, duo efficit, primũ
probat contra ueteres, ſ. Hipp. & alios, te-
ſtes nullã habere uim generatricem ſemi
nis, ſed hanc ſolis vaſis ſpermaticis ineſſe;
Secundò monſtrat quinã ſint uſus ipſorũ
teſtium: poſtquã itaq; cõſtituit Ariſt. quae
cumq; facit natura, vel propter neceſſita-
tem, vel propter aliquam commoditatem
facere, conatus eſt probare teſtes nulla ne
ceſſitate, ſed ſolum ob utilitatem eſſe in-
uentos. Ratio uerò qua utitur Ariſt. eſt du-
plex, vna, quòd ſi neceſſarij eſſent teſtes
pro animalium generatione, vtiq; reperi-
rentur in cunctis animalibus; ſed piſces &
ſerpentes eos non habent, itaq; nõ uiden-
tur neceſſarij: quòd uerò careant, probat,
quia celerrimè coeunt, & coeunt ore; nec
non ijs exectis inueniuntur uaſa quidẽ ſe-
minalia, ſed teſtes nequaquam. Alia ratio

A eſt ab exẽplo ducta, ſcilicet, ſi neceſſarij
eſſent, ipſis amputatis nõ poſſet amplius a-
nimal generari; atqui Taurus quidã extra
ctis teſticulis ſtatim iniuit, & generauit, er
go nõ uidentur eſſe ad generationem ne-
ceſſarij. Hae ſunt rationes, quibus Ariſt. &
ſequaces utuntur ad tollendã teſtium ne-
ceſſitatem: quarum rationum poſtremam
tanti aeſtimauit Auer. in illius loci expla-
natione, vt dixerit ſpem uictoriae Ariſt. in
illius exẽpli ueritate eſſe collocatã, quem
B admodũ ſi id falſum eſſet, planè res dubia
foret. Porrò uſus quos proponit tres ſunt,
duo locis de animalibus citatis, & unus in
probl. Primus eſt, ut eiaculationẽ ſeminis
reddant firmiorẽ, & pondere ſuo vaſa illa
ſeminalia mirũ in modum implicata red-
dant laxiora, & patẽtiora, inſtar eorũ pon-
derum, & planarũ, quibus textrices utun-
tur ad telas conficiendas: ſunt autẽ in ho-
mine iſta uaſa inuoluta, & implicata, ne,
C quemadmodũ dicit Ariſt. homo eſſet ad
libidinẽ adeo pronus: ſicuti. n. qui habent
inteſtina recta ſunt voraciores, pari pacto,
quaecũq; animalia habent uaſa ſpermati
ca recta, ſunt libidinoſa: cũ itaq; homo ad
contẽplationẽ natus eſſet, & non ad libidi
nem, ea propter uoluit natura facere vaſa
tortuoſa, & adeo implicata. Secũdus uſus
eſt ad robur cordis maius parandũ; voluit
. n. cor per partẽ poſt partẽ à teſtiũ ponde-
re contẽdi, atque ita firmius reddi: & hoc
D dicebat Ariſt. ut monſtraret quomodo à Quinto de gen. anim. ſeptimo.
teſtib. tonus, & robur toti corpori acce-
dat, ijsq. extractis, timidiora, frigidiora, at-
que effoeminata reddãtur animalia; non
ſecus ac dicebat exectis teſtib. frigidiora
reddi vaſa ſpermatica, & cõſequenter vni
uerſum corpus uitiari uitio illorũ vaſorũ,
atq; inde ſterilitatẽ ſuboriri. Tertius uſus
eſt, quẽ proponit Ariſt. ut erectionẽ, atque Quarta probl. 24.
tenſionem iuuent inſtar ponderis uectis,
nam dicebat ob id factos eſſe teſtes poſt
E penem, ut pondere ſuo eum intendi coge
rent: vnde etiam dicebat tam eos, qui lon
gum penem habent, difficilè eum erigere
cum diſtet ab ipſo pondere: quàm eos, qui
propendulos teſtes habent, cum difficilè
tunc uectis munus obire poſſint: & pro-
pterea etiam exiſtimabat Ariſtoteles, ho- Quarta probl. 26
mines aeſtate minus libidine tentari, quia
magis propendent teſtes. Has rationes,
atque uſus priuſquàm refellam, operae-
pretium

pretium eſt argumenta Medicorum ad- A
ducam, quibus teſtes eſſe neceſſarios ge-
Lib. primo de ſem. 15. & 16. nerationi contendunt. Nam Galenus to-
tidem penè rationibus euidẽtiſſimis vſus
non modo conatus eſt demonſtrare teſtiũ
neceſſitatẽ in conficiendo ſemine, verum
etiam ipſi cordi eos praeſtantia atq; utili
tate pene aequare ſtuduit; & primũ uſus
eſt hoc argumento, quod exemptis teſtib.
ſemen non conficitur, & propterea infoe-
cunda animalia reddũtur; neq; ualere di
cit id quod aduerſus hoc inquit Ariſt. nẽ- B
pè fieri infoecunditatẽ, quoniã uaſa ſper-
matica ſine ipſis relaxãtur, nec propterea
queũt cõficere, neq; eiaculare ſemẽ, quia
caſtratio fieri põt abſq; vlla vaſorũ ſemina
liũ laeſione, & nihilominus ſterilitas ſem-
per teſticulorũ abſciſſioni ſuccedit; imo ꝙ
magis eſt, ita refrigeratur, & permutatur
totũ animal, ut non modo ſecundũ corpus
videatur factũ aliud, verum etiã ſecundũ
intellectum, ſenſum, & mores, vt dicebat C
Lib. ſecundo, tract. tertio, cap. primo. Auẽzoar. Optaſſet etiã Gal. honoris Ariſt.
cupidus ea ipſum non dixiſſe, quae ſcribit
pro reddenda ratione effoeminationis ca
Quinto de gen. anim. ſtratorũ, quaſi ea ipſius diuino ingenio ſint
indigna, vt uerè ſunt, & ipſe (liberè dicã)
magnopere miror tantum Philoſophum
vnius Tauri exẽplo illud dogma adſtrue-
re uoluiſſe, quemadmodũ ſuo loco dicã.
Sed praeter hanc Gal. demõſtrationem,
eſt & alia non minor, ꝙ cũ teſtes in ijs prae
ſertim, qui non multa ſunt uſi venere ſem- D
per humore ſeminali oppleti cõperiãtur,
par eſt exiſtimare ab eo ipſos nutriri, cum
autẽ unaquaeq; pars ſibi paret, atq; perfi-
ciat nutrimentũ, neceſſe eſt fateri eam ma
teriã ab ipſis parari, atq; perfici; neque.n.
interna teſtiũ tunica uſqueadeo alba eſ-
ſet, niſi ſeminis alba materia nutrirentur,
quod ſimiliter contingit in mãmis, vt fate
Loco citato. tur quoque Auerr. in quibus ſanguis in la
ctis naturã commutatur propria ipſarum
vi. Imo haec ratio tantũ valuit apud ipſum E
Secundo Coll. cap. decimo. Auer. ut deſeruerit Ariſt. atq; Medicos ſe-
cutus ſit, attribuens uerbis clariſſimis uim
ſeminis generatricem ipſis teſtibus. Iam
uerò ſequitur, ut Ariſt. rationibus reſpon-
deatur, ſimulq; ipſorũ uſus, ex Gal. & Me-
dicorum placitis confutemus. Quòd autẽ
ad primam rationem pertinet, illud ueriſ-
ſimum eſt, naturã ſolere ordinem generan
dorũ implere, ita, ut quemadmodũ fecit

A animalia, quae ſine ſemine, ac teſtib. gene
rent, ut inſecta, quae ſunt imperfectiſſima,
necnon perfecta, quae cũ ſemine ac teſti-
bus: ſic facere debuit quaedam, quae me-
dia ſint, ac imperfecta, nimirum generãtia
cũ ſemine abſq; teſtibus, cuiuſmodi ſunt
ſerpentes, atq; piſces, qui ſicuti non habẽt
uerũ ſanguinem, ſed humorem loco ſan-
guinis ſibi accõmodatum, ſic non habue-
runt uerũ ſemen, quod fit ex ſanguine, nec
propterea eguerunt teſtib. ad illud fabri-
B candum, ſecus q̃ perfecta animalia, quae
cuncta, & teſtibus, atq; ſemine indiguerũt.
De Tauro aũt illud primò dicendum eſt,
quod etiã ſcribit Gal. neq; ab inductione,
neque ab exemplo ullas demonſtrationes
poſſe cõparari, & propterea etiam ſi id ue
rum eſſet, haudquaquã conficerent quod
cupiunt Peripatetici, & praeſertim Auer. In comm. ad tertium de gener. anim. cap. quarto.
qui (vt aliàs dixi) in ueritate illius hiſto-
riae uidetur totam controuerſiae uim col
C locaſſe; imo uerò non ſolum uidetur titu-
baſſe, uerum etiã (ut nuper dicebam) ma- Secundo coll. cap. decimo.
nifeſtiſſimè Ariſt. deſeruit, atq; cum Medi
cis putauit uim ſeminis generatricẽ uerè
eſſe in teſtibus, quod etiã Petrus Aponen- Quarta probl. 24.
ſis fecit. Sed demus id ipſi falsò a uenato-
ribus relatum potuiſſe eſſe uerum, cur ſal-
tem nõ in aliquibus alijs id unquam fuit
compertum? At potuerunt caſtrantes falli
in eo Tauro, ſicut plerique faciunt unum
tantũ pro duobus teſtem auferentes; prae
D terquam quòd potuit ille Taurus tres te-
ſtes habuiſſe, ut interdũ contingere ipſe-
met narrat Ariſt. quorum duobus extra-
ctis tertius ſuffecerit ad generandum; non
enim mihi placet, quod ad hoc exẽplum
reſpondent nonnulli, potuiſſe ante exci-
ſionem ſemen fuiſſe in paraſtatibus con-
ſeruatum, quod deinde in uuluam eiacu-
latum, fecerit conceptum; ſiquidem quis
crederet animal ullum ſtatim ab exciſio-
ne, quae eſt omniũ maximè doloroſa ope-
E ratio, potuiſſe coire? Quare fabulae ani-
les ſunt, nec diuino Ariſt. ingenio dignae.
Modo uideamus uſus ipſorum teſtium ab
eo propoſitos, utrũ ſint rationi cõſentanei,
& primum, ꝙ nequeant inſtar planarum,
& ponderum inſeruire; neceſſe .n. fuiſſet,
multò maiores, & grauiores eſſe factos, ſed
multi ſunt, qui habent minimos, & gene-
rant. Ad haec ſi ut põdera ſunt utiles, quo-
modo ergo potuit ille Taurus generare?

Praeterea ſi vt pōdera tantū eſſent neceſ-
ſaria; haud ijs ereptis tāta in corpore, atq;
animo fieret mutatio,quemadmodū quo-
tidie conſpicitur. Poſtremò uaſa ſemina-
lia,ita ſunt inter ſeſe implicata,vt nequeāt
extendi, & ſi diſtenderentur vſque ad pe-
des protenderentur,adeo ſunt inter ſe am
fractuoſa, & implicata; imo quibus refri-
gerati, atque attriti ſunt teſtes abſque vl-
la vaſorum ſpermaticorum laeſione,haud
quaquam generant, vt hodie eſt vnicuiq;
manifeſtum in veruecibus,& nihilominus
ipſi teſtes ſunt penduli. De ſecundo porrò
vſu idem planè dicēdum videtur, ſ.haud-
quaquam poſſe quicquam conferre ad ro
bur ipſius cordis; ſiquidem cum ita diſtēt
ab eo,opus fuiſſet multò maiores, & pon-
deroſiores eſſe,ſi per partem, & poſt partē
debuiſſent cor firmare: imo quibus pro-
penduli & valde relaxati ſunt teſtes,debe
rent robuſtioris cordis,& virium eſſe,cum
tamen ipſae mulieres fateātur magis eos
virum agere, qui contractiores, & minus
propendulos teſtes habent, & certè ſi cor
habuiſſet opus tenſione pro ipſius robore,
aequū erat, vt natura ſolidis vinculis dor-
ſo alligaſſet,quod tamē non fecit,quia nō
oportebat:imo ſi (vt dicit Ariſt.) cor,& ge (In fine lib. de mot. anim.)
nitale ſunt veluti vnum quoddam animal
ſeparatum, quomodo poteſt alterum ab
altero adiumentum ſuſcipere? Tertius au
tem vſus ab Ariſt. introductus, nō videtur
refutatione dignus, tū quia in lib. probl.
habetur, qui ſecuram doctrinam in cūctis
non continent, tum quia ſatis manifeſtum
eſt,membri genitalis erectionē partim fie
ri naturaliter à flatu, & ſpiritu, cauitates
neruorum implentib.partim ab imagina-
tione muſculos eos mouēte, qui arrectio-
ni famulantur:quòd autem vectis munere
vtantur teſtes ad penē ſuo pondere arri-
gendum,ac propterea qui penem magnū
habent minus arrigere ob diſtantiā ipſius
vectis,ſicut & habentes propēdulos nimiū
(Quarta probl. 26.) teſtes,quemadmodū ait contingere aeſta
te partim verum non eſt; partim alias ha-
bet rationes. Supereſt igitur,vt vna cū Me
dicis aſſeramus teſtes non ſolum ad gene
rationem eſſe quodammodo neceſſarios,
verum etiam paullominus a cordis digni
tate,& praeſtantia deficere in conſtituen-
do, & commutando vniuerſi corporis ſta-
tu;id quod videtur quoque ſenſiſſe inter-

A dum Ariſt. qui cenſuit vti cor eſt principiū (In fine lib. de mot. anim.)
ſenſus, ita quoque teſtes eſſe principiū,vn
de proficiſcitur vis ſeminis. Nec ualet, ꝙ
reſpondent aliqui vocē (ἐξέρχεται) ſignifi-
care tranſitum potentiae ſeminis,non au-
tem ortū, quia propriè illa vox ſignificat
emanationem:praeterquam quod ſi attē-
datur cōparatio debet dicere Ariſt. ꝙ ut
ſe habet cor ad ſenſum, ita ſe habēt teſtes
ad ſeminis potentiā; iam uerò cor eſt ſen-
ſuū principiū; ita ergo & genitale eſt prin
B cipiū ſeminis potentiae: tandemq; eā eſſe
differentiā in ſemine conficiēdo inter va-
ſa ſeminalia,ac teſtes;ꝙ ea ſemen quidem
faciunt, ſed rude, imperfectū, inualidum,
paucū,ac tardè; teſtes verò perfectū, vali-
dū, multū, atq; citò, pro perfecto animali
generando; ita vt ex ipſo poſtmodū ſemi-
ne perfecto qualitas inſtar fulgoris per u-
niuerſum corpus diffundatur, qua cuncta
membra reddantur calida,valida, & inte
C gra; quemadmodū dicit Gal. contingere
de venenis, atque eorū antidotis,quorum
qualitates illicò in vniuerſum corpus ſpar
guntur,& cunctas partes inquinant,atque
perdunt. Neque uerò probare poſſum id
quod ſcribit idemmet Ariſt. vbi diſputās (Quarto probl. 37.)
cur aliqui cū voluptate patiantur venerē,
inter plurima quae dicit, videtur velle
hoc ijs contingere,quia meatus ſemen ad
penē deducentes habent obcoecatos, vt
ſpadones, vel alia de cauſſa quaſi ſemen à
D pene ad ſedē abductum ibi, & pruriginē,
& voluptatē faciat in adoleſcentib. & pue
ris, quibus tenue eſt ſemē abſque illius e-
miſſione;in alijs,quibus id eſt craſſius,cum
emiſſione; qđ ſimiliter euenire foemineis
ſcribit,& mollib. vocatis, quibus cum ne-
queat ſemen ad locū debitum pertinge-
re ob aliquod naturae vitiū ad partes po-
ſteriores vertitur;hoc inquā mihi non pro
batur,quoniā nulla eſt via,qua ſemen iam
confectū in teſtibus, aut vaſis ſpermaticis
E retrocedere queat,& pruriginē, volupta-
tēq; ibi parere, quam potius mala conſue
tudine,& animi vitio fieri dixerim, vt & il
lorū qui ſimul agere, & pati delectantur,
quibus nō videtur probabile ſemē partim
ad penem partim ad ſedē permeare, ſed
vt ipſemet etiā videtur dicere, mala con-
ſuetudine,& recordatione rei iucūdae il- (Quarto de diutur. morb. in fine.)
lud accidit. Cael. Aurel. qui de hoc vitio
ſcripſit, verè docuit ex Iorano eſſe potius

animi quàm corporis morbũ, etiamſi Parmenides haereditate, quoque & ſeminis vitio oriri dixerit; neque ullus propterea huius mali curationem tradidit, quòd potius animus, quàm corpus curationem poſcat.

De artificio naturae in conceptu faciendo: & quae ad ipſum conceptum requirantur. Cap. XIII.

MODO accedamus ad conceptus generationem, ad quam complendam quatuor ſecundum Medicos requiruntur ſemen mulieris, ſemen viri ſanguis menſtruus, necnon diſpoſitio ipſius vteri; quẽadmodum enim ad conficiendum panẽ (hoc Ariſt. exemplo libenter vtor) requiritur farina, fermentum, aqua & furnus, ſic & totidem neceſſaria ſunt ad conflandum cõceptum, qui nihil aliud eſt quàm quaedam veluti maſſa ex ſemine, & ſanguine menſtruo in vtero conflata, & veluti concocta; nam operationes omnes naturae, poſtquas aliquid factum remanet, fieri ab ipſa per coctionem, quae eſt elixatio quaedam, vt ait Ariſt. non eſt vt dubitemus; habet autem conceptus apud Graecos varias appellationes, & praeſertim apud Hippocr. nempe κύημα, κύησις, γονή, ἔμβρυων, apud latinos verò appellatur modò conceptus, modo foetus, modo Embrion, & ne a ſuſcepto exemplo recedamus, vbi piſtor optimum panem eſt facturus, parat furnum, ſelectamque farinam, & fermentum cum aqua miſcet, tractanſque omnia diligenter, primum maſſam efformat. ac in panem cõfigurat, tandemque in furno coquit; haud aliter in conceptu faciendo ſeſe gerit natura; poſtquam enim eiaculata ſemina tam viri, quàm mulieris nec uon ſanguis menſtruus è venis in ſpacium vteri eructatus ab eo attracta, atque retenta ſunt, ſimul omnia commiſcentur primum; deinde ipſorum ſeminum calor, necnon vteri ea tractans, atque agitans, velutique elixans diuaporatis tenuiſſimis partibus, quod reliquum eſt craſſefactum in maſſam deducit, & ex pinguedine illa (vt ait Hippocr.) quae ſupereminet elixationi tunicam ipſi maſſae obducit inſtar illarum tunicarum, quas iuribus pinguibus obduci quotidie cernimus; vbi autem tota illa maſſa eſt a tunica circundata, atq; in craſſiuſculam, & compactiorem formam redacta, appellatur conceptus, & ſpacio ſex dierum inſtar oui cuiuſdam efficitur, vt Hippocr. teſtatur ſeſe vidiſſe ex abortu ſex dierum, quem Pſaltria ſuo conſilio fecit; & quoniam dixi quemadmodum parat piſtor furnum, & alia, ita quoque neceſſe eſt, vt cuncta ſint optimè parata, quae ad conceptum efficiendum exiguntur. nunc oportet videamus, quae debeat eſſe huiuſmodi praeparatio, ſiue (vt loquitur Tertullianus) paratura. Igitur primnm conuenit, vt vtrumque ſemen viri, ſcilicet & mulieris ſit moderatè craſſum, & viſcidũ, quo poſſint ſimul coniungi, adhaerere, & miſceri, alioquin ſi ſint liquidiora, & fluida facilè elabuntur, nec ſimul haerere, & commiſceri queunt, quemadmodum ſi craſſiora, atque ſolidiora ſint, quale mulorum eſse nonnulli prodiderũt, & ſi Alchmeon illud potius nimis tenuè, & frigidũ faciat, vt Ariſtoteles haudquaquam poſſunt exactè commiſceri. Similiter inqnalitatibus primis, tum actiuis, tum paſſiuis opus eſt, vel ſint vtraque temperata, vel ſi vnum eſt frigidum craſsum, ſit alterum calidum, ac tenue, & ſic de ſingulis, & hoc eſt quod dicebat Ariſt. 2. de gen. anim. in fine, ſcilicet ex equa & aſino fieri mulum, quia ſemen aſini eſt frigidum, & equi calidum ex hac contraria intemperiè fit vt oriatur tertia ſpecies animalis; id quod non modo ſcripſit Galenus & ante ipſum Hippocr. & Ariſtot. verum etiam diſertè, & appoſitè cecinit Lucret. ſub hiſce carminibus

Nam ſteriles nimium craſſo ſunt ſemine partim
Et liquido praeter iuſtum, tennique viciſſim,
Tenue locis, quia non potis eſt adfigere adhaeſum,
Liquitur ex templo, & reuocatum cedit ab ortu,
Craſſius hoc porrò, quoniam concretius aequo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu
Aut penetrare locos, aequè nequit, aut penetratum
Aegrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.

Praeterea conuenit, vt vterus ſit, & ipſe temperatus, neque nimium durus, neque mollis, nec nimis anguſtus, vt aliqua de mulabus crediderũt apud Galenum; nã Hippoc. & Gal. vberrimè docuerunt eos vteros conceptioni prorſus ineptos eſſe, qui

In probl.

Quarto Metheor.

Libro de principiis

Lib. quarto de nat.

Li. de hiſt. philoſophica.

Quinto aphor. 62.

qui aliqua inſigni sũt intẽperie affecti,aut alia quapiam mala conſtitutione creati. Quapropter, ut uniuerſum hoc artificiũ, quo ordine fiat breuiter aperiam; primũ neceſſe eſt ut aliquid ingrediatur uterũ: nam uterus ex ſe eſt purum ſpatium nec ſanguinem nec ſemen habens: feruntur itaque intra ipſum ſanguis menſtruus et utrumque ſemen ſimul, ubi poſtea concluſa retinentur: dicit enim Hipp.lib. de genit. quod ut flammae iniecta aqua, uel uinum eam extinguit,ſic contingere, ubi prius iniecto uiri uel foeminae ſemini alterum ſuperinfunditur. Sanguis autem menſtruus duplici modo uterum ingredi & ad conceptum concurrere poteſt:unus eſt,ut quo tempore faciendus eſt conceptus a uenis quae ſunt in fundo, & ceruice uteri effundatur in ipſum,& hinc eſt,ut retro dixi, quod inchoantibus menſibus facile fit conceptus quia ſcilicet uenae illae tunc oppletae ſanguine facile hiant & eructant ſanguinem;Secundus modus eſt,quando paulo ante ſanguis effuſus eſt, unde ẽt deſinentibus mẽſibus facile fit cõceptus quia aliquid ſanguinis adhuc in uenis relinquitur. Quo autem ſpectat ad ſemen mulieris fabricatum in ipſius teſtibus,eiaculatur per foramen quoddam in ipſo ductu exiſtens ſecus os uteri,quod id eo a natura factum fuit, quia cum ſemen mulieris ſit minus ualidum ſemine uiri, non debebat a longe eiaculari,quemadmodum contingit de ſemine uiri, ſit autem,ut ſua innata qualitate,qua uterus ſemen deſiderat, attrahat illud ,id quod etiam contingit in ſemine uiri, cuius tamen eiaculatio debebat a longe fieri,unde ob id natura fecit uaſa ampla: & quoniam de eiaculatione factus eſt ſermo,atque magni refert,ut haec quemadmodum decet, efficiatur , breuiter quoque aliquid de hac eſt neceſſe dicatur,nam hanc eſſe neceſſariam, ut quam immediatè fiat,quo ſemen calidius,& integrius ad locum perfectionis perferatur, demonſtrat prae caeteris illa authoritas Ariſtot. qui dixit habentes longum penem eſſe generationi ineptos,quoniam ſemen per longum nimis ductum latum refrigeratur,ut hac una ratione fabula illa Auerr. de uicina,quae ex balneo concepit repudianda , ut retro etiam dixi, uideatur,

A quia autem eiaculatio recta fieri debebat, eapropter natura prudentiſſima fecit in maris pene foramen quod uergit infra: os uero ipſius uteri quod ſupra id eſt uerſus dorſum, adeo ut ſi ad inuicem conferantur foramina iſta, ita é directo ſunt, ut non poſſit ferè nõ fieri eiaculatio recta, ſi coitus ſit naturalis: qui ut Lucretius, & poſt ipſum inter Medicos Paulus Aegineta inquiunt, eſt ille, quo utuntur belluae ſcilicet à tergo: ita enim dicit Lucretius. (Loco citato. Libro 3. cap. 74.)

B

Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas
Id quoque permagni refert, nam more ferarum
Quadrupedumq. magis ritu plerumq; putantur
Concipere vxores, quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis, ſublatis femina lumbis
Nec molles opus ſunt motus vxoribus hilum.

Et Conſtantius Varolus euidenti demonſtratione docuit modum illum exercendi uenerem pro conceptione eſſe omniũ commodiſſimum, ac uerè naturalem; (In lib. de reſolutione humani corporis.) C alium autem eſſe potius laſciuum, atque uoluptuoſum; & ipſe in ea ſum opinione ob hanc unam rationem: bruta ferè cuncta uno, uel altero initu ſtatim foeminam reddere grauidam, quod fiat recta, et ingens in uterum eiaculatio; homines uero plerumque fruſtrari a generando,quod non fiat recta, ſed potius obliqua eiaculatio, ita ut ſemen non eo, quo deberet integrum,ac tempeſtiuè feratur; & quamquam ueriſſimum ſit, ute- D rum ui propria ſemen attrahere,ut pleriquę coeuntes experiuntur, cum genitale ſibi ueluti exſugi ſentiunt; haudquaquã tamen id facere poteſt,undecumque,ſed debet proximè ad ipſum mitti;Quo tempore ſingularis illa,tã uiri, quàm mulieris ſit uoluptas;quam ubi percipiunt mulieres ſagaces ſeſe generaſse intelligunt, atque inde certam quandam de die partus coniecturam acquirunt ; tunc enim ait E Hippocr: vterus a ſeminis calore contrectatus,& commotus ſingularem uoluptatem excitat,licet Hippocrates uiri,quàm mulieris maiorem faciat, quòd ab ipſo ſemen uehementiori concuſſu eiaculetur. (Libro de genit.) Etenim quatuor potiſſimum ad faciendam uoluptatem concurrere uidentur, ſemen, quod etiam circa annum collectum ibi facere pruriginem, & uoluptatem ſcribit Ariſt. motus,calor, & ſpiritus, quae omnia in viro, quã in muliere ſunt poten-

potentiora. Poſtquam autem & ſanguis, & vtraque ſemina vterum ingreſſa ſunt, neceſſe eſt vt retineantur, quod fit vbi os vteri ita clauditur, vt neq; acus eo queat penetrare; vt autem mulier ea in vtero retinere poſſit, aliud debet in opere ipſo praeſtare: aliud poſt opus: in opere debet ſe quam minimè agitare, quoniam ex nimia clunium agitatione abducitur ſemen à debito curſu; id quod intelligentes meretrices, ne concipiant ſolent ſeſe multum agitare, vt ſignificauit Lucretius his carminibus. Eod.lib.

Nam mulier prohibet ſe concipere atq; repugnat
Clunibus ipſa viri Venerem ſi laeta retractet,
Atque exoſſato ciet omni pectore fluctus:
Eiicit enim ſulci recta regione, viaque
Vomerem, atque locis auertit ſeminis ictum,
Idque ſua cauſſa conſuerunt ſcorta moueri
Ne complerentur crebro, grauidaeq; iacerent.

Quare pro conceptu faciẽdo non modo iuuat, vt mulier quàm minimum ſe agitet quemadmodum faciunt belluae, quae à natura edoctae in eo opere ſemper manent quietae, verum etiam poſt conſumatum opus quieta aliquo tempore, nec nõ cruribus retractis maneat, nec vſque ad ſeptimam diem corpus vehementer agitet, quoniam vt dicunt Hippocr. & Ariſt. ſi ſemen in vtero fit retentum ſeptem diebus, ſignum eſt iam conceptum eſſe factũ. Atque hactenus de conceptione. Lib. de genit.pu. Septimo de hiſto. an.7.

Quare, & quomodo fiant plures conceptus. Cap. XIII.

SEQVITVR modo, vt de formatione agamus, quae in homine, atque ceteris animalibus, nil aliud eſt, quàm ipſius conceptus ad debitas figuras, quantitatẽ, numerum, ſitumq́ue omnium ipſius partium, atque inſtrumentorum deductio; quae quidem operatio in conceptu Beatiſſimae Virginis opera Spiritus Sancti perfecta eſt ſimul, & in inſtanti, licet Bucerus, & alij Haeretici antiqui & recentiores, ignorantia, & effraeni nequitia impulſi, maluerint factam fuiſſe vt ceterorum hominum, in quibus, & in cunctis alijs animalibus fit paullatim atque tempore; ſiquidem facultas ipſa formatrix, cum ſit agens naturale, ac propterea motu, &

A quiete vtatur, tempus in eius operibus cõſumandis intercedat neceſse eſt. Qua de re prius quam exactius tractare aggrediar, poſtulare videtur hic locus, vt duo circa cõceptum ſpeculatione digna examinentur; vnum, quare, & quomodo fiant plures conceptus: alterum, an ſemen fiat pars ipſius conceptus. Circa primum varias inuenio veterum auctorum ſententias. Empedocles, à quo multa didicit Hippocr. cenſuit fieri gemellos ex luxu- B ria, & diuiſione geniturae in plures partes. Aſclepiades medicus, qui Democriti placita eſt ſectat⁹, ex corpuſculorũ diſcrimine, vt in hordeo dicocco, & tricocco, fieri exiſtimauit. Eraſiſtratus id totum tribuit ſuperfoetationibus, ut in brutis; tunc enim impleri promptè vterum cùm repurgatus eſt. Stoici verò arbitrati ſunt fieri gemellos, & plures ob loculorum vteri multitudinem, atque diuerſitatem; quod C ſi verum eſset, quot loculos habuiſset vterus illius, quam & literis, & monumentis conſignatum eſt, tercentum foetus enixã eſse? Ego verò & Hippocr. & Ariſt. placitis puto gemellos, aut plures fieri, quando uel non ſimul ab utriſq; totum ſemen eiaculatur; ſed primum vna, mox altera pars, vnius tamen, & eiuſdem coitus, vel duobus tribuſve coitibus pauco interiecto interuallo factis; uel quando eadem ſemina vno congreſsu eiaculata, intraq; D vterum diuiſa & locis diſiuncta, eodem pacto miſcentur, & coagulantur, quo vnum. Etenim ſi fortè fortuna minimè locis diſiunguntur, ſolent monſtra fieri, nempè foetus ſimul iuncti una, uel pluribus partibus; & ſi minimè negandum eſt intra quoque unam, & eandem ueſiculam poſse plures foetus conaſci, qui coniuncti ſint, & quaſi in vnum corpus coaliti; ſicuti interdum accidere compertum eſt; & quamquam Hippocr. dicat, brutorum E uteros plures habere ſinus, id tamen Anatomici non comprobãt in muliere, in cuius utero, ut plurimum duo tantum ſinus conſpiciuntur, licet ſi quãdo tres aut plures efficiantur foetus, non inconueniat in ea quoq; muliere.ſ. ſecundũ proportionẽ plures inueniri ſinus, quod ut rariſſimum eſt, ſic quoque non minus rarò contingit fieri tres, ſiue plures; illud tamen uerum inuenitur, quod ſcribit Ariſt. fieri plura monſtra

Libro de nat.pu.

In lib. de nat.pu.

10.probl.

monſtra in brutis, quàm in homine ob cõceptuum multitudinem. Vtrum verò ſuperfoetationes fiant, vt ſcilicet poſt iam factum conceptũ nouus plures poſt dies ſuperinducatur, nonnulli dubitarunt, quòd apud Hippocr, & Gal. legatur, vbi receptum, atque retentum eſt intra vterũ ſemen, os ipſius ita occludi, ut nec ſubtiliſſimus acus illud penetrare queat. Verũ quia Hippocr. Ariſt. & Gal. & experimenta oſtendunt ſuperfoetationes fieri, cenſeri oportet Hippocratis & Galeni ſententiam ita eſſe interpretandam, quaſi ut plurimum ita contingat; neque os uteri aperiatur, niſi quando is licet plenus, ſeminis eximia voluptate ductus, pauliſper ſeſe dilatat donec illud intro trahat exigua oris facta apertura.

Num ſemen fiat pars conceptus an in flatum conuertatur examinantur Philoſophorum & Medicorum ſententiae. Cap. XV.

ERAT alterum, an ſemen fiat pars foetus, an vero in flatum conuertatur: qua in re tres inuenio ſcriptorum celebrium ſententias. Ariſt. Hippocr. & Gal. nec non Auic. Ariſtoteles quidem exiſtimauit nullo modo eſſe. Hippocr. & Gal. penitus fieri partem. Auic. eſſe partem formae; ſed quia haec Auic. ſententia non reperitur apud ipſum praeſertim vbi diſertè, & copiosè de hac re tractat nos quoque eam praeteribimus; & ſi Auerr. ipſi tribuat. Ariſto. itaque uoluit ſpiritalem partem ipſius ſeminis virilis, in qua eſt formatrix facultas in vtero ingredi ſanguinem menſtruum, illudque coquere, coagulare, & in conceptu fingere, humoralem uero ſeminis partem in bullas, atque flatum conuerti, ſicque conſumi inſenſibiliter. Contra Galenus longa oratione diſputans cõtra Ariſt. primo probat ex uera ſeminis ipſius ſubſtantia fieri conceptum: deinde Ariſt. ſententiam confutat. Quod autem ſemen ſit pars conceptus tribus rationibus probat, Prima: quòd partes ſeminales uocentur, quoniam ex ſemine fiunt: ob quod etiam in aetate matura nequeũt reparari, quia deeſt materia illa ſeminaria.

Vigeſima prima. tr. primo ca. ſecundo. Secũdo de gen. an ca. tertio. Secũdo de gen. ani. 3.

Primo de ſem. ca. 4.

A Secunda eſt, quod ſi non fieret pars foetus ſemen neceſſario exiret, quod non uidetur: imo ſi exit non fit conceptus, & ubi non exit ſignum eſt facti conceptus: ut nõ modo Hippocr. uerum etiam ipſemet Ariſtote. teſtatur: praeterquamquod non uidetur poſſe exire cum ſtatim arctiſſime claudatur os uteri, ac coepit fieri conceptus. Tertia ratio Galeni capta eſt ab experientia Hippocr. qui teſtatus eſt ſeſe in abortu illius Pſaltriae uidiſse intra pelli-

B culam ſemen coagulatum. Ad Ariſt. autẽ dicit ſi in ampullas, & flatum conuerteretur ſubſtantia ſeminis, fore ut tumeret uterus, ac doleret, quod tamen uſu minimè probatur. Neque ualet puſillum eſse ſemen, & ob id ſui mole non poſse laedere, quia uterus ante conceptum eſt paruiſſimus. Praeterea ſi accipiamus ſemina utriuſque ſcilicet & foeminae, & uiri, non ſunt adeo pauca ut ſint aſpernabilia: imo

C uero eſt ſententia Peripateticorum, ut ex una parte terrae fiant decem aquae, & ex una aquae fieri decem aeris. Caeterum Auerr. diſputans & ipſe ſatis copioſe aduerſus Gal. primo nititur ſententiã praeceptoris tueri, et confirmare, tum confutare conatur & rationes Galen. et eius in Ariſt. argumentationes. Primum itaque ſemen eſse organum ſiue inſtrumentum ipſius formatricis potentiae ſecundum partem ſpiritalem, & aeream

D tantum, eo quod tres habent inſtrumenta naturalia, & artificialia conditiones; quae non poſsunt reperiri niſi in parte aerea ſeminis. Prima eſt quod inſtrumen tum, non fit pars rei factae ſecunda eſt quod inſtrumentum poſt rem abſolutam ſeparatur ab ea tertia & ſolis rebus naturalibus propria condicio eſt, quod illud omnes partes rei, quae fit, intus, & extra tangit: atqui has conditiones dicit, ſi rectè, expendantur non poſſe ineſſe niſi ae-

E reae, & ſpiritali ſeminis parti. Porrò ad Gal. rationes reſpondet primum partes ſeminales dici tales non ob ſubſtantiam humoralem & ſpiritalem; alioquin, ait, poſſet umquam refici, cum tamen oculi aliquarum auium effoſſi, & rupti reparentur. Ad ſecundum reſpondet euacuari humoralem partem ſeminis inſenſibiliter, et de Hippocr. dicit Ariſtotelem probaſſe contrarium ſcilicet in illis ueſiculis

Septimo de hiſt. ani. primo, & tertio.

Loco citato.

foetus

foetus reperiri ſanguinẽ menſtruum coa
gulatum non ſemen ; & dolore dicit non
fieri dolorem,quia ea materia naturalis?
& blanda eſt. Ego uerò aduerſus Auer.
pro Gal.& Medicis dico primò ſemen eſ
ſe inſtrumentum formatricis facultatis:
ſed duplex eſt inſtrumentum: quo, & in
quo:ſemen eſt inſtrumentum non tantum
quo uerum etiam in quo reſidet uis for-
matrix: iam uero quod inſtrumentum,
quo non remaneat in parte conſtituta
ueriſſimum quidẽ eſt:ſed quod inſtrumẽ-
tũ in quo. i.ſubiectum uis formatricis, nõ
remaneat,minimè uerum eſt imo ab om-
ni philoſophia alienum eſt:daretur enim
tranſitus formalis è ſubiecto in ſubiectũ,
nam relinqueret facultas ſemen,quod eſt
proprium ſubiectum, & tranſiret in ſan-
guinem menſtruum:ad haec ſpiritus non
poteſt dare appellationẽ ſeminariis par-
tibus,quae ſolidae ſunt,& propterea con
ſtitutae & fictae non ex ſpiritu,ſed ex hu-
moroſa ſubſtantia : & quod ait de aue eſt
uerum:ſed contingit id quia natura facit
ibi oculos duplices,ueluti dentes,ut prio
ribus conſumptis ſuccedant alteri : & de
teſtimonio Ariſt. Deus ſcit. De dolore ue
ro cum fiat a ſolutione continui, aequè
poteſt fieri à materia naturali modo exce
dat in quantitate.

De modo, & ordine quem ſeruat natura informando foetu. Cap. XVI.

MODO ſequitur vt de forma-
tione foetus agamus: ſicut e-
nim pro conficiendo pane pri
mum fit paſta, deinde forma-
tur in proprios panes, haud ſecus ad per-
ficiendam hanc diuinam hominis fabri-
cam primum fit conceptus, deinde for-
matio, & quamuis formatio ſit tempo-
re poſterior conceptu ; nihilominus
praeſtantia antecedit conceptum. Ita-
que concluſa iam, & per coctionem
quamdam calore;& ſpiritu coagulata in-
tra membranam vtriuſq; ſeminis, & ſan-
guinis maſſa vniuerſa, primum membra-
na illa circundans glutinoſior, atque du-
rior fit,ne inter diſtendendum rumpatur,
atq; ita conceptus perdatur: etenim vbi
iam modicè induruit, qua parte nectitur

A vtero,in tenuem quidem,ſed fortem deſi-
nit;quae tota Graecis χώριον, latinis ſecun
dina appellatur:& cui poſt implantantur
vaſa ab vtero:ut per ea poſſit ali foetus,ſci
licet per vmbilicum ex ijs factum ; prae-
ter hanc autem, ſcilicet inter ipſam, &
foetum aliae duae gignuntur,ſcilicet Al-
lãtoides, & Amnium inter quas vrina,ſeu
humidum foetus excrementum colligi-
tur,quo poſtea utitur natura ſuo tempore
ad facilius edendum partum, quemad-
B modum inter ipſum amnium,& foetus cu
tem ſuo tempore colligitur quoq; aliud
ipſius pueri excrementum blandum ta-
men, & acrimoniae, expers, ne tenellus
exiſtens eo violetur. Vbi maſſa tota con-
globata,atq; membranis partim euiden-
tibus, partim ineuidentibus eſt circum-
amicta, tum utriuſque ſeminis uis forma-
trix incipit medio caloris circa eam ope-
rari,licet imbecillius foeminae,robuſtius
C maris vis operetur ; quo tempore ſiue u-
nus,ſiue plures futuri ſint embriones uno,
& eodem pacto circa unumquemq; ope-
ratur ; nec refert ſiue conceptus fiat uno,
uel duobus diebus aut tardius, aut cele-
rius. Iam uerò poſtquam factus eſt conce-
ptus,atque (ut dicebam) tunicis circum-
datus, uis formatrix illum efformare,atq;
figurare incipit caloris genitalis,atq; ſpi-
ritus miniſterio utens:& Ariſtot. hac in re Secũdo de gen. an.4
Diuinus ſcribit naturam informando foe
D tu nil aliud facere, niſi quod faciunt pi-
ctores,qui primum delineant figuras; de-
inde inducunt proprios colores, & pro-
priam figuram:hand ſecus natura, ſeu uis
formatrix primò totam illam maſſam de-
lineat, deinde apponit proprios colores,
& proprias carnes ; & ita unamquamque
partem ad propriam figuram redigit: &
ſicuti inſtrumentum, quo utuntur picto-
res duplex eſt ; id quod eſt in idea picto-
ris, & pennicillus ; haud ſecus uis forma-
E trix utitur arte, & prudentia, quae num-
quid ſit res naturalis, nec ne dubitat Ga-
lenus,qui cum uideret tam mirabile arti
ficium in fabricando corpore humano,
dubitauit eſſe quid diuinum correſpon-
dens ideae pictorum: aliud autem inſtru-
mentum quo vtitur natura eſt calor, ut re
tro dixi. Neq; dubitandum eſt etiam fri-
gus aliquo pacto concurrere ad hanc ho-
minis fabricam:utitur enim natura ad co

quen-

quendum calido: frigido autem moderato ad congelandum, quia ſunt multae partes in noſtro corpore quae non modo coctione, verum etiam congelatione perficiuntur, cuiuſmodi ſunt oſſa, cartilagines, & huiuſmodi; imo uerò ſunt multae partes; quae non perficiuntur niſi poſt exitum ex utero, propterea quòd egent congelatione, quae fit ab aere. Quo autem ſpectat ad ordinem quem ſeruat natura in generandis partibus corporis noſtri non ſatis conſtat apud Veteres. Stoici vt teſtatur Gal. crediderunt nullum ordinē ſeruare naturam, ſed ſimul, & ſemel omnes partes conformari. Huic ſententiae videtur famulari Auctor libri de carnibus nomine Hippocratis editus qui ſcribit, quòd ſi genitura ſex, vel ſeptem dierum incidatur, ſtatim apparent omnia membra, non modo delineata, verum etiam formata, quaſi uerò pauco illo tempore vniuerſum corpus formetur. Verum vt liberè dicam, haec opinio, non videtur veritati conſona: quoniam id compertiſſimum eſt apud omnes in generatione omnium animalium partes ſuperiores prius generari inferioribus: & ſi pulli conſpiciantur ſecunda, uel tertia die, in ijs apparent partes alijs priores generatae. Vt autem haec res diligentius diſputari poſſit ſunt nonnulla ſupponenda, ex quibus tanquam ex fundamento tota haec fabrica extruitur: primum itaque eſt ſemen, & menſtruum, non eſſe unius generis, ideſt nō partes homogeneas, ſed eterogeneas, habere, quia aliae ſunt terreſtres, aliae fluidae, & vt dicebat Auer. aliae ſunt nobiliores, aliae ignobiliores. Alterum ſupponendum eſt a Veteribus uarijs modis diuiſas fuiſſe corporis noſtri partes: Hipp. enim eas diuiſit in contenta continentia, & impetum facientia. Alij in partes extimas, & intimas: Alij in organicas, & ſimilares. Tertium eſt, partes nobiliores, ex nobiliori materia; ignobiliores ex ignobiliori: molles vt cor, lien, cerebrum, & huiuſmodi ex materia molli, & fluida: craſſas, ac terreſtres ex parte craſſiori, & terreſtriori. His conſtitutis inſurgit dubitatio vtrae partes prius gignantur an contentae, an continentes; ſeu molle, an ſiccae. Sed prius quàm in hanc diſputationem ingrediamur eximēdus eſt quidam

In hiſt. philoſ.

Secūdo de gen. an. 4.

Libro de alim.

A ſcrupulus: quia dixi cor numerari inter partes molles: videtur enim hoc aduerſari Hip. qui ſcribit cor ex dura, & ſolida materia eſſe conſtitutum, vt & motu irrequieto tutius moueri poſſet: & cū ſit principium uitae, ne facilè à quibus uis cauſſis offendatur; unde cor pauciſſimis tentatur morbis, quemadmodum inquit Ariſt. hinc etiam eſt, quod cor poſtremum omnium moriatur. Ex altera parte, ſi primum

B conſtituuntur partes ex molli, & fluida materia, atque ipſum cor eſt ex ijs, quae primo conſtituuntur, ut mox dicemus, nō uidetur ex terreſtriori materia conflari poſſe, nam quod apud Plin. dicebant Phytagorici cor primo ortu pēdere drachmā unam, atq; tantumdem augeri uſque ad quinquaginta annum, à quo poſt modū ſimiliter annis ſingulis decreſcat drachma vna; propterea vita hominis non excedat cēteſimum annum, certè merum ſom-

C nium eſt eorum philoſophorum, qui ſaepe talia dixerunt. Reſpondendum eſt cor eſſe partem mollem, & duram, eſt mollis pars, ſi oſſibus, neruis & cartilaginibus cōparetur: eſt autem dura ſi coeteris partibus mollioribus comparetur. Videamus modò vtrae partes prius generentur, an molles, an ſiccae: primum enim uidetur debere naturam partes ſolidas formare; quia locus ſemper debet eſſe prior locato. Accedit etiam quod vt optimè dicit

D Ariſt. partes durare ſunt veluti fundamento, ſupra quae natura partes corporis aedificat. Ex altera parte videntur partes contentae eſſe prius genitae, tū quia fiunt ex materia molli; iam vero natura facit ſemper prius ea, quae faciliora ſunt factu cuiuſmodi ſunt partes molles ob flexibilitatem: tū etiam quia partes molles ſunt organicae, quibus natura vtitur ad fabricandum corpus: iam verò Artifex primū ſibi parat iuſtrumēta quibus operari poſ-

E ſit. Pro reſſolutione dicendum eſt naturā in fabrica corporis nō tantum attendere materiae diſpoſitionem; ſed uſum praecipuum, & neceſſitatem: quia quaecunque partes ſunt magis neceſſariae: opus etiam eſt, vt prius à natura fabricentur: vnde primò veſtitur conceptus membranis illis, vt retrodixi, deinde neceſſe eſt omnino, ut fiant inſtrumenta, quibus aliae partes fabricari poſſint.

Quarto de morb.

Libro 11. cap. 37.

Secundo de gener. an. quarto

Quae-

Quaenam inter partes organicas prius gignantur examinantur Veterum ſententiae. Cap. XVII.

CETERVM non minor diſputatio oritur quoad partes organicas, quaenam prius gignantur. Alchmeon Crotoniates, & Hippon medicus antiquiſſimus exiſtimarunt fieri caput, forſan ducti ea ratione, quod caput uideatur eſse praecipuum membrum noſtri corporis. Empedocles, vt narrat Cenſorinus, quem poſtea ſecutus eſt Hippo. exiſtimauit iecur primum omnium generari: & Hippocr. duabus rationibus ſententiam ſuam confirmat: prima eſt, quia iecur eſt ueluti radix, a qua alimentum toti corpori ſuppeditatur, & ſicuti radix in plantis primo formatur, ut inde ceteris partibus formãdis, atque augendis materia, & nutrimentum ſuggeratur; ſic quoque in faciendo animali natura facere debet; Alia ratio, qua uſus fuit Hippocr. eſt a ſenſu ſumpta: quia narrans hiſtoriam illius famulae ſaltatricis, quae eiecerat foetum ſeptem dierum dixit maſſam illam apparuiſſe ueluti ouum obductum ſua membrana; in qua parte conſpiciebatur veluti gutta quaedam ſanguinis, quae nil aliud erat niſi iecur: Imo uero experientia in pullis, & alijs animalibus id licet obſcurum demonſtrare videtur. Ex altera parte fuit Ariſt. Albertus Magnus, & alij Peripatetici, qui exiſtimauerũt cor eſſe primum genitum; & Ariſt. uſus eſt maxima ratione; quae eſt, quòd cum cor ſit domicilium caloris (unde pithagoras ſolebat appellare cor focum, ſiue Διὸς ἑστίαν) & cum calor ſit primum inſtrumentum, quo utitur natura ad fabricãdas omnes partes corporis, ea propter & iecur ad ſanguinis generationem eget calore cordis: unde uidetur cor primum generari debere, ut poſſit cõtribuere calorem iecori, & caeteris partibus. Gale. qui uidit hãc rem difficilẽ duas habuit ſententias: nam exiſtimauit iecur primum generari; ſed alibi, quaſi ſeſe corrigens maluit fieri ipſum ſimul cum corde, quibus a matre per umbilicum ſpiritus, & ſanguis ad alẽdum non affatim, ſed paulatim a toto matris corpore ſuggeri-

Libr. nat. die.

In lib. de nat.pu.

Libro de foet. format. Li. de ſem.

A tur, unde fit etiam, ut licet praegnãti menſtrua deficiant non laedatur, quoniam iugiter ad alendum conceptum infunditur vt diſertè docet Hip. Ego autem ſicut puto haudquaquam cũcta ſimul abſolui, ut crediderunt Stoici: pari pacto exiſtimo uiſcera illa principalia, ut cor, iecur, & cerebrum ferè ſimul produci; nec ullum tẽporis effatu dignum interuallũ poni, ꝙ. ſ. haec ſint membra principalia, atq; trium facultatum a quibus uniuerſum corpus B gubernatur domicilia; & quod unũquodque ipſorum alterius miniſterio tam ad eſſe, quàm ad operari egeat. Et certè ſi ex illis tribus principijs unum prius alijs generari ſtatuendum eſt, iecur cum Empedocle, & Hipp. potius, quàm ullum aliud tale eſſe putarem ob rationes praedictas. Sed vt dicebam, tanta eſt cordis, atq; iocinoris in humano corpore gignendo, ac ſuſtentando poteſtas, ut exiſtimem ſi non ſi- C mul gignantur, modico ſaltem, ac uix ſenſibili interuallo unum poſt alterum fieri, quod ſicut abſq; ſanguine cor nequit cõſiſtere, ita iecur ſine calore a corde in cũctas partes corriuante, minimè uiuere poteſt: dixi autem ſimul cum iecore, & corde fieri cerebrum, quia cum cor ſit calidiſſimum egebat aliquo, quod ingentem illius caliditatem attemperaret, cuiuſmodi eſt cerebrum fabricatis itaque corde, iocinore, & cerebro: altero pro uita com- D municãda, altero pro alimẽto, tertio pro attemperãdo cordis calore, incipiunt deinde paullatim ceterae partes conformari, & par eſt arbitrari, eas quae plus referunt ut dixi, & faciliores ſunt formatu primum effingi, cuiuſmodi habetur lien, ſtomacus inteſtina, atq; alia interiora vocata. Poſthaec aggreditur natura partes ſolidas, & continẽtes formare; in quibus generandis, cum materia terreſtris, & ignobilis ſit, tractatur, tum calore, tum frigore, E ſeu tepore, ut habemus ab Hipp. enim natura materiam hanc terreſtrem eliquat, deinde coquit, tãdem beneficio teporis, ſeu frigidi moderati indurat, & cõgelat. Inter has autem partes prius efformantur continẽtes uiſcera iam fabricata, ſcilicet Thorax, & Craneum; & cum oſſa eo fine ſint a natura excogitata, ut ſint ueluti ſuſtentamenta, quaſique columnae quaedam carnium, neruorum, chartilagi-

In lib. de nat.pu.

In lib. de principiis.

num, aliarumque partium, quae mollio- A res cũ ſint minimè ſe ipſas ſuſtinere queũt ipſa prius illis aequum eſt conformari, quemadmodum fundamenta, & columnae prius ponuntur, quam ea, quae ab illis ſuſtentari debent; inter oſſa autem credendum eſt primum fieri ſpinam, cum ſit quaſi quaedam carina, cui natura alia oſſa addit: quod ſi quis quaerat, quonam pacto natura cauitates, & in oſſibus & neruis venis, & arterijs faciat; B dicendum eſt hoc facere flatu, & ſpiritu, non ſecus ac vitrarij efficiunt: nam cum duplex ſit naturae inſtrumentum, calor & ſpiritus vtitur calore ad eliquandũ, coquendum, & congelandum vt retro dixi; ſpiritu vero ad cauitates faciendas. Poſt oſſa verò inſtrumenta actionum animalium fiunt, quia ſicut homo (vt ait Ariſtot.) prius uiuit plantae vita, deinde animalis, ſic rationi conſentaneum eſt primum naturalia inſtrumenta, tum anima- C lia fieri, quae cuncta, ut ex frigido, & calido, nec non ex humido pingui, & glutinoſo uarijs modis condenſatione, coagulatione, congelatione, & coctione fiant, atque formentur copioſè docuit Hippocr. libro de principijs, quem non περὶ ἀρχῶν, ſed περὶ σαρκῶν inſcriptũ habemus, ex quibus omnibus patet falſam eſſe Hipponis ſententiam, qui apud Plutarchum, ſiue Galenum dixit foeminas quidem emittere quoque genituram, ſed inefficacem, D quod extra vterum cadat, & ob id carnes a foeminino, oſſa uerò a maſculino ſemine proficiſci. Coeterum de vnguibus, & capillis, quos interdum fieri in foetibus tradit Plinius poſset ambigi; & primum de pilis certum eſt cilia, & ſupercilia naſci intra uterum: ſed de alijs nunquid naſci queant dubium eſt, quoniam & ſi omnes confirment pilos fieri exglutinoſis, & continuatis uaporibus exeũtib. & ab aere induratis qui ſi recta exeant, E rectos ſi uerò oblique flexuoſos, & criſpos faciunt pilos; nihilominus placuit aliquibus ob inſignem cutis molliciem in utero minimè poſse denſari illos uapores, & incute molliſſima firmari; contra quos experientia monſtrat denſitatem poſse cum mollitie ſtare, ut in mulieribus contingit. Sed de ijs, quae raro contingunt non poteſt afferri certa ratio. Porrò de unguibus quomodo fiant intra uterum non ita ſibi conſtans uidetur Hipp. nec eadem eſt aliorum ſententia. Aliqui namq; putarunt neruos ac tendines manuum ſimul in fine coire, tandemque unitos, & coalitos vngues producere. Inter hos autem fuit Tertullianus, qui uocauit unges, non exordia, ut ibi legitur, ſed exodia neruorum, ut ipſe puto legendum; quam tamen ſententiam ex eo falſam eſſe comprehenditur, quòd tendines, & nerui ſentiant ungues minimè: & Hippo. uidetur potius ſenſiſſe ungues fieri ex excrementis ſolidarum partium, neruorum, ac tendinum digitorum, propterea quod oſsa ipſorum medullis carere, quae conſumãtur in generandis unguibus, & ſi aliter alibi uideatur diffiniuiſse. Iam uero ubi totum formationis opus eſt abſolutũ, oportet ut aliquo adhuc temporis interuallo permaneat, quo non tantum uniuſcuiuſque membri forma, & figura abſoluatur, uerumetiam ut Hipp. ait illa in tepenti, & calido loco maiorem ſoliditatẽ firmitatemq; acquirant, ſicut enim panis in furno coctus, ſi diu in eo detineatur poſt cocturam ſiccior (vt probat Ariſto.) euadit, quàm ſi ſtatim atq; coctus eſt eximatur; pariter & foetus in utero poſt perfectionem aliquo tempore morari debet ut ualeat ſolidior, atque firmior foras per uenire. Atque haec de natura, & modo formatiouis.

Libro de plac. philoſ.

In libr. de anima.

In lib. de nat. pu.

In lib. de carnibus.

In probl. ſect. 21.

Quo tempore fiat, & abſoluatur foetus efformatio. Cap. XVIII.

CETERVM quanto dierum interuallo fiat integra foetus efformatio, quantoque tempore ita abſoluatur, & confirmetur, vt ſibi liceat incolumis, & uiuendo idoneus utero exire mox dicendum eſt. Quod enim ſpectat ad totius confirmationis abſolutionem putauit Hippoc. atque experientia confirmat non uno eodemque tempore, & marem, & foeminam perfectè formari; imo nec utriuſque ſexus, ita praefinitum haberi terminum, quin interdum plus, minuſve temporis, in hoc opere abſoluendo inſumatur. Nam tunc dicitur per-

A perfectè formatus conceptus, cum partes atque inſtrumenta debitum numerum, ſitum figuram, & magnitudinem adepta ſunt, alioquin ſi in aliquo erretur vitioſum, ac morboſum eſſe foetum putatur. Hoc autem vario tempore tum in foemineo tum in maſculino ſexu fieri non eſt dubitandum prout, ſcilicet vterus calidior, frigidiorue eſt; nec non materia plus, minuſve parata; ſed haudquaquam ulla eſt certa ratio, quam ſequentes poſſimus certiores fieri, vt dicit Ariſtot. quando haec formatio ſit conſumata: & Hippocr. qui primus omnium de hoc archano fuit locutus, uidetur uarius extitiſſe, quippe qui dixit foeminam 42. diebus plus, minuſue efformari, marem uero 30. ob quod quoque eam quae peperit foeminam 40. & quae marem 30. diebus purgari; licet etiam ſi minus praedictis diebus purgetur, haudquaquam laedatur. At aliam rationem eſt alibi ſecutus ſicut & Galen. & Auic. nempè formari foetum 30. aut 35. aut 40. diebus, duplo moueri, & triplo motus perfici: neque ualet quod putāt aliqui hoc tempus incurrere in ſextum menſem, non in ſeptimum; quoniam id intelligitur quidem de perfectione, ſed non tanta, ut poſſit ſtatim in lucem uitalis prodire, nec aliis diebus egeat, quo magis confirmetur: quamquam ſum & ipſe in ſententia cum Horatio Augenio uiro eruditiſſimo mihique dilectiſſimo, qui nuper de tempore partus praeclarè admodum ſcripſit, nempe exactius, & uerius Hipp. quem ſequitur Agellius, nobis tradidiſſe tempora formationis, motus, atque perfectionis, vbi ſcripſit quatuor ſummatim eſſe tempora, & ordines: quos ſeruat natura informando, mouendo, & perficiendo foetu; Sunt autem hi ordines.

Septimo de hiſto. an. tertio.

Libro de nat.

Libro de alim.

In lib. de alim.

Formatio	35	Motus	70	Perfectio	210
F.	40.	M.	80.	P.	240
F.	45.	M.	90.	P.	270
F.	50.	M.	100.	P.	300

Septimo de hiſt. an. tertio.

Nec mihi placuit umquā Ariſtotelis ſententia, ubi tria dixit nō admodum probāda: unum eſt marem primum moueri in dextero latere circa 40. diem, foeminam in ſiniſtro circa 90. nam eſt nimis magna differentia, nam etiam ſi foemina quae eſt mare frigidior requirat plus temporis in ſui generatione, fieri tamen haud poteſt, ut tantum temporis interſit. Alterum eſt, quod uult eadem tempore moueri, & formari fœtū in utero cū antea rudis & informis caruncula eſſet: hoc etiam falſum eſt, nam ad motum requiritur robur, id quod in formatione non contingit: robur neceſſariò tempore conparatur: & idcirco Hipp. hoc intelligens ſcribit tempus motus eſſe duplum temporis formationis. B Tertium eſt, quòd mas ante 40. diem habeat membra diſcreta, ſed eius magnitudo non excedat formicam maiorem: foeminam uero ante tertium menſem ſit penitus indiſcreta, ſed in quarto diſtincta, & figurata; & miror certè. Hippocrates enim qui uidit foetum, ſeptem dierum dixit eſſe ad magnitudinem oui, Ariſt. uero neſcio quo ſpiritu inquit foetum, in quo ſingula membra appareant, C eſſe ad magnitudinem formicae maioris, quod certè etiam in ipſa formicarum generatione uis credibile eſt. Itaque vt dicebam, certitudo horum ordinum, & dierum minimè haberi poteſt, cum formatio ſecreta ſit, nec per has regulas, niſi a poſteriori cognoſcatur, hoc eſt ab ipſo partu qui prout in hoc uel illo menſe efficitur, ſic facta per hos ordines ſecundū proportionem computatione quoquomodo comprehendi poteſt ipſius formationis tempus; D quod tamen proculdubio variari poteſt ſecundum varietatem temperamentorum uiri, & mulieris, nam Hippocr. & poſt ipſum Auicen. dixerunt marem tribus, foeminam quatuor menſibus intra uterum moueri: ſubiungunt autem haud hanc eſſe regulam aeternam, ſed diſcrepare, atque interdum aliquos ante id tempus, & poſt moueri, quo etiam tempore dicunt mammas attolli lac fieri licet denſioribus notae lactae lactis tar- E dius, rarioribus autem citius appareant.

Libro dè de nat. pu.

De cauſſis ſimilitudinis, & diſſimilitudinis ſpecificae. Cap. XIX.

IN hac autem formatione duo contemplatione digna occurrunt quorū illud primū eſt vnde nā ſimilitudines partuum

cum progenitoribus oriantur,etenim certum eſt hoc fieri in ipſa conformatione, in qua numerus,ſitus,magnitudo, & figura partibus cunctis traduntur, & hanc perfectam eſſe non ex alio dignoſci poteſt, quàm ex ſimilitudine: nam non niſi extra vterum id cognoſci poteſt; cum multa fieri poſſint peccata a natura: ob quod dicebat Ariſt.vnumquodq; animal facit tale,quale ipſum eſt: imo vero tantũ valet haec ſimilitudo,vt Ariſt.auſus ſit dicere monſtrum eſſe illum, qui non ſit ſimilis progenitoribus; unde dicebat etiam Heſiodus ſemper parẽtes generare filios ſimiles,& vt haec obiter dicam, Ariſto.& Pomponius Mela ſcribunt eſſe quoſdam populos,& inter ceteros Gammatas, qui habent uxores communes & unuſquiſq; ob ſimilitudinem filium ſuum cognoſcit. De Iulia filia Augusti, quae erat nupta Agrippae,narrant habuiſſe multos adulteros.& tamen omnes filij,quos gignebat marito ſimiles fuiſſe; interrogatam autẽ, quomodo hoc fieret: reſpondere conſueſſe.(Non admitto vectorem,niſi plena naue) quaſi vero ſciret filios eſse ſemper ſimiles parentibus, & certè quando abeſt haec ſimilitudo, ſemper de aliqua re ſuſpicandum eſt, licet non ſit perpetuum. Alterum conſideratu dignum eſt de ſitu infantis in vtero. Circa primum quoniam ſimilitudo triplex eſt ſecundum ſpeciem,ſecundum ſexum,& ſecundum indiuiduum, primum de generis ſimilitudine loquar, quae eſt ubi ex homine naſcitur homo,& quam certum eſt nõ aliundè fieri,quam ex ipſius ſeminis, tam foeminei, quã maſculini ſimilitudine,ac penè identitate. Auerr.imaginatus eſt tres eſse formas in ſemine ſpecificam, qua fit homo ex homine maſculinitatis, qua fiunt ſemper maſculi, & indiuidualem, qua fit Petrus,vel Paulus:Inquit igitur Auer.ſimilitudinem ſpecificã proficiſci a forma ſpecifica,quae eſt in ſemine: quae ſententia poſset quidem admitti, ſi uellet huiuſmodi formam reperiri tam in foeminae, quã in maris ſemine. Sed aliquam poſsunt facere difficultatem in genere humano mõſtra,& in brutis muli, utq; alia complura animalia,quae ex diuerſis animalibus naſcuntur, ut ferunt de Africa, in qua cum propter inopiam aquae ad eã confluant, vbi reperitur,varia animalium genera,fit vt ex ijs ſeſe miſcentibus variae animaliũ formae gignantur;unde prouerbio locus eſt factus, ſemper Africam aliquid noui afferre;Ad quae omnia dicendum eſt mõſtra cuncta, & praeſertim animalia diuerſa, quae referuntur ex mulieribus nata, non eſse opera naturae, neque ſeminalis materiae integrae,ſed uitiatae, ob quam fruſtrato ipſiuſmet naturae ſtudio, aliud ſubortum eſt, quàm ab ea intendebatur, id quod etiam de mola dici debet, de qua locuti ſumus alias copioſè.Et ſi quae poteſt aſſignari ratio huius euentus, certè nulla eſt, niſi uis ingens imaginationis quemadmodum dicit Lucullentiſſimè Auic.& Ariſt. quaerens cur in genere brutorum non conſpiciantur tot monſtra, quot in genere humano, inquit eſse, q homo in coitu eſt animo admodũ uago: bruta autem ſemper tota ſunt in uenere. De mulis, ceteriſque animalibus ex diuerſis ſpeciebus ortis neceſse eſt, ut alterum duorum dicamus,uel quòd ſint ſemina ſecundum ſui naturam ſimilia,licet in ſpecie diſſimilia appareant: vel ſi dicere malumus ſemina eſse contraria, dicendum eſt contrarietatem iſtam reduci ad ſympathiam quandã,propter quam fiant poſtea media animalia: non ſecus atque vbi uir calidiſſimus coniungantur cum frigida muliere fit conceptus,& hinc patet error Ariſtotelis & ceterorum Philoſophorum qui foeminae negarunt ſemẽ: ſi enim a mare duntaxat proflueret,deberent ſemper filij eſse ſimiles patribus. quod tamen non contingit, ut de mulis patet, circa quorum ſterilitatem uariae extiterunt ueterum opiniones, ut eſt apud Gal. ſed hac de re non eſt locus diſſerendi,cum ab Ariſtot. ſatis copioſè deliberatum ſit.

[Margin: Quarto de gener. an. — Secundo Polit.2. — Quarto de ge. ani. tertio. — In lib. de mor. mul. — Decima probl.12. — In hiſt.phi loſ. Secũdo de gen. c.ult.]

De cauſſis ſimilitudinis, & diſsimilitudinis ſecundum ſexum. Cap. XX.

PORRO de cauſſis ſimilitudinis,& diſſimilitudinis ſexus nõ minor fuit diſsenſio inter antiquos. Empedocles .n. dixit mares a calore foeminas a frigore fieri;& propterea primos ad plagã oriẽtalẽ, atq; me-

meridionalẽ fuiſſe ,pgnatos.Parmenides cõtra dixit foeminas in partibus meridionalibus ob raritatem magis oriri in ſeptẽtrionalibus mares ob adſtrictionem. Alij (vt eſt apud Plutarcum putarũt)mares ex ſemine a dextero teſticulo,foeminas ſiniſtri, & haec opinio tantum valuit apud multos vt inter praecepta eorum qui ruſtica docent,hoc tradant,vt quando volumus gigni agnos mares ligemus teſticulũ ſiniſtrum quando foeminas,dexterum tẽpore coitus. Auer. tribuit cauſſam huius rei formae illi maſculinitatis, quaſi vero fiãt mares, quia forma maſculinitatis operatur,nullo impediente;fiant autẽ foeminae,quia forma illa ſm ſui naturã nõ operatur,& propterea vult Auer.cũ magiſtro ſuo Ariſt.foeminas eſſe puros errores. Et certè mirari ſatis non poſsum, quomodo philoſophi adeo eximij voluerint tribuere id errori naturae quod eſt frequentiſſimum: praeterquamquod ſi uerum eſt,naturam non poſse facere marem ſine foemina,neceſſe eſt, vt ambos aequè intendat.Hipponax aliam ſententiam ſecutus eſt,quemadmodum eſt Hipp. qui diſertiſſimè hac de re tractans tria cõſideratu digna ſcripſit: unum eſt in animalibus brutis uteros habere ſinus plurimos,in mulieribus uerò duos. Alterum in ſemine mulieris quemadmodum,& uiri eſſe facultatem tam foeminae, quàm maris genitricem,ſeu ut ipſe loquitur tum ἀρρενόγονον· tũ θηλύγονον:uerum in muliebri ſemine praeualere uim foeminam, in uirili maſculorum effectricem; ad hoc autem probandum utebatur hoc argumento ex euidentibus a quocunque confirmatis ſumpto, nempe mulieres quandoque cum ſuis maritis foemellas tãtum peperiſse, quae illis mortuis,& alijs coniugatae mares ſolum conceperunt;ſicut ex altera parte viri cum diuerſis mulieribus conſuetudinem habentes modos ſolos maſculos modo ſolas foeminas genuerunt, quae ſanè ratio planè conuincit tam in uiro, quàm in muliere,& maſculum,& foemineum ſemen contineri,ſiquidem in ijs quae ſolas foeminas gignunt,quod ex ſemine ualentius eſt imbecillioris copia obruitur,& fit foemina, quemadmodũ fit maſculus, vbi imbecillius a fortiori ſuperatur. Tertium quod dicit Hippo.eſt non ſemper à mare

A ſecedere ſemen ualentius,neque ſemper imbecillius à foemina,ſed uariare atque aliud alias emitti: unde minimè oportet mirari ſi alias ijdem mares, & foeminas, & maſculos, nec non eaedem foeminae modo maſculos, modo foemellas progignunt;& quamquam hae cauſsae potiſſimum aſſignentur ab Hipp. negari tamen non poteſt,quin quoque aliae accedant, quoniam vt demonſtrat diſertiſſimè Gal. aer,ſomnus & aliae res non naturales uo-

B catae cum pro ipſarum uarietate non exiguam potentiam habeant permutandi temperamenta,conſequenter uim habẽt producendi interdum mares, interdum foeminas: & prae ceteris id habẽt cibus, & potus vt Hipp.ait & Ariſt.inquit aquae frigidae potum,nec nõ ciborum frigidorum vſum magnam uim habere ad foeminas generandas, quemadmodum vſus ciborum calidorum, ad maſculos gignen-

C dos: cum enim ex cibo & potu ſanguis, & ex ſanguine ſemen gignatur, qualis erit cibus, & potus, talis ſanguis, & qualis ſanguis,tale erit ſemẽ. Quod ſi quis quaerat an fieri poſſit,vt foetus habeat utrumque ſexum. Scio a nonnullis relatum fuiſſe hoc quandoque viſum eſse: Scio etiam relatum eſse foeminam quandam fuiſse, quae euaſit vir circa decimũquartum annum: imo Hipp. narrat quandam mulierem,cuius uir diu abfuerat, emiſiſ-

D ſe barbam,& virum factam eſse:neq; hoc videtur eſse praeter rationem, nam cum & mas, & foemina ſemen emittant, fieri poteſt, ut aliquando ſemina utraque aequaliter dominentur, vnde fiat conceptus,qui vtrunque ſexum habeat. Sed nugae ſunt, & primum quoad Hippoc. non dicit Hippo. mulierem illam factam eſse uirum,ſicut putauit Andreas Matthiolus; ſed quod emiſit barbam, propter menſtrua retẽta,& uiri effigiem habuit.Quod

E autem dicũt alij difficilè adducor,ut credam, quandoquidem non uidetur poſse pati natura huiuſmodi monſtrum, cum proprium uiri ſit habere genitalia extra: foeminę verò intra. Quod ſi ulla eſt ratio, qua poſſimus tueri hunc euentũ eſt, quòd illa membra genitalia, quae extra debebant eſse ſint pauliſper intro retenta, & poſtmodum aucta extuberarint,unde viſa ſit foemina illa euaſiſse uir.

Margin notes (left): In lib. de mor. mul. — Decima probl. 12. — Li. de gen. & de nat. pu.

Margin notes (right): Secundo de diecta. Quarto de gen.an. ſecundo. — I Septimo Epidem.

De cauſſis ſimilitudinis, & diſsimilitudinis indiuidualis. Cap. XXI.

SEQVITVR ſimilitudo indiuidualis hoc eſt illa, quae ſecundum ſitum, magnitudinem, numerum, figuram aliaſque accidentales conditiones conſideratur, quam priuſquam aggrediamur duo opere pretium eſt ſcire, vnum eſt, quod ſcribit Hipp. nullum eſſe filium uſq; adeo patri ſimilem, quin aliquã etiam habeat diſſimilitudinem, ſimiliter nullum eſſe filium vſq; adeo patri diſſimilem, quin aliquam quoq; habeat ſimilitudinem. Alterum eſt ſimilitudinẽ habere quidem aliquas cauſsas naturales, ſed etiam vſu ſaepè uenire vt fiat caſu, & fortuna, & habemus exemplum illud de gemellis, qui vẽditi fuerunt Marco Antonio, cum tamen non verè gemelli eſsent: ſed de hac re nõ eſt locus hic vt agamus, eſt enim agendũ de cauſſis propter quas filij ſimiles, & diſſimiles patribus ſint, quae ſimilitudo interdum eſt ſecundum vnam tantum partem, interdum ſecundum aliquot, interdum ſecundum omnes: de primo habemus exẽplum apud Hipp. ubi dicit macrocephalos fieri ex ijs, qui habent caput magnum quales etiam Lentuli Cicerones, & alij apud Romanos extiterunt. De altero habemus exemplum apud Chinenſes, qui naſo, oculis, frõte, & barba patribus ſimillimi ſunt. De tertio dicuntur eſse ſimiles patribus ſecundum omnes partes illi, qui & ſecundum figuram magnitudinem, & alia praedicta patribus aſſimilantur. Iam vero de huius ſimilitudinis cauſſis, ut eſt apud Gal. variae pariter extiterunt ueterum opiniones: nam Empedocles putauit fieri ſimilitudines in filijs ad parentes ob vigorem ipſius geniturae, fieri autem diſſimilitudinem ſeminis calore, & ui exhalantibus. Parmenides exiſtimauit aſſimilari foetum patri, cum ſemen a dextero teſticulo eiaculatur, matri cum a ſiniſtro. Auer. quarto de gen. an. tertio ſequẽs Ariſtot. dixit, quòd quotieſcunque forma maſculinitatis mouet menſtruum: ſi ualde moueat, fiunt nõ modo mares uerũetiã ſimiles patribus: quod ſi debiliter moueat fiunt quidem mares ſed patribus diſſimiles. Sed ſi iſta diſſimilitudo fit propter ceſſationem operationes formae maſculinitatis, ergo haberet cauſam firmam, quod tamẽ eſt falſum, quia ea quae fiunt per accidens (cuiuſmodi ait Auer. eſſe foeminas, & eos qui matribus aſſimilantur) nullam habent cauſſam certam. Stoici, qui crediderunt non modo ſemen genitale à toto corpore, ſed etiam ab anima effundi, ſicque formas, & figuras uniuſcuiuſque partis conceptibus affingi; ſimiliter dixerunt foetus aſſimilari matribus, quando uis ſeminis foeminica ſuperat: ueluti ubi uincit facultas maſculorum effectrix patris ſimilitudinem gerunt. Non longè à Stoicorum opinione receſſit Hippocr. qui ſcripſit prodire ſemen uiro, & mulieri à toto corpore, atque ab imbecillis qui dem partibus imbecillum, a ualidis ualidum, unde talem oriri ſobolem conſonat, quales ſunt partes ſingulae, a quibus ſemen decidit, ut propterea ueriſſimum appareat quod omnes medici fatentur morbos aliquos hæreditarios fieri ſcilicet Epilepſiam, Melancholiam, Nephritidem, atque alios, de quibus ſermonem facit Hippocr. & ob quos ſcribit Plutarchus conſueuiſſe ueteres poſt mortem eorum, qui talibus morbis extincti fuiſſent filios ipſorum tradere ſtatim curandos Medicis, quaſi talium morborum haeredes. Addit Hippocr. quod ſi ex uiro ſeminis plus, patri ſimilior natus redditur, ſin plus ex foemina, maiorem natus cum matre ſimilitudinem gerit; neque fieri poſse ut quiſquam natus nullam prorſus cum altero parentum ſimilitudinem habeat, aut ut quàm ſimillimus ſit alteri abſq; ulla poenitus alterius ſimilitudine quemadmodum vter ipſorum plus ſeminis, & ex pluribus corporis partibus ad conceptionẽ contulerit, illi foetus magis, & ſecundum plures partes aſſimilabitur, atque hinc fit, ut ſoepe foemina nata maiorem cum matre, & filius cum patre habeat ſimilitudinem, & Ariſt. quarens cur proles caeterorum animalium magis quàm hominis ſuis parentibus ſimilis naſcitur: reſpondet hominem uagô, & uario eſse animo in coitu, cetera animalia aut certè plurima tantum ſibi intendere, totaque ſeſe ueneri dare.

Marginal notes: Lib. de ge. & nat. pu. — Libro dè aer. aq. lo. — Libro de genit. — Secundo prorrhet. Libro de ſera numinis vindicta. — 10. probl. 12.

Cur

Cur aliquando liberi graciles, & infirmi oriantur à parentibus craſſis, & robuſtis. Cap. XXII.

VERVM hoc in loco tria occurrunt animaduerſione digna, vnum eſt cur ſi praedicta ſunt uera, accidit tamen non rarò, ut liberi tenues, & infirmi à patre, & matre craſſis, robuſtisq; oriantur, & contra. Alterum eſt, ſi ex toto corpore, & omni humore ſecedit ſemen, ſicuti placuit Hippoc. quomodo fit, vt ex mancis, & mutilis naſcantur integri, atque liberi; & con tra fit, vt ex parente, vel parentibus morboſis naſcantur morboſi filij: quemadmodum ex ſententia Hipp. diximus. Tertium eſt cur ſi mater aliquid uehementer exoptet dum concipit, filij nati effingantur ea re, quam exoptat mater. Ad quae reſpondere conuenit, uel illud fieri prius ante ſuſceptis liberis tenuioribus, & infirmioribus, aut contra, vel ſimiliter omnibus, & parentibus, & filijs ſimiliter ortis; ſi primo modo eueniat, ſ. ut naſcantur imbecillis parentibus; alioquin inculpata ſanitate fruentibus foetum in utero laboraſſe neceſſe eſt ob alimenti defectum, quòd hian te forſan utero foras deciderit. Sin ſecundo modo neceſſe eſt, vt illud contingat an guſtiae uteri nimiae vitio, quoniam ſi ſpacium, in quo nutritur foetus, debitum deſit, planè oportet foetum carentem iuſto loco tenuem fieri, imo uero ſunt aliquae mulieres, quae nunquam parere poſſunt ob anguſtiam uteri: & ego unam cognoui, quae nunquam partum ad perfectionem ducere poterat, ſed quinto uel ſexto menſe abortiebat, & foetus erat gracilis; veluti ſi foetus nihil laborans amplum locum nanciſcatur magnus & robuſtus oritur filius ex magnis, & robuſtis parentibus, perinde ac ſi quis cucumerem dum deflorescit in aliquod uas immittat pro il lius amplitudine, vel anguſtia, aut maior, aut minor euadit: quòd ſi natus aliquam partem contortam, vel mutilam geſtet in lucem, id contingit ob aliquam colliſionem, ſeu percuſſioné, aut compreſſionem, quam ea in parte mater, & foetus ſint perpeſſi, vt membranis importunè diſruptis imperfectus exit, ſitque abortus. Poſſunt quoque partus mutili, & deprauati fieri

A ob anguſtiã uteri, aut aliquam ipſius aſperitaté, vel inaequalitaté, vt enim arbores tortuoſi, ac deprauati è terra erumpunt, ſi inter naſcendũ, vel non habeant ſpacium amplum, uel in lapidem, aut quippiam aliud aſperum, & inaequale impingant, ſic accidit foetui cum in loco anguſto, aut aliqua duritie affecto concipitur.

B *Quomodo ex parentibus mancis, & mutilis gigni poſſint liberi integri: & cur fiant ſtigmata illa in corporib. foetuum, quae vulgo* (Voglie) *appellantur. Cap. XXIII.*

CETERVM de altero dicere oportet etſi mãci, & mutili ſint parétes quod ad vſum, & operationes, integri tamen ſunt quod ad potentiam, atque internas par-
C tes, & humores, à quibus ſecedit ſemen: habet enim unaquaeque pars ſeminis in potentia totum foetum, & omnem ipſius partem: nam ex ramis arborum humi defixis naſcitur arbor. Contra autem ubi eſt intus aliquis morbus, vel defectus in potentia neceſſe eſt à partibus & humoribus morbidis tale quoque ſemen ſecernatur, quo poſtmodum finguntur foetus prout ipſum tale eſt. Ariſt. quaerens rationem propter quam in genere humano Decimo probl. 40.
D fiant plures claudi, quàm in brutis, dicebat eſſe, quòd crura brutorum ſunt admo dum neruacea, & oſſea, & per conſequens admodum robuſta: crura autem hominum non ſunt adeò robuſta, & ideo faciliter uitiantur. Ad tertium, & poſtremum, Auicen. ſcribit tantam eſſe vim imaginationis, vt nõ modo moueat corpus, in quo eſt imaginatio, verum etiam quod mirum admodum eſt, corpus aliquod externum, id quod uidemus in faſcinatis: ſi igitur In lib. de animal.
E imaginatio corpus externum mouere poteſt, multo magis credendum eſt ipſam poſſe mouere corpus internum, ſicuti eſt foetus: ſic enim uerum eſt ex picturis in congreſſu à parentibus viſis ſimiles illis in corporibus foetuum figuras formari, ſicut fertur olim conſuluiſſe Hippocratem, atque honeſtae cuiuſdam mulieris famam eſſe tutatum, quae Aethiopem pepererat quòd in cubili ubi cum viro conſuetudi-

nem

nem habebat eius effigiem haberet, cuiuſmodi quoque certum eſt pauones, aliaque animalia conſimilia ſaepe produci albo, aliove colore, prout res eiuſdem coloris aſſiduè intuentur. Atque hac de formatione ſecundum figuram, magnitudinem, & numerum.

De ſitu vniuerſi corporis foetus in vtero. Cap. XXIV.

SEQVITVR modo ut de ſitu agamus, qui cum ſit uel partium foetus inter ſe, vel totius in utero, quoniam ille comprehenditur ſub ijs, de quibus in uniuerſum tractauimus, ſatis erit ſitum alterum hoc in loco tractare. Nam Hippoc. quem Ariſt. Plinius, Gal. Auicen. atque alij ſunt ſecuti, docuit puerum tam maſculũ, quàm foeminam ſic locari, vt inflexi, & quaſi conglobati maneãt, non autẽ protenſi, quemadmodum cetera bruta: ea uerò eſt flexurae figura, vt pedibus nates, & manibus genua tangantur, ipſiq; inſuper oculi manuum pollicibus incumbant: illud tamen diſcriminis mas, & foemina habent, quòd ille antica ſui parte matris abdomẽ, poſtica dorſum reſpicit, contra quàm in foemina, quae anteriore parte dorſum ſpectat, poſteriore abdomen: nam & cadauera foeminarum prona in aquis, maſculorum ſupina fluitare ſcripſit Plinius. Verum hoc in loco quaerere oportet cur natura factum ſit, vt homines, & aues conglobati, quadrupedes uerò extẽſi maneãt. Praeterea dubitare licet circa huiuſmodi figuram: quia & Gal. & Ariſt. dicunt mediam figuram eſſe omniũ maximè iucundam, ceteras autem moleſtas: iam uerò figura conglobata nõ eſt media, non enim inflexura facit angulos rectos, cuiuſmodi debere eſſe mediã figuram ſcribit Ariſt. ſed potius acutiſſimos, quippe qui ſolent eſſe moleſtiſſimi. Ad primum dicere oportet naturam hoc feciſſe maximo conſilio, & quoad quadrupedes: hoc genus animalium neceſſariò cogebatur ſtatim poſt exitum ab utero ſibiipſi quaerere victũ; iam uerò ſi crura quadrupedum in vtero inflexa manſiſſent, non potuiſſent ſtatim ambulare. Aues uerò quae à parentibus nutriuntur donec ſint aptae uolatui nõ hoc

[Margin: In lib. de nat. pu.]
[Margin: Primo de mot. muſ. In Mechanicis, & in quarto Problem.]
[Margin: Loco citato.]

A egebant, vnde inflexae in vtero factae fuerunt: homini autem, qui conſilio alieno ſubditus eſſe debebat, & cui ſtatim victus quaerendus haud erat natura non curauit hanc tribuere commoditatem: ſed loco eius inuenit figuram, quae & filio, & matri iucunda eſſet, cuiuſmodi eſt figura conglobata, quia nulla alia figura cõmodior eſt ad geſtandum. Quoad ſecundum veriſſimum quidem eſt id quod & Gal. & B Ariſt. ſcribunt figuram mediam eſſe omnium iucundiſſimam: at hoc uerum eſt in corporibus extra uterum iam conſolidatis: quia iſta non poſſunt ſine moleſtia flecti: iam uerò infans in vtero eſt mollis, quaſi cereus, & flexibilis ſecundum omnem figuram, neque illi vlla moleſta eſt. & haec de ſitu.

C *Quo tempore foetus in vtero moueri incipiat; & quiſnam ſit iſte motus an naturalis, an animalis. Cap. XXV.*

MODO ad motum accedamus, quem conceptũ accipere varijs temporibus non eſt dubitandum Ariſt. exiſtimauit mã rem incipere moueri quadrageſima die, foeminam uerò nonageſima, & certè negari non põt, quin tardius moueatur foemina, quàm mas: nihilominus tanta differentia non cognoſcitur ab Hippocrate, & D eo maximè quia Ariſt. putauit eodẽ tempore formari, & moueri foetum, vt retrò diximus. Itaque hac in re magis credendum eſt Hippoc. qui ſcripſit foetum ſemper moueri duplo tempore, quo formatus eſt: ſtatuit autem quinquageſimam diem, poſtremum tempus formationis, ſicuti cẽteſimam, motus. Ceterum circa hoc duo ſunt animaduerſione digna, vnum eſt, cur ſit quòd foetus nõ incipit moueri eo tempore, quo abſoluta eſt formatio: Alterum E eſt, cur potiſſimum duplo tempore formationis, & non alio, eſt enim exiſtimandum aliqua ratione ductũ fuiſſe Hipp. ad hoc ſcribendum. Quoad primum certiſſimum eſt aliud eſſe formationem, aliud motum: & aliud requirere formationẽ, aliud motum: formatio nil aliud requirit, niſi materiae obedientiam, & mollitiem ad hoc ut poſſit foetum figurare: motus contra non mollitiem, ſed duritiẽ requirit: propterea

[Margin: Septimo de hiſt. animal. tertio.]
[Margin: Libro de alim.]

quòd

quòd uidemus extra vterũ corpora quantò ſunt molliora,ac tenuiora,tantò difficilius moueri: cum itaque debeant moueri ſecundũ membra in vtero foetus,operaepretium eſt,vt habeant ea ſolidiora: ad ſoliditatẽ requiritur tempus. dicebat enim Ariſt. panem non ſtatim excipiendũ eſſe, atque coctus eſt;ſed tantiſper retinẽdum, vt conſolidari poſſit. haud ſecus foetus in utero etiam ſi ſit abſolutus, non tamen illicò exire debet, verum tantiſper retinendus,donec paullò ſolidior reddatur. Quò ad ſecundum, Hipp. vt ſaepe dixi, in omnibus admirandus fuit, ſed praeſertim in obſeruationibus,in quibus non ſibiipſi fidebat,ſed ab obſtetricibus,& mulieribus percunctabatur, & ideo exiſtimo hoc ab Hipp. ex obſeruatione potius inuentum fuiſſe,quàm vlla firma ratione: & obſeruationibus Hipp. non minor fides eſt adhibenda,quàm rationibus,imo ipſi naturae etiam ſi Hipp.qui fuit ſemper in dicendo parcus,ſcripſit hanc regulam non eſſe perpetuam, quandoquidem mulieres modo citius, modo tardius percipiant motum infantis: contingit autem hoc ob variata temperamenta vteri, vel uitae rationis, vteri enim calidiſſimi citius indurãt foetum, frigidiores uerò tardius: ratione uitae etiam quia (vt ſcribit Gal.) vſu uenit, vt quae mulieres praegnãtes vtuntur ſicciori victu,eo etiam celerius firmẽtur corpora infantum,quae humidiori,& prauo, eò tardius. Illud autem certum eſt cum incipit foetus moueri, atque eius motus à praegnante ſentiri eum nõ eſſe purè naturalem motum, ſed animalem quoque, adeo vt contra negãtes animal eſſe, quod in vtero viuit,haec vna demonſtratio efficaciſſima eſſe queat, & licet hoc negari non poſſe videatur. non tamen defecerunt, qui putarint motum illum haud eſſe animalem, imo vero neque foetum dum eſt in vtero vllo pacto poſſe animal dici; contra quos libellum fecit Gal. quòd animal ſit,quod eſt in vtero. Qui autẽ in eam opinionem venerunt, fuerunt in primis Empedocles, & poſt eũ Herophilius, qui non foetum animatum,nec motu animali motum,ſed dumtaxat ſpirantem, atq; naturaliter ſeſe mouentem,extra vterum autem ſtatim animal fieri, vbi aerem attrahere incipit. Stoici quoque dixerũt non

Lib. de foet. forma.

A eſſe foetum animal,ſed partem ipſius vteri ſicuti fructus ſunt partes arboris. Ceterum Hippocrates,Plato,Ariſt. & Gal. decreuerunt omnino eſſe animal, quòd non modo alatur, verum etiam moueatur, vt animalia, reſpiretque ipſius matris reſpiratione: nam moueri partes ſpiritales in foetu intra vterum cognoſcitur vbi extrahitur ex matre iam defuncta.

B *Vtrum anima rationalis acquiratur ab infante in vtero, an extra quomodo alatur, & reſpiret foetus in vtero.* **Cap. XXVI.**

CETERVM circa hoc tria occurrunt ſpeculatione digna; vnum eſt vtrum anima rationalis in vtero acquiratur ab infante, an extra vterum. Alterum eſt, C quomodo nutriatur. Tertium quomodo, & qua ratione reſpiret. His etenim conſtitutis vniuerſum motus foetus negociũ abſolutum erit,ſiquidem & rationalis animae ſtatus, vt mox dicetur, atque etiam nutritionis quodam pacto cum motu aliquo fieri videntur. Circa primum igitur ex vna parte non videtur eſſe anima rationalis in foetu, quia nullus ibi eius vſus eſſe poteſt; imo videtur foetus tunc temporis pura planta eſſe. Ex altera parte cum D motrix facultas ſit veluti germen animae rationalis, videtur conſentaneũ cum hac quoque reperiri facultatem rationalem. Ad haec vt dicebat Tertullianus, procurare ne foetus naſcatur non ſolum habetur pro homicidio, verum etiam pro homicidij properatione. Accedit quòd cũ anima ſit vna, & quemadmodum ſcribit Ariſt. ſit actus corporis phyſici organici, credendum eſt ipſam ingredi corpus ſtatim ac genita ſunt organa. Dicendum eſt E animã rationalem poſſe accipi pro actu primo,vel pro ſecundo: ſi pro primo, proculdubio foetus vbi formatus perfectè eſt, neceſſariò habet animam, quae eſt actus corporis phyſici organici potentia vitam habentis: ſin autem ſecundo modo nequaquam animam habet; cum nõdum inſtrumenta ſint accommodata ita vt rationali animae operãti valeant inſeruire. Circa ſecundũ non minus variae fuerunt anti-

Lib. de anima.

antiquorũ ſententiae. Democritus enim, & Epicurus crediderunt ali per os, atque in hanc ſententiam perducti ſunt, quòd foetus ſtatim atque ab vtero exijt ſpontè, & à nemine edoctus lac è mãmillis ſugat, etſi mel in os indatur deuoret, vt fit frequenter. Alcmeon Crotoniates primus Anatomiae inuentor exiſtimauit ali per totum corpus, quod dicebat eſſe totum ſpongioſum dum eſt in vtero, & ſicut ſpongiae exſugunt, ſic & ipſum à venis matris exſugere. Sed hos omnes ſatis confutauit Gal. qui propterea dicebat ſtatim natum foetum exſugere mammas, quòd ſic natura ipſa eũ edoceat, quàm eſſe ſapientem, & abſque vllo doctore doctiſſimam perhibuit Hippoc. Itaque multò rationabilior & ipſi ſenſui accommodatior ſententia eſt ipſum nutriri per vmbilicum, vt & Stoici, & Hippocr. monſtrarunt, qui dixit obſtetrices ſtatim ac exijt infans ab vtero vmbilicum religare, tãquam haud amplius nutriendo foetui neceſſarium, ſimulque os ipſius diducere, quo alius alimenti ſumendi vſus monſtretur: vtrum verò ſanguis, quo alitur infans in utero, mittatur ad ventriculum, ſeu ad iecur non ſatis conſtat. verũtamen cum inteſtina foetus, dum ab vtero exit, reperiantur oppleta quodam atro humore, neceſſe eſt ut dicamus etiam per ipſum ventriculum aliquo pacto nutriri foetum, & idcirco ſanguinem partim ad iecur, partim ad uentriculum demitti: & hinc eſt, quòd ultra duas priores membranas, ſecundinam, & allantoidem natura fecit etiam amnium, ab obſtetricibus camiſiam appellatam, vt ſcilicet reciperet excremẽta alimenti tũ in iecore, tum in ventriculo elaborati; & propterea etiam uoluit natura excrementa illa eſſe blanda, ne ab ijs aliqua laeſio proficiſceretur. Atqui difficultas etiã eſt & maior quomodo reſpiret foetus in utero, nam & hoc fuit, à veteribus, & à poſterioribus diligentiſſimè diſceptatum; verum nulla melior eſt huius problematis reſolutio, quàm ea, quam tradidit nobis Hippoc. quam, vt rectè intelligamus ſciendum eſt reſpirationem à natura inſtitutã eſſe, vt calor cordis refrigeraretur: cum enim opus eſſet calorem aeterno tempore durare in corde: durare non poterat ſine motu: iam uerò motus auget calorẽ,

Sexto Epidem.

In lib. de nat. pu.

Libro de nat. pu. in initio.

A itaque periclitabatur niſi ſuccurriſſet natura aliquo refrigeratorio: & cũ hoc non poſſet eſſe aliquid internum, quia omnia ſunt calidiſſima, curauit aliquid externũ, quod eſt aer, verum quia aer aliquas gignit fuligines, prouidit etiam natura, vt excrementa haec, quae coacta calorem natiuum ſtrangulaſſent, continuò expellerentur: fecit itaque hos duos motus inſpirationem, & expirationem: inſpiratio eſt quando aer intrò trahitur: expiratio B verò, quando hae fuligines excluduntur: cum itaque res ita ſe habeat, non uidetur foetus poſſe vllũ ex his motibus habere, non primum, qnia cum ſit abditus in latebris uteri, nulla eſt ratio, qua poſſit foetus aerem externum attrahere: non ſecũdum quia nulla apparet uia qua poſſint exire fuligines. Hipp. itaque inquit, quòd eodẽ ſanguine quo foetus nutritur, refrigeratur etiam, & quòd calor foetus, matris ca- C lore per reſpirationem refrigerato attemperatur: monſtrat autem Hipp. exemplo lignorum uiridium aerem attractũ à foetu, per inſenſibilem tranſpirationẽ emitti: cum enim corpus foetus ſit laxiſſimum, facilè ſit, vt per ipſum tranſmittantur fuligines illae.

Loco citato.

De cauſſis, propter quas infans ex utero prodit. Cap. XXVII.

D NVNC ſequitur, vt pro fine huiuſce tractationis de integra foetus abſolutione agamus, quae quoniã cognoſcitur partu (ſiquidem tunc dicitur perfectus, quando exire, & ſuperuiuere aptus eſt) eapropter de ipſo tractemus operaepreciũ eſt. Erunt autẽ tria, quae examinabimus circa ipſum, cauſſam exitus, modum exeundi, atque tempus. Circa primum cum duplex ſit cauſſa, alia efficiens, alia uerò fina- E lis, efficiens eſt ipſa natura ab intelligentia non errante ducta, nam Gal. hac de re differens mirabiliter extollit naturã, quae cum os uteri antea ſemper arctiſſimè clauſum teneat, tempore partus ſpontè aperit, longè lateque prout ipſius infantis magnitudo poſtulat. Sed hac in re nonnihil eſt diuerſitatis inter ipſum, atq; Auic. is. n. dicit hoc opus fieri abſq; vlla oſſiũ diſlocatione, aut fractura: hic autẽ dicit fieri cum diſlo-

Decimoquinto de uſu part.

Vigeſimaprima tertij tracta. primo, c. ſecundo. Loco citato.

dislocatione oſſium pubis, ſed ſtatim poſt infantis exitum denuò ita pubis oſſa connecti, atque coaleſcere, vt nullum diſlocationis praeteritae, aut commiſſurae ueſtigium appareat. De cauſſa finali propter quam extruditur à natura infans, nulla videtur controuerſia, quin ſit propter euitandam moleſtiam quam infert iam maturus foetus, ſiquidem quicquid expellit natura, ſemper ut ſibi noxium expellit, quemadmodum ubi attrahit, ſemper ueluti ſibi utile, atque gratum trahit. Haud ſecus quoque uidetur apud Hippocratem, & omnes Medicos illud, quod propriè laedit, atque cogit ipſam naturam ad expellendum foetum, non eſſe alium, quàm dolorem, & moleſtiam ab ipſomet foetu calcitrante illatos: loquor autem de naturali partu, non autem de uiolentis, atque morboſis, in quibus, cum ab alia cauſſa ſtimulatur natura exiſtente intra uterum, vel proximè uterum, fit ut dum natura ſtimulata, ac propterea laedentem cauſſam à ſeſe pellere ſatagens ſimul etiam foetum expellat. Porrò circa cauſam calcitrationis videtur Hippocrates varius extitiſſe, quia modo id tribuit alimenti inopiae, modo uteri anguſtiae, modo utriſque. Ceterum cum mulieribus ſanis, & praeſertim quae ſolent liberaliter ſingulo menſe purgari, etiam in extremis menſibus tantum ſuppetat ſanguinis, vt copioſiſsimus feratur in mãmas pro lactis copioſi generatione, haudquaquam debemus tunc putare foetum ita laborare nutrimenti inopia, vt ab ea cogatur calcitrare, atque laedere naturam, ſed potior, & in omnibus aeterna cauſſa calcitrationis puerorum videtur eſſe uteri anguſtia: ſicuti enim cum punicorum grana ita augentur, ut nequeant ſuo cortice contineri, tunc eum effrangunt, ſic quoque foetus, ait Hippocrates, ubi ita creuit, vt nequeat amplius ab utero contineri, tunc moleſtia affectus calcitrat, effractisque ligamentis quibus coercebatur naturam eò adigit, vt cogatur ipſum uterum aperire, ſicque foetum excludere.

De modo, & ordine, quem ſeruat natura in emittendo foetu. *Cap. XXVIII.*

MODVS autem uterus, quo vtitur natura in partu, eſt vt caput, quod antea ſurſum erat, pōdere ſuo verſus vteri os deſcendat, ſicque manibus, & brachijs extenſis prodeat; quinimo ſunt eius ſententiae naturam uoluiſſe in vtero caput eſſe magnum, vt pondere non modo primum ad vterum declinet, verùm etiam toti corpori viam latam paret; & hic partus eſt naturalis: ceteri omnes ſunt praui, etenim ſiue pedibus cuiuſmodi nati vocantur Agrippae; ſiue brachio, ſiue uentre, ſiue dorſo exire properet, partus exitioſus vel foetui vel matri, vel utriſque eſt, quòd ſi ſuperſtites remaneant, planè male ſani viuunt, aut mala fortuna utuntur, quemadmodum narrat Plinius de Agrippa ſic nato, qui propterea fatalis orbi fuit, quòd ex ipſo natae ſunt Agrippinae, quae monſtra, & hominum pernicies pepererunt. Modus itaque, vt iterum repetam, quo exit infans in hanc lucem ab Hippocrate nobis monſtratus, & deinde experientia quotidiana confirmatus eſt, quòd ubi uterus amplius extendi nequit, & foetus in dies augeri pergit, incipit calcitrare uehementer, tunc primum vincula, quibus alligatur incipiunt frangi, ſimiliterq; membra, nam Allanthoidem, & amnium, quibus continentur vrina, atque ſudor, quibus effractis primum exeunt illi aquoſi humores in eum uſum à natura diligenter conſeruati, ut partui inſeruiant ad irrigandos atque lubricos muliebres loculos reddendos, poſt exit ſanguis, & à ſanguine immediatè foetus, quem deinde ſequitur craſſae ſaniei, & cruentae exitus, qui in primiparis paucior, in alijs copioſior eſt, atque ſi mas ſit triginta ad ſummum diebus durat, & ſaepe etiam ad viginti, vel vigintiquinque tantum: ſin autem foemina ſit durat quadraginta, & ſaepe etiam triginta, plus, minusve, eſt autem initio menſura (vt ait Hippocrates) ſeſquiheminae Atticae: ſanguis uerò exiens

Lib. ſeptimo, capite octauo.

exiens ſi puer, & puerpera ſint ualituri, eſt qualis uictimae recenter mactatae, & ſtatim concreſcens, hoc eſt floridus: ſin uerò minus bene ualere debent, & paucioris menſurae, & deterioris coloris eſt: imo uerò ubi aut parum puerperae purgantur, aut purgationes prauae ſunt, ſemper periclitantur; niſi medicamentis, & purgationibus occurratur: quemadmodum ualdè periclitantur, niſi ſtatim ſecundina uocata poſt foetum eijciatur, alioquin paullò plus retenta computreſcit, atque certiſſimum exitium puerperae affert. Hiſce duo adijcere placet, quod ſcribunt Plinius, atque Plutarchus, ille enim tradit ſtatim atque infans ab aere contrectatur cum gemere, tanquam à fletu atque ſupplicijs hanc vitam auſpicemur, & ſicuti capite naſcimur, ita pedibus ante efferri. Hic autem ſcribit eos, qui in naui oriuntur haudquaquam plorare.

De tempore naſcendi, in cuius gratiam ſupponuntur quaedam. & cur cum bruta habeant vnum determinatum naſcendi tempus ſolus homo ea varia habeat. Cap. XXIX.

SEQVITVR modo, vt de tempore partus loquentes totam hanc tractationem claudamus, de quo tempore quoniam nuper Horatius Augenius Medicus eminentiſſimus, praeclarum tractatum edidit, vt etiam curioſa ingenia vix quicquam amplius deſiderare poſſint, ea tantum dicam, quae mihi videntur hac in re conſtituenda. Circa ſententiam Hippocratis, atque Ariſtotelis: cum enim rationibus atque demonſtrationibus firmis huiuſcemodi tēpus definiri nequeat ſupereſt, vt eorum ſcriptorum teſtimonijs agatur, quos in ipſa veritate indaganda, & ab alijs comparanda maximè verſatos fuiſſe conſtat, & quia ſaepe mentio habetur dierum, menſium, & anni, illud antea conſtituere oportet, nomine diei apud Hippocratem & Ariſtotelem non intelligendum diem illum inaequalem, qui menſuratur ab ortu ad
A occaſum Solis, ſed qui ab vno ortu, vel occaſu ad alium, hoc eſt ſpacium vigintiquatuor horarum. Menſis autem dicitur lunaris, hoc eſt qui comprehenditur vigintinouem diebus cum dimidio: ſimiliter annus dicitur qui duodecim ſimiles menſes, ſeu tercentumſexagintaquinque dies cum quarta parte, ſcilicet ſex horis complectitur. Aliud quoque ſtatuendum eſt, tempus partus appellari, in quo non modo foetus iam ab-
B ſolutus & confirmatus eſt ſecundum totum, & ſecundum omnes ſui partes, verum aptus eſt, vt extra vterum viuere, & diu, & ſanus valeat. Tertium ſtatuendum eſt illud, quòd non ſolum Hippocrates, verum etiam Ariſtoteles, Galenus, Plinius, atque multi alij tam vetuſtiores, quàm recentiores affirmarunt, nimirum omnia animalia bruta habere vnum, & determinatum pariendi tem-
C pus, ſolum hominem habere plura tempora, vt ob hoc diſceptatum ſit, atque etiam nunc diſceptetur tum de primo, tum de poſtremo, tum etiam de medio tempore humani partus: Atque vt hoc ordine tractemus, primum de primo tempore, tum de medio, poſtremo de vltimo agemus: ſed priuſquàm hoc fiat, illud examinandum eſt cur homo vnus inter alia animalia pariendi varia tempora ſit conſecutus, nam & ſeptimo & o-
D ctauo, & nono & decimo & vndecimo, atque etiam apud nonnullos duodecimo & decimoquarto parere mulieres creditum fuit, cetera verò genera, vt canes aliqui ſecundo, aliqui quarto menſe, equi anno, plus minusve, & ſic de ſingulis certo tempore pariunt. Huius euentus ſemper exiſtimaui plures cauſſas haberi, quarum prima eſt viuendi vniformitas, quae in belluis manifeſtè animaduertitur, ſicuti in homine diuerſitas, quantum ue-
E rò faciat tum ad concipiendi, tum ad pariendi diuerſitatem vitae ratio, non opus eſt pluribus explicetur, quando ea non modo corpora, verum etiam animos mirum in modum variari, & Hippocrates, & Plato, & Ariſtoteles, & Galenus perhibuerunt. Altera cauſſa eſt animi motuum diuerſitas, quae in belluis vni uentri intentis, vt dicebat Saluſtius, haud-

Initio Charmidis.

quaquam inuenitur. Si enim verum eſt quod dixit Plato ab animo in corpus deriuare tam mala, quàm bona. Si etiam vera dixit Auicennas tantam eſſe imaginatricis facultatis vim in corpora, vt ea diuerſimodè effingat, atque afficiat, negare non oportet, quin etiam ad accelerandos, vel tardandos partus multum quoque polleat. Tertia cauſſa eſt uſus Veneris; nam bruta (vt rectè dicit Ariſtoteles) poſtquam conceperunt, plenumque ventrem habent haud amplius in libidinem ſollicitantur, nec propterea marem admittunt, quaſi oeſtrum illud, & immanis coeundi cupiditas ipſis tantummodo ſit data, vt concipiendo ſpeciem propagent vnaquaeque ſuam; homo uerò omni tempore venerem exercet, & mulier non minus plena, quàm vacua à libidine tentatur, mirumque in modum in coitu exercendo delectatur, quod uoluit ſignificare mulier illa Romana, quando dixit melius plena naui, quàm uacua nauigari. Iam verò coitum accelerare partum, & conſequenter ipſius abſtinentiam retardare non oportet vt ullo pacto dubitemus. Quarta cauſſa eſt temperamentorum, tum naturalium, tum adſcitiorum varietas, nam vt homines inter ſeſe ſunt figuris adeò diſſimiles, vt uix quemquam ſit reperire alteri prorſus ſimilem: ſic pro certo haberi debet, non minus homines, tam maſculos, quàm foeminas inter ſeſe temperamentis diſcrepare, & quod dico de temperamentis corporum, idem quoque ſtatuendum eſt de aere, & regionibus, quibus viuitur, quò fit, vt data ſit occaſio Ariſtoteli, atque alijs exiſtimandi in Aegypto menſe octauo mulieres parere, ſicut credi poteſt in calidioribus plagis mulieres ocyus, in frigidioribus tardius parere.

De primo tempore naſcendi.

Cap. XXX.

Ex primo lib. de ſeptim. part. in initio.

VENIAMVS modo ad perquirendum quodnam ſit primum tempus partus: Conſtat itaque primũ tempus quo par tus vitales exeunt eſſe initiũ ſeptimi menſis, quod cõprehenditur 182. diebus, imo dicit ibidẽ Hippocr. paucos ex hiſce ſer-

A uari, ſicut plures ſeruantur ſi naſcantur vltimo eiuſdem menſis, quod etiam confirmatum eſt ab Ariſt. vbi ſcribit natos ante ſeptimum menſem viuere nõ poſſe. Hanc autem rem vt abditiſſimam haud potuit Hipp. certis demonſtrationibus confirmare, dixit tamen eam eſſe mulierum & obſtetricum obſeruationem, vt nunquam ante hoc tempus nati ſuperuiuant: hanc deinde ſententiam non ſolum omnes medici; ſed etiam Iuriſperiti ſunt ſecuti. Verum non defuerunt, qui etiã ſexto & quinto menſe natos ſuperuiuere poſſe & exemplis, & coniecturis probare conati ſunt, quorum conatus vt non poenitus aſpernor, ſic mihi nunquam perſuadere potuerunt id quod ſcripſit adeo aſſeueranter diuiniſſimus ſenex, & Ariſt. confirmauit, poſſe falſum reperiri, cum (vt dicebat Celſus) neque falli, neq; fallere ſciuerit; Neque moueor vlla hiſtoria, aut uera, aut falſa; quoniam etiam ſecundum Hippoc. atque Ariſt. ſaepenumero mulieres in die bus conceptionis numerandis ſolent decipi, quod interdum etiã grauidis fluant ſingulo vel altero menſe purgationes, imo verò cum quotidie videamus rariſſimas ſeptimo menſe parere, & qui naſcuntur plurimos eorum interire, aut ſi viuant, ceteris ſemper eſſe infirmiores tam animo, quàm corpore, rationi conſonum videtur eos, qui ſexto menſe, vel ante propeD rant exire haud poſſe viuere, quod imperfectiores, & debiliores tunc ſint, quàm conueniat pro inaſsuetudine aeris, atque alijs laboribus perferendis, poſtquam certum eſt quod dicebat Plinius hanc vitam inchoari gemitibus, atque ſupplicijs; excipiendi tamen ſunt populi illi, quos relatum eſt parum viuere, & citò parere, de quibus aliàs ſumus locuti.

Septimo de hiſt. an. quarto.

Libro de carnib.

De medio tempore naſcendi.

Cap. XXXI.

SEQVITVR medium tẽpus, quod octauo atq; nono menſe praefinitur, & de quo non parua cõtrouerſia eſt an poſſit natus eo tẽpore ſuperuiuere, & ſi non ſuperuiuit, quae cauſſa cõmunis ſit huiuſce cõmunis effectus. Hipp. loquens de octimeſtri partu manifeſtiſſimis verbis dicit illũ

Libro de octim. & ſeptimeſt. partu.

viuere haud poſſe, & alibi haec ſcripſit, ἐςὶν οὐκ ἐςὶν ἡ ὀκτάμηνος γένεσις, quam ſententiã cum exponeret Sabinus dicebat octimeſtrem foetum eſſe, & non eſſe, eſſe quidem quia conceptus eſt, non eſſe, quia non eſt perfectus: quae verba conſeruata ſunt apud Agellium, vt aliàs adnotauimus, cum in omnibus codicibus deſiderarentur.

[1] Libro de alim.

In variis lectionib.

Adeò autem fuit omnibus accepta huiuſmodi opinio, vt plerique Iuriſprudentes arbitrati ſint octauo menſe ortos non eſſe foetus, ſed potius abortus; ac propterea non debere ad parentũ haereditates admitti. Verum circa hoc tempus fuit etiam non exigua diſceptatio, quandoquidem non defuerunt, qui duabus Ariſt. authoritatibus perſuaſi, ac nonnullis exemplis adducti exiſtimarunt etiam octimeſtres partus poſſe ſuperuiuere. Prima authoritas eſt ubi ſcribit in Aegypto, atq; in alijs locis ubi mulieres foecundiſſimae ſunt poſſe octauo menſe ortos ſuperuiuere: in Graecia uerò non poſſe, et ſi qui ſuperuiuant exiſtimari mulieres in dierum enumeratione fuiſſe deceptas. Altera authoritas Ariſt. eſt, vbi ſcribit ſolum hominem inter cuncta animalia habere uaria naſcendi tempora, cum & ſeptimo & octauo & decimo menſe parere queant. His authoritatibus addunt etiam rationem, quia ſeptimeſtres partus viuunt, ergo eo magis octimeſtres, qui perfectiores ſunt. Verum cum ſecus ſenſerit Hippocr. qui ſemper affirmauit octimeſtres partus nec viuere, nec poſſe viuere, ei, qui à mulieribus, & ex ſecuris, infinitisq; obſeruationibus id potuit didiciſſe, adhaerere cogor, & quod ait Ariſt. de Aegypto primum dicit poſſe viuere, non autem ſimpliciter uiuere, deinde quòd id non credam rationes complures faciũt, primum quia quod naturale eſt, vbique & ſemper eſt, atque rei naturae cõſonat, at monſtrabimus ſuo loco non poſſe naturaliter uiuere octimeſtres; deinde quia cum Hipp. peragrarit Lybiam, Delum, & Scythiam, ac vbique ſua dogmata vera eſſe compererit, quemadmodum ipſemet dixit, haud probabile eſt hanc rem fuiſſe taciturum, ſi vel audiuiſſet, vel auditam putaſſet ueram, quemadmodũ multa alia de varieiate locorũ, & regionum ſcriptis mandauit. Ad locum autem probl. cum ibi deſit nonus menſis,

Septimo de hiſt. animal. quarto, & quarto de gen. ani. quarto.

Decimo probl. ſectione 40.

In fine progn.

In lib. de aer. aq. & loc.

A qui eſt omnium cõmuniſſimus ipſi humano partui, ſum eius opinionis loco octaui, nonum eſſe legendum, alioquin Ariſt. poſuiſſet inter tempora partus cõmunia octauum menſem, qui eſt rariſſimus, & omiſiſſet illum, qui eſt alijs omnib. communior. Itaque quod plerique probati ſcriptores docuerũt octimeſtres partus nuſpiam eſſe vitales, id ipſe quoque affirmo: nec quippiam valet id quod dicunt debere octimeſtres viuere, eò quòd ſeptimeſtres quo-

B que viuãt, quia quòd ſeptimeſtres viuant eſt alia ratio, vt retrò diximus. Ceterum quae huius rei cauſſa ſit apud complures diſputatum inuenitur, & praeſertim apud Petrum Aponenſem. Nam Aſtrologi, qui deputarunt ſingulis menſib. foetus ſingulos planetas, octauo deputarunt Saturnũ, qui cum ſit frigidus, & ſiccus, & ideo vitae inimicus, propterea dixerũt foetus ab eo interfici. Sed horum ſententiam prae ce-

In Cõcil. & in com. l. ad probl. citatum.

C teris confutauit Ioannes Picus Mirandulanus, eò quòd nullum ſydus poſſit ſuaptè natura ita eſſe maleficum, vt interimat. & Plato etiam dicebat in coeleſti choro nõ poſſe eſſe vllam inuidiam, neque moeſtitiam. Hippocrates videtur interdum cenſuiſſe grauidas octauo mẽſe laborare; nec ita ſanas eſſe ſicuti in alijs menſibus: vnde ſi hiſce laboribus accedant quoque partus labores eos nequaquam foetum ſuſtinere poſſe, ac propterea occumbere. Aui-

Tertio libro cõtra Aſtrol. ca. decimooctauo.

In Timęo.

D cen. dixit foetum ſeptimo menſe iam eſſe conſumatum, & vitae potentem extra vterum, ob idque tentare exitum, quem ſi habeat, prodire vitalem: ſin ipſi denegetur tunc permanere vſque ad nonum; atque in octauo ſeſe labore quem tulit ſeptimo recreare; quòd ſi tunc cum nondum refectus eſt, exire properet haudquaquam ob debilitatem ex ſeptimi laboribus ſuſceptam viuere poſſe: verum etſi & Hippoc.

21. tertii tract. primo, capite tertio.

E & Auic. cauſſae adductae quandoque locum habere poſſint, melius tamen mihi videtur eſſe, ſi dicamus omnibus eis, qui oriuntur octauo menſe id propterea contingere, quoniam in ſeptimo menſe conantur prodire, ſed cum prae debilitate nequeant neque tunc exire, neque perdurare vſque ad nonum, fit vt exeant admodum languidi: ac ob id minimè viuant.

De

De poſtremo tempore naſcendi. Cap. XXXII.

CETERVM nonus menſis ille eſt terminus, qui non modo ab Hippocrate, verum etiam à pleriſq; aliis probatioribus authoribus pro cõmuniſſimo, & vero habetur; praeterquam quòd etiam mulieres & viri quilibet paſſim fatentur humanos partus fieri nono menſe, quantum autem apud Medicos, & Philoſophos aeſtimentur huiuſcemodi communes hominũ notiones, & aſſenſus ad rerum veritatem confirmandam nemo ignorat. & dicere ſoleo Chriſtum hominem perfectiſſimum voluiſſe nono menſe completo naſci, vt doceret verum, atq; communem naſcẽdi hominibus terminum eſſe ipſum menſem nonum. Ceterum de menſe quoque decimo nõ parum dubitatum inuenio, num ſcilicet & ipſe ſit numerandus pro vero & communi tempore naſcentium, nam Hippocrates ſtatuit etiam decimo menſe homines naſci, vltra autem non poſſe in vtero perdurare, quoniam ſibi debitum alimentum deeſt: Ariſt. verò commemorat & ipſe decimum menſem inter eos, quibus naſcitur homo, quinimo ſcribit hominem naſci ſeptimo, octauo, nono, & vt plurimũ decimo, rariſſimos vndecimo; quae authoritas multis perſuaſit decimũ menſem eſſe communiorem partus terminum ipſo nono, atque eo maximè quòd inter veteres ſcriptores nõ defuerint qui Ariſt. ſint adſtipulati quales fuerunt Lucilius, Plautus, Aulus Gellius, aliiq; non pauci, qui cum medici non eſſent, veriſimile videtur eos ſimilem ſententiam, aut à vulgo mulierum, aut ab aliquibus medicis fuiſſe aucupatos. Quid igitur in hac controuerſia dicendum eſt? Certè puto nonum menſem eſſe verum & communiorem ceteris partum, verum aliquos etiã ad decimum peruenire, qui ſcilicet minus robuſti ſunt, & minus nutrimenti conſumunt, & ſerius perficiuntur: vnde ipſemet Ariſt. dicere ſolebat, mares rarius quàm foeminas ad decimum mẽſem peruenire; & ad locum ſeptimi de hiſt. animal. ſoleo dicere eo in loco particulam ὡς πλεῖστον, ſignificare ad ſummũ, quaſi vltimus terminus ſit quidem decimus menſis, ſed non communior nono: & rariſſimi perueniant ad vndecimũ: atque in hanc ſententiam eo magis inclinor, quòd Gal. videtur tribuere Ariſtot. quòd dixerit homines vt plurimum naſci menſe nono, & vbi eadem verba habet, non appoſuit particulam ὡς πλεῖστον. Porrò de vndecimo menſe, de duodecimo, & decimoquarto, quod refert Auic. & alii antiqui ſcriptores aut fabuloſum eſt, aut dicendum eſt mulieres fuiſſe deceptas, ex menſium fluxione, quae ſolet interdum etiam non grauidis intercipi vſque ad ſecundum vel tertium menſem prius quàm concipiant; vel extitiſſe inuentum medicorum famam alicuius mulieris ea ratione tueri conantium; etſi enim Hadrianus Imperator vndecimeſtres ad haereditatem admittendos eſſe ſanxerit contra Iuriſperitos antiquos à Plutarcho commemoratos, atque deinceps ab Iuſtiniano, & Vlpiano comprobatos: haud tamen ex hoc iudicandum eſt frequenter poſſe eos fieri, quos vel non fieri, vel non ſeruari ipſemet Ariſtoteles ſcripſit.

Marginal notes: In lib. de nat. pu. — Loco pbl. citato. — Septimo de hiſt. animal. quarto. — In comm. ad lib. de alim. — Quarto de gen. animal. quarto. — Nono de animal. — In Alcibiad.

EIVSDEM AVCTORIS
DE BALNEIS PISANIS
Lucullentiſsimus Tractatus.

Aquarum thermalium vſus quando, & vbi primum inuectus ſit.
Cap. Primum.

CVM Ferdinandus Hetruriae Magnus Dux nihil antiquius, atque optatius habeat, quàm genus humanum, praeſertimq; populos ſibi diuinitus commiſſos, quacumq; in re iuuare; inter eius opera propè diuina, illud his proximis diebus fuit, vt ſaluberrimas aquas in vrbē Piſanam ex proximis montib. per aquaeductus lateritios corriuare, ſimulque balneum montis S. Iuliani vocatū olim celeberrimum, proximis verò annis deformatum ac penè deletū inſtaurari mandaret; quod nunquam ſatis laudatū inſtitutum, vt cunctis gentibus, & maximè ijs, qui ſeſe ab aegritudinibus liberare optant, manifeſtum fieret, de eo balneo, licet etiam ab alijs antiquioribus egregiè deſcripto aliqua dicere deliberaui, vt qui admirabiles illius in pleriſque aegrotantibus vires expertus, forſan non inutiliter de ipſo vera ſcribere poſſim. Itaque rem omnem breuiter tribus ſummis capitibus complectar. Quorum primum erit videre, quis vetuſtiſſimis ſaeculis fuerit huiuſmodi balnei ſtatus. Secundum quale illud fuerit auorum, atque proauorum noſtrorum aetate. Tertium & poſtremum quomodo hiſce noſtris temporibus ſeſe, & ſecundum ſui ipſius naturam, & ſecundum vſum atq; operationes habeat. Etenim licet veteres, atque etiam maiores noſtri interdum paullò negligentiores in quibuſdam rebus cognoſcendis, colendis, ac in vſum & humani generis commodum adhibendis viſi ſint, quàm recentiores, qui ab antiquorū praeclaris inuentis excitati, quaſique manu deducti, tum ea ornare, atque A augere, tum noua nec forſan minus vtilia, atque iucunda adijcere glorioſè laborarunt; attamen eos deſpicere, ipſorumque res etſi exiguas, & aſpectu contemptibiles minus curare, ingenij eſt aut hebetis, frigidique, aut nimium ſuperbi, ſuique ipſius amantis: Galenus certè, atque illi, qui vel ante ipſum, vel poſt in medicina facienda floruerunt, tanti ſemper viſi ſunt ſuperiorum cogitationes facere, vt vel praedeceſſores ſequi, vel B ſaltem ab ipſis minimum, nec niſi maturè deflectere maluerint, quàm praecipitanter ipſorum inuentis refragari. Imo verum eſt, quòd plerique authores tradiderunt, Ariſtotelem non tantum in fabricanda, & ſtabilienda ſua à poſteris, deinde adeo commendata & exculta philoſophia antiquorum commentationes eſſe ſecutum, verum etiam eis ſumma, qua apud Alexandrum magnum Orientalis C orbis dominum pollebat authoritate concrematis, Peripateticas omnes diſciplinas condidiſſe, proque ſuis eas demum cunctis ſequacibus reliquiſſe. Veteres autem qui in rerum tunc paucarum contemplatione ſeueriores, & attentiores erant, magnopere valuiſſe, proptereaque à nobis numquam eos contemnendos arbitrari nemo debet. Hocque cum in rerum cognitione, quae ſola contemplatione comparatur veriſſimum ſit, haud D minus quoque illis quae experientia ab ijs fuere comperta fidem habere oportet. In quo genere reponuntur potiſſimum aquae thermales, quae uti diuina virtute videntur praeditae, ſic diuinitus tantum, ſolaque experientia ob ſalutem humani generis innotuiſſe conſtat. Quo autem tempore illarum notitia, atq; vſus coeperit, etſi certum non habeatur, putandum eſt tamen, prima mundi origine cum alijs aquis à Deo cōflatas ante diluuium,

quando

quando ob corporum ſanitatem haud erant neceſſariae intra terrae amfractus ocioſas latuiſſe, poſtea uerò paullatim apparuiſſe: Plinius certè cap. ſexto lib. 31. demiratur Homerum, qui cum induxerit ſaepe ſeſe calida lauantes, numquam tamen calidorum fontium meminerit tamquàm eo tēpore medicina haec non fuerit, quae nunc aquarum perfuſione vtitur; & ſi Diodoro Siculo fides eſt habenda, in Sicilia & maximè Syracuſis thermalium lauationum pro uarijs aegritudinibus ſanandis, ex copioſis qui ea in inſula ſemper ſpectati ſunt ignibus, cognitio fuit acquiſita, quae deinde in agros Puteolanum ac Neapolitanum ob ſimiles ignes ibidem erumpentes propagata non minus lauatione, quàm potu in vſum trahi coepit. Et Archigenes apud Aetium meminit potus aquarum Albularum ad veſicae vlcera curanda, quaſi tempore Traiani quo ipſe floruit, aquarum thermalium potus iam in vſu eſſet. Hippocrates & Ariſtoteles huiuſce medicinae, aut nullam aut exiguam cognitionem, experiētiamve habuerunt, nec penes paullò ipſis poſteriores ſcriptores facile eſt inuenire claram huiuſce remedij mentionem, Strabo autem qui Auguſti aetate floruit, Vitruuius, Celſus, Seneca, Plinius, Caelius Aurelianus, alijq; ſubſecuti authores nō obſcurè prodiderūt multas fuiſſe aquas tam frigidas quàm calidas ſpōtè naſcētes pro varijs morbis depellendis vſurpatas, quarum aliquae interierunt, aliquae verò adhuc ſeruātur. Sic enim Seneca lib. quaeſt. nat. tertio, quaſdam narrabat aquas, neruos iuuare, aliquas inueterata, & deſperata medicis uitia percurare, nonnullas vlceribus mederi, aliquas interiora fouere potu, & pulmonis, ac viſcerum querelas leuare, quaſdam ſupprimere ſanguinem, & demum tam varium eſſe ſingulis vſum quàm guſtum, quibus omnibus maiora cum tradat Plinius, Senecae ferè coaetaneus, tunc calidas & frigidas ſpontè naſcentes aquas coepiſſe frequenter vſurpari, haudquaquam dubitare oportet, quemadmodum idem Plinius non tam potu, & lotione, quàm lutatione, quae fit ceno aquarum partibus aegris illito, eas fuiſſe adminiſtratas affirmat.

De antiquo balnearum Piſanarum ſtatu. Cap. II.

ITALIAM caeteris prouincijs poſteriorem ſeſe artibus ac diſciplinis capeſſendis, excolendisque dediſſe monumenta veterum ſcriptorum ſatis teſtatum faciunt. In Italia verò qui ignorat Hetruriam in hiſce omnibus primas laudes tuliſſe, nihil planè ſcire uidetur; vt ob hoc quoq; maximè veriſimile ſit haudſequius vſum thermarum in hac prouincia ſaltem poſt Siciliam originem duxiſſe, eò maximè quòd à Vitruuio relatum ſit Hetruriae regionem ſemper foetam extitiſſe caloribus, mineriſque ſulphuris, aluminis, calchanti ferri, aliarumque rerum quibus commixtae thermales aquae tam potu, quàm lotione ſalutares euadunt; atque hinc fit vt apud veteres ſcriptores inſigniter celebratae reperiantur Thuſciae, Cluſinae, Nepeſinae, Veſicariae, & apud Caelium Aurelianum Senanae, ſiue (vt ego puto intelligendum) Senenſes. Iam verò vrbem Piſanam in Hetruria antiquam eſſe, necnon armis & diſciplinis domi foriſque floruiſſe, ſi quis negaret, alienam gloriam odio profeſſus, qui à cunctis planè exiſtimari poſſet. Verum cum idem coelum, eademque ſemper ſi non in ſummo ſaltem in partibus intimis extiterit tellus, in quibus externus aer corruptionis, atque mutationis verus author nullum habet imperium; quae à foecundiſſima rerum parente natura in ipſis terrae viſceribus producuntur, omni tempore fuiſſe, atque etiam num perdurare rationi conſonum videtur. Neque me latet quod ſcriptum reperitur apud Plutarchum in lib. de Oraculorum defectu, nempe mineras, habitus, aquas, alioſque terrae foetus interdum longiſſimis annorum curſibus deficere, vt etiam auri, argentique fodinas apud Dalmatas tempore ſuo deſijſſe narrat Plinius, attamen vt illud eſt verum potuiſſe, atque poſſe hominum induſtria, & ſedulitate quicquid antea factum à natura fuit, penitus exhauriri, ſic falſum puto aeternā illam telluri inſitam vim, qua naturales res iugiter gignuntur,

vſqueadeo nonnumquam perdi, vt in po-
ſterum non amplius efficax, ſed ſterilis,
& impotens euadat,quemadmodum quo
que non veroſimile uidetur, vt quae mo-
do in ipſa rerum matre terra fiunt, quae-
que non admodum multis ante nos an-
nis fiebant, pariter vetuſtiſſimis illis tem-
poribus non fierent, praeſertim quando
nondum effoeta, nec improbis hominum
manibus attrita, ac pene conſumpta in-
tegras uires, ingentemque illam fertili-
tatem in ſinu retinebat. Quo toto, & ra-
tione & vſu, vt ueriſſimo probato, illud
etiam conſequenter affeuerare oportet
miras illas aquarum ſubterranearum fa-
cultates, quae nunc ex admirabilibus ef-
fectibus à nemine negantur, quaeue ſin-
gulares quotidie humano generi vtilita-
tes tum ad fugandos morbos, tum ad re-
tinendam ſanitatem uberrimè praeſtant,
etiam maiorũ noſtrorum, ac ſuperiorum
omnium aetate viguiſſe, licet non omnes
forſan ita ſint in vſum, atque publicam
cõmoditatem, vel ignorantia hominum,
vel negligentia, vel malignitate quadam
tractae: Ariſtoteles certè, Theophraſtus,
Vitruuius,Seneca,Plinius,Galenus, Dio-
ſcorides, alijque plurimi ſcriptores anti-
qui incredibilia pene diuerſarum aqua-
rum (vt dicebam ex Seneca) miracula
nobis ſcripta reliquerunt, quae ſi uera pu
tantur,cur non etiam tunc pro aegritudi-
nibus uarijs profligandis ſecretas aquas
valuiſſe fatendum eſt? Idque multo ma-
gis de aquis Piſanis affirmare cogimur;
quae cum ſaepius vna cũ alijs Italiae bo-
nis,aeui & barbarorum iniurijs ingentem
paſſae fuerint ruinam, nihilominus num-
quam ita fuerunt deletae, vel permuta-
tae, quin iterum accedente hominum ſtu
dio priſtinas cõdiciones recuperauerint,
quod quidem euidẽtiſſimum ſignum eſt,
perennem illarum naturam minimè ex-
tinctam, aut ocioſam fuiſſe, ſed potius ar-
chanos ipſius effectus occultatos, atque
veluti oppreſſos latuiſſe. Plinium bis me-
miniſſe Piſanarum aquarum inuenio, ſed
maximè libro ſecundo, cap. 103. vbi mi-
racula quarundam aquarum referens,Pa
tauinis calidis herbas virentes,Piſanis ra-
nas innaſci tradit,quod videri mirum po-
teſt,cum nullae aquae naturales, praeſer-
tim calidae alendis viuentibus idoneae

A comperiantur, quemadmodum nec plan
tis marinae, vt in naturalibus quaeſtioni-
bus tam Seneca, quàm Plutarchus poſt
Ariſtotelem & Theophraſtum docuerũt:
Hoc autem quod ſcriptum eſt à Plinio de
Piſanis aquis, vtrum de ijs intelligatur,
quae olim penes Ligurnum Portũ erant,
nunc verò deturpatae, & pene deletae
ſunt, vt nonnullis placuiſſe video, qui in
Caldanis vocatis aquis ranas & piſces na-
B ſci ex Carniae fluminis cum ijs mixtione,
non potius de illis, quae Sancti Iuliani ap
pellantur,haud multum intereſt diffinire,
cum etiam hodie in aliquibus harum ra-
nas, aliaq; impura animalia oriri experia
mur, neque tamen propterea inutiliores
euadant. Sat eſt aquas Piſanas vetuſtiſſi-
mis temporibus fuiſſe cognitas, quas pro
curandis aegritudinibus diuerſis vſurpa-
tas etiam eſſe, veluti Patauinas non du-
bito, tametſi apud paucos authores hoc
C ſcriptum inueniatur, quod ſcilicet anti-
qui illi huiuſmodi auxilia haud in vſu ita
frequenti habuerint,quemadmodum ho
die fit, quinimò ſi ab ipſo Hippocr. exor-
diamur, atque per omnes aetates ſubſe-
quẽtes diſcurramus,aquas ſpontè naſcen-
tes cuiuſcumque generis parum potu,vel
lotu vſitatas pro aegris comperiemus, aut
ſaltem non ita promiſcuè ſicut noſtris tem
poribus obſeruamus. Neque ignoro Stra
bonem, Celſum, Vitruuium, Plinium, a-
D lioſque celebres ſcriptores vſus medici
thermarum diuerſarum mẽtionem feciſ-
ſe, atque Plinium ipſum commemoraſſe
nonnullos, qui eatenus eiuſmodi aquas
potabant,donec digitis ea repletis annuli
abſconderentur, ſed illud perrarum eſt,
& de hoc poſtremo euẽtu quid certo cre-
dam non habeo, cum aquae thermales,
quae potantur, per aluum, aut veſicam
exeant, nec quantumcũque quis illarum
bibat, obſeruatur vnquam ita digitos re-
E pleri,aut tumere vt in ijs annuli occulten
tur, quamobrem ſi verũ eſt, quòd Plinius
teſtatur, potius contendendi gratia inter
aliquos potores, quàm propter valetudi-
nem factitatum ſuſpicor. Caelius Aure-
lianus,qui ſeſe Soranum interpretari La-
tinè fatetur, quemque ante Galenum flo-
ruiſſe non dubito, nempe quem inter tot
alios à ſe citatos illuſtres medicos num-
quam nominarunt, aquarũ complurium
ther-

thermalium meminit ſeptimo tard. cap. primo Patauinarum, ſcilicet Nepeſinarum, aliarumque inter quas cur etiam Piſanas haud nominet, cum Senarum, ſeu Senenſium Hetruriae mentionem faciat; forſan cauſa fiunt, quia celebriores tantũ proponere ſibi placuit, non autem omnes recenſere. ſummatim Piſanas aquas ſicuti ceteras antiquitus cognitas & forſan in uſum medicum eſse receptas exiſtimare debemus, licet non ita explicata earum mentio habeatur.

Quod Piſanae thermae poſterioribus ſeculis fuerint celebres. Cap. III.

ITALIAM, atque adeo Europam vniuerſam multis ſeculis varias, atque ingentes fortunae mutationes ſuſtinuiſſe qui in legendis hiſtorijs accurate uerſantur facile poſſunt intelligere, & quemadmodum aliae artes, atque diſciplinae, tam togatae, quàm armatae huiuſmodi mutationibus fuerunt ſubiectae, ſic non eſt uerendum, quin medica quoque ars multas, atque eas inſignes mutationes ſit paſſa. Quo enim tempore a barbaris ſeptentrionalibus res Italorum, Gallorum, Hiſpanorum uexatae, ac penè euerſae ſunt, diſciplinae, ac praeſertim medica ars una cum ſcriptis authorum tum Graecorum, tum Latinorum translata eſt ad Arabas, quorum Reges non exigua induſtria, nec paruis ſumptibus diu ſtuduerũt, vt bonas literas cadentes ſuſtinerent, atque erigerent; neque ſpes fefellit eos, quandoquidem quicquid librorum ex cunctis ſcientijs habemus ſeruatum, id totum poenè inſtructiſſimis Almanſorum bibliothecis, nec non Graecorum aliquorum priuatae diligentiae, atq; fortunae acceptum referre debemus, quorum pariter ſtudio, atque ſedulitate factum apparet, ut reuiuiſcens medicina multis remedijs locupletior facta ſit, inter quae reponere ſemper mihi placuit aquarum thermalium adminiſtrationem, quae apud antiquos rarior cum eſſet, & poſterioribus temporibus, quando cuncta bona exulabant, ferè deſueta, atq; extincta ui-

A deretur, ab Arabibus, eorumque ſequacibus renouata, & ad aliquam rectam formam eſt redacta, ita ut coeperit non modo ipſarum natura perueſtigari, & intelligi, uerum etiam uires, atque effectus earum obſeruari, & monumentis literarum tradi; atque hoc (ni fallor) circiter trecentos, uel quadringentos annos factum animaduerto, quo ſimiliter tempore Piſanas aquas celebrari denuo coepiſſe, & ad uarios morbos feliciſſime adhiberi non eſt

B negandum, ſi quidem qui uixerunt ducentis plus minuſve abhinc annis medici non ignobiles ſcriptum reliquerunt, regulos Gambacurtos cum uidiſſent balnea Piſana magnopere & cum maxima aegrorum utilitate frequentari, ſingulariſque efficaciae, apud omnes medicos haberi, non tantum illa accommodatiora uſui, atque ornatiora, & elegantiora reddidiſſe; uerumetiam illis ipſoſmet in-

C credibiliter eſſe delectatos, propreteaq; circa ipſas undequaque aedes magnificas, atque alia commoda diuerſoria ex aedificaſſe, praeſertim ad montem S. Iuliani vbi etiam num ueſtigia inſignia, atque non pauca rudera uiſuntur, quae ſatis teſtantur, quam egregiae & commodae domus ibi eſſent, priuſquam ob acerbiſſima & immania Piſanorum, Florentinorumque bella diruerentur, ex quibus pariter contigit, ut diſtructis aedibus, in-

D quinatis aquis ac incuria, & temporis longinquitate foedatis deſierint multo tempore aegrotantes ad has Thermas conuenire; quamquam fama eſt per manus tradita, etiam ſi ualde deturpatae eſsent ſaltem ab pauperioribus & ignobilioribus aliquibus, tam ruſticis, quàm urbanis nũquam penitus fuiſse ita deſertas quin cõplures ad eas ingenti cum fructu conuolarent, id quod de omnibus aquis Piſanis eſse intelligendum duco.

Quot & quae ſint in agro Piſano hoc tempore aquae. Cap. IIII.

QVICVNQVE auorum noſtrorum aetate uſq; ad haec tempora aliquid commentari de Piſanis aquis ſibi propoſuerunt, tria earum feciſse genera uidentur,

tur, primum quod ab aquis forſan ob ipſarum copiam, uel excellentem charitatem vocarunt, diſtat ab urbe Piſarum circiter ſexdecim paſſuum millia id, ſi ſcriptores, qui de ijs aliquid poſteris memoria dignum reliquerunt, ſpectemus, cuiuſmodi fuit Vgolinus Sauonarola, & ante ipſum Gentilis prius omnibus alijs nobilitatum, atque uiris & mulieribus, principibus ſingulari cum fructu uſurpatã fuiſſe manifeſte apparet, quinimo hoc neq; eam intermiſſionem, neque paſſum eſt deturpationem, quas alia ſuſtinuiſſe ex continua quadam celebratione conijci poteſt, ſiue illud euenerit felici quadam fortuna, ſiue quod bellorum diriſſima uis ad ipſum, tanquam remotius nunquam peruenerit. Secundum eſt de Agnano dictũ, quod prope monacorum illius uillae aedes poſitum ſit, quodque a ſolis foeminis pro auferenda ſterilitate olim uſitatum reperio, ſed quia huiuſmodi uitij curatio ſaepe numero quibuſuis efficaciſſimis auxilijs adhibitis fruſtrari ſolet, facile contigit, vt tum ob in ſuauitatem, tum ob inanes in eo adhibendos labores in deſuetudinem iam diu abierit, quemadmodum nec hodie ullus medicus illud ſterilibus, alijſve vitijs commendare audet. Tertiũ atque poſtremum, quod non plus tribus milliaribus Piſis diſtat, ita ut facili itinere, & quocunque tempore ad id pedibus equo, curru, atque nauicula accedere liceat. Eſt enim ſitum in uia, qua Lucas itur ad radices montis S. Iuliani, a quo nomẽ ob Eccleſiam Diui Iuliani in eius uertice ſitam, ſumpſit, quod nunc quoque retinet. Prae ceteris habet hoc balneum a Dante Aldigerio commemoratum, peculiare illud, quod in plures aquas, & aquarum domicilia, tum ante actis temporibus, tum recentioribus ſit diuiſum. Etenim Vgolinus medicus, qui aetate proauorum in magna exiſtimatione uixit, atque magnam horum balneorum peritiã habuit ea, tradit fuiſſe exactiſſime conſtructa, atque ordinata, adeo ut certo putauerint eximiam efficaciam ſemper oſtendiſſe, licet quaeratur ea ſuo tempore & ſtellicidijs ducijs vocatis, atque alijs commodis & ornamentis caruiſſe. Primũ itaque & praeſtantia & uſu mihi uidetur exſtitiſse balneum uocatum de regina,

A uel quia aliqua regina in eo ſeſe lauerit, uel quia tanquam aliarum aquarum regina ob excellentiam & vim egregiam ſemper habitum ſit, vt oſtendunt marmora, & edificij elegantia, quam an totam Gambacurtus perfecerit, an antea factae ornamenta abdiderit, nil admodum refert diſquirere. Hoc autem balneum modo Sereniſſimus Ferdinandus Hetruriae magnus Dux boni publici ſtudioſiſſimus olim negligentia deformatum in priſti-B nam charitatem reſtitui cum ceteris mãdauit, ut quo in dies maior ſit frequentia languentium ad id concurrentium habeat, vbi commode ingenti naturae beneficio frui ualeat, ex alio Reginae balnei latere eſt & aliud, vno alia duo ſunt non minus eleganter conſtructa, quorum vnum proximius illi exiguo ipſi praebere uidetur aquam, alterum uero eſt balneaceum populariter uocatum ad tineã C & ſcrofulas, lepramque curandas efficaciſſimum. Erant autem utraque non ita pridem ualde corrupta, & foedata, ſed nunc maxima ex parte ſunt reſtaurata, in dieſque magis excoluntur. Secundum eſt balneum quoddam exiguum, quod ueluti appendicem aquae reginae facit Vgolinus, qui ſcribit Petrum Gambacurtum illo plurimum fuiſſe vſum in quodã ſecreto loco proxime facto, circa quem etiam aedificauerat paruum apodyte-D rium, ut duo poſſent & ſimul lauari, atq; etiam exui & in lectulo ſeſe collocare: nunc huiuſmodi balneum paulo amplius redditum fuit, attamen paucos homines capit, qui ad neruos & artus impeditos curandos ut plurimũ eo utuntur, habetq; loco praedicto apodyterij tria cubicula coniuncta frugaliter ad recipiendos languentes accommodata: vtrum haec aqua ſit eiuſdem ſcaturiginis, cuius balneum Reginae alias dubitaui, at modo certior E factus ſum alterius generis eſſe, ſcilicet illius, quae muro tãtum ab ipſa ſeparatur: quinimo utramque unam, & eandem fuiſſe, ac deinde, ut dicit Vgolinus, a Gambacurto eſse muro diuiſam, ut priuato ſui uſui inſeruiret, lapides ſuper quos ſtratus fuit murus, manifeſte ſignificant: Illud nõ eſt ſilentio de hac aqua committendum, ſi quis eam modico temporis interuallo tractet, digitiſque annulos argenteos geſtet,

ſtet, eos aureum colorem contrahere, quòd forſan ob ochrae mixtionem contingere poteſt. Tertium eſt balneum uetus, quaſi uero ante omnia alia in uſu habitum ſit. In hoc quod nunc in duas cameras partitum conſpicitur, olim promiſcue mulieres, atque uiri inde core lauabantur, unde ſicuti olim unum, atque continuum erat in ipſoque promiſcue uerſabantur mares, & foeminae ſic neſcio quis Imperator balnea, quae erãt mulieribus, & uiris cõmunia, diuiſit, poſt quem Petrus Gambacurtus honeſtatis amans iuſſit iterum tabulis diuidi, ut in altera parte viri, in altera mulieres ſeparatim lauari poſſent, quae propterea tunc dominarum appellationem recepit, nũc loco tabularum paries lateritius ſimplex ad huiuſcemodi ſeparationem praeſtandam ſupplet, ita ut ſinguli commode, atque iucunde aqua illa vtantur; quae etiã una inter alias tecto amplo cooperitur, ne pluuia, atque venti ſeſe lauantes laedere poſſint. Et ſi nõ deſũt, qui dicãt illud impedire, quo minꝰ exhalationes, tetriq; vapores expirare queant, ſed falluntur, quandoquidem tanta eſt ſubtus tectum hinc, atque inde apertura, ut ad expirationes omnes emittẽdas vberem aditum faciat. Quartum ponitur balneum ſanorum nuncupatum, quod nomen quia minime ſeruatum eſt in ullo, adhaec tempora, non admodum conſtat vbi fuerit. Verumtamen rationi ualde conſentaneum uidetur illud extitiſſe, quod nunc uocatur balneum ſcaturiginis; eò quod ibi ſcaturiat aqua illa, qua potu utuntur feliciter tum ad refrigerandum iecur, tum ad purgandos renes, atque uterum & qua hoc anno tres mulieres ex nobilibus Piſanis ad curandam infoecunditatem uſae conceperunt; Cur autem ſanorum uocata ſit huiuſmodi aqua, puto cauſſam fuiſſe, quoniam aeque ſani, atque aegri illa uterentur ob delicias: eſt enim balneum ſatis amplum ſedilibus & marmoribus exornatum, balneoque veteri proximum, cuius aqua ſapore, tepore, & odore, admodum blanda, & grata uidetur, ut iure ſanorum appellationem meruerit. Atque tot ſunt thermales aquae ad D. Iuliani montem frequenter uſurpatae, quas iam dudum paluſtres aliae circumſtabãt, ſed iam cunctae penè ſunt exſiccatae, atq; in dies magis exſiccantur, quo ceterae puriores, & uſui aptiores, ſecurioreſque reddantur.

De natura praedictarum aquarum, Cap. V.

CVM apud omnes philoſophãtes conſtitutum habeatur nuſpiam aquae purum elementũ inueniri, ſed cuilibet peregrinam aliquam qualitatẽ vel ſubſtantiã miſceri, fit neceſſario, vt una ab altera diſcrepet ob diuerſas materias & qualitates ex quibus commixtae, & ueluti conflatae ſunt; De ſingularum generibus ut tractem, neque hic locus, neque inſtituti mei ratio poſtulat; at loquar duntaxat de ijs, quae thermales, & ſponte naſcentes plerunque nuncupantur, quibuſque ad uarias & diuerſas aegritudines vincendas paſſim uti ſolemus. Ariſt. 24, ſect. proble. vltimo & penultimo uidetur cenſuiſſe huiuſmodi aquas permiſceri alumine, cinere, & ſulphure, quod uero ibi addit a fulmine quoque calefieri aquas thermales, haud ſatis intelligo, neque fieri poteſt, ut umquam calor thermarum perennis a momentaneo fulminis feruore gignatur; & quamquam certum ſit alumine & ſulphure aquas thermales plerumque commiſceri, ſunt tamen & alia, quae ipſis permixta uariarum facultatum thermas reddunt, ueluti metalla uocata nitrum, gypſus, marmor, quaeque alia in terrae uiſceribus oriuntur. Seneca author grauiſſimus cap. 20. lib. 3. quaeſt. naturalium propter quatuor cauſſas uarios ſapores, & medicaminũ facultates aquis ſponte naſcentibus induci ſcribit, prima eſt ex ſolo per quod feruntur, ſecunda eſt (ut legitur in editione authorum de balneis apud Iunctas) ex quodam ſimilitudine eius ex quo naſcitur; Tertia eſt ſpiritus ſiue vapor, qui in aquam trãſmutatus pro ut huius, uel illius naturae eſt, ſic hanc, uel illam potentiam in aqua ex ſeſe genita relinquit; Quarta eſt uitium, ſeu corruptio, aut alteratio ab aliqua externa cauſſa, ut aere, uel halitu immiſſa, quae uarios ſapores, uariaſque qualitates ipſis a-

quis

quis ingenerat. Itaque oportet ut etiam aquae, de quibus ſermonem inſtituimus ob vnam vel plures praedictarum cauſſarum naturas proprias nanciſcantur. Vtrũ vero a flatibus, & ſpiritibus an a ſoli ſubſtantia, qualitateue, an ab iniuria aliqua externa id fiat duobus potiſſimum medijs iudicantur, nimirum ratiocinio, atq; ſenſu ratiocinium circa aquas fit ex ipſis effectibus, ſi quidem ubi aquas adſtringere, laxare, exſiccare, calefacere, frigeface re animaduertimus diſcurſu quodam & ratione colligimus ab huiuſcemodi corporibus, vel ſpiritibus ipſi aquae commixtis, aut in eam conuerſis tales potentias aquirere. A ſenſu porro idem comprehendimus, quoniam ubi uel diu ſepoſitae, vel ad ignem excoctae, uel per alembicum ductae aut nihil, aut parum omnino ſedimenti faciunt, neque in tabulis, aut alijs vaſis per quae tranſeunt quicquam omnino terreni relinquunt, ſignũ eſt vapores, & ſpiritus tantum eſſe, qui vel in ipſas aquas transfigurantur, vt loquitur Seneca, vel ijs commixti, inficiant, & ſuas qualitates largiantur. Contra ſi dimittant corpuſcula, & ſenſibilem materiam, dum uel percurrunt vel igne, aut alembico probantur, certo colligitur non ex nudis ſpiritibus, ſed & ex ipſa ſolida materia conflari, quae prout uaria, atque diuerſa eſt, ſic aqua uarijs facultatibus & ſaporibus tingitur. Atque hinc eſt quod ſumma ratione faciunt, qui ad probãdas aquarum compoſitiones adhibent praeter alia ſublimationem & excoctionem, imo ut eſt oĩs alia via huic examini inſufficiens, ita quae ſenſu, ignifque operatione efficitur, multo ſecurior & certior videtur, & ob hoc dicebat Oribaſius aquas thermales potius experientia quam ratione conſtare, vt merito ij ſint ſequendi qui & longa experiẽtia, & ſublimatione aliaque via aquarum thermalium Piſanarũ cognitionem compararunt, cuiuſmodi fuerunt inter maiores & recentiores Vgolinus Sauonarola, Falopius, Baccius & quicunque alij de ipſis aliquid memoria dignum excogitarunt. Aquam igitur reginae balnei omnes dicunt eſſe minerae ferreae, cum aluminis modico, qualis putatur etiam Lucenſis aqua de uilla uocata, quinimo qui ſcribunt Piſanam eſſe Lu-

A cenſe efficaciorem, & praeſtantiorẽ haud falli videntur, quandoquidem ſic miras illius vires ſpectemus lauacro vſurpatae, quae quotidie manifeſtantur in extinguendis tam externis, quàm internis aegritudinibus grauiſſimis, huic anteferendam, vel ſaltem aequandam nemo negabit; neque nonnullorum ſubtilitas mihi placet, qui ferrum ob ſui duritiem, atque ſoliditatem commiſceri aquae non poſſe credunt: quoniam & ſi externis in rebus B id factu difficile appareat, attamen in viſceribus terrae, ubi inteſtinus & potentiſſimus ignis uiget, metallaque maxime eliquat, id fieri minime inficiari debemus, quemadmodum compertiſſimum eſt, plurimas alias intra terram fieri commixtiones, quae extra ipſam nulla arte fieri poſſe quotidie veluti alchimiſtae ſuo damno comprobant: quodque de balneo reginae proprie uocato dicimus, idem quo C que de alijs aquis ab ipſo emanantibus ſtatui debere non dubito. Ceterum aquã veteris balnei, qua non minus mulieres, quàm viri vtuntur eſſe ſulphuream, atque etiam aluminoſam praeter veterum auctoritates, praeter experientias igne factas, effectus, qui in corroborandis membris & in deficcandis ubicunque corporum ſuperuacaneis humiditatibus probantur, id ſatis perſpicuum reddunt, & ipſe ſemper fui illius ſententiae, quam Ari- D ſtoteli quoq; placuiſſe uideo, nempe calore quo pollent omnes aquae thermales, a ſulphure, & bitumine proficiſci, quippe quae uidentur ſola poſſe aeternũ fomentum, ac materiam ipſis terrae ignibus ſuppeditare. Balneum ſanorũ, quod inter ſui temporis pulcherrima cur iure connumerat Vgolinus, eſſe pariter ſulphureae & aluminoſae naturae non modo teſtantur omnes, verumetiam & ſublimatio, & odor, & ipſi effectus abundè do- E cent, quod pariter aſſerendum puto de aqua ibidem ſcaturiente, quae ad praedictas aegritudines valde commendetur potu; etſi enim utraque odore, & ſapore a dulci aqua nõ multum uideatur diſcrepare, cum tamen per aluum, & per urinas facilime excernatur, potentiſſimaque ſit ad coercenda vlcera, nec uon viſcera corrigenda, & corroboranda, par eſt exiſtimare, eas virtutes a ſulphure, & alumine

ſimul temperatiſſime commixtis nãciſci,
necnon a modico ferri,merito,etiam cu-
ius, non tantum ob euacuationem refri-
gerat,& corroborat renes, vt tuto aſſere-
re liceat, quicquid ſolet alias aquas va-
rijs,& excellentibus viribus ad delendos
morbos afficere id nihilo ſecius in Piſa-
nis inueniri.

Ad quid vnaquaeque aquarum Piſanarum valeat. Cap. VI.

ETSI iampridẽ publico quo-
dam hominum concurſu, ce-
leberrimorum medicorũ aſ-
ſenſu, infinitis propè experi-
mentis & comprobatum & diuulgatum
ſit aquas urbi Piſarum proximas mirifi-
ca quadam aduerſus innumeros penè
morbos potentia, ualuiſſe nihilominus
etiam num eaſdem facultates in ijs con-
ſeruari, eoſdemque effectus ab ijs profi-
ciſci ita apertè conſtat, vt qui id negare
vellet, potius maligno quodam liuore,
quam vlla ratione ipſum compelli aſſe-
uerandum ſit; ſed vt qui longè habitant,
ijsque cum fructu uti ex optant, quid ſibi
ſperandum ſit,certo cognoſcere queant,
ſingulatim uniuſcuiuſque generis aquae
potentiam, vt veteres fecerunt, eiuſque
effectus breuiter,ſed verè proponere co-
nabor, primumq; a reginae balneo auſpi
cabor,cuius aqua,ſi potu,vt decet,capia-
tur, eam inſigni quadam vi feruidas mi-
ſcerum, atque iocinoris intemperies cor
rigere, renes nimium calentes refrigera-
re, omnes nephriticas paſſiones mirabili
ter curare, ipſaque veſicae vlcera non pa
rum iuuare continuis experimentis con-
ſtat, quemadmodum etiam ſi extrinſecus
adminiſtretur,non modo eaſdem utilita-
tes afferre quotidie experimur, verume-
tiam & breuiſſimè, & iucundiſſimè cun-
ctos cutaneos affectus finire innumera
exempla teſtantur; & quod ſcripſit vir nõ
minus veridicus, quàm diſertus Gabriel
Fallopius ſeſe in curandis leproſis affecti-
bus huiuſmodi balneum efficaciſſimum
inueniſſe, ita certum & compobatum eſt,
vt etiam qui tinea immaniſſima vexantur
pauco tempore huius aquae potu & lo-
tione ab ea liberentur, quod in aliquot

A pueris aeſtate praeterita a pleriſque ibi
commorantibus uiſum eſt, & quod ſcri-
bit Vgolinus iuuare quoque ictericos, at
que hydropicos, ſimiliter vſu probatur
veriſſimum eſſe,quã autem vi id faciat,pu
to,tum quia aluũ, & urinam egregiè mo-
uet, tum quia obſtructiones adimit haud
ſecus atque aquam Tungrorum in Belgi-
co tractu naſcẽtem de Spa vocatam, quã
nephriticos, iocinoroſos, necnon hydro-
B picos curare & ſcriptores, & qui eo gra-
tia ſimilium aegritudinum accedunt, lo-
cupletiſſimè aſſeuerant. Neque enim alie-
num a ratione eſt, vt per urinam aqua hy
dropicorum exinaniatur ſicut tumores
lienis eadem via aboleri abſeruatum fuit
ab Hippocrat. ſecundo Epid. in Bione,&
Auicennas ſecunda, primi d. 2. cap. 19.
cum dicit balneum conferre hydropi, &
cachexiae, plane de nullo alio loquitur,
quàm quod facultate exſiccandi ſuapte
C natura pollit, quo pacto etiam ſalſas,atq;
nitroſas ijſdem aegritudinibus conferre
tradit. Porro aqua balnei veteris haud
minora commoda, minoreſque vtilitates
in varijs morbis profligandis adfert; im-
primis autem balneum vetus tempore
maiorum non tantae efficaciae exiſtima-
batur,quòd a paludibus circũdatum,ſae-
pe inquinaretur ac ob id potui ineptum
a cunctis haberetur, atqui hoc tempore
cum iam proximae paludes ex toto ſint
D exſiccatae,ſit vt eiuſmodi aqua multo pu
rior,multoque potentior euaſerit,tum ad
omnes uteri ſtomachi,aliorumque mem-
brorum ſuperfluas humiditates conſumẽ
das,tum ad ſcabiem,alioſque prurigino-
ſos affectus abolendos,tum maxime ad ar
ticulos quauis de cauſa infirmos corro-
borandos, nec non fluxiones, ab ipſis re-
mouendas quos omnes effectus cum pro-
ducat ob ſingularem quandam aluminis
modici,cum copioſiore ſulphure mixtio-
E nem,ijs pariter ſummopere prodeſt, qui
ob inteſtinorum, atque ſtomachi & hypo
chondriorum imbecillitatem, frigidita-
temque colicis, alijsque abdominis cru-
ciatibus vexari conſueuerunt. Iam uero
balneum quod uocant ſanorum omni-
bus infirmius eſt, & quia ſolis vaporibus
ſulphuris calefcit, minimumq; aluminis,
& ferri participat, vix vllam egregiam fa
cultatem poſſidet, ſed tanquam parum a

dulci

dulci & potabili aqua diſtans illius inſtar a ſanis vſurpatur, & ſi quicquam ualet, potius in refrigerando, quam in ulla alia re facienda uires aliquas oſtendIt, idque non tantum de lauacro, quantum etiam de potu ſcaturiginis intelligere oportet, quam refrigerare renes, & iecur perſpectum eſt. Atque hac ſunt in vniuerſum vires, ac facultates balnei, ſeu balneorum ad montem S. Iuliani poſitorum. Quorũ ſingulos admirabiles effectus, qui quotidianis experimentis non abſque hominũ ſtupore obſeruantur ſi ſigillatim recenſe re vell em, nimis graue, & forſan aliqua ſuſpicione infectum opus aggrederer.

Vtrum morbo gallico ſanando praedictae aquae conferant. Cap. *VII.*

INTER alios praedictarum aquarum effectus admirabiles putant nonnulli hanc non eſſe exiguam, quod gallicã luem extinguant, idque multorum experientia comprobare nituntur, qui cum eo foediſſimo tabo inquinati eſſent, poſt huius balnei vſum conualuerunt. Ceterum quia hactenus ab omnibus ferè creditũ eſt eum habentibus, atque etiam illis, qui olim gallico morbo ſunt defuncti non modo nil conferre, uerumetiam pernicioſiſſimum eſſe cuiuſlibet aquae thermalis vſum; ad hunc locum pertinere videtur vt paulisper diſcurramus an uera ſit haec vulgaris ſententia, qua diffinitum videtur affectiones gallicas potius fieri immaniores, quam blandiores ab aquis ſponte naſcentibus; hoc porro determinato conſequenter diſcutietur an aquae Piſanae praedictae ſint huiuſmodi uirtute, vt poſſint prodeſſe, uel ſaltem non obeſſe illis, quibus ulla inſint morbi gallici veſtigia. Qui enim exiſtimant damnoſiſſimum eſſe in curanda hac lue balnearum thermalium uſum non uidentur ulla alia ratione duci, quàm pura experientia, quaſi uero quicunque infecti hoc tabo ad thermas acceſſerint, uel perierint, uel ſaltẽ in grauiſſima pericula inciderint, praeterquã quod ſiue lauentur, ſiue potent qui thermalibus aquis utũtur, multò diuerſam viuendi rationem poſtulare uidentur quã qui curationem perfectam luis gallicae aggrediuntur, nempe quod illi ſolis exſic cantibus tractentur, Thermae uero humectent ſaltem actu, ſi non potẽtia. Aliud poteſt hiſce adijci, quod ſiue ferreae, & aluminoſae ſint, cutim condenſant extrinſecus adhibitae, ob idq; gallicis, quibus opus eſt ſudore, non parum obſunt. Siue ſint ſulphureae, aut ſalſae, & nitroſae eas ſcibit Auicen. tract. 4. de remo. noc. capiti nocere, oculis, cauſſare catharrum, lipitudinem, & ſenſuum turbationem, quae omnia in gallica ſuſpicione maxime ſunt formidanda. Ego uero quantum pertinet ad experientiam uſq; adeo ſuapte natura contumax & ferus eſt morbus gallicus, ut reſpuat cuncta etiam accommodata, atque efficacia auxilia, & quod tribui deberet prauitati affectus ſaepe numero adſcribitur praeſidijs cum ratione vſurpatis. Nam fieri poteſt, ut quiſpiã, aut complures portaeſi tum grauitatis morbi, tum longitudinis curationes ſeſe ad thermas, tanquam ad triarios contulerint, a quibus cum nequiuerint ob affectus magnitudinem ullam utilitatẽ acquirere, quaſi quaerentes immeritas balnearum aquas damnare maluerunt, quàm morbum ipſum accuſare, atque hinc factum eſt vt ob multorum querelas ipſis thermis infamia ſit comparata, quamquã ſi experientiis, quoque credere hac in re aequum eſt, non deſunt qui infecti gallico tabo aquarum thermalium uſu ſeſe mirifice leuatos atteſtentur & ipſi cum non ita pridem Genuam ad curandum virum illuſtriſſimum Ioannem Baptiſtam Imperialem accerſitus eſsem Excellentiſſimum atq; Illuſtriſſimum Ioannem Andream Doriam Principem prudentiſſimum ſaepius alloqui mihi contigit a quo intellexi eum olim gallico morbo captũ, nullis remedijs potuiſſe efficere, vt qui ex ipſo naſcebantur filij ſuperuiuerent, donec ipſe & vxor ad thermas Lucenſes aegreſſi ipſarum vſu non modo meliorem ſanitatem fuerunt adepti, verum etiam in poſterum filij omnes, qui ipſis nati ſunt, & ſuperuixerunt, & adhuc incolumes, uiuunt, & uigent. Nec valet thermas actu humectare ſecus quam requirit gallici curatio, quoniam etiam decocta ligni, ſalſae, cynae humectant actu, & tam ipſa fere

ſa fere ſola gallicum affectum debellare putantur. Quod porro adijcitur de nocumentis aquarum thermalium ſunt quidẽ vniuerſales illae noxae, quas non eſt difficile euitare, modo in ipſarum vſu recta illa adhibeatur ratio, quam prudentiae opus & in omnibus operationibus maximè neceſſariam iure fecit Ariſtoteles. Verum ſolida, vera, & irrefragabilis probandi remediorum naturas ratio ea ſemper medicis peritis viſa eſt, quae capitur ab exquiſita ipſius rerum naturae contemplatione hoc eſt ab ipſius morbi eſsentia cognita, atque perſpectis praeſidiorum adhibendorum facultatibus. Eſt uero natura, atque eſſentia morbi gallici eadem prope peſti, quam dicebat Gal. tertio in tertium Epid. haud eſſe aliquod morbi genus peculiare, ſed quemlibet morbum eſſe peſtem poſse, modo publice graſsetur, atque maiorem partem eorum quos corripit perdat; Sic dicimus morbũ gallicum haud eſse priuatam aliquam aegritudinis ſpeciem, ſed quemcunq; affectum poſse gallicum fieri, modo concubitu cũ infectis mulieribus apprehendatur, atq; tabum ſeu ſuccum uirulẽtum & ſordidũ, cum craſſitie & lentore habeat; & ut perſpicue magis dicam, cuilibet intemperiei poteſt copulari morbus gallicus. Verumtamen coniungitur frequentiſſime omnium calidae & humidae iocinoris, atque renum, ut oſtendunt vlcera, tumores, dolores ſaeuiſſimi, aliaque ſymptomata. Et quamquam res ſeſe hunc in modũ habeat, haud tamen forma, & character ipſius morbi gallici eſt ipſum intemperamentum quodcunque ſit, ſed materia, ſeu tabus quidam teter, & perniciosſus, qui coitu per ſpiritus naturales ipſis renibus, & potiſſimum iocinori communicatus, ibi domicilium, & ſedem ſibi facit, unde poſtmodum non tantum ob ſui craſſitiem, atq; tenacitatem difficillime elidi- tur, verumetiam contaminans ipſum ſanguinẽ, ſpiritusq; naturales, efficit vt ij per vniuerſum corpus, praeſertim ad caput, genitalia, ac perioſtias diſtributi ea membra inſigniter laedant, ac pernicioſiſſime & pertinaciſſime afficiant, prout ſcilicet paruũ illud ſordidae materiae uirus magis uel minus copioſum, foedum, atque tenax eſt. Rem autem ſic ſe habere declarant, vt dixi, perioſtiorum acerbi, & inſuperabiles cruciatus oris, capitis, & pudendorum vlcera, tumoresq; nec non inuolũtaria & frequens ſeminis impuri, & uitioſi excretio, quae cuncta aliunde non oriuntur, quàm a peſſima materia uniuerſum corporis temperamentum euertente, & inquinante. Ergo aduerſus huiuſmodi impuriſſimam labem ita eſt contendendum, ut in primis virulenta materia penitus e membris, ac uiſceribus elidatur, deinde ut intemperamenta iocinoris, & renum corrigantur. Aduerſus materiã opus eſt remedijs detergentibus, & maxime exſiccãtibus, quia enim materia effectrix humida & lenta eſt, oportet eam conſumere detergentibus & exſiccantibus, nõ quidem purgatorijs tantum, ſed potiſſimum ſudorificis, quippe quae attenuantia, detergentia & exſiccantia ſuccum illum turpem membris adhaerentem uincere & conſumere poſsunt. Contra uero ipſas intemperies contrarijs auxilijs certandum eſt, ita tamen ut cogitationes omnes in materiam conſumendam praecipue dirigantur, ſecundo autem loco de ipſis intemperamentis finiendis deliberetur, atque rei huic atteſtatur ipſamet curatio, quandoquidem uidemus plerunq; morbum gallicum ſuperari decoctis calidis, & ſudorificis, etiam ſi iecur & renes magnopere ferueant, quod ſane minime eueniret, niſi uera ipſius morbi natura potius in ſucco tetro, & virulento, quam in ulla intemperie eſset collocata. Habita itaque uera gallicae luis natura, modo ſupereſt uideamus quae ſit uniuſcuiuſq; thermalis aquae potentia, & demũ quae Piſanarum aquarũ naturalis commixtio. Etenim aquas omnes ſpõte naſcẽtes vim exſiccãtem habere ita uſu, & ueterũ, atq; recentiorum ſcriptorum authoritatibus compertũ eſt, ut neminẽ ulla ex parte dubitare putem, illud bene uerũ eſt in hac exſiccandi potentia non exiguum diſcrimen obſeruari, quoniã in aliquibus maior, in aliquibus minor probatur. Et interdum calori, interdum tepori, nonnunquã etiam frigori copulatur, ſed & aliud huic accedit quoddam non exigui momenti, quod praeter communem exſiccandi facultatem, quadam etiam arcana potentia praeditae ſunt, merito cuius abditis

A etiam aegritudinibus poſſe ſuccurrere videntur, Ariſt.n.24.probl.18. quaerens, cur thermae appellatae ſint diuinae & ſacrae, inquit eſſe, quia ſulphure & fulmine conſtant, quaſi uero gentes non alia ratione vocarent eas ſacras, quam ob ſecretos, quos producunt effectus, ut non modo, quia exſiccant, poſſint conuenire laborantibus gallico, verumetiam quia vim curandi diuerſos morbos abditam habeant, cuiuſmodi conuenire ſimili ae- B gritudini ſatis docet guaiacum, quod nō tam facultate exſiccatoria profligare luem gallicam compertum eſt, quam ob uim ſecretam, merito cuius longo uſu obſeruatum eſt illam euincere, quae ſi non eſſet, haud facile comprehenderetur, cur cum id ſatis egregre calefaciat, nihil minus tam corpora calida, quam frigida iuuat, modo tabo gallico infecta ſint, atque ab eo cetera mala proficiſcantur. Acce- C dit his aquas thermales, ut ex Oribaſio, & Auicen. & experientia conſtat omnibus ſymptomatibus, quae gallicum morbum comitantur, mirabiliter ſuccurrere. Etenim nitroſae, & ſulphureae, cuiuſmodi ſunt complures neruorum, artuumque dolores finiunt, ulcera omnia, cutaneoſque affectus, tumores, & durities ſuperuacaneaſque uniuſcuiuſque membri humiditates curant. Aluminoſae uero, & ferreae intemperamenta uiſcerum cali- D da emendant, ſtomacum confirmant, laxataſque partes exſiccant, & corroborāt, & licet cutim condenſare videantur id tamen parum praeſtant, pluſque iuuamentum ex alijs facultatibus, quàm ex ea nocumentum acquiritur. Ceterum ſalſae ſimiliter exſiccant, aluum citant, cutim ab omni illuuie depurant, & quamquam Hippocrates referat nonnullos ex vſu aquae marinae in pruritum, & ſcabiē incidiſſe, eoſque in libro de aer. aq. lo. E damnet, qui propter imperitiam putant aquas ſalſas aluum ſoluere, nihilominus tamen, ut ſcribit Auicen. tract. tertio. lib. de remed. nocumen. id intelligendum eſt de corporibus haud rectè praeparatis & prauis humoribus plenis, quae irritata & ueluti condenſata a ſalſa aqua, ſi pruritu careant, illum incurrant. Quemadmodum recte intelligendum eſt Hippocratem ubi negat ſalſas aquas aluum ſoluere, ſi quidem id faciunt in pauca quantitate ſumptae, & inter alimenta potius, quam pro medicamento uſurpatae cuiuſmodi loquitur ſapientiſſimus ſenex, ubi dicit eſſe crudas, nec coqui poſſe, ob idque potius adſtringere, quam eliquare aluum. Porro aquas Piſanas etiam ipſas exſiccare morbi humidi, quos egregie ſuperant, clariſſime teſtantur, ut ob id gallici curationi potius ſuffragari, quam obeſſe poſſe uideantur, atque eo maxime, quoniam cunctis facultibus, quas ferreis ſulphuris, nitroſis, & aluminoſis ineſſe probauimus, pollent. Certe complures vetuſtiſſimo gallico tentati ab his balneis receſſerunt abſque ullo nocumento. Aliquos etiam relatum eſt ſingulare beneficium recepiſſe, praeſertim qui peſſimis ulceribus ſcatebant. At quod (ut prædicant aliqui) peculiarem aduerſus ſimiles affectiones virtutem poſſideant, eaſq; promiſcue, & integre ſanent, nec obſeruaui, nec cur id credere debeamus, facile intueor. Itaque ſicuti popularem illā opinionē falſam puto, quae paſſim aquas thermales gallicis magnopere nocere, illiſque interdici debere afferet, ita poſſe interdum nocere, uel iuuare non dubito, atque tunc potiſſimum cum gallico alij affectus coniunguntur, qui thermarum calidarum adminiſtrationem, aut requirūt, aut reſpuunt.

An neceſſarium ſit corpus purgare antequam Piſanae aquae adhibeantur.
Cap. VIII.

SVNT qui haſſe thermas ob miros effectus, quos in egenis, & miſerrimis hominibus intuentur, exiſtimant, haud ulla praeparatione in ipſarum uſu opus eſſe, alioqui cur (dicunt,) pauperes, qui abſque vlla corporis purgatione feliciter a ſaeuiſſimis, & contumaciſſimis aegritudinibus harum thermarum uſu uindicantur, poſſent vllam utilitatem conſequi, ſi neceſſaria eſſet tā exquiſita praeparatio? Quibus tamen reſpondendum eſt, quod apud Celſum ſcriptum reperitur, interdum etiam temeritatem prodeſse, neq; tamen propterea prudentiam & rectam operan-

A operandi rationem omitti debere, quippe cum multo plures illi ſint, qui recte praeparati ad thermas accedētes cito & tuto liberantur, quàm qui imprudenter & impuris humoribus repleti ſeſe remedijs magnis & potentiſſimis committunt. Etenim ſicuti fatui hominis eſt in vas aliquod puram aquam immittere, niſi prius lutulentam extrahas, pari pacto vanum, atq; inutile habetur corporibus impuris adhibere aquas thermales, aliud ne graue & generoſum auxilium niſi prius humores praui, aliaq; profectũ medicamentorum impedientia auferãtur, corporaq; ſuſcipiendis ijs idonea, atq; parata reddãtur. Nam qui rectè, & cum fructu thermalibus aquis, aut alijs praeſidijs uti cupiũt, aliqua ante, aliqua poſt, aliqua ĩ ipſomet vſu obſeruare, ac peragere debent. Ante etiam, atq; etiã curare oportet, vt corpus diligenter, tum venae ſectione, ſi exigit affectus, tum purgante medicamento praecedentibus debitis praeparationibus euacuetur; niſi enim haec fiant periculum imminet, ne aqua intro aſſumenda cũ detrimento ingenti retineatur, neue, ſi extra adminiſtranda ſit, tetri humores totius corporis in uenas & corporis ambitum rapti, aut morbos curandos augeant, aut alios multo deteriores proferant. Id tamẽ non diffitear interdum aliquos ob egeſtatem, haud poſſe purgationum expenſas, & moras ſuſtinere, quo in cuſa ſat erit ſaltem ipſiſmet aquis Tetutianis alijſve aluum potenter cientibus duobus, tribuſue diebus vtantur, priuſquam ſeſe lauent, aut aquas Piſanas pro viſceribus temperandis, & corroborandis bibant. In ipſomet thermarum uſu multa quoque ſunt, quae facere neceſſe eſt illis, qui cum fructu balnearũ aquis vti expetũt, atq; haec cum a pleriſq; harum ſcriptoribus egregie ſatis, atque diſerte tradita habeantur, nunc ſufficiat nonnulla ad memoriam ſummatim reuocare. In primis aeris inclementiam omnem vitare praeſtat, atque in ſomno, & vigilia, nec non tam animi, quàm corporis motibus ita ſeſe gerere, vt nullus error committatur, quandoquidem vbi corpora uehementibus remedij actionibus exagitata, ac penè fracta ſunt, niſi in magna cuſtodia teneantur atque a diurno ſomno, triſtibusque cogitationibus, & nimijs curis arceantur, plane magis conſternantur, nec ullam utilitatem ex medicatione percipere ualent. Idem ſtatuendum eſt de alijs rebus non naturalibus vocatis praeſertim uero de cibo, atque potu, qui ſiue ſint plures, aut pauciores, quam conueniat, ſiue naturae deterioris, ſeu importuno tempore ſumantur, uix credi poteſt quot, & quae damna ſequantur. Dum extrinſecus balnea adminiſtrare oportet, illud paſſim a

B cunctis obſeruari ſolet, vt ieiuno corpore, priuſque ſputis foecibus, atque urinis emundato adhibeantur, ſic enim natura excrementorum mole exonerata multo facilius praeſidium recipit, receptumq; in vtilitatem corporis, & morbi expulſionem deducit: ueluti econtra ubi excrementa in corpore remanent, praeterquã quod illud magis aggrauant, efficiunt quoque uel ut impediatur, uel ſaltem ne

C leuiter (ut dicet) feratur medicamenti operatio: Dum uero intus aqua thermalis eſt capienda, conſueuerunt plerique medici praecipere, ut incipiatur a modica menſura, deinde ſingula die augeatur donec ad eam deueniatur, qua maiorem ſtomacus nequeat ſuſtinere, & Archigenes apud Aetium lib. 11. cap. 30. hoc primus percepiſſe uidetur. Non deſunt quoque iubentes ut ſtatim ambuletur, nec cibus capiatur priuſquam tota aqua ab in-

D teſtinis & veſica exierit, uel ſaltem ſtomacum, & priora vaſa reliquerit, quod potiſſimum cognoſcitur leuitate & demiſſione totius abdominis, nec non urinae coloris mutatione, quando ſcilicet ex aquoſa in flauum, aut ſaltem ſubflauum colorem mutatur. Ego autem haud quãquam perpetuas huiuſmodi regulas eſſe puto, & quod pertinet ad menſuram indebilibus ſtomacis, & multum bibere non aſſuetis conſilium Archigenis pro-

E bo; at ſi quiſpiam ualidus, & multum potare aſſuetus naturales aquas bibere debeat ſtatim a magna menſura inchoare licebit, in eaque perdurare. Sic enim promptius exit, quo plus eius ſumitur, ut de albo Elleboro dicebat Plinius. Quo uero ad motum, ſi nimius ſit, non modo corpus aequo plus incaleſcit, & perturbatur, uerum etiam aqua a curſu per iecur, renes, & alia uiſcera in

corporis ambitum abducitur, vt copioſi
qui inde ſequuntur ſudores manifeſte o-
ſtendunt. Quare magis laudo, vt poſt ſum
ptam aquam bene, abdomine tuto, & ca-
lente ſedeatur, vel ſi incedendum eſt, id
molliter, & blãde fiat. Nam corpore quie
to, & calido ſic conſeruato uaſa patentio
ra redduntur, naturaq; tota ipſi remedio
aſſociata, neq; alio inclinata illius effica-
ciam & operationem mirum in modum
adiuuat. Quod vero ſpectat ad alendi tẽ-
pus, plerique conſueuerunt largius mane
nutriri, veſpere parcius, quo ſcilicet ma-
ne ſequenti venter magis inanis ab aqua
aſſumenda reperiatur. Ipſe experientijs
compluribus obſeruaui vtilius atque ſe-
curius fore, ſi mane parum edatur, veſpe-
re paullo liberalius, atq; tẽpeſtiuius; quis
enim non videt, ſtomacum ſumpta aqua
longe lateq; diſtenſum inſigniter hebeta
ri? propterea q; onus alimenti copioſi ne
que ferre poſſe, neq; ſi ferat concoquere,
vt conuenit? Vnde ſi ſedato ventriculi tu
multu modicus cibus ſumatur, praeter-
quam quod leuiter a ſtomaco ſuſtinetur,
futuro etiam copioſiori recipiendo, & cõ
ficiendo aptior valde redditur, neq; me-
tuendum eſt, nec haec cibandi ratio in-
commodet matutinae ſumptioni aquae,
quoniam ſi maturius ſolito ſumatur, con-
ſequenter multum temporis inter ipſum,
& ſequentem aquam ponitur, ſicq; & no-
ctis, & lõgioris temporis beneficio cibus
etiam copioſior belle elaboratus, atq; di-
ſtributus nullum incommodum parit. At-
que ſic alendos, qui potant aquam ther-
malem ſentio; Eorum uero qui immerſio-
ne aut lotione ipſarum uſuri ſunt, aliquã-
tiſper diuerſa ratio eſt, ſi quidem hi mane
quidem temperate prãdere debent, nec
niſi quatuor poſt horas ſeſe lauare, vt poſ-
ſit ſtomaco cocto omne detrimẽtum eui-
tari. Ad veſpere magis edẽdum eſt, quod
ventriculus robuſtior ſit ad coquendum,
& ſi mane cruditatis ſuſpicio eſt, tantiſper
differendum donec omnis cruditas deſi-
nat, nec lauandum priuſquam aliqua fiat
ambulatio. Haec ſunt cunctis thermis
vſurpandis communia praecepta, quae
in Piſanarum quoque aquarum admini-
ſtratione recta cur non debeant obſer-
uari nequeo intelligere.

A *De Balneo ad Aquas.* *Cap.* IX.

ETSI inſtitutum meum fuerit,
de ijs tantum agri Piſani bal-
neis tractare, quae prope mõ-
tem Sancti Iuliani ſponte na-
ſcuntur, quaeque olim ferè abolita, aut
ſaltem parum vſitata, nunc priſtinam exi-
B ſtimationem recuperare incipiunt; atta-
men quaedam etiam de alio celeberri-
mo Aquarum cognomentum adepto po-
ſtulat quaedam ratio, vt dicamus. Balneũ
ergo iſtud (vt dicunt omnes) quod perti-
net ad claritatem, & leuitatem nõ modo
vix differt quicquã ab aquae tepidae la-
uacro, uerumetiam ſi effectus conſideren
tur, qui varij, & admirabiles ſunt, praeſer
tim in exſiccandis vlceribus omnibus cu-
taneis, nec non in refrigerandis renibus,
C & iocinore, negari non poteſt, quin aut
uapores, aut etiam ſuccum aliquem ad-
mixtum habeat, qui ui exſiccandi citra
calefactionem polleat. Vtrum autem ij
ſint ferrei, & aluminoſi, non uidetur ita
compertum; certe ſulphure non carere
illud perſuadet, quod aquae iſtae calen-
tes prodeant, caleſcere uero aquas intra
telluris penetralia ſine ſulphure, aut bitu
mine, quae ſunt corpora inflãmabilia, ſi-
cut & linteamina colore flauo tingere,
D vt faciunt, ſine ſulphuris, ochrae ſimiliſve
in materiae mixtione, haud quamquam
Ariſtoteli, & rationi conſonat; quemad-
modum videtur, non ita uero ſimile, vt a
ferea materia, vel aluminoſa alioquin du
ra, & difficiliter ſolubili, uapores educan
tur qui aquae permixti facultatem ſolam
abſq; vlla alia coloris, ſaporis, tactus qua-
litate ipſi impartiant. At de hoc nihil am
plius diſputandum eſt, quandoquidem
aquae thermales potius uſu, & experien-
E tia, quàm ratione intelliguntur, iudican-
turq;. Experientia vero quotidiana mon-
ſtrat uix ullũ aliud aquarum genus imue-
niri, quod aeque calida uiſcera attẽperet
cutaneas humiditates conſumat, parteſq;
exſiccatas corroboret; praeterquã quod
corpora nimiũ gracilia, & inſigniter ema
ciata reficit, ac (ut uerbo Tertulliani lo-
quar) recorporat. Quod aũt hmõi aquae
inutiles iudicẽtur, aut ſaltẽ nõ adeo utiles

quando ob frequẽtes pluuias menſis Mar
tij, & Aprilis turbantur, id planè cum re-
liquis commune puto, quae in non admo
dum profundis partibus,ſed prope ſuper-
ficiem ſcaturiunt, labunturque, Author
enim grauiſſimus Seneca tertio quaeſt.
natur.cap.ſeptimo,teſtatur aquas pluuias
nõ vltra decem pedes penetrare terram,
quae res vera ſi eſt, illud quoque ſit ueri-
ſimile,non poſſe aquas thermales vllis plu
uijs contaminari, niſi quae prope ſuperfi-
ciem, aut ſaltem non vltra decem pedes
& fontem, & curſum habent, quo pariter
contingit, vt Balneum ad aquas minimè
poſſit ferro,& alumine multum permiſce-
ri, nempe quae obſeruantur in profundis
montium partibus produci ; quinimo ſi
ſpectemus facultates, & nocumẽta aquae
ferreae, & aluminoſae ſcriptis tradita ab
Auic.confert aſthmati, & tamen ſcribunt
omnes balneum ad aquas mirum in mo-
dum cunctis pectoris, & anhelitus aegri-
tudinibus nocere. Sed vtcumque ſit,ex-
perimenta quotidiana docent, hoc quo-
que balneum ſingulares condiciones ha-
bere,quibus merito à compluribus cuiuſ-
que ordinis, & dignitatis hominibus fre-
quentatur, aegrotantib.inſigne ſolatium,
& beneficium praeſtat.

De Arni fluminis lauacro. Cap. X.

INTER alias vetuſtiſſimas He
truſcae gẽtis,maximè verò Flo
rentiae conſuetudines, ea eſt;
vt magnorum aeſtuũ tempore
omnis penè ſexus, aetas, atque ordo Arni
fluuium lauãdi ſtudio ſubeant nudi, ibiq;
alij plus,alij minus,alij pacatè,alij tumul-
tuosè aut natantes, aut quieti manẽtes ſe-
ſe oblectent. Et quamquam vero ſimile vi
deatur primis illis tẽporib. (quod in gym
naſticae primo lib. diximus de Tyberi ſa
ctitaſſe Romano) hoſcae populos aliqua
neceſſitate Arni lauacro vti cepiſſe, ſ. vel
eluendarũ ſordium, ex quotidianis exer-
citationib. contractarũ gratia,vel ob alte
ram ſimilem neceſſitatẽ; nihilominus ae-
quum eſt exiſtimare,quod ita facerẽt ferè
coacti,poſt paullatim coepiſſent agere de
liciarum, atq; nitoris, & voluptatis cauſſa
quemadmodũ non eſt pariter alienũ à ra-
tione quod vt Graeci,& Romani primum

A vſi ſunt Balneis ob quotidianas neceſſita-
tes, ob vitae blãdimenta,vnde poſtmodũ,
& medici ea ad ſanitatis vſum traxerint,
ſic & Florentini poſtquã ipſos Balnea de-
fecerunt, quae in eorũ vrbe cõplura fuiſ-
ſe conſtans quaſi per manus fama tradita
eſt; ad fluuialis aquae immerſiones fre-
quentandas ſeſe conferrent,non tantũ ob
placiditatẽ, atq; mundiciem, quãtum ob
valetudinem conſeruandã, variasq; cor-
B poris indiſpoſitiones vel tollendas, vel ſal
tem demulcendas, ceterũ quia vt fere in
omnib.contingit, quae poſſunt eſſe alicui
vtilia in malũ vſum conuerſa efficere non
parũ queunt, ad hunc locũ pertinere exi-
ſtimaui poſtquã Balneis Piſanis finem im-
poſui,nõnulla quoque adijcere de aquae
Arni Balneo, & eò magis, quod tametſi
vrbs Piſarum, vt in ſuo Itinerario narrat
Rutilius Numantianus,& ante ipſum Stra
bo lib.quinto, & Plin.lib.tertio, cap.ter-
C tio, ita olim eſſet collocata vt veluti quan
dam inſulae imaginẽ referret inter ipſum
Arnum atq; Auſerem,hodie populari vo-
cabulo Serchium nuncupatũ (quem Au-
ſerem, ut obiter hoc adijciam alij Aeſarẽ
& conuenientiori forſan vocabulo vocãt,
quando certum eſt, Aeſar lingua antiqua
illa Hetruſca Deum ſignificaſſe, & pro-
pterea, quod narrat Sueton. in Octauio,
prima littera inſcriptionis Caeſaris Augu
ſti fulmine adempta eius mortẽ intra cen
D tum dies, eiusq; in Deos relationem mox
futuram,fuit ab auguribus reſponſum) ta-
men Ioannis Boccacij tempeſtate, atque
etiam multo ante ab ipſo Arno qui fluit
medius ipſa vrbs Piſarum ſecabatur quẽ-
admodum hiſce temporibus & ipſa Flo-
rentia, ex quo ambabus iſtis ciuitatibus
videtur communis eſſe poſſe, & vſus, & be
neficium huius aquae,cuius equidem ad-
miniſtrandae rationem rectam & idonea
commoda; quantũ ſpectat ad medicum,
E prius quàm aggrediar indicare;oportunũ
erit nonnulla breuiter de Arni ortu, atq;
natura in medium afferre. Arnum itaque
à dextro Apennini montis latere,& ab eo
praeſertim loco, qui hodie Falterona vo-
catur, oriri perque confragroſa valliũ ver
ſus occidẽtem praeterfluere compertum
vnicuiq; eſt. Vtrum uerò initio ſit πολύς.i.
multus, ut reperitur apud Strabonẽ loco
citato in hoc à Petro Victorio ſaeculi no-
ſtri

ſtri ſplendidiſſimo iubare damnatum; an
verò paucus, vt rei ipſius natura, auctori-
tas Boccacij, necnon & ipſa experientia
docent; res digna eſſet diſcuſſione. Pror-
ſus ego ipſe cum perſuaſum habeam om-
nia flumina initio ſuo exigua eſſe, idque
de Arno compertiſſimum haberi intelli-
gant omnes, non poſſum exiſtimare, aut re
rum naturam à tēpore Strabonis eſſe mu-
tatam, vel eum ita coecutiuiſſe; vt adeò
inſigne mendacium contra omnem ratio
nem, omnemq; experientiam prompſe-
rit, quapropter locum illum ita intelli-
gendum eſſe arbitror, tanquàm uox illa
ἐξ Ἀῤῥητίῳ non ſignificet montes, locumve
vnde primum inchoat Arni fluxus, ſed ip-
ſam cāpeſtrem Arretinam planitiem, per
quam etiam num copioſus fertur, & ex
qua multus fluens in tres poſtea alueos di
ſcinditur. quamquam ſcio, eruditiſſimis
viris magis placuiſſe loco πολὺς, πόλεος, vel
πόλεως legere: perinde ac ſi dixerit Strabo,
ex vrbe Arretina Arnum efferri non totū,
ſed in tres diuiſum partes, quod tamen ſo
lum eo tempore verum eſſe potuit. Nunc
verò aliter cum vno tantum decurrat al-
ueo. Cum igitur Arnus antequam a pro-
prio fonte Arretium perueniat, multas re-
giones praeterlabatur, diuerſasq; uariorū
fluminum aquas ſuſcipiat, quemadmodū
praeceteris egregiè monſtrat in ſua hiſto
ria Ioannes Villanus, & qui Italiae fecit
deſcriptionē Leander Albertus, quì fieri
poteſt, vt Strabo ubi dicit ἐξ Ἀῤῥητίῳ, ipſius
fluminis initium, quod illi Victorius impu
tat, comprehendere voluerit, nec potius
ſenſerit ex Arretio, quando alijs fluuijs, ſ.
Archiano, Piſtilioneq; nunc ita uocatis,
alijs item riuis intumeſcit, fluere. Effertur
itaque Arnus, quem Virgilius Poeta Sar-
num appellat à cōpluribus aquis auctus,
& non longe ab Arretio, & Iancisa Fran-
ciſci Petrarchae patria agrum Florenti-
num ingrediēs per quae ſaxa ſatis amplo,
nec tamē profundo alueo Florentiae me-
dium pariter, & Piſarum praeterlabens in
mare Tyrrhenum ſeſe effundit. Ab hoc
igitur ipſius fluminis ortu atque curſu vni-
cuique ſatis poteſt eſſe manifeſtū aquam
Arni aeſtiuo tempore, tum quia nullis pra
uis aquis contaminatur, tum quia aperto
alueo per ſaxa ſuperficietenus prope per-
currens egregiè excoquitur à Sole, effici

A ac reddi tactu blandiſſimo, colore ſplen-
didiſſimo, guſtui non inſuauem, ſubſtantia
puram, propterea q; ſalubribus piſcibus
alendis valde accommodatam, ob quam
bonitatem ſpectatam cūctis, & probatam
haud mirum eſt, ſi incolae, atq; etiam pe-
regrini eiuſmodi aquae probitate, & pla-
ciditate capti, aeſtiuis ac feruidiſſimis die
bus ipſi ſeſe immergant, non tantum ad ni
torem, atque mollitiem carnibus compa-
randam, verum etiam ad aeſtiuum calo-
B rem, & incendium remittendum, ſitim pla
candam, atque uarias affectiones praeter
naturales ſi non penitus curandas, ſaltem
non parum mitigandas, & certè mirū eſt,
tantam eſſe huius aquae turpitudinum,
quae aeſtate contrahuntur, effugatio. Plu
tarchus enim primo ſympoſ. 11. ſcribit
Homerum ideo feciſſe Nauſicaam non in
mari, quod erat ſibi proximum, ſed in flu-
uio veſtes lauantem, quoniam ut etiam
C Ariſt. in probl. ſcripſit, aqua marina craſ-
ſior, grauior, & impenetrabilior eſt, fluuia
lis autem facile in veſtes ſua tenuitate pe
netrat, rurſumque perfluens magis quàm
marina maculas eluit. Vnde cum Arni a-
qua ſit aliarum pene cunctarum tenuiſſi-
ma, ac limpidiſſima, certè in ſordib. à cor-
pore detergendis plurimū ualere nequa-
quam dubitandum eſt. Quartus finis, &
poſtremus fuit ſanitatis vel conſeruatio,
vel ſaltem in aliquibus partibus recupe-
D ratio. Siquidem ubi iecur feruet, ubi re-
nes ardent, mictusq; aliqua moleſtia infe
ſtat, ſimiliter ubi cutis arida, ac puſtulis
ſcabie prurituve deturpata eſt, admirabi-
lem opem praeſtare huiuſce amoeniſſimi
fluuij lotionem quotidiana experimenta
docent, nec abſque ratione, quoniā prae-
terquam quod (vt dixi) ſua tenuitate in-
tima corporis facile illabitus, teporeque
ac blanda humiditate exſiccatas & incen
ſas partes humectat, ac refrigerat, motum
E etiam ſuauiſſimum cōiunctum habet quo
illa facilius penetrat, humoremq; ad in-
ternas partes peruehit, atq; affigit; Neque
hoc vllo pacto inficiari licet; quia ipſamet
vrina tum copioſa, tum aquoſa, quae à cū-
ctis quotidie eijcitur ſatis certam fidem
facere poteſt, eam intimas corporis regio
nes placidiſſimè penetrare: & ipſe teſtari
poſſum anno primo quo Piſis publicè le-
gendi munere fungebar, morbo nephri-

tico

tico me fuiſſe grauiter excruciatum, ac calculi tandem eiectione omnẽ morbum expuliſſe,cumque magnopere metuerem ne (quod ſaepenumero contingit) morbus reuerteretur, quotannis huiuſce fluminis lauacro ſingulari quadam delectatione vſus Dei gratia, hactenus ab ea aegritudine me praeſeruaui; quod quoque innumeris alijs contigiſſe compertiſſimũ habeo, & quod aliqui putant commodè non poteſt, niſi prius ſciatur, ob aliquam renum vel iocinoris, aut cutis calidam, & ſiccam affectionem flumen adhibeatur, an potius ob voluptatem,ac delicias; hoc poſtremum ſi ſit, parum refert, an in purgato corpore quis in aqua fluminis ſeſe lauet atque natet, quandoquidem tanta eſt illius blandities, vt nullum magnum detrimentum afferat, modo in reliquis nullus ingens exceſſus committatur. Verum ſi Arni aqua propter aliquã affectionem praedictarum partium,aut etiam propter aliquam cutis intemperiem vlcusve vſurpanda eſt; planè quanto magis erit corpus purum,& ab ijs humoribus,qui intemperiem fouent depuratum, eò ſecurior, atque fructuoſior erit illius vſus,in quo pariter eſt illud aduertendum,quòd qui iſto remedio vti cupiunt, ob cutem curãdam, debent in aqua quietè potius manere, quàm ſeſe agitare, atque modo dorſum, modo anticam partem, modo latera aduerſus fluminis curſum vertere, ſic enim corpus vniuerſum viciſſim ab aqua contractatum, & percuſſum maiorem vtilitatem percipit; contrà vbi uel renes vel iecur refrigerari optant, ſemper parte ipſa affecta curſum aquae excipere debent, quò maior illapſu illo blando penetratio, maiorq; actio addatur ipſi remedio. Locus vmbra contectus,ſed perſpiratus & apertus, cunctis alijs praeferendus eſt. At is ſi haberi non poſſit, leui aliquo tegumento caput à radijs ſolarib. tutari oportet, cum enim diebus, vt plurimum canicularibus fluuiorum lauacra in vſum trahantur;quam poſſint tunc radij ſolares capita incendere fluxionibusque,& alijs crebri aegritudinibus inducendis conferre, nemo eſt qui ignoret, pauci, qui non experiantur. Illud ſimiliter cauere oportet ne quando in loco, & tempore vehementibus vẽtis perflatis huiuſcemodi la-

A uationes exerceantur; nam corpora ſub-
tilitatem ac penetrandi uim, vt & in ipſo
natatu, & poſt etiã exitum à flumine, non
modo multum vrinae dimittatur,ſed etiã
quidquid dimittitur videatur eſſe pura
ac puta aqua, id quod ſingularis, & egre-
giae ipſius penetrandi facultatis certum
eſſe argumentum,& indicium poteſt:Nec
omiſerim quid ſit quod aliqui Arnum ra-
paciſſimum fluuium (quod & recitat Le-
xicographus Latinus) vocarint. Sanè ſa-
B tis percipere nequeo, niſi eum ita illi vo-
cent, dum ex pluuiarũ multitudine inun-
dat, alioquin eius aqua tenuis, & blanda
ſemper labitur.

Ad quid aqua Arni conferat. *Cap. XI.*

ET SI ad delectandum ſolum
in aqua Arni natatum eſſe in-
C troductum videri poſſit. Atta-
men vt ego puto,praeter volu
ptatem, etiam alios fines eſſe ſecutos vete
res illos Florentinos haud dubito.Primus
fuit communiſſimus ad vitae humanae ſe-
curitatem quandam adipiſcendam pro-
poſitus.cum enim homines ſaepenumero
per orbem vagantes in varia accidentia
incurrant, vt ab aquis iter facere impe-
diantur, in fluminave, aut etiam ipſi mare
praecipitati, niſi natare ſciant magnope-
D rè periclitẽtur, ne demerſi vitam perdant
ob id primis illis temporibus, nihil magis
ſtudebant homines quàm litteras, & na-
tare ſcire ac nullũ fere maius opprobriũ
alicui poterat imputari quàm quod neq;
litteras,neq; natare didiciſſet. Et Augu-
ſtum narrat Suetonius proprios nepotes
ipſummet natandi artẽ docere cõſueuiſſe.
Alter finis fuit ipſa delectatio, & tranquil
litas: Nam aeſtate, & praeſertim diebus
canicularibus corpora admodũ torrida,
E aeſtuantia, ac ſiticuloſa cõperiuntur,qui-
bus humectandis, ac refrigerandis nihil
efficacius,nihil iucundius, & ad ſitim pla-
candam, ac ſomnum conciliandũ aptius
aquae fluuialis Arni lauacro inueniri po-
teſt: Bruta vbi ſub aere feruido, aut alia
ratione inceduntur,naturae quodam im-
petu in flumina ruunt,quaſi edocta ſint ad
vitãdam omnem moleſtiam, natationem
in fluuijs eſſe potentiſſimam. Tertius finis

fuit

fuit ſordium, ſudorum, aliarumque iſtius amoeniſſimi fluminis aquam famem excitare graciles pinguefacere, ac bilioſis febribus, alijsq; malis obnoxios praeſeruare, haudquaquam eſt à ratione alienum, ſiquidem ſublata iocinoris intemperie, calida, & ſicca, vnde & inappetentia, & macies, & morbi bilioſi oriuntur, conſequens eſt recuperari famem, tolli extenuationem, ſimulq; ſegetem omnem bilioſis morbis ſurripi.

Vtrum in vſu lauacri Arni ſit vlla ratio adhibenda. Cap. XII.

OMNEM actionem prudentia, quae eſt recta operandi ratio gubernandi ad optatum finem perduci Ariſt. in Ethicis clariſſimè perhibuit; ex quo haudquaquam videtur ambigendum quin & in lotione haec quae eſt proculdubio quaedã actio, ſit quoque prudentia aliqua incedendum, hoc eſt debito tempore, modo, loco, & menſura lauandum. Et quãquam pleriq; coeco quodam impetu in flumen ferantur, qui tamen nullum detrimentum aut admodum exiguum incurrũt, nihilominus quia melius ſit aliquam ſaltem rationem in ipſius vſu ſeruare minimè negare oportet. Et quod pertinet ad tempus laudare nequeo eos, qui ſtatim, atque A cibum ſumpſerunt, aut paucas poſt horas ſeſe aquis temerè immergunt, quoniam praeter turbationem, quam ſtomachus in multis percipit; fit etiam vt motu illo, & concuſſu, quem natantes edunt, cibi agitati haud belle coquantur, ſed vapores in caput mittentes vertiginibus, alijsque malis occaſionem euidentem praeſtent. Multo igitur vtilius atque iucundius habetur, ſi aut niſi perfectè cocto alimento, aut niſi prope coctionis ipſius conſumationem, B quod eſt quinque ſaltem horarum à prandio ſpacium flumen quiſque ingrediatur; loquor de his qui ſi non exactè valetudinem operam dare, ſaltẽ eam penitus negligere nolunt. Modus quis eſſe debeat, diffinire aquis currentibus dirarata, & relaxata à flatibus irruentibus abſque negotio inſigniter laedantur. Parum in aqua morari, paruam vtilitatem, aut iucunditatem afferre poteſt, ſic quoque C ſi diutius in ea quis maneat, nimium relaxari atque molleſcere corpora contingit; quare mediam quandam rationẽ inire decet, vt non minus hora, non plus duabus, vel ad ſummũ tribus horis inibi ſiſtatur, vnde eos valde ſoleo dãnare, qui in flumine multũ tempus conterere, necnon potare, atq; eſſe delectantur, ſicut etiã Seneca, & Plinius in eos inuehebantur, qui ob luxum in balneis die noctuq; morantes ſimul cibos & potus capiebant.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

A B C D E.

Omnes ſunt Terniones, praeter E, qui eſt Duernio.

VENETIIS, Apud Iuntas, M D XCVII.

IOANNI VINCENTIO PINELLO VIRO PERILLVSTRI

Hieronymus Mercurialis S. D.

COMPLVRES aguntur anni, ex quo Patauij, atque etiam in aedibus tuis, ad quas ueluti ad ditiſſimam quandam diſciplinarum omnium officinam, & cunctorum literatorum celebrem conuentum quotidie concurritur, de vini abuſu ſimul diſſerentes in eam incidimus diſputationem, vtrum ad nutrienda corpora hominum adeò conduceret, quemadmodum à veteribus eſſe putatum, paſſim exiſtimatur, cumque recepiſſem interdum, me ea de re publicè eſſe in praelectionibus meis ſeriò locuturum, ad perficiendum non modo es adhortatus, verumetiam ſaepenumero ita acriter inflammaſti, vt cui numquam denegare quicquam iam dudum ſtatueram, in negotio admodum utili, & iucundo, potiſſimum eſſe parendum iudicauerim. Dum autem id agere pararem ad Bononienſem Academiam ampliſſimis conditionibus à ſapientiſſimo, atque Illuſtriſſimo Cardinali Caietano, tunc ibi legatum agente, prudentiſſimis illis Senatoribus uocatus, dum eiuſmodi curis maxime occupor, factum eſt, ut eam cogitationem in aliud tempus ſeponere ſim coactus, quod eo libentius feci, quòd in re noua publicè proponenda, & praeſertim in medico negotio, in quo ni ſeriò agatur, & animi, & corporis ſalus in periculo conſtituitur, quam diutius premitur, atque maturè deliberatur, eo optatius, & conducibilius eſſe videtur. Sed ubi iterum cum viris dotiſſimis, quorum inſigni, & mirabili quadam copia ſemper ea urbs numquam ſatis laudata floruit, atque etiamnum floret, nec non cum pleriſque auditoribus cogitationes meas de vino, quod uerè non nutriat crebrò contuliſſem, ſimiliter complures, vt huiuſmodi ſententiam publicarem, alijsque eruditis examinandam, & diligenter percoquendam proponerem, uehementer inflamarunt. Quibus vix, ac ne vix quidem facere potui, quin tandem obtemperarem, & propterea, quemadmodum tibi notum eſſe non dubito, Bononiae aliquot praelectiones primis illis diebus habui; in quibus magna auditorum frequentia conatus ſum demonſtrare, aut uinum uerè non nutrire, aut ſecus, quam à plerisqne exiſtimatur ſimilem operationem in nobis praeſtare. Placuit aliquibus opinio, à nemine ante hac propoſita; quaſique contra communem omnium ſenſum diſputata: aliquib us (vt in omnibus humanis rebus, ob ſingularem quandam obſcuritatem, qua res noſtrae ſunt plerumque inuolutae) non ita arriſit. Fuerunt etiam, quibus durum uiſum eſt, uſque adeo inueteratam ſententiam, & cunctorum penè ſapientium placitis admodum celebratam poſſe non veram & robuſtiſſimis rationibus, atque experimentis firmatam eſſe; idcirco eam numquam publicari (quod innumeri petebant) paſſus fui, ratus multo ſatius fore, vt qui eam diſputationem me praelegente ſcriptis exceperant priuatim doctis legendam, examinandam, atque etiam expugnandam communicarent. Quod certè deinceps contigiſſe animaduerti, quandoquidem viri hac aetate celebrantiſsimi partim modeſtè, atque egregie de ea diſſerentes, partim etiam ſcribentes, veri inueniendi gratia, multum pro tuenda, atque aſſerenda antiqua de vino ſententia, nec fruſtra laborauerunt. Inter alios autem Horatius Augenius, & Auguſtinus Bucius uiri eruditiſſimi ſcriptis editis aduerſus hanc ſententiam doctè ſimul, & diſertè inter ſe certe aduerſus me contenderunt; inter quos, quaſi ſeſe arbitrum conſtituens Georgius à Conſtantiana Vercellenſis nobili quadam, nec inutili induſtria, vt rem decernerent, longo

ſatis,

ſatis, ac docto diſcurſu laborauit; ſed quia fortaſſe rationes omnes meas fideliter enarratas non habuerunt, ac ob id uel minimè eas expugnarunt, vel eas praeterierunt, atque argumentis ipſorum iiſmet praelectionibus iam eſſe reſponſum non cognouerunt, vt quemadmodum rem ipſam totam publicè tractaui, quandoque ſpectetur, meliusque expendi, & abſque ullis contumelijs; a quibus ſapientum animi ſemper abhorruerunt, diſcuti queat, collatis ſimul pluribus ſcriptorum exemplaribus publicari mandaui, tibique primario ſimilis huius laboris, & auctori, & patrono dedicare uolui, vt cum ab hoc dogmate minimè prorſus coram me auerſus ſis viſus, ſi non mordicus tueri, ſaltem non infructuoſum penitus fuiſſe conatum oſtendere poſſis, quando hac diſputatione praeclara ingenia acriter excitata de ipſa eruditas, & graues commentationes iam emiſerunt, forſanque multo maiores moliuntur. Bene uale.

Piſis. M D XCVII.

Errata quae in hoc opere continentur.

Pag. 1. col. 1. femine l. femini
2. c. 1. ver. 21. obſer- l. obſeruatio-
uationum. nes.
25. dele. quam
4. c. 2. v. 45. haudquam. l. haudqua
55. fuiſſe. l. feciſſe
4. c. 1. v. 59. diffic. re- l. reſpiratio-
ſpirant. nis
5. c. 1. 33. quo uero. l. qua uere
c. 2. 14. Pleiadarum. l. Pleiadum
23. nullae eteſiae. l. nulli eteſiae
6. c. 1. 46. muto. l. muro
52. locum, l. loca
c. 2. 4. potiſſimam. l. potiſſimum
7. dicat. l. dicens
6. c. 2. 21. Ciprianus l. Cyprianus
Gentilibus. à Gentilibus
53. atq; in inte- l. atq; inte-
riora utunt. riora utuntur
7. c. 1. 18. in aetate. l. in aeſtate
27. mixerit. l. minxerit
c. 2. 26 ὄξε. ὄφε
8. c. 1. 40. ſalutaris. l. ſalutares
56 à liene veſicã. l. ad veſicã
I. 2. 1. excogitatione. l. excogitatas
56 proprian. l. proprium
9. c. 2. 8. clyſtere. l. clyſterem
vlt. non &. l. non eſt.
10. c. 1. 5. faciundi. l. faciundo
48. potiſſimum. l. potiſſimam
ſexto. ſexta
11. c 2 4. miſſionem. l. miſſióne
7. Ppiliſcum. l. Philiſcum
13. ſed à qua partem. l. parte
36. eum. l. eam
49 prohibitam, l. prohibitũ
11. c. 2. 14. nouam. l. noua
12. euekidis. l. eualcidis
12. c. 1. 4. diquirendũ l. diſquirẽdum
c. 2. 10. quandam. l. quendam
13. c. 1. 4. Platonem. l. Platanonem
38. potuis. l. potius
41. uir. l. cur
12. c. 2. 24. ab errores l. ob errores
35. decimmo. l. decima
48. deliris. l. delirij
15. c. 1. 19. Pſychonem. l. Tychonem
20. ciuitatis. dele.
c. 2. 36. uix. l. uis
47. filenum. l. ſileno
16. c. 1. 3. foetum, l. foeſum
4. haec ſunt in l. dele. in
8. de ac. nat. l. de fac. nat.
19. πριναῖς l. πριμαίας
42. turbatae. l. turbatae demũ
c. 2 39. uilices. l. ubices
17. c. 1. 29. hypochon- l. hypochon-
drijs. drij
14. admittere. l. amittere
39. rebire. l. redierit
53. Aequalitates. l. At quali-
tates
c. 2. 3. rationis. l. rationes
5. qua. l. quæ
7. vndecima. l. undecimam
18. comatos. l. comatoſos
23. d. fficiliter. l. difficulter
54 certam. l. certum eſt
56. ſcipta. l. ſcripta
vlt. cumultam. l. cumulatam
18. c. 1. 14 moredda- l. mordacita-
citatem. tem
18. ὀδυὐς l. ὀδυὼης
39. illo. l. ille

vlt. cõtingente. l. contingere
col. 2. 8. conacta. l. conata
55. haudquaq; l. haudquaquã
19. c. 2. 55. inſulto. l. inſultu
20. c. 1. 16. nodum. l. nondum
30 aut. l. autem
c. 2. 3. φλώγοσιν. l. φλόγωσιν
21. c. 1. 13. aſcenſiones. l. accenſiones
50. granatoram. l. granatorũ
22. c. 1. 30. neque. l. aeque
50. refrigendo. l. refrigerãdo
c. 2. 14. onomaſto. l. onomaſtico
23. c. 2. 36. potius. l. potui
25. c. 1. 52. contentio. l. contenſio
55. hunc. l. hanc
28. c. 1. 55. a lieno. l. à liene
c. 2. 30. Hippoſtrati (adde) vxori
32. haberatur. l. habetatus
13. Athenacum. l. Athenaeũ
30. ad quadrage- l. quadrage-
ſimam. ſimam
31. c. 2. 58. factam. l. factum
vlt. quaq;. l. quaeq.
33. c. 2. 4. antecedens. l. antecedentes
5. reddit. l. reddidit
39. certiſſimam. l. certiſſimũ
34. c. 2. 43. abducen, l. ad abducen-
dos. dos
36. c. 1. 15. Aeſchiois. l. Aeſchinis
44. uandae. l. ualidae
c. 2. 53. procarticae. l. procatarcticae
c. 2. 15. accederunt. l. acciderunt
41. c. 1. 9. abſtantibus. l. adſtantibus
c. 2. ἔκονζα. l. ἔχονζα
25. aut ipſamet. l. aut in ipſamet
42. c. 1. 20. quadam. l. quaedam
59. ipſa quae. l. ipſaque
43. Herualis. l. Herculis
44. c. 2. 23. nitus. l. ſitus
48. c. 1. 15. multa. l. multam
49. c. 2. 31. haudquã. l. haudquaquã
11. in alijs ſtatu. l. in alijs a ſtatu
51. c. 2. 28. ſolent. l. ſoleat
52. c. 1. 34. colligatiuũ. l. colliquatiuũ
54. c. 2. 34 exerhod. l. oxyrhodinis
37. lanibicatis. l. lumbricatis
55. c. 1. 11. critanus. l. critonis
15. Laertis. l. Laertius
48. Plyctenas. l. Plyctenas
c. 2. 3. quae dili- l. quae ſi dili-
genter. genter
56. c. 1. 1. a pedem. l. a pede
20. coloris. l. caloris
23. Harpali videre dele. videre
24. quanto. l. quinto
c. 2. 3. trachium. l. brachium
12. tentione. l. tenſione
32. dicit ea. l. eas
57. c. 2. 6. octaua. de. l. die
36. adſciſerunt. l. abſciderunt
46. de differẽtia l. de difficul.
reſpondeo reſpirationis
58. c. 1. 1. atqui, l. uſque
59. c. 1. 59. ſcilicet & l. ſcilicet ex
c. 2. 50. medijs. l. medicis
60 c. 1. 41. craſſitidẽ. l. craſſitudinẽ
c. 2. 14. partides. l. parotides
21 habetio. l. hebetior
41. ritus. l. ſitus
50. fiet. l. fiat
61. c. 1. 28. mitiori. l. mitior
50. ſimilicis. l. ſimplicis
62. c. 1. 20. Diomaedis. l. Diomeadae
c. 2. 26. fili, l. ſibi

63. c. 1. 13. ſuperant. l. ſupererant
18. Deuteronomio. l. Leuitico
c. 2. 1. foece. l. foeces.
32. ſoporitæ. l. ſeporitæ
64. c. 2. 3. ab ea. l. ab eo.
7. in par. l. in pari
32. cauſſata. l. laſſata
51. quiſque. l. quique
65. c. 2. inexiſtentis. l. inexiſtentis
3. interis l. internis.
8. chynicos. l. chymicos
25. ſit orbata. l. ſin orbati
33. delapſata. l. delapſa
54. locurus l. locuti
c. 2. 20. & ſunt le- l. ſunt letales
thalis.
66. c. 1. 3. ratam. l. ratam
6. reſpirationis. l. reſpiratione
8. regiſſe l. egiſſe
32. nulla. l. ulla
33. uenientiũ l. ueſicantium
caldo l. calido
67. c. 1. 16. calefactus. l. calefactus eſſet
c. 2. 34. dilectum. l. dilutum
68. c. 2. 40. in peritis. l. imperitis
69. c. 1. 17. aliumque. l. alium quàm
58. ἐπωδυνῶς. l. ἐπαδύνως
48. eſt deſperatis. l. in deſpati
c. 2. 6 aegros l. aegris
44. qua ſi. l. quam ſi
72. c. 2. 27. & illa eſt. l. & illa etiam
73. c. 1. 9. à πύρος. l. ἄπυρος.
16. contentum. l. contextum
74. c. 2. 8. ullam. l. ullum.
76. c. 2. 19. pentaphilae l. pẽtaphyllo
78. c. 1. 10. fuſiſſe. l. fuiſſe
79. c. 1. 20. ſuperibus. l. ſuperioribus
c. 2. 59. utq; ne. l. uſq; in
82. c. 1. 14. abſinitio. l. ab initio.
40. recendere. l. recenſere
43. laederit. l. laederet
53. certi. l. certè
c. 2. 3. bubulce. l. bubulae
23. putrides. l. putridos
23. nec quae. l. neque
83. c. 1. 19. percunctaſ- l. percuncta-
ſe ab ſtantib. tum fuiſſe ab
aſtantibus
reddiſſe. l. reddidiſſe
83. c. 1. 19. Aegemo l. hegemoni-
niacae nicae
c. 2. 2. καράδριον l. χαράδριον
9. incdeat. l. inuideat
49. innumeris l. innumeros
de hac. de hoc
84. c. 1. 39. illum. l. illam
vlt. ac humido. l. ab humido
87. c. 1. 8. deimam- l. decimamq.
quartam.
c. 2. 3. ccitus l. accitus
88. c. 1. 9. uertamur. l. uerſamur
c. 2. 17 agrum l. aegrum
89. c. 1. 34. naricum. l. narciſſum
37 magnarum. l. magnorum
56. Herodiuẽ. l. Herodicum
c. 2. 32. effatum. l. effatu
56. Hippocratẽ. l. Hippocrates
90. c. 1. 9. meui. l. meri
31. eſt. l. &
42. monſtare. l. monſtrare
c. 2. 36. una l. Vnam
91. c. 2. 11. contrarij. l. contraria
c. 2. 32. τὸν ὀφθαλμὸν. l. τῶν ὀφθαλμῶν

Pag.

Errata quae in hoc opere continentur.

Pag. 95.c.2. 38.vigeſimam- l.vigeſimam-
nonam nonam &
96.c.2. 2. uinoroſos l.vinoſos in
in reſſ. in reſol.
c.1. 29.prauatiuol.grauatiuo
100.c.1. 34. magnabi- l. magna bi-
liori. lioſi
103.c.1. 11 in uenas. l.in uenas
c.2. 8.ea natur. l.eò nat.
104.c.1.42.ipſa loca. l. ipſa lora
c.2. 10.non ſcribit. l.nam ſcribit
105.c.1. 10 frequetim l.frequenti
39.Chridiorũ. l.Cnidiorum
42.euriactis. l.euyanactis
106.c.1. 2.laeſi. l. leni
c.2.41.nonnulliq. l.nonnullis
107.c.1. 2.guſtus,tum. l.guſtatum
30.facile. l.facie
108.c.1. 20.pro. l.per
34.calotem. l.calore
24.ibi. l. cibi
20 ſcilicet. l.ut ſcilicet
c.2. 26.euitari. l.euitatur
110.c.1. 7.Sileni. l.ſileci
30.aetatem. l.aetatis cum
110.c.2. 39.obſtuliſſe.l.abſtuliſſe.
49.imbrutis. l.in brutis
111.c.1. 3.aegri huc.l.aegri ſeſe huc
c.2. 25.concidebant. l.conciderãt
26.ſemper. l.ſemp ſolet,nil
40.ab abauo. l.abnuo
112.c.1.11.uoluit. dele.
c.2. 13.aliqui. l. aliquid.
20.erat emulſ. l.erat uſu emulſ.
22.diaopuleone. l.diapopul.
30.quam cum.l.quæ cum
50.quia. l. qui ſecunda
113.c.1. 8.& uidetur. l. ut uidetur
23.habetur med. l.habetur a-
pud med.
40.quidam. l.quadam
c.2. 11.poſſit. l. potuit
114.c.1.17.ex bubone.l.ex bubone-
cele.
29.mulierem. l.mulier
39.Lamideorũ. l. Iamidarũ.
45.uitiaſſe. l. uiſitaſſe
117.c.2. 32.meſcraeo. l.meſeraeo
119.c.2. 6.confirmatur. l.confirmat
120.c.1. 51.meracea. l.meraca
123.c.1. 8.uocibus. l.urbibus
127.c.2. 13.uice. l.vicem
127.c.2. 13.prohibent. l.perhibent
circumfrigit.l.circũfriguit
129.c.1. 9.animadue- l.animaduer
ctatur. tantur
129.c.1. 13.quam. l.quia
16.quo genere. l.de quo gñe
48.ſecuſſimas. l.ſecuriſſimas
c.2. 34.acutaq. l.acuta atq;
iuramen. l.iuuamen

Pag.130.c.1. 12.auitus. l.accitus
c.2.24. vſq; centeſi.l.vſq; ad cẽteſ.
44.vuic. l.hunc
52.proptere- l.propterea q;
quem.
131.c.1.22.nimirõ. l.nimirum
c.2. 9.in deinde. dele.in
23.triticæ. l.criticæ
133.c.1. 44.affinit. l. affeſtion.
54.ſymptomi.l.ſympoſ.
c.2. 43.vigilem. l.vigil,
134.c.1. 23.oſtenderem.l.oſtendere
135 erratio. l.erratico
16.poſuiſſe. l. potuiſſe.
c.2. 28.pacrius. l.parcius
137.c.2. 47.cox dicit.l.coxendic.
138.c.1. 43 atq. l.vt.
c.2. 59.credijſſe. l.redijſſe
60.ex quo. l.exiguo
139.c.1. 25.potiuſue. l.potius vi
140.c.1. 13.functiones. l.frictiones
c.2. 47.potentis. l.poteritis
144.c.1. 3. & l.ut
145.c.1. 26.emphas. l.emphaſi
150.c.1.16.incõuenerit.l.icõueniret
vlt.caluo, poſt. l.caluo,quæ
153.c.1. 29.Aritaei. l.Ariſtaei.
28.leuia rem. l.leuiorem
156.c.1. 10. fucini. l. ſucci
157.c.1. 48.ac.acquiſit.dele, ac.
158.c.1. 3. ab. l.ad
158.c.2. 8. prærogaſſem.l.purgaſſe
10.humoribus.l.humorum
159.c.1. 32.ſecuſque.l.ſecuſquàm
58.die diebus. dele,die.
c.2. 8. reſpirantiũ. l.reſpirat
23.difficult. l.differ.
160.c.1. 6 urea. l.utra
37 hinc. l.habere
14.auis. l.eius
c.2. 2. eam. l.eum
59.ſit ea. l.ſicca
161.c.1. 2.auis. l.eius
15.reſpon. l.reſpir.
c.2. 18. hoc. l.hinc
49.pleritis. l.pleuritis
54.morbum acuta.l.modum
aucta
162.c.1. 5. ob eadem. l.ab eodem
c.2. 25.cniuncti. l.coniuncti
41.perceptare. l.perreptare
163.c.2. 57.erepycos. l.empycos
165.c.2.59. . . . . l.καυσώδης ὀξὺς
60.καυσώδης ὀξὺς.l.καύσος
172.c.1. ſanguinis. l.ſanguis
173.c.1. 12.liceo. l.leio
175.c.1. 8. dicbat. l.dicebat
176.c.2. 7. lenitate. l.leniente
8. poteſt. l.poſt
c.2. 32.cruda. l.crudam
57.rupta. l.rupto

Pag.178.c.1. 21.coxtentus.l.contextus
37.Hipp.add. addidit.
180.c.2. 31.tum qui. l.tum quia
c.2. 25.ptiſſanae.l.peſſimae
181.c.1. 11.ueſtitam. l.uetitam
c.2. 6. quidam. l. quendam
26 cib.6.&. l.cib.bo.& m
37.vacuae. l.uaccae
55.ghires. l.glires
46.in inducebat. l.inducebat
182.c.1. 32. deciquarta.l.decimaqu.
58.magram. l.magnam
183.c.1. 12. parueа. l.paucae
28.tepetentes.l.tepentes
39.laſtae. l.lactae
c.2. 49.cib.6.& ſuc.l. cib.b. & m.
53.iecoriae. l.iecoriae
c.2. 17.fellicula. l.pellicula
188.c.1. 13.lieium. l.leium
189.c.1. 20.expol. l.ex pul.
c.2. 29. baccaſq;. l.buccaſq;
191.c.2. 16. totam. l.totum
203.c.2. 24.potuit. l.poſuit.
206.c.2. 41.ſignificarit.l.ſignificarint
207.c.1. 59.cuslibet. l.cuiuslibet
c.2. 36.onomatico. l.onomaſtico

In de Hominis Generatione.

Pag. 1.col.1. 14.atq;. l.&
ibid.illi. l.illis
c.2. 12. quo. l.ouo
2.c.1. 27.atque. l.aeque
3.c.2. 20.eum. l.cum
c.4. 8. faciendum.l.faciendam
10.c.2. 36.ut quoſdã. l.ut in quoſdã
14.c.2. 37.uegeres. l. uegeti
15.c.2. 40. haudquã.l.haudquaquã
25.c.2. 40.Hipp.enim. l.Hipp.pri-
mo enim
27.c.2. 22.uis. l.uix
32.c.1. 5. hac. l.haec
43.c.1. 6. fiunt. l.fuit
44.c.2. 7. abdiderit. l.addiderit
45.c.2. 41.quodam. l.quadam
47.c.2. 20 pollit. l.pollet
48.c.1. 8. hac. l.hac
49.c.1. 44.perioſtias. l.perioſtia
48.paruum. l.prauum

De Vino & Aqua.

Pag.7.c.1. 11. ſpalmorum. l. pſalmorum
conſultatio. l. confutatio
7. c.1. 38.cibo. l. cito
8. c.1. 28. faciant. l. faciunt
c.2. 17.ſimile. l.ſimilem
9. c.1. 32. ſpiritus. l.ſpiritibus.

Hæc ſunt errata quae magis referre videntur, nonnulla alia fortaſſe ſuperſunt laeuia quidem, quae candido Lectori remittuntur.

HIERONYMI MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS

TRACTATVS DE VINO ET AQVA

EX PRAELECTIONIBVS BONONIENSIBVS

In lib. Hipp. de vict. rat. in morb. acut.

PROOEMIVM.

PRAECIPIEBAT Hippocrates panem calidiſſimum, & vinum, dari in doloribus capitis, ab inedia: quo loco dicebam, vinum commendari, non vt alimentum, ſed vt vehiculum. Et quia huiuſmodi ſententia, non ſolum minimè recepta eſſe, verum etiam aliquibus παράδοξον *videbatur, idcirco eam, ni fallor, magnis demonſtrationibus confirmare deliberaui; praeſertim cum Galeni doctrinae omnino non refragari, atque multas praeclaras ſpeculationes, & (quod maximè refert) in medicina facienda, non minus vtiles, quàm neceſſarias, ea ſemper continere mihi viſa ſit. Sunt autem loci proprij vnde huiuſmodi rerum demonſtrationes duci conſueuerunt, duo potiſſimum* κριτήρια *vocata à Sexto Empirico, Hippocrate, Galeno, atque omnibus fere Graecis, nempe ipſa rei natura, necnon experientia. Quare & his ipſe quoque praedictae ſententiae veritatem demonſtrare conabor.*

De natura & facultatibus vini. *Caput Primum.*

VT AVTEM quod promiſi, praeſtem, utilitatique ſtudiorũ ueſtrorum (quemadmodũ ſemper in more poſitũ habui) conſulam, atq; haec diſputatio à uobis rectè comprehendatur, primum uidere oportet, quid ſit uinum, & quae ſunt uini facultates. deinde diligentiſſimè examinabo, quid ſit illud quod nutritur, quid ſit nutrimentum, & quae ſit fabrica uniuerſa huius nutritionis. quibus firmiter conſtitutis, probabo uinum nullo pacto uerè nutrire. Vinum Latinis, οἶνος dicitur Graecis. Vnde uerò ita dicatur, Plato, aliјq; uiri grauiſſimi diſputarunt. Sed quia diſputatio de nominibus ad Medicum non pertinet, operaepraetium me facturum puto, ſi ad naturam vini contemplandam, mea nunc côuertatur oratio, quae natura, haudquaquam ſemper a cômunibus notionibus petenda eſt; nec a vulgatiſſimis rebus; neque

Athenae. 2. diep. in principio.

A a definitionibus, quae etiã olitoribus perſpectae ſunt (nam, vt Galenus ait, hic non eſt artificium ſcopus, nil omittere eorum quae idiotis cognita eſſe poſſunt, ſed vtilia ad curationem proponere, ſaepeq; apponere, quae vulgares non cognoſcũt, & cognitorum ipſis multa demere;) verum ab ijs ſententijs quas breuiter rerum naturam complectentes nobis veteres ſapiẽtes reliquerunt. Itaque Ariſtoteles docẽs quae ſunt mixta ex genere aquae, propo-
B nit primo loco vinum, & ea quae aut exiguam, aut nullam omnino ὑπόστασιν ſeu ſubſidentiam habent, quaſi vinum ſecundum ſuũ genus, nihil aliud ſit, quàm ipſa aqua. Et Empedocles (vt narrat idem Ariſtoteles & Plutarchus definiuit vinum aquam eſſe in ligno putrefactam. Vnde legitur apud Atheneũ, ἐκ τῶν ὑδάτον οἶνος φύεται idest ex aquis vinum fit. Sed notare debetis tẽpore Hippocratis, atq; etiam Empedoclis (qui fuit parũ ante Hippocratem) appel-
C latam fuiſſe coctionem σῆψιν, ideſt putrefactionem, & Hippocr. appellare ſolet ventriculum, vbi fit coctio, σηπτικόν, hoc eſt,

Initio cõ. ad lib. de acut. Hip.

Quarto meteor. cap. 5.

Quarto topicor. in fine. ca. 6. Plut. in q. nat. 2. pro bl. & 32. Athen. 2. deipnoſ. Plut. in q. nat. 2. q. & 32.

Lib. uariar. lect. 1. cap. 1.
Ariſtot. 4. Top. c. 5.

putrefactorium; quaſi (quemadmodum olim fuſius docuimus) Empedocles nihil aliud uoluerit dicere, quàm uinũ eſſe aquam in ligno vitis concoctã: nam ſicuti ros, vbi decidit in eam arborem, quae appellatur ornus, concoquitur, & manna fit, atq; mel, nihil aliud eſt, quàm aqua cocta in arundine: haud ſecus debemus dicere, vinũ nihil aliud eſſe ex ſententia Empedoclis & Ariſtotelis, quàm aquã in ligno vitis coctam, adeo vt liceat etiã nobis pronunciare eſſe ſuccum vitis, vel ſanguinẽ, vt in Geneſi habetur, & in Eccleſiaſt. & apud Clementem Alexandrinum. Sic etiã Gal. loquens de vino aquoſo, quod Graeci ὀλιγόφορον vocant, vinũ, inquit, aquoſum, leuiſſimã in ligno vitis habuiſſe tranſmutationem, & leuiſſimã elementi terrei permiſtionem: ita vt aqua ſit, quae cũ paulum terreae calidaeq; ſubſtãtiae ſumpſerit, tũ leuiſſima in horũ commiſtione indiguerit cõfectione. contra quàm vinum vinoſum. Sed quae ſunt vini qualitates, illiusque facultates? Hae ſumuntur a genere, a forma, atq; a tota ſubſtãtia. A genere habet, quod potens ſit maximè penetrare, & humidum actu. A forma verò, quod ſit calidum. Et propterea vinum apud omnes dicitur eſſe potentia calidũ, humidum actu, & corpus penetrabile. Hippocrates addit, ἔχει δὲ τι καὶ καθαρτικὸν ἀπὸ τῆς ὕλης, id eſt, habet & purgatorium quiddam à materia, ſed quod nihil aliud eſt, quàm uis ea quae diuretica appellatur: quia haec inter alias vini facultates, eſt vna minimè contemnenda, id enim habent vini potores, ut vrinam frequẽter, & copioſè reddant. Hae ergo ſunt facultates vini, cũ a genere, tum a forma. A tota verò ſubſtantia vinum id habet, vt mentem offendat, ac inebriet. Siquidem Ariſtoteles demõſtraſſe videtur (latenter tamen) vinum laedere caput & animum, non quidem ob caliditatem, quia aromata etſi maximè caput tentent, vt dicebat Hippocrates: tamen hoc non agunt: ſed ratione propriae ſubſtantiae. Et apud Plutarchum legimus vites ortas eſſe ex ſanguine eorum, qui arma intulerũt Dijs ipſis, proptereaque eos qui bibunt vinum, bibere ſanguinem Deorum, atque ſtatim mente priuari. Sed fabulae ſunt. Fit hoc à proprietate ſubſtantiae ipſius vini. Et quod hoc ſit verũ, videte Platonem, apud quem dicit hoſpes Athen. ex aliorum ſententia certè, non alia de cauſa, datum eſſe mortalibus vinum, quàm ſupplicij gratia, vt inſaniant. Et primus effectus in Noe inuetore vini, fuit ebrietas, ſeu inſania, quaſi haec propria vini ſit facultas. Qua de re etiam Carthaginenſes legibus cauerunt, vt narrat Plato, ne quis ſeruus, aut aliquis è magiſtratu, vel miles, vinũ guſtaret: quia exiſtimarunt proprium vini eſſe, mentem laedere. Et quamquam id nec omne uinum, nec in omnibus faciat, haud tamen ob hoc negandum, quin ab ipſius ſubſtantia huiuſmodi effectus fluat: ſicuti negandum eſt, verã ebrietatem eſſe illã dementationem quam pleraque alia inducunt. Habetis igitur vinũ, quò ad facultates, eſſe facile permeabile, humidũ actu, & calefacere, quò ad proprietatẽ ſubſtantiae, mentem laedere. Sed priuſquam ulterius progrediamur: eximendus quidam ſcrupulus circa penetrationem, quam ſi vinum nanciſcitur à genere, hoc eſt ab aqua: uideretur haec ſuaptè natura penetrare debere, cum tamen apud Gal. & alios id ubique ſit teſtatiſſimum aquam inertem potius in hypochondrijs firmari, ob idque non penetrare, ut ob hoc ſola aqua haud ſitim extinguat aeque, ac ubi uel acetũ (quod faciunt Ruſtici ſub tritura) uel uini modicum immiſcetur: Ad quod reſpondetur aquam proculdubio illabi, ut docet experientia, & penetrare; ueruntamẽ id minus facit ſimplex, & cruda, quàm aliquo modo per coctionem aliamue praeparationem attenuata, ut ubi coquitur in uite nõ abſque ratione fiat penetrantior; & aquã huiuſmodi facultate pollere lucullenter ſatis docuit Ariſt. tertia probl. tertio, ubi tradens cauſſas ob quas uinum dilutum aqua magis inebriat quàm merũ primam ponit; quod dilutum fiat tenuius ab aqua, ſicque magis penetret, & illabitur, qua pariter ratione tradit fieri, ut maculae factae à diluto quàm à mero difficilius eluãtur de qua re etiã inferius aliqua dicẽtur.

Locis citatis.
Gen. c. 49.
Eccl. c. 39.
Clem. Alexan. 2. paedag. cap. 8.
Gal. 3. de acut. tex. 20.
Lib. 2. de diaeta.
Ariſt. ſect. 30. prob. 1.
Hippoc. 5. aph. li. 28. aph.
Plutar. li. de Iſid. & Oſir.
Plat. lib. 2. de legib.
Plat. li. 2. de leg. in fine.

An vinum calefaciat. Cap. II.

CETERVM iam videndũ eſt, an vinũ ſit calidũ. Plutarchus, & ex eo Macrobius, diſputant diligẽtiſſimè an calefaciat vel refrigeret, compluraq; argumẽta propoſuerunt,

Plut. li. 3. ſymp. c. 5.
Macro. 7. Satur. c. 6.

ſuerunt,vt demõſtrarent refrigerare. Sed praeter argumenta horũ ſcriptorum ſunt ẽt nonnulla Medicorũ,non parui momenti,ex quibus licet demõſtrare,potius refrigerare;vt uideatur male à vobis conſtitutũ,vinũ & magis & primò calefacere. Primum aũt argumentũ eſt, quia Gal.inquit, vinũ effectus maximè frigidos producere, vt epilepſiã & apoplexiã, quod quoq; ante ipſum aſſeruit Ariſt.tertio probl.quare debemus potius exiſtimare,vinũ eſſe frigidum:quia ita natura cõparatum eſt,vt ſemper effectus ſuis cauſis reſpondeant. Praeterea Medici omnes in curãdis vulnerib. vtuntur ſolo vino, atq; etiã ex praecepto Hippocr.ſed calefacere in vulneribus, ab omni ratione alienũ eſt. Itaq; credendum eſt uinũ vſu & experientia eſſe frigidum. Sed eſt etiã ex genere aquae, & aqua refrigerat. Neq; dicendũ eſt,vinũ eſſe aquã coctã,quia quotidie experimur,aquã ſemper refrigerare,etſi quãtũlibet coquatur. Vt autẽ ſolutionem huius nodi habeatis, illud ad memoriã reuocare debetis, ꝙ ab omnib.Philoſophis & Medicis ſcriptũ habemus;calidũ & frigidũ dupliciter intelligi poſſe;vel ſecundũ actum,vel ſecundum potentiã.Si uinum accipiatur ſecundũ potentiã,calidum eſt:ſi ſecundũ actum,frigidum. Sic uinũ extrinſecus admotũ,refrigerat,quia operatur ſecundũ actũ,interius uerò aſſumptũ,calefacit, quia operatur ſecundũ potẽtiam:vt.n.intus operetur,opus eſt calore natiuo. Quãquam uerò ſit ex genere aquae, acquiſiuit tamẽ calorẽ à vite. Neq; etiã ualet exemplum ab aqua cocta, imò Hipp.dicit purũ vinum,aquoſum,humidum,minus vrere & ſiccare,q̃ lac bilioſum, quaſi & ipſum calefaciat, ſiue urat. Neq; etiã ualet, ꝙ vinum affectus frigidos producat, quia quaelibet cauſa pôt plures,imo etiã contrarios effectus edere,per ſe, & per accidens. Ita vinũ per ſe calefacit, per accidens uerò refrigerat,quia ab immenſo vini calore, iugulatur calor natiuus,& fiũt cruditates,à quibus frigidi ſucci orti,frigidos atque etiam exitialiſſimos affectus producunt: nam Ariſt. poſtquam dixiſſet vinum ſuaptè natura calidum eſſe,ſubiungit tamen, illud haud ſecus atq; cicutam extinguere, ſed diuerſo modo; quia cicuta ſua frigiditate calorem extinguit,vinum autem ſua caliditate calorem

Gal. 3. de temp. c. 2.

Hipp. lib. de aer. aq.

3. ſectio. probl. 22.

A naturalem cõſumit, haud ſecus atq; ignis nimius exiguum.

De Nutrimento, Nutrito, & Nutritione.
Cap. III.

VIDEAMVS modò quid ſit nutrimentũ, quid ſit quod nutritur, & quomodo fiat nutritio. Illud compertiſſimum eſt, nutrimentum non ob aliud eſſe neceſſa- B rium plantis & animalibus, quàm ob uitã: quia vbi vita, ibi nutrimentum, & quam diu viuimus,tamdiu nutrimur. Haec ſeinuicem mutuò cõſequuntur. Propter quid autem nutrimẽtum eſt neceſſarium ad vitam? In corporibus omnium animalium tria reperiuntur, ſpiritus, ſuccus, ſiue ſanguis, & membra ſolida: membra ſolida ſunt ea quae viuunt. & magnopere errãt, (vt aliàs probaui) qui exiſtimarunt ſpiritus & ſanguinem viuere. Sed quia mem- C bra ſolida à calore aſcititio, hoc eſt, eo qui quotidie acquiritur à cibis, necnon ab ambiente aere conſumuntur, non autem à calore natiuo (quemadmodum quidam malè arbitrati ſunt): qui potius conſeruat & perficit; vt haec vita ſuſtentetur, opus eſt refectione illius quod in dies deperit, vt partes ſolidae continuò reficiantur:reficiuntur autem miniſterio nutritionis. Ex quo diſcurſu habetis nutrimentum D cũ debeat reficere partes ſolidas, debere habere ſubſtantiã viſcidã & craſſam, quã etiam ipſae partes ſolidae habent. Quare illud primum neceſſarium eſt,vt nutrimẽtum habeat ſimilitudinẽ cum humido illo viſcido & craſſo. Sed quia huiuſmodi humidum nõ eſt perpetuò in corporibus noſtris,neceſſe eſt vt extra quaeratur. Atqui extra corpus reperiturne quicquam quod ſit ſimile ita partib. ſolidis, vt poſſit immediatè in illas conuerti? minimè: ſat E eſt,vt reperiatur aliquid, quod aliqua ex parte ſit ſimile, vt inquã, habeat aliquam ſoliditatis, viſciditatis & craſſitiei portionem,quoniam partes, vt dixi, quae continuò abſumuntur, ſolidae ſunt, viſcidae, & craſſae,ſimilibus ergo reparandae. Quod cũ intellexiſſet Galenus,dixit,omne quod nutrit,neceſſe eſſe ut ſit uiſcidum,lentum, & craſſum. Et magnus Ariſt. dicebat triticum eſſe cibum proprium & familiarem

Gal. ſeptimo meth. c. 6.

Ariſt. 21. ſect. probl. 12. & 13.

omnibus hominibus, nō alia rōne, q̄ quia
ſuccū uiſcidum,lentū,& craſsū, qui anima
ipſius eſt , habet, merito cuius vertitur in
partes ſolidas. Quare nutriméti proprius
character eſto,vt ſit ſimile partibus ſolidis
nutriēdis,vt ſit craſsū viſcidum,atq; lentū.
Hipp.li.de alimento. Hoc cum doceret nos Hipp. dixit tria eſſe
nutrimentorū genera, aliud ꝙ actu nutrit,
verè nutrimentū:aliud,quod veluti eſt ali-
mentū; quod mox eſt nutriturū, nō nutrit:
tertium,ꝙ futurū eſt nutrimentum. Atque
Gal. 1. de poten.nat. & alibi. hanc nutrimenti diuiſionē recepit & Gal.
& Auic.omnesq.fere ſcriptores. Sed quid
Auic. cap. de humorib. prima primi. eſt uerè alimentū ? nihil aliud quàm pars
illa ſanguinis, quae iam diſtributa eſt per
partes nutriendas,imo etiā agglutinata &
aſſimilata. Et de hoc vero alimento locuti
Hipp. lib. de alim. Gal 1.aph. 14.&alibi. ſunt Hipp.& Gal. quādo dixerunt alimen
tum calefacere. Illud aūt quod futurū eſt
nutrimentū,nihil aliud eſt,q̄ ſanguis diſtri
butus per partes nutriēdas,& iam aggluti
nādus. vbi diſtributus eſt ſanguis,appella
tur ros , quia roris inſtar diſtribuitur per
cauernas partiū ſolidarum. vbi ſanguis eſt
agglutinatus,appellatur glutē,quia inſtar
glutinis adhaeret . vbi aſſimilatus eſt, ap-
pellatur cambiū a barbaris . Et huiuſmo-
di humores interdū conſumuntur,& tunc
fiunt febres hoecticae. vbi ros & glutē;pri
mi & ſecundi gradus hoectica eſt: vbi cam
bium cōſumitur, fit tertij gradus febris, q̄
μαράσμος dicitur. Alimentum,ꝙ futurum ali
mētum appellatur, nihil aliud eſt,q̄ id to-
tum ꝙ cōtinetur in vētriculo, quicūq; ci-
bus ſit,& quod in venis cōtinetur,nō verò
propriè alimentū,quia nondū diſtributus,
nōdum agglutinatus & aſſimilatus eſt ſan
guis: eapropter dūtaxat potētia eſt,ut nu-
triat. Quare ex his omnib. facile colligere
poteſtis, uerè alimentū id haberi,ꝙ cōuer
titur in partes ſolidas,quod uiſcidū craſsū,
atq; lentū eſt,ſimile partib. ſolidis,eiuſdē-
que cū illis ſubſtantiae, a quibus robur to
tius corporis pendet. Et haec eſt ratio pro
Gal lib.de ſimpl. medic. 1. pter quā dicebat Gal. inter ſe venenū &
nutrimentū differre,quia venenū omnino
diſſimile eſt ſubſtātiae noſtri corporis, nō
permutatur,ſed permutat naturam:nutri-
mētum uerò ſubſtantiā corporis noſtri au-
get. Differt etiā nutrimentū a medicamen
to,quia medicamentū illud habet,ut non
ſit ſimile partib. nutriendis,ſed alterat na-
turā,& ab ea non ſuperatur. Circa hāc di-

A ſputationē de nutrimento, duo mihi non
ſunt ſilētio praetereūda dubia, (quae vo-
bis aliquando non leue negotiū faceſſere
poſſunt) ; vnū eſt, quo pacto dicant Hipp.
& Gal. verum nutrimentū ſolum calefa-
cere. nēmo eſt qui ignorat ſanguinē cale-
facere, attamen uerū non eſt nutrimentū.
cibus in uentriculo, calefacit, & maximè
uentriculum. Praeterea eſt ſententia Gal. Gal. 2. de decr. Plat. & Hippo. cap. vlt.
& Ariſt. (quod erat alterū dubium) ſolum
ſanguinē eſſe uerè nutrimentū in corpore
B noſtro, veruntamē ſecus eſſe uidetur,quia Gal. 2. lib. aph. 47.
oſſa nutriūtur medulla,nerui,uenae,arte- Ariſt. 10. ſect. probl. 79. lib. de ſpirit. in princip. & libro 2. de par. anim. cap. 3.
riae,ligamenta,parte craſſa,viſcida. quo-
modo ergo dixerunt, ſolū ſanguinem eſſe
nutrimentum? Ad primum,reſpōdendum
eſt,duplicē eſſe calorem, aliū implantatū,
radicalē,natiuum: alium uerò aſcititium:
calore aſcitititio calefaciunt cibi, & ſan-
guis:calore naturali,nullū aliud calefacit,
quàm illud, quod iam aſſimilatū eſt, quia
C eſt ſuccus, qui quodāmodo tranſmutatur
in humidū radicale, in quo collocatur ca
lor natiuus. Ad ſecundū,dicendum eſt,ve
rum & indubitatū dogma hoc eſſe,anima
lia omnia nutriri ſolo ſanguine; ſed quia
ſanguis nō eſt vnū corpus ſimplex, ſed cō-
mixtum,ex omnib. humoribus, hinc fit,vt
in ſanguine, ſit omne genus nutrimenti,
quod ad partes corporis ſolidas nutrien-
das requiritur. Eapropter vnaquaeq; pars
beneficio facultatis attractricis, attrahit
D ex hoc quod ſibi propriū & familiare eſt.
oſſa, ſuccū craſſum. nerui, & cartilagines,
glutinoſum. Atq; ex his omnib. colligere
poteſtis,nutritionē,nihil aliud eſse, quàm
conuerſionē nutriméti in corpus nutritū.
Sed quia dixi, alimentū eſse partim ſimi-
le, partim diſſimile: vt ex toto ſimile fiat
ipſis partibus ſolidis, natura nihil aliud fa
cit,quàm,ut à nutrimento illud quod diſſi
mile eſt,deponatur; & maneat ſolum pars
ſimilis. ita ut in tota hac fabrica, nihil a-
E liud faciat, quàm ut diſſimile ſegreget, &
ſimile partibus ſolidis remaneat. quod,
quia ualde operoſum eſt, & difficile, na-
tura machinata eſt multa vaſa, viasque, &
inſtrumenta, quibus poſſit nutrimentum
hac diſſimilitudine ſpoliari. prima uia eſt
os: in ore enim primò cibus acquirit quan
dam praeparationem, merito cuius inci-
pit paulatim exui partibus diſſimilibus.
ab ore, deſcendit in ſtomachum; vbi eli-

xatus

Lib. quarto Meteo. cap. tertio.

xatus cibus (ſic enim loquitur Ariſt.) pars in inteſtina protruditur: pars, ſimile aliquid habens, per venas meſeraicas, in iecur rapitur; vbi etiam à calore natiuo exactius elaboratus, exuit tandem excrementa, & deponit bilem, atq; melancholiam. & quicquid vtile eſt, partibus ſolidis, relinquitur: Vbi iam depuratus eſt huiuſmodi ſanguis ab omni parte diſſimili, natura eũ per canales, & venas magnas, detrudit ad venas paruas. vbi poſtmodum adhuc quandã perfectionem adeptus, extra uenas, roris inſtar, per vniuerſum corpus diſtribuitur (dico roris inſtar:) quia Heraclitus, & Aſclepiades exiſtimarũt fieri per va pores: quae tamen ſententia, non ſolũ ab Ariſt. confutata eſt, ſed etiam à Gal.) adeo vt in cauernas partiũ ſolidarũ eructetur, in quibus maiorẽ viſciditatem acquirens, adhaeret, agglutinatur, & tandẽ aſſimilatur, atq; conuertitur in partẽ nutriendam. Ceterum non ſolum requiritur, vt fiat ſanguis, ſed qui diſtributus eſt ſuccus, ſuo len tore & craſſitie adhaereat, agglutinetur, & aſſimiletur. Vultisne hoc videre? In Anaſarca cur eſt ꝙ partes ſolidae non nutriantur? non hoc accidit, quia ſanguis ne que fiat, neq; diſtribuatur iam factus, ſed quia eſt aquoſus & fluidus, nullãq; habet tenacitatem, atque viſciditatem, meritò quarum poſſit agglutinari, & in ſolidas partes conuerti.

Gal. 1. de decr. Plat. & Hippo, cap. vlt. Gal. 1. lib. aph. 47. Ariſt. 10. ſect. probl. 79. lib. de ſpirit. in princip. & libro 1. de par. anim. cap. 3.

Ariſt. lib. probl. Gal. lib. 1. de fac. nat.

An vinum habeat illas conditiones, quae verae nutritioni conueniunt. Cap. IIII.

POSTQVAM conſtitutũ eſt à nobis, quid ſit nutrimentum, quid ſit quod nutritur, & quomodo fiat nutritio: ſupereſt vt videamus an in vino reperiãtur illae conditiones, quae requiruntur ad uerã nutritionẽ. Vera inueſtigãdi ratio ducitur per duo illa κριτήρια, quae Sextus Empiricus dicebat valere in omni re iudicanda (vt antea à me dictũ quoq; fuit): ſcilicet à natura rei, hoc eſt ratione & experiẽtia: his enim duob. Philoſophi, & Medici debent ſemper res ſuas diiudicare. Itaq; nos etiã hac ſemita incedentes, videbimus primum, an cõditiones veri nutrimenti in vino reperiãtur, cùm ſecundũ rationem, tum etiam ſecundũ vſum. Et vt à primo exordiamur,

In pyrrho.

A illud ad memoriã reuocandũ eſt, verũ nutrimẽtũ debere eſſe ſimile partib. ſolidis, quae verè, & ſolae nutriũtur, quod in ipſis ſolis anima ſit poſita vegetatrix, cuius veluti ramus quidam eſt nutritiua facultas, haec ſimilitudo potiſſimũ collocata eſt in duob. craſſitie & lentore, vt poſſit adhaerere, ac in humidũ radicale, atq; in partes ſolidas cõmutari, vt antea uberius demõſtraui. Videamus ergo nunquid uinũ tale ſit. Dicitur vnũquodq; tale, actu, vel poten B tia. quapropter uidere oportet, an uinũ ſit tale actu, hoc eſt, an ſit ſimile partibus nutriendis, uiſcidũ, craſſum, atq; lentũ: an uerò ſit tale potẽtia. quo facto, ſpero totũ negotiũ rectè confectũ iri. Quod uinũ non ſit actu uiſcidũ, vel craſſum, ipſo ſenſu vtar ad probandũ, qui eſt principale κριτήριον. Senſus demonſtrat, ſi tangatur uinũ, diffluere, nullo pacto adhaerere, ſed maximè penetrare, etiãſi craſſum ſit: quare ſignũ eſt, actu C nullũ lentorem habere. Sed Ariſt. (obijciat aliquis ueſtrum) dixit, vinũ dulce eſſe lentũ, uiſcidum, & inflãmabile. Similiter uinũ aqua cõmixtũ penetrare, eiusq; maculas difficulter elui: quare (quemadmodũ nulli non licet uidere, & oleũ & corpora omnia pinguia) ubi maculãt linteamina, difficillimè maculas elui poſſe, propter lentorẽ: ita exiſtimandũ eſt, maculas à uino productas, eadẽ de cauſa nõ poſſe leui negotio deleri. atq; hac rõne non uidetur D uinũ carere lentore. Quod ad uinũ dulce pertinet, certũ eſt, hoc eſſe lentũ, & uiſcidum, imo (ut Ariſt. dixit) cito inflãmabile: ſed eſt haec deceptio: quia, ut dicit Ariſt. eſt nomine tantũ uinum, nõ re ipſa: non. n. inebriat. Ex quo loco poteſtis ẽt elicere, id qđ uos ante docui, uerã & propriã natu rã ipſius uini eſſe, ut inebriet: & quodcũq; nõ inebriat, aut ſaltẽ non eſt natũ inebriare, non eſſe uinũ. Quare dicimus, uinũ dul ce, nõ eſſe uinũ, etſi Ariſt. dixit eſſe uiſcidũ, E lentum, & craſſum, atq; inflammabile. De maculis porrò uini, nulla alia eſt ratio, quã quod uinum facile omnes partes etiã minimas ſua tenuitate penetrat: unde Ariſt. inquit, uinum, ſi diluatur aqua, ipſius maculas è pannis difficulter elui; quia propter aquam longius penetrat, & difficilius educitur. Si ergo uinũ aqua dilutum, propter aquã maximè penetrat, & hac ratione difficulter maculae eluãtur, certiſſimũ

Ariſt. tertia ſectio. probl. Tertio p. ble 22. in cont. Gr.

Ariſt. li. 4. Meteor. c. 9. & tertio pb. ſaepe.

Ariſt. tertia ſectio. probl. 22. tex. Graeci.

eſt argumentum maculas à vino difficulter elui, non quia uiſcidū ſit, ſed quia maximè penetrat: ſic .n. dicebat Theophraſtus lib. de igne, carbones & ignem citius extingui à uino & aceto quàm aqua, quia intimius omnes minimas partes penetrāt. Videamus modò numquid potentia uinum ſit uiſcidum, craſſum, atque lentum. Si potentia uinum eſſet tale, deberet huiuſmodi potentia, vel intra corpus, vel extra ad actum deduci; ſed, vt probabo, nullo pacto poteſt craſſeſcere. quod non poſſit extra corpus craſſeſcere, manifeſtum eſt, quia quantumcumque coquatur, tantum abeſt vt craſſeſcat, vt potius tenuius fiat: & hoc potiſſimum probatur apud eas gentes, penes quas conſuetudo eſt coquendi vinum, vbi quotidie illud videre licet. & hinc eſt, quod ubi medici medicamentis componendis, vel ad mixtionem meliorem faciendam, vel ad penetrationem videndam uinum addendū praecipiunt, ſimul imperant, vt fiat feruefactio donec vinum totum conſumatur. Sed ſcio dicturum eſſe aliquem, muſtum quanto magis coquatur, tāto magis craſſeſcere. Verum illud quod dixi de vino dulci, idē quoque de muſto dicere oportet, non eſſe vinum verè appellandū, quia non inebriat, & quia vini perfectionē nullo modo eſt aſſecutum: quare exemplum ipſius muſti, quod coctione craſſeſcat, nihil valet. Iam verò vinum extra corpus nō craſſeſcere, manifeſtū eſſe arbitror. Quod etiam intra corpus non craſſeſcat, probatur ex principijs ipſis philoſophiae, quae reliquit nobis magnus Ariſt. in diſputatione de craſſefactione & viſciditate ſcribens, ea quae ſunt aquea, differre ab ijs quae ſunt mixta ex terra, aqua, & aere, quia aquea euaporantur, & minimè craſſeſcere queunt: quae ſunt cōmunia aquae & terrae, beneficio caloris craſſeſcūt; quoniam ſcilicet aqua euaneſcente per vapores remanēt partes craſſiores. Sed vinum eſt ſpecies aquae, nullam aut leuiſſimam (vt dicebat Gal.) mixtionem cū terra habens: ergo nō poteſt beneficio caloris interni craſſeſcere. Quod autē ſit aqua, clariſſimis verbis ſcriptū reliquit Ariſt. cū dixit, vinū eſſe ſpeciem aquae, inſtar vrinae & ſeri. Si ergo eſt terrae expers, qui fieri poteſt ut craſſeſcat, & in ſubſtantiā nutri-

Lib. quarto Meteor. cap. nono, decimo, & li. de ſenſ. & ſenſ. ca. de ſapor.

Ariſt. li. 4. Meteor. cap. 5.

A ti, quae alioquin viſcida & craſſa eſt conuertatur. Quod nullo pacto fieri queat uiſcidum, demonſtrari etiam facilè poteſt; quia viſciditas acquiritur, quotieſcūq; res craſſae vlterius coquuntur, quemadmodū videre vnicuique veſtrū licet in melle & ſaccharo, quae ſi longius coquantur, fiunt lenta & tenacia: fiunt etiam viſcida mixtione terrae, aquae, & aeris, quia opera caloris ita miſcentur ſimul, vt aer contineatur inter corpora humida & terrea. Sed

B uinum tametſi aere plenum conſtitui poteſt, cū ſit ſpecies aquae, & terrae expers, fieri non poteſt, vt acquirat illam viſciditatem, vt ob hoc nullus medicus inueniatur, qui vino tribuerit uiſciditatem, quando potius eo ad ipſam alijs adimendam uti conſueuerunt. Nunc luce meridiana clarius eſt, quod cum uinum purum & uerum non acquirit tantam craſſitiem & uiſciditatem, ut conuertatur in partes ſolidas, non poſſe in earum ſubſtantiam con-

C uerti, nec uerè nutrire. Hanc ueritatē cum cognouiſſet Galenus, ubi ſumma cum diligentia totam nutritionis fabricam tractat, omniumque nutrientium exemplum dat, animalium, plantarum, aliorumq; nutrimenti uini, nullam mentionem facit: aequū ſanè erat illius eo in loco quoque meminiſſe, ſi putaſſet, vinum verè, & propriè nutrire. Imo videte quae ſcribit in fine eius libri, vbi diſputās aduerſus Lyeū,

Gal. 1. de fac. nat.

Gal. 1. de fac. nat.

D ait, totum id quod bibitur, excerni per vrinam, excepta exigua quadam portione, quae per ſudorem, vel per inſenſibilem tranſpirationem euaporat. cur non dicit, relinqui exiguū ad nutrimentū ſi nutrit? Atq; hactenus ex rei natura diſſeruimus, reliquum eſt, vt breuiter videamus, quid experientia doceat. Nunquam aliquem ſolo vino diu uixiſſe, à nemine auditum, vel lectum eſt. cum uerò aliqui referantur ſolis herbis, aliqui ſolo lacte uictitaſſe; ſi

E uinum nutriret, aequum etiam eſſet, illo ſolo poſſe homines uiuere. Neq; ualet, exiguū nutrimentū vinū afferre, ac propterea non poſſe ſolo vino quenquā viuere; quandoquidē etiam herbae parum nutrimenti afferunt, & tamē ijs ſolis ſaepe homines uitā ſuſtētaſſe legimus. Sic Alex. Aphrod. vel potius Trallianus, quaerēs, cur febriētib. in uirium languore vinū exhibeamus, inter cetera memoria digna illud habet,

Home-

Homerum ſemper praeponere ſolitum panem vino, quia panis ſine vino nutrire poteſt;vinum autem abſque pane, nequaquam:hoc namque explicatiſſimis uerbis in graeco illius loci contextu legitur: tametſi in Latino neſcio qua ratione deſideretur cum alijs nõnullis. Vt propterea etiam nomine panis,ſemper victum & alimẽtum intelligamus, nunquam uero ſub nomine vini:ita enim panem quotidianũ precamur a Deo, quaſi cibum, nõ vinum precemur. Et hinc eſt quod Propheta ſpalmorum ſcriptor dixit, uinum laetificare cor hominis: de pane, corroborare. Quare iam & ratione & experientia probatum eſſe a me abundè ſatis, arbitror, vinum haudquaquam nutrire poſſe per ſe, & ex ſui natura.

Conſultatio argumentorum aduerſariorum. Cap. V.

SED non ſufficit ſtabilire veritatem alicuius dogmatis, niſi quoque ea quae ſunt contraria fundamẽta diruamus, quare iure ſequitur, vt ea quae huic veritati repugnant, iam proſternamus,quae quoniam plurima ſunt, aliqua duntaxat proponam,quae maioris ſunt momenti,& cũ quibus reliquum contradicentiũ agmen facilè propelli poſſit. Et quia Critici omnes maximi ſemper faciunt authoritates virorum in quaque ſcientia facile principium, primum argumentum hinc ſumendum eſſe duco. Hippocrates duo ſcribit, quae maximè facere videtur ad ſtabiliendam eorum ſententiam,qui uinum nutrire afferere audent,quando ſcribit,uinum aliquibus nutrimentum,aliquibus nõ nutrimentum: praeterea dicit idem, quod vbi cibo reficere oportet corpora, cibo utendum eſſe;vbi citius,uino;quando uero quàm citiſſimè odore. Plato etiam memoriae proditum reliquit, ſub perſona Socratis,uinum datum eſſe hominibus,vt animus pudorem contraheret,& malorũ obliuiſceretur, atque corpus robuſtum fieret. Cornelius Celſus, elegantiſſimus medicinae ſcriptor dicebat,vinum vetuſtum & uehemens eſſe ualentiſſimi nutrimenti,uel (ut uis verbis vtar) vehementis

Libro de alimento.

Plat. de legib.

Celſ.lib.2. cap.8.

materiae. Galenus mille in locis dicit nutrire. Athenaeus ex ſententia Homeri teſtatur vinum Pramnium maximè nutrire. Adeo vt haec ſint uirorum probatiſſimorum teſtimonia quibus probari videtur, uinum nutrire. Secundum argumentum aduerſariorum, ab experientia deriuatũ eſt: quia ubi quiſpiam in ſyncopen labitur(quae eſt praeceps uirium lapſus) Medicus nullum magis praeſentaneum repperit remedium, quàm exhibitionem uini.itaque ſi cito reparat uires,aequum eſt exiſtimare nutrire. Auerr. etiam ſcribit Saracenis ex lege uetitũ fuiſſe uini uſum, ſed indulſiſſe legem, quando aliquis in ſyncopen incideret, poſſe eo liberè uti. Tertium illorum argumentum eſt,uinum depellit famem, fames eſt indigentia nutrimenti, ergo non poteſt uinum ſedare indigentiam nutrimenti ſeu famem, niſi quia affert alimentum. Quod vinum famem ſedet Hippocrates locupletiſſimus teſtis eſt,qui ſcribit, uini meri potio,famẽ ſoluit. Quartum & poſtremum argumentũ eſt, bibaces omnes multo facilius pingueſcere, quàm edaces, & reuera ita ſe res habet, ut qui parum bibant,graciliores ſint. Quod verò uinum pinguefaciat, Ariſtoteles teſtatur, cum ſcribit etiam boues uſu uini pingueſcere. Quaproter exiſtimandum omnino eſt, uinum uerè adimentum eſſe,& nutrire. Multa alia argumenta ſunt, ſed plura non afferam in medium, quia ubi his reſpõſum a me fuerit, ſpero alijs etiam reſponſum iri. Ad primũ argumẽtum mea igitur, ut redeat oratio, multo ualidior eſt ratio & rei natura,quã authoritas, quae credulos ſaepe perdidit. Sed ponamus etiam illos uerum dixiſſe, dico tamen duplicem eſſe notionem nutrimenti, quod uerè & propriè in ſubſtantiam ſolidam uertitur; uel quod non ſua natura conuertitur in corpus nutritũ, ſed famulatur nutritioni, & quod perducit nutrimentum ad partes nutriẽdas. Ita dico uinum nequaquam conuerti propria ſubſtantia in nutrimentum, vt audiuiſtis, ſed maximè famulari ad affigendum nutrimẽtum ipſis partibus nutriendis. Et hoc eſt quod Hippocr. nos docere uoluit illo magno oraculo, cum ait, ὑγρὸν ὄχημα τροφῆς, hoc eſt, humidum alimenti vehiculum: non dicit eſſe nutrimentum, ſed nutrimenti

Auerr. 7. collig.cap. 16.

Hipp. lib. 2.aph.21.

Ariſt.8.de hiſt.anim. cap.7.

In fine de lib. de alimento.

trimenti vehiculum. Et quod hoc etiam
Gal. 4. de vſ. part. ca. ult. ſit verum, videte Galenum qui cum ver-
ba faceret de vſu potus in omnibus ani-
malibus, ſcripſit, propterea neceſſarium
eſſe omnibus animalibus potum, vt eſſet
alimenti vehiculum. Si nutrimentum pe-
netrare poſſet omnes anfractus & cauer-
nulas noſtri corporis, non opus eſſet potu.
at quia illud facere non poteſt, hinc ma-
xima oritur potus hoc eſt vehiculi alimẽ-
ti neceſſitas, atq; ſummus vſus. Sed video
ſtatim aliquem eſſe dicturum, hoc quidẽ
forſan uerum eſſe, de uinis tenuibus, ſed
de craſſis minimè: quia haec nõ penetrãt,
Gale. 2. apho. 11. 3. de al. fac. cap. 40. & tamen dicit Galenus vina craſſa maxi-
mè nutrire. Huic etiam facile reſponderi
poteſt, uina craſſa maximè penetrare: vi-
Gal. in expoſitione. lib. 2. aph. 11. dete Galenum qui cum docere uellet,
quid Hippocrates per potum intelligat,
quando ſcribit, facilius eſſe repleri potu,
quàm cibis, dicit duntaxat eas materias
potus, intelligere, quae ſunt aptae ad nu-
triendum;& addit, vina craſſa non nutri-
re ut ſolidos cibos, ſed celerius penetra-
re, ſeu diſtribui: comparans enim cibos &
uina craſſa inter ſeſe, inquit, vina craſſa eſ
ſe magis uehicula ciborum, quia cum ſua
craſſitie perducant nutrimentum ad par-
tes nutriendas, illud magis ipſae partes re
tinẽt, & ut melius adhaereat, & affigatur,
faciant. Quamquam dicere poſſumus, ui-
na craſſa non eſſe pura uina, quia non ine
briant, & ſunt repleta corpuſculis craſſis:
quemadmodum nullus diffitetur, vuas nu
trire, propter partes eius craſſiores. Qua-
re dicere etiam licet, uina craſsa non nu-
trire, vt vinum, ſed propter partes craſsas,
alienas omnino a natura vini, ſecundum
quas etiam dici poteſt uinum conuerti in
ſanguinem, non autem ſecundum liquo-
rem illum, qui proprie uinum eſt; Quod
autem ſcribit Hippocrates in libro de ali
mento, vinum alijs eſse nutrimẽtum, alijs
non eſse non parum facit ad cognoſcen-
dum minime illud eſse uere nutrimentũ,
ſiquidem id quod uere, & proprie eſt ta-
le, ſemper, & omnib. eſt tale, vt omnis Phi
loſophantium ſchola atteſtatur, ex quo
perſpectum vnicuique eſse poteſt ſi uere
aliquibus uinum eſset nutrimentum de-
bere eſse omnibus, quomodo autẽ id fiat
alios nutriat, alios vero minime & facile,
& perſpicue comprehenditur, ſi quemad

A modum decet ſtatuatur ijs eſse nutrimen
tum, quibus intus materia alimentalis pa
rata eſt, eos vero non alere, qui eam para-
tam non habent; quoniam in illis nutri-
mentum paratum ad partes nutriendas
peruenit, in his vero nequaquam. Quod
vero dicunt nonnulli eius loci interpre-
tes iuuenibus nocere ob caliditatẽ alijs
vero prodeſse, quaſi ſic Hippocrates ſit in
telligẽdus: merũ inſomnium eſt, eo quod
de vino vt alimentum, non ut remedium,
B uel medicamentum eſt loquatur praeter
quamquod cum ibi loquitur de lacte, &
carnibus, non eo modo loquitur, quo de
uino; niſi quod de lacte, uidetur uelle pro
diuerſa ipſius natura, aliquibus eſse ali-
mentum; ſcilicet quando plus caſci ineſt,
aliquibus non eſse, quando, ſcilicet plus
ſeri. Et de pane haud ſimile ſermonem
habuit; quoniam is uere nutrimẽtum eſt;
Ad ſecundum illorum argumentum; di-
C cendum eſt, tantum abeſse, ut repugnet
huic ſententiae, ut magnopere etiam fa-
ueat. Si enim quidquam debet uere nu-
trire, quot alterationes patiatur neceſse
eſt? in ore, ventriculo, iecore, uenis, dein-
de in partibus ſolidis ipſis, ubi debet in-
craſsari, apponi & aſſimiliari, quae om-
nia ut fiant, non pauco tempore egent.
Quomodo ergo fieri poſſit ut uinum tam
cito reficiat uires, nutriatq; non uideo ſa
ne; hoc equidem non me fugit, ſpiritus &
D calorem natiuum in ſyncope ferè extin-
gui: & uinum ſuſtentare calorem natiuũ,
ſpiritusq; recreare, in uentre enim uinũ
ſtatim in uapores conuertitur, quibus re-
creantur ſpiritus, non nutriuntur, & fabu-
lae ſunt omnium eorum qui dicunt ſpiri-
tus uere nutriri, cum tamen anima uege-
tante careãt. Sed quid de fame dicemus,
quam uinum ſoluere prodidit Hippocr.
Pro hac dubitatione nullum alium teſtẽ
appello, quàm Galenũ, ipſum, qui inquit
E in explicatione aphoriſmi pro fame non Li. 2. aph. 21.
intelligi inopiam nutrimenti, quia, inquit
haec potius augetur a uino, ſed θώρηξιν, id
eſt, famem caninam, quae oritur a frigo-
re intẽſo & aciditate humoris oſculo uẽ-
triculo impacti, illudq; corrugante: haec
fames quae oritur a frigore curatur reue
ra uino, ut remedio calefaciente, contra-
rio, non ut nutrimento. Erat poſtremum
argumentum, animalia omnia pingueſce
re ma-

re magis vino; pingueſcere non poſſunt, A niſi vinum conuertatur in nutrimentum, ergo uinum nutrire exiſtimari poteſt. Reſpondeo vinum quidem multum conferre ad pinguedinem & carnem producendam, non quia conuertatur in ſubſtantiã partium, ſed quia maximè affigat alimentum ipſis partibus nutriendis: nam quid eſt quod magis pinguefaciat animalia, quam ſal? tamen ſcribit Theophraſtus ſalem nullo pacto nutrire. & Plutarchus dicit Apollonium Herophili diſcipulum B conſueuiſſe emacratos pinguefacere ſalitis: non alia de cauſa, quam quod ſal perducat alimentum ad partes nutriendas, & tanquam cuneus quidam (vt Plutarchi verbis utar) apponat & affigat ijs nutrimentum: vnde ob hoc haudquaquam dicendum eſt uinum uere nutrire. Imo, ut illud etiam obiter addam, male feciſſent Theologi, & conſcientiarum patroni, quando uoluerunt a quouis copioſo potu vini, haudquaquam ieiunium frangi, ſi vinum nutriret, quemadmodum plerique putarunt. Sed quid reſpondebimus ad Galenum ubiq; dicentem uina nigra & craſſa multum nutrire; haec enim nulla ratione uidentur dici poſse, eſse uehicula nutrimenti, alioquin tenuia cum magis atque citius penetrent, alimentumq; prius paratum & promptum diſtribuant, iure magis nutrire, quàm craſsa dicendũ eſset, ſecus quàm ſaepius docet Hippocr. Huic ut ſatisfiat, ſciendum eſt uirium eſſentiam, quae ſolae alimentum indicãt, in ſpiritus quidem quadamtenus, ſed potiſſimũ, in carnoſis & ſolidis partibus poſitam eſse: unde ſuſtentari & refici vires dicuntur, cum huiuſmodi partes conſeruantur & augentur, veluti illae ruunt, & labũtur, quando hae deſtruuntur. Iam cum ſolida foueãtur a calore natiuo, fit, ut quae ſpiritus recreant, & calorẽ natiuum, quodammodo augent, ſolidas conſeruare, & quodã pacto nutrire dicantur, haudquaquam tamẽ uera eſt nutritio, niſi id quod nutrit in carnoſas & ſolidas partes conuertatur, hae enim cum animatae ſolae ſint verè nutriuntur, & alimentum indicant. Nunc uerò uinum craſsum & nigrũ ſpiritus & calorem natiuũ magis recreat, quã tenue: propterea dicitur magis nutrire, etſi minimè in ſubſtantiã ſolidarum & carnoſarum partium conuertatur, quae uera eſt nutritio: nam quantumcunque vinum ſit craſsum ſemper toto genere eſt aqua, atque hinc fit ut qui cardiaca laborant, quemadmodum dicebat Seneca, & qui labuntur in animi deliquium ſumpto uino cito redeant, quia ſpiritus in quibus vires collocãtur ab eo ut dixi celerrime reficiuntur. Videtis ergo quot, & quibus fundamentis haec ſententia firmiter innixa maneat. Coeterum quaerere aliquis ueſtrum poſset, an igitur uini nullus eſt uſus? Ego ſanè ualde amplector, ea quae ſanctiſſimi olim ſapientesq; viri poſteris memoriae proditum reliquerũt, inuẽtum, ſcilicet fuiſse uinum tẽpore Noe, quia natura aquarum erat ualde corrupta, ad opitulandum humanae naturae imbecillitati, non damno, rectum uſum uini, ſed ab uſum; quia plerique cupientes uinum patrocinium deliciarum, ut di- C cebat Celſus, ponunt in accuſatione non merentis ſtomachi. Prodeſt languido ſtomacho, calorique refocillando, imo etiã nutriendo, praeſertim in ijs, in quibus nõ fit facilè ciborum diſtributio; alijsq; plurimis: quae quorum ab alijs innumeris copioſè & eleganter ſcripta ſunt, & nota ſatis, nũc commemorare ſuperſedeo. Illud tamen adijciam haud male forſan Pliniũ authorem grauiſſimum iudicaſse vbi ſcripſit a uini inuentione illud unum nos ſuiſ- D ſe lucratos, ut etiam non ſitientes bibamus: Haec autem non iccirco diſceptaui ut ueluti dogmata, aut praecepta ſtudioſis artis proponerem, ſed potius, ut nobilia, atque ab affectibus libera ingenia in ijs examinandis, veritateque inuenienda certarent. Quod enim Galenus de Archigene ſummo illo medico dixit: ἀδύνατον γὰρ ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν τοῖς πολλοῖ ſcilicet fieri non poſse, ut qui homo eſt, in multis non erreticur etiam de Galeno, E & aliis pleriſq; dici nequeat? niſi forſan unum Hippocratem excipiamus quem Celſus dixit neſciuiſse fallere, neque falli; & quem aut idem quod probaui, ſenſiſſe, aut ſaltem non diſsenſiſse facile intelligunt, qui in eius doctrina non oſcitanter ſunt uerſati.

Theophr. li. de cauſ. pla. c. 14. Plutarch. in quaeſt. nat. 3.

Celſ. lib. 1. cap. 8.

An

An Aqua nutriat. Cap. VI.

POSTQVAM ſatis ſuperq; probatum a me iam eſſe arbitror, uinum nullo modo nutrire, offert ſeſe occaſio dubitandi, utrum aqua, vt alimentum poſſit nobis aliquam vtilitatem praeſtare, necne: quia vtrumque non exiguis authoritatibus, rationibus & experimentis conſtanter aſſeritur. Et (vt ab antiquioribus exordium ſumam) Homerus, nõ exiſtimauit ſolum aquam nutrire, ſed τροφιμώτατον eſſe dixit, hoc eſt, (ut verbum verbo transferam) nutrientiſſimam. Veteres Hebraei (quẽadmodũ ſaepiſſime habemus apud Pſalmiſtam) fuerunt quoque in hac ſententia, aquam nutrire: Imo verò hoc tempore, cum a caeteris cibis abſtinendum ſibi omnino eſſe putant, aqua nunquam utuntur. Aegyptij credunt aquam Nili maximè nutrire, quod olim Moyſes conuerterit aquam in ſanguinem, qua opinione etiam Hebraei moti, abſtinent hodie ab ea, quando ieiunare inſtituerunt. Sed dimiſſis his teſtimonijs, videamus quid dicat Hippocrates noſter; Hic enim docẽs, quemadmodum corpora noſtra conſtituuntur ex igne, & aqua, quid utrumque praeſtare poſſit, ſubiungit, dicens, ignem omnia mouere, aquam verò nutrire: ut apertiſſimis uerbis videatur teſtari, aquã nutrire. Idem, aliàs proponens, ea quae robur corporibus noſtris praebent, enumerauit panem, carnem, & aquam etiam: vt non ſolum videatur ſenſiſſe nutrire, ſed etiam robur addere. Poſt Hippocratem fuit etiam Ariſtoteles huius ſententiae; qui quaerens cauſam, propter quã corpora noſtra magis alterãtur ab aqua, quã ab aere, hanc inter alias commemorat, quod ab aqua nutriamur, non ab aere; quaſi nutrimenta nos maximè alterent, non autem ea quae extrinſecus accedunt. Idem alijs locis teſtatur, vbi cum docet aquam commutari in vinum mixtione, colligunt interpretes, vinum cum aqua nutrire. Poſt Ariſtotelem fuit elegantiſſimus Celſus, qui commemorans ea quae ſunt minimi alimenti, ponit etiam aquam: non negat eſſe alimentum, ſed dicit exiguum admodum alere. Plutarchus quoque diſputans, cur aqua dulci nutriantur plantae, & non ſalſa, maniſeſtiſſime putauit nutrire, quemadmodum etiam ubi quaerit, cur aqua puteana minus alat, quàm fontana, vel coeleſtis. Sed prae coeteris habemus Theophraſtum, qui probauit aquam nutrire, quod piſces, atq; etiam cicadae ea alantur. Adeo vt ſi authores antiquos videamus, non deſint qui cenſeant aquam nutrire. Et inter poſteriores Cardanus maniſeſtiſſime hoc probare conatus eſt. Sed praeter authoritates, ſunt quoque plurima experimenta; Albertus Magnus non contemnendus author, narrat ſeſe vidiſſe melancholicum quendam, qui multis menſibus & annis ſola aqua uitam ſuſtentabat: id quod etiam memoriae mandauit Celius Rhodoginus de quadam puella, quae diutiſſime ſola aqua uixit. Praeter experimenta, ſunt etiam rationes: quarum ea eſt una, ab omnibus ferè ſectatoribus huius ſententiae propoſita, quod ex ijs nutrimur, ex quibus conſtamus, ſed ex aqua conſtamus, ergo ex aqua etiam nutrimur? Praeterea, ſi ex aere nutrimur, multo magis ex aqua alimur; quia ſi expendamus naturam corporis noſtri, magis ea ſimilis eſt aquae, quàm aeri. Quod autem aere nutrimur, Theophraſtus maniſeſtiſſime dixit, quinimo Galenus noſter etiam apertiſſime docuit, nos aere nutriri. Igitur ſatis clarum eſse puto, ex ſententia Veterum, ex rationibus, atque experimentis, aquam nutrire. Ex altera tamen parte non deſunt neque rationes, neque etiam authoritates. Et primum Plato demonſtrans quae ſunt illa externa, quibus corpora noſtra, ingenia, & mores mutantur, inquit eſse alimenta, & aquas. Ex quo diſcurſu perſpicuè elucet, Platonem aquam ab alimẽtis ſeparaſse. Ariſtoteles quoque ſcribit, aquam nullo modo craſseſcere, ſed ſi aqua non craſseſcit, ergo non poteſt nutrire: quia cum nutriantur partes ſolidae, in quibus ſolis anima eſt poſita, operae pretium eſt, ut alimẽtum aſſimiletur, agglutinetur, & tandem conuertatur in ſubſtantiam nutriti, hoc fieri non poteſt, niſi illud quod nutrire debet, craſseſcat. Galenus pluribus in locis uidetur atteſtatus eſse, aquam minimè nutrire poſse. Sed poſt Galenum, Auicennas Arabum Medicorum facile princeps,

Hipp. lib. primo, de diaet.
Hipp. lib. de affect.
Ariſt primaſectio. probl. 3.
Ariſt. primo, de hiſto. anim. ca. 1. & 8. eiuſd. c. 2.
Cel. lib. 2. ca. 18.
Plut. in q. nat. nõ lõge a prin.
Theophr. libro 2. de plant.
Card. com ad lib. de aer. aq.
Hipp.
Alb. Mag. lib. de ani.
Celius Rhodog.
Theophr. 2. de cauſ. plant. c. 3.
Gal. de vſ. reſp. c. 1.
Plat. li. 5. de leg.
Ariſtot. 4. meteo. & li. d ſen. & ſen. cap. de ſapore.
Gale. 4. apho. 13. & 4. de uſu. part. c. 7.
Auic. 2. 1. doc. 2. c. 16

ceps, dicit aquam minimè nutrire. Et praeter haec teſtimonia habemus etiam aliquas rationes; quarumilla prima eſt, ꝙ nullum ſimplex nutrit, ſed aqua eſt corpus ſimplex, igitur aqua non nutrit. Praeterea ſi aqua nutriret, operae pretium eſſet, vt quilibet homines poſſent ſuſtentari ſola aqua, ſed hoc falſiſſimum eſt, quia vix aliqui reperiuntur, qui poſſint ſola aqua uitam ſuſtẽtare, ergo vero ſimile eſt, non poſſe nutrire. In hac controuerſia fuerunt nonnulli qui dixerunt, rem hanc ita eſſe definiendam; quod partes ſolidae, ſolidis: ſpiritus aere; humores aqua nutriantur. Sed miratus ſum hanc hominum aliquorum deſipientiam, quia fieri nequaquam poteſt, ut nutriatur illud quod anima caret, nutritio enim opus eſt animae vegetantis: humores & ſpiritus carent anima, quare quis vel mediocris ingenij poteſt in hanc ſententiam venire, ut dicat humores aqua, & ſpiritus aere nutriri? Neque valet quod ex Galeno, & Theophraſto pro ſe afferũt, quia ea nutritio de qua illi loquuntur, non eſt uera, ſed ficta, & ſimulata nutritio. Alij vt hanc difficultatẽ ſoluerent, dixerunt aquam nutrire quidem, ſed difficulter, & nutritionem illam eſſe inſenſibilem. Sed haec ſolutio mihi nunquam probari potuit, quia omnis nutritio, quaecunque ſit, eſt ſenſui immanifeſta, ſola ratioue compertum opus, nec cognoſcimus quemquam ſenſu adoleſcere, niſi poſt ipſam naturae actionem. Praeterea Medici ſunt artifices ſenſati, qui ſequuntur res euidentes. Quid igitur dicendum eſt? Puto ego hanc rem dupliciter determinari poſſe, unus modus eſt, qui a Rondeletio proponitur, aquam eſſe ſimplicem & mixtam ſimplicia, impoſſibile eſt nutrire quidquam mixtum; ſed mixta, ita piſces ſimplici aqua non nutriuntur, ſed mixta. Et homines etiam ſi debent nutriri aqua, mixta ſit oportet. Alius modus reſpondendi eſt & verior, aliud eſſe verè nutrirè, aliud inſeruire nutritioni. Aqua uerè non nutrit, quia ſi uinum minimè poteſt aſſimilari, ut docui multo minus aqua nutriet, quae ſemper attenuatur; quia aqua calida, minus grauis eſt, quàm frigida, quod ſignum eſt aquam calidã attenuari. Sed poteſt quidem aqua

Rondelet. lib. de pre cib. cap. 13

A inſeruire nutritioni, idque tribus modis: primus eſt, quia (vt Eraſiſtratus dicebat apud Plutarchum, aqua eſt ueluti uehiculum alimenti: perducit ad partes nutriendas alimentum, & dicebat Hippocrates ὑγρασιὰ ὄχημα τροφῆς hoc eſt humiditas, uehiculum alimenti & Galenus dixit hac de cauſa potum eſſe elargitum animalibus, ut eſſet vehiculum ciborum atque alimẽti. Alius modus eſt, quod aqua colliquat, & attenuat cibos ipſos ſolidos:

Plut. in q. nat.

Hipp. lib. de alim.

Gal. li. de fac. nat.

B plerunque enim animalia ueſcuntur cibis ſolidioribus; qui, vt nutriant, opus eſt, eliqueſcant, & in ſuccum & ſanguinem conuertantur. Tertius modus eſt, quia praeparat, diſponit, aptaque reddit corpora noſtra ad ſuſcipiendum nutrimentum, ut poſſit adhaerere; non ſecus ac fabri murarij irrigant muros aqua, ut calx magis haereat: cõtinuo enim motu & calore exſiccantur corpora noſtra: irrigat

C itaque ea aqua, ut facilius adhaereat alimentum. Hanc rem cum tractaret Plutarchus, tria dicit ſempiterna memoria digna: primnm eſt, aquam utilem eſſe ad diſtributionem tum ad diſpoſitionẽ & aptitudinem corporibus ingenerandam ad ſuſcipiendum alimẽtum. Secundum eſt: fameſcentes, ſi lauentur in aqua famem pelli, quia corpora ipſorum arida ſunt, itaque alimentum quod eſt paratum conuerti in partes ſolidas, cum irrigatur, ſtatim

Plutarch. 6. li. prob. 3. circa fi.

D apponi. Tertium quod dicit, eſt, τοὺς ἀποκαρτεροῦντας, hoc eſt illos qui firmiter ſibi propoſuerũt ſeruare inediam, ut diu ſuſtentari poſſint, ſolo aquae uſui indulgere, & tam diu protrahere vitam, donec alimentum illud quod paratum erat ad agglutinaudum, totum fuerit conſumptum. hinc colligere facilè eſt, cur aliqui ſola aqua diutius protrahant vitã, quia. ſ. prout illud alimentum collectum iam antea eſt corpus viſcidũ, craſſum, & copioſum;

E diutius viuunt: quod quando finit, vitae finis ſtatim ſubſequitur: aquae autẽ uſum facere, quo minus celeriter paratũ illud nutrimentum abſumatur, ſicq; nutrire videatur, certum lucernae experimentum docet, in qua ſi oleo paullulum aquae immiſceatur, proculdubio diutius protrahitur, nec tamen ipſa flammam alit, ſed cõpeſcit, ne ita cito oleum depaſcatur.

FINIS.